BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
166
F
30
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

HUGO GROTIUS
DE
IMPERIO SUMMAR. POTESTATUM
CIRCA SACRA
CUM SCHOLIIS CRITICIS, ET CHRONOLOGICIS

AC

DAVID BLONDELLUS
DE JURE PLEBIS IN REGIMINE ECCLESIASTICO

IN HAC NOVISSIMA EDITIONE ADJICITUR

JO: FRANCISCI CONFORTII
Regii Hiſt. S. & P. Conciliorumque Profeſſoris

ANTI-GROTIUS
Qui complectitur Proluſionem, & Exercitationes Criticas XII. totidem Grotianis capitibus oppoſitas.

Sequitur una in Blondellum Exercitatio.

TOMUS I.

NEAPOLI MDCCLXXX.
Typis, ac ſumptibus Joseph-Maria Porcelli.

SUPERIORUM AUCTORITATE.

Digitized by Google

LECTORI

JOSEPH-MARIA PORCELLI.

ETſi complures Viri docti de Chriſtianorum Principum auctoritate, quæ in ſacris verſatur, uberrime diſſeruerint, attamen inter omnes HUGO GROTIUS hoc magis excellere atque eminere videbatur, quod ad eum pertractandum locum ille ipſe acceſſerit, qui immortales libros DE JURE BELLI ET PACIS conſcripſerat. Unum enimvero GROTII nomen ſatis erat, ut libellus DE IMPERIO SUMMARUM POTESTATUM CIRCA SACRA ſingulari eruditorum hominum exiſtimatione uteretur. Atque id ne in dubitationem adduci poſſet, argumento fuit infrequens exemplarium numerus, quamvis maximam eorum copiam plerique Europæ Typographi ſemel & iterum edidiſſent. Quamobrem inito conſilio hunc GROTIANUM libellum ex Typographio evulgare meo decrevi: quumque Virum mihi amicum JOANNEM FRANCISCUM CONFORTIUM conveniſſem, ipſum de aſpergendis GROTIO adnotationibus rogitare cœptavi, quibus eum emendares & ad unguem caſtigares. Hac enim lege ab Illis, ad quos ea poteſtas pertinebat, me impetraturum, ut ederem, mihi ominabar. Amicus autem non diu deliberavit quid ageret. Nanque ſtatim ſuaſor fuit, ne qualem conceperam, GROTIUS in lucem proferretur. Auctoris enim univerſam rationem ita ille contextam eſſe contendit, ut ſparſis adnotationibus diſſolvi facile non poſſet. Attamen affirmavit, illud non modo e Republica, ſed etiam e Catholica Eccleſia

Digitized by Google

INDEX EORUM

QUÆ IN PROLUSIONE CONTINENTUR

Prolusio in librum Grotianum de Imperio Summarum Potestatum circa sacra.

CAPUT I.

I. *De conſilio, quod Grotius ſequutus eſt in conſcribendo libro*, de Imperio Summarum Poteſtatum circa ſacra. *Hoc perſpici non poteſt, niſi ex hiſtoria certaminum, quæ inter Gomariſtas & Arminianos commiſſa fuere de auctoritate Magiſtratuum in ſacris.* pag. 11

II. *Oriuntur inter Gomarum & Arminium Leidenſes Doctores concertationes de dogmate Religionis. Omnium ſtudiis eo inclinantibus, ut de maximo negotio perferretur in nationali Synodo; Fœderati Ordines eam convocari paſſi non fuere, niſi ſimul de publica catecheſi inſtitueretur judicium.* ibid.

III. *Aditum eſt ad Hollandiæ Ordines, qui decrevere in Magiſtratuum quodam Senatu Arminium & Gomarum eſſe audiendos. Querentibus Gomariſtis, quod politici Rectores de Religione cognoſcerent, tamen Senatus habitus eſt, qui cenſuit, eas, quas Doctores agebant, controverſias non eſſe de Religionis fundamentis.* III

IV. *Dant operam Ordines, ut inter diſſentientes amicitiam componant. Colloquium Hagæ inſtituunt, quo eos evocarunt. Diſceſſit e vita Arminius.* ibid.

V. *Grotius, qui initio nec Arminio nec Gomaro ſtuduerat, deinde in Arminianas partes ivit.* ibid.

VI. *Res iterum ad Ordines defertur. Gomariſtæ objiciunt, publicos Magiſtratus fidei non eſſe diſceptatores & judices. Colloquium Hagæ convocatur, quo habito Arminianis cauſſa addicitur, quibus magnam ſedulitatem Grotius præſtitit.* IV

VII. *Edicitur de ſacris eligendis miniſtris in Senatu Magiſtratuum & Paſtorum. Id perferri non potuiſſe ab Ordinibus Gomariſtæ contendunt.* V

VIII. *Grotius Rotterodamenſis aſſeſſor creatus eſt. Quumque a Brittanica legatione rediiſſet, Ordinibus Hollandiæ auctor eſt, ut tanquam ſummi Reipublicæ moderatores de fidei controverſiis decretum conderent, in quo diſſentientibus pacem imperarent. Exponitur decretum.* ibid.

IX. *Traduxere Gomariſtæ Hollandicos Ordines quaſi in eam poteſtatem invadentes, quæ ad Paſtorum Synodos pertinebat. Id ipſum Rex Angliæ ſenſit. Ordines defenduntur pluribus Arminianorum ſcriptis, quæ a Gomariſtis refelluntur.* VII

X. *Princeps Mauritius ad Gomariſtas animum adjecit, & Grotium in vincula conjecit. Coacta eſt Synodus Dordracena, in qua Arminiani cauſſam amittunt.* VIII

XI. *Mentio injicitur librorum, qui editi fuere pro auctoritate Magiſtratuum in Sacris.* ibid.

XII. *Hujuſmodi plures Grotius evulgavit.* IX

XIII. *In iiſdem temporibus ille occaſionem nactus eſt conſcribendi libri*, de Imperio Summarum Poteſtatum circa ſacra. X

CAP. II.

I. *Enarratur ea auctoritas, quam Hollandiæ Proceres arripuerunt in ſacris.* XI

II. *Item Arminianorum, quorum conſilio omnia Ordines egerunt, ſententiæ exponitur.* XII

III. *His explicatis facile intelligitur, quid Grotius ſtuduerit in libro*, de Imperio Summarum Poteſtatum circa ſacra. *Attamen hoc ipſum ex ipſius verbis & ſententiis percipitur.* XIII

CAP. III.

I. *Gomariſtæ cum Arminianis infeliciter certant de auctoritate Hollandorum Ordinum in ſacris.* XV

II. *Conſtituitur id, a quo univerſæ diſputationis initium capiendum eſt.* XVI

CAP.

C A P. IV.

I. *Arminianæ ſive Grotianæ ſententiæ caput petitur. Namque id oſtendendum ſuſcipitur, in Catholico orbe Religionis ſedere interpretem & judicem, qui fallere & falli neſciat.* XVI

II. *Affertur primum argumentum ex conſenſu doctrinæ, qui univerſæ eſſe debet Eccleſiæ. Eum enim conciliare non poteſt, niſi Divinus aliquis moderator, qui Eccleſiam ſine errandi periculo gubernet.* XVII

III. *Refelluntur Arminiani & Calviniani, qui dictitant poſſe Eccleſiam ſibi conſentientem teneri, ſi pauciſſima ſint dogmata, quæ in dubitationem non adducuntur. Rejicitur quidquid iidem ediſſerunt de conſilio percutiendi fœderis inter omnes diſſidentes Chriſtianorum ſocietates.* XVIII

IV. *Adjungitur alterum argumentum ex præſidio, quod Chriſtus Eccleſiæ ferre ſæpe pollicitus eſt. Iſtud ipſum ex pluribus Scripturæ locis illuſtratur.* XXI

C A P. V.

I. *Quis ſit Judex Religionis in Eccleſiis, inveſtigatur. Eum eſſe ampliſſimum Epiſcoporum Ordinem paucis probatur.* XXIII

II. *Arminiani Catholicos Romanos criminantur, quaſi inter ipſos non conveniat de Judice ſacrorum.* XXIV

III. *Explicatur Eccleſiæ Catholicæ gubernatio, quam Arminiani non intelligunt.* ibid.

IV. *Concluditur apud Catholicos certum eſſe Religionis Rectorem & Interpretem, cui ab omnibus parendum ſit, qui ab ipſo Catholicorum nomine deficere nolint.* XXVII

V. *Profertur conſenſus piorum Imperatorum, qui non ſibi, ſed Epiſcopis datum eſſe dixerunt, de ſacris decernere.* ibid.

VI. *Vetus Eccleſia ſemper docuit, cognitionem de religionis rebus ad Epiſcopos pertinere.* XXVIII

VII. *Quinimo illa, ſi quid Principes de dogmate religionis edixiſſent, hoc libere rejecit eam ob cauſſam, quod ſic edicendi iis non erat auctoritas.* XXIX

C A P. VI.

I. *Ex iis, quæ diſputata ſunt, univerſa Grotiana opinio de Principum jure in ſacris refellitur.* XXXI

II. *Objiciuntur a Grotio pii Imperatores tanquam auctores illius poteſtatis, quam in ſacris Proceres Hollandiæ & Weſtfriſiæ exercebant. Diſſeritur de Conſtantino Magno, qui initio arbitrum egiſſe videtur inter Arium & Alexandrum Epiſcopum.* XXXII

III. *Reſpondetur, Conſtantinum, cum primum Arius & Alexander decertare cœperunt, negotium eſſe credidiſſe ſolum de verbis, non de præcipuo Religionis dogmate, nec tamen Judicis, ſed conciliatoris partes ſumpſiſſe.* XXXIII

IV. *Cognita re, quæ in diſputationem venerat, illum Nicænam Synodum convocaſſe, in qua ſibi jus dicendæ ſententiæ non eſſe, ſatis declaravit.* XXXIV

V. *Explicatur qua poteſtate uſus ſit Imperator cum de Fidei controverſiis in Synodo diſceptavit & diſſidentes ſententias conciliavit.* XXXV

VI. *Quomodo intelligendus ſit Euſebius, qui Conſtantinum vocem* ὁμοούσιον *Symbolo attexuiſſe affirmavit.* XXXVII

VII. *Pleraque enarrantur quæ Conſtantinus poſt dimiſſum Synodum peregit. Ex iis enim efficitur, Conſtantinum de Religionis rebus non judicaſſe, ſed ad eam fidem, quam Synodus pertulerat, tanquam Patronum acceſſiſſe.* ibid.

VIII. *Exponuntur quæ Conſtantinus geſſit in cauſſa Donatiſtarum: Epiſcopos judices dedit, qui jus dicerent. Horum oraculum ſic habuit, ut illud judicio non ſubeſſe ſuo profiteretur. Expetentibus tamen Donatiſtis demum ceſſit & cognitoris munus arripuit.* XXXVIII

IX. *Attamen id peregit, tanquam is, ad quem cauſſæ cognitio non pertinebat: quinimo non de quæſtione Eccleſiaſtica, ſed publica cognovit.* XL

C A P. VII.

I. *Commemorat Grotius Theodoſium quaſi eum, qui ad vindicandam Hollandicorum Ordinum auctoritatem afferri poſſet. Diſputatur quo conſilio tum Theodoſius, tum cæteri orthodoxi Principes Synodorum decreta approbaverint.* XLII

II. *Pergit Arminianus objicere Senatores, qui in Concilio Calchedonenſi Imperatoriæ vicis munus obiverunt. Attamen iis hujuſmodi partes ſolum fuiſſe commiſſas docetur, ut de ordine rerum gerendarum caverent, operamque darent, ne ulla Patribus vis fieret.* XLIV

III.

III. Opponitur Conſtantinus Pogonatus. Sed facile oſtenditur, eum in tertio C-Politano Concilio veluti Fidei, ad quam inſtituendus erat, Patronum ſediſſe. XLVII

IV. Injicitur mentio de Auguſtis, qui in quarto C-Politano fuerunt. Hi vero palam dixerunt, ſeſe in Synodis nec Judicum, nec cognitorum poteſtatem exercere. ibid.

V. Declaratur quid Ditioni ſuæ attribuerint Theodoſius in tertio Œcumenico Concilio & Juſtinianus in quinto. XLVIII

VI. Tandem perſicitur nec Carolum Magnum quidquam egiſſe, quod Hollandiæ Proceribus prodeſſet. Is enim neque de imaginum cultu decernere potuit, nec in Elilandum & Felicem judicium reddidit. L

C A P. VIII.

I. Grotius de Epiſcoporum Synodis veluti de politicis conventibus exiſtimavit, quibus Principes credidiſſent poteſtatem conſtituendorum ſacrorum. Inveſtigatur quam ob cauſſam ille in hujuſmodi opinionem venerit. LIV

II. Quo jure Principes Synodos convocarunt. LVI

III. Ad conciliandam Synodis auctoritatem magni non refert, num eas Principes, an vero Romanus Pontifex, conſultis Principibus Catholicis, coegerint. LVII

IV. Datum non erat Principibus, ut arbitrio ſuo ex Catholicis Epiſcopis eos legerent, qui ſententiam dicerent in Synodis, in quibus de Fide agebatur. Omnes enim Epiſcopi Paſtores ſunt Eccleſiæ. ibid.

V. Orthodoxi Principes Synodos monere ſolebant de eo, quod erat decernendum. Diſſeritur de Sardicenſi Synodo, an ea de ſuperiorum Conciliorum dogmaticis decretis cognoverit, & an ullam Fidei conceptionem ediderit. LIX

VI. Confidenter affirmatur, Principes de Synodis judicaſſe. LX

VII. Contra Grotium peroratur, Synodos Divinos eſſe conventus, qui a politicis Senatibus diſcrepant. LXI

C A P. IX.

I. De conſilio, quod Grotius ſuſcepit, percutiendi fœderis inter omnes Chriſtianorum diſſidentes ſectas. LXII

II. Quid Grotius ſtudet, cum contendit Principes poſſe tolerantiam jubere inter plures Chriſtianorum factiones. Seponuntur duo Tolerantiæ genera, Eccleſiaſticum & politicum. LXIII

III. Agitur de Henoticis Eccleſiaſticis ſive iis edictis, quibus Societates in Religione diſcrepantes ad unam Eccleſiam compelluntur. Ea concipere non Principum, ſed eorum eſt, qui Eccleſiæ præfecti ſunt. Iſtud non modo Hæreticorum conſenſu, ſed ipſius Grotii, qui veterem ſententiam mutavit, teſtimonio probatur. ibid.

IV. In Henoticis ſcribendis eæ conditiones dicendæ ſunt, ut diſſidentes non modo in præcipuis Religionis ſcitis, ſed in univerſa Catholica doctrina conſentiant. LXV

V. De Principum partibus in conſtituenda omnium Chriſtianorum ſocietate. LXVI

VI. De Tolerantia politica. Principum officium explicatur in iis, qui Catholicæ Eccleſiæ diſſentiunt, a fraude revocandis. LXVIII

VII. Refellitur Barbeyracius, qui Tolerantiam civilem prohiberi non poſſe Principum imperio affirmavit. LXX

C A P. X.

I. Grotiana ratio de Imperio Summarum Poteſtatum circa ſacra quietæ Civitatis ſtatum ſolicitare poteſt. Principibus enim datur quod Divino juri contrarium eſt. LXXIV

II. Deinde id iiſdem adimitur, in quo Civitatis incolumitas poſita eſt. Poſtremum hoc probandum ſuſcipitur. ibid.

III. Quum Reſpublica in Pietate adverſus Deum nitatur, plane intelligitur, quid in illam e Chriſtiana Religione permanat. ibid.

IV. Ad Reipublicæ tranquillitatem Religio plurimum facit non modo propter præcepta morum, ſed etiam propter cognitionem dogmatum, quibus publica & privata civium vita accommodari ſolet. LXXVI

V. Publica omnia & privata ſacra in Principatus ſunt tutela: Quocirca optimi Principes de prohibendis Hæreticorum privatis ſodalitiis plures leges dixerunt. LXXVII

VI. Concluditur Principes, ſi Grotium Præceptorem ſequantur, exitium Reipublicæ allaturos. LXXIX

C A P. XI.

I. De fontibus, ex quibus Summorum Magiſtratuum auctoritas in ſacris haurienda eſt. Tres enim ſunt Jus Gentium, Jus

Moſai-

Moſaicum & Jus Evangelicum , quorum primum ad Ethnicos , alterum ad Iſraeliticos , tertium ad Chriſtianos Principes pertinet . Attamen Grotius rem ita pertractavit , quaſi Ethnicis , Iſraeliticis & Chriſtianis Civitatum Rectoribus una eademque eſſet poteſtas , quæ Religionem ſpectat . LXXXI

II. *Diſſeritur de jure Gentium , cujus ſententia Ethnicis Principibus totius Pontificatus procuratio tributa fuit . Hujuſmodi juris triplex eſt ratio , quod Imperium unum & ſummum eſt , quod Reſpublica in Religione nititur , denique quod a Principibus cavendum eſt , ut cives virtute honeſtatem colere aſſueſcant .* LXXXII

III. *Itaque apud Nationes illi , qui ſummum Imperium adminiſtrabant , Religionem perferebant . Athenis & Romæ nemini ulla ſacra habere licebat , niſi quæ publice eſſent adſcita .* LXXXIV

IV. *Eam ob cauſſam Julius Cæſar , & ceteri ab eo Imperatores Pontifices maximi appellati fuere . Quinimo Pontificatus in Imperio ipſo ſic hærebat , ut Chriſtianis Imperatoribus uſque ad Gratianum delatus eſſet . Id ex Zoſimo probatur , cujus periocha deſcribitur .* LXXXVI

V. *Doctiſſimorum virorum ſententiæ de Pontificatu Chriſtianorum Principum & de Zoſimi auctoritate .* LXXXVIII

VI. *Judicium de Zoſimo redditur .* ibid.

VII. *Monumenta vetera exſcribuntur , quæ Chriſtianorum Imperatorum ethnicum oſtendunt Pontificatum . Aſſeruntur , quæ ad Conſtantinum ſpectant .* LXXXIX

VIII. *Utut deſiderentur Lapides & Nummi , in quibus Filiorum Conſtantini Magni Pontificatus exprimeretur , argumentum tamen adſtruitur , ex quo eos illam dignitatem ſibi aſſeruiſſe efficitur .* XC

IX. *Ratio divinatur , cur Socrates & Sozomenus animadverterint , Julianum ſeſe Pontificis Maximi nomine appellaſſe , nec id ipſum de cæteris Imperatoribus tradidiſſe .* XCII

X. *Jovinianus Pontificatum maximum non rejeciſſe videtur .* XCIII

XI. *Litterata marmora recitantur de Pontificatu Valentiniani , Valentis & Gratiani .* ibid.

XII. *Primus Gratianus Pontificatu maximo ſe abdicavit in eo intervallo , quod ab an. 379. ad an. 383. effluxit .* XCV

XIII. *Imperatores a Gratiano non commiſerunt , ut Pontifices Maximi appellarentur . Servii verba explicantur . Totus hic locus ita peroratur , ut Zoſimo fides concilietur .* XCVI

XIV. *Exponuntur cauſſæ , cur Chriſtiani Imperatores uſi fuiſſent Pontificis Maximi cognomento .* XCVII

XV. *Diſputatur de Imperatoribus , qui ante Conſtantinum fuere , an ii , quum Pontifices Maximi dicerentur , Pontificatum adminiſtrarint . Atque illos omnibus ſummi Sacerdotii muniis functos fuiſſe plane oſtenditur .* XCVIII

XVI. *Univerſum argumentum concluditur .* CV

C A P. XII.

I. *De Summarum Poteſtatum jure in Sacris apud Hebræos : Illud enim intelligi non poteſt , niſi ex Reipublicæ Iſraeliticæ temperatione , de qua tres exponuntur ſententiæ .* ibid.

II. *Temporibus Moſaicis ea Reſpublica fuit Theocratica .* CVI

III. *Seldeni opinio refellitur .* ibid.

IV. *Mutata non eſt Theocratia , cum Judices Hebræis præfuerunt .* CVII

V. *Nec , cum Deus rogantibus illis Reges dedit .* CVIII

VI. *Plane efficitur , eos , qui ſummum Imperium gerebant apud Hebræos , latores fuiſſe legum , quæ de Religione rogabantur , & de ſacris judicaſſe .* CIX

VII. *Attamen Sacerdotium ab Imperio disjunctum erat . Nanque oſtenditur , politicos Hebræorum moderatores non fuiſſe Pontifices , nec ullas Sacerdotii partes explere potuiſſe .* CXI

C A P. XIII.

I. *De Imperio Chriſtianorum Principum in Sacris . In novo Fœdere non modo ſacrorum procuratio ſed de iis cognitio Sacerdotibus committitur : Principes autem Eccleſiæ Patroni tantum conſtituuntur .* ibid.

II. *Principum tutela oſtenditur . Argumenta e novi Fœderis tabulis afferuntur .* CXII

III. *Quibus in rebus hujuſmodi conſiſtat tutela , explicatur .* CXIII

IV. *Agitur de diſſenſu triplicis juris . Is enim diſſenſus in re verſatur , quæ ex jure Gentium in medio poſita fuerat .* CXV

V. *Moſaicæ porro & Evangelicæ leges cum ſumma Gentium ratione conſentiunt in tribuenda Principibus Religionis clientela .* CXVI

IN-

INDEX EORUM

QUÆ IN GROTIANIS HUJUS PRIMI VOLUMINIS CAPITIBUS CONTINENTUR.

CAPUT I. Summis Poteſtatibus Imperium circa ſacra competere.

1. *Explicatur ſtatus Controverſiæ.* pag. 3
2. *Imperium Summis Poteſtatibus vindicatur ex univerſitate materiæ, quæ probatur auctoritate Sacrarum Literarum.* 4
3. *Et ratione naturali.* ibid.
4. *Item ex univerſitate finis, qui probatur e S. Literis.* 5
5. *Et confeſſione Philoſophorum.* 6
6. *Vindicatur idem jus directa auctoritate divinarum Scripturarum.* ibid.
7. *Conſenſu Chriſtianorum veterum.* 7
8. *Et Reformatorum.* ibid.
9. *Et Gentium.* 8
10. *Cum reſpectu ad beatitudinem æternam.* 9
11. *Et ad felicitatem temporalem.* ibid.
12. *Quæ veram Religionem ſequitur vi Providentiæ divinæ.* ibid.
13. *Et ex ſuapte natura.* 10
14. *Pontificiorum confeſſio.* 11

CAP. II. Diſtincta eſse Imperium in Sacra & Sacram Functionem.

1. *Functiones omnes ſubjacere Imperio.* 12
2. *Quaſdam quoad emanationem.* ibid.
3. *Jure naturali non modo non prohibente, ſed ſuadente in unam perſonam coaleſcere poſſe Imperium Summum & Sacram Functionem.* 13
4. *Factum hoc antiquitus ante Legem Moſaicam, poſtea quoque extra populum Hebræorum.* ibid.
5. *Lege Moſaica ſeparata Summum Imperium & Sacram Functionem.* 14
6. *Item lege Chriſtiana.* 16
7. *Nomina tantum & privilegia Sacerdotalia tributa Summis Poteſtatibus ob communitatem materiæ circa quam verſantur.* 17

CAP. III. Quouſque conveniant ſacra & profana quoad jus imperandi.

1. *Actiones internas humano Imperio non ſubjacere niſi comitanter cum externis.* 19
2. *Actionum partitio in eas quæ definitæ ſunt, & indefinitæ ante Imperium humanum.* 20
3. *Definitarum partitio in definitas Jure divino naturali, & definitas Jure divino poſitivo, cum exemplis.* ibid.
4. *Etiam definitas actiones materiam eſſe Legis, tum propter adjuncta, tum propter novam obligationem.* ibid.
5. *Actus non imperabiles Summæ Poteſtati eos ſolos eſſe qui Juri divino repugnant.* 21
6. *Imperia juri divino repugnantia etſi ad agendum non obligant, obligare tamen ad vi non reſiſtendum, & unde ea obligatio.* 22
7. *Non eximi ab ea obligatione Poteſtates ſubordinatas.* ibid.
8. *Solutio ad exempla quæ contra adferantur.* 23
9. *Similitudo Sacrorum & profanorum circa prædicta, & primum circa diſcrimen internarum & externarum actionum.* ibid.
10. *Secundo circa actiones a DEO definitas, & quid circa eas non liceat.* 24
11. *Quid circa eas liceat: quod quinque capitibus explicatur.* ibid.
12. *Circa actiones a DEO non definitas.* 26
13. *Definitam actionem alleganti probationem incumbere.* ibid.
14. *Circa reſiſtentiam: quam illicitam eſſe, cum vis infertur a Summa Poteſtate religionis nomine, probatur ex ſacris Literis & exemplis: cum ſolutione objectionum.* 27
15. *Diſcrepantia Sacrorum & profanorum quoad latitudinem Imperii circa ſingula & unde.* 28

CAP. IV. Solvuntur quæ contra Imperium Summarum Poteſtatum circa ſacra objici ſolent.

1. *Solvitur objectio inde ſumpta quod CHRISTUS Paſtorale munus inſtituerit, eique regulas præſcripſerit.* 30
2. *Solvitur objectio inde ſumpta quod Magiſtratus non ſit de eſſentia Eccleſiæ.* ibid.
3. *Solvitur objectio ex Eſaia cap. XLIX. 24. & oſtenditur Reges eſſe ſupra, non infra populum fidelem.* 31
4. *Solvitur objectio inde petita, quod circa Regem verſatur Paſtorum functio.* 32
5. *Solvitur objectio ſumpta ex CHRISTI*

regno: explicantur Regiæ CHRISTI actiones, & oſtenditur quatenus vicarios habeat. ibid.
6. Ad ſolvendam objectionem inde petitam quod Eccleſiæ, itemque Paſtoribus regimen aliquod tribuitur, regimen ipſum diſtinguitur in ſuaſorium, declarativum, conſtitutivum ex vi conſenſus, & conſtitutivum vi Imperii, tum ſummum, tum ſummo inferius, ſive per emanationem, ſive per ſolam ſubjectionem, & ſive id obligativum ſit tantum, ſive inſuper coactivum: obiter hic oſtenditur quatenus placita majoris partis minorem obligent in ea communitate, quæ Reſpub. non ſit. 33
7. Paſtoribus nec obligativum nec coactivum Imperium competere oſtenditur ex ſacris literis & Patrum auctoritatibus. 35
8. Oſtenditur Paſtorum regimen tantum eſſe ſuaſorium & declarativum cum ſolutione ad locum Actor. XV. ibid.
9. Eccleſiæ Imperium jure divino non competere oſtenditur. 36
10. Eccleſiæ regimen conſtitutivum competere oſtenditur ratione & exemplis ſacræ Scripturæ. ibid.
11. Eccleſiæ Imperium ſummum aut ſummo inferius competere poſſe & interdum competiiſſe oſtenditur: Paſtoribus vero inferius tantum dumtaxat, non etiam ſummum. 37
12. Demonſtratur per directivum & declarativum regimen Paſtorum, non tolli Summarum Poteſtatum Imperium circa ſacra. ibid.
13. Demonſtratur idem Imperium non tolli per regimen Eccleſiæ conſtitutivum. 38
14. Demonſtratur idem Imperium non tolli per illud Imperium quod Paſtoribus quandoque conceditur jure poſitivo. ibid.

CAP. V. De Judicio Summarum Poteſtatum circa ſacra.

1. Judicii vox explicatur. 39
2. Diſtinguitur in directivum & Imperativum. ibid.
3. Judicium de ſacris competere Summis Poteſtatibus. ibid.
4. Non obſtare quod falli poſſunt Summæ Poteſtates. 40
5. Non obſtare quod CHRISTUS eſt Judex ſummus. ibid.
6. Nec quod Scriptura tropice Judex dicatur. ibid.
7. Nec quod Paſtoribus & Eccleſiæ ſuum competat judicium. ibid.
8. Ut recte exerceatur judicium, requiri intelligentiam. 41
9. De ea ſufficienter conſequenda, non deſperandum Summis Poteſtatibus. ibid.
10. Requiri item pietatem. 43
11. Diſtinctio inter rectitudinem actus & validitatem: idque ad ſacra applicatur. 44
12. Judicium infidelium de rebus ſacris exemplis declaratur & Sacræ Scripturæ teſtimoniis. ibid.
13. Catechumenos non poſſe omnino a judicio excludi. 47
14. Similitudine oſtenditur aliud eſſe de aptitudine quærere, aliud de jure. ibid.
15. Non deferri judicium Prophetis Novi Teſtamenti privative cum explicatione loci 1. ad Corinth: XIV. ℣. 32. 48
16. Regum veteris Teſtamenti facta circa ſacra quatenus ut Regibus, quatenus ut Prophetis attribuenda: idque applicatur ad tempus Novi Teſtamenti. ibid.

CAP. VI. De modo Imperii circa ſacra recte exercendi.

1. Diſtinctio inter jus & modum Juris recte exercendi. 49
2. Audiendos Summæ Poteſtati pios & doctos Paſtores. 50
3. Principia in quibus fundatur fides iutrinſeca aut extrinſeca: extrinſeca divina aut humana. ibid.
4. De divina auctoritate per homines propoſita, ubi ſtatus controverſiæ inter Pontificios & Evangelicos explicatur. ibid.
5. Humanæ auctoritati acquieſcere quando oporteat. 51
6. In cauſâ fidei ſalutaris, neminem tuto acquieſcere alienæ auctoritati, probatur ex S. Literis & ratione. ibid.
7. Solvitur objectio ex Deuter. verſ. 17. & ſimilibus. 52
8. Solvitur objectio ex loco Num. 27. 21. 53
9. Concordiæ Eccleſiæ ſtudendum & quomodo id fieri poſſit in dogmatibus & præceptis divinis. 55
10. Legibus de ſacris addendam perſuaſionem. 57
11. In ritibus quomodo concordia Eccleſiæ retineri poſſit. ibid.
12. Summæ Poteſtati in ſacris opus aliorum Miniſterio. 58
13. Regulas Prudentiæ habere ſuas exceptiones, & unde. ibid.
14. Summa Poteſtas ſuis legibus an obligetur & quatenus. 59

INDEX EORUM

QUÆ IN EXERCITATIONIBUS CRITICIS CONTINENTUR.

AD CAPUT I. Exercitatio Critica.

I. Enarratur concertatio, quæ de Imperio Summarum Poteſtatum circa ſacra inter Calvinianos & Arminianos commiſſa fuerat. Grotius Arminianorum partibus ſtudet, & quidquid illi de Principibus exiſtimant, is pluribus argumentis perſequitur. pag. 63

II. Diluitur primum argumentum. ibid.

III. Secundum. 64

IV. Tertium. 66

V. Quartum. 67

VI. Quintum. 69

VII. Poſtremum. 70

AD CAPUT II. Exercitatio Critica.

I. Quid conſilii Grotio fuerit in hoc capite, exponitur; & quæ ad rem illuſtrandam idem diſputavit, omnia commemorantur. 71

II. Quomodo Sacerdotium Imperio ſubjicitur. Exploditur ſententia, in quam Grotius id contendit. 72

III. Imperium & Sacerdotium conjungebantur apud Ethnicos & Hebræos. Diſſeritur de Sacerdotio Patriarcharum, Primogenitorum & Moſis. 74

IV. Chriſtus verum Sacerdotium inſtituit in novi Fœderis Eccleſia. 79

V. Chriſtianis Sacerdotibus politicus Principatus dari poteſt ſive a liberis Populis, ſive a ſummis Regibus. 80

VI. Explicantur ſacra præconia, quibus Imperatores antiquitas affecit. Cur Conſtantinus Magnus vocatus ſit Epiſcopus & Apoſtolus. 82

VII. Marcianus & Valentinianus ſeſe non dixere inclytos Pontifices *in edicto, quod poſt Calchedonenſem Synodum pertulerunt. Nec Marcianus* Pontifex *ab Auſonio appellatus eſt. Explicatur quem in ſenſum Calchedonenſis Synodus Marcianum, C-Politana Theodoſium* Sacerdotem *ſalutaverit.* 84

VIII. An Juſtinus Pontificis appellatione uſus ſit? Diſputatur de titulo, qui Juſtino poſitus eſſe dicitur Hiſtriæ in Juſtinopoli. 86

IX. Quam ob cauſſam Gregorius Papa in epiſtola ad Leonem Iſaurum Imperatores orthodoxos Pontifices *vocavit.* 89

X. Leo IV. eodem elogio Gallicanos Reges proſequutus non eſt. Tollitur mendum e Gratianeo canone. ibid.

XI. Rejicitur hujus capitis Grotiana peroratio. 90

AD CAPUT III. Exercitatio Critica.

I. Argumentum capitis. Pauca quædam interjiciuntur, quibus ea illuſtrantur, quæ recte Grotius dixit. 91

II. Non idem Principibus eſt Imperium in profanis atque in ſacris. Diſcrimen explicatur. 93

III. Proponitur locus an Principes a divinis legibus ſint liberi. Impiorum ſententiæ. ibid.

IV. Antequam Civitates ſociarentur, leges extiterunt, quibus Principes obſtringuntur. 94

V. Hobbeſiani refelluntur. 95

VI. Adjungitur alter locus, an mos gerendus ſit iniquis Principum juſſis: dividitur in duas quæſtiones. Prima exponenda ſuſcipitur. ibid.

VII. Pertractatur altera. 96

AD CAPUT IV. Exercitatio Critica.

I. Diluenda ſuſcipiuntur omnia, quæ Grotius excogitavit ad refellendos adverſarios ſuos, qui Ordinibus Hollandicis negabant Imperium in Sacris. 98

II. Rejiciuntur quæ contra primum, ſecundum, tertium, & quartum eorum argumentum afferuntur. ibid.

III. Diſſeritur de Chriſti regno, an in eo gerendo ſacros Paſtores ille tanquam Vicarios ſibi adjunxerit. 101

IV. Exponitur opinio Grotii de regimine ſacrorum Paſtorum, quod iis in novi Fœderis libris attribuitur. 103

V. Conſtituitur quid illud ſit, quod diſputari oporteat. 105

VI.

Digitized by Google

VI. Multis oſtenditur, Epiſcopos non eſſe meros ſacrorum opifices, ſed Religionis Rectores ea cum juriſdictione præditos, ut iis omnes homines parere debeant, niſi a Catholico nomine deficere velint. ibid.

VII. Diſſeritur de regendi poteſtate, quæ Eccleſiis ſive Conventibus Chriſtianis vindicatur a Grotio. 109

AD CAPUT V. Exercitatio Critica.

I. Brevi colliguntur omnia, quæ Grotius diſſeruit in hoc capite. 111

II. Judicium de ſacris tribuendum Principibus non eſt, quod multis effectum eſt in proluſione. 112

III. Refelluntur cætera, quibus Grotius hoc argumentum exornaverat: Diſputatur de Divinis Tabulis, quibus eam offuſam eſſe obſcuritatem oſtenditur, ut facile intelligi non poſſint. 113

IV. Solvuntur ea, quæ ad earundem declarandam perſpicuitatem promuntur. 115

V. Summæ audaciæ eſt, Ethnicis Poteſtatibus judicium adſcribere de Chriſtianis ſacris, quod Catholicis Principibus non convenire ſatis conſtat. Attamen diverſitas Religionis cauſſæ eſſe non poteſt, cur Principum Imperium detrectetur, quod Divinorum Scriptorum & veterum Patrum ſententiis probatur. ibid.

VI. Rejiciuntur ſingula, quibus Grotius perficere enititur, poteſtatem judicandi de ſaeris in ipſo Principatu ineſſe; eamque ob rem ad Principes cujuſvis Religionis pertinere. Ea omnia novem argumentis continentur, quæ ordine explicantur. 117

VII. Exponitur locus, qui eſt in Prima ad Cor. XIV. 32. 123

AD CAPUT VI. Exercitatio Critica.

I. Omnia paucis enarrantur, quæ Grotius in hoc capite complexus eſt. 126

II. Refellitur primum argumentum, ex quo ille efficiebat, Principibus licere a judicio Sacerdotum in ſacris recedere. Error Grotii, qui credidit, Catholicos cum Lutheranis decertare de ἀμαρτησία (infallibilitate) *Romani Pontificis, tanquam præcipuo Religionis dogmate. Exponitur Catholicæ Eccleſiæ Status.* 127

III. Rejicitur alterum illius argumentum. Quamquam Fides a Divina auctoritate proficiſcitur, ea tamen a Sacerdotibus, quos Chriſtus huic rei præfecit, tradenda eſt. 129

IV. Dolo uſus eſt Grotius, qui quum adverſariorum argumenta ſolvenda ſuſciperet, eorum tantum mentionem injecit, quæ nullius erant roboris, & ea tacuit, in quibus cauſſa nitebatur. 130

V. Explicatur oraculum, quod apud Hebræos reddebatur per Urim & Thummim. ibid.

VI. Contemnuntur reliqua omnia, quæ Principibus a Grotio tribuuntur. 134

ERRATA	CORRIGE
Pag. 17 Commovent	Commoveant
36 oppoſite	appoſite
49 Mopſueſteni libris	Mopſueſteni laudibus
72 Conſciverunt	Condiderunt

Cetera ſuppleat Lectoris Humanitas.

JOAN-

JOANNIS FRANCISCI CONFORTII

PROLUSIO

IN LIBRUM GROTIANUM DE IMPERIO SUMMARUM POTESTATUM CIRCA SACRA.

CAPUT I.

I. De conſilio, quod Grotius ſequutus eſt in conſcribendo libro, de Imperio Summarum Poteſtatum circa ſacra. *Hoc perſpici non poteſt, niſi ex hiſtoria certaminum, quæ inter Gomariſtas & Arminianos commiſſa fuere de auctoritate Magiſtratuum in ſacris.*

II. Oriuntur inter Gomarum & Arminium Leidenſes Doctores concertationes de dogmate Religionis. Omnium ſtudiis eo inclinantibus, ut de maximo negotio referretur in nationali Synodo; Fœderati Ordines eam convocari paſſi non fuere, niſi ſimul de publica catecheſi inſtitueretur judicium.

III. Aditum eſt ad Hollandiæ Ordines, qui decrevere in Magiſtratuum quodam ſenatu Arminium & Gomarum eſſe audiendos. Querentibus Gomariſtis, quod politici Rectores de Religione cognoſcerent, tamen Senatus habitus eſt, qui cenſuit, eas, quas Doctores agebant, controverſias non eſſe de Religionis fundamentis.

IV. Dant operam Ordines, ut inter diſſentientes amicitiam componant. Colloquium Hagæ inſtituunt, quo eos evocarunt. Diſceſſit e vita Arminius.

V. Grotius, qui initio nec Arminio nec Gomaro ſtuduerat, deinde in Arminianas partes ivit.

VI. Res iterum ad Ordines defertur. Gomariſtæ obiiciunt, publicos Magiſtratus fidei non eſſe diſceptatores & judices. Colloquium Hagæ convocatur, quo habito Arminianis cauſſa addicitur, quibus magnam ſedulitatem Grotius præſtitit.

VII. Edicitur de ſacris eligendis miniſtris in Senatu Magiſtratuum & Paſtorum. Id perferri non potuiſſe ab Ordinibus Gomariſtæ contendunt.

VIII. Grotius Rotterodamenſis aſſeſſor creatus eſt. Quumque a Brittanica legatione rediiſſet, Ordinibus Hollandiæ auctor eſt, ut tanquam ſummi Reipublicæ moderatores de fidei controverſiis decretum conderent, in quo diſſentientibus pacem imperarent. Exponitur decretum.

IX. Traduxere Gomariſtæ Hollandicos Ordines quaſi in eam poteſtatem invadentes, quæ ad Paſtorum Synodos pertinebat. Id ipſum Rex Angliæ ſenſit. Ordines defenduntur pluribus Arminianorum ſcriptis, quæ a Gomariſtis refelluntur.

X. Princeps Mauritius ad Gomariſtas animum adjecit, & Grotium in vincula conjecit. Coacta eſt Synodus Dordracena, in qua Arminiani cauſſam amittunt.

XI. Mentio iniicitur librorum, qui editi

fuere pro auctoritate Magiſtratuum in Sacris.
XII. Hujuſmodi plures Grotius evulgavit.
XIII. In iiſdem temporibus ille occaſionem nactus eſt conſcribendi libri, de Imperio Summarum Poteſtatum circa ſacra.

I. BEne ac ſapienter docti viri egerunt, ut ſi quos contra ſcribere inſtituerent, ab exponenda eorum tota ratione agendi initium caperent, quod omnes illi, quibuſcum nobis non convenit, ſi horum ſententia accurate explicata ſit, facilius convinci ſolent. Qui mos in quem potius, quam in Grotium? Aut quando magis uſurpandus eſt, quam cum induſtriæ noſtræ nervos contendere adverſus illius librum, *de Imperio Summarum Poteſtatum circa ſacra*, aggredimur ampliſſimorum virorum Imperio & amicorum auctoritate? Pleraque enim in hoc libro vel doctos prudenteſque fallunt, niſi ſi explorate cognoſcant & percipiant, quorſum Grotii in eo conſcribendo conſilium evaſerit. Atque illud ipſum expromi a nobis non poteſt, niſi, ſuſceptis inter Gomariſtas & Arminianos inimicitiis, iiſque de magiſtratuum jure decertantibus, planum faciamus, quorum partibus Grotius ſtuduerit. Eam ob rem ordine quidem, ſed paucis exponimus Arminianorum & Gomariſtarum certamina, quæ Hollandiæ Ordines, Magiſtratus, ſacros Adminiſtros, doctores, plebem, totum Belgium, Angliam & Germaniam commoverunt.

II. Jacobus Arminius anno CIƆIƆCII. petentibus curatoribus ſubrogatus eſt in locum Franciſci Junii, qui docendæ Theologiæ publico munere functus fuerat in Gymnaſio Leidenſi. Ei collega fuit Franciſcus Gomarus. Inter eos orta eſt perdifficilis ſane & perobſcura quæſtio de re *prædeſtinaria* & de Divinis auxiliis. Arminius enim cum Pelagianis aut certe Semipelagianis ſenſit, contra Gomarus e Calvini partibus ſtetit. Itaque in certamen venerunt, de quo rumor ad omnes fœderati Belgii provincias perlatus eſt, ſatis quidem conſtans, nec ſine auctore. Statim ad Arminium miſſi ſunt *Deputati* Synodorum Hollandiæ auſtralis & borealis, qui ab eo ſeceſſionis ſuæ ab Eccleſia Calviniana rationem rogarent. Is reſpondit, ſe in animum induxiſſe, ne ad ea, quæ rogabatur, aliquid diceret, niſi ipſi *Deputatorum* perſonas deponerent; quo facto ſe libere prolaturum quidquid de Religionis negotiis cogitaret, modo iidem fidem darent fore, ut id ipſum, quod in colloquio audirent, nuſquam, niſi in Synodo nationali referrent: ſi contra contenderent, durius ſecum agi, quam per leges liceret. Quibus rejectis conditionibus illi diſceſſerunt (*a*). Arminius autem animadverterat, adverſarios in id conjuraſſe, ut ipſe ad agendas turbas quaſi princeps auctor palam prodiiſſe videretur. Hinc colloquium, quod Synedrium Leidenſe depoſcebat, honeſta uſus cauſa recuſavit. Juſſi ſunt undique Curatores Academiæ cavere, ne patria Religio & Reſpublica ab inimicitiis & diſſenſionibus Doctorum aliquid detrimenti caperent. Dordrechtana *Claſſis* profitetur, ſe maxime vereri, ne ea res in ſchiſma adduceretur, aut certe Eccleſiæ eſſet offendiculo: & Synodus, quæ Rotterodami congregata eſt, novem quæſtiones ad Curatores miſit, quas a Doctoribus explicari juberent, eam in finem, ut ſententiam quiſque ſuam exprimeret. At illi non commiſerunt, ut in hoc diſcrimen Doctores juſſu conjicerentur ſuo: cumque omnium ſtudia eo inclinarent, ut nationalis Synodus haberetur, ad eam ſeſe retulerunt. Namque fœderati Ordines decreverant, licere quidem per ipſos nationalem Synodum conſcribi, ſi de publica catecheſi, quæ in Belgium diu recepta fuerat, in ea judicium ferretur: ita ut iis conſulerent, qui libere dicere percuperent, quidquid de Religionis quæſtionibus ſentirent. Namque eo conſilio imperaverant, ad Senatum Magiſtratuum eas res referri, quas quiſque in publica catecheſi animadvertiſſet. Quod Gomariſtis non placuit. Etenim primum pugnarunt, publicam catecheſim hujuſmodi eſſe loco, ut de illa judicium inſtitui non poſſet: Cum autem id conſilium non proceſſiſſet, deinde contenderunt, certe ad Eccleſiaſticos Conventus ea omnia eſſe deferenda, quæ in catecheſeos

(a) *Præſtant. vir. Epiſt.* 78.

ſeos doctrina cuilibet diſplicerent. Ex quo nationalis Synodus dilata eſt.

III. Interea Jacobus Arminius, cum receptum ad amicitiam & gratiam Magiſtratuum ſe habere cognoſſet, Ordines Hollandiæ libello adivit, eoſque rogavit, ut de dogmaticis opinionibus quæ in quæſtionem venerant, ipſi judicarent, aut Conventum inſtituerent, in quo ab ea invidia liberari poſſet, in quam falſo crimine adductus eſſe videbatur. Ordines decreverunt, ut inter Gomarum & Arminium in ſupremo juridico Senatu colloquium haberetur. Gomariſtæ cum Magiſtratibus expoſtularunt, quod ii in Pontificum munia invaderent, & de Religione ſibi judicium vindicarent. Sed nihiloſecius eorum Princeps Gomarus vadimonium obivit: cumque primum Magiſtratuum non eſſe partes excepiſſet ut de ſacris judicarent, tandem de pluribus Religionis controverſiis ſententiam protulit ſuam. Arminius, qui Senatui primus ſe ſtiterat, ſtatim promere non dubitavit quidquid de iiſdem controverſiis ſentiret. Senatus in fidem ſuam recepit, propediem ſe operam daturum, ut in Synodo de iis quæſtionibus judicium ferretur: ſed quamdiu ea Synodus expectaretur, prudenter vetuit, ne uterque doceret quod Sacræ Scripturæ & patriæ Religioni diſſentiret, ſi ſecus faxint & certamina conſererent, id acturos, quod Ordinibus diſpliceret (a). Itaque ad Ordines Hollandiæ e Senatu miſſi ſunt, qui in eorum conventu dicerent, ea omnia quæ inter Leidenſes Doctores agerentur, non verſari in Religionis fundamentis. Cujusmodi judicii auctor fuit Oldenbarneveldius, quem contra Gomarus audacter profeſſus eſt, ipſum ſibi male conſultum coram Deo exiſtimare, ſi in Collegæ ſui ſententiam concederet, & cum eo ſentiens e vita diſcederet.

IV. Poſt id temporis, cum hæc geſta ſunt, Ordines non ceſſarunt Eccleſiæ Religioniſque negotiis proſpicere, & de iis arbitratu ſuo judicare. In eorum conventum Arminius introductus eſt: Ille, cum plura de religione diſputaſſet, ea ſcripto complexus eſt, quod publice aſſervatur. Per eoſdem dies Gomarus Ordines adivit, & nactus dicendi facultatem adeo Arminio & Vitenbogardo ſuccenſuit, ut alterum cum Ario, alterum cum Euſebio, homine ex ſui ſententia Ariano & aulico conferret. In peroratione Ordines rogavit, ut provincialem Synodum convocarent, cujus fidei & poteſtati Religionis negotia committerent. Attamen Ordines de ſedandis animis, iiſque amicitia conjungendis cogitarunt. Cumque hoc ipſum ſtuderent, (res enim, quæ diſputabantur, medias eſſe, nec ad Religionis ſummam pertinere reputabant); Arminium & Gomarum Hagam compulerunt ad colloquium. Parent illi & diſputare inſtituunt: ſed ab incepto deſiſtunt, quod Arminius per eos dies adverſa valetudine uſus eſt, ex qua mortem oppetivit.

V. Grotius ei funebria juſta ſolvit, conſcripto carmine. Hactenus tamen nec in Arminii, nec in Gomari partibus fuerat, quoniam ſe ad divinas diſciplinas nullusdum applicuerat. Namque cum Epiſtolam anno 1609. ad Rutgerſium ſcripſiſſet, in ea quidquid inter Gomarum & Arminium ageretur, ſe plane non intelligere confeſſus eſt, *Harum controverſiarum*, inquit, *partem me non intelligere ingenue profiteor. neque enim faciunt ad edictum Prætoris: nobis modica Theologia ſufficit* (b). In carmine Arminium elogiis affecit, cavit tamen, ne Gomaro obtrectaret, quam rem ita dexter egit, ut cui lis addicenda eſſet, quaſi ei non liqueret. Sic enim cecinit,

Et [illegible] multum debuit tibi verum,
Sed parte in aliqua more gentis humanæ,
Et neſcientis multa forte naturæ,
Te cepit error, judicent, quibus ſacri
Juris poteſtas, viſque tanta noſcendi.

Poſt eos dies Grotius operam induſtriamque ſuam in divinis diſciplinis impendit, quas juris conſultiſſimum virum ignorare nefas erat, iis potiſſimum temporibus, cum Syno-

(a) *Epiſt. Grotii* 11. *pag.* 3.
(b) *Epiſt.* 135. *collect. Burman. tom.* 2. *pag.* 180.

Digitized by Google

di, Synedria, Gymnaſia, Senatus & Ordines Religionis noſcendis controverſiis vacabant in fœderato Belgio. Dum autem in eo ſtudio totus eſſet, in animum facile induxit, cum bonitate & providentia Dei omnia conſentire quæ Arminius docuerat, & ſecus ſe habere, quidquid Gomariſtæ contendebant. Itaque in Arminianas partes diſceſſit.

VI. Jamvero Doctores, qui Arminii auctoritatem ſequebantur, iniquis Gomariſtarum judiciis apud omnes uſi ſunt. In Conventum Hollandorum Ordinum anno 1610. iterum venerunt eorumque fidem & tutelam flagitarunt. Conſcripſerant libellum quem Ordinibus dederunt: *Remonſtrantia* appellata eſt, ex qua Arminiani *Remonſtrantes* audierunt. In ea totam primum Gomariſtarum rationem expoſuerunt, deinde ſententiam ſuam explicarunt, eamque quinque pronunciatis complexi ſunt, quæ Philippus Limborchius deſcripſit (a). Poſtulatum autem eſt ab Ordinibus, ut Synodum convocarent, quæ publica auctoritate de iis omnibus cenſeret, quæ diſputabantur: ſin illud iis non placeret, ſtatim edicerent, ut omnes Doctores, quamquam in mediis Religionis negotiis diſſiderent, pace conjungerentur, & ſeſe amice tolerarent, neve alii ab aliis officiorum ſocietate ſegregarentur, quaſi in Religionis fundamentis aliquid offenderent: Additum eſt, ſi has conditiones Ordines reiicerent, ſe iis dicto audientes fore, & cum ita collubitum ſit, ægre id non paſſuros, ut munus, quod gerebant, e veſtigio deponerent. Sibi enim eam eſſe mentem, ut alia ratione & via Eccleſiis ſuis conſulerent (b). Sic Hollandiæ Ordines ſummo Imperio præfectos affati ſunt Arminiani, ductu Vitenbogardi & Grotii, quos intime amicitia conſociaverat. In Arminianos eum ob libellum plurima conjecta ſunt maledicta a Gomariſtis: Maximo illis crimini datum eſt, quod Religionis negotia non ad Synodos, ſed ad Principes detuliſſent. Attamen Ordines qui in Summis Poteſtatibus jus ineſſe arbitrabantur conſtituendæ in Civitate Religionis, ſecundum Arminianos decreverunt, qui *Tolerantiam* exoptabant. Namque ediderunt ut inter omnes Miniſtros officiorum ſocietas in Eccleſiis intercederet, nec alter alteri conſuetudinem negaret, quamdiu iidem ſecus non judicarent. Gomariſtæ contra obſtrepunt, Eccleſiam Calvinianam ſoſpitem non futuram, niſi Arminiani ab ea depellantur: Iis in animo eſſe, ut patriæ Religionis ſummam perdant; per Divinas Leges non licere cum iis amicitiam & pacem habere. Hæc tam vehementer expoſtulant, quivis ut facile intelligat, eos in poſterum haud fore pacatiores. Quocirca Ordines Hollandi alterum colloquium Hagæ Comitis inſtituendum curarunt, quo præcipuos Doctores evocaverunt: Ex factione Gomariſtarum convenerunt Ruardus Acronius, Petrus Plancius, Joannes Becius, Libertus Fraxinus, Joannes Bogardus, Feſtus Hommius, ex factione autem Arminianorum Joannes Vitenbogardus, Adrianus Borrius, Edvardus Poppius, Nicolaus Grevinkhovius, Joannes Arnoldus Corvinus, Simon Epiſcopius, Sex ſcilicet ex unaquaque factione. Antequam autem diſputare inciperent, Gomariſtæ libellum Ordinibus præbuerunt, in quo Calvinianæ Eccleſiæ doctrina explicata eſt (c). Eum libellum,

---

(a) *In Relatione hiſtorica de origine & progreſſu controverſiarum in fœderato Belgio de Prædeſtinatione.* *Sunt vero* I. Deus ante jacta Mundi fundamenta decrevit credentes in Chriſtum & in fide perſeverantes ſervare, incredulos vero ac contumaces damnare. II. Jeſus Chriſtus pro omnibus & ſingulis hominibus mortuus eſt, & remiſſionem peccatorum impetravit, ita tamen ut nemo reipſa illius remiſſionis particeps fiat præter credentes. III. Homo ſalvificam fidem non habet a ſe, neque ex liberi ſui arbitrii viribus: ſed neceſſe eſt, ut a Deo in Chriſto per Spiritum Sanctum regeneretur. IV. Hæc Dei gratia eſt principium, progreſſus & complementum omnis boni: Cæterum quod ad modum agendi attinet, ille non eſt irreſiſtibilis. V. Fideles auxilio gratiæ Spiritus Sancti abunde inſtructi ſunt viribus, quibus in fide poſſint perſeverare.

(b) *Vide Clericum Hiſt. Hollandiæ tom. 1. lib. 29.*

(c) *Calvinianæ doctrinæ, quam in libello Gomariſtæ complexi ſunt, ſummam ſic deſcribit Limborchius loc. cit.* I. Deus ex humano genere corrupto in Adamo liberat certum

lum, cum *Remonſtrantiæ* obvertiſſent, *contraremonſtrantiam* dixerunt, unde *Contraremonſtrantium* nomine appellati fuerunt. Tum veniunt in colloquium & diſputantur omnia, quæ utriuſque factionis doctores coram Ordinibus profeſſi fuerant, cujuſmodi diſputationis acta evulgata ſunt nomine *Collationis Hagienſis*. Ita ſermone confecto, Remonſtrantes tolerantiam, Contraremonſtrantes Synodum flagitant. Sed nihiloſecius Ordines manent in ſententia, nullas eſſe cauſſas, quam ob rem diſſentientes doctores ſeſe mutuo non tolerent, nec officiorum conſuetudine conſocientur: Itaque hos commonefaciunt, ut de iis, in quibus non convenit, modeſte diſputent, quin inter ipſos inimicitiæ & bella intercedant. Quod cum Hollandiæ Ordines ſummi rerum Rectores ſanxiſſent, huic decreto conſentientes leges Trajectini Ordines rogarunt, quas Vitenbogardus Grotio auctore conſcripſerat.

VII. Nec tamen res quietiores ſe habuerunt. Reſponſum enim fuerat ſecundum Arminianos, ex quo Gomariſtæ magis incenduntur ad eos perdendos. Nituntur Eccleſiaſticorum conſenſu, qui plurimam apud Plebem ſibi adjunxerant auctoritatem. Noverat quidem Oldenbarneveldius univerſæ Hollandiæ magnus Aſſeſſor, conſilium conſtituendæ inter diſſentientes Doctores amicitiæ feliciter non proceſſurum, niſi Eccleſiaſtici Dominis Ordinibus conſpirarent. Statim auctor fuit, ut edictum de renunciandis Miniſtris iterum rogaretur, quod anno 1591. perlatum fuerat. In eo Ordines decreverant, ut ab Eccleſiaſticorum ſynedrio & Magiſtratuum Senatu quatuor renunciarentur *Delegati*, duo ex unoquoque cœtu, a quibus Sacrorum Miniſter deligendus eſſet, ita ut delectus munus in Eccleſia ſuſcipere non poſſet, niſi Magiſtratuum Senatus in eum conſenſerit. Res omnis eo evadebat, ut ii in Eccleſiis ſacrum munus obirent, quos Magiſtratuum Senatus ſibi conſentientes tenebat. Sic enim Gomariſtarum partes debilitari videbantur. Hinc alia certamina de Magiſtratuum auctoritate in ſacris. Arminiani ſentiunt, in iis jus ineſſe ut non modo de regimine Eccleſiæ leges jubeant, ſed etiam de Religionis negotiis judicium publice ferant. At Gomariſtæ, quamquam ſingulos cives domi pietatis ſuæ judices exiſtiment, tamen negant, publicam religionem adminiſtrari poſſe, niſi in Eccleſiaſticis Synodis. Itaque nihil pacati gerunt: Namque diſſociantur ab Arminianis, quos ab Eccleſiis vi depellunt, & maledicta aſpere in eos coniiciunt, quo de Religionis bello plures Hollandiæ ſcriptores commemorarunt.

VIII. Grotius anno CIↃIↃCXIII. Urbis Rotterodamenſis Aſſeſſor creatus eſt ſumma Procerum Hollandiæ & univerſi Belgii conſenſione. Quo in honore cum eſſet, non ſolum in Conventum Hollandorum Ordinum intromiſſus, ſed inter Curatores Reipublicæ allectus eſt qui Sacra Rectorum *H*ollandiæ vice funguntur, & in fœderatorum conſeſſum admittuntur. In id tempus erupit inter Batavos & Anglos de jure Indi-

---

tum quendam hominum numerum, quem in æterno ſuo & immutabili conſilio ex mera miſericordia ſecundum voluntatis ſuæ beneplacitum elegit, quos per Chriſtum ſalvaret, reliquis juſto ſuo conſilio præteritis, & in peccatis ſuis relictis. II. Pro electis Dei etiam habendi ſunt Filii fœderis, quantiſper reipſa contrarium non declarant. III. Deus in hac ſua electione non reſpexit ad fidem aut converſionem ſuorum electorum, tanquam ad cauſſas electionis, ſed ſtatuit, iis, quos ex beneplacito voluntatis ſuæ elegit, dare fidem & perſeverantiam in pietate, atque hoc modo eos ſalvare. IV. Deus Filium ſuum Jeſum Chriſtum in mortem tradidit ad ſalvandos ſuos electos, adeo ut licet mors Chriſti ſufficiens ſit ad ſatisfactionem pro peccatis omnium hominum, in ſolis tamen electis vim ſuam habeat ad reconciliationem. V. Deus non tantum externe per prædicationem Evangelii, ſed & interne tam efficaciter operatur in cordibus ſuorum electorum, ut non tantum poſſint ſeſe convertere & credere, ſed etiam, ut reipſa ac ſponte ſua convertantur & credant, VI. Vere fideles & regeniti, licet per imbecillitatem carnis in gravia peccata incidant, tamen eadem Spiritus Sancti virtute qua regenerati ſunt, ita ſuſtentantur ac conſervantur, ut fidem nec totaliter nec finaliter amittere poſſint.

Digitized by Google

Indicanæ navigationis contentio; Grotius renuntiatus eſt, qui in Brittaniam pergeret & Reipublicæ cauſſam apud Jacobum Regem perageret. Ferunt mandata Ei clam data fuiſſe (a) ut cum Rege & Brittannicis Præſulibus ſecreto colloqueretur de Belgicis Religionis negotiis & de Ordinum in iis adminiſtrandis ratione. Hoc enim Hollandiæ Ordines ſtudebant, ut Arminianis, quibus favebant, Anglos voluntate & ſententia conjunctos haberent. Hac legatione geſta Grotius rediit Hollandiam. Gliſcebant autem in dies ſeditiones, & plurima in invidia verſabatur Arminianorum factio. Grotius vero & Oldenbarneveldius ea apud Ordines dignitate valent, ut illorum conſilio omnia curentur. Igitur illi anno 1614. edictum de conſtituendis Religionis rebus inter Remonſtrantes & Contraremonſtrantes condunt, quod ſummi Reipublicæ dominatores Ordines auctoritate comprobatum ſua pertulerunt. Hoc edictum ſic expreſſum eſt.

DECRETUM
ILLUSTRIUM AC POTENTUM
ORDINUM
HOLLANDIÆ ET WESTFRISIÆ
PRO
PACE ECCLESIARUM.

Quando multum diſſidii ac contentionis per harum regionum Eccleſias ſubortum eſt, ex diverſis interpretationibus locorum ſacræ Scripturæ, in quibus de æterna Dei prædeſtinatione & quæ huic cohærent, agitur, provecto eouſque calore certaminis, ut ſint qui male audiant, velut directe aut per obliquum docentes, alii quidem, Homines aliquos a Deo immortali ad damnationem creatos: Quibuſdam hominibus a Deo peccandi neceſſitatem imponi: Tum vero, a Deo quoſdam ad ſalutem invitari, quibus omnino ſalutem non dare decreverit: alii vero, Naturales hominum vires aut facta ſalutem ipſorum poſſe operari, quæ ſpectant utrinque ad Dei ignominiam, ad infamandam chriſtianam reformationem, & noſtræ piæ ſententiæ adverſantur: quibus obviam iri, viſum eſt nobis ad Divini honoris & gloriæ propagationem, ad incolumitatem Reipublicæ & Eccleſiarum, ad tranquillitatem, concordiam, bonamque frugem civium perquam neceſſarium: idcirco rebus diu multumque perpenſis, religioſeque & circumſpecte examinatis ſingulis, quæ in colloquio duodecim Paſtorum Anno CIƆIƆCXI noſtro in Conventu ore primum peracta, mox etiam cum ipſorum conſiliis perſcripta, nobiſque tradita fuere: uſi ea auctoritate, quæ nobis, ut Summis legitimis Poteſtatibus juxta ſanctum Dei verbum, eorumque Regum, Principum, ac Civitatum, quæ Reformationem Religionis amplexæ ſunt, exempla competit, imperavimus atque etiamnum imperamus, ut in memoratis modo interpretationibus diligenter quiſque attendat ad Sancti Pauli Apoſtoli monitum docentis, ne quis ſupra modum ſapiat ultra quam oportet ſapere, ſed ſapiat ad ſobrietatem, prout cuique Deus partitus eſt menſuram Fidei: &, id quod paſſim tradunt ſacræ litteræ, ſalutem qui-

(a) *Vaſſor lib. 4. pag. 477.*

Digitized by Google

quidem noſtram ex Deo ſolo eſſe, at nos nobis ipſis perniciem accerſere: Ac proinde in explicandis ſacris litteris, quoties ita feret occaſio, Paſtores infigant Populo, ſingulorumque ſub noſtro Imperio habitantium animis, principium, progreſſum ac finem humanæ ſalutis, atque ipſam adeo fidem non nativis hominum viribus aut factis, ſed ſoli nec promeritæ Dei in Jeſu Chriſto Servatore noſtro gratiæ accepta ferri debere: nullos a Deo omnipotente homines ad damnationem creatos, nullis a Deo peccandi neceſſitatem imponi, neque a Deo ad ſalutem invitari quemquam, cui ſalutem omnino non dare decreverit. Quamquam vero in Academiis, eruditorumque hominum & Verbi divini interpretum conventibus ſolent (uti nos quoque permittimus) de ſenſu eorum Sacræ Scripturæ locorum, in quibus de prædeſtinatione & quæ cohærent, agitur, colloquia inſtitui, unde accidere poteſt ut diverſi diverſa ſentiant, quod & olim & noſtro hoc Sæculo viris doctis piiſque evenit; nolumus tamen, eas diſputationes profundiores quæ contra ſententiam juſſionemque noſtram extrema illa atque abſurda, quæ imputari quibuſdam ante diximus, poſt ſe trahunt, publice aut e ſuggeſtu aut alias apud Populum proponi. Qui vero in locorum ante dictorum explicatione ſupra nec docent nec ſentiunt, quam a Deo omnipotente ab æterno ad ſalutem perpetuam electos, pro benevolo affectu voluntatis ipſius fundato in Jeſu Chriſto Redemptore ac Servatore noſtro, eos qui per impromeritam gratiam & Spiritus Sancti operationem in Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum credunt, & in fide per ſimilem impromeritam gratiam ad finem uſque perſeverant, contra vero ad damnationem rejectos eos qui in Jeſum Chriſtum non credunt & in incredulitate ad finem perſeverant, hos nolumus eo nomine moleſtiam pati aut urgeri, ut ſupra doceant aut ſentiant, quum eam ipſam docendi formam judicemus ad ſalutem ſufficere & ad Chriſtianam inſtructionem eſſe idoneam. Imperamus præterea omnibus Paſtoribus, ut in cæteris chriſtianæ doctrinæ capitibus ea utantur explicatione, quæ conſentiat cum Verbo Divino, cumque iis quæ per Eccleſias reformatas paſſim recepta, & quæ his convenienter in Reformatis harum regionum Eccleſiis, quas nos hactenus ſuſtentavimus, defendimus, educavimus, nunc etiam ſuſtentamus, defendimus & educamus, tradita fuere. Utque ſe porro ad chriſtianam charitatem, concordiam, ac bona exempla componant juxta priora decreta, quo ulteriora diſſidia evitentur. Quoniam ita faciundum ex re publica & Eccleſiæ, & ex uſu ac tranquillitate populi cenſemus. Menſe Januario Anni CIↃIↃCXIV.

IX. Hoc perlato decreto Gomariſtæ ferocius adverſus Hollandos Ordines loquuntur. Et quo quiſque aſperius eoſdem maledictis afficit, major ei apud ſuos eſt exiſtimatio. Illud iis ægre eſt quod in decreto ſuorum doctrina expoſita fuerat, non qualis ab iis ipſis, qui eam probant, accurate explicari ſolet, ſed qualis ad eorundem invidiam congruentior viſa eſt. Iraſcuntur vero potiſſimum, quod Domini Ordines judicium ſibi vindicaverint de rerum divinarum quæſtionibus contra Sacram Scripturam, contra Eccleſiæ leges & mores, ſine chriſtianorum Principum exemplis & nullo apud ſacram antiquitatem auctore. Atque id ipſum, quod Ordines ſibi ſumpſerunt, in poteſtate & imperio Principum non ineſſe palam dixerunt Rex Angliæ Jacobus Princeps clariſſimus, & omnes Brittannici Præſules interque eos Archiepiſcopus Cantaurienſis. De Rege id teſtatum facit Iſaacus Caſaubonus, *Videtur etiam*, inquit, *hac formula* (ſignificatur decretum Ordinum) *jus decernendi de capitibus Fidei Civili Magiſtratui tribui, quod neque priſci Imperatores, neque Rex Sereniſſimus Brittaniæ ſibi unquam vindicarunt.* (a) Revertamur ad Contraremonſtrantes. Igitur iidem propoſitum urgent, pacem cum Remonſtrantibus eſſe non poſſe, qui Calvinianæ Eccleſiæ ſarta tecta non ſervant. Nonnemo libellum evulgat, in quo contra Hollandorum Ordinum Decretum cum Remonſtrantibus omnem eſſe disjungendam conſuetudinem pluribus evincit. Vitenbogardus decretum defendit, edito libro. Huic Triglandius opuſculum objicit, quod inſcriptum eſt, *Defenſio honoris & doctrinæ Reformatarum Eccleſiarum*. Idem ipſe ad eam refellendam opinionem, quæ decreti auctoribus erat de mutua diſſidentium *tolerantia*, librum

(a) *Epiſt. Caſaub.* 863. *pag.* 563.

Digitized by Google

brum conſcribit cum titulo, *Recte moderatus chriſtianus*. Sed pro Dominis Ordinibus ad conſociandos diſſentientium animos complura elaborat Paſtor Ultrajectinus Jacobus Taurinus: Omnia tamen non modo ſeceſſionem, ſed bellum portendunt. Namque anno CIƆIƆCXVII. Amſtelodamum conveniunt plures Miniſtri Contraremonſtrantes cum ſenioribus, qui præſide Plancio Miniſtro Amſtelodamenſi de facienda ſeceſſione conjurant. Etenim profitentur, ſe Remonſtrantes agnoſcere pro iis, *cum quibus licitum ſibi minime ſit conventus ullos habere, & quos pro membris cœtuum ſuorum non habent, verum ſe tandem ab iis ſeparare donec a doctrina ſua deſiſtant*. Quod ipſum Contraremonſtrantes decernunt Hagæ Comitis aliiſque in Urbibus. Plura enim eorum decreta ad ſeceſſionem pertinentia deſcripſit Simon Epiſcopius in Antidoto Synodi Dordracenæ (*a*).

X. Per idem tempus Oldenbarneveldius auctor fuit ut ſummi Hollandiæ Rectores Ordines juberent, Militum delectum a Magiſtratibus haberi, qui præſidiis, cuſtodiis & vigiliis oppida munirent contra ſeditiones. Idque Magiſtratibus mandatum datum eſt ſine Principis Mauritii Militum Magiſtri & univerſi Belgii Gubernatoris conſenſione. Quod is ſuæ ipſius derogare auctoritati putavit. Itaque, Hollandiæ ne conſultis quidem Proceribus, præcepta militibus dedit, ne arma caperent ad comprimendas ſeditiones, quæ ex Religionis controverſiis orirentur. Ad hoc Urbes & oppida cum exercitu peragravit, & ſublatis aut perditis novorum Militum excubiis, Oldenbarneveldium capitis condemnavit, & Hugonem Grotium in cuſtodiam dedit, in qua mortem quidem oppetiviſſet, niſi eum uxor ſelectiſſima & immortalis fæmina optimo conſilio liberaſſet: Etenim Princeps Mauritius ſuccenſebat iis ceteriſque Arminianis, quod eorum auctoritate Domini Hollandiæ Ordines omnia geſſiſſent, quæ imperio officere ſuo exiſtimabat. Quapropter omnia decreta quæ perlata fuerant pro concilianda inter diſſentientes pace, abrogavit, animumque ad defendendas Contraremonſtrantium partes adjecit. Atque eo uſque res rediit, ut nomine fœderatorum Ordinum nationalis Synodus, quæ omnium Gomariſtarum voto diu exoptata fuerat, in Urbe Dordracena convocaretur. Remonſtrantes ſuſpicati id quod accidit, ne opes ſuæ perderentur, ſtatim proteſſi fuerunt, *ſe Synodum non habere pro legitimo controverſiarum Judice; ideoque judicium ejus nullum apud ſe & Eccleſias ſuas habiturum pondus*. Sed nihiloſecius Synodus habetur, in qua Remonſtrantes a publicis in Eccleſiis muneribus depelluntur. Arceſſiti enim fuerunt trium criminum, quod Patriam religionem labefactaſſent, quod ſeceſſionem feciſſent, & quod Magiſtratuum decretis in Synodo perlatis non obtemperaſſent. Sancitum tamen eſt, iis licere ut domi priviſque in ædibus eam habeant religionem, quam arbitratu ſuo delegerint: Conſcientiis enim, quibus vis inferri non poſſe dicebatur, ratione conſulere ſtuduerunt.

XI. Hactenus de Religionis controverſiis in fœderato Belgio, quas pluribus perſequuntur Philippus Limborchius (*b*), Joannes Vaſſor (*c*), Boſſuetus (*d*). Grotius (*e*), Caſaubonus & Voſſius in Epiſtolis. Nunc illud agendum eſt, ad quod exornandum noſtra reſpexit oratio. Sæpenumero certatum eſt de Principum imperio in ſacris, cum inter Remonſtrantes & Contraremonſtrantes inimicitiæ interceſſerunt, eoque de uberrimo loco ad vindicandam Dominorum Ordinum poteſtatem, quam ſibi ſumebant in Eccleſia, plures ediſſeruerunt. Vitenbôgardus in Ordinum Conventu cum longam pro ſeipſo & Jacobo Arminio habuiſſet orationem, dixiſſetque complura, quibus eorum temporum quæſtionibus finis poſſet imponi, tandem oſtendere inſtituit, provincias fœderati Belgii a Religionis controverſiis nunquam otioſe ſe habituras, quandiu Eccleſiaſtico-

(a) *Volum. 2. Opp. cap. 1.*
(b) *In Relatione Hiſtorica de origine & progreſſu Controverſiar. in fœderato Belgio.*
(c) *In Hiſt. Hollan.*
(d) *In Hiſt. Variat. lib. 14.*
(e) *In Hiſtoria Belgica, in Apologetico aliiſque in libris.*

ſticorum cœtus de iis decidendis ſibi attribuerent auctoritatem ab Imperio liberam. Hoc ipſum malorum omnium principium dixit, quod publicæ Religioni Pontifices præeſſent, & de illa leges conderent: idque vocavit *collateralitatem* Poteſtatum, civilis & eccleſiaſticæ, quam abrogatam ab Ordinibus voluit. Gomarus evulgato apologetico ei ſubiratus eſt, quod ſuos exiſtimaret ſtatum in ſtatu conſtituiſſe, id quidem Pontificios effeciſſe, eiſque crimini idem ipſum eſſe dandum, Calvinianos autem omnem ſacrorum curationem Religioniſque doctrinam ſibi vindicare, quin aut de ſummo Imperio derogent, aut eidem alterum Imperium opponant. Gomaro librum anno CIↃIↃCX. Vitenbogardus objecit cum titulo, *De auctoritate chriſtiani Magiſtratus in rebus Eccleſiaſticis*, qui liber Arminianis omnibus placuit. Adrianus Saravia olim Doctor Theologiæ in Academia Lugduno Batava, tunc in Anglia vitam degens ſic ad Vitenbogardum ſcripſit, *Tuus ad meas manus de Summi Imperii in rebus Eccleſiaſticis auctoritate tractatus pervenit; unde tantam percepi lætitiam, quantum triſtitiæ de altercationibus Leidanis. Deo gratias ago, qui tibi hanc mentem & animum dedit, quod publico ſcripto a tam pernicioſo errore veſtros homines deterrere auſus es* (a). Vitenbogardum tamen multis refellere aggreſſus eſt Antonius Walæus edito ad eam rem volumine anno CIↃIↃCXV. contra quem Simon Epiſcopius diſſertationem, *De jure Magiſtratus circa ſacra*, evulgavit anno CIↃIↃCXVIII.

XII. At nemo hoc argumentum pluribus percurrit quam Grotius. Ad Archiepiſcopum Cantarienſem miſſa epiſtola Sibrandus Lubbertus conqueſtus eſt, quod Ordines Hollandiæ Domini non ſinerent, ſacros Miniſtros eo poteſtatis munere fungi, quam a Chriſto acceperant, & ſibi omnia arriperent, quæ Pontificum erant munia. Gomariſta enim reſpexit Ordinum decretum, quo renunciandorum in Eccleſiis Miniſtrorum Magiſtratibus credita fuerat auctoritas, item illud quo ſancitum erat, non liceere Synodum conſcribi nationalem, niſi de publicæ catecheſeos doctrina in ea judicaretur. Et quo major Ordinibus eſſet invidia, eos Socinianiſmi arceſſivit, quod nimirum anglum virum Conradum Worſtium ex ſui ſententia Socinianum in locum demortui Arminii ſubrogaſſent in Academia Lugduno-Batava. Statim Ordines Grotio mandarunt, ut Sibrandum refelleret, & ſuo ipſorum nomini apud Anglos conſuleret. Acceptis mandatis Grotius librum prompſit, qui inſcriptus eſt, *Ordinum Hollandiæ ac Weſtfriſiæ Pietas ab improbiſſimis multorum calumniis, præſertim vero a nupera Sibrandi Lubberti Epiſtola, quam ad Reverendiſſimum Archiepiſcopum Cantarienſem ſcripſit, vindicata per Hugonem Grotium eorundem Ordinum Fiſci Advocatum* (b). In eo libro, cum Hollandos Ordines ab ejus criminis quod objectum erat, ſuſpicione liberaſſet, e veſtigio multis de Imperio Summarum Poteſtatum in ſacris diſputavit, idque eo conſilio, ut auctoritatem vindicaret, quam iidem Ordines ſibi attribuerant in publicæ Religionis decidendis controverſiis. Cujuſmodi Grotii labore admodum delectati ſunt Iſaacus Caſaubonus (c), Voſſius (d), omneſque Arminiani. Ampliſſimus Ordinum Conſeſſus Ei gratias publice habuit anno CIↃIↃCXIII. (e), quo ipſo ſatis teſtatum fecit, ſeſe optime conſultum exiſtimationi ſuæ a præſtantiſſimo Cive putaſſe. At nihiloſecius Contraremonſtrantes palam Grotianum librum deſpexerunt, & Sibrandus eum refellere aggreſſus eſt. Itaque Grotius ei reſpondit, eundemque locum de Imperio Principum in ſacris pertractavit, edito opuſculo cum titulo, *Bona fides Sibrandi Lubberti demonſtrata ex libro, quem inſcripſit, Reſponſio ad pietatem Hugonis Grotii* (f).

Anno CIↃIↃCXIV. ſummis Hollandiæ Rectoribus auctores fuerant Grotius & Olden-

(a) *Epiſt. Eccleſ. & Theolog.* 182.
(b) *Reperitur tom.* IV. *oper. Edit. Baſileæ an.* 1732.
(c) *Epiſt.* 925.
(d) *Ep.* I.
(e) *In Collect. Epiſt. Burman tom.* 2. *Epiſt* 211.
(f) *Ibid.*

barneveldius, ut edictum rogarent, quo, inſpectis eorum temporum quæſtionibus ſaeris, mutuam inter diſſentientes conciliari *tolerantiam* juſſerunt. Id ob decretum Amſtelodamenſes ad ſeceſſionem inclinabant. Hos duo movebant, tum ſacri regiminis forma, quam Domini Ordines conſtituerant, tum tolerantia, quam iidem imperaverant inter diſſidentes, quorum alii pro Calviniana Religione dimicabant, alii verò eam perdere ſtudebant. Illudque maxime diſplicebat, quod eam omnem rem ad Principes pertinere credidiſſent. Intererat autem Reipublicæ, ne Civitas Amſtelodamum his de cauſis offenderetur, quippe quoniam omnium Civitatum erat nobiliſſima ſane & potentiſſima. Igitur Ordines è ſuo cœtu plures viros & in his Grotium miſerunt, qui in Amſtelodamenſi Senatu longam Belgico ſermone orationem habuit ad eam Civitatem in fide continendam. In ea locum de auctoritate Principum in ſacris ſemel & iterum pertractavit. Is enim hoc agebat ut Hollandorum Ordinum conventui ineſſe poteſtatem evinceret, qua in edendo tolerantiæ decreto uſi fuerunt inter Arminianos & Gomariſtas in Religionis rebus diſcrepantes. Hanc orationem Theodorus Schrevelius latine convertit: Titulus eſt, *Oratio ab Hugone Grotio Conſiliario & Syndico Reipublicæ Rotterodamenſis vernacule habita in Senatu Amſtelodamenſi* o. *Cal. Maji* MDCXVI.; *cum ab Illuſtribus ac Potentibus DD. Hollandiæ Weſtfriſiæque Ordinibus delegatus eſſet, una cum viris ampliſſimis DD. Adriano a Mathenes Toparcha Riviræ, Opmeræ, Doeſæ &c. Hugone Muſio ab Holy Prætore Dordraceno, Gerardo ab Eyck Delphenſis, & Gulielmo Haſes Hornanæ Reipublicæ Conſulibus, ad informandum Conſules & Senatum antedictum de ſincera DD. Ordinum mente in conſervanda Chriſtiana reformata Religione deque probis & firmiſſimis rationibus, quibus moti in Eccleſiaſtica re ea ſanxerunt decreta, quorum in ipſa oratione fit mentio* (a).

At enim reliquis Contraremonſtrantibus obviam iretur plane neceſſe erat, qui non modo decretum Ordinum reprehendebant, ſed etiam audacter confidenterque ex Chriſtiani Imperii natura negabant, illud ab Ordinibus condi & perferri potuiſſe: Ad eos igitur refellendos Grotius decretum evulgavit, ſic ut ſingulas ejus partes confirmare eniteretur. Quo in opere id primum poſuit, *Auctoritatem Summis legitimis Poteſtatibus competere, ut obviam eant falſæ doctrinæ & Eccleſiarum diſſidiis*, quod ille, teſtimoniis veteris Teſtamenti ſed in ſuum ſenſum detortis perficit: Opus inſcribitur, *Decretum Illuſtrium ac Potentum Ordinum Hollandiæ & Weſtfriſiæ pro pace Eccleſiarum munitum ſacræ Scripturæ auctoritate & Conciliorum, antiquorum Patrum, Confeſſionum publicarum & recentiorum Doctorum teſtimoniis* (b). Cumque Grotius noſſet, nec res a Contraremonſtrantibus quieturas fore, ejuſdem decreti defenſionem ſuſcepit, quam quidem non abſolvit. Editus tamen eſt mutilus hic liber cum titulo, *Defenſio decreti Ordinum Hollandiæ pro pace Eccleſiæ* (c).

XIII. Hactenus ille argumentum de poteſtate Principum in rebus ſacris perſequutus fuerat, illudque exornare pluribus ſategerat. Sed maxime animo angebatur, quod, quamvis a nullis laboribus & vigiliis vacaſſet, tamen reperiebat, Dominorum Ordinum nomen nondum liberaſſe ab ea obtrectatione, in quam maxime apud Anglos pervenerant. Optimo enim civi ægre erat, quod Summi Patriæ Rectores, quos tanquam parentes colebat, in tantam invidiam adducti eſſent potiſſimum apud potentiſſimas Nationes. Itaque auctor fuit (*d*), ut Hollandiæ Proceres illam epiſtolam ſcriberent, quæ ad Jacobum Brittanniæ Regem miſſa eſt. In ea illi, cum ſuſceptas inter Remonſtrantes & Contraremonſtrantes inimicitias ordine expoſuiſſent, de ratione ediſſeruerunt, quæ ſibi fuerat in iis conciliandis, eamque ſtudioſe vindicarunt: Regis fidem

(a) *Evulgata eſt tom.* IV. *opp. Theol. Grot. pag.* 177.
(b) *Extat tom.* IV. *opp. Theol. pag.* 141.
(c) *Ibid. pag.* 195.
(d) *Praeſt. Vir. Epiſt. pag.* 497

fidem & tutelam implorarunt, & tandem profeſſi ſunt, ſeſe in animum induxiſſe ſuum, patriam vindicare Religionem & res novas arcere. Sic ad Brittannicum Regem Proceres. Grotius porro, quo facilius cauſſæ, quæ amiſſa erat omnium opinione, deſerviret, commentarium elaboravit, *De Imperio Summarum Poteſtatum circa ſacra*. In eo ſtudio totus fuit, ut Summis Poteſtatibus hoc eſt Dominis Hollandiæ Ordinibus conſtituendæ condendæque in Chriſtiana Civitate publicæ Religionis Imperium aſſereret. Id ille egerat, attamen videri voluit, Chriſtianorum Principum munus in Eccleſia anguſtioribus deſcripſiſſe finibus, quam per Divinas Leges licebat: Scribit enim, *Ego multo magis vereor, ne minus quam par eſt Magiſtratibus, aut pluſquam par eſt Paſtoribus tribuerim, quam ne in alteram partem iterum exceſſerim: nec ſic quidem illis ſatisfiet qui ſe Eccleſiam vocant* (a). Quod an jure affirmari potuiſſet, paulo poſt dicemus.

C A P. II.

I. Enarratur ea auctoritas, quam Hollandiæ Proceres arripuerunt in ſacris.
II. Item Arminianorum, quorum conſilio omnia Ordines egerunt, ſententia exponitur.
II. His explicatis facile intelligitur, quid Grotius ſtuduerit in libro, de Imperio Summarum Poteſtatum circa ſacra. *Attamen hoc ipſum ex ipſius verbis & ſententiis percipitur.*

I. IN diuturno certamine, quod inter Gomariſtas & Arminianos commiſſum eſt, Summi Hollandiæ & Weſtfriſiæ Rectores ſatis declaraſſe videntur, quantam ſibi aſſeruerint auctoritatem in gerendis Religionis Eccleſiæque rebus. Voluere nimirum in poteſtate eſſe ſua, ut inter eos, quibus non convenit de publicæ Religionis doctrina, quaſi judices & arbitri ſederent, ipſi itidem dogmata conſtituerent, quæ in publicis Templis doceri oporteret, ea præſcriberent tum quæ ad Religionis ſummam pertinerent, tum quæ cuiuſque arbitratu diſputari poſſent, de ſynodo porro judicarent, & de creandis depellendiſque miniſtris leges conderent. Atque eam ob cauſſam iidem Belgici Proceres ad colloquium ſæpe doctiores diſcrepantium ſententiarum Paſtores compulerunt: cumque eoſdem de ſacris diſputantes audiviſſent, multis factis Senatuſconſultis caverunt, ne diſſidentes utrinque officiorum ſocietate diſiungerentur, ſed alter alterum toleraret in Eccleſiis. Exiſtimavere enim, omnes quæſtiones, quæ Gomariſtas & Arminianos exercebant, non verſari in Religionis fundamentis, ſed natura ſua ita medias eſſe, ut in iis id ſentire quiſque poſſet, quod ex ſacræ Scripturæ ſententiis & verbis conficeret. Hoc Imperium in ſacris, quod Ordines ſibi eſſe datum duxerunt, certe perſpicere licuit anno 1614., cum iis collibitum eſt, certos figere fines, quos intra utriuſque factionis Doctores dicendo conſiſterent. Tum enimvero univerſam Gomariſtarum & Arminianorum doctrinam inveſtigandam ſuſceperunt, & rebus diu deliberatis decrevere, Gomariſtas, ſi opinioni inſiſterent ſuæ, ad eorum veſaniam offenſuros, qui Deum habuere peccatorum auctorem, crudelem, ſimulatorem, Arminianos contra eo facile perventuros, ut putarent cum Pelagianis, naturales hominum vires ad ſalutem valere, aut *Gratiæ* nomine eam intelligerent, quæ meritis redderetur, cujus Chriſtus non eſſet cauſſa princeps & fundamentum. Senatus Conſultum latum eſt in hanc ſententiam, Utriuſque factionis Doctores nihil docuiſſe quod in Religionis ſummam incurreret, ſi modo Gomariſtæ Manichæorum, & Arminiani Pelagianorum errores fugerent, idque ſi facere pergerent, utrinque pace & amicitia conſociandos fore, quippe quoniam de præcipuis Eccleſiæ dogmatibus conjurarent. *Idcirco*, ſic loquuntur Ordines, *rebus diu multumque perpenſis . . . . . . uſi ea auctoritate quæ nobis*

(a) *Epiſt.* 42.

Digitized by Google

nobis, ut Summis Poteſtatibus juxta ſanctum Dei verbum competit . . . . . imperavimus atque etiamnum imperamus, ut . . . . in explicandis ſacris litteris, quoties ita feret occaſio, Paſtores infigant Populo, ſingulorumque ſub noſtro imperio habitantium animis, principium, progreſſum & finem humanæ ſalutis atque ipſam adeo fidem non nativis hominum viribus aut factis, ſed ſoli, nec promeritæ Dei in Jeſu Chriſto Servatore noſtro Gratiæ accepta ferri debere: nullos a Deo omnipotente homines ad damnationem creatos, nullis a Deo peccandi neceſſitatem imponi, neque a Deo ad ſalutem invitari quemquam, cui ſalutem omnino non dare decreverit . . . . Nolumus diſputationes profundiores, quæ contra ſententiam juſſionemque noſtram extrema hæc atque abſurda poſt ſe trahunt, publice aut è ſuggeſtu aut alias apud Populum proponi. Quoniamque Arminianorum opinio eſſet expoſita, qualis ab iis ipſis explicari ſolet, additum eſt, *Eam ipſam docendi formam judicamus ad ſalutem ſufficere & ad Chriſtianam inſtructionem eſſe idoneam*. Tandem imperata inter diſſidentes concordia peroratum eſt in hæc verba, *Ita faciundum ex re publica & Eccleſiæ, & tranquillitate Populi cenſemus*.

II. At illud ipſum perſcrutemur neceſſe eſt, quam ob rem Domini Ordines ſuam ipſorum auctoritatem in ſacris eouſque pertinere crediderint, ut hujuſmodi de Religione decretum edere potuiſſent. Illud ſcilicet imperium ſibi eſſe mandatum Hollandiæ Proceres duxerunt auctoribus Arminianis, quorum hæc de Principatu univerſa eſt ratio. Seponunt ii Religionem quam ſeparatim quiſque habet, aut in privis ædibus docet, ab ea quæ in Civitatum templis publice colenda eſt. Putant Religionem, quæ privatim docetur, ab omni Summarum Poteſtatum vacare imperio. Per omnes enim leges cuique licere arbitrantur, privatos cœtus agere, & quidquid de rebus Divinis ſentiat, id confidenter in iis expromere, ne ſi Summæ Poteſtates id interdictum velint, conſcientiarum libertati vis inferatur. Dordracena Synodus edixerat, ne Remonſtrantes in cœtibus ad opiniones ſuas alios inſtituerent, quamquam iis permiſerat, ut ſeparatim domi arbitratu ſuo ſacra haberent. Hoc ipſum Arminiani cum Synodo expoſtulant, quod ipſis ea ſentiendi adempta ſit libertas, quæ ab omni Dominatu libera eſt. Etenim id ſolum Summis concedunt Poteſtatibus, ut ſi Doctores falſa & impia in privis ædibus doceant, domum ſuam ſtatim doctos pioſque viros mittant, qui Scripturarum auctoritate & rationum momentis errores depellere poſſint. Ac de ſacris privatis quidem hactenus. Religionem vero, quæ in publicis templis adminiſtranda eſt, Fidei & poteſtati Principum eſſe creditam ducunt, quod ſtudent efficere ſic; publicam Religionem aliis non eſſe commiſſam, quam iis, quibus Summum eſt Imperium in Republica: Duo enim Summa eſſe Imperia non poſſe, quorum alterum ad politica, alterum ad ſacra pertineat, nec alterum alteri obtemperet: id enim ſi accidat, nullum fore in Civitate ordinem, qui in eo maxime nititur, quod ab uno Principatu omnia gerantur: ſi nanque duo ſint Principatus, facile rem eo inclinaturam, ut imperata vel contraria vel diſcrepantia perferantur, ex quo cives, ſi ea facere velint, in ſumma rerum perturbatione verſentur: *Gomariſtæ*, his verbis Limborchius Vitembogardi ſententiam & aliorum Arminianorum expreſſit, *introducunt duas Poteſtates ſibi Collaterales, quarum una ab altera nullo modo dependeat, quæ ſingulæ negotia ſua ſupremâ poteſtate decidant: quod quoniam cum pace Reipublicæ conſiſtere nequit, omnique bono ordini adverſum eſt, ſequitur etiam in rebus eccleſiaſticis Magiſtratui Chriſtiano ſummam ſub Jeſu Chriſto Domino noſtro competere auctoritatem: & quidem ſpeciatim in hiſce: ut in Ditione ſua inſtituat cultum veræ Religionis*: Sic ille. Atque hoc imperium, quod Arminiani Principibus vindicant in publici cultus curatione, ita accipiunt, ut ii poſſint ſacra omnia in Eccleſiis adminiſtrare, miniſtros ad ea procuranda deligere, ipſoſque, ſi bene rem peragant, in munere tueri, ſin male, ab eo arcere, ne Paſtoribus quidem conſultis. Nanque non oportere putant, ad eas res curandas a Principibus Paſtorum ſententias rogari, divina enim eos auctoritate eſſe præditos, & ſacram iiſdem Scripturam in promptu eſſe, quam facile conſulant. Addunt Arminiani, quod plane ex his ſequitur, Paſtores id audere non poſſe in publicis templis, ut ea doceant, quæ Principes doceri

vetue-

vetuerunt, aut refellant, quæ iis placuerunt: Contra ſi faxint, *Cæſari* negari *quod Cæſaris eſt*. Etenim Principum eſſe arbitrantur, in ipſis Synodis aut prædefinito decidere id quod diſputatur, aut quod in iis geſtum eſt, pro lubito ratum habere, vel rejicere, quoniam publicæ legis loco nihil exiſtimari par eſt, niſi quod illi comprobaverint. Sed nihiloſecius iidem concedunt, ita ſibi providere Paſtores poſſe, ut ſi eam catecheſim ſacræ Scripturæ conſentientem repererint, quæ a Principibus præcepta ſit, eorum mandatis pareant, ſin ſecus, non audeant quidem contra docere, quam Principes juſſerint, ſed potius munere publico ſeſe abdicent, & in privatis cœtibus doceant, quod ſacræ Scripturæ congruentius exiſtimant. Nanque licere dicunt, in iis, quæ ad ſacra reſpiciunt, non facere quod Principes imperant, ſed nefas eſſe contra facere, quam illi præcipiunt. Hæc Arminiani de Summis Poteſtatibus cenſent, Vitenbogardus (*a*), Philippus Limborchius (*b*), Simon Epiſcopius (*c*) aliique complures. Quum igitur Arminianorum ductu & conſilio omnia, quæ ad Religionem pertinebant, in Dominorum Hollandiæ Senatu deliberata eſſent, quod ſæpe cum iis Gomariſtæ conqueſti ſunt, plane dicamus neceſſe eſt, Summis Ordinibus eadem in animo inſediſſe, quæ de illorum in ſacris Imperio Arminiani ſentiebant, ex quo jus conſtituendæ condendæque in Republica Pietatis tot latis decretis ſibi tributam voluerunt.

III. His ita conſtitutis, dicere quidem in proclivi eſt, quorſum Grotius evadere inſtituit, tot libris conſcriptis pro vindicanda Hollandorum Ordinum auctoritate in ſacris. Eam nimirum talem eſſe defendit, qualem Proceres exſerebant: Si enim nonnihil illam imminueret, optimi Patroni fidem officiumque prodere videretur, imo Ordines turpiter falleret. Nanque ipſius conſilio & auctoritate ab iis Senatuſconſulta facta ſunt quæ Ordines pertulere de dogmaticis controverſiis. Valent hæc quidem ad promendum quidquid Grotius de ſacro Summarum Poteſtatum Imperio cogitaverit. At ne quis objiciat, talem adverſarium nobis finxiſſe, de quo facile triumphare poſſimus, illud ipſum ex ipſius verbis & ſententia planum facimus. Is quidem privata ſacra a publicis disjungit, & illa ſingulorum civium arbitratui, hæc autem Principum imperio eſſe commiſſa exiſtimat. Nanque cum Brentio affirmat, *ut privatus privatam, ita Principem publicam habere de doctrinæ Religionis poteſtatem* (*d*). Et alias ſic rem expreſſerat contra Sibrandum, *De ſua Religione judex eſt unuſquiſque; De Eccleſiæ fide ipſa Eccleſia ſtatuit: At de fide Eccleſiæ qua publica eſt, nemo jus ſtatuendi habet, præter eum, cujus omnia publica ſunt in manu & poteſtate*. Et quoniam in Imperio poteſtas judicandi ineſt, is efficit Principes poſſe in rebus Religionis cenſere, & omnes de dogmate controverſias decidere: *Sicut ipſum Imperium*, inquit Grotius, *ad ſacra non minus quam ad profana extenditur, ita & judicium* (*e*). Et ſi qui Reges aut Imperatores recuſaverint, quominus de Religione judicarent, eos arbitratur ita ſe geſſiſſe, quod ii judicium ferre non poſſent, quod eſſet erroris expers, aut quod ad eam rem expediendam in ſeipſis ſatis non eſſe virium noverint. Dicit quidem Spiritum Sanctum interpretem eſſe & judicem ſacræ Scripturæ; eum autem, ſi agatur de privata Religione, per cujuſque Chriſtiani judicium, ſin de publica, per Summarum Poteſtatum edicta ſenſus expromere ſuos, *Spiritus Sancti*, (ſunt verba Grotii) *judicium actio humana non ſequitur niſi intercedente judicio humano, quod judicium ut ad actiones privatas Chriſtiani cujuſque, ita ad publicas actiones & privatas quæ publico Imperio reguntur, Summarum eſt Poteſtatum & quidem Summarum in ſummo gradu* (*f*). Additque in hoc ferendo judicio Principes poſſe ex ſui ſententia decernere, quin

(a) *De Auctoritate Chriſt. Magiſtratus in rebus Ecclef*

(b) *In Relation. hiſt. de orig. & progreſſu controverſiarum in Fœderato Belgio.*

(c) *De Jure Magiſtratus circa ſacra.*

(d) *Hujus libri cap. v. n. v. Et in ordinum Hollandiæ & Weſt. pietate.*

(e) *Ibidem n.* III.

(f) *Ib. n.* v.

quin rem in conſilium Paſtorum mittant (*a*). Ex quo concludit, eorum eſſe jus præſtantiſſimum & cum auctoritate conjunctum ut in Synodo quo velint loco conſeant, iidemque de rebus quæ geſtæ ſunt, aut derogent, aut iis addant id quod Religionis & Reipublicæ commodis aptius duxerint (*b*). Atque ex eodem Imperio, quod Principibus in ſacra vindicat, multis efficit, eam in Civitatibus Religionem publice eſſe habendam, quam Principes delegerint, *Nulla in re magis*, inquit, *eluceſcit vis Summi Imperii, quam quod in ejus arbitrio eſt, quænam Religio publice exerceatur, idque præcipuum inter Majeſtatis jura ponunt omnes, qui politica ſcripſerunt* (*c*). Quod ſi quis opponat, Regum animos non ita ſemper ſe habere, ſed variare in iis potiſſimum quæ ad Divinum cultum reſpiciunt, ille reſpondet, publicam Religionem in eodem verſari loco, atque graviſſima quæque, quæ vices ſubeunt pro eorum libito, a quibus geruntur: itaque ob periculum ne Religio mutetur, Regibus adimi non poſſe auctoritatem condendæ in Republica Religionis, quam iidem excogitaverint, idque magis, quod ſi illi corruptum cultum civitate donaverint, & contra eos, qui non parent, licenter ſævierint, Eccleſiæ nequaquam officiunt, *quæ ab ipſo ducet opes animumque ferro.*

Atque Grotius in eo ſtudium collocans ſuum, ut Dominos Hollandiæ Rectores tueatur, qui concordiam inter Gomariſtas & Arminianos pluribus latis decretis juſſerant, plane ad illud ſemper ſpectat, ut naviter efficiat, Principes poſſe, ; miſſis in conſilium rerum Divinarum quæſtionibus, judicare, an eæ in Religionis fundamentis nitantur, & ſi contra cenſuerint, inter diſſidentes eccleſiaſticam imperare *Tolerantiam.* Id ille ſtudet in hoc libro (*d*), id in *Oratione* quam habuit in Senatu Amſtelodamenti, id in *Ordinum Hollandiæ & Weſtfriſiæ Pietate*, id in *Decretorum defenſione*. Atque hoc argumentum dum Grotius urget, non modo inter Remonſtrantes & Contraremonſtrantes concordiam conciliare conatur, ſed etiam inter omnes Chriſtianos, qui de Religione diſſident. Sic quidem Jacobus Arminius diremerat dogmata, in quibus æterna ſalus reponitur, ab iis, quæ Religionis ſunt fundamentum, & plane conſtituerat, ob diſſenſum in his poſtremis rebus nefas eſſe per Divinas leges, Eccleſias officiorum ſeſe divellere ſocietate (*e*), idque ne fieret, Summarum Poteſtatum contineri Imperio. Arminium ſequuti ſunt omnes Remonſtrantes (*f*) & in his Simon Epiſcopius (*g*) & Limborchius (*h*), qui ipſos Socinianos cum ſuis eccleſiaſtica conſuetudine conjunxerunt: Hæc Arminiani. Horum igitur Princeps Grotius reipſa contendit, illos, qui Imperium regunt, ea præditos eſſe auctoritate ut omnes Chriſtianas ſectas in unum agere cœtum poſſint, hoc eſt, ſi verus ejus ſenſus expromatur, Aram condere, quale Adriani Imperatoris lararium fuiſſe dicitur, ubi inter multa idola Chriſtus colebatur.

CAP.

(a) *Ib. cap.* VI.
(b) *Ib. cap.* VII.
(c) *Ib. cap.* VIII.
(d) *Cap.* VIII. *n.* VI.
(e) *Epiſt. Eccleſ. & Theolog. Epiſt.* 44.
(f) *In Apologia Confeſſionis & in reſponſione ad ſpecimen calumniarum a Profeſſoribus Leidenſibus editum.*
(g) *In Inſtit. Theol. lib.* IV. *ſect.* II.
(h) *Theolog. Chriſt. lib.* VII. XXII.

Digitized by Google

C A P. III.

I. Gomariſtæ cum Arminianis infeliciter certant de auctoritate Hollandorum Ordinum in ſacris.

II. Conſtituitur id, a quo univerſæ diſputationis initium capiendum eſt.

I. EXpoſita ſunt, quæ Grotius pro Hollandorum Procerum Imperio perſequutus eſt. Huic Patrono omnes Contraremonſtrantes ſeſe oppoſuere, qui dicebant univerſa Religionis negotia, quæ ad poteſtatem ſuam Ordines revocaverant, a Synodis fuiſſe adminiſtranda, ſub publico tamen præſidio & tutela. Synodis enim Principes præeſſe concedebant, ut *omnia tranquille & decenter agerentur*, *deinde ut caveretur*, *ne quidquam in iis deliberaretur*, *quod ad Eccleſiæ utilitatem non pertineret*, *aut politicæ gubernationi eſſet contrarium* (*a*). Cæterum ducebant, civiles Rectores in numero eorum fore, qui Paſtores audiunt & ab iis ad publicæ Religionis diſciplinam inſtituuntur. Sic Contraremonſtrantes, qui tamen, ſi doctrinæ ſuæ convenienter ediſſeruiſſent, ex eo certamine evadere victores non potuere. Arbitrantur ii nullum in Eccleſia judicem eſſe & interpretem *ἀναμάρτητον falli neſcium* omnium, quæ de Fide commoventur, quæſtionum, ſed ſingulos Chriſtianos in eo eſſe officio, ut privatim Scripturam interpretentur, de ſynodis judicent eamque ſibi aſciſcant Religionem, quam ſententia ſua aptiorem cenſuerint. Iſtud quum conſtituiſſent, contra Arminianos contendunt, publicum de Religione judicium eſſe ferendum in Paſtorum & Doctorum ſynodis, quarum auctoritatem non modo ſinguli Chriſtiani, ſed Civitatum Rectores ſequantur. At hoc poſtremum quomodo evincant, ſi, quod primo ponunt loco, minimum de Plebe quiritem Scripturæ interpretem & Religionis judicem ſuæ exiſtiment? Namque concedant oportet, Principes eodem certe, ac privatos quoſque, jure eſſe præditos, ut expromant Scripturarum ſenſus, perpendant quæ decreta ſunt in ſynodis, Religionemque ſibi condant. Id autem ſi conveniat (negari certe ex Contraremonſtrantium univerſa ratione non poteſt), illud ſequitur, ſingulos poſſe Principes edicere, ut ea ſacra in Rebuspublicis colantur, quæ illi probaverint & delegerint: quod ipſum ſane Arminiani ſic paucis perficient.

Principes Imperio præſunt non ſui cauſſa, ſed Reipublicæ: *Dei enim miniſtri ſunt nobis in bonum* (*b*). Graviſſimus auctor Plato, eorum, qui Imperium gerunt, officium his complexus eſt, *Nemo in aliquo principatu imperans*, *quatenus princeps eſt*, *quod ſibi conducat*, *cogitet aut præcipiat*, *ſed quod civibus utile ſit*, *& quæ dicit*, *quæque facit*, *cuncta ad illorum commodum decoremque dicat & faciat* (*c*). Antoninus Imperator pronuntiavit *ὠφέλειαν ἀνθρώπων utilitatem hominum* rem eſſe præcipuam, quæ Principum & Legumlatorum munere continetur (*d*). Quod porro Ammianus Marcellinus dixit (*e*), id omnes ſapientes ſentiunt, *nihil aliud eſſe Imperium*, *niſi curam ſalutis alienæ*. Quum autem Terrarum Orbi nihil Deus ſalubrius & præſtantius Chriſtiana Religione dediſſet, in illud Principes Reipublicæ bene procurandæ ſtudioſiſſimi incubuere, ut eam propagandam curarent, legibuſque ſuis tuerentur. Imperatores Theodoſius & Honorius in epiſtola ad Marcellinum, *Neque enim*, inquiunt, *aliud aut belli laboribus*

(a) *Apud Grotium de pietate Ordinum Hollandiæ & Weſtfriſiæ*.
(b) *Ad Rom.* 13. 3.
(c) *De Rep. lib.* I.
(d) *Lib.* IV. *cap.* 12.
(e) *Lib.* XXIX. *cap.* 2.

Digitized by Google

ribus agimus , *aut pacis conſiliis ordinamus* , *niſi ut verum Dei cultum Orbis noſtri Plebs devota cuſtodiat* . A Regibus enim tanquam a Regibus Deo mos gerendus eſt, *Divinitus præcipitur* , inquit Auguſtinus , *Regibus* , *bona jubeant* , *mala prohibeant* , *non ſolum quæ pertinent ad humanam ſocietatem* , *ſed etiam quæ ad Divinam Religionem* . Verum ecquam Religionem Principes propugnare , imperare & ornare debeant , niſi eam , quam ipſi inter omnes ſectas ſacræ Scripturæ magis conſentientem judicaverint? In tot Chriſtianorum diſſidiis cujus judicium Principes ſequantur ? Utantur quidem Doctorum conſiliis : Hinc illud ,

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ
Dat ſapere Regi turba ſapientum comes .

At quum ſapientiſſimus quiſque falli poſſit , eodem res recidit , ut Principes de Religione conſultent , atque eam , quam Scripturæ congruentiorem judicabunt , arbitratu ſuo in Civitate eſſe recipiendam edicant . Hoc ſane quod prolatum eſt argumentum , ſi contra Gomariſtas Arminiani urgeant , eos facile ſuperabunt .

II. Noverint igitur Calviniani Gomariſtæ univerſum locum , qui eſt de auctoritate Summarum Poteſtatum in ſacris , hac in re verſari , an poſt Apoſtolorum tempora cœtus ſuperfuerit aliquis aſpectabilis , de quo certi eſſe poſſimus , ea omnia , quæ ab eo decernuntur , in nullam poſſe adduci dubitationem . Si enim in Eccleſia poſt Apoſtolos judex ſedeat , qui nec fallere , nec falli poſſit in Sacris rebus , Principes ſolum vindices ac tutores ſunt Eccleſiæ ita ut eis nec ſecus imperare , nec credere liceat . Sin hoc Divinum oraculum deſideretur , Principes ſunt etiam Judices & moderatores Religionis , quorum judicio omnes in publicis templis ſtare Chriſtianos oportebit . Ea enim res agitur , auctore ipſo Grotio , *Si quod* , inquit , *ſit inter homines Divinum oraculum* , *ſi qui Prophetæ ἀναμάρτητοι* (*falli neſcii*) , *tam Regum quam privatorum judicium ad eam regulam dirigendum : ita ut contra nec Regibus imperare* , *nec privatis aut credere aut agere fas ſit : Omne enim humanum imperium* , *omnis item actio Imperio Divino ſubjacet* , *an poſt Apoſtolos tale aliquod oraculum exiſtat* , *hoc eſt de quo quæritur* (a) . Ergo id conſtituamus , unde tanquam ab univerſæ rei capite noſtra omnis diſputatio inſtituenda eſt .

C A P. IV.

I. Arminianæ ſive Grotianæ ſententiæ caput petitur. Namque id oſtendendum ſuſcipitur , in Catholico orbe Religionis ſedere interpretem & judicem , qui fallere & falli neſciat.

II. Affertur primum argumentum ex conſenſu doctrinæ , qui univerſæ eſſe debet Eccleſiæ . Eum enim conciliare non poteſt , niſi Divinus aliquis moderator , qui Eccleſiam ſine errandi periculo gubernet.

III. Refelluntur Arminiani & Calviniani , qui dictitant poſſe Eccleſiam ſibi conſentientem teneri , ſi pauciſſima ſint dogmata , quæ in dubitationem non adducuntur. Reiicitur quidquid iidem ediſſerunt de conſilio percutiendi fœderis inter omnes diſſidentes Chriſtianorum ſocietates.

IV. Adjungitur alterum argumentum ex præſidio , quod Chriſtus Eccleſiæ ferre ſæpe pollicitus eſt . Iſtud ipſum ex pluribus Scripturæ locis illuſtratur.

I. MAgnum equidem locum aggredimur , quem plerique tam accurate & copioſe explicant , ut animum ab eo tractando libenter avocaremus , niſi nos impelleret ordo diſputationis , quæ ſuſcepta eſt cum Grotio Arminianorum Principe . Dicemus

(a) *Hujus lib. cap.* VI. §. IV.

Digitized by Google

mus igitur paucis, quod ab aliis expoſitum eſt uberrime, perlata novi Fœderis Religione publicum interpretem & judicem a Chriſto fuiſſe conſtitutum in Eccleſia, qui de rerum Divinarum quæſtionibus ſine ullo errandi periculo cenſeret. Dicemus etiam, eum judicem publica præditum eſſe auctoritate, tali nimirum, cui Reges & Imperatores omneſque Chriſtiani pareant & auſcultent in Religionis doctrina. Hæc ſi perfecerimus, profecto tam bonam & juſtam cauſſam contra diſertiſſimum quemque adverſarium optime defendiſſe videbimur, quod facile nos aſſequuturos confidimus, ſi primum oratione noſtra bene lex illa explicetur, quam Chriſtus ad Eccleſiaſticæ Reipublicæ incolumitatem pertulit, tum promiſſa omnia recte intelligantur, in quibus idem deſpondit, ſeſe operam daturum, ne quando Eccleſia deficeret & interiret. Etenim nec Eccleſia ſoſpes eſſe poteſt, nec Chriſtus eandem ſatis tueri videtur, niſi publicus inter conventus Chriſtianos exiſtat Judex, qui Deo ductore ſimul & adjutore Religionem gerat.

II. Reipublicæ Eccleſiaſticæ princeps lex eſt, ut omnium Chriſtianorum conventuum, qui ipſius complexu continentur, ſummus ſit in Religionis doctrina conſenſus. Nanque de ſalvis & proſperis Eccleſiæ rebus profecto lætamur, ſi omnes, qui in orbe ſunt Catholico, idem ipſum de Religione cogitent, nec diſſenſiones & certamina commovent. Eccleſiæ quæ convenerat Hieroſolymis, *erat cor unum, unus animus* (a), cujuſmodi verba ſummam credentium conſenſionem ſonant: Vetus Poeta apud Plutarchum in Catone Uticenſi de duobus amicis ſimiliter dixit, qui animos iiſdem ſententiis & ſtudiis conjunxerant,

Δυο φιλοι, ψυχὴ μια

Amici duo, animus unus.

Neque ſecus Chriſtianos, qui ad Philippenſem Eccleſiam pertinebant, de concilianda amicitia & fugiendo diſſenſu Apoſtolus commonefecit. Sic enim eos affatus eſt, *agite quaſi unum animum habentes & idem ipſum ſentientes* (b). Cumque accepiſſet, Corinthiorum animos ad diſſidia eſſe inflammatos, ne illa Eccleſia diſcordiis dilaberetur, eos rogavit, *ut omnes eadem loquerentur, nec eſſent inter eos ſchiſmata, ſed eſſent perfecti* ἐν τῳ ἀυτῳ νοϊ *in eadem mente*, κ̕αι ἐν τῃ ἀυτῃ γνωμῃ, *& in eadem ſententia* (c). Ex quo Eccleſia alias vocata eſt *unum corpus*, in quo *una Fides* exiſtat (d). Nititur enim *in una doctrina Apoſtolorum & Prophetarum* (e), quaſi in fundamento, quo ob ſententiarum diſſimilitudinem diſſecto illa concidit & labitur. Eodem valet vetus præconium, quo Eccleſia *Una* dicta eſt vel in antiquiſſimis ſymbolis, quæ ante Nicænam Synodum conſcripta fuerant. Priſci enim Patres, cum eo elogio uſi fuerunt, ad Religionis tollendum diſſenſum reſpexerunt. Teſtis eſt Irenæus, *Hanc prædicationem cum acceperit, & hanc fidem, quemadmodum prædiximus, Eccleſia & quidem in univerſum mundum diſſeminata diligenter cuſtodit, quaſi unam Domum inhabitans, & ſimiliter credit iis, videlicet quaſi unam animam habens, & unum cor & conſonanter hæc prædicat & docet & tradit, quaſi uno ore loquatur* (f).

Jam illud ſequitur, ut tantæ in Religione conſenſionis conciliatrix aliqua fuerit auctoritas. At cujus? Non ipſius quidem Scripturæ. Nanque id ipſum in quæſtionem venit, quo modo omnes conventus, qui ad Catholicam Eccleſiam aggregati ſunt, in exponenda Scriptura conſentientes teneantur, ne alíorſum eam accipiant atque ſonat. Quam quidem ad rem ſacrorum librorum urgeri ob- ſcuri-

(a) *Act.* IV. 32. ἦν ἡ καρδια κ̕αι ἡ ψυχη μια.

(b) *Ad Philip.* 2. v. 2. Συμψυχοι, το ἐν φρονουντες.

(c) 1. *Cor.* 1. 10.

(d) *Ad Eph.* 4. v. 3.

(e) *Ibid.* 2. v. 20.

(f) *Lib.* 1. *cap.* 3. *pag.* 46. *edit. Erneſti Grabii*. Τοῦτο τὸ κήρυγμα παρειληφυια, κ̕αι ταυτην την πιστιν, ὡς προεφαμεν, ἡ ἐκκλησια, κ̕αὶ περ ἐν ὅλῳ τῳ κοσμῳ διεσπαρμενη, ἐπιμελως φυλασσει κ. λ.

ſcuritatem non oportet; Nam in iis etiam explicandis locis, quibus maxima affuſa eſt perſpicuitas, variæ ſunt hæreticorum hominum & diſcrepantes ſententiæ. Quæ enim res ipſis Arminianis cum Socinianis & utriſque cum Calvinianis non conveniunt, eæ omnes in perſpicuis Scripturæ pericopis verſantur. Non Summi Imperii in Chriſtiana Republica. Cum enim Principes falli poſſint, eoque civium judicio utantur, ſi quam publicam catecheſin rogaverint, aut de ſacris judicaverint, nunquam id perficient, ut in eorum ſententiam omnes cives conjurent, nec contra ſentiant. Documentum capi poteſt ab iis, quæ in fœderato Belgio geſta ſunt. Nunquam enim inter Gomariſtas & Arminianos conciliari conſenſus potuit, licet Summi Hollandiæ & Weſtfriſiæ Rectores eorundem conjungere animos pluribus latis decretis ſtuduerint. An denique ſingulorum Chriſtianorum judicia ſic congruunt, ut eoſdem in legendis Scripturis ſenſus percipiant eandemque Religionem expromant? Contra res ſe habuit. Nanque alii ex Scripturis dogmata collegerunt, quæ iiſdem diſſentire alii exiſtimarunt. Sic Calviniani de Divinis decretis deque tota æternæ ſalutis ratione aliter pronuntiant atque Arminiani, & utrique Scripturarum auctoritate pro ſententia decertant ſua. Igitur reſtat ut aliquis in Catholica Eccleſia judex ſedeat, qui Deo ductore univerſas Fidei decidat quæſtiones, quin uſquam offendat, aut incurrat, eaque poteſtate præditus ſit, ut illius judicio omnes qui in Eccleſia eſſe velint, libenter auſcultent & acquieſcant.

III. Calviniani & Arminiani ſecus diſputant. Nanque docent, duplex eſſe dogmatum genus, quæ Chriſtiana Religio complectitur, alterum eorum quæ numero quidem pauca, ſed in eo exiſtimanda ſint loco ut quivis ea tenere debeat, nec aut negligere aut negare poſſit ſine æternæ ſalutis diſcrimine, alterum eorum, de quibus arbitratu ſuo ſentire & dicere Doctoribus fas ſit, ut quamvis in iis explicandis ab ipſa ſcriptura diſcrepent, beatam immortalemque vitam non amittant. Itaque Eccleſiam unam vocant propter eorum, qui in ea ſunt, conſenſum ad dogmata, quæ ſalutis fundamenta dicunt, ac deſinere unam eſſe negant propter eorundem diſſenſum ab iis, quæ, licet in ſcripturis expreſſa ſint atque a Synodis ſatis explicata, non verſantur in ſumma Religionis. Nimirum omnes Chriſtianos cœtus, qui de ſacris certant, in unam eandemque ſocietatem congregant, & Eccleſiam quaſi Rempublicam quandam fœderatam habent, in paucis ſolum & præcipuis conſentientem. Atque hæc dogmata, quæ fundamenta eſſe ſalutis ducunt, tam perſpicua eſſe in Scripturis putant, facile ut quilibet ea poſſit intelligere. Ex quo concludunt, doctrinæ conſtantiam & concordiam, in qua Eccleſiæ incolumitas repoſita eſt, omnino tolli non poſſe, etiamſi ſinguli Chriſtiani illud ipſum ſibi adſcribant ut Religionis quiſque ſuæ auctor exiſtat, nec ullus inter eos ad explicandam declarandamque Religionem a Deo delectus ſit Judex qui nec falli, nec fallere poſſit. Hæc eſt communis non modo Arminianorum, ſed etiam Calvinianorum ſententia, quam ex Arminianis explicant eorum Princeps Jacobus Arminius (*a*), Epiſcopius (*b*), Limborchius (*c*), Grotius (*d*), Curcellæus (*e*), ex Calvinianis autem Petrus Jurieu (*f*), Iſaacus Caſaubonus (*g*), Jacobus Uſſerius (*h*), Genevenſis Turretinus (*i*), aliique, in quibus ſunt Eccleſiæ Marchicæ

(a) *Epiſt. Eccleſ. & Theolog. Epiſt. 144.*

(b) *In Vedelio Rhapſodo aliiſque in libris, quos complectitur tomus ſecundus Opp. edit. Goudenſis an. 1665.*

(c) *Theolog. Chriſtian. lib. VII. cap. XXI.*

(d) *In omnibus libris, quos ad defendendam Ordinum auctoritatem conſcripſit & potiſſimum in Oratione, quam habuit coram Senatu Amſtelodamenſi.*

(e) *In Præf. Opp. Epiſcopii.*

(f) *De verit. Eccleſiæ & articulis fundamentalibus tract. VII. & VIII.*

(g) *In Ep. ad Vitenbogardum.*

(h) *De ſucceſſione Eccleſiarum in Occidente cap. I.*

(i) *In diſquiſitione de articulis fundamentalibus.*

Digitized by Google

chicæ Doctores (*a*). At contra hic locus magna argumentorum ubertate tractatus eſt a doctiſſimo Viro Nicolio in libro, quem conſcripſit adverſus Petrum Jurieum (*b*). Idem explicatus a nobis eſt *in primo volumine Dogmaticæ Theologiæ*, in quo planum fecimus, eam eſſe Catholicæ Eccleſiæ naturam, ut eos in numerum ſuorum allectos velit, qui univerſam Chriſti & Apoſtolorum doctrinam colunt, eoſque arceat, qui pervicaciſſimis animis quodvis Religionis dogma reiiciunt. Vetus enim Eccleſia ſacris depulit non modo Cerinthianos, Arianos, Sabellianos alioſque qui præcipua Religionis capita petivere, ſed etiam Novatianos, Catharos eoſque omnes qui qualemcumque hæreſim defenderunt. Nunc preſſius agamus cum Arminianis & Calvinianis. Quæramus nimirum an eorum conſilium de feriendo inter omnes Chriſtianos conventus fœdere feliciter procedere poſſit, quin Judex erroris expers ſedeat in Catholico Orbe. Quænam dogmata exiſtimentur fundamentum Religionis? Quænam in eorum numero reponantur, quæ diſputari poſſint ſine ſalutis diſcrimine? Ecquis alia ab aliis ſeponat? Quam ad normam ea omnis res dirigenda ſit? Nihil eſt incertius, nihil obſcurius inter eos ipſos quibuſcum nobis totum iſtud eſt negotium. Ex Calvinianis complures fundamenta eſſe ſalutis arbitrantur, quæcunque explicatis verbis expreſſa ſunt a Divinis Scriptoribus, & de cæteris quæ ex perſpicuis eorum ſententiis perficiuntur aut obſcure ab iiſdem efferuntur, ſic exiſtimant ut pro libito ſive teneri ſive negari poſſint. Alii dogmata, ſine quibus eſſe Eccleſiæ ſalus non poteſt, omnia contineri putant in ſolo Symbolo, quod Apoſtolis adſcriptum eſt. Aliis ſic docere placet: Chriſtus eſt fundamentum, teſte Apoſtolo, *Nemo poteſt aliud fundamentum ponere, præter illud, quod poſitum eſt, Jeſum Chriſtum* (*c*): Chriſtus autem eo ſpectavit, ut ſublatis inimicitiis, quæ inter Deum & homines intercedebant, hos a peccatis atque æternis pœnis liberaret. Ergo ſi conferantur tum ea, quæ in Chriſto inſunt, tum iſta ſine quibus comparari non poteſt finis, cujus cauſſa omnia a Chriſto geſta ſunt, facile colligendo dinumerantur ea Religionis capita, quæ ſola æternam ſalutem pariunt. Sic Joannes Franciſcus Buddeus (*d*). Arminiani denique ita dictitant, dogmata, in quibus quaſi in fundamentis Chriſtiana nititur Religio, numero quidem eſſe pauca, & in ſacris litteris ad perſpicuitatem plane expreſſa, cum adjuncta tamen promiſſione beatæ immortalitatis iis qui illa credant, comminatione vero miſeræ poſt obitum vitæ iis qui credituri non ſint: Putantque, omnia doctrinæ capita, quæ dilucide ex illis colliguntur & veteris catholicæ Eccleſiæ conſenſu confirmantur, non aliter eſſe cenſenda atque principia, ex quibus tanquam concluſæ rationes ſequuntur. Hæc Grotius (*e*) & Limborchius (*f*); quæ ex Arminianorum ſententia accurate explicavit magnæ Brittanniæ Rex Jacobus, teſte Caſaubono (*g*). Expoſitæ ſunt ſententiæ eorum, cum quibus certa-

(a) *In brevi expoſitione conſenſus ſuæ Eccleſiæ reformatæ cum aliis in Germania*, & *extra Germaniam reformatis Eccleſiis in lingua Germanica an.* 1666.
(b) *De Unitate Eccleſiæ*.
(c) 1. *Corinth.* III. 12.
(d) *Inſt. Theol. Dogm. lib.* 1. *cap.* 1. §. *XXXII.*
(e) *In Orat. cit.*
(f) *Theolog. Chriſt. lib. VII. cap. XXI.*
(g) *In Reſponſione ad Cardinalis Perronii Epiſtolam Obſerv.* 3. *pag.* 30. Veriſſime ſcriptum eſſe (ſunt verba Caſauboni) in explicatione *τῶν ἁπλῶς ἀναγκαίων rerum abſolute neceſſariarum*, Rex arbitratur earum ad ſalutem non magnam eſſe numerum. Quare exiſtimat ejus Majeſtas, nullam ad ineundam concordiam breviorem viam fore, quam ſi diligenter ſeparentur neceſſaria a non neceſſariis; & ut de neceſſariis conveniat, omnis opera inſumatur, in non neceſſariis Chriſtianæ libertati locus detur. Simpliciter neceſſaria Rex appellat, quæ vel expreſſe Verbum Dei exprimit credenda faciendave, vel ex Verbo Dei neceſſaria conſequentia vetus Eccleſia elicuit. At quæ

certamen eſt de norma, ad cuius præſcriptum præcipua Religionis capita a cæteris ſeponenda ſint. Cumque univerſum id negotium non conveniat, ſequitur, complura dogmata quaſi fundamenta aliis futura, quæ medio eſſe loco alii exiſtimaverint. Ex quo adparet, hanc ſanciendi fœderis inter Chriſtianos cœtus rationem, quæ ab Arminianis, & Calvinianis ſuſcepta eſt, eo tandem evadere, ut majores inimicitias & contentiones inter eos commoveat.

Atque, quamvis omnes, qui in aliquo ſunt Chriſtiano conventu, in id ipſum c on ſentiant quod præſtitutum ſit ad ſeparanda ſalutis fundamenta ab iis, quæ media ſunt, tamen ne inter eos ipſos quidem otioſe Eccleſia ſe habebit a diſcordiis & magnis certaminum ſtudiis. Periculum ex Arminianorum factione faciamus. Hæc enimvero ipſas res, in quibus Eccleſiæ ſalus repoſita ſit, pauciſſimas eſſe cenſet: Nanque Religionis fundamentum in iis eſſe jactum ſentit, quæ in Scripturis tanquam credenda & facienda plane exprimuntur, adjuncta iis pœna, qui contra credant aut faxint. Quam vero pauca ita explicata ſunt a Divinis ſcriptoribus! Quocirca Arminiani univerſas Chriſtianas ſectas ad Eccleſiam aggregant ſuam, iiſque ſalutem deſpondent: Cum ipſis Socinianis fœdere percuſſo conjuncti ſunt. Certant enim Socinum, ut ut tollere auguſtiſſimam *Trinitatem* ſtuduerit, ad eam non offendiſſe doctrinam, in qua Eccleſiæ nititur incolumitas: Idque agunt tum *in Apologia Confeſſionis*, tum *in Reſponſione ad ſpecimen calumniarum editum a Profeſſoribus Leidenſibus*. Sed eo pergamus, quo inſtituimus. Hoc ergo dicimus ne in ipsâ Arminianorum factione ſibi conſentientem teneri poſſe Eccleſiam, ſi eorum norma diſpiciatur, unde capi neceſſe ſit concordiæ initium. Nanque ex eorum lege præcipuum Fidei caput exprimitur in his Scripturæ verbis, *Qui credit in Filium, habet vitam æternam, qui autem incredulus eſt Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum* (a), tum in illis, *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum* (b) item in iſtis, *Crede in Dominum Jeſum & Salvus eris* (c). At enim quam ex propinquo certamina de hoc dogmate factioni ſuæ imminent ab ipſis Arminianis! Illud enim in proclivi erit, ut alii ſentiant cum Catholicis, Chriſtum æternum eſſe Deum nec a Patre diſcrepantem in natura; alii cum Arianis, Chriſtum ante Mundum conditum extitiſſe, Deumque aliquem eſſe minorem & natura a ſummo Deo diſſimilem, alii cum Cerinthianis, Photinianis & Socinianis Chriſtum eſſe *ψιλον ἀνθρωπον merum hominem*, qui a Deo miſſus ſit ad homines liberandos. Quis horum concertationibus modus? Poſtremo res adeo reditura eſt, ut pro ſententia quiſque ſua ita dimicet, ut eam in Religionis fundamento verſari contendat, atque ab aliis, qui ſecus ſentiunt, ſeorſum cœtus inſtituat. Quid enim obeſt, ne contra agant? Singuli enim ſacrorum Scriptorum ſenſus in eas, quas tuentur, partes detorquere, & veteris Eccleſiæ auctoritatem interpretari ad ſententiam enitentur. Perſpiciant igitur fœderatæ in Orbe Chriſtiano Eccleſiæ auctores ne illud quidem eſſe aſſequuturos, ut inter omnes qui in ſocietatem ſuam allecti ſunt, pacem & concordiam conciliare poſſint. Confiteantur eam ob rem neceſſe eſt, nec ſibi ipſis in factione ſua, nec cum Calvinianis, neque cum cæteris Chriſtianis cœtibus amicitiam eſſe futuram, quamdiu in Religionis interpretem a Chriſto in Eccleſia conſtitutum non omnes conſenſerint. IV. Ha-

quæ ex inſtitutione hominum præter Verbum Dei, quamvis pie & prudenter, pro tempore in uſum Eccleſiæ ſunt recepta, mutari, molliri, antiquari poſſe exiſtimat . . . Si ad decidendas hodiernas controverſias hæc diſtinctio adhiberetur, & jus Divinum a poſitivo candide ſepararetur, non videtur de iis, quæ abſolute ſunt neceſſaria, inter pios & moderatos viros longa aut acris contentio futura: nam & pauca illa ſunt, ut modo dicebamus & fere ex æquo omnibus probantur, qui ſe Chriſtianos dici poſtulant.

(a) *Joan. III.* 36.
(b) *Ib. XVII.* 3.
(c) *Act. XVI.* 31.

Digitized by Google

IV. Hactenus equidem de doctrinæ unitate, quæ in Eccleſia eſſe non poteſt ſine publici Judicis, qui falli & fallere neſciat, auctoritate. Videamus nunc de præſidio, quo Chriſtus Eccleſiam firmat. Pereziguum certe eſt, ſi Catholica Eccleſia ab ea, quam Chriſtus inſtituit, Religione poſſit deficere, idque, quod ſacris contrarium eſt Scripturis, approbare. Arminiani quidem audacter pronuntiant, in id tempus poſſe Eccleſiam abripi, ut publica auctoritate maximi errores doceantur, nec ſint qui contra publice dicant, quamquam iidem profitentur, Deum, qui Religionis eſt conditor, nunquam permiſſurum, ut inter omnes Chriſtianos Chriſti doctrina omnino tollatur, aut ſi id accidat, propediem non inſtauretur (*a*). In eandem fere ſententiam Novatores loquuntur, cum a catholicis rogati reſpondent, *ubi Eccleſia fuerit ante Lutherum?* Quod faciunt Balduinus (*b*), Jac. Heilbrunnerus (*c*) & Buddeus (*d*). At enim ſi accurate omnia intelligantur, quæ de Chriſtiana Republica in novi fœderis tabulis dicta ſunt, explorate oſtendunt, eam Dei ductu & numine ſic conſervari, ut nunquam univerſi ſimul Chriſtiani conventus in religione errare & ab ea deſciſcere poſſint. Nihil nos movent argutæ illæ concluſiones, quas contra Arminiani & Novatores attexunt. Quod Eccleſiæ præſidium a Deo promiſſum eſt, id ſolum ſpectamus. Adverſus Eccleſiam meam, quam conditurus ſum, inquit Chriſtus, *Portæ inferi non prævalebunt:* Hæc autem id ipſum ſonant, quod, *Poteſtas mortis Eccleſiam non opprimet*, ſive *Eccleſia non interibit nec deficiet* (*e*). In quam ſententiam Catholica Eccleſia vocatur ab Apo-

---

(a) *Apud Philippum a Limborch Theol. Chr. lib. VII. cap. XIV.*

(b) *De vera Chriſti Fccleſia ante tempora Lutheri.*

(c) *In dem uncatholiſchen Pabſtthum art.* 15. *cap.* 7.

(d) *In diſſertatione, quæ inſcribitur, Judicium beati Lutheri de Eccleſis Romana expenſum & vindicatum.*

(e) *Matth.* XVI. 18. *Interpretes ſummo conſenſu id promiſſum accipiunt, quaſi affirmaſſet Chriſtus, ſe Eccleſiæ ita conſulturum ut Diaboli & improborum hominum molitiones nunquam valituræ eſſent ad perdendam Eccleſiam. At enim neminem eſſe putamus, qui legerit, verba* πυλας ᾅδου, portas inferni *ſive Ethnicis ſive Chriſtianis ſcriptoribus huic fuiſſe uſui ut Diaboli ſedem aut ſceleſtorum vires ſignificarent. Nanque* ᾅδης *eſt* mors *vel* ſepulcrum, πυλαι *eſt* poteſtas, ut πύλαι ᾅδου recte reddantur, vires mortis. *Sic apud Homerum Il. E. v. 646. alter gloriatur a ſe alterum* δμηθέντα πύλας ἀΐδαο περήσειν, interfectum ad portas Orci perventurum; *ex quo vetus comicus.*

Χρυσος δ' ανοιγει παντα, κ' ᾅδου πυλας,
Aurum cuncta aperit, etiam portas inferas.

& incertus auctor,

Φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πυλας ἀΐδαο περησαι.
Aut jamjam genitum dimitti protinus Orco.
Nec ſecus idem loquendi genus latini accipiunt.
Virgilius Æneid. VI. 126.
Noctes atque dies patet atri janua Ditis.
Ovid. Metam. I. 661.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores,
. . . . præcluſaque Janua Leti
. . . .
. . . .
Propert. IV. II. 1.
Deſine, Paulle, meum lacrymis urgere ſepulcrum,
Panditur ad nullas Janua nigra preces.

Quibus adjungendi ſunt Euripides in Alceſtide & Æſchylus in Agamemnone: Petron. Sat. 62. Ecce autem miles fortis, tanquam Orcus. *In quibus omnibus* πύλαι ᾅδου, janua orci

Apoſtolo *columna & ſtabilimentum veritatis*, quod ea nimirum labare nunquam poterit, ſed omni tempore veram Religionem ſuſtentabit & attollet (*a*). Enimvero Chriſtus ſe daturum operam pollicitus eſt, ut Spiritus Paracletus non modo Apoſtolis, ſed iis, qui in eorum locum Eccleſiæ Doctores ſubſtituti fuerint, ductor & auctor exiſteret ad veram docendam Religionem. *Ego*, inquit, *rogabo Patrem & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis* (*b*). Promiſit ſcilicet Chriſtus, ab eorum cœtu, qui Eccleſiam omnium temporum adminiſtraverint, nunquam illum Spiritum diſceſſurum, quem Apoſtolis Deus daturus erat, de quo dicit paulo poſt, *Paracletus autem Spiritus S., quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, quæcumque dixero vobis* (*c*). Eam ob rem idem Chriſtus abiturus in Cœlum, in ſemet recepit, ſeſe ab Apoſtolis & ab iis, qui Apoſtolis ſubrogandi erant, nunquam procul futurum: *Ecce ego vobiſcum ſum omnes dies uſque ad conſummationem ſæculi* (*d*). Ex iis enim verbis dilucide apparet, voluiſſe Chriſtum ut Apoſtoli aliis, illi rurſus aliis munus Apoſtolicum commendarent. Nam cum promiſſum hoc ad temporum finem ſpectet, Apo-

---

orci *& Orcus declarant idem, quod apud Græcos eſt* κρατος θανατου mortis imperium. *Eademque his vocibus ſubjecta notio eſt in utriuſque Teſtamenti tabulis. In carmine Regis Ezechiæ quod apud Eſaiam eſt* XXXVIII. 10. *Græce legitur*, πορεύσομαι ἐν πύλαις ᾅδου, vadam ad portas inferi, *hoc eſt è vita diſcedam. Porro* ᾅδης *eſt mors vel ſepulchrum. Atque in hoc ſignificatu vox* ᾅδης *accepta eſt Eſaiæ* XXVIII. 15. *Eccleſiaſtici* XLVIII. 5. *&* LI. 8., *& Sapientiæ* II. I. *Enimvero reſpondet hebraicæ* שאול Scheol *quæ eſt ſepulcrum: Neque enim ſecus ſonat* I. *Corinth.* XV. 55. *Apocalypſ.* I. 18. XX. 13. 14 *& Act.* II. 27. *quo in poſtremo loco verba*, Ne derelinques animam meam in inferno, *id expromant*, Ne relinques me in ditione & dominatu mortis. *Ex quo apud Græcos verba* πέμπειν εἰς ᾅδου, mittere ad inferos *ſignificant* interficere, *item hæc*, καταβαίνειν εἰς ᾅδου, deſcendere ad inferos *ſonant* interire. *Itaque Chriſti promiſſum*, Portæ inferi non prævalebunt adverſus Eccleſiam, *cum ad Chriſtianam ſocietatem, quam ipſe conditurus erat, aperte pertineat, de hujus diuturnitate & perpetua incolumitate explicandum eſt: Sonat nimirum, contra Portas ſive vires mortis* (ſepulcri januam & fores interitus *ex Ovid. Triſt.* III. 2.). *Eccleſiam omnium temporum ſoſpitem futuram.*

(a) *I. Tim.* III. 15. *Locus integer ſic habet*, Ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας. Καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, θεὸς κ. λ., ſi tardavero, ut ſcias quomodo oporteat, te in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis. Et manifeſte magnum pietatis eſt myſterium, Deus manifeſtatus in carne &c. *Bengelius & Schmidius, probantibus Jo: Camerone & Jacob. Cappello, disjungunt ab Eccleſiæ titulis hæc verba*, columnam & firmamentum veritatis, *& annectunt magno illi pietatis myſterio, de quo deinde Apoſtolus loquitur. Sic enim legunt*, In domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei vivi. Columna & firmamentum veritatis & manifeſte magnum pietatis eſt myſterium &c. *Sic Arminiani & in iis Limborchius Theol Chriſt. lib.* x. *cap.* x. *His enim officit tam auguſtum Eccleſiæ elogium, ex quo plane adparet, eam ab omni vacare errore in rebus Religionis. Ipſe tamen Grotius eos refellit. Cum enim dixiſſet, Eccleſiam* columnam & firmamentum veritatis *vocari, ſic pergit*, Tituli hi ſunt Eccleſiæ, cui qui eos invident, mirum quam laborent ut hæc verba ſequenti periodo connectant. Eis tum alia repugnant, tum illud τὸ quod ponitur ante τῆς εὐσεβείας μυστήριον (pietatis myſterium), qui articulus oſtendit, novum eſſe ſenſum, non titulorum cum ſequentibus continuationem, & illud μυστήριον (myſterium) poni ſubjective, non prædicative ut Scholæ loquuntur. *Annot. in Epiſt.* 2. *ad Timotheum cap.* 3. *v.* 15.

(b) *Joan.* XIV. 16.

(c) *Ib.* 25. *&* 26.

(d) *Mat.* 28. 20.

Apoſtoli autem tamdiu victuri non eſſent, omnino Chriſtus in Apoſtolorum perſona omnes Eccleſiæ Doctores omnium temporum affatus eſt. Igitur concluſa ſit hæc ratio: ſi nimirum ex perſpicuis Chriſti promiſſis nec Eccleſia deficere poſſit, nec Doctores, qui eam adminiſtrant, Dei ductu & numine deſtituantur, profecto dicamus oportet, in Eccleſia Divinum ſed aſpectabile aliquod exiſtere Oraculum, cujus auctoritate procuranda ſit Religio.

C A P. V.

I. QUis ſit Judex Religionis in Eccleſia, inveſtigatur. Eum eſſe ampliſſimum Epiſcoporum Ordinem paucis probatur.

II. Arminiani Catholicos Romanos criminantur, quaſi inter ipſos non conveniat de Judice ſacrorum.

III. Explicatur Eccleſiæ Catholicæ gubernatio, quam Arminiani non intelligunt.

IV. Concluditur apud Catholicos certum eſſe Religionis Rectorem & Interpretem, cui ab omnibus parendum ſit, qui ab ipſo Catholicorum nomine deficere nolint.

V. Profertur conſenſus piorum Imperatorum, qui non ſibi, ſed Epiſcopis datum eſſe dixerunt, de ſacris decernere.

VI. Vetus Eccleſia ſemper docuit, cognitionem de religionis rebus ad Epiſcopos pertinere.

VII. Quinimo illa, ſi quid Principes de dogmate religionis edixiſſent, hoc libere rejecit eam ob cauſſam, quod ſic edicendi iis non erat auctoritas.

I. PRoximum autem eſt, ut quæratur, quibus in Catholico orbe jus ſit ferendi judicii in controverſiis de ſacris, & promendæ Religionis tanta quidem auctoritate præditis, ut ii divinum quaſi edentes oraculum non poſſint a vera Chriſti atque Apoſtolorum doctrina aberrare. Iſtud ſcilicet jus ſibi aſſerit Paſtorum, quos Eccleſiæ Deus præficit, ampliſſimus Ordo. Hos enim Apoſtolus ſic alloquitur, *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo Spiritus Sanctus vos poſuit Epiſcopos paſcere Eccleſiam Dei* (a). Atque alias eorundem munus is ipſe Apoſtolus explicavit: Sicut enim Deus in theocratica Hebræorum Republica creaverat Tribuum Principes, chiliarchos, centuriones aliosque minores curatores, ita Chriſtus in Eccleſia *dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios Paſtores & Doctores*: iis injunxit *opus miniſterii*, quod conſiſtit in docendis decidendiſque Religionis rebus, idque eum in finem, ne homines *fluctuantes & abrepti omni vento doctrinæ* in contrarias ſententias diſtraherentur. Sic Apoſtolus (*b*). Sacra enim Chriſti vice Paſtores in Eccleſia funguntur, ut qui his dicto audientes ſint, Chriſto parere, & qui eos deſpicatui ducunt, eundem Chriſtum contemnere videantur: *Qui vos audit, me audit, qui vos ſpernit, me ſpernit* (*c*). Namque ab iis ipſis, qui Eccleſiæ præfecti ſunt, Chriſtus nunquam procul futurus eſt. Itaque Apoſtolorum & Epiſcoporum ſenatus, qui Hieroſolymis habitus eſt ad ſedandam inter Antiochenſes quæſtionem de moſaicis præceptis, ſententiam ſic pronunciare inſtituit, *viſum eſt nobis & Spiritui Sancto*

(a) *Act. XX.* 28. Προσεχετε ουν ἑαυτοις και παντι τῳ ποιμνιῳ, ἐν ᾡ ὑμας το πνευμα το ἁγιον ἐθετο ἐπισκοπους ποιμαινειν την ἐκκλησιαν του θεου.

(b) *Ad Eph. IV. II.* Και αὐτος ἐδωκε, τους μεν ἀποστολους, τους δε προφητας, τους δε εὐαγγελιστας, τους δε ποιμενας, και διδασκαλους . . . . εἰς ἐργον διακονιας . . . . κλυδωνιζομενοι και περιφερομενοι παντι ἀνεμῳ της διδασκαλιας.

(c) *Luc. X.* 16. Ο' ἀκουων ὑμων, ἐμου ἀκουει και ὁ ἀθετων ὑμας, ἐμε ἀθετει.

cto (*a*), quæ verba ſignificant, *Viſum eſt nobis a Spiritu Sancto directis*: ductu enim & numine Sancti Spiritus rem perſpexerat. Quod ſi non modo Apoſtoli & ſeniores, ſed univerſa Eccleſia Antiochiam miſerunt litteras, quibus judicium ſuum nunciarent (*b*), hoc eo valet ut intelligas Eccleſiam non eodem jure atque Apoſtolos & Seniores cenſuiſſe, ſed tantum ipſam in Paſtorum, quos habebat, ſententiam diſceſſiſſe. Enimvero ſoli Apoſtoli & Seniores quæſtionem in conſilium miſerunt (*c*), iidemque ſoli decretum condiderunt (*d*). Igitur Eccleſiæ Paſtores ſive Epiſcopi interpretes ſunt ac Judices rerum, quæ ad Religionem pertinent, ut quidquid in eorum ſummo & Principe Ordine convenerit, id ipſum Apoſtolicæ Doctrinæ adverſari non poſſit.

II. Arminiani quibuſcum hoc nobis eſt negotium, objiciunt, Catholicos Romanos de judice & interprete Religionis maxime diſcrepare; alios enim ſupremum de ſacris judicium Romano Pontifici, alios autem Œcumenicis conciliis vindicare: itaque concludunt, eoſdem Eccleſiam habere non poſſe concordem, quod de fundamento Religionis diſſentiant. Limborchius enim audacter affirmat, *Romanos in fundamentali ſuæ Religionis capite, penes quem ſuprema judicandi poteſtas ſit, non convenire: ac proinde ipſos ſemper in ſua Religione incertos hæſitare* (*e*). Sic illi, contra quos breviter dicamus neceſſe eſt.

III. Atque explicanda quidem eſt Catholicæ Eccleſiæ gubernatio, qua non intellecta Arminiani in nobis hoc ipſum ſubaccuſant, in quo iidem maxime reprehenduntur. Igitur ſupremus in Catholica ſocietate Epiſcoporum Ordo, quorum præſes eſt Pontifex Romanus, omnia ſummo jure adminiſtrat quæ ad divinum publicumque Dei cultum reſpiciunt. Quidquid is Ordo de Religionis rebus cenſuerit vel in Œcumenicis conciliis, vel ſine illis, id quidem gerit Dei ductu & numine. Hoc dogma eſt, in quo omnes Catholici conſentiunt & conjurant. Videamus primum de conciliis, quorum quidem auctoritas ita inter omnes Catholicos conſtat, ut divini Oraculi loco id habeant, quod ab iis ſancitum ſit in Religionis Doctrina. Conſtantinus Magnus in Epiſtola ad Eccleſiam Alexandrinam de Nicæna Synodo ſic commemorat: *Quod trecentis placuit Epiſcopis, nihil aliud exiſtimandum eſt, quam Dei ſententia, præſertim cum in tantorum virorum mentibus inſidens Spiritus Sanctus divinam voluntatem aperuit: Quocirca nemo veſtrum ambigat, nemo differat* (*f*). Hinc Rufinus, *Defertur ad Conſtantinum Sacerdotalis Concilii Sententia: ille tanquam a Deo prolatam veneratur, cui ſi quis tentaſſet obniti, veluti contra divina ſtatuta venientem, in exilium ſe proteſtatur acturum* (*g*). Cujuſmodi judicio & exiſtimatione Conſtantini magni omnes Œcumenicæ Synodi utuntur: Is enim in Epiſtola ad omnes Eccleſias ſive ad Epiſcopos, qui Nicæam non venerunt, plane ſcribit, Deum eſſe ductorem illius ſententiæ, quam Œcumenica concilia de ſacris pronunciant, *Quod enim*, ait, *in Sanctis Epiſcoporum conciliis agitur, id omne ad Divinam referendum eſt voluntatem* (*h*). Et in Epiſtola ad Epiſcopos poſt Arelatenſe concilium addit, *Dico enim*, ſunt ipſius verba, *ut ſe veritas habet, Sacerdotum judicium ita debet haberi, ac ſi ipſe Dominus reſidens judicet* (*i*). Atque hoc ipſum publice do-

---

(a) *Act.* 15. 28. Ε'δοξε γαρ τῳ ἁγιῳ πνευματι και ἡμιν.

(b) *Ib. v.* 21.

(c) *Ib. v.* 6.

(d) *Act. cap.* 16. *v.* 4.

(e) *Theol. Lib.* 2. *cap. X.*

(f) *Apud Socratem Lib.* 1. *cap. IX.* Ο' γαρ τοις τριακοσιοις ἠρεσεν Ε'πισκοποις, ουδεν ἐστιν ἑτερον, ἡ του θεου γνωμη, μαλιστα γε ὁπου το ἁγιον πνευμα τοιούτων και τηλικουτων ἀνδρων ταις διανοιαις ἐγκειμενον την θειαν βουλησιν ἐξεφώτισεν κ. λ.

(g) *Lib. II.*

(h) *Apud Euſebium de vita Conſtantini lib. III. cap. XX.* Πᾶν γαρ ὅτι δ' ἂν ἐν ταις ἁγιοις τῶν Ε'πισκοπων συνεδριοις πραττεται, τουτο προς τὴν θειαν βουλησιν ἐχει τὴν ἀναφοραν.

(i) *Vid. Henricum Valeſium in not. ad Euſeb. loc. cit.*

Digitized by Google

e docetur. Nanque Synodus Conſtantienſis decrevit, in Œcumenicis conciliis univerſam contineri Eccleſiam in iiſque auctoritatem ineſſe, quæ ab ipſo Chriſto credita eſt. Martinus V. Papa edito diplomate anno 1418. hæreticos Wicletiſtas & Huſſitas rogari juſſit, an in animum inducerent ſuum, quidquid in conciliis Œcumenicis decernitur, id Catholicæ placere Eccleſiæ: quod idem paulo poſt duo concilia Senenſe ſub Martino V. & Baſileenſe ſub Eugenio IV. ſanxerunt. Cum nimirum ex communi Catholicorum conſenſu Eccleſia in Synodis comprehendatur eaque deficere non poſſit, ſane perſpicuum eſt; eoſdem certum habere, Synodos ab omni vacare errore in rerum Divinarum condendis decretis.

Diſſeramus modo de judiciis, quæ de Religione feruntur ſine Œcumenicis conciliis: an ſcilicet, cum nulla in orbe ſedet Synodus, de aliquo Eccleſiæ ſummo Rectore inter Catholicos conveniat, qui ipſorum in ſacris conſenſionem conciliet & cui omnes pareant? Atque illi docent, in Eccleſia ampliſſimum Paſtorum Ordinem perpetuum eſſe Religionis moderatorem, eumque ſine œcumenica Synodo ſententiam ſæpe expromere ſuam, eadem quidem cum auctoritate atque in Synodo ut nemo contra ſentire poſſit. Nanque Religio adminiſtranda eſt ſummo Paſtorum, qui Eccleſiis præſunt, conſenſu, qui facile conſtat; quin ii omnes in unum ſe locum congregentur. Complures enim de ſacris controverſiæ ſupremo Eccleſiæ judicio diſtractæ ſunt ante Conſtantinum magnum, cum Œcumenica comitia haberi per Imperatores non licebat. In harum numero reponenda eſt quæſtio, quam Aſiani Præſules commoverunt de celebrando ſalutaris Paſchatis die. Eam enim ob rem Eccleſiaſtici conventus coacti ſunt Palæſtinæ, Romæ, in Ponto, in Galliis, Oſdroenæ aliiſque in Eccleſiis. Multi vero Epiſcopi epiſtolas ſolum conſcripſerunt, in quibus ſenſus protulerunt ſuos: In his fuit Bacchyllus Corinthiorum Præſul: *Omnes* attamen, teſte Euſebio, *eandem fidem eandemque doctrinam promentes unam edidere ſententiam* (a). Nec Catholicæ Eccleſiæ judicium diverſo modo Paulus Samoſatenus celeoris ſophiſtes accepit, qui Chriſtum ſervatorem noſtrum non eſſe Deum ſentiebat cum Artemonitis. Euſebius quidem, interprete Henrico Valeſio, inquit, *Synodus innumerabilium fere Epiſcoporum* (Antiochiæ) *convenit: in qua auctor*

(a) *Deſcribimus totam Euſebianam pericopen, ex qua intelligitur omnium ferme Epiſcoporum ſine Œcumenico concilio conſenſus in una eademque lege ſciſcenda*: Synodi ob id, cœtuſque Epiſcoporum convenerunt. Atque omnes uno conſenſu Eccleſiaſticam regulam univerſis fidelibus per epiſtolas tradiderunt: ne videlicet ullo alio modo, quam Dominico die myſterium reſurrectionis Domini unquam celebretur: utque eo dumtaxat die Paſchalium jejuniorum terminum obſervemus. Extat etiamnum Epiſtola Sacerdotum, qui tunc in Paleſtina congregati ſunt, quibus præſidebant Theophilus Cæſareæ Paleſtinæ, & Narciſſus Hieroſolymorum Epiſcopus. Alia item extat epiſtola Synodi Romanæ, cui Victoris Epiſcopi nomen præfixum eſt. Habentur præterea litteræ Epiſcoporum Ponti, quibus Palma utpote antiquiſſimus præſuit. Epiſtola quoque Eccleſiarum Galliæ, quibus præerat Irenæus, Eccleſiarum quoque in Oſdroenæ provincia & in urbibus regionis illius conſtitutarum litteræ viſuntur. *Sic vero pergit*, καὶ ἰδίως Βακχύλλου τῆς Κορινθίων Ἐκκλησίας Ἐπισκόπου καὶ πλείστων ὅσων ἄλλων, οἳ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν δόξαν τε καὶ κρίσιν ἐξενηνεγμένοι, τὴν αὐτὴν τέθεινται ψῆφον, Seorſum vero Bacchylli Corinthiorum Epiſcopi, aliorumque complurium Epiſtolæ extant: qui omnes eandem fidem eandemque doctrinam proferentes unam edidere ſententiam, *Hiſt. Eccl. lib. V. cap.* 23. *Hieronymus in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis Euſebiana verba de Bacchyllo ita convertit*, Bacchyllus Corinthi Epiſcopus ſub eodem Severo Principe clarus habitus, de Paſcha ex omnium, qui in Achaja erant, Epiſcoporum perſona elegantem librum ſcripſit: *Nimirum Hieronymus vocem* ἰδίως *ita intellexit, quaſi Bacchyllus ſeorſum & ipſe in Achaja concilium habuerint. Contra alius ſenſus afferri poteſt; ut ſcilicet Bacchyllus privato nomine epiſtolam ſcripſerit, non autem Synodicam, ut cæteri. Sic* ἰδίαν ἐπιστολὴν *idem Euſebius accepit lib. 6. cap.* 11.

auctor ille nefariæ apud Antiochiam hæreſeos Paulus convictus & ab omnibus manifeſtiſſime deprehenſus falſi dogmatis reus ab univerſa, quæ ſub cælo eſt, Eccleſia Catholica eliminatus eſt (*a*). At enim hos Epiſcopos, quos πλείστους ὅσους (*innumeros*) Euſebius dixit, numero fuiſſe ſeptuaginta Athanaſius (*b*) & octoginta Hilarius (*c*) produnt. Soli enimvero Epiſcopi ex vicinis urbibus & provinciis dicuntur Antiochiam veniſſe in Epiſtola Synodica, quæ ab eius Concilii Patribus ad Dionyſium Romanum, ad Maximum Alexandrinum & ad reliquas Orbis Eccleſias conſcripta eſt (*d*). Ea videlicet Synodus, quam ex innumeris Epiſcopis coactam Euſebius vocat, provincialis dicenda eſt, quamquam paulo frequentior: ex quo Joannes Launojus illam cum Tridentina male & fidenter confert, quaſi in multis Tridentinis conventibus ne ſeptuaginta quidem Præſules dinumerati ſint (*e*). Nanque Synodi Œcumenica auctoritas non in Epiſcoporum numero verſatur, ſed in eorum omnium aut ferme omnium conſeſſu, qui Catholicam Eccleſiam gubernant. At illuc redeamus. Igitur ſophiſtes Paulus Catholicorum communitate eſt exterminatus, non ab uno Antiocheno conventu, qui ſupremus in Eccleſiaſtica Republica eſſe Judex non poterat, ſed omnium Præſulum, qui in orbe erant Catholico, conſenſione. Sic Alexander Alexandrinus Antiſtes inquit, *Paulus concilio & judicio omnium ubique Epiſcoporum ab Eccleſia ejectus eſt* (*f*). Sed quoniam non omnes in Synodum venerunt, exiſtimandi ſunt, conſenſum Antiochenis decretis per litteras adhibuiſſe ſuum. Atque ea ratio diſtrahendarum controverſiarum, quæ de ſacris agebantur, abrogata non eſt, cum Eccleſia ab ethnicis Imperatoribus conquievit. Nanque ſi quæſtiones orirentur, de quibus inter omnes judicium liqueret, cur Terrarum orbis commoveretur? Id comprobat Auguſtinus: *Nunquid*, ait, *congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur, quaſi nulla hæreſis aliquando, niſi Synodi congregatione damnata ſit: cum potius rariſſimæ inveniantur, propter quas damnandas neceſſitas talis extiterit* (*g*). Religionis enim negotia, Pontifice Romano ductore ſimul & auctore, ex communi Epiſcoporum omnium conſilio gerebantur. Epiſtolæ ſive privatim mittebantur, ſive a pluribus Præſulibus: Illud ſumma Eccleſiæ auctoritate ſancitum erat, in quo omnes ferme Antiſtites conſenſiſſent. Ita Neſtoriana hæreſis per Cæleſtinum, & Eutychiana per Leonem occaſuræ eſſent, niſi factiones Orientem commoviſſent. Leo Papa Imperatori auctor eſt, Synodum non eſſe convocandam contra Eutychem, cujus cauſſam amplius cognoſci non oportebat poſt ſuam, Flaviani, aliorumque Præſulum concordem ſententiam (*h*). Neque enim ſecus Pelagianæ hæreſi Eccleſia finem fecit: *Ad ſedem Apoſtolicam duo Concilia* (Carthaginenſe & Milevitanum) *miſſa ſunt: inde etiam reſcripta venerunt, cauſſa finita eſt* (*i*). Hoc Judicium idem Auguſtinus tale exiſtimavit, *quale* ab Eccleſia Catholica reddi *debuit* (*k*), & alias *competens & ſufficiens* dixit (*l*). Sed pluribus opus non eſt: Hunc enim

---

(a) *Lib.* VII. Hiſt. Eccl. cap. 29. Τελευταίας συγκροτηθείσης πλείστων ὅσων Ἐπισκόπων Συνόδου, φωραθεὶς καὶ πρὸς ἁπάντων ἤδη σαφῶς καταγνωσθεὶς ἑτεροδοξίαν ὁ τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν αἱρέσεως ἀρχηγός, τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀποκηρύττεται.

(b) *In lib. de Synodis.*

(c) *In Epiſt. de Synodis.*

(d) *Apud eundem Euſeb. loc. cit. cap.* XXX.

(e) *Epiſt.* IV. *ad Jacobum Malateſtam.*

(f) *In Epiſt. ad Alexandrum C. P. de Ario tom.* 2. *Concil.*, *& apud Theod. Hiſt. Eccl. lib.* I. *cap.* IV. Συνόδῳ καὶ κρίσει τῶν ἁπανταχοῦ Ἐπισκόπων ἀποκηρυχθέντος τῆς Ἐκκλησίας.

(g) *Lib.* IV. *ad Bonif. cap.* XII. *n.* 34. *Tom.* X.

(h) *Conc. Chalc. part.* I. *Epiſt.* IV. *Tom.* IV. *pag.* 15.: *inter Leon. Epiſt.* XXI.

(i) *Serm.* CXXXI. *de verb. Evang. Joan.*

(k) *Lib.* III. *cont. Jul. cap.* I. *n.* 5.

(l) *Ad Bon. loc. cit.*

enim locum copioſe perſequitur Meldenſis Epiſcopus Boſſuetius (*a*).

IV. Hæc igitur eſt Eccleſiæ Catholicæ temperatio, quæ ab optimo ejus conditore Chriſto effecta eſt. Nanque ſic omnes Orthodoxi habent, Paſtoribus qui ſacris præſunt, & eorum Præſide Romano Pontifice contineri Eccleſiam, atque eorundem conſenſu Religionem adminiſtrari. Sententias, quas totus ipſorum Ordo quamquam ſine Œcumenicis Conciliis expromit, iidem colunt eaſque, quaſi ab Apoſtolico Senatu prolatæ ſint, ſic exiſtimant, ex quo in dogmatum doctrina conſentiant neceſſe eſt. Neque enim certamina iis committere fas eſt, niſi de illis Divinarum rerum quæſtionibus, quæ nondum explicatæ ſunt. Expoſitum eſt gubernationis genus, quo nihil nec aptius, nec accommodatius inveniri poteſt ad Eccleſiæ concordiam & incolumitatem: idque contra Calvinianos ſuos oſtendit magnus Angliæ Philoſophus Joannes Lokius (*b*). Redeamus ad Arminianos, qui putant, apud Catholicos Eccleſiam carere non poſſe diſſidiis factionum, quippe quoniam nondum liqueat, quis Religionis exiſtat ſummus moderator, a quo quidem in ea conſenſus capiat initium oportet. Illi enim ſpectant ad eas diſputationes, quas multi ex iis de Romani Pontificis *ἀναμαρτησία* (*inerrantia*) habuerunt, & in quibus eundem Pontificem cum Œcumenico Concilio auctoritate certantem induxerunt. Nimirum de publico Eccleſiæ Romanæ ſtatu ex privatorum rationibus judicant, quibus plurima data eſt ab agendis gravioribus rebus vacatio. At nefas eſt de ſacro regimine, quod a Catholicis probatum eſt, non ex iis potius cenſere, quæ publice apud eoſdem aguntur. Illud enim publice geritur, ut quidquid judicio omnium fere Paſtorum auctore Romano Pontifice in ſacris ſancitum eſt, id nullam habeat dubitationem. Atque iis ipſis, qui dimicant de Romani Pontificis auctoritate, eumque cum Œcumenicis Conciliis libere conferunt, id cum reliquis Catholicis conſtat, ampliſſimum Paſtorum Ordinem Religionis ſummum eſſe Rectorem, cujus ſcitis omnes parere debeant, ſi in officio eſſe velint, nec ab Eccleſia deficere.

V. Jamvero manifeſtis Scripturæ teſtimoniis adjungamus Imperatores, qui, cum de ſacris ageretur, non ſibi ipſis, ſed illis judicandi eſſe poteſtatem dixerunt, ad quos ea res ex Divinis legibus pertinebat, nimirum Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopis: Sic Valentinianus ſemper recuſavit, quominus de ſacris ſive publice ſive privatim habendis cenſeret. Complures enim Præſules Helleſponti, Bithyniæ ac alii, qui Filium Deo Patri *ὁμοούσιον* dicebant, Hypatianum Heracleæ Perinthi Epiſcopum ad Imperatorem miſerunt, qui ad vindicandam Catholicam Fidem contra Arianos eum de convocando Concilio rogaret. Hypatianus, cum legatione functus eſſet, id reſponſum ab illo tulit, ſibi quidem, qui *Laicorum* Ordini allectus erat, fas non eſſe, Religionis negotia perſerutari: Sacerdotes vero, quibus hoc muneris eſt, quo tempore quove loco collubitum ſit, conventus poſſe ad ea expedienda celebrare (*c*). Atque idem Valentinianus hoc ipſum, quod Hypatiano reſponderat, publica edixit lege, quam Divus Ambroſius memoravit in Epiſtola ad Valentinianum juniorem, *Auguſtæ*, inquit, *memoriæ Pater tuus non ſolum ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſuis ſanxit, in cauſſa Fidei vel Eccleſiaſtici alicujus Ordinis eum judicare debere, qui nec munere impar ſit, nec jure diſſi-*

(a) *In Defenſ. Declar. Cleri Gallicani part.* III. *lib.* IX. *cap.* II. *& ſeqq. item in prævia diſſertat. de Gallia orthodoxa cap.* LXXVI.

(b) *In opere quod inſcribitur*, Chriſtianiſmus rationabilis *pag. m.* 368.

(c) *Apud Sozomenum Eccleſ. Hiſt. lib.* VI. *cap.* VII. Προσελθόντος δὲ αὐτοῦ, καὶ τὰ παρὰ τῶν Ἐπισκόπων διδάξαντος, ὑπολαβὼν Οὐαλεντινιανὸς, ἐμοὶ μὲν, ἔφη, μετὰ λαοῦ τεταγμένῳ οὐ θέμις τοιαῦτα πολυπραγμονεῖν. Οἱ δὲ ἱερεῖς, οἷς τούτων μέλει, καθ᾽ ἑαυτοὺς ὅπῃ βούλονται συνίτωσαν. Qui (Hypatianus) cum Imperatorem adiiſſet, & Epiſcoporum mandata ei expoſuiſſet, Valentinianus ita reſpondit: Mihi equidem in Laicorum ordine conſtituto fas non eſt, hujuſmodi (Eccleſiaſtica) negotia curioſius ſcrutari: Sacerdotes vero, quibus id curæ eſt, ſeorſum, ubicumque voluerint, conveniant.

miſis (*hæc verba reſcripti ſunt*) *hoc eſt Sacerdotes de Sacerdotibus voluit judicare*. Tum Theodoſius Auguſtus in Epiſtola ad Epheſinam Synodum nefas (ἀθέμιτον) habuit, eos, quos ampliſſimus Epiſcoporum Ordo non aſciverat, rerum Divinarum Judices nominare. Addimus Arcadium & Honorium qui ad Apollodorum Proconſulem Africæ reſcripſerunt, Epiſcopos Religionis eſſe diſceptatores & cognitores, ſi quando illius dogmata venerint in certamen: ex quo reſcripto delibata eſt lex prima, quam in Theodoſiano Codice ſub titulo *de Religione* evolvimus. Ea enim ſic exprimitur, *Quoties de Religione agitur*, *Epiſcopos convenit judicare*: *ceteras vero cauſſas*, *quæ ad Ordinarios cognitores vel ad uſum publici juris pertinent*, *legibus oportet audiri*. Quod ipſum Cæſares ſanciverunt legibus 17. 23. & 41. in Titulo qui inſcribitur *de Epiſcopis*. Ad eos Valentinianus Tertius in Novella 12., quamvis dixiſſet, Epiſcopos *forum legibus* (politicis) *non habere*, tamen eos ſolos jure præeſſe cognitionibus de Religione declaravit: Nanque in eandem Arcadii & Honorii ſententiam hujuſmodi judicia publicis Magiſtratibus ademit, & Præſulibus vindicavit (a). Itaque Romanæ Synodo, quæ de Symmacho referebat, Theodoricus Rex reſpondit, *In Synodali eſſe arbitrio*, *in tanto negotio ſequenda præſcribere*, *nec aliquid ad ſe*, *præter reverentiam*, *de Eccleſiaſticis negotiis pertinere*; committens *etiam poteſtati Pontificum*, *ut ſive propoſitum vellent audire negotium*, *ſive nollent*, *quod magis putarent utile*, *deliberarent*, *dummodo venerandi proviſione Concilii pax in Civitate Romana Chriſtianis omnibus redderetur*. Poſtremo negligendus non eſt Baſilius Auguſtus, qui Synodum octavam in conventu decimo, ſive actione decima ſic affatur, *Datum non eſt laicis ſecundum canones jus dicendi quidquam de Eccleſiaſticis cauſſis*: *Opus enim hoc Pontificum & Sacerdotum eſt*: *quis etſi laicus pietatis & ſapientiæ laude præſtet*, *tamen laicus eſt*, *& ovis*, *non Paſtor*.

VI. Videamus de priſca Eccleſia, quæ optima eſt interpres tum poteſtatis ſuæ, tum ejus, quam ſummis Magiſtratibus Chriſtus in ſacris credidit. Nanque cum Divinis Auctoris ſui inſtitutis & præceptis eſſet imbuta, nunquam illud commiſit, ut iis, qui Reipublicæ præerant, aliquid detraheret & Paſtorum Ordini adſcriberet. Verum ediſſeri neceſſe non eſt de illa Eccleſia, quæ ante Conſtantinum Magnum Imperatorem vixit. Certum enim Grotius habet, iis temporibus, cum ethnicum orbem ethnici Principes regebant, Eccleſiam per Paſtores ſuos de publicis ſacris cenſuiſſe & deliberaſſe ſive in conventibus provincialibus, ſive in Synodis paulo frequentioribus. *At omnis multitudo*, ſic enim objicit ille, *legitimo Rectore* (Chriſtiano Principe) *deſtituta*, *ita ut poteſt*, *regere ſe debet* (b). Igitur diſpiciamus neceſſe eſt, quid de Principum auctoritate in Divini cultus rebus Eccleſia ſenſiſſet, poſtquam illi Chriſtianam Religionem publice aſcitam voluerunt. Atque de Ario quidem cognovit & judicavit Nicæna Synodus, non Conſtantinus, de Macedonio & Apollinariſtis Synodus C-Politana, non Theodoſius & de Neſtorio Synodus Epheſina, de Euthychete autem Synodus Calchedonenſis non Theodoſius, nec Marcianus. Catholica enim Eccleſia hos Imperatores admonuit, ut ad vindicandam præſidio ſuo Religionem Œcumenicas Synodos convocarent, ſed ſolis Epiſcopis judicandi poteſtatem adſcripſit. Igitur Hoſius ſumma pietate & doctrina præditus, atque eas ob virtutes Conſtantino carus ex Catholicæ Eccleſiæ ſententia Conſtantinum Imperatorem his alloquitur, *Ne te miſceas Eccleſiaſticis*, *neque nobis in hoc genere præcipe*, *ſed potius ea a nobis diſce*. *Tibi Deus Imperium commiſit*, *nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit*: *& quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit*, *contradicit ordinationi Divinæ*, *ità & tu cave*, *ne quæ ſunt Eccleſiæ*, *ad te trahens*, *magno crimini obnoxius ſias*. *Date*, *ſcriptum eſt*, *quæ ſunt Cæſaris*

(a) Quoniam conſtat, *inquit*, Epiſcopos & Presbyteros forum legibus non habere, nec de aliis cauſis ſecundum Arcadii & Honorii divalia conſtituta (*intelligit reſcriptum ad Apollodorum Proconſulem Africæ*) quæ Theodoſianum corpus oſtendit, præter Religionem, poſſe cognoſcere.

(b) *In Ordinum Hollandiæ & Weſtfriſiæ Pietate*.

Digitized by Google

ſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo. Neque igitur fas eſt, nobis in terris Imperium tenere, neque tu ſacrorum poteſtatem habes, Imperator (a). Atque ſapientiſſimus quiſque Catholici orbis Præſul ad id ipſum ſemper advigilavit, ne poteſtatem in ſacris, quæ Eccleſiæ Paſtoribus a Chriſto credita eſt, ſibi Principes arriperent. Valentinianus Imperator juſſerat, Auxentium Arianum & Ambroſium evocari ad colloquium, cui ipſe præeſſet eo conſilio, ut inter eos, qui decertarent, Judex ſederet. Verum Ambroſius ab hujuſmodi cogendo conventu Imperatoris animam abſterrere ſtuduit non modo Divinarum legum auctoritate, ſed etiam publico iure, quod Valentinianus Pater condiderat. Tum his eum increpuit, *Quando audiſti, clementiſſime Imperator, in cauſſa Fidei laicos de Epiſcopo judicaſſe? Ita ergo quadam adulatione curvamur, ut Sacerdotalis juris ſimus immemores, & quod Deus donavit mihi, hoc ipſe aliis putem eſſe credendum? Si docendus eſt Epiſcopus a laico, quid ſequetur? Laicus ergo diſputet & Epiſcopus audiat, Epiſcopus diſcat a Laico. At certe ſi vel Scripturarum ſeriem Divinarum, vel vetera tempora tractemus, quis eſt, qui abnuat, in cauſſa Fidei Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſcopis judicare*. Ita Valens Imperator, cum Arianorum ſeſe adjunxiſſet partibus, publice edixerat, ut omnes Romanæ Reipublicæ Catholici in eaſdem diſcederent, atque a Nicæna deficerent doctrina. Eo mandante Præfectus Prætorio Modeſtus univerſos Edeſiæ Presbyteros evocavit & eorum Principem Eulogium ſic affatus eſt, *Communica ergo cum Imperatore*, quibus verbis eum ſentire idem ipſum juſſit in Religione, quod Imperator ſentiebat. Ad ea Eulogius, *Numquid ille* (Imperator) *una cum Imperio Sacerdotium etiam eſt adeptus? Paſtorem habemus, & illius nutu & Imperio* (in doctrina Religionis) *omnes nos regimur*. Sic ille (b). Significavit enim, Epiſcopum in Edeſſena urbe Religionis eſſe cognitorem & interpretem cui ipſi auſcultare debebant, nec Imperatorem conſtituendæ doctrinæ, quæ in rebus Divinis verſatur, poteſtatem habere.

VII. Ad hæc Catholica Eccleſia celeberrimum Zenonis *Henoticum* eam potiſſimum ob cauſſam antiquavit, quod ab illo, in quo nulla ejus condendi inerat poteſtas, eſſet perlatum. In eo edicto, quod ad Ægypti Antiſtites miſſum eſt, Zeno Imperator ſtuduit Euthychianos & Catholicos amicitia & officiorum conſuetudine conjungere. Ad Fidem quidem non offendit, ſed ei plurimum obfuit, quod de Calchedonenſis Synodi decretis tacebat. In his enim decretis, cum Euthychis hereſis condemnaretur, Catholicum ſatis explicatum erat dogma: ex quo ea decreta tacita præteriri non potuerunt, niſi Imperator gratiam ab Eutychianis inire voluiſſet. Hujuſmodi enimvero argumentis, ſed eo potiſſimum, quod ab Imperatore conditum erat Zenonis Henoticum, Facundus Hermianenſis oppugnavit (c). Eam ob rem Felix III. Pontifex Romanus

(a) *Apud ſanctum Athanaſium in Epiſtola ad ſolitarios.*

(b) *Apud Theodoretum Hiſt. Eccl. in lib. IV. cap.* XVIII. Τοιγάρτοι, ἔφη ὁ ὕπαρχος, κοινώνησον τῷ Βασιλεῖ. ὁ δὲ εἰρωνικῶς καὶ μάλα χαριέντως προσφέρει. μὴ γὰρ ἔφη, καὶ μετὰ τῆς βασιλείας καὶ τῆς ἱερωσύνης μετέλαχεν; ὁ δὲ ὕπαρχος τῆς εἰρωνείας αἰσθόμενος ἐχαλέπηνε, καὶ λοιδορίαις κατὰ τοῦ πρεσβυτέρου χρησάμενος, καὶ ταῦτα προστέθεικεν. οὐ τοῦτο εἶπον ἐμβρόντητε, ἀλλ' οἷς κοινωνεῖ βασιλεὺς, κοινωνῆσαι ὑμῖν παρῄνεσα. ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ὁ πρεσβύτης καὶ ποιμένα ἔχειν καὶ τοῖς ἐκείνου νεύμασιν ἕπεσθαι, Communica ergo, inquit *Præfectus*, cum Imperatore. Ad hæc Eulogius facete admodum & urbane: Numquid ille, inquit, una cum Imperio Sacerdotium etiam eſt adeptus? Præfectus cavillationem intelligens graviter commotus eſt: jactiſque in ſenem conviciis, hæc etiam addidit. Non hoc, dixi, ſtupide: ſed vos hortatus ſum, ut cum iis communicaretis, quibuſcum Imperator communicat. Sed reſpondit ſenex, paſtorem ſe habere, & illius nutu imperioque omnes ipſos gubernari in Sacris.

(c) *Lib.* 12. *cap.* 4. & *cap.* 13. *Is graviter affirmat*, Chriſti ſolius eſſe regnum cum Sacerdotio ſimul habere: quoniam etſi quidam Reges in ejus venturi figuram Sacerdo-

Digitized by Google

manus ita Zenonem alloquitur. *Certum eſt hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, ut, cum de cauſſis Dei agitur, & juxta ipſius conſtitutum Regiam voluntatem Sacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere, non præferre: & ſacroſancta per eorum Præſules diſcere potius, quam docere: Eccleſiæ formam ſequi, non huic humanitus ſequenda jura præfigere: neque ejus ſanctionibus velle dominari, cui Deus voluit Clementiam veſtram piæ devotionis colla ſubmittere, ne dum menſura cæleſtis diſpoſitionis exceditur, eatur in contumeliam diſponentis* (a). Hactenus Felix Papa. Neque enim Eccleſia de tali ſtudio unquam remiſit, quo illud diligenter proviſum eſt, ne in Catholico Orbe Reges ſacrorum ſederent Judices & Moderatores. Pertulerunt Heraclius *Ecthesin*, & Conſtans *Typum* eo conſilio ut Monothelitis faverent. Nanque in his edictis ſancitum eſt, ne unam vel duas in Chriſto ineſſe voluntates diceretur. In iis complura Patres & Synodi abrogarunt, tum illud præcipue, quod illorum non Sacerdotes ſed Cæſares erant auctores. Magiſtratibus enim C-politanis, qui in colloquio pro *Typo* ſive lege Conſtantis decertabant, Maximus Abbas, vir ſumma pietate præſtantiſſimus palam reſpondit, id non eſſe in Cæſarum poteſtate, ut de Divinis rebus decernerent. *Quoniam*, inquit, *Sacerdotum eſt, quærere ac definire de ſalutaribus Catholicæ Eccleſiæ dogmatibus* (b). Sic univerſa vetus Eccleſia, contra cujus ſententiam Grotius ſummis Hollandiæ Magiſtratibus judicium & Imperium vindicavit de publicis ſacris (c).

CAP.

---

cerdotio functi ſunt, tamen, quum manifeſta lux veniret in mundum, umbras removens futurorum, nulli alteri dedit, quod ſibi ſingulare ſervavit, ſed in diverſos ſua dona diſtribuens, ſic, quæ propria ſunt Sacerdotii, Regibus interdixit. Quo circa, quemadmodum vir ſapiens non profanum indicaret hoc velle videri, quod ſolus eſt Chriſtus?

(a) *Epiſt. 9. ad Zenonem.*

(b) *Vide* Collationem Maximi cum Principibus in Secretario anno ɪↄcʟᴠ. editam a V. C. Sirmondo inter Collectanea Anaſtaſii.

(c) *Non alia Græcis junioribus opinio erat de Principibus ſuis. Demetrius Chomatenus Archiepiſcopus Bulgariæ ad Conſtantinum Cabaſilam,* Ὁ βασιλευς γαρ, ὁ κοινος των Εκκλησιων ἐπιστημοναρχης καὶ ὢν καὶ ὀνομαζομενος, και συνοδικαις γνωμαις ἐπιστατεῖ, και τὸ κυρος ταυταις χαριζεται. Ἐκκλησιαστικας ταξεις ῥυθμιζει, και νομοθετει βίῳ και πολιτειᾳ των τῳ βηματι. Ναὶ μην και δικαις Ἐπισκοπων και κληρικων, και πρός γε χηρευουσῶν ψήφοις ἐκκλησιων, Imperator ut communis in Eccleſiis doctrinæ Princeps & re & nomine, Synodorum placitis præſidet & auctoritatem ipſis largitur: Eccleſiaſticas ordinationes diſponit, & legem ponit vitæ atque officio eorum qui altari inſerviunt: quin & judiciis Epiſcoporum & Clericorum & electioni Eccleſiarum vacantium.

Digitized by Google

C A P. VI.

I. EX iis, quæ diſputata ſunt, univerſa Grotiana opinio de Principum jure in ſacris refellitur.

II. Obiiciuntur a Grotio pii Imperatores tanquam auctores illius poteſtatis, quam in ſacris Proceres Hollandiæ & Weſtfriſiæ exercebant. Diſſeritur de Conſtantino Magno, qui initio arbitrum egiſſe videtur inter Arium & Alexandrum Epiſcopum.

III. Reſpondetur, Conſtantinum, cum primum Arius & Alexander decertare cœperunt, negotium eſſe credidiſſe ſolum de verbis, non de præcipuo Religionis dogmate, nec tamen Judicis, ſed conciliatoris partes ſumpſiſſe.

IV. Cognita re, quæ in diſputationem venerat, illum Nicænam Synodum convocaſſe; in qua ſibi jus dicendæ ſententiæ non eſſe, ſatis declaravit.

V. Explicatur qua poteſtate uſus ſit Imperator cum de Fidei controverſiis in Synodo diſceptavit & diſſidentes ſententias conciliavit.

VI. Quomodo intelligendus ſit Euſebius, qui Conſtantinum vocem ὁμοούσιος Symbolo attexuiſſe affirmavit.

VII. Pleraque enarrantur quæ Conſtantinus poſt dimiſſam Synodum peregit. Ex iis enim efficitur, Conſtantinum de Religionis rebus non judicaſſe, ſed ad eam fidem, quam Synodus pertulerat, tanquam Patronum acceſſiſſe.

VIII. Exponuntur quæ Conſtantinus geſſit in cauſſa Donatiſtarum: Epiſcopos judices dedit, qui jus dicerent. Horum oraculum ſic habuit, ut illud judicio non ſubeſſe ſuo profiteretur. Expetentibus tamen Donatiſtis demum ceſſit & cognitoris munus arripuit.

IX. Attamen id peregit, tanquam is, ad quem cauſſæ cognitio non pertinebat: quinimo non de quæſtione Eccleſiaſtica, ſed publica cognovit.

I. JAm ſequitur quidquid Arminiani & inter eos Grotius edicunt de Hollandicorum Procerum jure in ſacris, id legibus eſſe contrarium, quibus Deus Religionem & Eccleſiam gubernat. Hæc omnis Arminiana ſive Grotiana opinio erat, talem ſentiendi in quibuſvis civibus ineſſe poteſtatem, ut quamlibet ex ſacris Scripturis ſibi ſacrorum diſciplinam fingere poſſint, illamque ſeparatim in privatis conventibus atque Eccleſiis habere. Hanc enim *conſcientiarum libertatem* appellant, quam prorſus ſacram exiſtimant: In publicis autem Templis & cœtibus eam Religionem colendam atque uſurpandam eſſe, quam Principes Civitatum voluerint, ut Doctores ſecus atque civiles leges jubent, in iis docere nefas ſit. Quam vero ea diſcrepat ab optimo Eccleſiæ ſtatu, qualem Chriſtus condidit! Sapientiſſimus enim Eccleſiæ conditor Chriſtus ad Divinæ doctrinæ incolumitatem & conſtantiam publicum certumque illius cognitorem ac interpretem conſtituit, qui eſt ampliſſimus Paſtorum ordo, atque in Synodis jure ſociatis aut ſine Synodis loquitur. Is quidem omnia Religionis dogmata tradit, & de ſacris judicat eo Numinis ductu, ut nunquam falli, aut ad Divinas Scripturas offendere poſſit. Ex quo hic cultus ſive privatim ſive publice habendus eſt ad beatam vitam, quem ille interpres expromit. Hæc legum, quæ ad novum pertinent Fœdus, ſumma lex eſt, quæ omnes jubet illius Judicis auctoritatem ſequi, eique parere & auſcultare. Quorſum enim evadet illa, quam Chriſtianis Arminiani afferunt, ſentiendi libertas in pietatis negotio, niſi in ſingulorum perniciem & Civitatum exitium? Proclive enim eſt, eos a vero Dei cultu deficere, in quo ipſorum ſempiterna ſalus verſatur. Optima ea eſt libertas, ex certis ſapientiæ legibus vitam inſtituere, in eaque eſſe Religione, quam Deus rogavit, & per eorum, quos eidem præfecit, ſententias explicat & declarat.

His ita conſtitutis palam eſt, omnes Civitatum ſummos Rectores eo præditos

non

non eſſe jure, ut de ſacris edicant, iidemque doctrinam præſcribant, quæ publice docenda ſit. Oportet enim illos rerum Divinarum rationem ab iis expoſitam habere, quibus a Deo id munus datum eſt, eorumque judiciis, quæ de ſacris controverſiis redduntur, libenter morem gerere, ſive quid privatim ſecum egerint, ſive publicas leges rogaverint. Omnia quidem recte concluſa ſunt, niſi forte Arminiani Hobbeſio audaciores, Hollandiæ Dominos a Divino liberos eſſe Imperio putent in adminiſtranda Republica. Quod non modo contra ſacras utriuſque Fœderis tabulas, ſed contra communes omnium hominum ſententias quis auſit dicere? Impudentiſſimus quidem fuit Stratocles, qui legem Athenis pertulit, *Ut quidquid juſſiſſet Rex Demetrius, id & apud Deos fas & apud homines jus eſſet* (a). Quam licenter fœmina Paryſatis, de rege Artaxerſe dixit, *Legem Perſis ipſum a Deo, honeſtique & inhoneſti datam eſſe normam* (b). Plutarchus, qui hæc facinora commemoravit, bene ac ſapienter pronuntiat, *Quis ergo imperabit Principi? Lex, omnium Rex mortalium, atque immortalium, ut ait Pindarus* (c): quod Puſendorſius (d), Kumberlandus (e), & Buddeus (f) copioſe percurrunt.

II. Pergamus porro. Nanque oportet ad explicanda exempla accedere, quæ Grotius pro defendendis Hollandiæ & Weſtfriſiæ Proceribus protulit. Is in eo libro, qui Ordinum pietatem continet, Sibrandum Lubbertum Gomariſtam piorum Imperatorum auctoritatibus urgere aggreſſus eſt. Repetit jam a Conſtantino magno, tum commemorat Theodoſium, Marcianum, Valentinianum, Conſtantinum Pogonatum, Juſtinianum, additque tandem Carolum magnum quaſi Fidei in Francofordienſi Synodo diſceptatorem & arbitrum (g). De ſingulis dicendum eſt. A Conſtantino magno exordiemur,

(a) *Plutarch. Demet. pag.* 900.

(b) *Idem in Artaxerſe pag.* 1002., Πέρσαις νόμον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ δικαιωτὴν αἰσχρῶν καὶ καλῶν ἀποδεδειγμένον.

(c) *Ad Principem indoct. pag.* 78., Τίς οὖν ἄρξει τοῦ ἄρχοντος; ὁ πάντων βασιλεὺς θνητῶν τε καὶ ἀθανάτων, ὥς φησι Πίνδαρος.

(d) *De jure Naturæ & Gent. lib. VIII. cap.* 1. § 2. & 3.

(e) *Diſquiſſ. de jure Nat. cap.* 9.

(f) *In Diſſert. de Principe legibus humanis, non Divinis ſoluto.*

(g) *His enim Sibrandum affatus eſt.* Conſtantinus, *inquis Sibrande*, Nicænam coegit, ſed de prophetiis judicandi auctoritatem reliquit Epiſcopis. Anne ita ut ille in nullam veniret partem? Cave dixeris. Ipſe ego, *inquit Imperator*, ὡς ἀληθείας ἐξέτασιν ἀναδεξάμενος, *diſquiſitionem veritatis ſuſcepi*. Ipſe vocem ὁμοούσιον expoſuit, diſſidentes ſententias conciliavit, formulas alias rejecit, alias approbavit, ex ſolis ſacris litteris definiendam dixit controverſiam: κοινωνὸς fuit τῶν ἐπισκοπουμένων, *particeps fuit eorum quæ expendebantur*, imo οἷά τις κοινὸς ἐπίσκοπος *velut communis Epiſcopus* a Deo conſtitutus. Præterea Conſtantinus poſt Synodum Arelatenſem de cauſſa Donati cognovit, & ſententiam tulit. Reliquit, *inquis*, Epiſcopis judicandi poteſtatem Theodoſius in C-Politana: imo & ipſe quæ ibi acta ſunt ἐπεψηφίσατο *ſuo ſuffragio comprobavit*, rogatus ſcilicet ab Epiſcopis ut placita Synodi ſua ſubſcriptione muniret. Sed maxime miror etiam Calchedonenſis auſum te mentionem facere. Nonne ibi οἱ ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς *qui ſenatorii erant ordinis* non minus quam Epiſcopi ἐψηφίσαντο *ſuffragium tulerunt*? Hoc ψηφίζεσθαι *ferre ſuffragium* quid eſt aliud, *inquit Witakerus*, quam decernere & definire? Sed inſpiciantur acta. Singulis paginis occurrit, *Glorioſiſſimi Judices & ampliſſimus Senatus dixerunt*. Nec interlocuti tantum ſunt ſæpiſſime, ſed ipſi una Dioſcorum damnarunt, & quum major pars Epiſcoporum contenta eſſet dicere, duas eſſe in Chriſto naturas, nec quicquam ultra requirerent, Judices conſulto Imperatore effecerunt, ut ad detegendas Hæreticorum inſidias adderetur ad formulam, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως *inconfuſe, inconvertibiliter, indiviſibiliter & inſepa-*

Digitized by Google

mur, quem in Religionis negotiis ſecus ſe geſſiſſe, atque Arminianus putavit, ordine oſtendetur. Quumque eximius ille Princeps contra duplicem præſertim Hæreticorum factionem egerit, primum diſpiciamus qua poteſtate uſus ſit contra Arianos. Allatus eſt Imperatori nuntius, Alexandriæ magnas Ario presbytero cum Epiſcopo ſuo intercedere concertationes de rebus Divinis, quæ, adjunctis partium ſtudiis, Antiſtites & populos in certamen conjecerant (a). Gravêm is dolorem percepit, quod Eccleſia, quæ, ipſo auctore, a tyrannis conquieverat, inteſtinis bellis conficeretur. Quoniam vero poteſtati & Fidei ſuæ hoc eſſe creditum ſciebat, ut Eccleſiæ pacem afferret, Hoſium Cordubenſem, virum pietate & doctrina eximium Alexandriam miſit, ut inter diſſenſionis auctores amicitiam conciliaret: eique litteras dedit, quas ad Arium Presbyterum atque ad Alexandrum Epiſcopum perferret (b). In his litteris Conſtantinus ſe univerſæ concertationis arbitrum ad eos ipſos, qui dimicabant, conſociandos conſtituit. Sic enim inquit, *Arbitrum me diſſenſionis veſtræ & quaſi pacis moderatorem interpono* (c). Scripſit deinde, eoſdem in iis quæſtionibus eſſe quas non modo pertractari a prudentibus viris, ſed ne commoveri quidem decebat. Quid vero illud eſſet, quod inter illos agebatur, nec planum fecit nec diſerte indicavit. Itaque multis ipſos commonefecit, ut ab hujuſmodi controverſiis animos avocarent, aut ſi diſputare pergerent, ſocietate officiorum non disjungerentur. Nanque ita perorare inſtituit, *Atque hæc non eo dico, ut vos de inepta & qualiſcunque demum vocanda eſt, quæſtione idem omnino ſentire cogam. Poteſt enim gravitas conventus integre apud vos conſervari, & una eademque inter omnes communio retineri, quamvis invicem de re aliqua minimi momenti diſſentiatis: ſiquidem nec idem omnes volumus in omnibus, nec una omnium indoles eſt, atque ſententia* (d).

III. Hæc Conſtantinus, quæ quidem Hollandici Proceres ſibi arripuerunt ad vindicandam eam, quam ſibi deſcripſerunt, in ſacris poteſtatem, quaſi plus Imperator de Arianis controverſiis judicaſſet, cumque eas ad Religionis ſummam non pertinere cognoſſet, tolerantiam inter diſſidentes imperaſſet. At quomodo ille judicium ferre de iis rebus conſideret, quæ Alexandriæ diſputabantur, niſi eos audiviſſet, qui diſputabant, & omnia

---

ſeparabiliter. In Concilio autem C-Politano tertio Imperator & Synodus jubent: ubi Imperator non adeſt, Judices & Synodus. Poſtea Imperator legiſſe ſe ait & conſenſiſſe. Idem factum eſt in C-Politano quarto. Epheſinæ autem Synodo Theodoſius & C-Politanæ ſecundæ Juſtinianus per occupationes intereſſe non potuerunt, ſed eos, quos vellent Epiſcopos, ſuo nomine & mandato præſidere Conventui juſſerunt. Facimus autem id quoque quod per alios facimus, & cui auctoritatem noſtram impartimur. Quoniam vero & Synodi Francofurtenſis a Sibrando fit mentio, interrogare illum jubet, An imaginum adorationem prohibere ac tollere Carolus magnus per ſe quoque non potuerit, etiamſi contra Epiſcopi judicaſſent? Sed nec huic Synodo dicis cauſſa aſſediſſe Carolum, ſed ut arbitrum Acta ipſa loquuntur: prolixum habet ſermonem de cauſſa Fidei: Conſenſum ſuum ſcripto teſtatur: poſtremo hæc ipſius verba ſunt, Decernimus & Deo donante decrevimus quid eſſet de hac inquiſitione (loquitur de cauſſa Fidei, nempe an Chriſtus dicendus eſſet Filius Dei adoptivus) firmiter tenendum.

(a) *Euſeb. lib.* II. *de vita Conſt. cap.* LXI.

(b) *Euſeb. ibid. cap.* LXIII.

(c) *Id. ib. cap.* LXVIII. Μέσον τῆς πρὸς ἀλλήλους ὑμῶν ἀμφισβητήσεως, δίον εἰρήνης πρύτανιν ἐμαυτὸν προσάγω ἱκέτης.

(d) *Idem ib. cap.* LXXI. Καὶ λέγω ταῦτα, οὐχ ὡς ἀναγκάζων ὑμᾶς ἐξάπαντος τῇ λίαν εὐηθεῖ, καὶ οἵα δή ποτέ ἐστιν ἐκείνη ἡ ζήτησις, συντίθεσθαι. δύναται γὰρ καὶ τὸ τῆς συνόδου ἀξίωμα ὑμῖν ἀκεραίως σώζεσθαι, καὶ μία, καὶ ἡ αὐτὴ κατὰ πάντων κοινωνία τηρεῖσθαι, κἂν τὰ μάλιστα τις ἐν μέρει πρὸς ἀλλήλους ὑμῖν ὑπὲρ ἐλαχίστου διαφωνία γίνηται. ἐπειδὴ μηδὲ πάντες ἐν ἅπασι ταυτὸ βουλόμεθα, μηδὲ μία τις ἐν ὑμῖν φύσις ἢ γνώμη πολιτεύεται.

Digitized by Google

& omnia percepiſſet, quæ ab iiſdem quærebantur? Nanque nuntiatum erat, eos verbis ſolum & animis certamina commiſiſſe, licet in ſententiis conſentirent, *Non enim*, inquit, *de præcipuo & ſummo legis noſtræ mandato inter vos eſt orta contentio: neque novum aliquod a vobis de Dei cultu introductum eſt dogma. Sed unam eandemque ſententiam tenetis*, *adeo ut ad communionis ſocietatem coire facile poſſitis* (a). Contra vero Alexander & Arius de dogmate certabant, quod Chriſtianæ Religionis caput eſt, itaque diſſidebant ut in adverſantiſſimas ſententias diſtraherentur. Nanque Alexander ſentiebat, D[illegible] Filium eſſe ſempiternum, nec ulla in re, niſi in perſona a Patre diſcrepare. S[illegible] Arius objiciebat, Deum non ſemper fuiſſe Patrem, ſed tempus fuiſſe, cum Deus minime eſſet Pater, Filium Dei non ſemper extitiſſe, ſed ex eo, quod non erat, ad lucem evaſiſſe eum in finem ut Deus per eum cetera conderet: neque extiturum fuiſſe, niſi cetera Deus procreare voluiſſet, eapropter mirabilem & eximium adparuiſſe (*b*). Hæc autem omnia Imperatori non liquebant: ſi enim talia noſſet, Alexandrum & Arium conſentientes non dixiſſet. Igitur de iis quæſtionem non inſtituit, nec judicavit. Quid enim tam temerarium aut tam indignum gravitate atque conſtantia ſapientis, qualis habendus eſt Conſtantinus, quam de iis, quæ non ſatis explorate percepta ſint & cognita, ſine ulla cunctatione cenſere? Nimirum hactenus Conſtantinus nullum de ſacris judicium reddidit, ſed ſolum id agere ſtuduit, ut auctoritatem interponeret ſuam, amicitiæ conciliatricem inter eos, qui de Religione dimicabant. Huc enim valent illa, quibus epiſtolam abſolvit, *Date hoc mihi*, *ut . . . pro communi omnium concordia*, *ac libertate debitas Deo gratias cum unanimi laudum concentu referre poſſim* (*c*).

IV. Poſtea Imperator comperit, id quod certabatur inter Epiſcopum & Presbyteros Alexandrinos, præcipuum eſſe Religionis dogma, nec de eo concertationes quieturas, niſi Epiſcoporum, ad quos id negotium pertinebat, univerſus Ordo conſuleretur, eoque accepto oraculo haberent omnes quod ſequerentur. Noverat ſe ipſum quidem de ſacris Judicem non eſſe, ſed ex iis unum qui rerum Divinarum dogmata a Doctoribus accipiunt: in eo tamen eſſe officio, ut ad Eccleſiæ pacem & ad Religionis incolumitatem advigilaret (*d*). Quam quidem ob rem Synodum, qualem nulla viderat ætas, in Urbe Bythiniæ Nicæa convocari jubet. In eam venit: omnibus Epiſcopis oris jucunditate comitateque injicit admirationem ſui: Orationem pro pace habet pietatis plenam, quam alter græce convertebat. Illos, qui cum Epiſcopis neſcio quæ crimina expoſtularunt, ſtatim monet, ne inimicitias ſuſcipiant: *Chriſtus*, ait *præcipit*, *ut veniam fratri det*, *quiſquis ſibi ipſi veniam dari velit* (*e*). Igitur quæſtiones a Concilii Præſidibus referuntur: Univerſi Antiſtites eas cognoſcere & de iiſdem deliberare incipiunt. Etenim Conſtantinus *iis qui Concilio præerant*, *dicendi copiam dedit* (*f*), atque Epiſcopis *ut de Religionis noſtræ dogmatibus accuratius quærerent ſuo ipſorum arbitrio & poteſtate*, *par eſſe affirmavit* (g). Eo tandem res perducta eſt, ut univerſi

Præ-

(a) *Idem ib cap.* LXX. Οὐδὲ γὰρ περὶ τῶν κορυφαίων τῶν ἐν τῷ νόμῳ παραγγελμάτων ὑμῖν ἡ τῆς φιλονεικίας ἐξήφθη πρόφασις. οὐδὲ καινή τις ὑμῖν ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ θρησκείας αἵρεσις ἀντεισήχθη. ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἔχετε λογισμὸν, ὡς πρὸς τὸ τῆς κοινωνίας σύνθημα δύνασθαι συνελθεῖν.

(b) *Socr. Lib.* I. *cap.* IV. *H. E.*

(c) *Id. ib. cap.* LXXII. Συγχωρήσατε θᾶττον . . . . . τὴν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἁπάντων ὁμονοίας τε, καὶ ἐλευθερίας ὀφειλομένην χάριν ἐπ' εὐφήμοις λόγων συνθήμασιν ὁμολογῆσαι τῷ κρείττονι.

(d) *Euſeb. lib.* III. *de vita Conſt. cap.* XVII.

(e) *Socr. Hiſt. Ec. lib.* I. *cap.* VIII. *pag.* 18. Κελεύει Χριστὸς ἀφιέναι τῷ ἀδελφῷ, τὸν ἀφέσεως τυχεῖν ἐπειγόμενον.

(f) *Euſ. ib. cap.* XIII. παρεδίδου τὸν λόγον τοῖς τῆς Συνόδου προέδροις.

(g) *Socr. ib.* αὖθις περὶ τῶν δογμάτων ἐπιμελέστερον ἐπισκέψασθαι τῇ αὐτῶν γνώμῃ ἐπέτρεψεν.

Præſules Latini, Syri, Phœnices, Arabes, Palæſtini, Ægyptii, Thebæi, Libyci, Thraces, Macedones, Achivi, Epirotæ, quique ex Ponto, Galatia, Pamphylia, Cappadocia, Aſia aliiſque ex remotiſſimis regionibus advenerant, amice conjurarent & ad unam condendam fidem conſentirent. Quam ſententiarum ſummam concordiam poſteris commendavit ipſe Philoſtorgius, qui teſte Photio (a) Arianos in hiſtoriæ ſuæ libris collaudavit & orthodoxis invidiam conflavit. Synodus omnia quæ geſſit, ſibi attribuit, ſub præſidio & tutela Conſtantini in Epiſtola Synodica, *Habita eſt* (ſunt verba Synodi) *coram piiſſimo Principe Conſtantino quæſtio de impietate ac perverſitate Arii & ſociorum: Cunctiſque ſuffragantibus placuit, ut impia ejus opinio anathemate damnaretur* (b). Ipſe Imperator in Epiſtola ad Eccleſias de Nicæna Synodo profeſſus eſt, ſe ad Synodum convocandam adjeciſſe animum, quod Eccleſiis pax conciliari non poterat, *niſi omnibus Epiſcopis, vel certe plurimis eorum in unum congregatis ſingula, quæ ad ſacratiſſimam Religionem pertinent, diſceptata prius fuiſſent* (c): ipſum quidem in Synodum veniſſe, ipſoque præſente de maximis rebus Antiſtites quæſiviſſe & judicaſſe Numinis ductu, *Me præſente* (ſic quidem inquit, nec addidit, *& judicante*) *cuncta competenti examine diſcuſſa ſunt* (d). Ex quibus perſpicuum eſt, Imperatorem in Synodo nec cenſuiſſe, nec jus dicendæ ſententiæ ſibi vindicaſſe, ſed tantum in ea ſediſſe, ut omnia ordine adminiſtranda curaret & certaminum ſtudia cohiberet.

V. At Euſebius quum de illius in Synodo rebus geſtis commemoret, eundem Nicænorum Decretorum non modo ſuaſorem ſed auctorem exiſtimare videtur. Prodit enim illum, diſputantibus Epiſcopis & in contrarias ſententias diſcedentibus, eos qui bene ſentirent, collaudantem, eoſque qui ſecus dicerent, docentem tam ſapienter rem adminiſtraſſe, ut inter omnes idem dogma conſtaret, *Omnia*, inquit, *patientiſſime Imperator auſcultans, intento animo propoſitas quæſtiones excipit . . . . . alios vi rationum adductos in ſuam ſententiam trahit, alios orat & flectit, eoſque qui recte dixiſſent, laudibus afficit, & univerſos ad concordiam incitat: Donec tandem eos concordes in omnibus, de quibus antea certabatur, & conſentientes efficit* (e). Accedit, quod idem Euſebius in litteris, quas poſt dimiſſam Synodum ad Eccleſiam ſuam miſit, plane affirmat, Cæſarienſi Symbolo quod ab ipſo prolatum fuerat, Conſtantinum omnium primum auctoritatem adjunxiſſe, atque unam vocem *omouſion* addidiſſe, quam tamen recte explicaſſet: *Cum hæc*, ait, *a nobis fides eſſet expoſita, nullus erat contradicendi locus. Sed & Imperator ipſe noſter Deo cariſſimus eam rectiſſime conceptam primus omnium teſtatus eſt: atque ita ſentire ſe affirmavit cunctoſque hortatus eſt, ut ei aſſentirentur atque ſubſcriberent, utque in hanc doctrinam omnes conſpirarent, una dumtaxat voce omouſios adjecta* (f). Hæc ille, qui Synodo affuit, & Conſtantino orationem dixit.

(a) *In Epitome E. H. Philoſtorgii ex lib. 2.*

(b) *Apud Socr. ib. cap.* IX. ἐξητάσθη τὰ κατὰ τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὴν παρανομίαν Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου Βασιλέως Κωνσταντίνου. καὶ παμψηφεὶ ἔδοξεν ἀναθεματισθῆναι ἀσεβῆ αὐτοῦ δόξαν.

(c) *Apud Euſeb. ib. cap.* XVII. Εἰ μὴ εἰς ταυτὸ πάντων ἡμῶν, ἢ τῶν γοῦν πλειόνων Ἐπισκόπων συνελθόντων, ἑκάστου τῶν προσηκόντων τῇ ἁγιωτάτῃ θρησκείᾳ διάκρισις γένοιτο.

(d) *Ib.* Αὐτὸς δὲ . . . . ἐτύγχανον συμπαρὼν . . . . ἅπαντα τῆς προσηκούσης τετύχηκεν ἐξετάσεως.

(e) *Ib. cap.* XIII. Ἀνεξικάκως ἐπηκροᾶτο βασιλεὺς τῶν πάντων. σχολῇ τ' εὐτόνῳ τὰς προτάσεις ὑπεδέχετο . . . . τοὺς μὲν γοῦν ἔπειθεν. τοὺς δὲ κατεδυσώπει τῷ λόγῳ τοὺς δὲ εὖ λέγοντας ἐπαινῶν πάντας τ' εἰς ὁμόνοιαν ἐλαύνων, εἰσόθ' ὁμογνώμονας, καὶ ὁμοδόξους αὐτοὺς ἐπὶ τοῖς ἀμφισβητουμένοις ἅπασι κατεστήσατο.

(f) *Apud Socratem lib.* I. *cap.* VIII. ταύτης ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθείσης τῆς πίστεως, οὐδενὶ παρῆν ἀντιλογίας τόπος. ἀλλ' αὐτός τε πρῶτος ὁ θεοφιλέστατος ἡμῶν Βασιλεὺς, ὀρθότατα περιέχειν αὐτὴν ἐμαρτύρησεν. οὕτω τε καὶ ἑαυτὸν φρονεῖν ἐμαρτύρατο, καὶ ταύτῃ τοὺς πάντας συγκαταθέσθαι, καὶ ὑπογράφειν τοῖς δόγμασι καὶ συμφωνεῖν τούτοις αὐτοῖς παρεκελεύετο, ἑνὸς μόνου προσεγγραφέντος ῥήματος τοῦ ὁμοουσίου.

Omnia tamen facile explicantur, ſi Imperator non tanquam Judex, ſed tanquam Religionis vindex & pacis conciliator tum demum ea ipſa egerit, cum Orthodoxi Antiſtites Catholicam rationem expoſuerant & ad eam ipſe doctus fuerat. Atque ita res ſe habuit. Relatum eſt in Synodo de iis, quæ adverſus Servatoris noſtri divinitatem Arius diſſeruerat. Omnes fere Antiſtites, aut certe eorum plerique, qui in Synodum venerant, cum Divinas Scripturas & conſtantem Eccleſiæ doctrinam exprompſiſſent, ſumma conſenſione cenſuerunt, Chriſtum eſſe vere Deum & Patri omouſion. His vero plures adverſari cœperunt qui Arii rebus ſtudebant. Nanque putarunt, in voce *omouſios* id ineſſe, quod ſibi diſpliceret, ſiquidem omouſion habebant quod ab alia re vel efflueret vel erumperet vel divelleretur. Contra Orthodoxi Præſules vocem in alium ſenſum acceperunt, atque corpora omouſia dici ſolent. Nanque negarunt, materiæ expertem naturam, quæ totus eſt animus & tota mens, ſic affici poſſe, quo modo corpora afficiuntur (*a*). Quæ cum diſputarentur, Conſtantinus ſeſe non continuit, quin eam ipſam cum Arianis iniret contentionem. Is enim ab Epiſcopis Catholicis in conventu explicatam tenuerat doctrinam dogmatis, quod erat in certamine: Quid Divini Scriptores docuiſſent, quid vetus Eccleſia, quid priſci Patres, ab iiſdem acceperat. Itaque iis, qui ſecus ſentiebant, Catholicam Fidem exponere aggreſſus eſt, eandem Scripturis & Patrum teſtimoniis uberrime confirmare, atque ad ea, quæ illi objecerunt, oppoſite & apte dicere. Idque conſequutus eſt, ut eorum complures, qui in Arianis erant partibus, idem ipſum, quod Catholica Eccleſia tenebat, ſua opera, ductu & conſilio ſentirent: Ipſe Euſebius Pamphili, cum ob vocem *omouſios* primum ceteris Epiſcopis reſtitiſſet, deinde ea voce accuratius perſpecta, in illorum ſententiam conceſſit (*b*). Præſules, qui ab Ario diſcedere recuſarunt, numero quinque, teſte Socrate (*c*), fuerunt, Euſebius Nicodemienſis, Theognis Nicææ, Maris Calchedonis, Thomas Marmaricæ & Secundus Ptolemaidis. At enim Theodoretus (*d*) & Nicænenſes ipſimet Patres in ſynodica epiſtola ad Alexandrinos quam exſcripſerunt Socrates (*e*) & Theodoretus (*f*) teſtatum faciunt, ſolos Secundum Ptolemaidis & Theonam Marmaricæ ab hæreſi non defeciſſe. His Synodus officiorum in Eccleſia conſuetudine, & Conſtantinus urbe interdixit. Quod igitur Euſebius Cæſarienſis dixit, Conſtantinum fuiſſe auctorem, quam ob rem communi omnium conſenſione Nicæni Concilii decretum in lucem proferretur, is de Conſtantini ſtudio intelligendus eſt, quo adverſus Arianos diſputavit eoſque a propoſito abſtraxit. Sic in ampliſſimo Hollandiæ & Weſtfriſiæ conventu paucis recuſantibus, quin de Republica illud conſilium caperetur, quod a pleriſque Senatoribus datum eſt, ſi forte Orator aliquis, in quo nullum dicendæ ſententiæ jus ineſſet, differendo aſſequeretur, ut ii, qui antea abnuebant, aliis conſentirent, profecto hic nec Senatuſconſulti auctor vocandus eſſet, nec in Senatu cenſuiſſe videretur. Nec ſecus Conſtantinus in Nicæno Concilio operam dedit, ut ii, qui ab univerſo Catholicorum Epiſcoporum cœtu diſſidebant in Religione, ceſſarent diſſentire: itaque decretum quidem Synodus condidit, ſed aſſenſionis, quam decreto plures Ariani præbuerunt, Conſtantinus ſuaſor & auctor fuit. Quod quidem ille ſpectavit in Epiſtola ad Catholicam Alexandrinorum Eccleſiam, in qua ſic ſcripſit, *Convocavi in Urbem Nicæam quamplurimos Epiſcopos, quibuſcum ego unus ex veſtro*

(a) *Apud eundem ib.*
(b) *Ib.*
(c) *Ib.*
(d) *H. E. lib.* I. *cap.* VII.
(e) *Ib. cap.* IX.
(f) *Ib. cap.* VIII.

Digitized by Google

ſtro numero, qui me veſtrum conſervum eſſe magnopere gaudeo, veritatis examen ſuſcepi (a).

VI. Nunc de voce *omouſios*, quam Cæſarienſi Symbolo Conſtantinum addidiſſe Euſebius affirmavit. Dixerat autem paulo ante in eadem epiſtola, quam ad Eccleſiam ſuam miſit, non Conſtantinum, ſed Epiſcopos ad Symbolum, quod ipſe protulerat, eam vocem attexuiſſe. Sic enim Cæſarienſes affatur, *Neceſſarium putavimus ad vos mittere, primum quidem Fidei formulam a nobis propoſitam, deinde alteram, quam Epiſcopi, quibuſdam ad noſtram adjectis appendicibus, promulgarunt* (b). Quorſum hæc in una Epiſtola diſſenſio? Quidve Euſebius ſequi voluit? Is nimirum veritus eſt, ne in offenſionem atque invidiam Cæſarienſium ſuorum incurreret, quod Nicænam Fidei formulam verbis ab illorum Symbolo diſcrepantem receperat, ob idque videri poterat ab Eccleſiæ ſuæ priſca & Apoſtolica doctrina diſceſſiſſe. In tota epiſtola hoc ſtuduit, ut eam, quam apud ſuos timebat, obtrectationem proſterneret. Id enim ſatis explorate indicavit, cum poſt veterem Fidei conceptionem, quæ uſui erat ſuis, recitatam, e veſtigio inquit, *Affirmamus, nos ita tenere atque ita ſentire, & olim ita tenuiſſe & uſque ad mortem retenturos atque in hac fide conſtanter permanſuros eſſe, omnem impiam hæreſim anathemate damnantes* (c). Idem Euſebii conſilium patefecit Athanaſius in libro de Decretis Synodi Nicænæ & in libro de Synodis Arimini & Seleuciæ. Hoc igitur Euſebius cum ſibi propoſuiſſet, modo Imperatorem, modo Præſules habuit vocis, quæ in Symbolum recepta fuerat, auctores, & ſic egit, quaſi neſciret, quid apud Cæſarienſes magis valeret ad tollendam eam, in quam venerat, mutatæ Fidei ſuſpicionem. Res autem, quam de induſtria ille involvit, ita explicanda eſt, ut Epiſcoporum conventus poſt prolatum Cæſarienſe Symbolum attexendam illi eſſe cenſuerit vocem *omouſios*, Conſtantinus vero eorum auctoritatem ſequutus fuerit & ſententiam confirmaverit. Hic enim Nicænis temporibus in catechumenis numerabatur, nec ad rerum Divinarum diſciplinas tam bene inſtitutus erat, ut Religionis dogmata accurate explicare poſſet. Sic enim Euſebium intelligimus, niſi forte velis cum Petavio, Baronio, Alexandro & Clerico eundem poſt dimiſſam Nicænam Synodum ab Arianis ſtetiſſe partibus, eumque in finem Conſtantinum vocis *omouſios* conditorem dixiſſe, ut huic non ex animi ſententia, ſed ob metum paruiſſe videretur.

VII. Jamvero Conſtantinus miſſo Concilio complura geſſit, ex quibus adparet, non indicandi poteſtatem in Religionis rebus, ſed ſolum tutelam ſibi ipſum vindicaſſe, in quam Eccleſias ſuſceperat. Omnes primum Antiſtites, antequam Urbem quiſque repeteret ſuam, muneribus affecit & multis affatus eſt. Rogavit eos, ne diſſenſiones & certamina ſererent, nec maledictis ſeſe offenderent, ſed amicitia & officiorum conſuetudine conſociarentur, ea potiſſimum de cauſſa, quod concordia res parvæ creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur: ſi contra faxint, id futurum, ut Gentiles, quibus Romanus Orbis affluebat, ad contemnendam Chriſtianam Religionem provocarentur. Ad extremum ab iiſdem petiit, ut ad Deum pro ſeipſo aſſiduas preces adhiberent (d). Tum quatuor epiſtolas de Nicæna Synodo conſcripſit. Ad Eccleſias ſive ad univerſos Epiſcopos, qui Nicæam ad Concilium non iverunt, prima miſſa eſt. In ea ordine narra-

(a) *Apud Socr. ib.* Συγκαλέσαι εἰς τὴν Νικαίων πόλιν τοὺς πλείστους τῶν Ἐπισκόπων, μεθ' ὧν περ εἷς ἐξ ὑμῶν ἐγὼ, ὁ συνθεράπων ὑμέτερος καθ' ὑπερβολὴν εἶναι χαίρων, καὶ αὐτὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐξέτασιν ἀνεδεξάμην.

(b) *Ib.* Ἀναγκαίως διεπεμψάμεθα ὑμῖν πρῶτον μὲν τὴν ὑφ' ἡμῶν προτεθεῖσαν περὶ τῆς πίστεως γραφὴν, ἔπειτα τὴν δευτέραν, ἣν ταῖς ἡμετέραις φωναῖς προσθήκας ἐπιβαλόντες ἐκδεδώκασι.

(c) *Ib.* Διαβεβαιούμεθα οὕτως ἔχειν, καὶ οὕτω φρονεῖν, καὶ πάλαι οὕτως ἐσχηκέναι, καὶ μέχρι θανάτου οὕτω σχήσειν καὶ ἐν αὐτῇ ἐνίστασθαι τῇ πίστει, ἀναθεματίζοντες πᾶσαν αἵρεσιν ἄθεον.

(d) *Euſeb. Lib.* III. *de vita Conſt. cap.* XXI.

Digitized by Google

narravit, quidquid ipſe fecerat, *quo ſanctiſſimis Catholicæ Eccleſiæ populis una fides, ſincera caritas & conſona ergo Omnipotentem Deum Religio ſervaretur* (a): Se nimirum Epiſcopos Nicæam convocaſſe, eos ſumma conſenſione de quæſtionibus judicaſſe, quæ Eccleſias conficiebant, idque judicium reipſa a Deo optimo Chriſtianæ Reipublicæ moderatore eſſe prolatum, ex quo illos commonefecit, ut in eandem ſententiam concederent & Catholici Orbis concordiæ conſulerent. Alteram ſcripſit ad Catholicam Alexandrinam Eccleſiam ſive ad populum Alexandrinum, in qua de ſuſcipiendo Nicæno decreto & de tollendis diſſidiis diſſeruit. Hanc paucis Socrates complexus eſt, *Imperator omnium, qui illuc convenerant, voluntatem, Dei voluntatem appellat; nec dubitat, quin tot ac talium Epiſcoporum conſenſio a Spiritu Sancto procurata ſit* (b). Addita eſt tertia Epiſtola ad Ægyptios, qui poſt ſupremam Catholicæ Eccleſiæ ſententiam pacatiores non fuerunt; de qua Euſebius, *Illos enim ut Patres, aut potius ut Prophetas Dei, omni honore Imperator afficiens iterum ad ſe vocavit, iterum arbiter eorundem fuit, iterum eos muneribus ac donis honoravit: ſententiam quoque, quam arbiter dixerat, per epiſtolam ſignificavit confirmans ac ſanciens ea, quæ a Synodo decreta fuerant* (c). Atque hæc quidem his verbis, quivis ut intelligat, Conſtantinum plures Ægyptios, qui de Religione decertabant, iterum ad colloquium evocaſſe, eos uti Dei Prophetas coluiſſe; inter eos quaſi pacis conciliatorem ſediſſe, & quod ipſe putaverat, planum feciſſe miſſa epiſtola, in qua Nicænſibus decretis ſuam ſtare auctoritatem confirmavit. Nanque verba, quæ Valeſius reddidit, *arbiter eorundem fuit . . . ſententiam, quam Arbiter dixerat, per Epiſtolam ſignificavit*, accuratius converti poſſunt, *inter eos conciliatorem egit* & *quidquid arbitratus eſt, per epiſtolam patefecit*. In quarta denique Epiſtola, quæ ad Epiſcopos & Plebes ſcripta eſt, declaravit, Arianos in eodem eſſe probro, atque Porphyrianos, juſſitque omnes Arii libros igne cremari & ab illis, qui eos aſſervant & comburunt, mortis ſumi ſupplicium (d). Hactenus de Arianis, contra quos Nicæna Synodus judicavit, Imperator vero Synodi judicium pluribus geſtis rebus defendit. Quamobrem ille Epiſcopus appellatus eſt, de quo elogio in *ſecunda critica exercitatione*.

VIII. At enim Conſtantinus *poſt Arelatenſem Synodum de cauſa Donati cognovit & ſententiam tulit*. Hæc Grotius (e), in quibus nullum eſt momentum ad eum confirmandum locum, in quo verſatur, de jure Principum in condendis publicis ſacris. Univerſam rem ordine explicemus, quæ multis expoſita eſt in collatione Carthaginenſi, in Actis purgationis Cæciliani atque Felicis, in libris adverſus Parmenianum ab Optato Milevitano Epiſcopo, in pluribus epiſtolis & libellis ab Auguſtino, itidem a junioribus Balduino, Baronio, Henrico Valeſio *in Schiſmate Donatiſtarum*, atque ut ceteros miſſos faciamus, a Cardinali Noriſio *in hiſtoria Donatiſtarum*, quam Petrus & Hieronymus Fratres Ballerinii perfecerunt. Renuntiatus eſt, demortuo Menſurio, Cæcilianus Epiſcopus Carthaginenſis, quem Felix Aptungitanus conſecravit. Illum falſis criminibus in invidiam adducunt Botrus & Celeuſius, qui eundem honorem expetiverant. Ad eos accedunt Lucilla potentiſſima fœmina, & Plebis ſeniores. Ita-

(a) *Id. ib. cap.* XVII. ὅπως παρὰ τοῖς μακαριωτάτοις τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας πλήθεσι, πίστις μία καὶ εἰλικρινὴς ἀγάπη, ὁμογνώμων τε, καὶ περὶ τὸν παγκρατῆ Θεὸν εὐσέβεια τηρῆται.

(b) *Hiſt. Eccl. cap.* VIII. γνώμην θεοῦ, τὴν πάντων τῶν ἐκεῖ συνελθόντων γνώμην καλεῖ, καὶ πνεύματι ἁγίῳ τοσούτων καὶ τηλικούτων Ἐπισκόπων τὴν ὁμοφωνίαν γενέσθαι οὐκ ἀπιστεῖ.

(c) *Euſ. ib. cap.* XXIII. οἷα γοῦν πατέρας, ἢ καὶ μᾶλλον προφήτας θεοῦ, πάσῃ περιέπων τιμῇ, καὶ δεύτερον ἐκάλει καὶ πάλιν ἐμεσίτευε τοῖς αὐτοῖς ἀνεξικακῶς. καὶ δώροις ἐτίμα πάλιν, ἐδήλου τε τὴν δίαιταν δι᾽ ἐπιστολῆς. καὶ τὰ τῆς Συνόδου δόγματα κυρῶν ἐπεσφραγίζετο.

(d) *Socr. ib.*

(e) *In eodem libro qui inſcribitur*, Ordinum Hollandiæ & Weſtfriſiæ Pietas.

Digitized by Google

Itaque omnes, inito conſilio, ad Secundum Tigiſitanum Antiſtitem & Numidiæ Primatem litteras mittunt, in quibus eum rogarunt, ut ipſe Carthaginem veniret, & quam plures Epiſcopos comites deligeret. Numidiæ Præſules Cæciliano ſuccenſebant, quod is ab aliis potius, quam ab ipſis in epiſcopum ſeſe cooptari & conſecrari ſiviſſet. Ea propter plerique Carthaginem convenerunt ſynodumque ſociarunt. Vocatus eſt Cæcilianus; qui tamen ire in concilium recuſavit, Catholicis auctoribus. Præſules enim, qui præerant quæſtioni, apud Cæciliani manifeſtos hoſtes diverſabantur. Sic abſens is duplicis criminis arceſſitus eſt, quod ethnicis Magiſtratibus ſacros codices tradiderat & Martyribus in cuſtodia poſitis afferri victum vetuerat. Synodus cenſet, non modo cum eo, ſed cum univerſis ipſius collegis amicitiam & officiorum ſocietatem eſſe diſiungendam. Nanque in ejus locum Majorinum ſubrogarunt. Hæc geſta fuerunt anno 311. ex quo tempore duplex factio in Africanis Eccleſiis nata eſt, altera Catholicorum, qui Cæcilianum ſequebantur, altera vero ſchiſmaticorum, qui è partibus Majorini ſtabant. Hæc poſtrema factio a Donato Caſenſi principe ſuo Donatiſtarum dicebatur. Cauſa delata eſt ad Conſtantinum magnum per Anulinum Africæ Proconſulem. Petiverunt Donatiſtæ, ut Judices è Gallia darentur, cujus libelli exemplar eſt apud Optatum in libro primo in hæc verba, *Rogamus te, o Conſtantine, optime Imperator, quoniam de genere juſto es, cujus pater inter cæteros Imperatores perſequutionem non exercuit; & ab hoc facinore immunis eſt Gallia. Nam in Africa inter nos & cæteros Epiſcopos contentiones ſunt. Petimus, ut de Gallia nobis judices dari præcipiat pietas tua.* Sapientiſſimus Imperator ſatis bene percepit, eam rem non ad Magiſtratus, ſed ad Divinos ſacrorum Judices Epiſcopos pertinere. Itaque per litteras Anulinum monuit, ut juberet, Cæcilianum & Majorinum cum denis utriuſque factionis Clericis Romam venire. Porro ſcripſit ad Miltiadem Urbis Romæ Epiſcopum, & ad Epiſcopos Galliæ atque Italiæ ut die ſexto Nonas Octobris Romæ concilium haberent & inter partes ſententiam pronunciarent. Deſcribimus ex libro decimo Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Euſebii Epiſtolam Conſtantini ad Miltiadem, ut plane teneamus, quomodo Imperator Epiſcopos tanquam illius controverſiæ ſolos Judices exiſtimaverit, *Quoniam hujuſmodi plures Chartæ a V. C. Anulino Africæ Proconſule ad me ſunt miſſæ, in quibus continetur, Cæcilianum Carthaginenſis Urbis Epiſcopum a quibuſdam collegis ſuis per Africam conſtitutis multis de rebus inſimulari: quod quidem permoleſtum mihi videtur, in iſtis Provinciis, quas Divina providentia meæ devotioni ſpontanea deditione tradidit, & in quibus maxima eſt Populi multitudo, plebem quaſi in duas partes diviſam ad deteriora deflectere, & epiſcopos inter ſe diſſentire: Placuit mihi, ut idem Cæcilianus una cum decem Epiſcopis, qui accuſare ipſum videntur, & cum decem aliis, quos ipſe ad ſuam cauſſam neceſſarios eſſe judicaverit, Romam naviget, quatenus ibi coram Vobis & coram Reticio, Materno ac Marino collegis veſtris, quos ea cauſſa Romam properare juſſi, poſſit audiri, quemadmodum Sanctiſſimæ Legi convenire OPTIME NOSTIS. Porro ut totius negotii pleniſſimam valeatis haurire notitiam, exempla libellorum ab Anulino ad me miſſorum litteris meis ſubjecta ad collegas veſtros ſupradictos tranſmiſi. Quibus lectis PERPENDET GRAVITAS VESTRA, quonam modo ſupramemorata controverſia accuratiſſime dijudicanda ſit.* Concilium Romæ habitum eſt. Hoc agebatur, an Cæcilianus ſine ullo vitio ad Sacerdotium fuiſſet admotus. Ille re deliberata abſolutus eſt. Nam teſtes qui a Donato inducti fuerunt, prorſus negarunt ſe habere quicquam, quod adverſus eum dicerent. Neglecta autem quæſtio eſt de crimine, cujus accuſabantur Felix Aptungitanus & cæteri Præſules, qui Cæcilianum inter Epiſcopos allegerant. Concilium enim cenſuit, eos quamquam criminis conſcios Cæcilianum jure conſecraſſe, ſiquidem quiſque Epiſcopus poteſt munia Sacerdotii adminiſtrare quamdiu idem Eccleſiaſticum judicium non acceperit. Contra damnatus eſt Donatus a Caſis nigris, qui plane confeſſus fuerat, ſeſe non modo rebaptizaſſe, ſed ipſis Epiſcopis iterum manus impoſuiſſe. His ita geſtis putabat Conſtantinus Magnus, Africanas res eſſe pacatas, cum cognovit, factionem Donatiſtarum

rum audacius tumultuari. Criminabatur enim, Epiſcopos in Concilio Romano temere judicium reddidiſſe, nec de iis, quæ acta fuerant, ut par erat, conſultaſse: Cæcilianum dignum non eſse, qui Sacerdotium gereret. Imperator primum reſpondit, ſeſe ſic habere, univerſis contentionibus finem illos Epiſcopos feciſſe, qui in Romano Concilio ſententiam pronunciaverant, quandoquidem probatiſſimus quiſque judicaverat. Sic ipſe Conſtantinus ſcripſit in epiſtola ad Elaſium, ſive ut alii legunt, ad Ablabium Vicarium Africæ, *Id quoque te ſcire convenit, quod ex iiſdem (Donatiſtis) venerunt, aſſerentes, quod minus dignus idem Cæcilianus cultu ſinceriſſimæ religionis habeatur . . . reſponderam fruſtra eos id jactare, cum res fuiſſent apud Urbem Romam ab idoneis Epiſcopis terminatæ*. Sed nihilofecius pientiſſimus Princeps, quum totus eſset in conciliandа inter diſſidentes amicitia, frequentiorem Synodum Arelati convocavit. Nefas enim eſse cenſuit, ſeſe cognitionibus præeſse de negotiis, quæ religionem ſpectarent. Auguſtinus in Epiſtola 162. hoc ipſum prodit. *Neque enim auſus eſt Chriſtianus Imperator ſic eorum tumultuoſas & fallaces querelas ſuſcipere, ut de judicio Epiſcoporum, qui Romæ ſederant, ipſe judicaret, ſed alios, ut dixi, Epiſcopos dedit*. Congregatis Epiſcopis, quos Conſtantinus evocaverat, res agi cœpta eſt. Donatiſtæ cum Cæciliano duo ex poſtularunt, quod Martyres, ademptis alimentis, necare ſtuduiſset juſſu Menſurii Antiſtitis ſui, & quod deinde in Epiſcopum eſset cooptatus ab iis, qui libros Sacros Ethnicis Tyrannis tradidiſſent. Sed Synodus ab utroque crimine eximium virum liberavit: nam prorſus eſse inſontem & integrum pronunciavit. Ab ea Arelatenſium Patrum ſententia ad Imperatorem provocarunt Lucianus, Capito, Fidentius & Naſsutius Epiſcopi & Mammarius presbyter, Donatiſtarum principes. Is cum in ſpem veniſset, id facile fore ut ſi votis eorum annueret, inter diſſidentes diuturna diſsenſio tolleretur, tandem aſſiduis & quotidianis querelis victus de tota cauſsa cognoſcere decrevit.

IX. Sed quonam jure, diſpiciamus. Ipſe Conſtantinus ſatis docuit, auctoritatem ſibi non eſſe, ut de iis negotiis cenſeret, quæ Religionem reſpicerent. Hoc declaravit, cum ſemel in Romano concilio, & iterum in Arelatenſi de ſchiſmate Donatiſtarum deliberare Paſtores imperavit. Idque ipſum non recuſavit, quin confiteretur, cum eum cauſsæ judicem ſuæ & cognitorem Donatiſtæ exoptarunt. Dum enim Præſules nondum ab Arelatenſium Urbe diſceſſiſſent, ad eos Imperator hæc ſcripſit de iis Donatiſtis, qui ad ipſum provocaverant: *Quæ in ipſis* (Donatiſtis) *tanta veſania perſeverat, cum incredibili arrogantia perſuadeant ſibi, quæ nec dici, nec credi fas eſt, deſciſcentes a recto judicio dato, pro quo meum judicium eos comperi poſtulare, quæ vis malignitatis in eorundem pectoribus perſeverat? Quotiens á me jam ipſo improbiſſimis aditionibus ſuis ſunt condigna reſponſione oppreſſi? Qui utique si hoc ante oculos habere voluiſſent, minime hoc ipſum interpoſuiſſent. Meum judicium poſtulant, qui ipſe judicium Chriſti expecto. Dico enim, ut ſe veritas habet, Sacerdotum judicium ita debet haberi, ac si ipſe Dominus reſidens judicet . . . . O rabida furoris audacia! Sicut in cauſis Gentium fieri ſolet, appellationem interpoſuerunt. Equidem Gentes minora interdum judicia refugientes, ubi juſtitia deprehendi poteſt, magis ad majora judicia auctoritate interpoſita ad appellationem ſe conferre ſunt ſolitæ. Quid hi detractores legis, qui renuentes cœleſte judicium, meum putaverunt poſtulandum, ſic ſentire de Chriſto Salvatore? Ecce jam proditores, ecce ſine ulla acriori diſquiſitione, ipſi per ſemet prodiderant facinora ſua*. Integram epiſtolam deſcribit Norisius *p. I. cap.* XI. in Hiſtoria Donatiſtarum. Negavit nimirum Imperator, per Divinas leges ſibi licere de controverſiis judicare, quæ inter ſchiſmaticos & orthodoxos intercedebant, idque magis, quod de iiſdem in duobus conciliis coetus ſacrorum Paſtorum ſententiam dixerat. Eam ob cauſam illis iratus eſt, qui Imperatorium judicium expetierant, eoſdemque ob id ipſum aſperioribus verbis excepit. Ergo, ſi Conſtantinum auctorem audiamus, nullum ei jus inerat, ex quo inter Donatiſtas & Catholicos judex ſederet. Quod ſi ille demum ad eam cauſſam cognoſcendam acceſſit (nam inſontem Cæcilianum & Donatiſtas improbiſſimos pronunciavit), non ita ſe geſſit, quaſi id juris ſibi attribueret, aut judicium ſuum Sacerdo-

Digitized by Google

cerdotum ſententiis anteferret. Quis hanc invidiam Imperatori conflaret, qui res ab Epiſcopis judicatas pari loco atque auctoritate exiſtimaverit, ac ſi Deus ipſe cenſuiſſet? Illud igitur egit, tanquam is, qui omnia ſive ex lege ſive ſine lege facere ſtuduerit, ut Africanarum Eccleſiarum ſaluti proſpiceret, quæ in magno diſcrimine verſabantur. Hoc Auguſtinus docuit in Epiſtola 162., *Donatiſtæ* (poſt Synodum Arelatenſem) *ad ipſum rurſus Imperatorem provocare maluerunt. Qua in re illos quemadmodum deteſtetur, audiſtis. Atque utinam ſaltem ipſius judicio inſaniſſimis animoſitatibus ſuis finem poſuiſſet, atque, ut eis ipſe ceſſit, ut de illa cauſſa poſt Epiſcopos judicaret, a ſanctis Antiſtitibus veniam poſtea petiturus, dum tamen illi quod ulterius dicerent, non haberent, ſi ejus ſententiæ non obtemperarent ad quem ipſi provocaverunt; ſic & illi aliquando cederent veritati*, His ſi fides adhibenda ſit, Imperator primum cognitionem detrectavit de rebus de quibus Donatiſtæ cum catholicis certamen iniverant, deinde eam ſuſcipere in animum induxit, quod ſpem optimam conceperat, Eccleſias omnes in Africa poſt judicium ſuum quieturas: Paraverat enim a ſanctiſſimis Epiſcopis veniam petere ob hoc ipſum, quod de negotiis judicaſſet, quæ ditionis non erant ſuæ, eamque ſibi ominabatur, ſi quod ſuſcepiſſet, feliciter ſuccederet. Atque hæc quidem declarant, id quod in cauſſa Donatiſtarum Conſtantinus geſſit, argumento non eſſe, cur dicamus penes Chriſtianos Principes auctoritatem reſidere ad reddendum judicium de Religione. Verum concedamus, Imperatorem quæſtioni præfuiſſe tanquam Judicem, ad quem ea pertinebat. Grotius nihiloſecius nihil habet, quod ad rem ſuam proficere poſſit. Duplex enim erat quæſtio, altera an Cæcilianus ad Sacerdotium legitime eſſet admotus idque ipſum jure adminiſtraret, altera vero an idem ea crimina admiſiſſet, quæ ſibi Donatiſtæ objiciebant. Primæ quæſtionis univerſa ratio erat ſacra, quam, quum ad Synodos Conſtantinus detuliſſet, nunquam exercuit. Poſtrema autem publica erat, Nam requiri cum proconſularia, tum municipalia acta & cætera id genus monumenta oportebat, ex quibus crimina probari poſſent. Hanc ipſam Imperator Synodis commiſerat, eandemque, evocatis Mediolanum Cæciliano ejuſque adverſariis, tandem ſolus ipſe habuit. Hoc facile intelligi par eſt ex decreto, quod Conſtantinus ſic concepit, ut non diceret, Cæcilianum legitime in Epiſcopum fuiſſe cooptatum, ſed pronunciaret, eundem ab iis criminibus eſſe liberum, de quibus fuerat poſtulatus. Contra vero Donatiſtas omnium eſſe improbiſſimos cenſuit & publicis pœnis affecit. Hujuſmodi decretum memoriæ prodidit Auguſtinus *in Breviario Collationis tertiæ cap.19. Recitatum eſt judicium Conſtantini, quemadmodum ſe inter partes cauſſam Cæciliani cognoviſſe, ad Eumalium Vicarium Africæ ſcripſiſſet, quo remotis omnibus arbitris Cæcilianum innocentem, illos calumnioſiſſimos comperiſſe teſtatus eſt*. Itaque Imperator legem in Donatiſtas ſcripſit, ut univerſa eorum loca in quibus conventus agerent, Fiſco vindicarentur, quod Auguſtinus nos docuit *in Epiſtola 68. & 165.*, tum in *libro ſecundo adverſus Petilianum*.

CAP. VII.

I. Commemorat Grotius Theodoſium quaſi eum, qui ad vindicandam Hollandicorum Ordinum auctoritatem afferri poſſet. Diſputatur quo conſilio tum Theodoſius, tum cæteri orthodoxi Principes Synodorum decreta approbaverint.

II. Pergit Arminianus obiicere Senatores, qui in Concilio Calchedonenſi Imperatoriæ vicis munus obiverunt. Attamen iis hujuſmodi partes ſolum fuiſſe commiſſas docetur, ut de ordine rerum gerendarum caverent, operamque darent, ne ulla Patribus vis fieret.

III. Opponitur Conſtantinus Pogonatus. Sed facile oſtenditur, eum in tertio C-Politano concilio veluti Fidei, ad quam inſtituendus erat, Patronum ſediſſe.

IV. Iniicitur mentio de Auguſtis, qui in quarto C-Politano fuerunt. Hi vero palam dixerunt, ſeſe in Synodis nec Judicum, nec cognitorum poteſtatem exercere.

V. Declaratur quid ditioni ſuæ attribuerint Theodoſius in tertio œcumenico Concilio & Juſtinianus in quinto.

VI. Tandem perficitur nec Carolum Magnum quidquam egiſſe, quod Hollandiæ Proceribus prodeſſet. Is enim neque de imaginum cultu decernere potuit, nec in Elipandum & Felicem judicium reddidit.

I. Differuimus equidem de Conſtantino: nunc de aliis ab illo Imperatoribus, quos ipſe Grotius protulit. De Theodoſio dixit, ipſum Præſulum rogatu & admonitu *ἐπιψηφισασθαι ſuo ſuffragio comprobaſſe*, quæ Conſtantinopolitanum primum Concilium cenſuerat. At vero nec Præſulibus in votis fuit, eam a Theodoſio auctoritatem impetrare, quæ ſententiam ſuam quaſi omni vi carentem roboraret, nec Imperator inſtituit judicium de publicis ſacris perferre. Nanque illi ab Imperatore reipſa petiverunt, ut quod Synodus de Religione decreverat, id in fidem reciperet ſuam, & porro efficeret, ut eius decretis omnes in Catholico orbe parerent: *Neceſſario*, inquiunt, *acta ſacræ ſynodi ad Tuam Pietatem referimus. Oramus igitur Clementiam Tuam, ut litteris Tuæ Pietatis firmetur Synodi ſuffragium* (a); Theodoſius autem cum Deo tanquam Imperator deſervire exoptaret, publicum præſidium Synodo tulit, five quod eodem recidit, *ſuffragio ſuo Synodum* comprobavit. Omnes quidem Principes a Conſtantino, ſæpe monentibus Epiſcopis & in his Romano Pontifice, in officio ſuo eſſe duxerunt, quidquid in Synodis ſcitum eſſet de Religione, numine ſuo vindicare. Exiſtimabant vero nullam iis adjungi poſſe vim, quæ in Synodis jure ſociatis decreta fuerant. Cur nanque ſecus cogitare potuiſſent, cum eadem Deo placuiſſe putarent? Hoc ergo ſibi propoſuerunt in illis legibus, quas de confirmandis Synodis rogarunt, ut planum facerent, ad conſervandam Religionem & defendendam Eccleſiam præſidio fore publicum Imperium. Hanc tutelam Epheſina Synodus a Theodoſio & Valentiniano expetivit, cum ad eos ſcripſit, *Omnes ad poteſtatem Tuæ Pietatis confugimus: orantes, ut ea quæ contra Neſtorium & cum Neſtorio ſentientes acta ſunt, vim ſuam habeant: quæ vero acta ſunt ab ejus defenſoribus, ea nulla ſint atque irrita* (b). Quid enimvero Principes agant, cum œcumenicas Synodos confirmant, explorate percipi poteſt ab iis, quæ

(a) *In Epiſt. ad Theodoſium* Α'ναγκαίως τὰ γεγενημένα κατὰ τὴν ἁγίαν σύνοδον πρὸς τὴν σὴν εὐσέβειαν ἀναφέρομεν. Δεόμεθα οὖν τῆς σῆς ἡμερότητος, γράμματι τῆς σῆς εὐσεβείας ἐπικυρωθῆναι τῆς συνόδου τὴν ψῆφον.

(b) *Conc. Eph. act.* v. Καταφεύγομεν ἅπαντες ἐπὶ τὸ κράτος τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας, δεόμενοι τὰ μὲν κατὰ Νεστορίου πεπραγμένα καὶ τῶν τὰ Νεστορίου φρονούντων ἔχειν τὴν ἰσχὺν, τὰ δὲ παρὰ τῶν ἐκδικούντων μένειν ἄπρακτα καὶ ἀργά.

Digitized by Google

quæ Marcianus Imperator de Calchedonenſi concilio pertulit. Hic cum in concilium veniſſet, in ea quam habuit, oratione ſic exorſus eſt dicere, *Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam oſtendendam exemplo Religioſi Principis Conſtantini intereſſe voluimus* (a). Cumque peroraſſet, ad omnia, quæ de Religione Calchedonenſes Patres ſumma ſententiarum conſenſione decreverant, ab Aetio Archidiacono C-Politanæ Urbis eruditus eſt: ſtatim ea probavit, & pœnas ab iis publicas repeti juſſit, qui contra de Chriſto ſentirent (b). Dimiſſa Calchedonenſi Synodo Marcianus alterum edictum ad C-Politanos cives perrogavit (c), in quo Synodi decreta tanquam ab ipſo Deo edita commendavit; & ne adverſus ea diſputaretur, ſancitis poenis prohibuit. Sic enim loquitur, *Sacro Noſtræ Serenitatis edicto venerandam Synodum confirmantes, admonuimus univerſos, ut de Religione diſputare deſinerent, quoniam . . . . . tot venerabiles Sacerdotes, niſi Deo, ut credendum eſt, auctore ad indaginem veritatis non potuerunt pervenire* (d). Denique Marcianus & Valentinianus ad Palladium Prætorio Præfectum, aut quod eſt in Græcis, ad Tatianum Præfectum Urbi & Vincomalum Magiſtrum Divinorum Officiorum (e) tertium edictum de Calchedonenſi concilio ſcripſerunt: *Ea igitur*, inquiunt, *quæ ſunt ſecundum priſtinam doctrinam a reverenda Synodo Calchedonenſi decreta, illa fide qua Deum colimus, per omnia ſervanda cenſuimus, atque cenſemus* (f). Ex quo jubent illos, qui ab Eutychis partibus ſtabant, iiſdem, atque Manichæos, pœnis affici, hoc eſt bonis amiſſis ab orbe Romano exterminari: de libris vero eorundem ſanciunt, ut igni quidem comburantur, ſed auctores capitis ſubeant ſupplicium. Hæc Marcianus. Neque enim ceterorum Principum diverſa fuere ſtudia, qui poſt illum Romano Imperio præfuerunt. Omnium unus Juſtinianus commemorandus eſt. Is in ea conſtitutione (διατάξει), quam adverſus Anthimum hæreticum conſcripſit, ſatis eam explicavit operam, quam ad comprobandas œcumenicarum Synodorum ſententias Imperatores adjecerunt: eo nimirum rem rediiſſe, ut Religio, quam Catholica Eccleſia ſanciverat, publice aſcita eſſet: Nanque de C-Politanæ Synodi ſententia, quæ contra Anthimum prolata eſt, ille ſic affirmat, *eam firmam Noſtrum habet Imperium* (g): quid autem Imperio egit ſuo ad ejus firmitatem? *Interdicimus*, inquit, *ei* (Anthimo) *commorari in hac felici Civitate, & ejus regione, quin etiam in*

 qua-

(a) *In Act. 6. Concilii Calched. Tom.* VIII. *Conc. edit. Florentiæ*. Ημεῖς γὰρ βεβαιότητα τοῖς πραττομένοις προσθήσοντες, οὐ δυνάμεως ἐπίδειξιν ποιησόμενοι, παρεῖναι τῇ συνόδῳ ἐδοκιμάσαμεν, ὑπόδειγμα ποιησάμενοι τὸν τῆς μακαρίας λήξεως Κωνσταντῖνον.

(b) *Ibidem*.

(c) *In cod.* Bohier, *Civibus noſtris C-Politanis*, *at* in edit. Grabbi, *ad C-Politanos cives*.

(d) *In tertia parte eorum, quæ ad Synodum Calchedonenſem pertinent, tom.* VIII. *Conc. edit. Flor.* ἱερῷ τῆς ἡμετέρας ἡμερότητος διατάγματι τὴν ἁγίαν βεβαιώσαντες σύνοδον, ὑπεμνήσαμεν ἅπαντας, ὥστε τῶν περὶ θρησκείας παύσασθαι διαλέξεων, ἐπειδήπερ . . . . τοσοῦτοι ἅγιοι ἱερεῖς, εἰ μὴ θεοῦ, καθάπερ πιστευτέον ἐστὶν, ἡγουμένου φθάσαι πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἀνίχνευσιν οὐκ ἂν ἐδυνήθησαν.

(e) *In Latina epigraphe*, Iidem Auguſti Palladio Præfecto Prætorio, *in Græco vero*, Οἱ αὐτοὶ Αὔγουστοι τοῖς αὐτοῖς ἄρχουσιν, Iidem Auguſti iiſdem Præfectis: *Allatum vero antea fuerat reſcriptum, quod Valentinianus & Marcianus ad Tatianum & Vincomalum miſerant*.

(f) *Ibidem*. τὰ κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην τοίνυν διδασκαλίαν ὑπὸ τῆς προσκυνητῆς συνόδου τῆς ἐν Καλχηδόνι ὁρισθέντα, κατ᾽ ἐκείνην τὴν πίστιν, δι᾽ ἧς τὸν θεὸν σέβομεν, φυλάττεσθαι διὰ παντὸς ἐθεσπίσαμεν, καὶ θεσπίζομεν.

(g) *Tom.* IX. *Concil. edit. Flor. pag.* 1152. *& in Novella* 42. κυρίαν ἡ ἡμετέρα τίθεται βασιλεία.

Digitized by Google

qualibet nobili urbe (a). Hoc modo Orthodoxi Imperatores ſeſe gerunt, ex quo perſpicuum eſt, eos, cum œcumenicarum Synodorum doctrinam confirmare dicuntur, id reipſa eniti, ut eam præſidio ſuo tegant; & in eos, qui non obtemperant, quaſi in Cæſareas leges peccaſſent, publice animadvertant. Quod argumentum pluribus exornavit vir canonum ſcientia excellentiſſimus Petrus de Marca (*b*).

II. Sequamur Grotium. Is deinde commemorat de Senatoribus & Judicibus, quos in Calchedonenſe Concilium venire Imperator Marcianus juſſit, eos quidem de iis, quæ agebantur, *ψῆφον ſuffragium* tuliſſe, ſæpe interloquutos eſſe, de Dioſcoro judicaſſe, denique ad decretum, in quo duas in Chriſto ineſſe naturas dixerant Patres, addidiſſe, has quidem in eo ita ſe habere ut altera cum altera nec confuſa ſit, nec ab ea ſepoſita, neque in eandem immutata. Quam fidenter iſta Grotius, quaſi nihil ſuſpicaretur, eos, qui libros ſuos legerent, ad evolvenda Calchedonenſis concilii acta acceſſuros. Nanque ex iis accurate cognoſci poteſt, complures Senatores multoſque Proceres, qui Judices nominantur, ab Imperatore Calchedonenſi Concilio fuiſſe præfectos non quidem eo conſilio ut de rebus ad ſacra pertinentibus decernerent, ſed ut imperio ſuo turbas cohiberent. Renunciatus primum fuerat Strategius Bithyniæ conſularis, qui in hoc eodem concilio adeſſet, quod in Nicæa Bithyniæ urbe primum convenerat. Is vero iſta præditus erat poteſtate, ut ſi Monachi & Clerici tumultuarentur, eos ſtatim pacaret, atque agendarum rerum ordinem (εὐταξίαν) ſervaret. Hoc indicant litteræ, quas ad eum Auguſta Marciani conjux miſit (*c*). Tranſtulit deinde Marcianus Calchedonem Concilium, quo, cum Strategius proficiſci non potuiſſet, Senatores & Proceres venerunt. Igitur putemus neceſſe eſt, his eandem auctoritatem fuiſſe creditam, quam ſibi mandatam Strategius habuerat. Ipſi enimvero profeſſi ſunt, ſe non tanquam Judices cognitionibus de dogmate præeſſe, ſed quo omnium primi Religionem ab Epiſcopis in Concilio docerentur (*d*). Quod ipſum de iiſdem Calchedonenſes Patres exiſtimarunt. Eos rogaverat Dioſcorus, cum ſemel atque iterum in Concilium vocatus eſſet, ne quæſtioni de rebus ſuis deeſſe Senatores & Judices paterentur. Reſponſum vero eſt, non oportere in Epiſcoporum Senatu Magiſtratus ſedere, ſi de ſacris rebus

---

(a) *Ibid.* Ἀπαγορεύομεν δὲ αὐτῷ καὶ τῆς κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν, καὶ τῆς περιοικίδος αὐτῆς διατριβῆς, καὶ πάσης ἑτέρας τῶν ἐπισήμων πόλεων.

(b) *De concor. Sacer. & Imp. lib.* II. *cap.* X. *n.* IX.

(c) *In actis Calch. Conc. p. p. tom.* VI. *Conc. edit. Fl. pag.* 555. Τινὲς δὲ ὡς ἐπυθόμεθα, τῶν ταράττειν εἰωθότων καὶ συγχεῖν τὴν Θεῷ φίλην εὐταξίαν, ἐπεισφρήσαντες τῇ Νικαίων, κληρικοί τε, καὶ μονάζοντες, καὶ λαϊκοὶ θορυβεῖν ἐπιχειροῦσι, διαφιλονεικοῦντες παρὰ τὰ ἡμῖν δεδοκιμασμένα, ἀναγκαίως τόδε τὸ εὐσεβὲς πρὸς τὴν σὴν λαμπρότητα πέπομφα γράμμα.... ὥστε μετὰ πάσης εὐταξίας συνεδρευσάσης τῆς ἁγίας συνόδου, δίχα σάλου τινὸς, καὶ ἀμφισβητήσεως, τὰ παρὰ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ κοινῇ παρὰ πάντων κρατυνθῆναι, Quidam vero, ſicut cognovimus, cum ſint ſoliti turbare & confundere Deo placitam diſciplinam, ſupervenientes in Nicæa Clerici ac Monachi atque laici tumultus facere tentant, contendentes contra ea, quæ nobis placuerunt, neceſſario has pias literas ad tuam direximus claritatem ..... ut cum omni diſciplina conſidente ſancta Synodo ſine aliqua commotione atque contentione, quæ a Domino Chriſto revelata fuerint, communiter ab omnibus confirmentur.

(d) *Sic enim Epiſcopos affantur actione ſecunda ibid. pag.* 951. Scientes igitur quia & Deo rationem reddituri eſtis.... pro noſtris omnibus, qui & doceri quæ ad Religionem pertinent, recte deſideramus, & omnem ambiguitatem auferri nobis ex omnium ſanctorum Patrum concordia & conſenſu & conſona expoſitione & doctrina, Græce vero, εἰδότες οὖν, ὡς καὶ τῷ Θεῷ λόγον δώσετε ὑπὲρ ἡμῶν ἁπάντων, οἵ τινες καὶ διδαχθῆναι τὰ τῆς θρησκείας ἐπιθυμοῦμεν ὀρθῶς, καὶ πᾶσαν ἀμφισβήτησιν ἀφαιρεθῆναι ἐκ τῆς πάντων τῶν ὁσίων πατέρων ὁμονοίας, καὶ συναινέσεως, καὶ συμφώνου ἐκθέσεως, καὶ διδασκαλίας.

rebus in eo referatur (a). Igitur quidquid ille Procerum & Judicum Senatus interfa-tus eſt & quidquid judicavit in Calchedonenſi Concilio, id totum eo pertinuit, ut omnia juſte & legitime gererentur. Sic in prima actione Legati Apoſtolicæ Sedis recuſarunt, quominus Dioſcorus Alexandriæ Antiſtes inter cæteros Epiſcopos ſederet. Nanque illum ejuſmodi eſſe loco cenſuerunt, ut cauſam potius dicere, quam judicare de Religione deberet. Quid Magiſtratus? juſſerunt quæſtionem inſtitui de iis, quæ crimini Dioſcoro data fuerant, ex quo acta C-Politanæ Synodi ſub Flaviano, item pſeudo-epheſinæ prolata ſunt, antequam ille condemnaretur. Per idem tempus de Theodoreto certatum eſt. Nanque Leo Romanus Pontifex Orthodoxum Epiſcopum illum exiſtimaverat. Contra Ægyptii Præſules eundem hæreticum habent & Synodo depellunt. Magiſtratus ad cohibendas concertationes decernunt, Theodoretum tanquam accuſatorem in Synodum venire. Sed nondum conquieſcentibus Ægyptiis, hos illi ita increpuerunt, *voces iſtæ populares neque Epiſcopos decent, neque partibus proſunt* (b). Ad hoc *in ſecunda actione* Epiſcopos commonefecerunt, ne comperendinarent, ſed ſtatim quærerent de Religionis dogmate: duxerunt vero, univerſam rem bene ac ſapienter adminiſtrari poſſe, ſi omnes Patriarchæ, ex provincia quiſque ſua unum aut duos Epiſcopos deligerent, qui Catholicum dogma explicarent idque palam perferrent, ut ſi omnes conſentirent, concors Synodi decretum conciperent, ſin qui aſſenſionem cohiberent, cum iis ſolum diſputationem facilius haberent. Hic tamen conventus dimiſſus eſt, quin ulla inita eſſet ratio de conſtituenda fide. In quarta actione iidem Magiſtratus auctores ſunt ut Synodus de dogmate accuratius diſputaret: cumque ea in Leonis Papæ epiſtolam conſenſiſſet, ſtatim juſſerunt, Anatolium Conſtantinopolitanæ Urbis Antiſtitem cum illis Epiſcopis, quos ſibi aſciviſſet, aliorum, quibus ea res hærebat, cunctationem regere, eoſdemque ab omni dubitatione liberare. Quibus rebus confectis Synodum ſic affati ſunt, *Quod placuit reverendo Concilio, ipſum nos doceat* (c). Atque ita in cæteris conventibus Magiſtratus de ordine cavent, ad eum conſervandum advigilant, & quidquid eodem ſpectat, in Concilio decernunt, ſed Religionis dogmata ab Epiſcopis docentur.

Expoſuimus quo munere Senatores in Calchedonenſi Concilio functi ſunt. Neque enim, cum de Dioſcoro actum eſt, eum ipſi condemnarunt, ſed judicio, quod in illum Pontifex Romanus omneſque Epiſcopi reddiderant, publicam firmitatem adjunxerunt. Quæſtio de Dioſcoro in primo Calchedonenſi conventu commota eſt. Leonis Legati & ceteri Præſules illum reum fecerunt de iis omnibus, quæ in pſeudo-epheſino Concilio adverſus Flavianum geſta fuerant. Senatores, cum acta illius Concilii expromi juſſiſſent, ita interloquuti ſunt, *Videtur nobis (ſecundum quod Deo placitum eſt) juſtum eſſe, ſi placuerit diviniſſimo & pientiſſimo Domino noſtro, eidem pœnæ Dioſcorum Reverendiſſimum Epiſcopum Alexandriæ . . . . . ſubjacere & a ſancto Concilio ſecundum regulas ab Epiſcopali dignitate fieri alienum* (d). Quibus verbis illi auctoritatem Synodi ſequuntur, cujus juſſu Dioſcorus tanquam reus in Concilium intromittendus erat,

(a) *Action. tertia ibid. pag.* 1002. Quando enim quædam regularia examinantur, neque Judices, neque aliquos Laicos intereſſe oportet, Κανονικῶν γὰρ ἐξεταζομένων, οὔτε ἄρχοντας, οὔτε ἑτέρους τινὰς λαϊκοὺς παρεῖναι χρὴ.

(b) *Tom. VI. Conc. ed. Fl. ſecun. p. pag.* 591. Αἱ ἐκβοήσεις αἱ δημοτικαὶ οὔτε ἐπισκόποις πρέπουσι, οὔτε τα μέρη ὠφελήσουσιν.

(c) *Tom.* VII. *Conc edit. Fl. ſecund p. Calch. Conc pag.* 7. Τὶ ἔδοξε περὶ τῆς ἁγίας πίστεως τῃ εὐλαβεστατη συνοδῳ, αὐτη διδασκετω.

(d) *Ibid.* Καταφαίνεται δὲ ἡμῖν κατὰ τὸ τῳ θεῳ ἀρέσκον, δίκαιον εἶναι, εἰ παραστάιη τῳ Θειοτατῳ, και εὐσεβεστατῳ ἡμων δεσποτῃ, τῳ αὐτῳ ἐπιτιμιῳ Διοσκορον τον εὐλαβέστατον ἐπισκοπον Ἀλεξανδρειας . . . . ὑποπεσειν, παρὰ της ἱερᾶς συνοδου κατα τους κανονας του ἐπισκοπικου ἀξιώματος ἀλλοτριον γενησομενον.

erat, & Synodo ſuaſores ſunt, ut eandem a Dioſcoro pœnam ſumant, quam is ſummo cum ſcelere a Flaviano repetiverat: Sic Senatores, quibus Patres ſtatim applaudunt, *Hæc juſta ſententia*, *juſtus Senatus* (a). Igitur in tertio Calchedonenſi conventu ad dicendam cauſſam Dioſcorus ſemel, iterum & tertium vocatus eſt. Cumque vadimonium nunquam promiſiſſet, & pluribus criminibus abſens eſſet convictus, Synodi judicium accepit. Primi, qui in eum ſententiam dixerunt, Apoſtolicæ Sedis Legati fuerunt (b). His omnes ordine Præſules conſenſerunt. Decretum eſt, ut Dioſcorus, non modo Epiſcopi dignitate, ſed Sacerdotis munere ſubmotus in privatis haberetur. Ita Synodus cenſuit, ne conſulto quidem Senatu. Quam ob rem ipſi Senatores in quarto Calchedonenſi conventu teſtati ſunt, Synodi decreto Dioſcorum fuiſſe nefariorum ſcelerum, quæ admiſerat, condemnatum. In hanc enim ſententiam univerſos Concilii Patres alloquuntur, *Veſtra pietas de Dioſcoro, qui a Vobis damnatus eſt, ignorante Divo vertice & nobis . . . dabit rationem Deo* (c).

Atque ex iis, quæ diſputata ſunt, facile quivis intelligit, quam audacter Grotius dixerit, Senatores in Calchedonenſi Synodo decretum de Religione condidiſſe, ſive ad decretum, quod Synodus condiderat, arbitratu ſuo plura verba adjunxiſſe. Dicamus quod geſtum eſt. Synodus de Fide decreverat paucis, *Sancta Maria*, inquit, *theotocos ſcribatur*, *in Symbolo ſic addatur* (d). Romani Præſules & complures Orientis Epiſcopi contenderunt, ex epiſtola Papæ Leonis Catholici dogmatis rationem accuratius eſſe explicandam: His reliqui Præſules diſſenſerunt. Nanque putarunt, in decreto, quod ſummo omnium conſenſu editum erat, ſatis præſidii ineſſe, quo Catholica pietas tegi poſſet. In eo certamine Senatus Præſules rogavit, an Epiſtolæ Leonis conſentirent. Cumque omnes hoc affirmaſſent, ille eos commonuit, ut ex Epiſtola Leonis decretum conciperent atque evulgarent (e). Auctor nimirum Senatus fuit, ut Patres pluribus exprimerent id ipſum quod iidem decreverant, hoc vero, quod addendum eſſet, ex iis colligerent, quæ ipſi in Concilio probaverant. Studebat enim inter eos,

---

(a) *Ib.* Αὕτη δικαία ψῆφος, δικαία σύγκλητος.

(b) *Ib. Promunt enim ſententiam his verbis*, Sanctiſſimus & beatiſſimus Archiepiſcopus magnæ & ſenioris Romæ Leo per nos & per præſentem ſanctam Synodum una cum ter beatiſſimo, & omni laude digno beato Petro Apoſtolo qui eſt Petra Catholicæ Eccleſiæ, & rectæ Fidei fundamentum, nudavit eum tam Epiſcopatus dignitate, quam etiam ab omni ſacerdotali alienavit miniſterio, Ο' ἁγιώτατος καὶ μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος τῆς μεγάλης καὶ πρεσβυτέρας Ῥώμης Λέων, δι' ἡμῶν καὶ τῆς παρούσης ἁγιωτάτης συνόδου, μετὰ τοῦ τρισμακαριωτάτου, καὶ πανευφήμου Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου ὅς ἐστι πέτρα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὁ θεμέλιος, ἐγύμνωσεν αὐτὸν τῆς τοῦ ἐπισκοπου καὶ πάσης ἱερατικῆς ἠλλοτρίωσεν ἀξίας.

(c) *Tom.* VII. *Conc. ed. cit. ſec. p. Calch. Conc. act.* 4. *p.* 47. Εὐσέβεια ἡ ὑμετέρα περὶ Διοσκόρου τοῦ παρ' ὑμῶν καθαιρεθέντος, ἀγνοούσης καὶ τῆς θειοτάτης κορυφῆς, καὶ ἡμῶν . . . . δώσει λόγον τῷ θεῷ.

(d) *Part.* 2. *Calch. Concil. act.* v. *tom.* VII. *Conc. ed. cit. pag.* 99. ἡ ἁγία Μαρία θεοτόκος γραφῇ ἐν τῷ συμβόλῳ οὕτω προστεθῇ.

(e) *Ib.* Magnificentiſſimi & glorioſiſſimi Judices dixerunt: Dioſcorus dicebat: Quod ex duabus naturis eſt, ſuſcipio, duas non ſuſcipio. Sanctiſſimus autem Archiepiſcopus Leo duas naturas dicit eſſe in Chriſto unitas inconfuſe, inconvertibiliter & inſeparabiliter. Quem igitur ſequimini? Sanctiſſimum Leonem, an Dioſcorum? Reverendiſſimi Epiſcopi clamaverunt: Ut Leo, ſic credimus. Qui contradicunt, Eutychianiſtæ ſunt. Leo recte expoſuit: Magnificentiſſimi & glorioſiſſimi Judices dixerunt, Προσθετε οὖν τῷ ὅρῳ, κατὰ τὴν ψῆφον τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν Λέοντος, δύο φύσεις εἶναι ἀτρέπτως, καὶ ἀμερίστως, καὶ ἀσυγχύτως ἐν τῷ χριστῷ, Ergo addite definitioni ſecundum judicium ſanctiſſimi (*Patris*) noſtri Leonis, duas eſſe naturas unitas in Chriſto inconvertibiliter, & inſeparabiliter & inconfuſe.

eos, qui verbis diſſidebant, amicitiam & pacem conciliare, idque agebat, quia ullum de ſacris ſibi judicium tribueret.

III. Pergit Grotius de veteribus Imperatoribus eorumque rebus geſtis commemorare, quaſi confidat, illius Imperii, quod in Religionis negotiis Hollandiæ Ordinibus dederat, in antiquitate exempla invenire. Igitur ad ea, quæ dixerat de Calchedonenſi Concilio & de Senatoribus, qui in eo affuerunt, ſtatim addit, in tertia C-politana Synodo ſive in ſexta Œcumenica Conſtantinum Pogonatum & Synodum juſſiſſe, eo abſente, Judices, quos is præfecerat, & Synodum imperaſſe, deinde eundem Synodi decreta legiſſe iiſque aſſenſionem adhibuiſſe. Hæc enim ille. Nos vero miramur, eruditiſſimum ſane & doctiſſimum virum ita fuiſſe abreptum ſtudio factionis ſuæ, ut, cum ſæpe vera falſis confundat, ea ipſa, de quibus nunc diſputat, nulla arte partiatur. Præfuit quidem Conſtantinus, eoque diſcedente præfuerunt Proceres (Ἄρχοντες) in ſexta Œcumenica Synodo, ſed agendarum rerum conſervando Ordini, non iis, quæ habebantur contra Monothelitas, de Religione cognitionibus. Id valent verba, quæ in pluribus illius Synodi conventibus initio leguntur, *Præſidente piiſſimo & Chriſto dilectiſſimo magno Imperatore Conſtantino*. Aderat is in Concilio non tanquam diſceptator & Judex, ſed tanquam Fidei, ad quam primus inſtituendus erat, cuſtos & Patronus. Quod ipſe profitetur in iis verbis, quæ Gregorius II. Papa laudavit in Epiſtola ad Leonem Iſaurum, *Neque cum illis tanquam Imperator ſedebo, aut imperioſe loquar, ſed tanquam unus ex illis, & prout ſtatuerint Pontifices, exequar*. Atque ſextæ Synodi Patres in Synodica Epiſtola ad Agathonem Papam palam dicunt, Imperatorem in eo fuiſſe ſtudio, ut admonitu ſuo ad conſtituendam Religionem Synodum impelleret: *Perlectis*, inquiunt, *veræ confeſſionis litteris a veſtra paterna beatitudine ad piiſſimum Imperatorem miſſis, Conſtantino nobis ad decernendum hortatore, qui Divinitus imperat, quo adjutore impietatis errorem evertimus*. Imperator quidem Synodo ſubſcripſit, *Conſtantinus in Chriſto Deo Rex ac Imperator Romanorum legimus & conſenſimus*, at ſinguli Epiſcopi in hæc verba, *N. Epiſcopus definiens ſubſcripſi*: ex quo apparet, Conſtantinum auditorem Epiſcoporum fuiſſe, qui, cum Catholicum dogma ab iis accepiſſet, idque credidiſset, Synodo ſubſcripſit ad fidem, quam eidem adhibuerat, declarandam.

IV. Accedimus ad C-Politanum quartum, ſive ad octavum Œcumenicum Concilium, in quo Grotius putat, Auguſtos eadem fuiſſe uſos auctoritate, quam Pogonatus in tertio C-Politano ſibi vindicaverat. Hoc ipſum cum Grotio nobis convenit. Sed porro in expromendis Imperatorum partibus, quas in utroque Concilio ſuſceperunt, illud eſt, quod cum illo inſtat certamen. Nos enim, contra atque diſputavit ille, ſentimus tam Pogonatum, quam Baſilium, Conſtantinum & Leonem in Epiſcoporum Concilia veniſſe, illum quidem in tertium, hos vero in quartum C-Politanum, ut publicum Eccleſiæ præſidium ferrent, & quidquid Paſtores de ſacris cenſuiſſent, contra hæreticos ſummo Imperio defenderent. Atque Grotius quidem diſſerit ſine auctore. Nobis vero teſtes ſunt iidem Auguſti, quorum de jure diſputatur. Illi enim palam profeſſi ſunt in Synodis, ſeſe nec Judices, nec Cognitores fuiſſe rerum Divinarum, ſed in iis ſediſſe, ut omnium primi ad Catholicæ Eccleſiæ fidem inſtituerentur, quam numine tueri ſuo deberent. Sic Baſilius in ima pagella (a).

V. Quid

(a) *Nanque octavam œcumenicam Synodum affatur his verbis*, Quid amplius dicam non habeo, quam quia nullo modo nobis licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonem movere, neque penitus reſiſtere integritati Eccleſiæ & univerſali Synodo adverſari. Hoc enim inveſtigare & quærere Patriarcharum, Pontificum & Sacerdotum eſt; qui in regimine officium ſortiti ſunt, qui ſanctificandi, qui ligandi & ſolvendi poteſtatem habent, qui Eccleſiaſticas & cæleſtes adepti ſunt claves, non noſtrum qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel a ligamento ſolvi egemus. Quantæcumque enim Religionis & ſapientiæ laicus exiſtat, vel etiamſi univerſa virtute interius polleat,

donec

Digitized by Google

V. Quid porro Grotius? Statim affirmat, Theodoſium Epheſinæ, & Juſtinianum C-Politanæ ſecundæ ſive quintæ Œcumenicæ Synodo, quos voluere, Epiſcopos præeſſe nomine & mandato ſuo juſſiſſe, & in iiſdem Synodis per eos ipſos Religionem adminiſtraſſe, quibus Imperium commiſerant ſuum. Is ſane omnia perſequitur ut cœperat, nec quæ diſcrepant, accurate partitur. Theodoſius quidem Epheſino primo Concilio Candidianum Comitem præfecit, ea ſolum cum auctoritate, ut Monachos & & Clericos, qui in Epheſinam Urbem convenerant, in officio contineret; & ſi tumultuarentur, Urbe depelleret, ad hæc caveret, ut a conſtituendis Religionis rebus Synodus caperet initium, & Præſules, nulla illata vi, ſed libere promerent, quod ſentirent (a). Ad hoc edixit, ne ille de Fidei quæſtionibus cenſeret, aut diſceptaret, aut iiſdem præeſſet, eam ob cauſſam, quod tota illa res ad Eccleſiarum Paſtores pertineret. Nanque illum intereſſe Concilio juſſit, *ea lege & conditione, ut cum quæſtionibus & controverſiis, quæ circa Fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune haberet. Neſas enim eſt, eum, qui ſanctiſſimorum Epiſcoporum catalogo adſcriptus non eſt, eccleſiaſticis negotiis & conſultationibus ſeſe immiſcere* (b). Tenemus igitur, quam poteſtatem in Epheſino Concilio Imperator Candidiano Comiti mandavit. Cognitionibus autem de Religione Romanus Pontifex Cæleſtinus, ſive illius Legati præfuerunt. Concilii acta evolvamus. Primus conventus habitus eſt, *conſidentibus religioſiſſimis & ſanctiſſimis Epiſcopis, Cyrillo Alexandriæ, qui & Cæleſtini ſanctiſſimi Romanæ Eccleſiæ Archiepiſcopi locum obtinebat & Juvenali Hieroſolymorum* .... Præſides enim omnium primi dinumerari ſolent. Nobis porro teſtes ſunt Calchedonenſes Patres, in quibus fuerunt Juvenalis Hieroſolymitanus, Paulus Anthedonis, & Euſebius Clazomenitanus, qui inter ipſos Epheſinos Patres conſederant. Iſti vero in decreto Fidei Epheſini Concilii Rectores dixerunt Cæleſtinum & Cyrillum (c). Ad eos Imperator Marcianus in

donec laicus eſt, ovis vocari non deſinet. Rurſuſque Epiſcopus, licet omni Religionis virtute deſtituatur, tamen Paſtor eſt quamdiu in Pontificatus munere verſatur. Quæ ergo nobis ratio eſt, in ordine ovium conſtitutis, Paſtores verborum ſubtilitate diſcutiendi? Oportet, nos cum timore & fide ſincera hos adire & a facie eorum vereri, cum ſint Miniſtri Domini omnipotentis, & nihil amplius quam ea, quæ ſunt noſtri ordinis, requirere.

(a) *Omnia perſpicua ſunt ex Epiſtola Theodoſii Junioris ad Epheſinos Patres, quam Epiſtolam vulgo* Sacram *dicunt. In converſione quidem Latina hujus Epiſtolæ titulus ita exprimitur*, Sacra Imperatoria, miſſa Alexandriam ad Cyrillum Epiſcopum, & Epiſcopos Metropolitanos ejus regionis. *Verum Græca ſecus ſonant, quæ ſic habent*, θεῖον γράμμα ἀποσταλὲν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Κυρίλλῳ Ἐπισκόπῳ, καὶ τοῖς κατὰ χώραν τῶν μητροπόλεων ἐπισκόποις *id eſt*, ſacra epiſtola miſſa Alexandriam ad Cyrillum, & ad omnes ubique Metropolitanos Epiſcopos. *Nanque* κατὰ χώραν *idem valet ac* καθ' ἑκάστην χώραν. *Quod confirmat ipſe Theodoſius in eadem epiſtola, in qua profitetur, ſeſe ſcripſiſſe* πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ τῶν μητροπόλεων ἐπισκόπους. *Evagrius autem Hiſt. Eccl. lib. 1. cap.* III. *epiſtolæ hunc titulum effert*, γραμμάτων βασιλικῶν γενομένων πρὸς τε Κύριλλον καὶ τοὺς ἁπανταχῆ τῶν ἐκκλησιῶν προεστηκότας, Imperialibus litteris tum ad Cyrillum ipſum, tum ad omnes ubique ſanctiſſimarum Eccleſiarum Epiſcopos miſſis.

(b) *In Epiſtola ad Synodum ipſam part.* 1. *cap.* 35., Καὶ μηδὲν μὲν ταῖς περὶ τῶν δογμάτων γινομέναις ζητήσεσιν κοινωνῆσαι. Ἀθέμιτον γὰρ τὸν μὴ τοῦ καταλόγου τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων τυγχάνοντα, τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς σκέμμασιν ἐπιμίγνυσθαι.

(c) *Tom.* VII. *Concil. act.* V. *Calch. Conc. ed. Fl. pag.* 110. Sanctæ Synodi quondam in Epheſo habitæ fuere præſides Cæleſtinus Romanorum & Cyrillus Alexandrinorum, Τῆς κατ' Ἔφεσον πάλαι γεγενημένης ἁγίας συνόδου ..... ἡγεμόνες οἱ ἁγιώτατοι τὴν μνήμην Κελεστῖνος ὁ τῶν Ῥωμαίων, καὶ Κύριλλος ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων, ἐτύγχανον κ. λ.

Digitized by Google

in lege, quam de confirmandis Calchedonenſibus placitis rogavit, de iiſdem Epheſinis rectoribus commemoravit (a). Quid pluribus opus eſt? De omnibus vero, qui Cœleſtinum & Cyrillum epheſinos Præſides nominarunt, ſic habeamus neceſſe eſt, eos exiſtimaſſe, Cyrillum præſediſſe loco Romani Pontificis. Nanque Cœleſtinus ante Synodum epheſinam ei ſacram vicem ſuam mandaverat, ut Catholicæ Fidei conſuleret, Neſtoriumque, ſi in hæreſi inſiſteret ſua, condemnaret (b). In hanc ſententiam Mennas C-Politanus Epiſcopus loquitur (c), ſic & juniores Græci ſentiunt (d). An vero Cœleſtinus legatione Cyrillum abdicaverit, miſſis Arcadio, Projecto & Philippo, qui ſui nomine Synodo adeſſent, erudite diſputant Petrus de Marca (e), Natalis Alexander (f) aliique complures.

Proximum vero eſt ut de Juſtiniano ediſſeratur. Atque is cum quintam Synodum convocaſſet, Patricios in eam miſit, qui in rebus agendis ordinem conſervarent, idque diligenter ſtuderent, ne Præſules negligerent *de tribus capitulis*, hoc eſt de Ibæ Præſulis Edeſſeni epiſtola ad Marim Perſam, de Theodori Mopſueſteni libris, & de Theodoreti diſputationibus contra Cyrillum alexandrinum ſententiam dicere. Neque enim Imperator cogendæ Synodi conſilium cepit ſine Epiſcoporum rogatu & Vigilii Romani Pontificis auctoritate. Vigilius enim ad Eutychium Patriarcham C-Politanum hæc reſcripſit, *Veſtrum deſiderium cognoſcentes annuimus, ut de tribus capitulis, ex quibus quæſtio nata eſt, facto regulari conventu, ſervata æquitate, mediis ſacroſanctis Evangeliis, collationem cum unitis fratribus habeamus, & finis detur placitus Deo & conveniens his, quæ a ſanctis quatuor ſunt definita Conciliis* (g). Ergo Grotius confidenter & ſine teſte arbitratur, Concilii præſides fuiſſe Patricios & Magiſtratus, quos in illud Imperator miſerat.

Etenim Eutychius per id tempus C-Politanus Patriarcha certum habuit, in Synodo, quæ habenda eſſet, aut Vigilio, aut iis, quibus ipſe auctoritatem ſuam crediderit, προεδρίαν eſſe deſe-

(a) *Ibid. pag.* 502. τὴν Νεστορίου πλάνην ἐξέκλεισαν, προεδρευόντων Κελεστίνου τε τῶν Ῥωμαίων, καὶ Κυρίλλου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, Ἐπισκόπων, Neſtorii error eſt rejectus, præſidentibus Cœleſtino Romanæ Urbis & Cyrillo Alexandrinæ civitatis Epiſcopis.

(b) *Sic enim Cœleſtinus ad Cyrillum ſcribit*, Quamobrem noſtræ ſedis auctoritate adſcita, noſtraque vice & loco cum poteſtate uſus, ejuſmodi non abſque exquiſita ſeveritate ſententiam exequeris. Nempe ut niſi decem dierum intervallo, ab hujus noſtræ admonitionis die numerandorum, nefariam doctrinam ſuam conceptis verbis anathematizet . . . . illico Sanctitas tua illi Eccleſiæ proſpiciat.

(c) *In Confeſſione Fidei, quæ conjuncta eſt Vigilii Papæ Conſtituto ſic de Synodo epheſina*, In Legatis ſuis atque Vicariis ideſt beatiſſimo Cyrillo Alexandrinæ Urbis Epiſcopo, Arcadio & Projecto Epiſcopis, & Philippo Presbytero, beatiſſimus Cœleſtinus Papa ſenioris Romæ noſcitur præſediſſe.

(d) *Theodorus Balſamon ad Photii nomocanonem tit.* VIII. *cap.* I. *in Bibliotheca juris canonici veteris, quam adornarunt Gulielmus Voellius & Henricus Juſtellus Chriſtophori F.*, Τοῦ γὰρ, *inquit*, Κελεστίνου μὴ δυναμένου παρουσιάσαι εἰς Ἔφεσον, καὶ κρῖναι τὸν Νεστόριον, συνέδοξε ἐπιτραπῆναι τὸν ἅγιον Κύριλλον ὑπὸ τοῦ Κελεστίνου προκαθῆσαι τῆς συνόδου δι' αὐτοῦ, cum non poſſet Cœleſtinus Concilio adeſſe Epheſi & judicare Neſtorium, viſum eſt, ut ſancto Cyrillo a Cœleſtino permitteretur huic Synodo præſidere.

(e) *De Concordia Sacerd. & Imp. lib.* v. *cap.* 4.

(f) *In diſſert.* 6. *Hiſt. Eccl ſæc.* v.

(g) Τῆς ὑμετέρας αἰτήσεως τὸν πόθον ἐγνωκότες, ἐπινεύσαμεν, ἵνα περὶ τῶν τριῶν κεφαλαίων, ἐξ ὧν ζήτησις ἀνέφυη, γινομένης κανονικῆς συνόδου, καὶ τοῦ δικαίου φυλαττομένου, ἐν μέσῳ τῶν προκειμένων τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, ἅμα τοῖς ἑνωθεῖσιν ἡμῖν ἀδελφοῖς σύγκρισιν ποιησώμεθα, καὶ τέλος δοθῇ τῷ θεῷ ἀρέσκον καὶ συμβαῖνον τοῖς παρὰ τῶν ἁγίων τεσσάρων συνόδων ὁρισθεῖσιν.

referendam. Is enim in Epiſtola Vigilium affatur his verbis, *Petimus, præſidente nobis veſtra beatitudine . . . . . . communi tractatu eadem capitula in medio proponenda quæri & conferri & finem quæſtioni imponi* (a). Hæc Eutychius, quæ ſane non dixiſſet, ſi Juſtinianus Synodi Rectores aut conſtituiſſet, aut conſtituere potuiſſet. Cum vero Vigilius multis de cauſſis recuſaſſet, quominus in Concilium veniret, ipſe Eutychius Patriarcha C-Politanus præſidis munere in eo functus eſt. Nanque primum conventum *in actis* habitum legimus, *conſidentibus in Secretario venerabilibus Epiſcopis, Eutychio ſanctiſſimo Patriarcha Regiæ Conſtantinopolis novæ Romæ, Apollinario ſanctiſſimo Archiepiſcopo Alexandriæ Civitatis . . .* Etenim ſecundum Romanum Pontificem ceteris Patriarchis C-Politanus antelatus erat ex novo jure, quod Nicæni Concilii decretis derogaverat. Itaque Photius ſcribit, *Præfuerunt* (in ſancto & Œcumenico Concilio quinto) *Mennas primum, deinde Eutychius ipſius Regiæ Civitatis Antiſtes, & Vigilius Romæ Epiſcopus* (b). Quibus in verbis ad plura Photius offendit. Nanque nec Vigilius nec Vigilii legati in Synodo affuerunt, iidemque ſi affuiſſent, primo loco commemorandi erant, & Mennas demortuus erat, in cujus locum Eutychius ſucceſſerat. Sed nihiloſecius nos docet, nec Imperatorem, nec Magiſtratus, ſed Patriarchas præfuiſſe quæſtionibus de Religione. Quamvis vero Papa Vigilius in quintam Synodum non iviſſet, neque in eam Legatos miſiſſet, tamen ea approbavit, eodem anno, quo illa dimiſſa fuerat. Evagrius enim eorum temporum Scriptor memoriæ ſic prodiderat, *Porro Vigilius per epiſtolam quidem conſenſit, Concilio tamen intereſſe noluit* (c). Hanc Epiſtolam docti viri diu expetiverant, cum eam immortalis Pariſienſium Archiepiſcopus Petrus de Marca ex Regia Bibliotheca primus evulgavit & nobili diſſertatione eidem plurimam lucem offudit (d). In ea quidem Vigilius Synodi actis, quæ edito *Conſtituto* ſuſtulerat, re deliberata & in conſilium miſſa firmitatem adjunxit. Sic vero Papa Epiſtolæ ſubſcripſit, *Dt ante VI. Idus Decembres Imperii Domini noſtri Juſtiniani æterni Auguſti anno XXVII. poſt Conſulatum Baſilii V. C. Anno XII.* In quibus verbis Lupus Lovanienſis Academiæ Doctor (e) & Sirmondus (f) loco numeri XII. ſubſtituunt XVII., ut evincant, Vigilium Synodi decretis poſt quinquennium ab iiſdem perlatis aſſenſionem adhibuiſſe. Contra Cardinalis Noriſius (g) pluribus oſtendit, eo ipſo anno, quo Synodus dimiſſa eſt, Vigilium eidem conſenſiſſe, ex quo adverſus Petrum Halloixium Leodienſem (h) ipſius Synodi auctoritatem tuetur. Plures enim ſunt & in his Joannes Garnerius (i), qui hujus Epiſtolæ ſinceritatem & γνησιοτητα in dubitationem adducunt. At ea res ſatis diſputata eſt a Petro de Marca, quam Fratres Ballerini perfecerunt (k) contra Garnerium.

VI. Revertimur ad Grotium, qui putavit, Hollandiæ Proceres in Carolo Magno Imperatorem & Regem habuiſſe, quem ad imitandum ſibi proponerent. Nanque affirmavit, eum potuiſſe, ſi id ei collibitum eſſet, imaginum ſacrum cultum abrogare, quin Synodum conſuleret, & in eadem Synodo de quæſtione Fidei an Chriſtus dicendus eſſet

(a) Αἰτουμεν, προκαθημενης ὑμων της ὑμετερας μακαριοτητος, κοινῳ τρακτατῳ ζητηθηναι και ἀντιβληθηναι και περας ἐπιτεθηναι τῃ ζητησει.

(b) *In libro de ſeptem Synodis.*

(c) *Hiſt. Eccl. lib.* IV. *cap.* XXXVII. Βιγίλιος μὲν δὲ ἐγγραφως συνθεμενος συνεδρευειν οὐχ εἵλετο.

(d) *Edita eſt tom.* IV. *opp. Marcæ ed. Neap.*

(e) *In Notis ad* v. *Synodum cap.* 6.

(f) *In Synopſi Chronologica ad libros Facundi &c.*

(g) *In Hiſtorica diſſertatione de quinta Synodo cap.* VIII.

(h) *Is* Apologiæ 4. quæſt. 10. *ad Origeniſtas vindicandos de quinta Synodo tanquam de conventu non jure ſociato diſſerit.*

(i) *In Diſſert. de quinta Synodo, quam ad Liberati Breviarium adjecit.*

(k) *In Defenſione diſſertationis Noriſianæ de Synodo* v.

Digitized by Google

eſset Filius Dei adoptivus, non modo deliberaſse, ſed & judicium reddidiſse. Atque de honore quidem imaginum illud ſibi ſumit, Imperatorem ſine Synodo de ſacris potuiſse decernere, atque imaginum cultum, quem Francofurdienſis Synodus ſuſtulit (a), per ſeipſum abrogare. Hoc primum perſequemur: deinde diſſeremus de Caroli rebus geſtis contra eos, qui Chriſtum tanquam hominem, Filium Dei adoptivum dicebant. Rogamus igitur Grotium, quo jure Carolus de controverſiis, quæ ad imaginum pertinebant cultum, cognoſcere potuerit? An Chriſtus id gubernationis genus in Chriſtiana Republica conſtituit, ut de doctrina & dogmate Principes judicarent? Quin etiam Chriſtus eam provinciam ſolis Paſtoribus commiſit, quo facto ceteris plane interdixit, ne eandem ſibi gerendam præriperent. An orthodoxi Cæſares Carolo auctores fuiſſent, ut illam rem legibus ſuis adminiſtraſſet? Qui vero Cæſares? Non Conſtantinus, non Theodoſius, non Marcianus, non Theodoſius alter, non Juſtinianus; nemo ſcilicet eorum, quos Grotius protulit. An denique Carolus in animum induxerat,

(a) Grotius his verbis ſatis declarat, Patres Francofurdienſis Synodi, quam convocavit Carolus Magnus, decreviſſe, ut nullus obſervantiæ tenor imaginibus redderetur, & Nicæno ſecundo Concilio, in quo is ſancitus erat, omnis abrogaretur auctoritas. Verſatur nimirum in ea opinione, quæ omnium Lutheranorum, Calviniſtarum ceterorumque Iconomachorum communis eſt. Igitur oportet, ut eum erroris commonefaciamus ſui. Habita fuerat Nicæna ſecunda Synodus contra Iconomachos in qua græci Patres *προσκυνησιν cultum aliquem* imaginibus tribuerunt, maxime diverſum ab eo, qui Deo deferebatur, & λατρεια appellabatur. In ea Conſtantinus Conſtantiæ, in Cypro Antiſtes ſententiam ſuam ſic protulit, *Τούτοις συντίθημι, καὶ ὁμόφρων γίνομαι, δεχόμενος, καὶ ἀσπαζόμενος τιμητικῶς τὰς ἁγίας, καὶ σεπτὰς εἰκόνας. καὶ τὴν κατὰ λατρείαν προσκύνησιν μόνῃ τῇ ὑπερουσίῳ, καὶ ζωαρχικῇ τριάδι ἀναπέμπω*, *His conſentio & concors ſum, ſuſcipiens & cum honore complectens ſanctas & venerandas imagines: ac latriæ adorationem ſoli Trinitati defero*. Hujus Synodi acta in Galliam pervenere, ſed ita in latinum converſa, ut Patrum decretum ſecus acceptum eſſet, atque edicebat. Nanque illud in eum ſenſum Galli intellexerunt, quaſi in eo honoris eadem ſignificatione, qua Deum proſequimur, imagines eſſe afficiendas juberetur. In his enim latinis actis illa Conſtantini ſententia, quæ græce prolata eſt, ſic exprimitur, *Suſcipio & amplector ſanctas & venerabiles imagines ſecundum ſervitium adorationis, quod conſubſtantiali & vivificæ Trinitati emitto*. Ex quo non modo Carolus Magnus, ſed univerſi Galliæ Præſules in obtrectationem atque invidiam græcos adduxerunt, eorumque Nicænum conventum provincialem, non Œcumenicum exiſtimarunt. Cauſſas enim habuerunt, cur ita putarent. Nanque Hadrianus Papa allatam e Græcia Synodum, teſte Hincmaro, in Galliam miſit, Conciliumque eam ob rem convocari ab Imperatore juſſit, & libris Carolinis, quibus oppugnata eſt, ita reſpondit, ut Œcumenicum nomen atque auctoritatem nuſquam illis objiceret. Hadriano Carolus paruit. Etenim Synodum ex Germanis, Gallis, Brittannis atque Italis Epiſcopis Francofurti coegit, in qua, condemnata Elipandi Toletani, & Felicis Urgellitani hæreſi, Patres de græco Concilio decreverunt canone ſecundo, *Allata eſt*, inquiunt, *in medium quæſtio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Conſtantinopoli* (Nicææ) *fecerunt, in qua ſcriptum habebatur, ut qui imaginibus ſanctorum ita ut Deificæ Trinitati ſervitium aut adorationem non impenderet, anathema judicaretur. Qui ſupra ſanctiſſimi Patres noſtri omnimodis adorationem & ſervitutem renuentes contempſerunt, atque conſentientes condemnaverunt*. Hactenus igitur Francofurti Gallorum conſilium proceſſit, ut non recuſarent, quominus honor imaginibus aliquis deferretur, ſed ſolum cultum iiſdem ſublatum vellent, qui ſummo & præpotenti Deo tribuendus eſt. Sic enim inter plures Dionyſius Petavius *Theol. dogm lib. XV. de Incar. cap.* 12. & Jacobus Sirmondus *in Admonitione de canone ſecundo Concilii Francofurdienſis tom. XIII. Concil. edit. Flor. pag.* 906., quos tanquam ſummos eruditionis viros Grotius habebat.

rat, ſeſe quaſi ſacrorum Judicem & cognitorem in Orbe eſſe Catholico? At ſecus de ſui poteſtate in ſacris ipſe ſentiebat. Nanque pacis in Eccleſia ſe conciliatorem & Religionis cuſtodem ac defenſorem, non judicem, nec diſceptatorem exiſtimabat. In *Capitulari Aquiſgranenſi* rerum, quas decrevit, ita exordium cepit, *Regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto in perpetuum. Ego Carolus gratia Dei ejuſque miſericordia donante Rex & Rector Regni Francorum, & devotus ſanctæ Dei Eccleſiæ defenſor humiliſque adjutor* (*a*). Sic in Epiſtola, quam poſt Francofurdienſem Synodum ad Epiſcopos Hiſpaniæ miſit, his verbis elogia ſua inſcripſit, ut ſe *Filium & defenſorem Sanctæ Dei Eccleſiæ* diceret, quo de præconio Chriſtianiſſimi Reges maxime lætantur. Itaque leges de Eccleſiæ diſciplina nunquam rogavit, niſi quas vel Concilia vel Pontifices pertulerant, & ſe Canonum publicum vindicem, non legum latorem in Eccleſia teſtatus eſt. Reſpexit fortaſſe Grotius ad Carolinum quadripartitum opus, in quo Nicænæ ſecundæ, ſive ſeptimæ Œcumenicæ Synodi decreta rejiciuntur. Hoc opus elucubratum eſſe videtur ante Francofurdienſem Synodum poſt triennium a Nicæna hoc eſt anno IↃCCXC. At eadem quidem continet, quæ Francofurdienſes Patres decrevere adverſus Græcos: Illius Hæreticum quendam fuiſſe auctorem Surius & Bellarminus duxere, ſed ipſum Carolum aut alterum, qui ad rem aggreſſus eſt mandante Carolo, credidere Dionyſius Petavius (*b*), Natalis Alexander (*c*), Forbeſius (*d*), & Dallæus (*e*): Inter omnes vero legantur neceſſe eſt Trombellius (*f*) & Fabricius (*g*). Nos concedamus Carolum ad elaborandos eos libros animum adjeciſſe, aut alium, cui auctor & ſuaſor Carolus fuiſſet. Quid Grotius proficit? Non enim Imperator in iis libris illud auſus eſt ut de Imaginum cultu & de abrogando Nicæno ſecundo Concilio publicam legem rogaret. Credidit is, Græcos ea decreviſſe quæ in Catholici dogmatis fidem incurrerent. Cumque ad Eccleſiæ ſalutem, atque ad doctrinæ incolumitatem advigilaret, eadem rejicienda ſuſcepit, quatuor editis libris: Locum tamen tanquam privatus Scriptor pertractavit, ita ut vel totum opus, vel certe complura ab eo excerpta capita ad Hadrianum primum Pontificem miſiſſet, qui *ſui judicio & auctoritate omnia corrigeret* (*h*). Quæ cauſſa fuit, cur Hadrianus ſeptimæ Synodi defenſionem ſuſciperet, & librum ad Carolum apologeticum conſcriberet. Igitur, contra atque Grotius putat, hoc ipſum, de quo diſputamus, nobis certo eſt argumento, nunquam pientiſſimo Imperatori fuiſſe in animo, ut de Religione judicaret, aut ſacris ſe præeſſe quæſtionibus poſſe exiſtimaret. Cum enim tis Græcis ſuccenſeret, eoſque ſuperſtitionis arceſſeret, cur, publico perlato edicto, eorundem Synodum non abrogavit? Cur integram rem ad Pontificem retulit? Noverat ſcilicet, eam non ad Imperatorem, ſed ad ampliſſimum Paſtorum Ordinem pertinere.

Diſpiciamus modo, quid in cauſſa Elipandi & Felicis Carolus geſſerit. Hi quidem Præſules, alter Urgellitanus, alter vero Toletanus Epiſcopus docuerunt, Chriſtum, ſi tanquam hominem eum reſpicias, Patris adoptivum quidem, non proprium & naturalem eſſe Filium. Hanc doctrinam ab univerſæ Eccleſiæ perpetua fide diſcrepantem illi non modo in Hiſpania, ſed in Gallia & Germania tradere ſtuduerunt. Statim Carolus Hadrianum Papam conſuluit, qui, miſſa ad Elipandum atque ad ceteros Hiſpaniæ Epiſcopos epiſtola, eos ab Eccleſia disjunxit, niſi errores depellerent, qui-

(a) *Tom.* 1. *Capitul. edit. Stefani Baluzii.*
(b) *Theolog. dogm. lib.* XV. *cap.* XIII. *de Incar.*
(c) *Diſſert.* VI. *in Hiſt. Eccleſ. ſec.* VIII.
(d) *Inſtruct. Hiſtorico-Theolog. lib.* 7. *cap.* 11.
(e) *Lib.* 4. *cap.* 2. *de Imaginibus.*
(f) *Diſſert.* X. *a cap.* 13.
(g) *Biblioth. med. & infim. latinit. lib.* III.
(h) *Sic enim loquuntur Pariſienſes Patres in epiſtola Synodica ad Ludovicum pium & Lotharium Imperatores Caroli Filios,*

quibus animum imbuerant. Deinde convocavit Epiſcoporum conventum Francofurdienſem Hadriani admonitu, in quo Præſules numero fere ccc. ad Pontificiæ Epiſtolæ ductum Canone primo nefariam hæreſin condemnaverunt: ad hoc Synodicam Epiſtolam Hiſpaniæ Epiſcopis miſerunt, in qua Catholicum dogma explicarunt, & ad ea argumenta pluribus dixerunt, in quibus Hæretici nitebantur. Quod ipſum Paulinus Epiſcopus Aquileienſis & plures Italiæ Præſules, qui Francofurti fuerunt, ſcripto libello *ſacroſyllabo* peragendum ſuſceperunt. Dimiſſo conventu Imperator Epiſtolam miſit ad Elipandum & ad ceteros Hiſpaniæ Epiſcopos. Exſcripſit in ea Hadriani Epiſtolam, Epiſcoporum Francofurdienſium Synodicam, & Italorum ſacroſyllabum: tum vero addidit, *Meæ propriæ unanimitatis cum his ſanctiſſimis prædictorum Patrum decretis & Catholicis ſtatutis conſenſum ſubnexui* (a). Hæc quidem ille, quibus planum fecit, in Synodo Francofurdienſi Paſtorum ordinem & in his Principem Romanum Pontificem ſediſſe Judicem de quæſtione Fidei, ipſum vero his, quæ decreta fuerunt, conſenſionem adhibuiſſe, hoc eſt univerſæ Eccleſiæ, quæ in Epiſcoporum multitudine continetur, libenter paruiſſe: Pergit enim, *Facio certiſſime, Deo Domino meo Jeſu Chriſto donante, horum me ſanctiſſimæ multitudini & probatiſſimæ auctoritati in veræ Fidei profeſſione firmiter aſſocians, nec veſtræ me paucitati in conſenſione hujus novæ aſſertionis ſocium admitto, ſed Apoſtolicæ Sedi . . . conjungo*. At quid Carolus in eadem Epiſtola dicit, ſe in Synodo fuiſſe de rebus arbitrum & de iiſdem judicaſſe? Ille quidem his verbis idem ipſum intelligit, quod paulo ante ſignificaverat, cum Epiſcoporum ſe decretis conſenſiſſe affirmavit. Nanque conſenſum illum ſuum, quem Synodo præbuerat, modo decretum (ψῆφον) vocat ea de cauſſa, quod, cum Principes Synodo in ſacris conſentiunt, quaſi edicunt & decernunt, eam in Civitate ab omnibus eſſe adſciſcendam, niſi publicas pœnas dare velint. Atque eo facilius *decernere* appellat idem ipſum, quod eſt *conſentire*, ne Toletanus Epiſcopus & qui ejus partibus favebant, poſt Synodale judicium tergiverſari poſſent. Nanque Imperatorem fidenter rogaverant, ut ipſemet quæſtionem cognoſceret, quæ commota fuerat de Chriſto, quod ex perſpicuis eorum verbis efficimus (b). Igitur ille ad eos convincendos pronunciat, ſe in Synodo decreviſſe, ſed quo more Principes de ſacris cenſere ſolent: ſe nimirum fuiſſe auditorem, quod ad Catholicum dogma ab Epiſcopis inſtitutus eſt, arbitrum vero, quod Synodi decreta confirmavit, ſive ad ejus defendendam auctoritatem præſidio eſſe publicum Imperium declaravit.

CAP.

(a) *Legitur tom.* XIII. *Concil. edit. Fl. pag.* 906.
(b) *Ita Carolus ad Elipandum*, Scriptam itaque in Epiſtola veſtra huiuſmodi obſecrationem invenimus: Poſcimus vos per eum, qui pro te in cruce manus innoxias extendit . . . ut per te ipſum arbiter ſedeas. Ecce ego veſtris petitionibus ſatisfaciens cogregationi Sacerdotum auditor & arbiter aſſedi. Diſcrevimus & Deo donante decrevimus quid eſſet de hac inquiſitione firmiter tenendum.

Digitized by Google

CAP. VIII.

I. Grotius de Epiſcoporum Synodis veluti de politicis conventibus exiſtimavit, quibus Principes crediđiſſent poteſtatem conſtituendorum ſacrorum. Inveſtigatur quam ob cauſſam ille in hujuſmodi opinionem venerit.

II. Quo jure Principes Synodos convocarunt.

III. Ad conciliandam Synodis auctoritatem magni non refert, num eas Principes, an vero Romanus Pontifex, conſultis Principibus Catholicis, coegerint.

IV. Datum non erat Principibus, ut arbitrio ſuo ex Catholicis Epiſcopis eos legerent, qui ſententiam dicerent in Synodis, in quibus de Fide agebatur. Omnes enim Epiſcopi Paſtores ſunt Eccleſiæ.

V. Orthodoxi Principes Synodos monere ſolebant de eo, quod erat decernendum. Diſſeritur de Sardicenſi Synodo, an ea de ſuperiorum Conciliorum dogmaticis decretis cognoverit, & an ullam Fidei conceptionem ediderit.

VI. Confidenter affirmatur, Principes de Synodis judicaſſe.

VII. Contra Grotium peroratur, Synodos Divinos eſſe conventus, qui a politicis Senatibus diſcrepant.

I. QUamquam Grotius veterum Imperatorum recte facta detorquens, ſummos Hollandiæ & Weſt-friſiæ Proceres ad illorum auctoritatem & ductum ſuam gubernandæ Eccleſiæ rationem inſtituiſſe contendit, tamen non mediocriter veritus eſt, ut hoc ipſum, quod aliis probare ſtudebat, ex ſententia procederet ſua. Compertum enim habuit, perpetuam extitiſſe Chriſtianæ Reipublicæ temperationem, ut Religio non a politicis Magiſtratibus, ſed ab Epiſcopis gereretur, & ſi quæ de Divinis rebus diſſenſiones ortæ eſſent, Concilia ſociarentur, in quibus non Principes, ſed Præſules ſupremum judicium perferrent. Itaque illud dicere ſuſtinuit, priſcas Epiſcoporum Synodos conventus fuiſſe politicos, quibus Imperatores ad judicandas controverſias de Chriſtiana Fide ſacram vicem mandaverint ſuam. Nanque exiſtimavit, ſic veteres Principes publicam Religionem Eccleſiaſticis Synodis conſtituendam commiſiſſe, quemadmodum iidem in civilibus & bellicis rebus de eo, quod deliberari neceſſe erat, Prudentum & Ducum Senatum conſulebant. Cenſuit enim in Epiſcoporum conventibus non magis aliquid hærere ſacrum, quam in aliorum cœtuum conciliis. Audax negotium, diceremus impudens, niſi Grotius magno optimarum artium ſtudio, omni liberali doctrina & virtutum laude commendatiſſimus eſſet in Europa litteraria. Ediſſerendi hanc ille viam ſuſcepit. Primum putavit, Principes eo jure Epiſcoporum Œcumenicas Synodos convocaſſe, quo cæteros omnes civium ordines cogere conſueverunt ad capiendum de publicis negotiis conſilium (a). Hoc quum dixiſſet, deinde effecit, eorundem eſſe partes, non modo Epiſcopos deligere, qui in Synodis ſedeant

(a) *In Ordinum pietate Grotius ita loquitur in Whitakeri ſententiam*, Ut Principis eſt, edictis ſuis Duces convocare & milites ſuos, ut de bello deliberent, & Juriſperitos ſuos ut de jure inquirant: ſic ejuſdem etiam eſt Epiſcopos ſuos congregare, ut de Religione conſultent. Hoc ergo æque politicum eſt, atque alios hominum ordines cogere.

Digitized by Google

deant (*a*), ſed etiam iiſdem, quidquid referri oporteat de ſacris, præſcribere & decernendi rationem docere (*b*).

Addidit, Orthodoxos Imperatores de Synodis judicaſſe, nec paſſos eſſe illarum canones perferri, niſi eos cognoſſent & Divinis Scripturis conſentientes cenſuiſſent, quippe quoniam quod in civili quovis conventu inter omnes conſtitit, nunquam vim habere poteſt, niſi hoc ipſum ſummus Magiſtratus comprobaverit (*c*). Itaque confecit, eandem judicandi poteſtatem, quæ in Auguſtis inerat, Eccleſiaſticis Synodis fuiſſe demandatam: Synodoſque eum in finem conveniſſe, ut ab ipſis Auguſti ſolum capere conſilium poſſent ad leges de pietate perferendas (*d*). Quorſum igitur Grotius ſpectavit, niſi pertendat, Eccleſiaſticas Synodos politicorum in Republica conventuum fuiſſe ſimillimas, in quibus Magiſtratus credita ab Imperatoribus poteſtate conſultent de ſacris? Planum nimirum facere enitebatur, ſummos Hollandiæ Rectores decernere de dogmate potuiſſe, de quo Gomariſtæ & Arminiani iis temporibus diſputabant, quin Paſtorum nationalem Synodum congregarent. Sic ille.

Quam hæc diſcrepant ab ea Chriſtianæ Reipublicæ forma, quam Chriſtus inſtituit? Quam porro eadem ſunt contraria veterum Chriſtianorum Imperatorum ſententiis? Hi enim Œcumenicas Epiſcoporum Synodos tanquam conventus exiſtimarunt, in quibus Deus ipſe loqueretur, atque iiſdem, quibus Divinas Scripturas, obſervantiæ ſignificationibus illas proſequnti fuerunt. Quæ omnia a nobis uberrime pertractata ſunt, ita ut in iis iterum verſemur non oporteat. Igitur modo perſequamur ſingula, ex quibus novam hanc Eccleſiæ gubernationem Grotius condidit: cujus noſtræ diſputationis antequam capiatur initium, magni intereſt præſcire, illum de Synodis iſta diſſeruiſſe, cum nulla re magis Arminianis conſulere ſuis poterat, quam ſi in Fœderato Belgio Paſtorum conventibus auctoritatem derogaret. Frequentior erat Gomariſtarum Calvinianorumque factio; omnes ferme Paſtores complexu continebat ſuo. Iis Arminiani numero cedebant, quamquam Procerum Ordines Partibus adjunctos ſuis habebant. Suſpicio omnibus erat, ſi de controverſiis, quæ utramque factionem commiſerant, in nationali Synodo referretur, Gomariſtas ex diuturno certamine diſceſſuros victores. Id timuit Procerum Senatus. Eam ob rem novas ſæpe cauſſas Gomariſtis prætendit, ex quibus recuſaret, quominus ad cogendam nationalem Synodum conſentiret. Ac Grotius quum in Senatu Amſtelodamenſi orationem haberet, pluribus conatus eſt Senatorum animum ab expetendo Concilio avocare: Nanque accidit, quod ſuſpicatus eſt, ut Dordracena Synodus, quam Fœderati Ordines & Princeps Mauritius

---

(a) *Ibid.* Intereſſe poſſunt & debent Concilio, qui ad hoc ſtatuti fuerunt per Legiſlatorem fidelem. *Et mox*, Ad ſolius humani Legiſlatoris fidelis ſuperiore carentis auctoritatem pertinet, aut ejus vel eorum, cui vel quibus per jam dictum Legiſlatorem poteſtas hæc commiſſa fuerit, Generale concilium convocare, perſonas ad hoc idoneas determinare.

(b) *Ibid.* In hoc jure convocandi Synodos illud quoque comprehenſum eſt, cauſſas tractandas modumque tractandi præſcribere.

(c) *Ibid:* Errores ergo Synodi publicare & exequi ſummus Magiſtratus an debet? Debere nemo dixerit. An Synodo credere tenetur, adfirmanti ſe non erraſſe? At omnes hoc Synodi de ſe dicent, ut nuper Tridentina. An ergo erraverit, nec ne, ipſe ſummus Magiſtratus diiudicare debet.

(d) *Ib. Ex doctrina Thomæ Bilſoni Epiſcopi Wintonienſis in Brittannia*, Synodi non diverſam a Principe vel illo maiorem juriſdictionem habent, ſed in omnibus ei ſubjectæ ſunt, & jure Divino atque humano ſic ordinatæ, ut ad veritatis & pietatis amplificationem Principi præbeant conſilium, ubi & quando eas congregari juſſerit: Alioquin nullam ex ſe in Regno, ubi Chriſtianus rerum potitur, decreti ferendi poteſtatem habent, nec jus audiendi componendique controverſias in Eccleſia, nolente aut non permittente Principe, ſibi vindicare poſſunt.

tius tandem convocarunt, Arminianos non modo hæreſeos, ſed ſeceſſionis ab Hollandica & Calviniana Eccleſia condemnaret, eoſque omnibus, quibus fungebatur, muneribus abdicaret. Hujuſmodi judicium propulſare ab Arminianis Grotius exoptavit, antequam Mauritius ad Gomariſtas animum appelleret, & de nationali Synodo cogitaret: Quod quum eniteretur, de Paſtorum Conciliis tanquam de politicis conventibus diſputavit, ut ſummos in Belgio Magiſtratus de illorum temporum ſacris controverſiis potuiſſe publicam ferre legem oſtenderet ſine Paſtorum comitiis. Igitur Grotii habemus mentem. Inſiſtamus nunc in ſingulis, quæ ille percurrit.

II. Principio jus illud explicari neceſſe eſt, quod veteres Orthodoxi Imperatores ſibi tribuerunt in cogendis Epiſcoporum Conciliis. Hoc enim non idem ipſum eſt, cujus auctoritate politicos aliorum Ordinum conventus congregabant: Hos enim tanquam publicarum rerum Arbitri & Domini indicebant, ut, quum accepiſſent quid ſapientes viri de negotiis cenſerent, de quibus conſulebantur, arbitratu ſuo id decernerent, quod Civitati futurum utilius exiſtimaverint. At iidem non quaſi ſacrorum Rectores, ſed veluti Eccleſiæ Patroni de congregandis Synodis edicebant. Noverant enim, ſeſe, quum Chriſto nomen dediſſent, quaſi ſacramentum dixiſſe, Eccleſiæ pro ea poteſtate, quam iis mandaverat Deus, profuturos. Eorum enim, quos Eccleſia complectitur, is conſenſus eſt, ut omnes, quiſque pro dignitate, illius commodis deſerviant: Optime Plato in lib. x. de ll., *In hominum cœtibus non communitas partis gratia, ſed pars communitatis cauſſâ habenda eſt* (a). Huc Auguſtinus ſpectavit, *Aliter enim*, inquit, *ſervit, qua homo eſt, aliter qua etiam Rex eſt. Qua homo eſt, ſervit vivendo fideliter, qua vero etiam Rex eſt, ſervit leges juſta præcipientes & contraria prohibentes convenienti vigore ſanciendo* (b). Verum ea res paulo poſt pluribus dicetur. Nunc quod cœptum eſt.

Igitur eximio vindicandæ Eccleſiæ munere veteres Orthodoxi Imperatores functi fuere, cum Œcumenicos conventus coegerunt Epiſcoporum & potiſſimum Romani Pontificis hortamentis: publicum enim Religioni præſidium ab iis allatum eſt. Quid enim illi tum geſſerint, & quid ſibi propoſuerint, univerſa nos antiquitas docet. Providebant enim, ut ex omnibus catholici Orbis provinciis Epiſcopos convocarent, Regionem in Romana Republica deſtinarent, quo facile omnes convenirent, liberum eis commeatum darent, aut certe non intercluderent, & legem publicam abrogarent, quæ de vetandis Ordinum conventibus edicebat. Hæc quidem, antequam Synodus ſociaretur: Quum enim ea conveniſſet, de agendarum rerum ordine cavebant, turbas cohibendas curabant, idque proſpiciebant, ne Præſulibus vis inferretur in pronuntiandis ſententiis. Ad extremum, quod de Religione Patres deliberaverant, id publice habebant & vindicabant, legeſque rogabant, quibus politicam Patrum decretis auctoritatem adjungebant. Omnia quidem tam perſpicua ſunt, quivis ut facile intelligat, Imperatores, cum ad congregandas Epiſcoporum Synodos accedebant, non magis imperium exſeruiſſe, quam in officio fuiſſe vindicandæ Eccleſiæ. Quam in ſententiam intelligendus eſt Socrates, *Ex quo tempore*, inquit, *Principes Chriſtiani eſſe cœperunt, ab illis pependerunt negotia eccleſiaſtica: & maxima quæque Concilia eorum ſententia tum convocata ſunt antea, tum hodieque coguntur* (c). De publica enim fide, in quam Chriſtiana ſacra recepta ſunt, Socrates diſputat. Proferantur Auguſtorum Epiſtolæ, quas ad Metropolitanos ſcripſerunt de convocandis in Synodos Epiſcopis. Non enim illi agunt, quaſi rerum, de quibus judicium erat ferendum, moderatores, ſed Religionis tutelam, con-

(a) Μερος μεν ἕνεκα ὅλου καὶ ουχ ὅλον μερους ἕνεκα ἀπεργαζεται.
(b) *In Epiſt. ad Bonif.*
(c) *Hiſt. Eccl. lib. v. in proœmio*, Τὰ δ' Ἐκκλησιας πραγματα ἠρτητο ἐξ αὐτων, και αἱ μεγισται Συνοδοι τῃ αὐτων γνωμῃ γεγονασι τε και γινονται.

conciliandæque in Eccleſia pacis ſtudium ſibi ſolum vindicant. Auguſta Marciani Imperatoris uxor ad Bithyniæ Conſularem de Concilio Calchedonenſi, *Conſilium*, inquit, *noſtræ tranquillitatis eſt . . . orthodoxam fidem, qua contineri judicamus noſtrum Imperium, imperturbatam & immotam ab omni hominum genere cuſtodiri* (d).

III. Jamvero preſſius cum Grotio ediſſeramus. Quo jure, is inquit, Romani Imperatores Sapientum Concilia indixerunt ad capiendum de publicis rebus conſilium, eodem Epiſcopos in Synodum congregarunt ad conſtituenda Religionis negotia. Igitur quum inter omnes conſtet, juſtum in Civitate eſſe non poſſe politicum conventum, quem ſumma Poteſtas non conſtituit, plane illud ſequitur, in univerſis Synodis, quæ ab Auguſtis convocatæ ſunt, juſtam ineſſe auctoritatem, quæ iis abroganda eſt, quas iidem cogi non juſſerunt. At contra vetus Eccleſia cenſuit. Nanque omnia Arianorum Epiſcoporum Concilia rejecit, quæ ab Imperatoribus coacta fuerunt, & multa ſuſcepit, quæ ſine Imperatorum juſſu convenerant. Nec operæ pretium eſt, de hujuſmodi Conciliis commemorare, quæ ab hiſtoriæ eccleſiaſticæ Scriptoribus facile omnes accipiunt. Inter multa eo potiſſimum pertinet Dialogus, quem Maximus Conſtantinopolitanus Monachus cum Theodoſio Cæſarienſi Epiſcopo habuit olim: Præclare Athanaſius, *Quando unquam judicium Eccleſiæ ab Imperatore auctoritatem habuit* (a)? Et Gelaſius Papa, quamvis ordine omnia expoſuiſſet, quæ ad bene gerendam Synodum requirebantur, de convocatione tamen ne verbum quidem ullum injecit: Etenim ſive Romanus Pontifex, ſive Principes ad Synodos Præſules convocaverint, rem in medio reliquit, *Male geſta Synodus*, inquit, *contra Scripturas ſanctas, contra doctrinam Patrum, contra regulas eccleſiaſticas, quam tota merito Eccleſia non recepit, & præcipue Sedes Apoſtolica non probavit. Bene geſta Synodus, ideſt ſecundum Scripturas, ſecundum traditionem Patrum, ſecundum Eccleſiaſticas regulas pro Fide Catholica & communione prolatam, quam cuncta recepit Eccleſia, quam maxime Sedes Apoſtolica comprobavit* (b). Igitur concludamus neceſſe eſt, Judicem exiſtere in Catholico Orbe, cujus poteſtati & Fidei Religionem Deus credidit, Œcumenicum Epiſcoporum conventum, nec magni referre, utrum Romanus Pontifex, re Catholicis Principibus denunciata, an Principes, monente & rogante Romano Pontifice, illum congregaverint: Quod paucis perfecit Joannes Launojus contra eos, qui Tridentinam Synodum antiquare conati ſunt ea de cauſſa, quod, non indicentibus Europæ Regibus, illam Romanus Pontifex habuerat (c).

IV. His ita conſtitutis proximum eſt, ut deſpicatui ducamus omnia, quæ porro de Synodis Grotius diſputavit. Omnia enim eo errore dixit, quia exiſtimabat, eas a Principibus quaſi omnium Sacrorum Moderatoribus & Arbitris congregari in Chriſtiana Republica. Ac primum iis datum non eſt ad Synodos, in quibus de Religione referri neceſſe ſit, eos ſolum Præſules evocare, quos ipſi delegerint. Omnes enim Epiſcopi Religionis interpretes & cognitores ſunt, ex quo univerſus eorum Ordo convocandus eſt, ut Catholicæ Eccleſiæ, quæ in eo continetur, judicium promatur. Ecquis enim veterum Imperatorum in controverſiis de Fide Catholicorum Epiſcoporum delectum inſtituit? Conſtantinus quidem univerſos Orbis Antiſtites ab iis fortaſſe, qui Provinciis præerant, commovendos curavit, ut in Nicænam Synodum proficiſcerentur

(a) *In Actis Conc. Calch p. p. tom.* VI. *edit. Fl.* Σκοπὸς τῇ ἡμετέρᾳ γαληνότητι . . . ὀρθόδοξον πίστιν, ἣν συνέχειν πεπιστεύκαμεν τὴν ἡμετέραν βασιλείαν, ἀτάραχον καὶ ἀσάλευτον παρὰ παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους φυλάττεσθαι.

(b) *In Epiſt. ad ſolitariam vitam agentes.*

(c) *In Epiſt.* XIII. *ad Epiſcopos Dardaniæ.*

(d) *In Epiſt.* XI. *ad Ludovicum Cuſinum Nummariorum Judicum Præſidem.*

rentur (a). Mandato accepto ſingulæ Provinciæ doctiſſimos quoſque & pientiſſimos Præſules Nicæam miſerunt: *Ex omnibus Eccleſiis*, inquit Euſebius Pamphili, *quæ univerſam Europam, Africam, atque Aſiam impleverant, ii qui inter Dei Miniſtros principem locum obtinebant, ſimul convenerunt . . . Pontus, Galatia, Pamphylia & Cappadocia, Aſia quoque & Phrygia lectiſſimum quemque ex ſuis præbuerunt* (b). Reliqui orthodoxi Imperatores ad univerſos Metropolitanos Epiſtolas ſcribebant, in quibus non modo Concilium, ſed Concilio diem & locum indicebant. His vero delata erat optio arbitratu ſuo Epiſcopos capiendi, qui ad Concilium abirent. Nam Epiſcopi, qui in provinciis relinquebantur, quid ipſi putarent, per alios declarabant. Sic Valentinianus & Marcianus in cogenda Chalcedonenſi Synodo rem geſſerunt. Nanque *omnibus ubique Religioſiſſimis & Reverendiſſimis Epiſcopis* (c) epiſtolas miſerunt: ſingulos vero ita affati fuerunt, *Unde tua Sanctitas cum quibus approbaverit Reverendiſſimis Epiſcopis . . . . ad Nicænam Civitatem* (eam in Urbem primum Synodum, quæ Calchedone habita eſt, congregari Imperatores juſſerant) *proximis Kalendis Septembris advenire feſtinet* (d).

Grotius profitetur, Metropolitanos ex Provinciæ ſuæ Epiſcopis eos elegiſſe, qui ad Synodum venirent, ſed eo in munere ſacram Imperatorum vicem obiviſſe. Quibus nimirum momentis (e)? An quod Imperatores Metropolitanis, quibus Concilium denunciare ſolebant, porro injungebant, ut ex Præfectura quiſque ſua Epiſcopos, quos vellent, ad Concilium venturos eligerent? At enim hoc quidem non idem valebat, atque regium munus Metropolitanis injungere. Nanque id ipſum erat, ac jure tutelæ, in quam Orthodoxi Principes Religionem ſuſceperant, Metropolitanos officii commonefacere, ne Synodo adeſſe negligerent, & quos ipſi deligerent, Provinciæ Epiſcopos adducere. Nanque non modo oportebat Synodum eſſe frequentem, ſed cavendum erat, ne Provinciæ Paſtoribus omnino deſtituerentur: Quod Imperatores ſæpe in epiſtolis ad Metropolitanos commonebant. Sic Theodoſius de Synodo Epheſina ad Cyrillum, *Curabit Pietas Tua poſt futurum* (*quod cum Deo dictum ſit*) *ſacrum Paſcha venire in Epheſum Aſiæ ſub ipſam Pentecoſtes diem: efficietque ut una adſint ſanctiſſimi ſuæ præfecturæ Epiſcopi pauci, quos ipſa elegerit: ita ut nec ſacroſanctis Eccleſiis in Præfectura qui ſufficiant, neque rurſus, qui ad Synodum idonei, deſint. Similia ſcripta ſunt a noſtro Numine de ante dicta ſanctiſſima Synodo Dei amantibus Epiſcopis*

(a) *Euſeb. de Vita Conſt. lib.* III. *cap.* VI., Σύνοδον οἰκουμενικὴν συνεκρότει, σπεύδειν ἀπανταχόθεν τοὺς Ἐπισκόπους γράμμασι τιμητικοῖς προκαλούμενος, Generalem Synodum convocavit, honorificis litteris Epiſcopos undique invitans, ut quantocius adeſſent.

(b) *Ib. cap.* VII. Τῶν γοῦν Ἐκκλησιῶν ἁπασῶν, αἳ τὴν Εὐρώπην ἅπασαν, Λιβύην τε, καὶ τὴν Ἀσίαν ἐπλήρουν, ὁμοῦ συνῆκτο τῶν τοῦ θεοῦ λειτουργῶν τὰ ἀκροθίνια . . . . Πόντος τε, καὶ Γαλατία, καὶ Παμφυλία, Καππαδοκία τε, καὶ Ἀσία, καὶ Φρυγία, τοὺς παρ' αὐτοῖς παρεῖχον ἐκκρίτους.

(c) *In actis Conc. Calch. ed. Fl. pag.* 551. Τοῖς ἀπανταχοῦ θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις.

(d) *Ib.* Ὅθεν ἡ ἁγιότης ὑμῶν μεθ' ὧν ἂν ἀείσῃ θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων . . . ἐπὶ τὴν Νικαίων πόλιν ἐντὸς Καλανδῶν σεπτεμβρίων σπουδάσατε.

(e) *Ita ille* in Pietate Ordinum, Quicunque diligenter perlegerit veterem Eccleſiæ hiſtoriam, inveniet Principes Chriſtianos hoc jure uſos ut ad Synodum venturos aut per ſe aut per alios eligerent: Per alios, inquam, nimirum per Metropolitas a ſe conſtitutos, quia vix poterant ipſi Principes noſſe, quis in quaque regione eſſet maxime ad eam rem idoneus.

Digitized by Google

ſcopis earum, quæ ubique ſunt, matricum Urbium (a). Hæc quidem de Synodis Œcumenicis, in quibus de Religionis dogmate Catholicæ Eccleſiæ judicium reddendum erat. Nanque ſi quæ cauſſæ agerentur, in quibus de ſingularibus Catholici Orbis Eccleſiis, aut de aliquo Epiſcopo quæreretur, earum cognitionibus illi Judices præeſſe ſolebant, quos Orthodoxi Imperatores dabant. His enim in cauſſis iidem, qui in certamen venerant, ad Principes receptum ſæpe habuerunt, ut ad conciliandam inter eos pacem & ad tollendas diſſenſiones Epiſcoporum Senatum cogerent. Eam ob rem Conſtantinus Magnus, rogantibus Donatiſtis, mandavit Gallis Epiſcopis, quos elegit, ut de iis omnibus, quæ Cæciliano objiciebantur, in Melchiadis Romani Pontificis Concilio cenſerent: quod paulo ante multis expoſuimus.

V. Sequitur, Imperatores, cum Synodis præſcripſerunt hoc ipſum, de quo judicarent, & rationem, ex qua judicium inſtituerent, id eodem tutelæ jure facere potuiſſe, quo illas convocarunt. Nanque, Synodis jam ſociatis, illi in eodem, quod ſemel ſuſceperant, defendendæ Eccleſiæ ſtudio inſiſtebant, ita ut Epiſcopos ſæpe juberent ad Sacras Scripturas, ad Patrum doctrinam & ad ſuperiorum Conciliorum fidem exigere quidquid decernerent. Cujuſmodi officii Epheſinos Epiſcopos Valentinianus ac Theodoſius, & Calchedonenſes Martianus admonuerunt. At Cæſares his majora eſſe auſos Grotius cenſuit. Nanque dixit, Conſtantium & Conſtantem Sardicenſes Patres voluiſſe de iis etiam deliberare, quæ in cæteris Synodis de Fide decreta fuerant (b). Attamen habemus ipſos Sardicenſes Patres, quos potius audiamus de conſilio Imperatorum dicentes in Synodicis, quam quemquam Principem Arminianorum. Illi enim teſtes ſunt, Auguſtis fuiſſe in animo, ut Synodus, quam coëgerant, Euſebianorum fidem diligenter requireret, eoſque cum Catholicis conciliaret. Sic enim in Synodica Epiſtola ad Orbis Epiſcopos Auguſtorum animum aperuerunt, *Multa quidem commiſerunt Ariomanitæ adverſus ſervos Dei, qui rectam fidem cuſtodiunt. Nam cum adulterinam doctrinam ſuppoſuiſſent, Orthodoxos perſequi inſtituerunt. Itaque ipſi Deo cariſſimi Principes Sanctam hanc Synodum in Urbe Sardicenſi celebrari permiſerunt, quo tum omnis diſcordia tolleretur, tum omni fidei pravitate expulſa ſola in Chriſtum pietas apud omnes ubique ſervaretur* (c). Nec porro iidem Patres imperatorium ullum mandatum meminerunt, in quo edictum eſſet, ſuperiorum Conciliorum decreta de dogmate amplius eſſe cognoſcenda. In altera vero Synodica, quam ad Julium Romanum Pontificem ſcripſerunt, quid Conſtantius & Conſtans Sardicæ Concilium convocantes ſibi propoſuerint, his verbis expoſuerunt, *Permiſerunt religioſiſſimi Imperatores, ut de integro univerſa diſcuſſa diſputarentur, & ante omnia de Sancta Fide & de integritate veri-*

 tatis

(a) *In Epiſt. ad Cyril.* φροντίσει ἡ σὴ θεοσέβεια μετὰ τὸ ἐπιὸν. σὺν θεῷ ἱερὸν. ἅγιον πάσχα εἰς τὴν Ἐφεσίων τῆς Ἀσίας παραγενέσθαι κατ᾽ αὐτὴν τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς τὴν ἡμέραν, ὀλίγους οὓς ἂν δοκιμάσειεν ἐκ τῆς ὑπ᾽ αὐτὴν τεταγμένης ἐπαρχίας ἁγιωτάτους ἐπισκόπους εἰς τὴν αὐτὴν συνδραμεῖν παρασκευάσασα. ὥστε καὶ τοὺς ἀρκοῦντας ταῖς κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπαρχίαν ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, καὶ τοὺς τῇ συνόδῳ ἐπιτηδείους μηδαμῶς ἐλλεῖψαι. γέγραπται γὰρ τὰ ἴσα παρὰ τῆς ἡμετέρας θειότητος περὶ τῆς προλεχθείσης ἁγιωτάτης συνόδου τοῖς Θεοφιλέσιν ἐπισκόποις τῶν ἁπανταχοῦ μητροπόλεων.

(b) *Ib.* Conſtans & Conſtantius in Sardicenſi Concilio etiam quæ prioribus Synodis definita erant, iterum recognoſci voluerunt.

(c) *Apud Theodoretum Hiſt. Eccl lib.* II. *cap.* VIII. πολλὰ μὲν καὶ πολλάκις οἱ Ἀρειομανῖται ἐτόλμησαν κατὰ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ τῶν τὴν πίστιν φυλαττόντων τὴν ὀρθήν. νόθον γὰρ ὑποβάλλοντες διδασκαλίαν, τοὺς Ὀρθοδόξους ἐλαύνειν ἐπεχείρησαν . . . τοιγαροῦν οἱ θεοφιλέστατοι βασιλεῖς . . . τὴν ἁγίαν ταύτην Σύνοδον ἐπὶ τὴν Σαρδικησίων πόλιν γενέσθαι δεδώκασιν. ἵνα πᾶσα μὲν διχόνοια περιαιρεθῇ, πάσης δὲ κακοπιστίας ἐξελαθείσης, ἡ εἰς τὸν χριστὸν εὐσέβεια μόνη παρὰ πᾶσι φυλάττηται.

Digitized by Google

tatis quam violaverunt. Hæc ſane, quæ Grotius reſpexiſſe videtur, in eum ſenſum explicanda ſunt, ut cum iis concinant, quæ iidem Patres Orbis Epiſcopis nuntiaverant. Atque ex utraque Synodica plane percipimus, Conſtantium & Conſtantem juſſiſſe Sardicenſem Synodum in iis omnibus verſari, quæ in ſuperioribus conventibus requiſita fuerant non de Religione, ſed de præcipuis Euſebianorum Epiſcopis, qui eam violaſſe accuſabantur, & per idem tempus providere, an eorundem doctrina cum Catholicæ Eccleſiæ Fide conſentiret. Atque ita de Cæſarum mandato exiſtimemus omnino neceſſe eſt. Nanque Sardicenſes Patres nullum de Fide condiderunt decretum. Legimus equidem in fine Synodicæ Sardicenſis ad Orbis Epiſcopos, quam Theodoretus exſcripſit, quandam Fidei conceptionem a Nicæna verbis diſcrepantem, ſed ſententiis conſentientem: Ex quo Sozomenus, *Aliam Fidei conſcriptionem* (Patres Sardicenſes) *ediderunt prolixiorem quidem Nicæna: eandem tamen continentem ſententiam, nec multum ab illius verbis diſſidentem*. (a) Neque ſecus, atque Sozomenus, Virgilius Tapſenſis Antiſtes ratus eſt (b). At enim hujuſmodi Symbolum non Sardicenſis Synodus, ſed pauci quidam Theologi evulgarunt, & ad Synodi epiſtolam in aliquibus fortaſſe codicibus attexuerunt. Hoc declarat Synodus Alexandrina, quæ recens a Sardicenſis Concilii ætate habita eſt, in Synodica, quæ apud Athanaſium legitur in Epiſtola ad Antiochenos, *Tabellas*, inquit, *quas nonnulli jactant, quaſi ex Sardicenſi Synodo de Fide conſcriptas, ne legi quidem ſemel, aut proferri ſinatis. Nihil enim tale Concilium definivit* (c). Teſtis eſt & Hilarius, qui cum Sardicenſem Synodicam attuliſſet, eidem finem eo fecit loco, unde Fidei conceptio apud alios initium capit. Igitur miramur, viros eruditos & doctos Theodoretum, Sozomenum & Virgilium id ipſum, quod ab Athanaſio & Hilario accepimus, aut ignoraſſe, aut ſi ſciverint, contra fidem diſſimulaſſe. Plura diſputant Baronius (d), Natalis Alexander (e), & Henricus Valeſius (f).

VI. Jamvero nihil confidentius aut magis temere dici unquam potuit, quam Orthodoxos Imperatores de Conciliis Œcumenicis judicaſſe, & ad Sacras Scripturas omnia perpendiſſe, quæ in illis Præſules cenſuerant, aut etiam iiſdem addidiſſe & derogaſſe, quæ deeſſe aut ſuperare exiſtimaſſent. Hoc tamen cum Grotius poſuiſſet, audacter effecit quod ex eodem ſequebatur, Œcumenicos Epiſcoporum conventus ab Imperatoribus fuiſſe convocatos, ut Sapientum veluti chorum haberent, quem conſulerent, antequam publice de Fidei quæſtionibus ediximent. Atque iſta ex iis, quæ pluribus diſputavimus, omnino confutata non deſiderant porro orationem noſtram. Œcumenica enim Concilia mandatam ab ipſo Deo poteſtatem ſibi tribuunt in rebus Religionis. Nam in iis, ſi jure ſociata & habita ſint, proſpiciens Eccleſiæ Deus loquitur. Eaque fuit omnium veterum Imperatorum de Conciliis ſententia, quorum teſtimonia allata ſunt alias. Ad eos Juſtinianus ad Dacianum Metropolitam Concilii Byzaceni in Africa affirmat, *cælitus eſſe conſtitutum, quidquid Apoſtolica decernit auctoritas*, & quæ Patres cenſuerunt, *adventu ſuperni Numinis eſſe inſpirata*. Hæc quidem, quæ uberius nempe paulo ante pertractata ſunt, ſine ulla dubitatione declarant, maximam in Œcumenicis Conciliis reſediſſe auctoritatem, & eorum decretis Divinis veluti

(a) *Eccl. Hiſt. lib.* III. *cap.* 12. ἐξέθεντο δὲ καὶ αὐτοὶ . . πίστεως γραφὴν ἑτέραν, πλατυτέραν μὲν τῆς ἐν Νικαίᾳ φυλάττουσαν δὲ τὴν αὐτὴν διάνοιαν, καὶ οὐ παρὰ πολὺ διαλλάττουσαν τῶν ἐκείνης ῥημάτων.

(b) *Lib.* 5. *contra Eutychem*.

(c) *Pag.* 576. *edit, Pariſ.*

(d) *In Fragmentis*

(e) *Diſſ.* XXIX. *in Hiſt. Eccleſ. ſec.* XV.

(f) *In Notis in Theod. ib.*

veluti oraculis, morem fuiſſe gerendum. Itaque tantum abfuit, ut Synodicis decretis ſive addere ſive derogare Orthodoxi Cæſares cogitaverint, ut potius ſeſe ab officio ſuo receſſuros crediderint, niſi in publicam tutelam ea ſuſcepiſſent. Decreta autem de rebus dogmaticis ſeponenda ſunt ab iis, quæ ad diſciplinam pertinent. Hæc enim Principes requirere & perpendere potuerunt, quod ea plerumque ad Clericos & ceteros Chriſtianos reſpiciebant, quibus Reſpublica continetur. Nanque proſpiciendum erat, an illa publicæ tranquillitati officerent, antequam aſcita eſſent in Civitate: Qui locus copioſe expoſitus eſt ab iis, qui rem canonicam præclare adornarunt, & potiſſimum ab Archiepiſcopo Pariſienſi Petro de Marca (a).

VII. Hactenus ſatis docuimus, pios & Auguſtos Principes tanquam publicos Religionis Tutores Synodos congregaſſe, ad quas omnes Epiſcopos ſine ullo eorum delectu evocarunt. Illos quidem Synodis ſæpenumero id ipſum dictitaſſe, de quo judicarent: attamen hoc non aliorſum ſpectaſſe, atque ad Epiſcopos officii commonefaciendos ut de iis ſacris, quæ in quæſtionem venerant, accurate & diligenter cenſerent: Porro eoſdem de Fidei decretis nec judicaſſe, nec judicare potuiſſe: iis enim ſtatim obtemperaſſe, & publicam ſolum firmitatem adjunxiſſe. Ergo efficitur Epiſcoporum Synodos in Romano Orbe diverſas fuiſſe ab aliorum Ordinum Conciliis, quæ ob publicas rationes convocata fuerunt, illaſque Divinos Religionis extitiſſe Conventus, quibus dicto audientes fuerunt omnes Chriſtiani Imperatores.

CAP.

(a) *De Conc. Sacer. & Imp, lib. II. cap.* 10.

Digitized by Google

C A P. IX.

I. De conſilio, quod Grotius ſuſcepit, percutiendi fœderis inter omnes Chriſtianorum diſſidentes ſectas.

II. Quid Grotius ſtudet, cum contendit Principes poſſe tolerantiam jubere inter plures Chriſtianorum factiones. Seponuntur duo Tolerantiæ genera, Eccleſiaſticum & politicum.

III. Agitur de Henoticis Eccleſiaſticis ſive iis edictis, quibus Societates in Religione diſcrepantes ad unam Eccleſiam compelluntur. Ea concipere non Principum, ſed eorum eſt, qui Eccleſiæ præfecti ſunt. Iſtud non modo Hæreticorum conſenſu, ſed ipſius Grotii, qui veterem ſententiam mutavit, teſtimonio probatur.

IV. In Henoticis ſcribendis eæ conditiones dicendæ ſunt, ut diſſidentes non modo in præcipuis Religionis ſcitis, ſed in univerſa catholica doctrina conſentiant.

V. De Principum partibus in conſtituenda omnium Chriſtianorum ſocietate.

VI. De Tolerantia politica. Principum officium explicatur in iis, qui Catholicæ Eccleſiæ diſſentiunt, a fraude revocandis.

VII. Refellitur Barbeyracius, qui Tolerantiam civilem prohiberi non poſſe Principum imperio affirmavit.

I. PErgimus modo iſtud refellere, quod reliquum eſt de univerſa Grotiana ſententia. Cum enim is cenſuiſſet, ſummos Magiſtratus publicæ Religionis eſſe judices & rectores, plane effecit, in eorum eſſe poteſtate & munere, ut, rebus diu deliberatis & in conſilium miſſis, poſſint judicare de conſtituenda inter diſſidentes Chriſtianos Tolerantia, deque conjungenda inter eoſdem officiorum ſocietate. Grotius quidem animo conceperat fœderatam quandam Eccleſiam, in qua eſſent Lutherani, Calviniani, Arminiani, Sociniani, Græci & Catholici. Cogitaverat tanti fœderis has conditiones, ut omnes Chriſtiani convenirent in paucis, ſed præcipuis Religionis rebus, quas fundamenta dicebat, & in cæteris doctrinis liceret iis ſentire quod collibitum fuiſſet, quin tamen ab una eademque ſecederent Eccleſia. Id quidem ſtudebat, cum libros in edendos otium impendebat, cum ad Principum amicitias ſe applicabat, cum denique clariſſimis in Republica litteraria viris crebras epiſtolas ſcribebat. Sæpe in ſpem venit conſilium ſuum proſpere proceſſurum, & ſæpe conqueſtus eſt, quod contra votum res eveniret. Eum in finem ad Religionem, quam revera colebat, aliquid addebat, aut de eadem aliquid derogabat. Adeo omnibus placere ſatagebat: Ex quo nonnemo hoc poëmatium in eum luſit,

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamis, Argos, Athenæ
Siderei certant vatis de Patria Homeri.
Grotiadæ certant de Religione Socinus
Arrius, Arminius, Calvinus, Roma, Lutherus (a).

Cum igitur ille in eam incumberet conciliandam concordiam, credidit facile perfici poſſe, quod animo volvebat, ſi Reges & Rerumpublicarum moderatores ſummo conſenſu Henoticum aliquod ſcriberent, cujus auctoritas ſpectaret ad univerſas Chriſtianas factiones in unam Eccleſiam congregandas. Nanque hujuſmodi Henoticum exoptavit, in quo, poſtquam plane expoſita eſſent præcipua Religionis dogmata, ediceretur, unam eſſe eorum Chriſtianorum Eccleſiam, qui in his conſentirent, eoſdemque, licet in reliqua Divinarum rerum doctrina diſſentientes, debere inter ſeſe tolerari, nec officiorum disjungi conſuetudine. Atque illum ob cauſam auctor fuit, ut Domini Hollandiæ Ordines legem juberent de conſociandis Gomariſtis & Arminianis, qui de rebus Divinis diutur-

(a) *Menag. tom. 4. pag. 180.*

diuturnum commiſerant certamen. Ordines enim Hollandici clariſſimos utriuſque factionis viros ad colloquium adigendos curarunt, atque utriſque de Religione diſputantibus judices affuerunt, cumque perpendiſſent, quidquid ab iis allatum eſt, tandem edicto perlato ſanciverunt, ut, rejectis nonnullis, quæ rejicienda eſſe duxerunt, iidem, etiamſi in reliquis diſcrepantes Eccleſiaſticam inter ſeſe pacem & amicitiam conciliarent (a). Sic ordines ſeſe geſſerunt Grotii conſilio & auctoritate, contra quem porro dicemus.

II. Exponamus autem primum, quid valeat id ipſum, quod Grotius pronunciat, Principes poſſe Tolerantiam jubere inter diſcrepantes Chriſtianorum factiones. Omnis de eo, quod agimus, duplex eſt quæſtio: alterum enim Tolerantiæ genus eſt Eccleſiaſticum, alterum vero, quod vocamus politicum. Tolerantia Eccleſiaſtica eſt, ſi Eccleſia eos, quos cum dogmate ſuo diſſentientes exiſtimavit, complexu ſuo non divellat, quin & iis æternam ſalutem deſpondeat. Politica vero eſt, ſi Reſpublica ab iis, quos Eccleſia a Catholico dogmate defeciſſe cenſuit, nullas civiles pœnas repetat, ſed ipſos contra inter cives verſari ſuos patiatur. Non enim Eccleſiæ eadem tribuenda ſunt, quæ Reipublicæ: Illa ſine civili dominatu, ſed cum ea, quæ tota ad animos ſpectat, poteſtate geritur, hæc vero ſine publica vi procurari non poteſt. Grotius de utroque Tolerantiæ genere diſputavit. Atque arbitratus eſt quidem, Principes poſſe decertantibus Chriſtianis conventibus Eccleſiaſticam imponere Tolerantiam, eamque ad rem publice leges rogare. Nanque contendit, eoſdem eo potiri jure, ut inter omnes Chriſtianas ſectas poſſint fœdus percutere, illaſque in unam cogere Eccleſiam, in qua iiſdem æterna ſalus deſponſa ſit. De politica autem Tolerantia Arminianus ſic habuit, Principum non eſſe partes, in eos animadvertere, qui ſeceſſerunt è publicis ſacris, quamdiu nec ſuperſtitionem, nec dogma Civitati pernicioſum palam adſciſcant, neque animos avertant ab ineunda cum ceteris Chriſtianis cœtibus ſocietate, quæ politicis juſſis ſit præcepta. Sic ille, ex quo Principibus adſcribit, quod eis non eſt tributum, detrahit vero aut imminuit, quod in eorum ineſt Imperio.

III. Dicamus ergo de jure Principum in ſanciendis Henoticis tum Eccleſiaſticis, tum politicis. Primum de Eccleſiaſticis. Hujuſmodi Henotica in id conſilium ſcribuntur, ut ſocietates in dogmate aut in diſciplina decertantes ad eandem evocentur Eccleſiam, in qua immortalem ſibi ſalutem promittere poſſint. Antequam vero illa perferantur, eorum, qui diſſident, doctrina requirenda eſt, de qua judicium ferri oportet an Catholicæ Religionis dogmati conſentiat. Id vero cum ita ſe habeat, tota ea res ad illos pertinere debet, quibus Chriſtus regendæ Eccleſiæ & docendæ Religionis poteſtatem credidit, hoc eſt ad univerſos Catholici Orbis Antiſtites. Atque ſi Principes quidem

---

(a) *De hoc Ordinum decreto Grotius in Oratione ad Senatum Amſtelodamenſem*, Progrediemur deinceps, Domini obſervandi, ad ſecundum Decretorum illuſtrium Ordinum caput, quod conſiſtit in mandato de ſervanda per mutuam Tolerantiam Eccleſiarum concordia, non obſtantibus Theologicis controverſiis ſuper capite Prædeſtinationis eique annexis in Eccleſiis Ditionis eorum exortis . . . . Adverſus iſta allegatum eſt a nonnullis, negotium iſtud, cum ſit Eccleſiaſticum, examinari prius debere in legitimo aliquo Synodali conventu: ſed oſtenſum ſæpius eſt contra, Synodalem ejuſmodi Conventum hac in re non eſſe neceſſarium, imo, quæ nunc eſt temporum ratio, ne conducibilem quidem. Synodalem Conventum abſolute neceſſarium non eſſe, ex iis conſtat quæ paulo ſuperius dicta ſunt de Auctoritate Supremo Magiſtratui in perſonas & res Eccleſiaſticas competente „quo in capite Domini Amſtelodamenſes ſemper teſtati ſunt, ſibi cum cæteris membris convenire: Nam ſi a Deo Optimo Maximo pleniſſimam accepit Supremus Magiſtratus, quæcunque Deus in Sacroſancto ſuo Verbo præcipit, & jubendi ſimul & exequendi poteſtatem, (prout hactenus quidem adverſus Papiſtas aſſeruerunt Reformati omnes Doctores) non eſt quod eum in finem auctoritatem aliquam ab Eccleſia mutuetur, imo vero auctoritate ſua tenetur uti, non tantum citra, ſed & contra multorum Eccleſiaſtarum voluntatem.

quidem hoc ipſum ſibi auſint tribuere, ne Proteſtantibus ipſis hujuſmodi auctoritatem probant ſuam. Illi enim in Confeſſione Auguſtana, *Hæc eſt uſitata & legitima via in Eccleſiis dirimendi diſſenſiones, videlicet ad Synodos reiicere controverſias Eccleſiaſticas*: Et in Wirtembergica addunt, *Eccleſia habet jus teſtandi de ſacra Scriptura, & jus judicandi de omnibus doctrinis*. Sed ipſum audiamus Grotium, quem opinionis tandem pœnituit ſuæ. Is enim cum animum avocaſſet a certaminum ſtudiis, & naviter verſatus eſſet in perſpicienda veteris Eccleſiæ doctrina atque in evolvendis antiquorum Patrum libris, aliter cenſuit de auctoritate Principum in Sacris, atque per illud tempus judicaverat, cum operam adjunxerat ſuam ſummis Hollandicæ Reipublicæ magiſtratibus. Eam ob rem defectionis fuit arceſſitus, quaſi a Calviniana Eccleſia ad Catholicam Romanam seceſſiſſet. Hoc cum ei exprobraretur, ad Calvinianum virum Jacobum Laurentium ſcripſit, ſeſe non iis de cauſis quas ipſe ſuſpicari poſſet, ſententiam mutaſse ſuam, ſed quod ſentire cum priſca Eccleſia ſtuderet. Igitur Amicum ſic affatur, *Volo tibi dare fidele conſilium, ut ſacras litteras diligenter legas, non quales fluunt per rivos lutulentos, ſed quales e limpido fonte: pro confeſſione Belgica legas confeſſiones veterum Chriſtianorum, quæ extant in libris ipſorum apologeticis, pro inſtitutionibus Calvini, commonitorium Vincentii Lirinenſis, pro catechiſmo Urſini, Catecheſes Cyrilli, pro Actis Synodi Dordrechtanæ, acta Synodorum univerſalium. Id ſi facere velis, ſine ſtudio partium, in quibus natus educatuſque es, facile videbis, non Grotium Papizare, ſed Laurentiadem nimis diu Calvinizare*. Atque plurimum Grotius profecerat in his ſacræ antiquitatis ſtudiis, cum evulgavit doctos atque eruditos libros, *Viam ad pacem Eccleſiaſticam*, *Animadverſiones in Animadverſiones Andreæ Riveti*, *Votum pro pace Eccleſiaſtica contra examen Andreæ Riveti*, & *Diſcuſſionem Rivetiani Apologetici*. In his igitur elucubrationibus totum negotium congregandorum omnium Chriſtianorum in unam Eccleſiam Eccleſiaſtico coetui demandavit. Primum ille certum habuit, *ad concordiam reponendam ineundas eſſe vias, non ſeorſum cuique, ſed in commune univerſis. Eas autem eſſe tres: aut Papæ eximie boni auctoritatem: aut Concilium univerſale legitime congregatum in Interpapatu: aut colloquia Regum directa per Epiſcopos, eo animo, ut ibi cogitata poſtea ad ſedem Romanam, ut pacis coagulum, deferrentur* (a). Tum de Romano Pontifice illud ſenſit, quod ab antiquitate acceperat, eum Ariſtocratiæ Chriſtianæ eſse Principem, cujus munus ſit unitatem conciliare eamque conſervare in Eccleſia. *Graviſſima olim*, inquit, *quæ per Græciam, Aſiamque fuere ſchiſmata, auctoritate Romanæ ſedis ſanata nemo negare poteſt, qui in Eccleſiæ hiſtoria addiſcenda aliquid laboris poſuerit* (b). Porro quum de Synodis œcumenicis ageret, nec pios nec pacis amantes eos exiſtimat, qui illorum decretis non pareant. *Poſtquam*, ſic addit contra Rivetum, *id quod in œcumenico concilio ex vi traditionis pronunciatum eſt, etiam ab Eccleſiis receptum eſt omnibus, aut pene omnibus, iis maxime, quæ ſedes ab Apoſtolis fundatas habent, jam nihil video firmi, cur vir pius & pacis amans ei ſe opponat. Nam ſic & apud Judæos vitatæ ſunt ſciſſuræ, quod adverſus interpretationem ſemel a Synedrio magno pronunciatam atque firmatam contradicere nemini licuit. Hanc viam inſiſtere Eccleſiarum Præſides, cum Arius, Macedonius, Neſtorius, Eutyches pacem Eccleſiæ turbarent* (c). Quam ergo auctoritatem Principibus eſse creditam in Eccleſia putavit? Eam nimirum, quæ in publicæ tutelæ munere repoſita eſt. Hanc vero ſic explicavit, *Imperatorum & Regum aliquod eſſe officium etiam circa res Eccleſiæ, in confeſſo eſt. At non tale, quale in Seculi negotiis. Ad tutandos, non ad violandos canones jus hoc comparatum eſt* (d). Eadem deinde Grotius docuit in univerſis libris, quibus *Viam ad pacem Eccleſiaſticam* paravit, præſertim in annotatis ad *conſultationem*, quam rogatu

(a) *In Voto pro Pace Eccleſiaſtica.*
(b) *In Animadv. ad Animad. Riveti.*
(c) *In Diſcuſſione.*
(d) *In eadem diſcuſſione.*

gatu pientiſſimorum Imperatorum Ferdinandi & Maximiliani Georgius Caſſander conſcripſit. Itaque omnes Proteſtantium Doctores exemplum habent, quod, ſi optime rebus ſuis eſſe conſultum velint, ad imitandum ſibi proponant. Nanque ominamur, eos, ſi ſublatis partium ſtudiis veterum Patrum ſcripta legerint, non modo de ſententiis ſuis aliquid remiſſuros, quod & fecit Grotius, ſed ultro ad petendam pacem cum Catholicis perventuros.

IV. Nunc quod cœpimus. Igitur nec Regibus, neque Imperatoribus, ſed iis, qui Eccleſiam adminiſtrant, hoc eſt Epiſcopis ea ineſt poteſtas, ut deliberare poſſint de concilianda inter diverſos Chriſtianos conventus ſocietate: Quæ tamen poteſtas aliorſum non eſt accipienda, atque reipſa valet. Neque enim ne ipſe quidem Epiſcoporum ampliſſimus Ordo, tametſi Sacrorum ſit Rector in Eccleſia, hujuſmodi Henotica ſcribere poteſt, qualia a Regibus ſanciri poſſe Grotius exiſtimaverat. Hic enim eas Fœderis, quod percutiendum eſſet, leges expetebat, ut diſſidentes conjurarent in Religionis fundamentis, quæ pauca quidem eſſe dogmata dicebat, ſed libere diſſentirent in cæteris, etiam in iis, quæ in Œcumenicis Conciliis inter Patres convenerunt. Contra Catholica Eccleſia Religioni ſuæ derogare nihil poteſt; quam ab Apoſtolis acceptam nunquam intermiſit. Pacem cum univerſis diſſidentibus cœtibus exoptat, has tamen conditiones imponit, ut illi ne in uno quidem dogmate, quod ipſa tenet, ſecum diſcrepent, ſed in univerſa orthodoxa Fide conſentiant. Hoc conſilium Eccleſia ad conjungendam amicitiam inter ſuos & hæreticos conventus cepit, idque unum capere potuit. Nanque ſic habeamus oportet, eam doctrinæ & legum conſenſu contineri, & quamvis in plures Orbis ſocietates diviſa ſit, tamen natura ſua eſſe unam, ſive ſententiis ſibi conſpirantem & congruentem. Id ex Scripturis perſpicuum eſt (a), quod idem & Patres docent. *Si Eccleſia Dei eſt*, inquit Chryſoſtomus, *conſentiens & una eſt non tantum Corinthi, ſed etiam in univerſo terrarum Orbe. Eccleſiæ enim nomen non ſegregationis, ſed concordiæ & conſenſus nomen eſt* (b). Chryſoſtomum Theophylactus deſcribit (c). Ad hos antea nominandus erat Clemens Alexandrinus, qui affirmat, *Eccleſiam eſſe ſocietatem ex multis, in una veritate conjurantem* (d). Bene Conſtantinus Magnus, *Unam eſſe Catholicam Eccleſiam ſuam voluit Deus: cujus membra, multis licet, diverſiſque maxime locis diſperſa ſint, uno tamen ſpiritu hoc eſt Divina voluntate foventur* (e). Itaque omnes veteres Patres, cum Catholicam Eccleſiam dicunt, ſocietatem intelligunt in univerſa Apoſtolica doctrina ſecum conſentientem, & diverſam ab omnibus, qui diſcrepant, conventibus. Cyrillus Hieroſolymitanus, *Catholica vocatur, quia docet Catholice & ſine ullo vitio*, nempe incorrupte & integre, *omnia dogmata, quæ debent venire in hominum cognitionem* (f). Clemens, quem paulo ante commemoravimus, *Solam eſſe dicimus antiquam & Catholicam Eccleſiam in unitatem* unius

(a) *Joh.* XVII. 11. 21. 22. 23. *Rom.* XII. 5. 12. 14. 15. 16. 17. & *ſeqq.* *Eph.* I. 23. II. 16. IV. 4. V. 30. *Coloſſ.*, I. 18. II. 17. 19. I. *Cor.* XII. 13. X. 17.

(b) *Hom.* I. *in* I. *ad Cor.* Ἐι ἐκκλησια Θεοῦ ἐστιν, ἡνωτα καὶ μια ἐστιν, ὀυκ ἐν Κορίνθῳ μονον, ἀλλὰ καὶ ἐν πασῃ τῃ ὀικουμενῃ. Τὸ γαρ τῆ ἐκκλησιας ὄνομα ὀυ χωρισμου, ἀλλα ἑνωσεως και συμφωνιας ἐστιν ὀνομα.

(c) *In* I. *ad Cor.* I.

(d) *In Protreptico pag.* 56. την ἐκ πολλων ἑνωσιν. . . . ἐπ' ἀυτην την ἀληθειαν ἀναπαυομενην.

(e) *In Epiſt ad abſentes Epiſcopos apud Theodoretum lib.* I. *cap.* IX. Μίαν εἶναι τὴν καθολικὴν ἀυτου ἐκκλησιαν βεβουληται Θεός ὥς ἐι καὶ τα μαλιστα ἐις πλειους τε καὶ διαφόρους τόπους τα μέρη διῃρηται, ἀλλ' ὅμως ἑνὶ πνευματι, τουτ' ἐστι, τῳ θειῳ βουληματι θάλπεται.

(f) *Catech.* XVIII. *Illum.*, Καθολικη καλεῖται . . . . διὰ τὸ διδασκειν καθολικως και ἀνελλειπως ἅπαντα τα ἐις γνῶσιν ἀνθρωπων ἐλθειν ὀφειλοντα δόγματα.

unius Fidei, quam conantur hæreſes in multas diſcindere (*a*) . Sic Conſtantinus hæreticorum ordinem complexus non eſt, cum ſcripſit *ad Populum Catholicæ Eccleſiæ Alexandrinæ* (*b*). Hinc Œcumenicæ Synodi in hæreticos ita ſententiam dixerunt, *Eos Catholica & Apoſtolica Eccleſia anathematizat* (c) , ſive complexu ſuo depellit & ab officiorum ſuorum conſuetudine disjungit.

Atque iidem Patres his ipſis hæreticis quos contineri in Eccleſia negarunt, ſpem beatæ immortalitatis ademerunt. Ad eos Ignatius Martyr Theologus omnium vetuſtiſſimus in ſincera Epiſtola ad Philadelphienſes, *Ne erretis*, inquit, *Fratres mei . Si quis ſchiſma facientem ſequatur, Regno Dei non potitur* (*d*): Et Cyprianus ait, *Quiſquis ab Eccleſia ſeparatus adulteræ jungitur, a promiſſis Eccleſiæ ſeparatur, nec perveniet ad Chriſti præmia, qui relinquit Eccleſiam Chriſti* (*e*) . Sic vero Pomponium alloquitur, *Neque enim vivere foris poſſunt, cum Domus Dei una ſit, & nemini ſalus eſſe, niſi in Eccleſia, poſſit* (*f*). Nec opus eſt ceteros Patres commemorare: Omnes enim in eandem ſententiam loquuntur. Accedit, quod hoc argumentum Theologus Gallus doctiſſimus ſane & pietate commendatiſſimus Nicolius tam copioſe pertractavit, ut cæteris, qui ad idem aggrederentur, nihil reliquum feciſſet. Nos ex illo complura diximus in dogmaticis Inſtitutionibus (*g*). Itaque argumenti ſententiam ita concludimus, non licere Catholicæ Eccleſiæ per leges, quibus eam Chriſtus condidit, eos tolerare, qui ab ipſa diſſentiunt in aliquo dogmate, ſive in ſpem erigere æternæ ſalutis. Quapropter, ſi fœdus ineundum fit inter Eccleſiam atque eos cœtus, qui ab ipſa ſeceſſerunt, ita quidem henotica ſcribi debent ab Œcumenicis Conciliis, ſive etiam a Romano Pontifice, ut res omnes ſalvas habeat Catholica Religio. Evolvatur rerum geſtarum hiſtoria. Œcumenica Concilia ad Eccleſiæ ſocietatem evocarunt Arianos, Photinianos, Macedonianos, Eutychianos, Neſtorianos alioſque hæreticos, ſed iis conditionibus ne in ullo Catholicæ Religionis dogmate diſcreparent, & ne aliis quidem verbis, atque iis, quibus Catholici uterentur, fidem exprimerent. Contra autem cenſuerunt de iis rebus, quæ mediæ erant, nec ad Religionis doctrinam, ſed ad diſciplinam pertinebant. Nanque exiſtimarunt, hujuſmodi diſſenſum non officere, quominus ſocietas iniretur. Sic Concilia ſeſe geſſerunt, quod, cum perſpicuum ſit, pluribus non percurrimus.

V. At enim quas partes Principibus deferamus in conſociandis hæreticorum factionibus cum Catholica Eccleſia? Ab illis nimirum, ſi in officio eſſe velint, providendum eſt, ut Conciliis vel Romano Pontifici in gerenda hujuſmodi Provincia publicam operam libenter ferant eorumque conſilium tueantur. Atque hoc ipſum præſidium Eccleſiæ Orthodoxi Imperatores attulerunt; in quibus unus Theodoſius Magnus commemorandus eſt, ne ſi alios addamus, uberius, quam neceſſe eſt, rem pertractare videamur. Is per illud tempus Imperium ſuſcepit, cum Orientis Eccleſia in plures defecerat contrarias ſectas. Ariani omnium rerum potiebantur; Nanque Reipublicæ quadraginta annos præfuerant Imperatores Conſtantius & Valens qui ad Arianas partes ſeceſſerant. Nicæna Synodus Catholicæ Fidei decretum jamdiu condiderat, pertuleratque eos omnes, qui in eo conſentirent, Eccleſiæ eſſe adſcriptos. Hæc Fides incorrupte atque integre ſe habebat in Romana Eccleſia, quam Damaſus adminiſtrabat, & Alexandriæ, in qua Petrus

---

(a) *Strom.* VII. μονην εἶναι φαμεν την ἀρχαιαν και καθολικην ἐκκλησιαν εἰς ἑνότητα πιστεως μιας . . . ἣν εἰς πολλας κατατεμνειν βιάζονται αἱρεσεις.

(b) *Apud Athanaſium tom.* I. *pag.* 779. τῳ λαῳ της κατὰ Αλεξανδρειαν καθολικης Εκκλησιας.

(c) Τουτους ἀναθηματίζει ἡ Καθολικη, και Α᾽ποστολικη του θεου Ε᾽κκλησια.

(d) Μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοι μου, εἴτις σχίζοντι ἀκολουθει, βασιλειαν θεου οὐ κληρονομεῖ.

(e) *Lib. de Unit. Eccleſiæ.*

(f) *Epiſt.* 62.

(g) *Vol.* I. *part.* 2. *Prop.* II. *in Sch.*

Digitized by Google

trus erat Epiſcopus. Igitur Imperator omnium graviſſimus legem promulgavit, in qua, cum omnes ad Catholicam ſocietatem evocaret, iis eandem impoſuit fidem, quam Nicæna Synodus ſcripſerat, & tum Romanus Pontifex, ac Petrus Alexandrinus ſequebantur: quo facto publicam Catholicæ Eccleſiæ auctoritatem adjungere ſtuduit: Hujuſmodi enim Legem ad Populum Urbis C-Politanæ miſit, e qua in omnes Orientis Provincias deferri poſſet. Sic vero edixit, *Cunctos Populos, quos Clementiæ noſtræ regit temperamentum, in tali volumus Religione verſari, quam Divinum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis Religio uſque nunc ab ipſo inſinuata declarat: quamque Pontificem Damaſum ſequi claret, & Petrum Alexandriæ Epiſcopum, virum Apoſtolicæ Sanctitatis, ut ſecundum Apoſtolicam diſciplinam, evangelicamque doctrinam Patris & Filii & Spiritus Sancti unam Deitatem ſub parili Majeſtate & ſub pia Trinitate credamus* (a). Hoc edictum ita ſcriptum eſt, quivis ut intelligat, rem ipſam, quæ agitur, ad Theodoſium, tanquam ad Eccleſiæ tutorem pertinuiſſe. Nanque nec ille judicavit de doctrina, quam Ariani docebant, neque *novam Religionis formulam* condidit, qua omnes ſociari cives imperavit, ſed Nicænam Fidem publice rogavit, quam nimirum *Apoſtolicam diſciplinam, Evangelicamque doctrinam* dixit, & quam Romana Eccleſia, Damaſus Pontifex & Petrus Alexandrinus ſibi habebant. Atque negotium Theodoſius prudenter geſſit, idque ex priſco Patrum inſtituto, qui Orthodoxam eſſe Religionem, quæ in Romana Eccleſia eſſet aſcita, certo præjudicio exiſtimabant: quod pluribus diſputavit vel Jacobus Gothofredus (b). Nos plura non addimus. Habemus enim explicatum omnem, ut arbitramur, eccleſiaſticæ tolerantiæ locum, qui paucis his exponi poteſt, ampliſſimum Epiſcoporum Ordinem in Conciliis Œcumenicis, ſive Romanos Pontifices conſulere de ſanciendo fœdere cum diſſidentibus Chriſtianis debere, cumque Orthodoxa Eccleſia nec illos tolerare, nec complexu ſuo continere poſſit, qui ab ea in dogmate diſſentiunt, fœderis tales eſſe ſcribendas leges, ut, ſalvis omnibus Catholicæ Religionis rebus, peragatur, ſed Regibus atque Imperatoribus officium eſſe

 injun-

(a) *Leg. 11. Cod. Theod. tit.* de fide Catholica. *Videamus quid Sozomenus de hoc Theodoſiano henotico ſcripſerit lib. 7. cap. 4.* Ἔγνω, *inquit*, τὰ πρὸς Ἕω στασιάζειν ὡς καὶ τοὺς λαοὺς εἰς διαφόρους αἱρέσεις μεμερίσθαι, καὶ μάλιστα ἀνὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν. λογισάμενος δὲ ἄμεινον εἶναι προαγορεῦσαι τοῖς ὑπηκόοις ἣν ἔχει περὶ τὸ θεῖον δόξαν, ὥστε μὴ βιάζεσθαι δοκεῖν ἀθρόον ἐπιπίπτοντα παρὰ γνώμην θρησκεύειν. ΝΟΜΟΝ ἐκ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ προσφωνεῖ τῷ ΔΗΜΩ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΕΩΣ, συνεῖδε γὰρ ἐνθένδε, ὡς ἀπό τινος ἀκροπόλεως τῆς πάσης ὑπηκόου καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι δῆλον ἔσεσθαι ἐν τάχει τὸ γράμμα. ἐδήλου δὲ διὰ τούτου, βούλεσθαι πάντας τοὺς ἀρχομένους θρησκεύειν, ὡς ἐξ ἀρχῆς Ῥωμαίοις παρέδωκε Πέτρος, ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων, ΕΦΥΛΑΤΤΟΝ δὲ τότε ΔΑΜΑΣΟΣ ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος, καὶ Πέτρος Ἀλεξανδρειωτῶν, Καθολικὴν τὴν Ἐκκλησίαν ὀνομάζεσθαι. τοὺς δὲ παρὰ ταῦτα δοξάζοντας, αἱρετικοὺς προσαγορεύεσθαι, καὶ ἀτίμους εἶναι, καὶ τιμωρίαν προσδέχεσθαι: Comperit Orientem verſus provincias tumultuari, ita ut populi in varias ſectas diviſi eſſent, ac præcipue Conſtantinopoli. Cum igitur apud ſe reputaſſet ſatius eſſe, ut ſuam de Divinitate ſententiam ipſis ſubditis ſuis palam prædicaret, ne vim inferre videretur repente invitis, quid colendum eſſet præcipiendo, Theſſalonicæ poſitus legem dedit ad Populum Urbis C-Politanæ. Perpendebat enim animo fore, ut illinc tanquam ex arce totius Imperii, reſcriptum ſuum reliquis quoque Civitatibus brevi innoteſceret. Significabat autem eo reſcripto, velle ſe, ut omnes ſubditi ſui eam Religionem ſequerentur, quam Petrus Apoſtolorum Princeps Romanis ab initio tradidiſſet, & quam eo tempore Damaſus Romanæ Urbis Epiſcopus, ac Petrus Alexandrinus ſervarent. Utque eorum dumtaxat Eccleſia, qui Divinam Trinitatem æquali honore colerent, catholica nominaretur: qui vero aliter ſentirent, hæretici dicerentur infameſque eſſent, ſeque ſcirent ſupplicio afficiendos.

(b) *In Comm. ad Leg. cit.*

Digitized by Google

injunctum ut Pontificibus publicum adjungant præſidium in hujuſmodi concilianda ſocietate.

VI. Nunc de politica Tolerantia, quam, ſi civibus ſentiendi libertas adimenda non eſt, Arminiani affirmant, legibus eſſe permittendam ſanciendamque in Republica. Illi quidem conſtituunt, omnes eos, qui Religionem publico jure receptam non probant, (hos enim hæreticos habent), impune & libere poſſe verſari in Civitate, & ſeparatim Concilia habere, in quibus docere liceat, quæ ad Religionem ſuam ſpectant, etiamſi patriis ſacris ſint contraria. Addunt, optime Magiſtratus Reipublicæ conſulere, ſi doctos atque eruditos viros delegerint, qui rationum ductu & momentis in amicis colloquiis operam daturi ſint ad eos, qui a publica Religione recedunt, ab errore revocandos. Putant autem, fas non eſſe, publicas ab iiſdem hæreticis repeti pœnas (a), niſi Civitatis tranquillitatem intercipere ſtudeant, atque ad id facien-

---

(a) *Certatum eſt diu de politica in hæreticos poteſtate inter Calvinianos & Arminianos. Joannes Calvinus cum morte Servetum affeciſſet, ad ſententiæ ſuæ rationem ab invidia vindicandam librum edidit, in quo hæreticos politicis pœnis eſſe coercendos perficit. Calvino ea in re adverſatur aut Caſtellio, aut Lælius Socinus, aut quiſquis evulgavit*, Dialogum inter Vaticanum & Calvinum. *Hunc, quem potius Lælium Socinum exiſtimaveris, inultum impunitumque non dimiſit Theodorus Beza. Is duplex Chriſtianorum, qui non recte in aliquo Chriſtianæ Religionis dogmate ſentiunt, genus poſuit, alterum eorum, qui ſapientiores Doctores libenter audiunt, ut quod verum eſt percipiant, alterum autem eorum, qui non modo ad Fidem offendunt, ſed quod putant, pertinaciter affirmant, & diſſentientem ab Eccleſia cœtum aut condunt, aut pridem invectum tuentur: Hos cum hæreticos ſolum exiſtimet, Magiſtratuum poſſe gladio coerceri pluribus pugnat*, Opuſc. Theol. 1. pag. 89. 90. *Id ipſum ſenſerunt Helvetii, qui Bernæ Valentinum Gentilem, & Heildelbergenſes, qui Joannem Sylvanum hæreticos capitis damnarunt. Atque in his otioſe erant Calviniani. Cum vero in fœderato Belgio factiones Contraremonſtrantium ſive Gomariſtarum, & Remonſtrantium ſive Arminianorum ortæ eſſent, ea res iterum in concertationem venit, partium ſophiſtis magno animorum ſtudio contendentibus. Joannes Cuchlinus in Academia Leidenſi Theologus de poteſtate Magiſtratuum in hæreticos publice diſputavit & in Bezæ ſententiam conceſſit. Eum ſequutus eſt Bogermannus Synodi Dordracenæ Præſes, qui librum Bezæ* de hæreticis gladio Magiſtratus coercendis *in linguam belgicam convertit & Urbis Snecæ Magiſtratui nuncupavit. Arminianorum ſive Remonſtrantium complures, cum in diſcrimen adduci factionem ſuam perſpexiſſent*, Dialogum inter Vaticanum & Calvinum *iterum evulgarunt. Horum partibus ſtuduit Bernardus Dwinglo Paſtor Leidenſis, qui ſub nomine* Conſpicilli Chriſtallini *librum edidit. Ei ex contraremonſtrantibus nonnemo objecit librum, quem inſcripſit* Polyſteen, *& hujus libri apologiam, quam vocavit*, Euphraſian. *In utroque opere perinde hæreſin atque cetera publica crimina gladio Imperantium addixit. Huic auctori adjunctus eſt ſcriptor libri, qui Medioburgi in Zelandia editus eſt ſub eo titulo*, Velitationes quorumdam leviter armatorum militum. *Neque enim is eſt Belgicæ hujus concertationis finis. Nanque Simon Epiſcopius in Academia Leidenſi contra Calvinum & Bezam dixit, idque pluribus in locis & præſertim* comm. in Apoc. 11. 2. 3. tom. 11. *&* in 2. Joan. 11. 9. 10. 11. 16. *magno ſtudio egit. Quin etiam omnes Arminiani in ea lucubratiuncula, quam oppoſuerunt Bogermanno Synodi Præſidi, (hic enim e Synodo male dimiſerat Arminianos). ſic pergunt*, Eradicanda ex Eccleſiis ſanguinaria illa quorundam de occidendis hæreticis, quales facillime præſumuntur eſſe adverſarii quilibet, ſententia non ſolum ad innocentium ſæpe Chriſtianorum carnificinam, ſed patriæ hujus noſtræ, quæ libertate conſcientiarum potiſſimum hactenus floruit, perniciem comparata. Iſta ut ſerio expendantur, noſtro & Eccleſiarum noſtrarum nomine petimus ac flagitamus: *At Synodus Dordracena*

Digitized by Google

faciendum Religionem tanquam cauſſam prætendant. *Neminem*, inquit Limborchius, *Religionem contra conſcientiam ſuam amplecti Magiſtratus cogat, nec exercitium Religionis a ſua diverſæ in privatis ædibus per vim aut edictorum ſeveritate impediat . . . licet tamen illi improbos ac turbulentos homines, Religionem prætendentes, quoties contra leges politicas delinquunt. pro facti ratione punire* (a). Hæc eadem Arminianorum Princeps Grotius docuit. Nanque omnes leges, quas contra hæreticos ſcriptas in utroque Codice invenimus, in eum ſenſum accepit, quaſi earum latores de hujuſmodi hæreticis ſolum edixerint, qui ſuperſtitionem & dogmata Imperio contraria docuerint, aut vero contra publica juſſa ab ineunda pace cum diſſidentibus conventibus audacter animos avocaverint (*b*), idque ipſum non ſemel contendit (*c*). Ex quo adparet, eundem in ea eſſe ſententia, ut exiſtimet, hæreticos ab Imperio eſſe liberos, antequam aut in ſuperſtitionem deſciverint, aut in civiles leges peccaverint.

Atque ille hactenus quidem. Nos paulo poſt dicemus, quorſum hujuſmodi impunitas, quæ hæreticis cœtibus proponitur, tandem evadat. Nunc paucis damus, in Chriſtianorum Principum eſſe munere, ut, quod e Republica atque e Religione fore omnes intelligunt, publicum Imperium præſidio eſſe palam faciant ad coërcendos hæreticos, quos Catholica Eccleſia tales judicavit. Harum partium Principes Scriptura commonefecit. Nanque Apoſtolus dixit, iis gravi de cauſſa gladium eſſe commiſſum ad ultionem eorum omnium, qui recta non ſequuntur, & qui officio non gaudent, contra vero ad munimentum eorum, qui legibus quidem non propter metum parent ſed eas colunt, quia id ſalutare maxime judicant (*d*). Hebræi enim perinde atque Romani gladium ſive pugionem Poteſtatis atque Imperii inſigne habuerunt (*e*). At enim qui ab Eccleſia Catholica deficiunt eique in dogmate diſcrepant, iidem idcirco officium ſuum deſerunt, nec recta faciunt. Id enim cum conſtet, ergo ſequitur, ab iis eas eſſe dandas pœnas, quas Principes impoſuerint. Atque in eo Chriſtianorum Imperatorum exponendo jure veteres Patres & Principes conſentiunt. *In hoc Reges*, inquit Auguſtinus, *ſicut eis divinitus præcipitur, Deo ſerviunt in quantum Reges ſunt, ſi in ſuo Regno bona jubeant, mala prohibeant non ſolum quæ pertinent ad humanam ſocietatem, verum etiam quæ pertinent ad Divinam Religionem* (*f*). Sic enim doctiſſimus Pater ediſſerendo effecit, eos Principes recte vicem ſuam fuiſſe functos, qui multa pœnarum genera in pertinaces Donatiſtas ſanciverunt.

Leo

---

cena quicquid Calvinus & Beza ea de re ſenſerunt, plane comprobavit. Nanque in peroratione ſententiæ, quam de Remonſtrantibus pertulit, præpotentes fœderati Belgii Ordines rogavit, ut arcerent ſuborientes omnes hæreſes, & errores, Spiritus inquietos & turbulentos compeſcerent. *Synodo huic potius, quam Arminianis conſentiunt Leidenſes Profeſſores in* Synopſi purioris Theologiæ *& in* Cenſura Confeſſionis Remonſtrantium, *quod oſtenderunt Epiſcopius in* Apologia pro Confeſſione Remonſtrantium *& Philippus Limborchius in* Hiſtorica relatione Controverſiarum in fœderato Belgio de Prædeſtinatione. *De controverſia apud Belgas hactenus quidem.*

(a) *Theol. Chr. lib.* VII. *cap.* XXI.

(b) *In hujus lib. cap.* VIII. §. 3.

(c) *Ad Matthæum cap.* 13. *v.* 41.

(d) *Rom.* XIII. 4.

(e) Suetonius *Galb.* 11. Iter ingreſſus eſt paludatus, ac dependente a Cervicibus pugione ante pectus, nec prius uſum togæ recuperavit, quam oppreſſis, qui novas res moliebantur. *Vitellio* 15. Aſſiſtenti conſuli exſolutum a latere pugionem veluti jus necis vitæque civium reddebat. *De Trajano S. A. Victor. de Cæſ.* 13., Uti Præfectum prætorio, Saburanum nomine, cum inſigne poteſtatis, uti mos eſt, pugionem daret, crebro admonuerit: Tibi iſtum ad munimentum mei committo ſi recte agam: ſin aliter, in me magis.

(f) *Contra Creſc. lib.* III. *cap.* LI.

Leo Pontifex ad cognominem Auguſtum, *Debes incunctanter advertere Regiam poteſtatem tibi non ſolum ad Mundi regimen, ſed maxime ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam* (a). Ad eos Iſidorus Hiſpalenſis, *Cognoſcant Principes Sæculi Deo debere ſe rationem reddere propter Eccleſiam, quam a Chriſto tuendam ſuſcipiunt. Nam ſive augeatur pax & diſciplina Eccleſiæ per fideles Principes, ſive ſolvatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorum poteſtati ſuam Eccleſiam credidit* (b). Quam quidem ob rem Orthodoxi omnes Imperatores ad Catholicæ Religionis incolumitatem advigilabant, & qui eam perdere eniterentur, eos multiplici pœnarum genere afficiebant. Hoc eorum ſtudium priſca probavit Eccleſia, quamquam propter clementiam capitis ſuppliciis interdum interceſſiſſet. Nanque in Gallia Epiſcopi, qui auctores Principatui fuerant, ut in Priſcillianiſtas, praviſſimorum dogmatum doctores & vitæ nefariæ homines gladio animadverteretur, eam ob cauſſam ab Eccleſiæ disjuncti ſunt ſocietate. De Catholicis Imperatoribus loquimur equidem. Nanque Conſtantius & Valens cum hæretici fuiſſent, nullas de coercendis hæreticis leges juſſerunt. Sed a Catholicis Principibus non diſcedamus. Hi vero non eodem habuerunt loco eos omnes, qui ad Catholicum dogma offenderunt, ſed a diverſis hæreticorum cœtibus diverſas repetiverunt pœnas pro pertinaciæ atque improbitatis ſuæ ratione (c). Huc ſpectat elegantiſſimum Paratitlon Jacobi Gothofredi (d), in quo multiplices, quibus hæretici affecti ſunt, pœnas ſtatim percurrimus. Igitur Principes diligenter operam ponant neceſſe eſt, ut, ſi quos a Fide deſciviſſe ex Catholicæ Eccleſiæ judicio cognoverint, iidem convicti, quid verum ſit, tandem perſpiciant & errores depellant: *Decet*, inquit Theodoſius junior, *noſtrum Imperium ſubditos de Religione commonefacere* (e). Id valent omnia argumenta, ex quibus Arminiani efficere conantur, hæreticos non armis, ſed rationum ductu eſſe pertrahendos ut Catholicæ Eccleſiæ morem gerant. At ſi qui cum Catholicæ Eccleſiæ judicio audientes non fuiſſent, nimium pertinaciter hæreſi inſiſtant ſuæ, eamque contra Principum ſacra juſſa propagare pergant aut cœtus agant, his gladii poteſtas tandem opponenda eſt, quæ Principibus ad ſoſpitandam Civitatem & ab omni improbitatis genere liberandam divinitus impertita eſt.

VII. Abeamus parumper a Grotio. Nam ſupervacaneum non eſt Joannem Barbeyracium refellere, qui, quum Grotianos libros diu evolviſſet, in Gallico opere *de morali Patrum ſcientia cap.* XII. putavit, ſummos Principes jure carere animadvertendi in hæreticos: illis enim Imperium dumtaxat in eos tribuit, qui a publica Religione deficientes aliquid doceant, quod aperte publicæ tranquillitati officiat. Sic nanque argumentum concludit ſuum. Poteſtas omnis Imperii ex conſenſu obedientium orta eſt. Quum autem illi, qui obediunt, in civiles cœtus & Civitates coaluiſſent, ut munimentum contra eos haberent, qui in Anarchia vitas & fortunas ſuas invadebant, plane ſequitur, Imperium in ea tum poteſtate fuiſſe conſtitutum, quæ hujuſmodi hominum conſilio congrueret. Politici nempe humanarum ſocietatum moderatores creati fuere, ut ea vis tolleretur, quæ [illegible] in Anarchia inferebatur. In cæteris nanque rebus, in quibus ante ſociatas Civitates ſine ullo metu homines verſabantur, naturalis libertas conſervata eſt. His poſitis intelligi facile non poteſt, cum nondum civiles ſocietates natæ erant, aliquos extitiſſe, qui Religionem ſuam cæteris proponerent, eoſdemque ad eam aſciſcendam invitos compellerent. Immo quiſque tum in iis, quæ ad

(a) *Epiſt.* LXXV.
(b) *In ſent.* III. *cap.* LI.
(c) *Leg.* 65. *Cod. Th tit. de Hær.*
(d) *Ad Cod. Theod. lib.* XVI. *tit.* V. *de hær.*
(e) *In leg.* III. *ib. de fide Cath.* Πρέπει τῃ βασιλείᾳ, τοὺς ὑπηκόους περὶ τῆς εὐσεβείας ὑπομιμνήσκειν.

ad Deum ſpectabant, otioſe ſe habebat, eamque ſacrorum diſciplinam libere ſequebatur, quam rationi aptiorem judicabat. Ergo qui ab Anarchia ad Civitatem demigrarunt, neutiquam in hujuſmodi Principatum conſenſerunt, qui ipſorum arbitratum coerceret in aſciſcendis Religionibus. Neque enim conſentire potuerunt: Nanque ea in alios conſenſu transferuntur, quæ in transferentium ſunt ditione. At ſatis conſtat, in hominum manu haud eſſe poſitum, ut non ex ſuo, ſed ex aliorum judicio cenſeant de ſacris, quibus colendus eſt Deus. Quæ ſane ſingulis ineſt *conſcientiæ libertas*, nec proprio, nec aliorum Imperio cohiberi poteſt. Si qui ad aliquam probandam Religionem vi adigatur, probantis quidem ſpeciem præbebit, ſed ſeorſum id ſentiet, quod ex ſua eſt ſententia. Ergo affirmandum eſt, rem eſſe Religionem, quæ in cujuſque poteſtate repoſita ſit, nec a publicis Rerumpublicarum Rectoribus juberi poſſit.

Hoc dicendi genere politicam conſtituere Tolerantiam Barbeyracius ſuſtinuit. Ac nihil quidem excogitare & proferre potuit, quod ſolicitando Civitatis ſtatui accomodatius ſit, aut ad perdendam Religionem magis pertineat. Qui ſane Barbeyracii exemplo publicum Imperium ita metiatur, ut ab eo liberum eſſe Religionis negotium efficiat, eodem modo ſi diſpicere aggrediatur, an hoc vel illud conſenſu eorum qui obediunt politicis Terrarum Dominis mandatum ſit, eo prorſus perveniet, quo cupiditas hominum ab omni Dominatu abhorrentium contendit. At enim demus eas ſolum civilis Imperii eſſe partes, quæ ex jure defendendæ Civitatis oriuntur. Hoc ſi ita ſe habeat, ea omnia illis, qui Imperium gerunt, tribuenda ſunt, quæ ad vim improborum civium repellendam, ad conſervanda bonorum capita, & ad multitudinem in officio continendam maximo eſſe uſui videantur. Sed quoniam ad hanc rem, in qua communis omnium ſalus conſiſtit, nihil magis conducat, quam ſummi & præpotentis Dei metus, (id enim non multo poſt uberrime dicetur), plane neceſſe eſt Religionem ita Principibus eſſe commendatam, ut eam vindicare & tueri non modo poſſint, ſed debeant, quin aliud huic muneri prævertant. Hæc porro Religionis clientela neceſſario conjuncta eſt cum poteſtate animadvertendi in eos, qui a publicis & receptis ſacris animum avocantes ſeorſum aram ſibi extruunt & in partes ſuas cæteros cives docendo ducere conantur. Si enim uti in Anarchia, ſic in civili ſocietate arbitratu quiſque ſuo qualiacunque ſacra impune ſibi habere poſſet, profecto in tutela Principum Religio repoſita non eſſet, ex quo iis validiſſimum ad tegendam Civitatis tranquillitatem præſidium eriperetur. Sed iſtud explicate pertractabitur in octava exercitatione. Igitur quamvis Imperium ſolo defendendæ Reipublicæ jure contineretur, tamen abnui non poſſet, quin in eo ineſſet poteſtas ſanciendarum in eos legum, qui a recepta Religione deſcivere. Sic cauſſa facile vincitur, utcunque Barbeyracio illud concedatur, quod confidentiſſime ſibi ſumpſit.

Deinceps autem hoc ipſum paucis rejiciendum eſt, quod ille in perexiguum & anguſtum locum ſummam Imperii poteſtatem concluſit. Id enim primum eſt, ex quo veluti ex fonte argumentum ſuum ad comprobandam civilem Tolerantiam repetit. Ac illum equidem rogamus qua ratione & via ſciverit, quid homines, qui in civiles cœtus coaluerunt, in politicos Præfectos initio transferre ſtuduerint? Quas humani generis hiſtorias, quos annales, quæ monumenta evolvit? At enim quum homines ante conditum Imperium in periculo vitæ & fortunarum omnium verſarentur, facile quiſque conjiciet, eos hujuſmodi conſilio Civitates conſociaſſe, ut ad vim propulſandam præſidium ſibi compararent. Hoc quidem recte: ſed quum in Anarchia tum mutuis bellis Gentes conficerentur, tum iis rerum cognitionibus carerent, ſine quibus vita eſſe beata non poteſt, cur eodem conjiciendi modo aſtrui non poſſit, civiles Rectores fuiſſe creatos, ut multitudinem, quæ Imperio ſe ſubjecit, non modo tuerentur, verum etiam eandem plene & cumulate fortunarent. Quinimo res omnis in eum modum peracta eſt. Hujuſmodi enim metus, qui Gentes invadere potuit, ne vi ab aliis opprimerentur, in cauſſa fuerit, cur eæ omnes in Concilia ſeſe congregaverint, Imperiiſque paruerint. Hoc nanque Barbeyracius ſibi ſumat, quod ipſum Samuel

muel Puſendorfius *in lib.* VII. *de jure N. & G.* copioſe perſequutus eſt. Enimvero quum iſtud primum ſucceſſerit, proximum fuit, ut illi, qui Duces ad defendendam hominum ſalutem tuendaſque opes fuerant, non modo robore virium ſeſe multitudini commendarent, ſed aliis ſtudiis Principatum ſuum, vel ad perpetuitatem conſtabilirent. Humanum olim genus maximis malis afficiebatur, poſtquam ipſum late creverat, nec dum vero ab Anarchia diſceſſerat. Tum enim nihil virtutis extitit, nulla diſciplina, nulla vitæ inſtitutio, ſed id aequius habebatur, quod ei utile erat, qui plus poterat, nihil niſi per fraudem & injuriam gerebatur, ferro, non lege res repetebantur, omnia demum eo inclinabant, ut miſerrimos Populos efficerent. Quamobrem primi illi Duces, qui ſociatis Populis contra hoſtium impetum præfuerunt, id amplius ad augendam & conſtituendam poteſtatem ſuam egiſſent neceſſe eſt, ut homines virtutum diſciplinis imbuerent, urbanitatis officiis erudirent, eoſque jure continerent, æquitate gubernarent, diligenterque providerent, ne quidquam iis ad bene beateque vivendum deeſſet. Hæc omnia quum illi in poteſtate eſſe ſua declaraſſent & ſedulo obiviſſent, tum denique rem ita perfecerunt, ut Imperio, in quo ſolum defendendæ multitudinis jus inerat, plena politici Principatus ratio accederet. Sic enim ediſſeruit Polybius rerum publicarum conſultiſſimus, qui *in Hiſt. lib.* VI. *cap.* III. putavit, primas humani generis præfecturas illis obtigiſſe, qui cæteros animi audacia & corporis viribus ſuperarent, eoſque ductores tum ad Regum & politicorum moderatorum dignitatem fuiſſe evectos, cum Populos, quos Imperio ſuo adjecerant, virtutibus imbuendos legibuſque regendos ſuſcepere. Ἐπειδὰν, inquit ille, *δὲ τοῖς συστήμασι διὰ τὸν χρόνον ὑπογένηται συντροφία καὶ συνήθεια, τότε ἀρχὴ βασιλείας φύεται*, *poſtquam vero quam procedente tempore inter congregatos cœtus communis educatio & vitæ conſuetudo conſequuta fuerit, ab eo principio Regnum extitit*. Optime Ariſtoteles Scriptor politicorum omnium graviſſimus idemque doctiſſimus *in lib.* VII. *de Rep. cap* I beatam civium vitam finem eſſe docuit, qui Civitatibus propoſitus eſt. Nam eos, qui de Republica diſſerere aggrederentur, antea juſſit diſpicere quid illud eſſet, in quo vita maxime optabilior reponeretur: hoc enim niſi præſcirent, perperam ad id animum adjuncturos, ut de optima Republica diſputarent: Tum in *cap.* 2. ſic conſtituit, Ὅτι *μὲν οὖν ἀναγκαῖον εἶναι πολιτείαν ἀρίστην ταύτην, καθ' ἣν τάξιν κἂν ὅστις οὖν ἄριστα πράττοι καὶ ζώη μακαρίως, φανερόν ἐστι, perſpicuum eſt, hanc neceſſario eſſe optimam gerendæ Reipublicæ formam, ex cujus conſtitutione quivis res optimas agat & beate vivat.* Hæc ita ſunt. Ergo ſequitur, eorum, qui Terris Rectores dati ſunt, hujuſmodi eſſe poteſtatem, quæ non modo hominibus incolumitatem afferat, ſed ſecundas ipſis res omnes præſtet & conſervet.

Procedat modo oratio. Quum enim hoc exploſum eſſet, in quo Barbeyracianæ cauſſæ caput conſiſtebat, in promptu eſt eam totam breviter refellere. Si nimirum ſumma Imperii poteſtas complexu ſuo contineat quidquid cives fortunat, idque ipſum legibus jubere poſſit, cur Religio eximetur? Hæc enim una omnium excellentiſſima virtus eſt, quæ ſi tollatur, non ſolum æterna, ſed publica & privata felicitas deplorata erit. Sed qui primi Civitates conſciverunt, inquit Barbeyracius, hujuſmodi Principatum condere non potuerunt, in quem transferrent poteſtatem coërcendæ illius libertatis, quæ *Conſcientiæ* vocatur, eam quidem ob cauſſam quod in hominum manu poſitum non eſt, ut id animo ſentiant quod alii imperaverint. Plane Philoſophus noſter fallitur. Nam illud non agitur, an politicis Præfectis primi Civitatum conditores ita ſe ſubjecerint, ut, quamvis convicti non eſſent, id tamen animo ſibi perſuadere adigerentur, quod illi juberent. Ea res enim effici non potuit, quia civile Imperium in animum non penetrat, qui ſolis rationum momentis vincitur omnemque vim detrectat. Si enim cogatur, aſſentientis quidem ſpeciem præbebit, ſed nunquam ſentiet, quod jubetur, niſi argumentis adducatur. Quid igitur illud ſit, quod intiat? An nempe homines in civilium Rectorum poteſtatem ſe ita tradiderint, ut tum in publicis tum in privatis ædibus Religiones docere non poſſent, quæ a publicis ſacris diſſentirent,

Digitized by Google

rent, ac ſi qui forte de rebus Divinis cogitarent contra atque Civitas crederet, aliiſque ſcholam explicare ſuam auderent, in eos legibus ageretur? Utrumque enimvero iſtud, quum in hominum manu fuiſſet, in illos, quibus publicum Imperium obtigit, translatum eſt. Atque ſane prudentiores Gentes exiſtimarunt, conſtituto ſummo Imperio, penes ſingulos cives non eſſe, ea ſacra ſibi habere quæ colenda putaverint. Auctor eſt Socrates apud Xenophontem *in lib.* IV. *Memorab.* Religionem non cujuſque civis arbitratu, ſed publica lege eſſe præſcriptam: Sic enim Euthydemum alloquutus eſt, Ὁρᾷς γὰρ ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς θεὸς, ὅταν τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ πῶς ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται, νόμῳ πόλεως, *Vides nanque Delphicum Deum, interrogantibus quonam pacto quiſquam Diis gratum faciat, reſpondentem, lege Civitatis*. Græci quidem omnes legum, quibus Civitates continebantur, optimi interpretes edicebant, Religiones in jure eſſe eorum, qui imperabant. Thucidides *in lib.* IV. *cap.* 98. de iis hæc dixit, Τὸν νόμον τοῖς Ἕλλησιν εἶναι, ὧν ἂν ᾖ τὸ κράτος τῆς γῆς ἑκάστης, ἤν τε πλέονος, ἤν τε βραχυτέρας, τούτων καὶ τὰ ἱερὰ ἀεὶ γίγνεσθαι, *Jus hoc apud Græcos eſſe, ut qui Imperium obtineant in terra aliqua magna aut parva, eorum ſint & templa*. Romani porro, cum alios Populos Imperio adiiciebant ſuo, eorum non modo civilia omnia, ſed & ſacra in ditionem recipiebant. Vetus eſt formula apud Livium *in lib.* I. *cap.* XV. in quam Tarquinio Priſco Collatia ſe ſubiecit, Rex, *Eſtis ne vos Legati, Oratoreſque miſſi a Populo Collatino, ut vos Populumque Collatinum dederetis?* Legati, *Sumus*. Iterum Rex, *Eſt ne Populus Collatinus in ſua poteſtate?* Legati, *Eſt*. Tum Rex, *Deditis ne vos, Populum Collatinum, Urbem, agros, aquam, terminos, delubra, utenſilia, Divina, humanaque omnia in meam Populique Romani ditionem?* Legati, *Dedimus*. Tandem Rex, *At ego recipio*. Hac deditionis lege Campani in Populi Romani Imperium ſeſe receperunt apud eundem Livium VII. 31., *Populum Campanum*, inquiunt, *Urbemque Capuam, agros, delubra Deûm, Divina humanaque omnia in veſtram P. C. ditionem dedimus*. Priſca Romanorum hæc ſunt inſtituta, ad quæ Plautus ſpectavit *in Amphitruone Act.* I. *Scen.* I. *verſ.* 102. 103.

Deduntque ſe, Divina humanaque omnia, Urbem & liberos
In ditionem atque in arbitratum cuncti Thebano Populo.

Tacitus autem *Ann.* III. 71. id ipſum de univerſo Imperio pronunciavit, quód in Italia Romani ſibi vindicabant: Docuit enim, *cunctas ceremonias Italicis in oppidis, templaque & Numinum effigies juris atque Imperii Romani eſſe*. Quocirca Juriſconſultus *in l.* I. §. 2. *D. de Juſt & Jur.* affirmavit, jus publicum ad ſacra pertinere, idemque *in l.* 10. §. 2. *D. eod.* eam eſſe civilem juriſprudentiam edixit, quæ *Divinarum & humanarum rerum notitiam* complectitur. Sequutus enim eſt eximium Philoſophum Chryſippum, qui publicam legem vocaverat *Reginam Divinarum humanarumque rerum.* Sane duodecim Tabulæ, qui fons eſt Romani juris, de ſacris plurima ſancivere: Auſonius ſic cecinit,

Jus triplex tabulæ quod ter ſanxere quaternæ,
Sacrum, privatum, & populi commune quod uſquam eſt.

Sed hoc ipſum in undecimo capite hujus proluſionis uberius differetur. Ea Græcis & Romanis fuit de principatu ſententia. De cæteris autem Gentibus ſatis conſtat, eas putaſſe Principum eſſe providere, ne qui Religiones receptis ſacris contrarias in Civitatem inveherent. Nam apud eas univerſas iidem, qui ſummum Imperium gerebant, Sacerdotes erant, remque pontificiam procurabant, de quo more in ſecunda critica exercitatione quæretur. Si igitur omnes Nationes de politicis Rerumpublicarum moderatoribus ſic exiſtimarunt, ab ipſis liberas non eſſe Religiones, profecto ſequitur hanc poteſtatem in eos ab initio fuiſſe translatam, cum primum Civitates ſociatæ fuere. Hæc de quolibet Principatu contra Barbeyracium. Nanque de Chriſtiano principatu ſeparatim diſputari neceſſe non eſt, cujus ſumma in hæreticos poteſtas tum Scripturis, tum piorum Imperatorum exemplis comprobata eſt, & contra omnes Arminianos in *octava exercitatione* evincetur.

CAP. X.

I. Grotiana ratio de Imperio ſummarum Poteſtatum circa ſacra quietæ Civitatis ſtatum ſolicitare poteſt. Principibus enim datur quod Divino juri contrarium eſt.
II. Deinde id iiſdem adimitur, in quo Civitatis incolumitas poſita eſt. Poſtremum hoc probandum ſuſcipitur.
III. Quum Reſpublica in Pietate adverſus Deum nitatur, plane intelligitur, quid in illam e Chriſtiana Religione permanat.
IV. Ad Reipublicæ tranquillitatem Religio plurimum facit non modo propter præcepta morum, ſed etiam propter cognitionem dogmatum, quibus publica & privata civium vita accommodari ſolet.
V. Publica omnia & privata ſacra in Principatus ſunt tutela: Quocirca optimi Principes de prohibendis Hæreticorum privatis ſodalitiis plures leges dixerunt.
VI. Concluditur Principes, ſi Grotium Præceptorem ſequantur, exitium Reipublicæ allaturos.

I. MAgnam a Chriſtianis Regibus iniiſſe gratiam, atque omnes Europæ demeruiſſe Dominos fortaſſe Grotius videtur, tot evulgatis libris, quibus Ordinum Hollandicæ Reipublicæ Rectorum Imperium in ſacris vindicavit. At enim optimi Principes contra ſentient, atque rerum politicarum ignari fortaſſe exiſtimant, ſi ad rem animadvertendam ſuam animum appulerint, & ſive quid Grotius ad ſummum Principatum adiunxit, ſive quid de eodem derogavit, accurate compertum habuerint. Nanque quidquid Arminianorum hic Patronus Chriſtiano Principatui adſcribere voluit, (illud enim eſt, quod de publica Religione Principum numine & Imperio condenda diſputavit), hoc univerſum a Divinis abhorret legibus, quas ad Eccleſiam bene ſapienterque gerendam Chriſtus rogavit. Id enim cum ſatis expoſitum ſit, Dominatus ille, quem Grotius in Chriſtianis Rebuſpublicis conſtituere cogitavit, legibus Divinis prorſus contrarius eſt, ſive nec firmus, nec pacatus, nec diuturnus. Maxima quæque, ſi injuſta ſint, infelicitatis plena ſunt & ſtatim dilabuntur. Hoc munimentum Principum inexpugnabile eſt, Deum habere Imperii ſui auctorem & conſervatorem, quo præſidio illi carent, ſi quid in adminiſtranda Republica ſibi capiant contra leges, quas iis Deus optimus ſcripſit. Igitur quod Arminianus Principibus dedit, ſi illi ad Imperium ſuum adiiciant, id profecto ſumunt, ex quo ſibi, ſuis & Reipublicæ exitium conſciſcant.

II. Jamvero quod de ſummo Imperio idem Arminianus derogat, id omnes, qui de politicis ediſſeruerunt, tanti eſſe Principibus putarunt, ut ſine eo publicæ conſulere ſaluti non poſſint. Nanque par non eſſe arbitratur, ſummos publicarum rerum Moderatores perferre de arcendis prohibendiſque privatis hæreticorum hominum hetæriis ſive ſodalitatibus, quæ propter Religionem coire ſolent. Si enimvero ex ea Grotii ſententia Reſpublica adminiſtretur, hæc in ſummum diſcrimen conjicietur: quod nunc paucis perſequemur. Sed antea conſtituendum eſt, quid & quale ſit id, quod e Chriſtiana Religione ad Rempublicam permanat: Id enim argumento erit, Principes in eo eſſe munere, quod ſeponi non poteſt a ſumma Majeſtate, ut ad Reipublicæ incolumitatem eorum omnium prohibere conventus debeant, qui a Catholica Eccleſia diſſentiunt. Haec ſi perfecerimus, plane intelligetur, Grotianam de publicis & privatis ſacris rationem illuc evadere, ut id Principibus detrahat, in quo civitatum collocata eſt ſumma ſalus.

III. Percurramus, quod primum poſuimus. Religio quidem hoc conciliis hominum jure ſociatis ſive Civitatibus tribuit, ut bene beateque ſe habeant. Nam ſublata adverſus Deum

Digitized by Google

Deum pietate nec legibus, in quibus civium incolumitas verſatur, mos geritur, nec publica pacta ſervantur: Tollitur etiam fides, & una excellentiſſima virtus juſtitia. *Numinis contemptum*, inquit Libanius, *nulla fides ſequitur* (a). Eam ob rem vir doctiſſimus Ariſtoteles atque idem graviſſimus Philoſophorum omnium, qui ordine univerſa explicavit, ex quibus beata poſſit eſſe Reſpublica, primo loco Religionem repoſuit (b): quæ iiſdem de cauſis a Cicerone humanæ ſocietatis fundamentum appellatur. Et Plutarchus *adverſus Colotem* putavit, *facilius Urbem ædificari ſine ſolo poſſe, quam opinione de Diis ſublata ſocietatem convenire, aut ſi convenerit, conſervari* (c). Id ipſum veteres omnes ſenſerunt, quos Valerius Maximus protulit (d). Itaque Horatius Principem ſuum ſic commoneſecit,

Diis te minorem quod geris, imperas:
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Dii multa neglecti dederunt
Heſperiæ mala luctuoſæ (e).

Ipſe Atheorum chorus non abnuit, Religionem, quam contemnit, ad continendos in officio populos fuiſſe conditam (*f*). Unus omnium extitit Petrus Bælius, qui ſic arbitratus eſt, Civitati, quæ ſummum & præpotentem rerum Dominatorem Deum nec colit nec veretur, nihil tamen deeſſe ad publicam tranquillitatem (*g*). Quem contra pluribus dixerunt Jacobus Bernhardus (*h*), Buddeus (*i*), & Georgius Pritius (*k*). Sed pergamus, quo inſtituimus. Convenit nimirum inter omnes de coniunctione illa, quæ Reipublicæ intercedit cum qualicumque pietatis diſciplina. Itaque diſpici par eſt, quid dicamus de Chriſtiana Religione oporteat, qua divinius eſſe mortalibus nihil poteſt. Omnes quidem cives, ſi modo in Chriſtianis inſtitutis profecerint, nihil antiquius & ſanctius habent, quod virtutum ſtudiis prævertant, atque in eo eſſe officio ſatis monentur, ne quid avare, vel injuſte, vel libidinoſe vel incontinenter agant, tametſi hoc ipſum univerſos homines celare poſſint. Plinius Secundus ad Trajanum Imperatorem retulit, *Chriſtianis hanc fuiſſe ſummam vel culpæ ſuæ vel erroris, quod eſſent ſoliti ſtato die ante lucem convenire, carmenque Chriſto, quaſi Deo dicere ſecum invicem, ſeque Sacramento non in ſcelus aliquod obſtringere, ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent* (*l*). Quam ob rem Chri-

(a) *Decl.* 3. *pag.* 250. *C. edit. Pariſ.* Τῇ εἰς θεοὺς ὀλιγωρίᾳ πίστις οὐχ᾽ ἕπεται.
(b) *Sic de Rep. cap.* VIII. *lib* VII. Ἐπισκεπτέον δὲ καὶ πόσα ταῦτ᾽ ἐστιν, ὧν ἄνευ πόλις οὐκ ἂν εἴη .... Πέμπτον δὲ καὶ πρῶτον, τὴν περὶ τὸ θεῖον ἐπιμέλειαν, ἣν καλοῦσι ἱερατείαν, Quam multa autem ſint numero, ſine quibus Civitas eſſe non poſſit, videndum eſt .... Quintum eſt id, quod primo loco ponendum fuit, rerum Divinarum curatio, quam Sacerdotium dicunt.
(c) *Pag.* 1152. Πόλις ἄν μοι δοκεῖ μᾶλλον ἐδάφους χωρὶς ἢ πολιτεία τῆς περὶ θεῶν δόξης ἀναιρεθείσης παντάπασι, σύστασιν λαβεῖν ἢ λαβοῦσα τηρῆσαι.
(d) *Lib.* 1. *cap.* 1.
(e) *Lib.* 3. *od.* 6.
(f) *De hujuſmodi Atheis conſulendus eſt Theophilus Raynaudus*, Erot. de bonis & malis libris.
(g) *In continuat. Cogitatorum de cometis* §. CXVIII. *pag.* 568. *& in Reſponſ. ad quæſ. Provinc. tom.* IV. *pag.* 232.
(h) *In Novell. Reipubl. litter.*
(i) *De Atheiſm. & Superſt. cap.* IV. §. V.
(k) *In Erudita diſſert. de Atheiſmo in ſe fœdo & humano generi noxio.*
(l) *Epiſt.* XCVII. *lib.* X.

Digitized by Google

Chriſtiana ſocietas ita ſe habet, ut cives, munus quiſque ſuum, accurate exerceant, perlibenter pareant Magiſtratibus & de civitate optime mereri enitantur, Reges vero ita Rempublicam adminiſtrent, ut intelligant, ad Populorum incolumitatem Principatum ſibi a Deo eſſe datum, quem judicem & cognitorem vereantur rerum omnium, quas gerunt. Quid plura opus eſt ad Chriſtianæ Civitatis præſtantiam? Hoc enim argumentum copioſe pertractarunt Ludovicus Vives (*a*), Rob. Bellarminus (*b*), Carolus Scribanius (*c*), Lambertus Danæus (*d*), Samuel Puſendorfius (*e*), Franciſcus Buddeus (*f*), Jacobus Bernhardus, quem paulo ante nominavimus, clariſſimus Eccleſiæ Gallicæ Leidenſis Paſtor (*g*), ad hos alii plures contra Bælium, quos Joannes Albertus Fabricius dinumeravit (*h*).

IV. Expoſitum eſt quid Religio valeat ad fortunandum Civitatibus ſtatum; Religionis autem nomine ſignificamus non modo morum diſciplinam, ſed etiam univerſam auguſtiſſimorum dogmatum ſcientiam. Nanque Divinarum rerum cognitionem bene vel male perceptam officiorum leges vel ad Reipublicæ ſalutem accommodatæ vel eidem contrariæ ſequuntur. Plato enimvero, quem omnibus Græcis anteponimus, ab iis, quæ de Deo dicebantur in Philoſophia, non ſejunxit publicam civium conſuetudinem. Is vetuit, ne in Republica, quam animo condebat, hujuſmodi Doctores eſſent, qui fato omnia adminiſtrari & Deum malorum eſſe auctorem putabant. Sic enim edixit, *Omni contentione pugnandum eſt, ne quis in Civitate quam bene geri volumus, vel dicat, vel audiat ſeu ſenex, ſeu juvenis, ſeu in poëmate, ſeu in alia narratione Deum cauſam alicui eſſe malorum. Quod neque ſancte ita dici poteſt, neque utile eſt Civitati, nec ſecum conſentit in explicatione* (*i*). Tiberius, teſte Suetonio, *Religiones negligebat*, ſive univerſas virtutes deſpicatui habebat, quod omnia fato tanquam ſummo rerum Rectori eſſe ſubiecta exiſtimabat. Præclare Silius italicus.

Heu primæ ſcelerum cauſæ mortalibus ægris,
Naturam neſcire Deum.

Ita veteres Philoſophi de Theologia ſua. At inter dogmata, quæ in Chriſtianæ Religionis codicibus docentur, & morum leges propior & certior eſt cognatio. Etenim omnia in ſacris libris eum in finem perlata ſunt, ut humana officia conſtituerentur, quod

---

(a) *Lib. v. de verit. Fidei Tom. 1. opp. pag. 492.*

(b) *In Principe Chriſt.*

(c) *In Politico Chriſt.*

(d) *In Politica Chriſtiana.*

(e) *In Diſſ. de concordia veræ Politicæ nova in illius analectis politicis pag.* 543. *item in libro ſæpius edito latine, & ex latino germanice, gallice & belgice* de habitu Chriſtianæ Religionis ad vitam civilem, *denique in* Introductione ad Hiſtoriam Regnorum & Rerumpublicarum, *quæ vulgata eſt germanice & ex germanico latine, gallice, ſuecice atque anglice p. 1. cap. ult.*

(f) *De Concordia Religionis Chriſtianæ ſtatuſq. civilis Halæ Sax.* 1712.

(g) *Tum in* Nevellis Reipubl. litter. *tum in quinque libris* de excellentia & amabilitate Religionis Chriſtianæ.

(h) In Delectu argumentorum & Syllabo ſcriptorum, qui Chriſt. relig. veritatem . . . aſſerunt *cap.* 34.

(i) *Plato de Republ. Lib.* II., Κακῶν αἴτιον φάναι θεόν τινι γίγνεσθαι ἀγαθὸν ὄντα, διαμαχετέον παντὶ τρόπῳ, μήτε τινὰ ταῦτα λέγειν ἐν τῇ αὐτοῦ πόλει, εἰ μέλλει εὐνομήσεσθαι, μήτε τινὰ ἀκούειν, μήτε νεώτερον, μήτε πρεσβύτερον, μήτε ἐν μέτρῳ, μήτε ἄνευ μέτρου μυθολογοῦντα. ὡς οὔτ' ὅσια ἂν λεγόμενα εἰ λέγοιτο, οὔτε ξύμφορα ἡμῖν, οὔτε ξύμφωνα αὐτὰ αὐτοῖς.

Digitized by Google

quod duoviri angli Theologi Clarkius (*a*), & Archiepiſcopus Yorkius (*b*) oſtenderunt. Nos in re, quæ palam eſt, plura non diſputamus. Igitur univerſa dogmatum doctrina, ſi recte percepta ſit, ad Civitatum tranquillitatem plurimum facit, ſin contra, eandem intercipere poteſt.

V. Quæ cum ſatis diſseruiſſemus, plane illud efficimus, in omnibus iis, qui Rempublicam ſummo Imperio adminiſtrant, præſtantiſſimum ineſſe jus & cum auctoritate conjunctum, ut ſacra omnia ſive ſeparatim in privatis conventibus, ſive publice in communibus Civitatis templis ac conciliis ſub fide ſua & tutela ſint habenda. Si enim hoc ipſum de illorum Imperio derogetur, ut vel publica & privata ſacra, vel ſolum privata ab eorundem ductu & præſidio ſint libera, profecto non ſine timore verendum eſt, ne Religionis talis doctrina irrepere poſſit, quæ publicæ tranquillitati officiat, & univerſæ Civitatis ſtatum vertat. Eam ob rem orthodoxi Imperatores diligentem operam dederunt, ne Reſpublica quidquam caperet quod obeſſe poſſet incolumitati ſuæ, non modo a publica Religione, ſed etiam ab ea, quæ privatim doceretur. Nanque illam in Civitate Religionem aſcitam voluerunt, quam Catholica Eccleſia explicaverat in œcumenicis ſynodis, pluresque leges rogarunt de ſingularibus hæreticorum depellendis conventibus. Conſtantinus magnus, antequam juſſiſſet ex Romani orbis Epiſcopis Nicænam convocari Synodum, & ab Arianis publicas repetiiſſet pœnas, legem tulit, qua privatos vetuit aliorum cœtus, qui defecerant ab Eccleſia Catholica. Sic enim ſancivit, *Præſenti lege interdicimus, ne quis veſtrum in poſterum conventus agere præſumat. Atque idcirco univerſa loca, in quibus hujuſmodi cœtus peragitis, auferri præcepimus, eo uſque procurrente Majeſtatis noſtræ ſolicitudine ut non modo in publico, ſed ne in privatis quidem ædibus ac locis ullis privati juris ſuperſtitioſæ veſtræ dementiæ factio congregetur*. His vero peroravit, *Adeo ut a præſenti die, nullo prorſus in loco tam publico, quam privato, illegitimi veſtri cœtus audeant convenire. Proponatur* (*c*). Quod cum ſapientiſſime moderatiſſimeque conſtitutum eſſet a Conſtantino, illud ceteri ab eo Imperatores maxime probarunt, ut ſi qui forte contrarias leges pertulerint, eas, re melius deliberata, ſuſtuliſſent. Valentinianus ſenior, quamvis Imperii ſui initio, omnibus ſacra, quæ placerent, colendi feciſſet poteſtatem (*d*), deinde tamen edixit, ne qui deceſſerant a Catholicæ Eccleſiæ doctrina, poſſent in conventus congregari. Nanque ad Ampelium Prætorio Præfectum de Manichæis atque eorundem Doctoribus ita reſcripſit, *Ubicunque Manichæorum conventus vel turba hujuſmodi reperitur, doctoribus gravi cenſione multatis, domus & habitacula, in quibus profana inſtitutione docetur, Fiſci viribus indubitanter adjciſcantur* (*e*). Neque enim

(a) *De Chriſt. Relig. cap.* 17.

(b) *In Sermone, quem coram Angliæ Regina habuit anno* 1704.

(c) *Apud Euſebium Pamphili Lib.* III. *de Vita Conſtantini cap.* LXIV. Διὰ τοῦ νόμου τούτου προαγορεύομεν, μή τις ὑμῶν συνάγειν τοῦ λοιποῦ τολμήσῃ. διὸ καὶ πάντας ὑμῶν τοὺς οἴκους ἐν οἷς τὰ συνέδρια ταῦτα πληροῦτε, ἀφαιρεθῆναι προσετάξαμεν· μέχρι τοσούτου τῆς φροντίδος ταύτης προχωρούσης, ὡς μὴ ἐν τῷ δημοσίῳ μόνον, ἀλλὰ μηδ' ἐν οἰκίᾳ ἰδιωτικῇ, ἢ τόποις τισὶν ἰδιάζουσι τὰ τῆς δεισιδαίμονος ὑμῶν ἀνοίας συστήματα συντρέχειν . . . . . ὅπως ἐκ τῆς ἐνεστώσης ἡμέρας, ἐν μηδενὶ τόπῳ μήτε δημοσίῳ μήτ' ἰδιωτικῷ, τὰ ἀθέμιτα ὑμῶν συστήματα ἀθροισθῆναι τολμήσῃ. προτεθήτω.

(d) *Hoc perſpicuum eſt ex lege* 9. *in cod. Theod. tit. de maleficis, tum vero ex Ammiano Marcellino lib.* 30. *cap.* 9., *& Suida qui ſic loquitur*, Οὐαλεντινιανὸς καὶ τοῦ ὁμοουσίου φρονῶν, οὐδὲν τοὺς ἐναντίως ἠδίκει, Valentinianus ejuſdem cum Patre naturæ Chriſtum eſſe ſentiens, diverſo cultui deditos tamen non vexavit.

(e) *Leg.* III. *cod. Theod. tit. de Hær.*

Digitized by Google

enim ſolum in Manichæos, ſed etiam in Donatiſtas publicis pœnis animadvertit, quod planum faciunt reſcripta, quæ ad Proconſulem Africæ miſſa fuerunt (a). Veniamus ad Gratianum, qui eandem legem promulgavit, ne ullos hæretici conventus agerent ſeorſum ab Eccleſiis Catholicis ſive in Oppidis, ſive in agris. Nanque ille ad Heſperium Prætorio Præfectum, *Olim*, inquit, *pro Religione Catholicæ ſanctitatis, ut cœtus hæreticæ uſurpationis conquieſcerent, juſſimus, ſive in Oppidis, ſive in agris extra Eccleſias, quas noſtra pax obtinet, conventus agerentur, publicari loca omnia, in quibus falſo Religionis obtentu altaria locarentur* (*b*). Idem autem, demortuo Valente, cum ad orientis Imperium acceſſiſſet, mutato ob politicas cauſas conſilio univerſis dedit *ἐθελοθρησκείαν in Religione libertatem*, idque, dum Sirmii verſabatur, publice ſancivit. Nanque conſtituit, *Ut omnes cujuſcumque Religionis homines* (excepit Manichæos, Eunomianos & Photinianos) *ſine ullo diſcrimine in Eccleſiis convenirent* (*c*). At paulo poſt reperit, ſeſe tali pro hæreticis lege rogata nec è Republica, neque è Populi tranquillitate feciſſe. Itaque priora, quæ antiquaverat, juſſa renovavit, pertulitque ne liceret hæreticis aut conventus cogere, aut hæreſes ſuas pandere, aut ad eas alios inſtituere (*d*). Tum Theodoſius magnus omnium Principum graviſſimus de vetandis hæreticorum publicis & privatis cœtibus complures ſcripſit leges, quas his verbis univerſas Sozomenus complexus eſt, *Imperator vero legibus latis præcepit, ne hæretici collectas* (cœtus) *agerent, neve de Fide docerent, neque Epiſcopos aut alios ordinarent: utque alii quidem urbibus & agris pellerentur, alii vero notarentur infamia, nec jus æquum Civitatis cum aliis civibus poſſiderent* (*e*). Ad hos orthodoxi omnes Principes, qui Imperio præfuere Romano, in eam ipſam ſententiam de privatis hæreticorum ſocietatibus decreverunt, quorum leges ordine enarravit vir eximius & ſumma doctrina præditus Jacobus Gothofredus *in Paratitlo* Theodoſiani codicis *de Hæreticis*. Hoc igitur jus Principum, de quo nunc diſputamus, non modo ad communem omnium conſervandam tranquillitatem, ſed etiam ad vindicandam Religionem cum ipſo Chriſtiano Principatu natum eſt, ſive eodem tempore, quo Chriſtiana civitas eſſe cœpit, ita ut, ſi illud

(a) *Continentur in leg.* 1. *&* 2. *ibid. ſub tit. Ne ſanctum baptiſma iter.*

(b) *Ibid. tit. de Hær. leg.* IV.

(c) *Socrates lib.* 5. *Hiſt. Eccl. cap.* 2. *&* 4., *μετ' ἀδείας ἑκάστην τῶν θρησκειῶν ἀδιορίστως ἐν τοῖς εὐκτηρίοις συνάγεσθαι*. *Socrati concinit Sozomenus, qui lib.* 7. *cap.* 1. *in fin. de Gratiano ſic prodit*, *Νόμον ἔθετο, μετ' ἀδείας ἑκάστους θρησκεύειν ὡς βούλονται, καὶ ἐκκλησιάζειν, πλὴν Μανιχαίων, καὶ τῶν τὰ Φωτεινοῦ, καὶ Εὐνομίου φρονούντων*, Legem tulit, ut ſinguli, quamcunque vellent Religionem, ſectarentur, utque omnes conveniendi copiam haberent, præter Manichæos & Photini atque Eunomii ſectatores. *Hinc Suidas in voce Γρατιανός*, *πᾶσι νόμον παρέχειν ἀδείας, καὶ ἀδιορίστως ἐν ταῖς ἰδίαις ἐκκλησίαις συνάγεσθαι*, Lege lata cujuſcumque Religionis hominibus permiſit, ut ſecure ac libere conventus in Eccleſiis agerent.

(d) *In leg.* v. *cod. Theod. tit. de Hær.* Omnes vetitæ legibus Divinis & Imperialibus hæreſes perpetuo conquieſcant. Quiſquis opinionem Dei profanus imminuit, ſibi tantummodo nocitura ſentiat, aliis obfutura non pandat . . . . Denique antiquato reſcripto, quod apud Sirmium nuper emerſit, ea tantum ſuper Catholica obſervantia permaneant, quæ perennis recordationis Pater noſter & nos ipſi victura in æternum . . . . juſſione mandavimus.

(e) *Lib.* 7. *cap.* 12. *ὁ δὲ βασιλεὺς νομοθετῶν, ἐκέλευσε τοὺς ἑτεροδόξους μήτε Ἐκκλησιάζειν, μήτε περὶ πίστεως διδάσκειν, μήτε Ἐπισκόπους, ἢ ἄλλους χειροτονεῖν· καὶ τοὺς μὲν πόλεων, καὶ ἀγρῶν ἐλαύνεσθαι. τοὺς δὲ ἀτίμους εἶναι, καὶ πολιτείας ὁμοίως μὴ μετέχειν τοῖς ἄλλοις.*

illud detrahatur, magna ſequatur Rerumpublicarum perturbatio.

VI. Jamvero ad illud pergamus, cujus cauſa hanc diſputationem ſuſcepimus. Oratio nimirum noſtra eo pertinuit, ut planum faceremus, perniciose Grotium de Republica fuiſſe meritum tot libris ſuis, quos ad defendendam ſummorum Magiſtratuum in ſacris auctoritatem evulgavit. Is enim Imperio ſubjecit ea tantum ſacra, quæ aſcita ſint in publicis locis ſive in locis publica auctoritate captis: Nanque ab eo quamcunque Religionem eſſe liberam juſſit, quæ habetur in templis & locis privatis, ſive in iis, quæ poſita non ſunt in Civitatis manu & ditione. Quidquid enim poteſtatis in rebus Religionis Principibus commiſit, hoc in illis ineſſe ea de cauſa arbitratus eſt, quod Imperium iiſdem tributum eſt in ea, quæ ſunt publici juris. Itaque collegit, omnibus iis, qui diſcrepant a communi Civitatis Religione, hoc integrum & liberum eſſe, ut in templis atque ædibus privatæ ditionis inſtituere poſſint conventus & concilia civium, idque docere quod ad hæreſes ſuas facit, etiamſi publicæ de ſacris doctrinæ ſit contrarium. Hanc libertatem tolli aut imminui civibus non poſſe putavit a Rerumpublicarum Rectoribus. Hæc Grotius de privata Religione, quæ non modo publicam tranquillitatem intercipiunt, ſed univerſum earundem ſtatum perturbant. Cum enim a rerum Divinarum doctoribus ea tradi poſſint, quæ publicæ ſaluti officiant, cur non ſuſpicemur ne in privatis conventibus dogmata hujuſmodi explicentur, quorum auctoritate cives arma capiant atque Imperium detrectent? Quin etiam cogitemus neceſſe eſt ſeditiones, tumultus & bella, quæ initium ducant ab iiſdem civium ſodalitatibus cum communitate in doctrina Religionis diſſidentibus. Deputandum enim eſt præter ſpem evenıſſe quicquid horum ſecus eveniat. Nanque ſacra, quæ publicis diſſentiunt, cum ſeparatim, omni propoſita impunitate, habeantur, animos facile ad contrarias leges rapiunt atque inflammant, ex quo rebus ſtudere novis enituntur. Graviſſimi veterum auctores memoriæ produnt, anno ab V. C. DCCXXV. cum Octavius omnia nomine Principis accepit, eundem de reddenda Republica cogitantem ad eam deliberationem Agrippam & Moecenatem adhibuiſſe optimos & ſingulari ſibi amicitia conjunctiſſimos Viros. Atque Agrippam, qui libera & diſerta oratione Cæſarem ad Imperium Senatui Populoque Romano tradendum compulerat, Mœcenas contraria oratione, eaque politicis ſane argumentis refertiſſima refellere aggreſſus eſt (a): Quoniamque ſatis diſputaſſe videbatur, ne Cæſar Imperium deponeret, conſilium explicare inſtituit, quod a novo illo Principe ineundum erat, ut proſpere Rempublicam gerens proſpiceret otio & ſecuritati ſuæ. Præceptorum, quæ vir rerum publicarum peritiſſimus in oratione ſua tradidit, ſummum hoc fuit de arcendis peregrinis ſacris utut privatis, & de una conſervanda Religione (b). *Deos*, inquit, *ipſe ſemper & ubique ita cole ut moribus patriæ receptum eſt, ad eundemque cultum alios compelle: peregrinarum vero Religionum auctores odio & ſuppliciis proſequere, non Deorum modo gratia, quos qui contemnit, haud dubie neminem alium magni faciet, ſed propterea etiam, quod qui nova Numina introducunt, multos ad uſum peregrinarum legum pelliciunt. Inde conjurationes, coitiones & conciliabula exiſtunt, res minime unius Principatui commodæ. Itaque neque Deorum con-*

(a) *Orationes illæ evolvuntur apud Dionem lib.* 52. *Sed quæ Agrippæ eſt, ſeparatim excuſa prodiit Baſileæ* 1580. *in* 8vo, *& cum contraria Mæcenatis ex Cœlii Secundi Curionis verſione inter ejus orationes Baſil.* 1553. 8. *Denique utraque addita eſt Titi Livii libro* 134 *ſed paulo liberius expreſſa & ornata ab eruditiſſimo viro Joanne Freinshemio.*

(b) *De Mæcenatis ſententia, quæ Religionem ſpectat, copioſe dixit Lipſius* IV. 2. *ſeqq. Politicorum & in lib. de una Religione adverſus Cornhertum.*

Digitized by Google

contemptorem , *neque præſtigiatorem ullum tolerabis* (*a*) . Itaque Græci & Latini legum latores caverunt , ne ſacra ſeparatim colerentur , niſi quæ publico Civitatis ſcito eſſent accepta , qui locus paulo poſt multis . Hæc omnia cum Julianus Imperator ſciviſſet , omnibus Chriſtianis factionibus , quæ a Catholica Religione defecerant , eam poteſtatem fecit , ut libere conventus ſuos convocarent . Nam Chriſtianum nomen delere , ſive Chriſtianas Civitates evertere cupiebat civium diſcrepantibus in ſua Religione ſententiis . Grotius ipſe non dubitavit (*b*) plures pios Imperatores laudare, qui juſſis ſuis vetuerunt idololatricas hetærias, aut privatos illorum Hæreticorum conventus qui dogmata Civitati noxia docerent . Nimirum ſatis declaravit , ſodalitates diverſarum Religionum nequaquam ſeſe continuiſſe , quin Civitates perturbarent . Igitur ſic habeamus oportet , ſummos Magiſtratus , ſi a privatis Religionibus otioſo ſint animo , non modo Religioni , ſed Reipublicæ , quam gerunt , exitio futuros .

CAP.

(a) *Apud Dionem lib.* 52. §. 36. *pag.* 689. *Ed. Reim.* Τὸ μὲν θεῖον πάντῃ πάντως αὐτός τε σέβου, κατὰ τὰ πάτρια , καὶ τοὺς ἄλλους τιμᾶν ἀνάγκαζε . τοὺς δὲ δὴ ξενίζοντάς τι περὶ αὐτὸ καὶ μίσει καὶ κόλαζε , μὴ μόνον τῶν θεῶν ἕνεκα , ὧν καταφρονήσας οὐδ᾽ ἄλλου ἄν τινος προτιμήσειεν , ἀλλ᾽ ὅτι καινά τινα Δαιμόνια οἱ τοιοῦτοι ἀντισφέροντες , πολλοὺς ἀναπείθουσιν ἀλλοτριονομεῖν . κἀκ τούτου καὶ συνωμοσίαι , καὶ συστάσεις , ἑταιρεῖαί τε γίγνονται , ἅπερ ἥκιστα μοναρχίᾳ συμφέρει . μήτ᾽ οὖν ἀθέῳ τινί , μήτε γόητι συγχωρήσῃς εἶναι .

(b) *In cap.* VIII. *de Imp. ſum. Pot.* 5.

C A P. XI.

I. De fontibus, ex quibus Summorum Magiſtratuum auctoritas in ſacris haurienda eſt. Tres enim ſunt Jus Gentium, Jus Moſaicum & Jus Evangelicum, quorum primum ad Ethnicos, alterum ad Iſraeliticos, tertium ad Chriſtianos Principes pertinet. Attamen Grotius rem ita pertractavit, quaſi Ethnicis, Iſraeliticis & Chriſtianis Civitatum Rectoribus una eademque eſſet poteſtas, quæ Religionem ſpectat.

II. Diſſeritur de jure Gentium, cujus ſententia Ethnicis Principibus totius Pontificatus procuratio tributa fuit. Hujuſmodi juris triplex eſt ratio, quod Imperium unum & ſummum eſt, quod Reſpublica in Religione nititur, denique quod a Principibus cavendum eſt, ut cives virtutis honeſtatem colere aſſueſcant.

III. Itaque apud Nationes illi, qui ſummum Imperium adminiſtrabant, Religionem perferebant. Athenis & Romæ nemini ulla ſacra habere licebat, niſi quæ publice eſſent adſcita.

IV. Eam ob cauſſam Julius Cæſar, & ceteri ab eo Imperatores Pontifices maximi appellati fuere. Quinimo Pontificatus in Imperio ipſo ſic hærebat, ut Chriſtianis Imperatoribus uſque ad Gratianum delatus eſſet. Id ex Zoſimo probatur, cujus periocha deſcribitur.

V. Doctiſſimorum virorum ſententiæ de Pontificatu Chriſtianorum Principum & de Zoſimi auctoritate.

VI. Judicium de Zoſimo redditur.

VII. Monumenta vetera exſcribuntur, quæ Chriſtianorum Imperatorum ethnicum oſtendunt pontificatum. Afferuntur, quæ ad Conſtantinum ſpectant.

VIII. Utut deſiderentur Lapides & Nummi, in quibus Filiorum Conſtantini Magni Pontificatus exprimeretur, argumentum tamen adſtruitur, ex quo eos illam dignitatem ſibi aſſeruiſſe efficitur.

IX. Ratio divinatur, cur Socrates & Sozomenus animadverterint, Julianum ſeſe Pontificis Maximi nomine appellaſſe, nec id ipſum de cæteris Imperatoribus tradidiſſe.

X. Jovinianus Pontificatum maximum non rejeciſſe videtur.

XI. Litterata marmora recitantur de Pontificatu Valentiniani, Valentis & Gratiani.

XII. Primus Gratianus Pontificatu maximo ſe abdicavit in eo intervallo, quod ab an. 379. *ad an.* 383. *effluxit.*

XIII. Imperatores a Gratiano non commiſerunt, ut Pontifices Maximi appellarentur. Servii verba explicantur. Totus hic locus ita peroratur, ut Zoſimo fides concilietur.

XIV. Exponuntur cauſſæ, cur Chriſtiani Imperatores uſi fuiſſent Pontificis Maximi cognomento.

XV. Diſputatur de Imperatoribus, qui ante Conſtantinum fuere, an ii, quum Pontifices Maximi dicerentur, Pontificatum adminiſtrarint. Atque illos omnibus ſummi Sacerdotii muniis functos fuiſſe plane oſtenditur.

XVI. Univerſum argumentum concluditur.

I. CUm multa in tradendis publici & Eccleſiaſtici juris diſciplinis nequaquam ſatis explicata ſint, tum haud diligenter pertractata eſt quæſtio de jure Principum in ſacris, quam plerique nec dividere, nec dialecticorum more exponere ſolent. Namque eam ita perſequi aggrediuntur, ut facile intelligere non poſſis, de quo tandem jure, an Naturæ, an Moſaico, an ſorte Evangelico diſputent, perinde atque omnia Gentium, Hebræorum & Chriſtianorum inſtituta conſentiant, quæ Imperium Principum in ſacris reſpiciunt. Atque ea res omnia confundit & perturbat. Neque enim id querendum aut exprobrandum eſt ſolum cum iis, qui apud eruditos viros exigua utuntur exiſtimatione, ſed etiam cum doctiſſimis publicarum & Eccleſiaſticarum legum interpretibus, iiſdemque nobiliſſimi nominis Scriptoribus. Hos nominari non oportet,

Digitized by Google

tet, quandoquidem cum uno Grotio Arminianorum Principe nobis negotium eſt. Is quidem in eo, quod ad manus eſt, opere perficiendo hoc conſilium ſequutus eſt, ut argumenta ex quibuſcunque locis trajiceret, quæ cauſſæ deſervirent ſuæ. Illud enim ſibi ſumpſit, quod concedi nullo poteſt modo, politicos Chriſtianarum Civitatum Rectores eadem præditos eſſe poteſtate in regendis ſacris, atque eos, qui ſummum Imperium inter Iſraelitas geſſerunt, hos porro eam ipſam ſibi ditionem adſcripſiſſe, quæ Principibus tribuebatur apud ethnicas Nationes. Igitur curæ noſtræ aliquod pretium erit, ſi antequam manum e tabula tollamus, de Principum auctoritate in rebus Religionis differamus primum ex Gentium legibus, tum ex Moſaicis, & demum ex iis, quas novi Fœderis auctor pertulit, ut facile omnes percipiant, non licere eam ipſam de Chriſtianis Magiſtratibus concludere rationem, quæ ad Magiſtratus Iſraeliticos, aut etiam Ethnicos pertinebat.

II. Ordiamur ab explicandis Gentium legibus, quæ, niſi Deus Sacerdotium ab Imperio disjunxiſſet, haud obſcure illis, qui ſummam in hominum Conciliis ſive Civitatibus poteſtatem adminiſtrabant, omnem Divini cultus procurationem committebant, eorumque fuiſſe partes ſciſcebant, ut Pontificum munere fungerentur, Sacerdotes renunciarent, ſacris præeſſent, de iis judicarent, eademque legibus ſuis conſtituerent. Hoc argumentis facile perficitur, quæ oriuntur a jure Principatus, a natura Religionis & ab eo munere, quod civilibus Præfectis mandatum eſt. Principio Imperium ſummum & unum ſit oportet in omni Republica: quod omnium Philoſophorum ſententià tale debet eſſe, ut ad id omnia referantur, ipſum autem nuſquam, niſi ad Deum præpotentem omnium Dominatorem. In argiva Tragœdia *Supplicibus* ſic Populus Regem affatur apud Æſchylum,

Tu res Populi, Tuque Urbs tota es,
Non judiciis ſubditus ullis,
Regni ſolio fultus ut ara,
Unoque regens cuncta arbitrio (*a*).

Quem in locum miſſa facienda ſunt, quæ Joannes Miltonus profudit (*b*). Porro Diotogenes in libro de Regno ſcripſit, ut ſe Deus gerit in univerſo Orbe, ita Regem univerſis conſulere rebus debere in Civitate, cui præeſt. Itaque perſpicuum eſt (niſi Deus hanc Provinciam aliis mandaverit) omnia, quæ Divinum ſpectant cultum, ſummarum in Civitate Poteſtatum procurari numine oportere, ne de *ἀνυπευθύνῳ ſummo* Imperio aliquid derogetur.

Accedit autem quod Religionis tanta eſt vis, ut in ea Reipublicæ ſalus & incolumitas reponantur. Nanque ſublatis Religionis rebus Reſpublica ſtare non poteſt, iiſque perturbatis continuo ſeditiones, diſcordiæ & bella commoventur. Hoc loco veteres Philoſophi vel Gentium ſuperſtitiones exiſtimabant. Polybius politicarum rerum inter veteres omnes optime gnarus *in Hiſt. lib.* VI. *cap.* 54. affirmavit, Religionem in cauſſa fuiſſe, cur Romani morum dignitate & vitæ ſanctitate cæteras Nationes ſuperarent, eandemque maximum fuiſſe apud illos propugnaculum, univerſis periculis oppoſitum, quæ Statum vel ſolicitare vel perdere potuiſſent, quamquam ipſe Atheus Deos a politicis Rerumpublicarum Dominis primum ad continendam multitudinem fuiſſe invectos arbitrabatur. Tota hominis periocha deſcribenda eſt, ut ab eo ipſo, cujus animus nulla pietate imbutus erat, ſumma Religionis poteſtas intelligeretur: *Sed nulla re*, inquit Polybius, *æque præſtare cæteris Populis Romanos arbitror, ac opinione illa, quam de Diis habent. Atque adeo ſuperſtitio continere Romanam*

(a) Σύ τοι πόλις, συ δε το δημιον
Πρύτανις ἄκριτος ὢν
Κρατύνεις βωμον ἑστιαν χθονὸς
Μονοψηφοισι νευμασι σέθεν.

(b) *In Defenſ. Populi Anglicani cap.* 5.

nam Rempublicam mihi videtur. Nam quod merito multi mirentur, uſque eo apud Romanos illa in majus eſt exagerata, & cum in privatam hominum vitam, tum in publica conſilia eſt inducta, ut non queat magis, quod equidem multitudinis cauſſa factum ab illis exiſtimo. Enimvero ſi ex ſolis ſapientibus conſtitui poſſet Reſpublica, eſſet fortaſſe totum illud genus non neceſſarium: nunc quum omnis multitudo ſit levis, plena nefariarum cupiditatum, ira æſtuet ancipiti, & ad vim iracundia impellatur, hoc reſtat, ut terroribus nec manifeſtis vulgus cohibeatur. Iccirco videntur mihi veteres nec temere, nec ſine gravi cauſſa iſtas de Diis opiniones & de pœnis apud inferos in vulgus induxiſſe, contra autem temere ac ſine ratione, qui nunc vivunt, illas rejicere (a). Livius de Numa Pompilio *in lib.* I. *cap.* 19. dixit, eum qui Deorum metum Romanis injecerat, monitu Deæ Ægeriæ ſacra inſtituerat, Sacerdoteſque legerat, rem peregiſſe, in qua prorſus Reſpublica niteretur. Hinc Ovidius *in lib.* I. *de Art. prop. ſin.*,

Expedit eſſe Deos, & ut expedit eſſe putemus.

Hæc ita fuere, ex quibus plane efficiebatur, Religiones jure Gentium in Principum fuiſſe manu, quibus Populorum ſalutem ſummam eſſe legem oportuit.

Quod ſi munus illud diſpiciatur, in quo ſunt Rerumpublicarum Rectores, prorſus negotium conficietur. Nam eorum omnium eſt, ut diligenter ſtudeant Populos Imperio obedientes ſuo in ea vitæ ratione continere, quæ non modo ad communem tranquillitatem, ſed ad privatam ſingulorum felicitatem accommodatior ſit. Atque iſtud Principes ex ſententia aſſequentur, cum univerſos Civium ordines ad optimam diſciplinam ita informabunt, ut non tam metu animum a fraude avertant, quam officium virtute facere aſſueſcant. Audiamus Philoſophos & politicos veteres quorum Princeps Ariſtoteles, *Nihil*, inquit, *utiliſſimæ proficient leges, niſi prima civium ætas in Republica ad honeſtatem inſtituatur* (b). Ad eum Iſocrates, *Decet*, ait, *prudentes Magiſtratus non porticus implere legibus, ſed efficere, ut cives animis inſitum habeant juſtitiæ ſtudium. Non enim Senatusconſulta, aut plebiſcita, ſed præclara inſtituta felicem efficiunt Civitatem. Nam homines male inſtituti leges etiam exquiſitiſſimas negligere audent: qui autem recte & conſtanter educati ſunt, illi demum bonis legibus parent* (c). Optime Horatius, *Quid Leges ſine moribus Vanæ proficiunt* (d)? Hi omnes plane docent, beatam eſſe Rempublicam non poſſe niſi cives virtutem propter ſe diſcant excolere, idque quod ſibi prodeſſe cenſent, non ſcelere, ſed vitæ honeſtate metiri. At enim tantæ efficiendæ rei una ſemper certior via fuit, ſi nempe Principes providerent, ut Cives univerſi Deum metuerent,

 ani-

(a) Μεγίστην δέ μοι δοκεῖ διαφορὰν ἔχειν τὸ Ῥωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐν τῇ περὶ Θεῶν διαλήψει. Καί μοι δοκεῖ τοῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα, λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐκτετραγῴδηται καὶ, παρεισῆκται τοῦτο τὸ μέρος παρ᾽ αὐτοῖς, εἴς τε τοὺς κατ᾽ ἰδίαν βίους καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολήν. ὃ καὶ δόξειεν ἂν πολλοῖς εἶναι θαυμάσιον. ἐμοί γε μὴν δοκοῦσι τοῦ πλήθους χάριν τοῦτο πεποιηκέναι. εἰ μὲν γὰρ ἦν σοφῶν ἀνδρῶν πολίτευμα συναγαγεῖν, ἴσως οὐδὲν ἦν ἀναγκαῖος ὁ τοιοῦτος τρόπος. ἐπεὶ δὲ πᾶν πλῆθός ἐστιν ἐλαφρὸν καὶ πλῆρες ἐπιθυμιῶν παρανόμων, ὀργῆς ἀλόγου, θυμοῦ βιαίου, λείπεται, τοῖς ἀδήλοις τὰ πλήθη συνέχειν. διόπερ οἱ παλαιοὶ δοκοῦσί μοι τὰς περὶ θεῶν ἐννοίας, καὶ τὰς περὶ τῶν ἐν ᾅδου διαλήψεις οὐκ εἰκῇ, καὶ ὡς ἔτυχεν, εἰς τὰ πλήθη παρεισαγαγεῖν. πολὺ δὲ μᾶλλον οἱ νῦν εἰκῇ καὶ ἀλόγως ἐκβάλλειν αὐτά.

(b) *Polit. lib.* v. *cap.* 9. Ὄφελος οὐδὲν γὰρ ὠφελιμωτάτων νόμων, εἰ μὴ ἔσονται ἐθισμένοι καὶ πεπαιδευμένοι ἐν τῇ πολιτείᾳ.

(c) *In Areopagetico pag.* 254. *edit. Paris.* Δεῖ δὲ τοὺς πολιτευομένους οὐ τὰς στοὰς ἐμπιπλάναι γραμμάτων. Ἀλλ᾽ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἔχειν τὸ δίκαιον. Οὐ γὰρ τοῖς ψηφίσμασιν, ἀλλὰ τοῖς ἤθεσι καλῶς οἰκεῖσθαι τὰς πόλεις. καὶ τοὺς μὲν κακῶς τεθραμμένους καὶ τοὺς ἀκριβῶς τοὺς νόμους ἀναγεγραμμένους τολμήσειν παραβαίνειν. τοὺς δ᾽ ἀσφαλῶς πεπαιδευμένους καὶ τοῖς καλῶς κειμένοις θελήσειν ἐμμένειν.

(d) *Lib.* III. *Ode.* 24. *v.* 35.

Digitized by Google

animoſque Religione imbutos haberent. Neque enim in dubio eſt, quin inter ipſos Ethnicos illi ſanctiores eſſent, qui pietate eminerent. Polybius ſane in eo loco, qui paulo ante deſcriptus eſt, quum Romanos cæteris Populis Religione præſtare dixiſſet, hoc ita perſequutus eſt, ut eos iſtam ob cauſſam Carthaginienſibus, ipſiſque Græcis in morum diſciplina anteferret. Carthaginienſes enim, eo auctore, nihil turpe exiſtimabant, quod cum utilitate conjunctum eſſet, Romani vero ſic reputabant, quidquid honeſtum non eſſet, id utile nunquam futurum, item Græci, ſi vel exigua pecunia iis credita foret, quovis Sacramento adacti fidem nunquam ſervabant, Romani contra in Magiſtratibus & legationibus, in quibus magnam pecuniæ vim tractabant, nunquam vel raro committebant ut manifeſti peculatus accuſarentur. Ergo, ſi jure Gentium agatur, Principes munere ſuo fungi non poſſunt, niſi quidquid Sacrorum eſt in Civitatibus, in ſua poſitum ſit poteſtate.

III. Ac veteres quidem Populorum moderatores, qui Legumlatores in antiquitate vocabantur, antequam ad cæteras condendas leges aggrederentur, a conſtituendo Deorum cultu agendi ceperunt primordia. Zaleucus Pythagoræ æqualis, quum de legibus apud Locrenſes jubendis cogitaret, eas primum ſancivit, quæ ad pietatem adverſus Deos ſpectabant. Teſtis eſt Diodorus Siculus, illum in exordio operis Locrenſes ſuos commonefeciſſe, *Ut ante rem omnem certo perſuaſum haberent, crederentque eſſe Deos, & mente Cœlum intuentes, & mirificum ejus ornatum atque ordinem, nec fortunæ, nec hominum illum opificium eſſe judicarent. Idcirco Deos colerent ac venerarentur, quibus auctoribus omnia honeſta & bona mortalibus exiſterent. Animos præterea ab omni vitio liberos haberent: ſiquidem Dii non ſacrificiis & impenſis pravorum, ſed juſtis, ac bonorum virorum honeſtis moribus & inſtitutis gauderent* (a). Magnus ſane locus de cognitione Dei & pietate in eundem, ut nemo Ethnicorum θεολογικωτέρως rem doceret aut rogaverit. Mendum ab eo ſubmovimus in latina oratione, de quo in ſubjecta tabella. Nunc enim pergimus. Porro Attici juris hoc erat proœmium, *Deos veneranto: Lex eſto antiquiſſima æternæque auctoritatis in Attica, colendos eſſe Deos atque Heroas patrios & indigenas publice ſecundum patrias ſanctiones* (b). Hanc legem primus Athenis

(a) *In lib.* XII. *Biblioth. cap.* 20. Τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ πόλει, πάντων πρῶτον ὑπολαβεῖν καὶ πεπεῖσθαι Θεοὺς εἶναι, καὶ ταῖς διανοίαις ἐπισκοπεῖν τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν διακόσμησιν καὶ τάξιν κρίνειν, οὐ τύχης, οὐδ' ἀνθρώπων εἶναι ταῦτα τὰ κατασκευάσματα. σέβεσθαι τε τοὺς θεοὺς, ὡς πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ καλῶν καὶ ἀγαθῶν αἰτίους ὄντας τοῖς ἀνθρώποις. ἔχειν δὲ καὶ τὴν ψυχὴν καθαρὰν πάσης κακίας, ὡς τῶν Θεῶν οὐ χαιρόντων ταῖς τῶν πονηρῶν θυσίαις τε καὶ δαπάναις, ἀλλὰ ταῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν δικαίαις τε καὶ καλαῖς. *Putandum autem eſt, Diodorum non ſcripſiſſe* ἐπισκοπεῖν intueri, *ſed* ἐπισκοποῦντας intuentes, *idque duplicem ob cauſſam, primum quod oratio ſic procedere debet. Nanque ſi legimus* ἐπισκοπεῖν, *quid dicemus de altero verbo* κρίνειν? *Deeſt enim ante hanc vocem particula* καὶ, *quæ omnino addenda eſt, niſi illud vulgatum* ἐπισκοπεῖν *mutatur. Deinde quod Stobæus in cap.* 42. de legibus & conſuetudinibus *in loco vocis* ἐπισκοπεῖν, *quæ nunc ſcribitur apud Diodorum, habet* ἀναβλέποντας ſuſpicientes. *Sic enim ipſa legis verba deſcribit*, τοὺς κατοικοῦντας τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν πάντας πρῶτον πεπεῖσθαι χρὴ καὶ νομίζειν Θεοὺς εἶναι ἀναβλέποντας ἐς οὐρανὸν καὶ τὸν κόσμον, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς διακόσμησιν καὶ τάξιν, οὐ γὰρ τύχης, οὐδὲ ἀνθρώπων εἶναι δημιουργήματα, oportet omnes incolas Urbis & finitimæ regionis eſſe perſuaſos & certum habere, Deos exſiſtere: tum ſuſpicientes Cœlum & Mundum ac contemplantes in iis ornatum & ordinem putare, ea non a fortuna nec ab hominibus eſſe effecta.

(b) Θεοὺς ἀγάλλειν, θεσμὸς αἰώνιος τοῖς Ἀτθίδα νεμομένοις κύριος τὸν ἅπαντα χρόνον, θεοὺς τιμᾶν, καὶ Ἥρωας ἐγχωρίους ἐν κοινῷ, ἑπομένους νόμοις πατρίοις κ. λ.

Digitized by Google

iis pertulit Triptolemus teſtibus Porphyrio (*a*) & Xenocrate (*b*) ; ſed moribus pene ſublatam Draco & Solon iterum rogarunt, id quod pluribus Samuel Petitus (*c*). Sic & Romanis a Jove legum initium. Tullius enim quum veteris Reipublicæ inſtituta exprομeret, ita orſus eſt, *Ad Deos adeunto caſte*, *pietatem adhibento*. *Opes amovento*. *Qui ſecus faxit*, *Deus ipſe vindex erit*. Itaque Athenis & Romæ nulla recipi poterat Religio, niſi publice adſcita. Sanxerat enim Draco colendos eſſe Deos atque Heroas indigenas ἑπομενως νομοις πατριοις *ſecundum patrias ſanctiones*, ne, interprete Iſocrate (*d*), Civitatis ſacris aliquid privatim adderetur, aut imminueretur. Cujus Legis auctoritas nunquam abrogata eſt. In Athenienſium quidem Republica peregrinis & advenis Diis habitus eſt honos, ſed iis, quos Areopagitæ Senatuſconſulto accepiſſent, uti memoriæ prodidit Harpocration. Nanque ſi quis civis privatim Deos novos ſibi habebat, id facinus capite luebat, quod declarat Flavius Joſephus (*e*). Itaque Ariſtophanes facetiſſimus Poeta veteris Comœdiæ ſic novos Deos vexat, ut apud eum Sabazius & quidam alii Dii peregrini judicati e Civitate ejiciantur (*f*). Eam ob rem Socrates, qui Pythiæ teſtimonio mortalium unus erat ſapientiſſimus, eo quod novos Deos privatim Civitate donare videbatur, mortis pœnam perſolvit. Hæc enim illi ſcripta eſt dica, *Jura violat Socrates*, *quos ex Majorum inſtituto ſuſcepit Civitas*, *Deos eſſe negans*, *alios vero novos dæmones inducens*. *Contra jus & fas juvenes corrumpit*. *Pœna illi mors* (g). Quin etiam Theodorus Atheus, quum Euclidem Hierophantam & patriam Religionem verbis offendiſſet, maxime veritus eſt, ne in Ariumpagum abduceretur, *Parum abfuit*, *quin periclitaretur*, *ne traheretur in Ariumpagum*, *niſi eum Demetrius Phalereus eruiſſet* (h). Ex quo Apoſtolus Paulus, quippe quoniam *videbatur novos dæmones invehere* (*i*), in eundem Areopagitarum Senatum raptus eſt. Jamvero Romæ Reges olim caverant, ne ullis Diis tribueretur cultus, niſi illis, qui publice accepti eſſent. Antiquiſſimam hanc legem ſic Tullius expreſſit, *Separatim nemo habeſſit Deos*, *neve novos*, *ſed ne advenas*, *niſi publice adſcitos*, *privatim colunto* (*k*). Eandem vero his ſuadet, *Suoſque Deos aut novos*, *aut alienigenas coli confuſionem habet Religionum & ignotas cærimonias*: *Non a Sacerdotibus*, *non a Patribus acceptos Deos*: *Ita placet coli*, *ſi huic legi paruerint ipſi* (*l*). Scilicet Tullius poſt allatam

(a) *Lib.* περὶ ἀποχης των ἐμψυχων.

(b) *Id teſtatum facit Hieronymus*, *qui in lib. adverſus Jovin. II. inquit*, Xenocrates Philoſophus de Triptolemi legibus apud Athenienſes tria tantum præcepta in Templo Eleuſinæ reſidere ſcribit, Honorandos parentes, venerandos Deos, carnibus non veſcendum.

(c) *In Comment. ad leges Atticas lib.* I. *tit.* I.

(d) *In Areopag. pag.* 213.

(e) *Cont. Apion.* II. 37.

(f) *In Dramate cui titulus* Ωραι, *quod Tullius commemoravit lib.* II. *de legibus*.

(g) *Apud Diogenem Laertium in Socrate*, Ἀδικεῖ Σωκρατης, οὓς μεν ἡ πολις νομιζει θεους οὐ νομιζων, ἕτερα δὲ καινα δαιμονια εἰσηγουμενος. ἀδικεῖ δὲ καὶ τους νεους διαφθειρων. τιμημα θανατος.

(h) *Sic idem Laertius lib.* IV. *cap.* VIII. Καὶ μεντοι παρ᾽ ὀλιγον ἐκινδυνευσεν εἰς Ἄρειον ἀναχθηναι παγον, εἰ μη Δημητριος αὐτον ὁ φαληρευς ἐρρύσατο.

(i) *Act. Apoſt. cap.* 17. ℣. 18. Οτι ξενων δαιμονιων δοκει καταγγελευς εἰναι.

(k) *Lib.* 2. *de Legg.* VIII.

(l) *Ibid. n.* X. *Vulgatus Tullii editor habebat* . . . ignotas cærimonias etiam Sacerdotibus. Nam a Patribus acceptos Deos . . . *Nec aliter Aldus*. *Victorius vero*, *Turnebus & Gruterus legerunt* , . . & ignotas cærimonias. Non a Sacerdotibus, non a Patribus acceptos Deos, ita placet coli, ſi huic legi paruerunt ipſi. *Eandem lectionem*

tam illam legem ſibi objecerat ſic, *An non liceat acceptos a Patribus aut a Sacerdotibus alienigenas colere Deos?* Reſpondet vero, Deos colere advenas Romanis licere, ſi eos Senatus Populuſque, non priva Patrum aut Sacerdotum auctoritas adſciviſſet. Porro quonam in pretio Romanis priſcis fuiſſent peregrina Sacra, Propertius dixit,

Nulli cura fuit externos quærere Divos,
Quum tremeret patrio pendula turba ſacro (*a*).

Hinc Ædilibus id penſi datum eſt, ut animadverterent, ne qui, niſi Romani Dii aut publice accepti, neu alio more, quam patrio colerentur (*b*). Judicabant enim veteres Romani, nihil æque Religionem & Rempublicam diſſolvere, quam ubi non patrio, ſed externo ritu ſacrificaretur. Non inficiamur equidem, cum innumeræ Gentes deinde Romam commigraſſent, has privatim cultum Diis ſuis tribuiſſe, quamquam Senatus eos publice Civitate haudquaquam donaverat. Teſtes ſunt Dionyſius Halicarnaſſeus (*c*), Tertullianus (*d*), Euſebius (*e*), & Auguſtinus (*f*), quod inter juniores oſtendit juris conſultiſſimus Cornelius Van Bynkerſoekius (*g*). At enim id ipſum, quod contra antiquam Reipublicæ legem permiſſum eſt, publica auctoritate concedebatur. Nanque iſtud e Republica fore, a cujus rationibus Romæ nunquam disjuncta eſt Religio, crediderunt eorum temporum Romani. Qum nanque Religio cogi non poſſit (*h*), timor eos invaſit, ne ſi Urbe prohiberent peregrina ſacra, populos qui ea obſervabant, in officio ægre continerent. Hinc Cæcilius apud Minucium Felicem in *Octavio*, *Romani*, inquit, *dum univerſarum Gentium ſacra ſuſcipiunt, etiam regna meruerunt.*

IV. Quoniam igitur is ſive unus ſive cœtus, in quo ſummum inerat Imperium, omnium Sacrorum & Religionum Judex erat, Romæ Pontifex Maximus a Populo renunciabatur in comitiis. Delata autem ad unum ſumma poteſtate omnes, qui Imperatores creati ſunt, paſſi non fuerunt, aliis illum mandari honorem, quo facilius ipſi *univerſas Religiones & ſacrificia in ſua haberent manu* (*i*). Cajus Julius Cæſar in locum Metelli Pii Pontificis Maximi ſucceſſit, M. Cicerone & C. Antonio Conſulibus. Lepido, qui in magna rerum diſcordia eam dignitatem interceperat, victo & demortuo Auguſtus in Pontificem Maximum cooptatus eſt. Hinc Auguſto ea dignitas tribui cœpit in titulis, quorum elegantiſſimum unum nobis deſcripſit Plinius (*k*):

IMPE-

nem Samuel Petitus ſecutus eſt; ſed poſt ea verba ... non a Patribus acceptos Deos... *interrogationis notam reſtituit. Sic enim apertus eſt Tullii ſenſus, quem Gruterus juratus ſe intelligere negavit.*

(a) *Lib.* IV. *Eleg.* I.
(b) *Apud Livium lib.* IV. *cap.* 30.
(c) *L.* II. *pag. m.* 91.
(d) *Apolog. cap.* XXIV.
(e) *Præp. Evang. lib.* II. *cap.* 10.
(f) *Lib.* I. *de Conſenſ. Evangeliſt. cap.* 18.
(g) De Religione peregrina apud veteres Romanos *Diſſ.* II.
(h) *Eo ſpectavit Vir Cl. Gerardus* Nood in Oratione, *quam habuit*, de Religione ab Imperio jure Gentium libera.
(i) *Dio in Aug.*
(k) *Lib.* III. *cap.* 20.

IMPERATORI . CAESARI . DIVI . FIL
AVG. PONTIFICI . MAXIMO . IMP
XIIII. TRIBVNICIAE . POTESTATIS
S. P. Q. R. QVOD. EIVS . DVCTV . AVSPICIISQVE
GENTES . ALPINAE . OMNES
QVAE . A . MARI . SVPERO . AD . INFERVM
PERTINEBANT , SVB . IMPERIVM
POP. ROMANI . SVNT REDACTAE.

Neque dubium eſt, quin is honos omnibus deinde Imperatoribus delatus ſit, quos Senatus Populuſque Romanus acceperat. In mutilo lapide, qui Neapoli poſitus eſt Tito, is A'ρχιερευς μεγιστος *Pontifex maximus* vocatur. Sin vero duo vel tres Imperatores ſimul extiterunt, eorum unus Pontifex maximus, collegæ ſolum Pontifices appellati fuere. Primum Balbinus & Maximus hoc eſt Pupienus, quos Auguſtos Senatus renunciavit, uterque Pontificatum maximum inierunt. Iſtud enim multis ediſſerunt Boſius, Cardinalis Noriſius, Pagius, Tillemontius, Spanhemius, Vaillantius & Bonarrotius in pervulgatiſſimis eorum operibus. Atque adeo ſummum Sacerdotium quaſi munus exiſtimabatur, quod in ipſo Imperio ineſſet, ut ad ipſos Chriſtianos Imperatores eſſet translatum: Zoſimus (a) auctor eſt eos a Conſtantino magno ad Gratianum omnes maximum Pontificatum Imperio adjunxiſſe ſuo. Is ita ſcribit, A'μα τῷ παραλαβεῖν ἕκαστον τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν, ἡ ἱερατικὴ στολὴ παρὰ τῶν ποντιφίκων αὐτῷ προσεφέρετο, καὶ παραχρῆμα Ποντίφιξ Μάξιμος ἀνεγράφετο, ὅπερ ἐστὶν Αρχιερεὺς μέγιστος, *Simul atque ad ſummum Imperium quiſque perveniebat, ei ſtola pontificalis offerebatur a Sacerdotibus & continuo Pontifex maximus in actis inſcribebatur*. Pergit autem, Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες αὐτοκράτορες ἀσμενέστατα φαίνονται δεξάμενοι τὴν τιμὴν καὶ τῇ ἐπιγραφῇ χρησάμενοι ταύτῃ: ἐπειδὴ εἰς Κωνσταντῖνον (hæc verba ſic emendat Sylburgius, καὶ δὴ καὶ Κωνσταντῖνος ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν) ἦλθεν ἡ βασιλεία καὶ ταῦτα τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ τῆς περὶ τὰ θεῖα τραπεὶς καὶ τὴν χριστιανῶν ἑλόμενος πίστιν, καὶ μετ' ἐκεῖνον ἑξῆς οἱ ἄλλοι καὶ Οὐαλεντινιανός τε καὶ Οὐάλης, *Ac cæteri quidem Pontifices univerſi libentiſſimis animis hunc honorem accepiſſe & hoc uſi titulo videntur, adeoque Conſtantinus etiam potitus Imperio, licet is a recta ſacris in rebus via diſceſſerit, & fidem Chriſtianorum amplexus fuerit, itemque poſt illum reliqui ordine ſequuti & Valentinianus & Valens*. Quæ quum ille dixiſſet, deinde docuit, primum Gratianum, allatis pontificiæ dignitatis inſignibus, fortiter recuſaſſe, quominus iis exornaretur, verentem ſane, ne ea res Chriſtiano nomini officeret: cognitoque Principis conſilio eum, qui inter Sacerdotes princeps erat, brevem & peracutam habuiſſe orationem, in qua Maximo bellum paranti Imperium portendit, Τῶν οὖν ποντιφίκων, κατὰ τὸ σύνηθες, προσαγαγόντων Γρατιανῷ τὴν στολὴν ἀπεσείσατο τὴν αἴτησιν, ἀθέμιτον εἶναι Χριστιανῷ τὸ σχῆμα νομίσας. τοῖς δὲ ἱερεῦσι τῆς στολῆς ἀναδοθείσης φασὶ τὸν πρῶτον ἐν αὐτοῖς τεταγμένον εἰπεῖν. Εἰ μὴ βούλεται Ποντίφιξ ὁ βασιλεὺς ὀνομάζεσθαι, τάχιστα γενήσεται Ποντίφιξ Μάξιμος, *Quum ergo Pontifices de more talem Gratiano amictum ſive ſtolam Pontificiam attuliſſent, averſatus eſt id, quod petebant, ratus non eſſe fas, ejuſmodi habitu Chriſtianum uti. Cumque ſtola Sacerdotibus illis reddita fuiſſet, ajunt eum,*

qui

(a) *In libro* IV. *Hiſt. cap.* 36.

qui dignitate princeps inter eos erat, dixiſſe, ſi Imperator non vult dici Pontifex, admodum brevi Pontifex dicetur Maximus. Zoſimus hactenus. Quoniam autem ille in ſuſpicionem temeritatis & impudentiæ non exiguam venit, & in tanto numero Eccleſiaſticorum Scriptorum illis ſæpe caret, qui ei in hiſtoriis ſuis conſentiant, hoc negotium ſuſcipiendum eſt, ut videamus, num quem nobis Chriſtianorum Imperatorum pontificatum ille narravit, certis antiquitatis monumentis probare poſſimus.

V. Ac Cardinalis Baronius, tametſi olim ſenſiſſet in commentariis, quos ad Martyrologium ſcripſit, Zoſimum nihil de Imperatorum pontificia dignitate certum protuliſſe, tamen in Annalibus (*a*) ſententiam, rebus omnibus inſpectis, mutavit. Itaque multis effecit, Conſtantinum & reliquos poſt eum Principes paſſos fuiſſe, ſeſe Pontifices maximos appellari, donec Gratianus honorem detrectaſſet. In ea opinione fuit & Joannes Morinus vir eximius (*b*). At contra clariſſimos ſcriptores dixit Julius Pacidius ſive qui ſub eo cognomento latitat, Jacobus Gothofredus in epiſtola ad Andream Rivetum (*c*). Is auctor Zoſimum rejecit, & in iis, quæ homini conciliare fidem poſſent, nullam vim eſſe ponendam arbitratus eſt. Hæc epiſtola in lucem iterum prodierat, cum Andreas Boſius ad eam refellendam aggreſſus eſt in ea, quæ ſecunda numero eſt inter diſſertationes *de Romano Pontificatu*, quas Grævius (*d*) evulgavit. Pagius deinde, & Tillemontius, alter in criticis *ad ann.* 312., alter in *volumine* IV. *hiſtoriæ Imperatorum* e Gothofredi cauſſa ſteterunt tam conſtanter, ut nihil morarentur quidquid Boſius contra diſputaverat. In animum enim induxerant, par non fuiſſe, ut Principes, qui ſummo ſtudio Chriſtiana ſacra proſequebantur, ullam ſibi cum Ethnicis intercedere conſuetudinem permitterent. Boſianas partes, quas iſti contempſerant, Ezechiel Spanhemius tenuit vir eruditiſſimus ſane & doctiſſimus in immortali opere *de Uſu & præſtantia Numiſmatum* (*e*). Advertit is mentem, Conſtantinum magnum & Principes, qui ei ſucceſſerunt, quum in ea tempora incidiſſent, in quibus Senatus, Magiſtratus, Populus Romanus & Privinciæ ab ethnica ſuperſtitione nondum omnino diſceſſerant, nec e Religione, nec è Republica facturos fuiſſe, ſi maximum abjeciſſent Pontificatum. Ad Boſium porro acceſſit Antonius Van-Dale, qui *tamen in diſſert.* II. *ad antiquitates ex marmoribus illuſtrandas* vel eos Imperatores, qui poſt Gratianum ad Imperium pervenerunt, Pontifices maximos fuiſſe ſalutatos perfecit ex marmore quodam in Ægidis inſula effoſſo, de quo in ſecunda exercitatione critica differemus. Sic duplex eſt de Pontificatu Chriſtianorum Principum, eaque diſcrepans ſententia.

VI. Jamvero ſi omnia animo colligamus, quæ a doctiſſimis viris allata ſunt, multa quidem invenientur antiquitatis teſtimonia, quæ Zoſimo de Principum Pontificatu dicenti auctoritatem adjungunt. Nos ea, quæ deligenda putavimus, brevi comprehendemus. Sed primum paucis de ipſo Zoſimo. Homo quidem Religione ethnicus in omnes Chriſtianos Imperatores iniquior fuit. Hac ille exiſtimatione uſus eſt non modo ſcriptorum paulo antiquorum, inter quos ſunt Evagrius (*f*), Photius (*g*) & Nicephorus (*h*), ſed juniorum, in quorum numero eminent Mottanus Vayerus (*i*), Caveus (*k*) Han-

(a) *Tom.* 3. *An. C.* 312.
(b) *In Eccleſiæ liberatæ part.* I. *cap.* 14.
(c) *De interdicta Chriſtianorum cum Gentilibus communione deque Pontificatu maximo, num Chriſtiani Imperatores eum aliquando geſſerint*.
(d) *In volum. quinto Antiquitatum Romanarum*.
(e) *Diſſ.* XII. *tom.* II.
(f) *III.* 40. & 41.
(g) *In Cod.* XCVIII.
(h) *XVI.* 41.
(i) *In Judic. de Hiſt. Græcis*.
(k) *In Hiſt. Litter.*

Digitized by Google

Hanckius (*a*) Barthius (*b*), & Fabricius (*c*). Scripſit hiſtoriæ libros ſex, in quibus plurima errata caſtigant Antonius Poſſevinus (*d*), Baronius *in Annalibus* & Johannes Triſtanus *Tom.* I I. præſtantiſſimi operis, in quo vitas Imperatorum e nummis illuſtravit. Attamen Hiſtoricus nominis tam conclamati non fuiſſe videtur, ut ei, cum temporum, a quibus prope aberat, res perſcribit, nulla ſit adhibenda fides. Eum in pluribus vindicavit Leunclavius (*e*), & in iis, quæ de Conſtantino haruſpices conſulente dixit, ipſe Jacobus Gothofredus haud rejecit (*f*). Vir porro non indoctus erat, item Κόμης καὶ ἀποφισκοσυνήγορος *Comes & Exadvocatus Fiſci*, quod ei elogium eſſe in mſs. codicibus docent Leunclavius, H. Stephanus & Sylburgius, quin & ab iis Imperatoribus, de quibus verba fecit, non longe recedebat. Accedit quod is hiſtoriam ſuam exſcripſit ab Eunapio Sardiano, viro erudito & probo, eodem illo, qui Philoſophorum vitas evulgavit. Photius, qui Eunapianos libros tum ſoſpites legerat, ſic habet (*g*), Εἴποι δ' ἄν τις οὐ γράψαι αὐτὸν ἱστορίαν, ἀλλὰ μεταγράψαι τὴν Εὐναπίου, τῷ συντόμῳ μόνον διαφέρουσαν, καὶ ὅτ' οὐχ, ὥσπερ ἐκεῖνος, οὕτω καὶ οὗτος Στελίχωνα διασύρει, *Dixerit autem aliquis hunc* (Zoſimum) *non ſuam hiſtoriam ſcripſiſſe, ſed Eunapianam deſcripſiſſe, & brevitate tantum ab ea differre, & quod non hic* (Eunapius), *ut ille, Stilichonem conviciis proſcindit*. Ergo Zoſimus, ſi quos eximios viros obtrectaret, ex ſententia ſua loquebatur, ſed in perſcribenda hiſtoria Eunapium ſibi auctorem habebat.

VII. Veniamus ad priſca monumenta Pontificatus maximi, qui Chriſtianis Imperatoribus mandatus eſt. Hæc perinde conſectabimur, ut ad cujuſque Principis tempora pertinent. Imperium iniit Conſtantinus Magnus anno Chriſtianæ Æræ 306. quo tempore ab ethnicis ſacris nondum animum avocaverat. Quumque ab Imperio Sacerdotium non divelleretur, ſalutatus eſt Pontifex maximus. In lege, quam anno 311. Galerius Maximianus pro Chriſtianis pertulit, eo cognomento affectus eſt. Legis hoc exordium eſt apud Euſebium (*h*), Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Γαλέριος Οὐαλέριος Μαξ., Ἀνίκητος, Σεβαστὸς, Ἀρχιερεὺς Μέγιστος .... Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλαύιος Οὐαλέριος Κωνσταντῖνος Εὐσεβὴς, Εὐτυχὴς, Ἀνίκητος, Σεβαστὸς, Ἀρχιερεὺς Μέγιστος .... Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Οὐαλέριος Λικιννιανὸς .... Ἀρχιερεὺς Μέγιστος, *Imperator Cæſar Galerius Valerius Maximianus, Invictus, Auguſtus, Pontifex Maximus .... Imperator Cæſar Flavius Valerius Conſtantinus, Pius, Felix, Invictus, Auguſtus, Pontifex Maximus ... Imperator Cæſar Valerius Licinianus .... Pontifex Maximus*. Anno autem 311. Conſtantinus Evangelica fide imbutus eſt eamque ita adſcivit, ut nihil duceret, quod ſummo propagandi Chriſtiani nominis ſtudio præverteret. At enim quo conſilio ſuperſtitionem Majorum, cui ſtatim abolendæ par non erat, in poſterum tempus toleravit, ita ſe paſſus eſt Pontificem maximum appellari. Duo numiſmata viſuntur apud Bandurium (*i*), quorum alterum ex auro ſignatum poſt annum 315. & ante annum 320. his litteris ſcribitur ad partem anticam, CONSTANTINVS PF AVG, ad partem poſticam PM TRIB P COS IIII PP. PROCOS., alterum vero percuſſum eſt paulo ante vel paulo poſt Concilium Nicænum, atque in utriuſque partis orbe ſeparatim hæc impreſſa habet, IMP. CONSTANTINVS. MAX. AVG. tum P. M. TRIB.

(a) *De ſcript. Rom.*
(b) *Ad Claudianum.*
(c) *In lib.* v. *cap.* 5. *tom.* VI. *Biblioth. Græcæ.*
(d) *In Appar. ſacro.*
(e) *Lib.* II. *Notat. juris.*
(f) *In Not. ad Cod. Th. Lib.* XVI. *Tit.* X. *de pag. & ſacrif.*
(g) *In Bibliothec. cod.* XCVIII.
(h) *In lib.* VIII. *cap.* XVII.
(i) *In volum.* II. *Numiſ. Imp. pag.* 246. & 247.

TRIB. P. COS. VI. PP. PROCOS. In iis Conſtantinus plane P.M. *Pontifex Maximus* dictus eſt. Nummis concinunt lapides, quos deſcripſit Gruterus CLIX. 6. & CCLXXXIII. 3. Horum ſimillimus ille eſt, cujus verba expreſſit Clariſ. Doni in *Coll. Inſcrip. Antiq. Cl.* II. 101.

D. N. IMP. CÆS
FL. CONSTANTINO
P. F. VICTORI. AVG
PONT. MAX
TRIB. POT. XXIII
IMP. XXII. COS. VII
PP. PROCOS. CONS
HVMANARVM. RERVM
DIVI CONSTANTI. FILIO
BONO. R. P. NATO
M. P. XV

Elegantiſſimus hic titulus dedicatus eſt Anno CCCXXVIII. in quem Conſtantini annus XXIII. Tribunitiæ Poteſtatis incidit. Igitur Conſtantino Magno tribus poſt Nicænam Synodum annis inter cætera elogia nomen fuit Pontifici Maximo, idque in publicis monumentis, ut ei nec invito, nec vetanti hujuſmodi fuiſſe habitum honorem facile intelligi poſſit.

VIII. Illo decedente ad Filios Conſtantinum, Conſtantem & Conſtantium Imperium pervenit. Ac ipſi quidem uti eandem agendi rationem cum Gentilibus inſtituerunt, quam optimus Parens ſuſceperat, ita caviſſe non videntur, ne Pontifices Maximi dicerentur. Quamquam enim in nummis & lapidibus ad eos Principes ſpectantibus, quibus ſane Reſpublica antiquaria non caret, litteræ PONT. M. non viſuntur, tamen quidvis potius exiſtimandum eſt, quam iſtud illos vetuiſſe ſuſpicemur. Enimvero a nummis, in quibus cognomentum Pontificis maximi deeſt, extimeſcere non oportet. Mos nanque inceperat, ut in nummis tantum imprimerentur hæc nomina, *Dominus noſter*, *Imperator*, *Cæſar & Auguſtus*. Eam ob cauſſam ne unum quidem numiſma repertum eſt, in quo Julianus Pontificis elogio affectus ſit. Atqui hic Imperator nihil ſibi eſſe antiquius ſignificaverat, quam Sacerdotii munia obire & Pontificem vocari Maximum. De illo Libanius (a). *Hic eſt qui vitam ſuam in publicas curas, atque in Altarium procurationem diviſit, is qui per myſteria quamplurima Dæmonum ſibi conciliavit conſuetudinem*: Et in altera Oratione (b), *Gaudet id, Pontificem juxta vocari ac Imperatorem*. Præterea ex lapidibus, quos Conſtantini Filiis antiquitas con-

(a) *In Oratione ad Theodoſium* de ulciſcenda nece *cap.* XXII., Οὗτος γάρ ἐστι ὁ μερίσας αὐτοῦ τὸν βίον εἴς τε τὰς ὑπὲρ τῶν ὅλων βουλὰς, εἴς τε τὰς περὶ βωμοὺς διατριβὰς, οὗτος ὁ ἐν τελεταῖς μυρίαις ὁμιλήσας Δαίμοσιν.

(b) VIII. Διὰ τοῦτο χαίρει καλούμενος ἱερεὺς οὐχ ἧττον ἢ βασιλεύς.

Digitized by Google

conſecravit, duo tantum vel tres ſuperant. Quis coniiciet in cæteris, quos vel tempus delevit, vel tellus operit, elogium deſiderari Pontificis maximi? Attulit Euſebius (*a*) hanc epigraphen legis, in qua Maximinus tyrannus Chriſtianis copiam fecit Religionis ſuæ ſibi habendæ, Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Γαῖος Οὐαλέριος Μαξιμῖνος, Γερμανικὸς, Σαρματικὸς, Εὐσεβὴς, Εὐτυχὴς, Ἀνίκητος, Σεβαστὸς, *Imperator Cæſar Cajus Valerius Maximinus, Germanicus, Sarmaticus, Pius, Felix, Invictus, Auguſtus*. Non inſcribitur quidem Maximinus Pontifex maximus. Sed nemo argumentum recte duxerit, hominem, qui in ethnicis ſacris verſabatur, nomen ſemper neglexiſſe dignitatis, qua inter Sacerdotes ſuos eminebat.

Non injucundum autem erit diſpicere, an ex Conſtantini Filiis aliquis cum Gentilibus tanquam Pontifex maximus egerit. In Codicis Theodoſiani lib. IX. tit. XVII. lex poſita eſt, quæ cognitionem de ſepulchris Romæ Præfecto Urbis & Pontificibus, in Provinciis vero Judicibus demandat. Eam Conſtans Imperator anno 349. pertulerat, *Qui libellis datis*, inquit, *a Pontificibus impetrarunt, ut reparationis gratia labentia ſepulchra deponerent, ſi vera docuerunt, ab inlatione multæ ſeparentur . . . . : hoc in poſterum obſervando, ut in Provinciis locorum Judices; in Urbe Roma cum Pontificibus tua Celſitudo inſpiciat, ſi per ſarturas ſuccurrendum ſit alicui monumento, ut ita demum data licentia, tempus etiam operi conſummando ſtatuatur*. Chriſtianus hic Princeps pontificii juris auctoritatem ſequutus eſt. In priſcis enim inſtitutis, quæ de Sacerdotibus Numa condidit, ſancitum erat, ut non modo cœleſtes cæremonias, ſed funebria omnia & manes Pontifex curaret. Tullius (*b*) docuit ad Sacerdotes pertinere *Sepulturæ ſanctitudinem*: Tum alias (*c*), *Quid enim*, inquit, *ad Pontificem de jure parietum, aut aquarum, aut ullo omnino? De ſacris* ille judicat, *de votis, de feriis, de Sepulchris & ſi quid ejuſmodi eſt:* Et paulo poſt dixit, *ſic decretum à Pontificum collegio, non eſſe jus in loco publico fieri ſepulchrum*. Quocirca Juriſconſultus (*d*) ſic cavit, *Si in eo monumento, quod imperfectum eſſe dicitur, reliquiæ hominis conditæ ſunt, nihil impedit, quominus id perficiatur: ſed ſi Religioſus locus jam factus* (ideſt perfectus) *ſit, Pontifices explorare debent, quatenus, ſalva Religione, deſiderio reficiendi operis medendum ſit*. Idem Pontificum jus ex multis cippis ſive columellis perſpicuum eſt, quæ in Sepulchris cum titulo ponebantur. Ad illuſtrandam Conſtantis legem Jacobus Gothofredus tres veteres titulos exprompſit, quorum unum proferimus *ex Corpore Inſcriptionum P. DXVIII. 4.*

FL. PROBINCIA . FECIT . SIBI
T. AELIVS . SENTINIANVS . FOR
COR. 7 COH. II. VIG. PETIT. A . PONTI
FIC. VT. SIBI . PERMITTERENT
REFICERE . N. MONUMENTVM
IVRIS . SVI . LIB. LIBERTABVSQVE
EORVM

Ac quamvis Conſtans Imperator in Provinciis non Sacerdotibus, ſed Municipiorum & Urbium Judicibus univerſum funebre negotium commiſerit, hoc ipſum tamen in ea

m 2 hære-

(a) *Lib.* IX. *Hiſt. cap.* X.
(b) *In lib.* IV. *de Republica* apud Nonium.
(c) *In libro* II. *de Legibus cap.* 19.
(d) *In l. ult. D. de mortuo inferendo.*

Digitized by Google

hærebat poteſtate, quæ Pontifici Maximo data eſt. Plinius *lib.* x. *Epiſt.* LXXIII. Trajanum veluti Pontificem maximum conſuluerat, quid cum iis ageret qui petebant, ut ſibi reliquias ſuorum aut propter injuriam vetuſtatis, aut propter fluminis incurſum aliaque his ſimilia *ſecundum exemplum Proconſulum transferre permitteretur*. Is enim ita interrogaverat, quia ſciebat Romæ ex ejuſmodi cauſſis collegium Pontificum adiri ſolere. Trajanus reſpondit in epiſt. LXXIV. durum eſſe injungere neceſſitatem Provincialibus Pontificum adeundorum, ſi reliquias ſuorum propter aliquas juſtas cauſsas transferre ex loco in alium locum velint: *Sequenda ergo*, inquit, *potius tibi exempla ſunt eorum, qui iſti Provinciæ præfuerunt, & ex cauſſa cuique ita aut permittendum, aut negandum*. Hæc ſi bene noveris, tibi dubium non erit, quin Conſtans in ſancienda lege de Sepulchris nec a Pontificio jure, nec ab auctoritate eorum Imperatorum diſceſſerit, qui veluti Pontifices maximi rem gerebant. Ex quo facile efficies iſtam in eum Religionem invadere non potuiſſe, quominus ſeſe Pontificem maximum appellari pateretur.

IX. Veniamus ad Julianum Imperatorem, de quo Socrates (*a*) & Sozomenus (*b*), dixerunt. *Καὶ ἑαυτὸν Ἀρχιερέα ὠνόμαζεν*, *Et ſeipſum ſummum Pontificem appellavit*. Quærendum autem eſt, cur duo illi Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptores animadvertiſſent, Julianum ſe Pontificem vocaſſe, quin aliis Imperatoribus idem fuiſſe cognomentum monuerint. Gothofredus, Pagius & Tillemontius hac de cauſſa id factum arbitrantur, quod Julianus contra Majorum inſtituta & ſine exemplo Pontificatum maximum arripuiſſet. Doctus Reineſius in epiſtola LXXXIV. ad Boſium cenſuit, ἀρχιερέα non modo eſſe Pontificem maximum, ſed cujuslibet Numinis alium Antiſtitem. Itaque ſic habuit, Socratem & Sozomenum, qui animadverterunt Julianum ſe ἀρχιερέα nuncupaſſe, Imperatorem traducere voluiſſe quaſi ita inſanientem, ut ſe unius alicujus Dei Sacerdotem appellaret. Reineſium ſequutus eſt Boſius, qui eum de mente Socratis & Sozomeni ſententiam rogaverat. At enim qui animum adverterit ad ea verba, *ſeipſum ἀρχιερέα vocavit*, ſtatim putabit Eccleſiaſticos Hiſtoricos non orationem ſuam fundere, ſed id perſcribere, quod Julianus ſibi vindicabat. Hic vero cum ſe archierea dicebat, ſummum ſui pontificatum verbis comprehendebat, tum ſi ſingularem quandam archieroſynam ſuſcepit, hanc diverſo nomine exprimebat: In litteris ſuis, quæ leguntur (*c*), Ἐγὼ τοίνυν, inquit, *ἐπειδήπερ εἰμὶ κατὰ μὲν τὰ πάτρια μέγας Ἀρχιερεύς, ἔλαχον δὲ νῦν καὶ τοῦ Διδυμαίου προφητεύειν*: Locum ita Petavius convertit, *Ego itaque, quoniam patriorum ſacrorum Maximus ſum Pontifex, & Oraculi Didymæi præfecturam modo ſum ſortitus*. Quis vero, ſi græce ſciverit, non ægre tulerit Ἀρχιερέα κατὰ τὰ πάτρια, *ſignificare patriorum ſacrorum Pontificem*? Igitur Juliani periocha in hunc latinum ſermonem reddenda eſt, *Ego vero, quandoquidem more majorum ſum Pontifex maximus, & nunc Apollinis Didymæi Propheta ſorte lectus ſum*. Tenes ſcilicet Julianum voce τοῦ ἀρχιερέως ſummum dumtaxat Pontificatum, non nova, quæ ad ipſum accedebant, ſacerdotia complecti. Sed a Reineſio diſcedamus. Joſeph Bimardus de la Baſtie *in diſſert. de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum*, quæ edita eſt *in Tom.* XVIII. & XXII. *Memor. Acad. Inſcript.* pronuntiavit Julianum novis elogiis titulum ſuum non ſtipaſſe, ſed iis tantum, quæ Conſtantinus & cæteri poſt eum Principes aſciverant. Quorſum vero Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptores ſpectaverint, qui ei cognomentum Pontificis exprobraverunt? Cenſuit, eos in Juliano id monuiſſe, quod ab illis, in quibus ſcribebant, temporibus alienum erat, cum Imperatores nomini ſuo Pontificis maximi appellationem non adiiciebant. Sic enim ille. At Principes, qui in ævo Socratis & Sozomeni imperabant, quum Pontificis maximi cognomentum reiice-

(a) *In Hiſt. Eccl. lib.* III. *cap.* I.
(b) *In lib.* V. *cap.* I.
(c) *Op. part.* I. *pag.* 237. *ed. Pet.*

reiicerent, contra quidem ſeſe geſſerunt, atque omnes ante Gratianum Imperatores egerant, non modo Julianus, ſed Conſtantinus magnus, Conſtantinus junior, Conſtans, Conſtantius, Jovinianus, Valens, Valentinianus & ipſe Gratianus. Cur vero res, quæ præter conſuetudinem erat, tantum Juliano objecta ſit? Non Conſtantino? Non aliis? Iſtud quidem eſt, quod inveſtigari oportet. Atque Chriſtiani quidem Imperatores nunquam jactanter dixerunt, ſe Maximos eſſe Pontifices, ſed huiuſmodi dignitatem, quam Gentiles deferebant, modeſte & prudenter non detrectantes effecerunt ut ea præſidio & uſui eſſet ad abolendam ſuperſtitionem, in qua ipſe Pontificatus nitebatur. Unus Julianus, quum a Chriſtiana Religione deſciviſſet, nomine Pontificis gloriatus eſt, atque in epiſtolis ſuis ſummum Principatum juxta atque Sacerdotium ſibi vindicavit. Mirari licet impudentem illius faſtum in epiſtola ad Arſacium Armeniorum Satrapam, quam Ludovicus Antonius Muratorius ex Codice Ambroſianæ Bibliothecæ *in Anecdotis Græcis* evulgavit, & paulo emendatiorem Fabricius iterum edidit (a): Πᾶσαν, inquit, οὖν ῥαστώνην καὶ φενακισμὸν ἀποθέμενος, καὶ τὸν μακάριον ἐκεῖνον Κωνσταντῖνον . . . . νῦν μὲ τὸν Ἰουλιανὸν, τὸν Ἀρχιερέα τὸν Καίσαρα, τὸν Αὔγουστον, τὸν Θεῶν τε καὶ Ἄρεως θεραπευτὴν ἐννόησον, τὸν Φράγκων τε καὶ βαρβάρων ὀλετῆρα, τὸν Γάλλων τε καὶ Ἰταλῶν ἐλευθερωτήν, *Omnem igitur*, o Arſacie, *deſidiam atque tergiverſationem abiice, atque cogita beatum illum Conſtantinum, nunc vero me Julianum Pontificem maximum, Cæſarem, Auguſtum., Deorum ac Martis cultorem, qui Francorum Barbarorumque perditor, Gallorum vero atque Italorum liberator ſum*. Ea fuit ſtoliditas, de qua Julianum Socrates & Sozomenus objurgare videntur, cum illum animadvertunt ſeſe Pontificem Maximum appellaſſe.

X. Jamvero Jovinianus, qui Ethnico Imperatori ſucceſſerat & in iis erat temporibus, quæ pervertendæ ſuperſtitionis ei copiam non dabant, de Religione id conſilium ſuſcepit, ex quo ſatis perſpicuum eſt, eum vereri non potuiſſe, quin nomen ſuum Pontificatu maximo exornari facile permitteret. Is enim, quamvis Chriſtianus, toleravit omnes, qui Imperio ſuo parebant, ea ſibi habere ſacra, quæ vellent. Hoc declarat Themiſtius (b), cuius locus *in octava exercitatione critica* exſcribetur. Gentiles quidem non dubitarunt ex more ſacrificare, exta conſulere, & cætera Religionis ſuæ officia peragere, delato ad Jovinianum Imperio. Ammianus Marcellinus (c), qui apud Exercitum erat, cum ille, interfecto Juliano, Princeps creatus eſt, memoriæ prodidit, *pronuntiatum eſſe, hoſtiis pro Joviniano extiſque inſpectis, eum omnia perditurum, ſi intra vallum remanſiſſet, ut cogitabat, ſuperiorem vero fore, profectum*. Quinimo in Nomismatophylacio cl. viri Rothelin nummus, qui ad Jovinianum pertinet, diligenter aſſervatur, in cujus altera parte Idis imago eſt cum his litteris, VOTA PUBLICA. Hæc Princeps ſciviſſe, nec vetuiſſe videtur. Quapropter par eſt coniicere, Illum nomen Pontificis, quod Conſtantino & cæteris Chriſtianis Imperatoribus fuerat, certe non recuſaſſe.

XI. Sequuntur Valentinianus, Valens & Gratianus, de quorum Pontificatu litterata marmora ſuperant. In eo, quod Romæ in Ponte Ceſtio repertum eſt, tres ſimul Imperatores Pontifices Maximi appellantur. Bene longum titulum ediderunt Baronius (d), Gruterus (e), Boiſſardus (f) & Nardini (g). Sic ille legitur,

DO-

(a) *In Biblioth. Græc. volum.* VII.
(b) *In oratione* V. *pag.* 67. *ed Hard.*
(c) *In lib.* XXV. *cap.* 6.
(d) *In tom.* III. *ad Ann.* 312.
(e) *CLX.* 1.
(f) *Part.* III. *fol.* 114.
(g) *Rom. Antiqu. lib.* VIII. *cap.* 3.

Digitized by Google

DOMINI . NOSTRI . IMPERATORES
CAESARES . FL. VALENTINIANVS
PIVS . FELIX . MAX. VICTOR. AC
TRIVMPH. SEMPER . AVG. PONTIF
MAXIMVS . GERMANIC. MAX
ALAMANN. MAX. FRANC. MAX
GOTH. MAX. TRIB. POT. VII. IMP
VI. COS. II. PPP. ET FL. VALENS
PIVS . FELIX . MAX. VICTOR . AC
TRIVMPH. SEMPER . AVG. PONTIF
MAXIMVS . GERMANIC. MAX
ALAMANN. MAX. FRANC
MAX. GOTHIC. MAX
TRIB. POT. VII. IMP. VI. COS
II. PPP. ET . FL. GRATIANVS . PIVS
FELIX. MAX. VICTOR. AC . TRIVMPH
SEMPER . AVG. PONTIF. MAX
GERMANIC. MAX. ALAMANN
MAX. FRANC. MAX. GOTHIC
MAX. TRIB. POT
III. IMP. II. COS. PRIMVM . PPP.
PONTEM. FELICIS . NOMINIS
GRATIANI . IN . VSVM . SENATVS . AC
POPVLI . ROM. CONSTITVI
DEDICARIQ. IVSSERVNT

Omnes, qui in marmor intuentur, ſine labore percipiunt, illud publica Senatus Populique Romani auctoritate fuiſſe poſitum, & conſentientibus Auguſtis ad cætera elogia honorem Pontificis acceſſiſſe. Tribus ante annis baſis Romæ ſublata fuerat ſoli Valenti Imperatori, in qua is Pont. Max. ſalutatus eſt. Eam Gruterus protulit p. cccvi. 5.

IMP. CAES. FL.
VALENTI
PIO . FELICI . VICTORI
AC . TRIVMPHATORI
SEMPER . AVGVSTO
PONT. MAX
TRIB. POT. III. IMP. IV
COS. II. P. P
COH. III. . . . . . . P. R. . . . .
D. N. M. . . . . . .

Per idem ferme tempus Gratiano ſaxum dedicatum eſt Emeritæ in Luſitania, quod Gruterus *pag.* 159. 7. exſcribit in hæc verba,

IMP. CAES. GRATIANVS
PIVS . FELIX. MAX. VICT
AC . TRIVMPH. SEMP. AVG
PONT. MAX. GERM. MAX
ALAMANVS . MAX. FRANC
MAX. GOTH. M. TR. P. III
IMP. II. COS. IIII. PRIM. P. P. P
RESTITVIT
C. XI

In verſu ſeptimo delendus eſt numerus IIII, & ſic legi oportet, COS. PRIM. Simillimum ſaxum Romæ erectum fuerat, cujus verba evolvimus apud eundem Gruterum *pag.* 199. 7.

FL. GRATIANVS . PIVS . FELIX. MAXIMVS
VICTOR. AC. TRIVMPH. SEMPER . AVG. PONT
MAX. GERMANIC. MAX. ALAMAN. MAX
FRANC. MAX. GOTHICVS . MAX. TRIB. VI. cor. III
IMP. II. COS. PRIMUM P. P. P

XII. Igitur Gratianus anno Imperii ſui ſecundo hoc eſt annô 369. Pontifex vocatus

Digitized by Google

tus fuit. Nanque a Valentiniano Patre Auguſtus creatus fuerat anno 367. menſe Auguſto IX. Kal. Septemb. in Ambianis. Quin & decem poſt annis Gratianus illud idem cognomentum non detrectavit. De ipſo enim in *Gratiarum actione pro Conſulatu* Auſonius eximius Poeta, *Unus*, inquit, *in ore omnium Gratianus, poteſtate Imperator, virtute victor, Auguſtus ſanctitate, Pontifex Religione, indulgentia pater, ætate Filius, pietate utrumque ſuperat*. Quamque ille in eadem oratione de comitiis, in quibus conſul fuerat renuntiatus, ſermonem iniiceret, & veluti dubitaret, num tributa, an centuriata, an vero pontificia diceret, *Sic potius*, addit, *ſit vocentur, quæ tu Pontifex maximus Deo participatus habuiſti*. Auſonius autem anno 379. cum collega Olybrio Conſul fuit, quem annum ipſe in epigrammate 145. ita ſupputavit,

Urbis ab æternæ deductam Rege Quirino
Annorum ſeriem cum Procule accipies:
Mille annos centumque & bis fluxiſſe novenos
Conſulis Auſonii nomen ad uſque leges.
Fors erit, ut luſtrum cum ſe cumulaverit iſtis
Confectam Proculus ſignet Olympiadem.

Epocham V.C Varronianam annis 13. prævertit Poeta, de quo errore Antonius Pagius (a), Petrus Relandus (b) & Jacobus Gothofredus (c). Redeamus ad Gratianum, qui demum anno 383. VIII. Kalend. Septemb., teſte Marcellino *in Chronico*, interfectus fuit. Atque ille in eo temporum intervallo, quod ab anno 379. ad annum 383. effluxit, certe antequam Maximus Tyrannus ei bellum inferret, dignitatem Pontificis maximi a Chriſtiano Principe abhorrentem recuſavit. Itaque omnium, qui a Gratiano Imperatores fuere, nemo, nec Theodoſius, nec Arcadius, nec Honorius nec Valentinianus nec alii elogio Pontificis maximi affecti fuere in publicis titulis quos Gruterus exprompſit CCLXXXVI., 5. 6. 7. Ad eam rem magnum argumentum duci poteſt a Libanio ethnico ſophiſta, qui *in Oratione ad Theodoſium* ὑπὲρ τῶν ἱερῶν *pro Templis non delendis* nuſquam hunc Principem Pontificem vocavit, tametſi ſæpe in eum locum veniſſet, in quo ei, quum pro aris & ſacris ſuis diceret, ab hujuſmodi habendo honore abſtinere per mores non licuerat. Si quæ autem monumenta contra facere videantur, ea aut ſincera non ſunt, aut aliter intelligi debent, de quibus *in exercitatione critica ad ſecundum Grotii caput*.

XIII. Unus eſt Servius Honoratus, qui obiici nobis poſſet. Is ad illud Virgilianum (d)

Rex Anius, Rex idem hominum, Phœbique Sacerdos

hæc adiungit, *Sane Majorum hæc erat conſuetudo, ut Rex eſſet etiam Sacerdos, vel Pontifex: Unde hodieque Imperatores dicimus Pontifices*. At enim de tempore in quo Servius vixit, inter Criticos non convenit. Nam alii Hadriani Imperatoris æqualem exiſtimant, alii Conſtanti & Conſtantio, plerique autem Honorio & Theodoſio ſupparem credunt: in qua diſſenſione tempus illud divinari non poteſt, quod Servius voce *hodieque* ſignificavit. Sed demus id, quod magni refert, illum extitiſſe iis temporibus, cum Theodoſius junior imperavit, eundem nimirum eſſe, quem Macrobius tanquam in vivis agentem commemoravit. Attamen illud non ſequitur, Principes iſtius ætatis in more inſtitiſſe, ut ipſi Pontifices maximi dicerentur. Nam Servius, ſi idem ſit atque Macrobianus, ad vulgi opinionem reſpicere potuit, qui receptas loquendi conſuetudines ſerius tollit, quam decet. Sic igitur habeamus, Zoſimum certa & vera nobis attuliſſe, cum tradidit, Chriſtianos Imperatores pontificatum maximum non rejeciſſe, donec pri-

(a) *In crit. ad an.* 302.
(b) *In Faſtis pag.* 464.
(c) *In Chronologia Codicis Theodoſiani*.
(d) *Æneid.* 3.

Digitized by Google

primus Gratianus committere noluerit, ut ea dignitate adornaretur, quam Ethnici cæteris tribuerant.

XIV. Sed antequam hinc diſcedamus, porro quibus ex cauſſis maximi Pontificis cognomento Chriſtiani Imperatores uſi eſſent, breviter dicendum videtur. Nanque fieri neceſſe eſt ſatis Gothofredo, Pagio & Tillemontio, qui par non fuiſſe dixerunt, pios Principes eo præconio laudari, cui ex ſuperſtitione vis accedebat. Theophanes Archiepiſcopus Pleſcovienſis Petropoli anno 1721. publici juris fecit *Diſquiſitionem de ſenſu, in quem Imperatores Romani tam Ethnici quam Chriſtiani appellati fuerint Pontifices ſive Archierei Gentilis Religionis? Et num Chriſtianæ Religionis ſummi Imperantes dici poſſint Epiſcopi & Archierei?* Liber facile comparari non potuit, ut quid auctor diſputaverit, ad manus intueri poſſemus: itaque quid nobis in mentem venerit, paucis oſtendetur. Verum oportet præcipere nos equidem, Chriſtianos Imperatores, qui maximi Pontifices dicti fuere, ieratica officia non factitaſſe, hoc eſt nec preces Diis fudiſſe, nec hoſtias immolaſſe, neque cætera hujuſmodi peregiſſe ſacra. Unus Julianus has Sacerdotii partes explevit, qui ob ſingulare facinus a Chriſtianorum, inter quos olim allectus fuerat, ipſa ſocietate defecit. Reliqui Principes, qui a Conſtantino magno Rempublicam ſuſcepere, quum ſeſe paterentur maximos Pontifices vocari, in eo ſolum munere fuerunt, ut de Religionibus perferrent, ethnicis Sacerdotibus imperarent, & de ſacris negotiis decernerent. De his igitur Imperatoribus quærendum eſt cur Romani Pontificatus nomen ſibi delatum non rejecerint. Atque primum illi ad abolendam ſuperſtitionem non alia via aggreſſi fuere, niſi qua cœptis proſpere ſuccedere poſſet. Si tempora reſpiciantur, cum Conſtantinus Chriſtiana ſacra adſcivit, ethnica Religio Romam, Senatum, Magiſtratus, milites, Duces & Provincias tenebat, eademque nitebatur in eorum, qui Urbes condiderunt, primis legibus, in priſcis Populorum ſcitis, in Gentium moribus & in antiquis hominum opinionibus: Hujuſmodi enim loco eſſe videbatur, ut ſi ipſa a civium animis evelleretur, imperium Orbis in ſummum diſcrimen adduceretur. Quid ille tum ageret? Nihil temere commiſit, ſed omnia pedetentim proſpexit, ne Reſpublica quidquam fraudis caperet. Initio Vatibus credere viſus eſt, quod facile percipi poteſt ex iis, quæ de ipſo ſcripſit Zoſimus (a), *Patriis adhuc ſacris* (Conſtantinus) *utebatur non tam honoris Religioniſque cauſſa, quam neceſſitatis: ex quo fiebat, ut hariolis ſi qui eſſent experientes, fidem haberet, veluti qui vera ei de rebus omnibus feliciter geſtis prædixiſſent.* An autem Conſtantinus ex ſententia ita exiſtimabat? Quinimo deſpicatui duxit & prorſus contempſit quidquid vates hariolarentur & Haruſpices denuntiarent. Incertus Panegyriſtes, cum de bello adverſus Maxentium verba faceret, Conſtantinum ſic affatur, *Quisnam te Deus, quæ tam præſens hortata eſt Majeſtas, ut contra conſilia hominum, contra Haruſpicum monita ipſe per temet liberandæ Urbis tempus veniſſe ſentires? Habes profecto aliquod cum illa mente Divina, Conſtantine, ſecretum.* Vides quid Imperator de Haruſpicum monitis eorumque ſimilibus oraculis ſentiret? Eas igitur Religiones ſpecie quidem permittere videbatur, ſed revera pervertere & funditus delere cogitabat. Quæ quum ita eſſent, hoc ipſo conſilio non recuſavit, quominus Pontificis maximi cognomento appellaretur. Rem enim eo modo eſſe gerendam cenſuit, ne ſi omnes conſuetudines ob temporum diuturnitatem firmatæ abrogarentur, Gentiles, perturbatis primum animis, deinde quaſi deplorata Reipublicæ ſalute ſeditionem cœptarent. Symmachus ipſe (b) ad Valentinianum, Theodoſium & Arcadium ſatis

(a) *In lib. 2. cap. 29.* Ε᾽χρῆτο δὲ, inquit, *καὶ ἔτι κατ τοῖς πατρίοις ἱεροῖς οὐ τιμῆς ἕνεκα μᾶλλον ἢ Χρείας. ᾗ καὶ μάντεσιν ἐπείθετο πεπειραμένοις, ὡς ἀληθῆ προειπόντων ἐπὶ πᾶσι τοῖς κατορθωμένοις αὐτῷ.*

(b) *In lib. x. epiſt.* 54.

ſatis declaravit, Conſtantium Conſtantini Filium de ſacris Gentilium ita conſultaſſe, ut ea perdere propter Imperium non auderet. *Accipiat æternitas veſtra alia ejuſdem Principis facta, quæ in uſum dignius trahat. Nihil ille decerpſit ſacrarum Virginum privilegiis, decrevit Nobilibus Sacerdotia, Romanis cæremoniis non negavit impenſas, & per omnes vias æternæ Urbis lætum ſecutus Senatum vidit placido ore delubra, legit inſcripta faſtigiis Deum nomina, percontatus eſt templorum origines, miratus eſt conditores, cumque alias Religiones ipſe ſequeretur, has ſervavit Imperio*. Accedit, quod Chriſtiani Principes, qui in ethnicæ Religionis pontificatu verſabantur, leges de ſacris condere poterant, quas veluti ab iis, quorum ea res erat, perlatas Gentiles habere cogebantur. Sed nihiloſecius leges tam ſapienter concipiebant, ut ad omnes Deorum Religiones tollendas ſpectarent, quin ejus incepti ratio appareret. Hæc ſumma erat illorum prudentia, ex qua Chriſtianæ Religionis bono proſpiciebant. Exemplo eſt lex prima *in Cod. Theod. Tit. de Paganis, Sacrificiis & Templis*, quæ ad Maximum ſcripta eſt. In ea Conſtantinus. *Si quid*, inquit, *de Palatio noſtro, aut cæteris operibus publicis deguſtatum fulgore eſſe conſtiterit, retento more veteris obſervantiæ, quid portendat, ab Haruſpicibus requiratur, & diligentiſſime ſcriptura collecta ad noſtram ſcientiam referatur. Cæteris etiam uſurpandæ hujus conſuetudinis licentia tribuenda, dummodo ſacrificiis domeſticis abſtineant, quæ ſpecialiter prohibita ſunt*. Mos erat Romæ, ut ſimul atque de Cœlo quid publicum eſſet ictum, Haruſpices quærerentur, de quo Varro in *Thrihodite* apud Nonium Marcellum. Hunc morem Conſtantinus non abrogavit; ſed veluti Religionum Pontifex juſſit qualecunque Haruſpicum reſponſum in vulgus non emanare, ſed ad ſeipſum ſtatim deferri. Imperavit porro ſapiens Imperator, ut Haruſpices non in privatis domibus, ſed in publicis locis conſulerentur, & ſacra, ſi quæ fierent, apud publicas aras, nec privatim peragerentur. Sic enim ille, quoniam hujuſmodi ſuperſtitiones abolere ſtatim non poterat ſine ſummo Civitatis diſcrimine, negotium tamen ſibi dedit, ut eas arte quadam cohiberet, ſimulque in invidiam & obtrectationem apud omnes Populos conjiceret. Igitur expoſitas habemus cauſſas, ob quas Conſtantinus & reliqui poſt eum Principes ſiverunt, ſeſe ſummos appellari Sacerdotes. Ex quo, perditis omnibus Gentilium opibus, Gratianus paucis ante annis, quam è vita decederet, Pontificis dignitatem contempſit.

XV. Revertamur ad Ethnicos Imperatores. Diſpici enim neceſſe eſt, quorſum jure Gentium eorum Pontificatus ſpectaret. Atque de illis univerſis viri eruditi diſputant, an quum Pontifices maximi eſſent, id Sacerdotium adminiſtraſſent. Cenſent quidem Jacobus Gutherius (a) & Caſaubonus (b) Romanos Principes nomine fuiſſe Pontifices, ſed munia, quæ iis leges committebant, nunquam impleviſſe. Contra Boſius (c) & Spanhemius (d), allatis Græcorum Latinorumque auctorum, qui hiſtoriam Auguſtam ſcripſerunt, perſpicuis teſtimoniis docent, illos non modo omnem Pontificatus poteſtatem geſſiſſe, ſed in officio eſſe ſuo exiſtimaſſe, ut in ea exercenda verſarentur. Ac quidem Imperatores tanquam Pontifices maximi ſacra omnia in Orbe conſtituebant & publicum Deorum cultum regebant. De Octavio Auguſto Suetonius (e), *Poſtquam Pontificatum maximum, quem nunquam vivo Lepido auferre ſuſtinuerat, mortuo demum ſuſcepit .... nonnulla ex antiquis cæremoniis paullatim abolita reſtituit, ut Salutis augurium, Diale flaminium, ſacrum Lupercale, Ludos ſeculares, & compitalitios: item ſecularibus ludis juvenes utriuſque ſexus prohibuit ullum nocturnum ſpectaculum frequentare, niſi cum aliquo majore natu propinquorum. Compitales lares orna-*

(a) *De jure Pont. veter. Rom. lib.* 1. *cap.* 15.
(b) *In notis ad Hiſtoriam Aug. pag.* 86.
(c) *In diſſ.* 11. *de Pontif. maxim. Imp. cap.* 2.
(d) *In diſſ.* XII. *de Us. & præſt. Num. tom.* II.
(e) *Cap.* 31.

Digitized by Google

ornare bis anno inſtituit . De Claudio autem hæc dicit (*a*), *Quædam circa cæremonias aut correxit , aut exoleta revocavit, aut etiam nova inſtituit*. De Vitellio Tacitus (*b*), *Maximum Pontificatum adeptus de cæremoniis publicis* xv. *Kal. Aug. edixit, antiquitus infauſto die Cremerenſi Allienſique cladibus* . De Hadriano Spartianus (*c*), *Sacra Romana diligentiſſime curavit, peregrina contempſit , Pontificis maximi officium peregit* . De Caracalla Lampridius (*d*), *Sacra Iſidis Romam deportavit , & templa ubique magnifica eidem Deæ fecit* . Is porro miratur , cur vulgus ita credat : *Mihi mirum* , ſic pergit, *videtur, quemadmodum ſacra Iſidis primum per hunc* (Caracallam) *Romam veniſſe dicantur , cum Antoninus Commodus ea celebraverit* . At forte res ita ſe habuit . Senatus & deinde Principes Iſidi Religionem , ſed *ἔξω τοῦ πωμηρίου extra Pomœrium* conſtituerunt . De fanis enim , quæ Ægyptiis Diis Romæ ante Caracallam poſita fuerunt , plane diſſeruerunt Dio (*e*) , & Flavius Joſeph. (*f*) . Nullum autem Iſidi intra Urbem templum erat , quod quum Caracalla condendum curaſſet , is omnium primus Ægyptios Deos Romam deportaſſe credebatur . Idem Lampridius (*g*) memoriæ prodit , Imperatorem Heliogabalum Emiſeni Numinis , a quo nomen acceperat , Religionem Romæ aſciviſſe : Et Vopiſcus (*h*) addit ; Aurelianum , cujus Mater Solis Sacerdos erat, huic Deo templum ſuſtuliſſe & Pontifices creaſſe , ita ut in illius Imperatoris nummo apud Mediobar. (*i*) ſic inſcribatur , SOL DOMINUS IMPERI ROMANI , & in nummis aliorum Principum , qui deinde fuerunt , vultus Solis ſæpe renideat . Igitur quod præcipuum in Romanorum Sacerdotum poteſtate inerat & ad Religionum conſtitutionem pertinebat, hoc Imperatores ſimul atque iis maximum Sacerdotium delatum eſt, gerendum ſuſceperunt . Videamus modo an cæteras Pontificii juris partes obiverint . Primum illi tempora ordinabant ſive Kalendarium conficiebant, & de ſacris libris decernebant . Utrumque hoc Octavius peregit . Nanque is , teſte Suetonio in *cap.* 31. *Quidquid fatidicorum librorum Græci Latinique generis nullis vel parum idoneis auctoribus vulgo ferebatur , ſupra duo millia contracta undique cremavit , ac ſolos retinuit Sibyllinos , hos quoque delectu habito, condiditque duobus forulis auratis ſub Palatini Apollinis baſi . Annum a D. Julio ordinatum , ſed poſtea negligentia conturbatum atque confuſum rurſus ad priſtinam rationem redegit* . Item Claudius ex *Dion.* (*k*) in Kalendario numerum Dierum minuit , in quibus cum Populo agere nefas erat , & Marcus Aurelius , *Faſtis* (inquit Capitol.) (*l*) *dies judicarios addidit, ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis litibuſque diſceptandis conſtitueret* . Ad hæc Imperatores de jure Sacerdotum omnium cenſebant , & quæſtionibus ſæpe præerant , quæ contra eos exercebantur . Servius Maluginenſis Flamen Dialis apud Tacitum in Annalium *lib.* III. *cap.* LIX. poſtulavit, ut Aſiam Provinciam ſorte haberet , fruſtra vulgatum eſſe dictitans , non licere Dialibus egredi Italia : neque aliud ſibi jus eſſe tribuendum , quam iis, qui Martiales & Quirinales creati fuere Flamines . Privatis olim ſimultatibus factum, ut a Pontificibus maximis Flamines ire in Provincias prohiberentur , ſed iis temporibus , in quibus ipſe vivebat, Deorum munere

n 2 ſum-

(a) *Cap.* 22.
(b) *Hiſt. lib.* II. 91.
(c) *Cap.* 22.
(d) *In cap.* 9.
(e) *In lib.* XL. *pag.* 142. *item* XLII. *pag.* 196. *tum* XLIV. *pag.* 525. & XLVII. *pag.* 336.
(f) *Antiq. Jud. lib.* XVIII. *cap.* 3 & *Tertul. Apol. cap.* 6.
(g) *Cap.* 3. 17.
(h) *Cap.* 33.
(i) *Num. Imp. pag.* 406.
(k) *Lib.* LX. *pag.* 676.
(l) *Cap.* X.

ſummum Pontificum etiam ſummum hominum eſse, non æmulationi, non odio, aut privatis adſectionibus obnoxium. Sic ille. Quum vero contra Lentulus aliique dicerent, eo perventum eſt, ut Tiberii Pontificis maximi ſententia expectaretur. Sed is eam notionem tum eſse differendam ratus eſt. Apud eundem Annalium Scriptorem *in cap.* LXIV. Senatus propter atrocem Juliæ Auguſtæ valetudinem Diis ludos magnos decreverat, quos Pontifices, Augures & Quindecimviri cum Semtemviris & ſodalibus Auguſtalibus ederent. Cenſuerat L. Apronius, ut Feciales iis ludis præſiderent. At Tiberius contra judicavit, *diſtincto Sacerdotiorum jure & repetitis exemplis*. Alii rerum Romanarum Scriptores judicia nobis produnt, quæ in Sacerdotes criminum reos reddita ſunt ab Imperatoribus. Domitianus enim *inceſta Veſtalium Virginum*, ait Suetonius in cap. 8. *a Patre quoque ſuo & Fratre neglecta varie & ſevere coercuit: priora capitali ſupplicio, poſteriora more veteri. Nam cum Ocellatis Sororibus, item Varonillæ liberum mortis permiſiſſet arbitrium, corruptoreſque earum relegaſſet, mox Corneliam virginem maximam, abſolutam olim, dehinc longo intervallo repetitam atque convictam defodi imperavit*. Animadverſionis pene eadem ſeveritate uſus eſt Caracalla, qui ſummum ſupplicium a Veſtalibus Clodia Læta, Aurelia Severa, Pomponia Rufina & Canutia Creſcentina repetiit, de quibus Herod. (*a*). Accedit quod ad Pontifices maximos ſemper pertinuit, capere Veſtales Virgines, hoc eſt Veſtæ ſacras Virgines facere. Sed poſtquam Imperatores Reipublicæ præfuerunt & Pontificatum maximum inierunt, omnis ea res ab ipſis peragebatur. Noſtra enim ratio ſic eſt. Papiæ legis conditores caverunt, ut Pontificis maximi arbitratu Virgines e Populo viginti legerentur, ſortitioque in concione ſive in comitiis ex eo numero fieret, & cujus Virginis nomen ductum eſſet, eam Pontifex maximus caperet eamque Veſtæ conſecraret. Sed quoniam lex rogata eſt temporibus Octavii Auguſti, qui unus Pontifex maximus erat, profecto is ipſe eſt, ad quem ea ſpectavit. Ex quo ſequitur, in Auguſti officio fuiſſe, plures e Populo Virgines legere & illam, quæ ſortito capta eſſet, ad Sacerdotium admovere. Aulus Gellius, qui iſtud Papiæ legis caput nobis deſcripſit (*b*), paulo poſt docuit, ſortitionem ex lege Papia neceſſariam non videri tempore ſuo, cum, ſi quis honeſto loco natus adiret Pontificem maximum, atque ad Sacerdotium filiam ſuam offerret, gratia Papiæ legis per Senatum fieri ſolebat. Gellius autem libros Noctium Atticarum, quos ſcribere in Agro Attico exorſus erat, Romæ Antonino Pio Imperatore in lucem evulgavit. Quum ergo Antoninus Pius Pontifex maximus eſſet, idem erat, qui oblatam ab honeſtis Parentibus Virginem manu prehendebat hoc eſt capiebat & Veſtæ dedicabat.

Atque iſta Pontificiæ poteſtatis, quam Romani Imperatores geſſerunt, magna ſunt argumenta. Sed alia nunc perſequemur. Pontifices olim in Collegiis legebantur, quamvis is, qui eorum maximus eſſet, in Comitiis Populi crearetur. Sed Cn. Domitius in Tribunatu Pontificibus offenſior, quod alium, quam ſe in Patris ſui locum cooptaſſent, jus Sacerdotum ſubrogandorum a Collegiis ad Populum tranſtulit. Ea lege abrogata Dictator Sylla Collegiis priſtinam fecit poteſtatem eorum capiendorum, qui demortuis Sacerdotibus ſuccederent. Poſt Syllæ obitum Titus Labienus Tribunus Plebis Domitiam legem renovavit eodem anno, quo Julius Cæſar Pontifex maximus a Populo renuntiatus eſt. Quum vero Cæſar interfectus eſſet, Conſul Marcus Antonius iterum pertulit, ut Collegia Sacerdotes dicerent. Hoc enim egit, ut Lepidus ad ſummum Sacerdotium perveniret, qui facile repellebatur, ſi peteret in Comitiis. At enim Imperatores, ſuſcepto Pontificatu, id jus ſibi datum crediderunt, ut in ſingulis collegiis arbitratu ſuo Sacerdotes ſcriberent, multoſque ſupra numerum adlegerent. Gravis auctor Dio (*c*) ſic ſcriptum reliquit, Ἔκ τε τοῦ ἐν πάσαις ταῖς ἱερωσύναις ἱερᾶσθαι, καὶ πρόσετι καὶ τοῖς ἄλλοις τὰς πλείους σφῶν δίδοναι, Ἀρχιερέα τε τινὰ αὐτῶν, κἂν δύο κἂν

(a) *In lib.* IV. *cap.* 6. *& Dio in Excerp. Valeſ. pag.* 753.
(b) *In lib. Noct. Att. cap.* XII.
(c) *In libro* LIII.

κ' ἂν τρεῖς ἅμα ἄρχωσιν εἶναι, πάντων αὐτοὶ καὶ τῶν ὁσίων καὶ τῶν ἱερῶν κυριεύουσιν, *Ex eo quod Imperatores omnibus Sacerdotiis inaugurati ſunt, & quod alios in pleraque illa collegia aſciſcunt, ſemperque unus eorum, ubi duo vel tres ſimul imperant, maximum Pontificatum gerit, factum eſt ut omnium ſacrorum & Religionum Domini exiſtant*. Duoviri Spanhemius & Pagius, alter *in Diſſ. de Uſu & Præſtantia Numiſ. tom.* 11., alter in *Criticis ad annum* 161. Dionem ſic interpretantur, ut ex eo efficiant, Romanos Imperatores in Sacerdotum & Pontificum numerum eos ſolum allegiſſe, quos vel Cæſares creaſſent, vel Collegas ſibi adjunxiſſent. Næ iſti perſpicuam veteris Scriptoris periocham nimis coërcent. Is enim manifeſto dixit, Principibus Romanis ſummum eſſe in ſacris Imperium multis de cauſſis quod in omnibus Sacerdotiis conſtituti erant, quod omnes, quos cupiebant, in collegia cooptabant, & quod etiam cum duo vel tres ad Reipublicæ gubernacula ſedebant, unus eorum maximum Pontificatum adminiſtrabat. Ac ſi exempla quæramus, ea ſane id firmabunt, quod Dio prodidiſſe nobis videtur. Auguſtus Claudium Marcellum Sororis Filium admodum adoleſcentem Pontificem fecit, Claudius Imperator juratus in ſingulis collegiis Sacerdotes legit, & Otho honoratos jam ſenes Pontifices & augures ſcripſit, multoſque nobiles adoleſcentes ab exilio reverſos avitis & paternis Sacerdotiis ornavit. Hæc tradiderunt Tacitus (*a*) & Suetonius (*b*). Ab Imperatore Trajano Plinius junior in epiſtola, quæ eſt octava in decimo epiſtolarum libro, Septemvirum vel Augurem dici exoptavit, ut jure Sacerdotii precari Deos pro illo publice poſſet, quos tunc precabatur pietate privata. Larenſis quidam apud Athenæum (*c*) creatus eſt Pontifex ὑπὸ τοῦ πάντ' ἀρίστου βασιλέως Μάρκου *ab optimo Imperatore Marco*. Sacerdotes miſſis codicillis ab Alexandro Severo conſtituebantur, qui ab id ipſum Lampridio (*d*) videtur, *pontificatus, quindecimviratus & auguratus codicillares feciſſe*. Periclitemur vero an ex publicis monumentis hæc Romanorum Principum auctoritas effici poſſit, quæ in legendis quibuslibet Sacerdotibus conſiſtebat. Marco Aurelio Diadocho titulus poſitus fuerat apud Thyatirenos Lydiæ Populos, quem Sponius (*e*) & Wheler (*f*) deſcripſerunt. De verborum ſententia viri docti diſcrepant, quæ tamen, ſi recte intelligantur, plane declarant Diadochum tam bene Antoninum Caracallam ſibi demeruiſſe, ut ab eo ſummus Pontifex Aſiæ, & ſummus Antiſtes Patriæ renuntiatus fuiſſet. Sic titulus legitur,

H. ΠΑΤΡΙΣ
M. ΑΥΡ. ΔΙΑΔΟΧΟΝ
ΤΟΝ . ΑΡΧΙΕΡΕΑ . ΤΗΣ . ΑΣΙΑΣ . ΝΑΩΝ
ΤΩΝ . ΕΝ. ΠΕΡΓΑΜΩ . ΚΑΙ . ΑΡΧΙΕΡΕΑ
ΚΑΤΑ . ΤΟΝ . ΑΥΤΟΝ . ΧΑΙΡΟΝ . ΤΗΣ ΠΑ
ΤΡΙΔΟΣ . ΚΑΙ . ΔΙΑ . ΒΙΟΥ . ΒΟΥΛΑΡΧΟΝ
ΤΙΜΗΘΕΝΤΑ . ΥΠΟ ΤΟΥ . ΘΕΙΟΤΑΤΟΥ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ . Μ. ΑΥΡ. ΣΕΟΥΗΡΟΥ
ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΥ . ΣΕΒΑΣΤΟΥ . ΣΥΝΑΨΑΙ

ΤΑΣ

(a) *In An. lib.* 1. 3. *ac in Hiſt. lib.* 1. *cap.* 77.
(b) *In Claudio cap.* 22.
(c) *In lib.* 1. *cap.* 1.
(d) *In cap.* 49.
(e) *In Itin. tom.* III.
(f) *Tom.* 1.

ΤΑΣ . ΑΡΧΙΕΡΩΣΥΝΑΣ . ΤΟΙΣ . ΟΞΕΣΙΝ
ΕΝ . ΕΚΑΤΕΡΑΙΣ . ΤΑΙΣ . ΠΟΛΕΣΙΝ . ΦΙ-
ΛΟΤΙΜΗΣΑΜΕΝΟΝ . ΕΝΔΟΞΩΣ . ΚΑΙ . ΜΕ-
ΓΑΛΟΦΡΟΝΩΣ . ΑΝΔΡΑ . ΕΠΙ . ΗΘΕΣΙ . ΚΑΙ
ΕΠΙΕΙΚΕΙΑ . ΚΑΙ . ΤΗ . ΠΡΟΣ . ΤΗΝ . ΠΑΤΡΙ-
ΔΑ . ΕΥΝΟΙΑ . ΔΙΑΠΡΕΠΟΝΤΑ .

Patria
M Aurelium Diadochum
Summum Pontificem Aſiæ, Templorum quæ Pergami ſunt,
Et eodem temp re ſummum Pontificem Patriæ, & ad vitam
Curiæ Principem, quem Diviniſſimus Imperator M. Aurelius
Severus Antoninus Auguſtus affecit honore conjungendi
Duo ſumma Sacerdotia ab iis, qui ad agendum prompti ſunt,
Gerenda in utraque Urbe, Virum qui animo gloriæ cupido & excelſo
Omnia peregit, moribus, æquitate & ſumma in Patriam
Caritate præſtantiſſimum
ſuppl. *honoravit*

In hæc verba ſaxum latine convertimus. Sponius illud perinde acceperat quaſi ſigificaret, Diadocho Imperatorem poteſtatem commiſiſſe iniungendi Sacerdotia viris dignis qui ad eam dignitatem admoverentur. Vandalius vero (a) ita transtulerat, ut appareret, Diadochum ab Imperatore gratiam iniviſſe, & honore fuiſſe affectum, quod *glorioſe ac magnifice ſtuduerit iniungere Archieroſynas in ambabus Civitatibus, acutis ideſt ei muneri idoneis Sacerdotibus*. Convenit inter eos, non Imperatorem, ſed Diadochum Sacerdotiis alios impertiiſſe: ſed alter tamen arbitratur, Diadochum Imperatoris conceſſu viros optimos legiſſe, quibus archieroſynas mandaret, alter vero cenſet, Diadochum auctoritate ſua, id ipſum feciſſe, & ob rem bene geſtam Imperatorem Caracallam impuliſſe, ut ab eo honoraretur. At enim multa fuerunt, cur ab utroque diſceſſiſſemus. I. Nunquam antiquitas nos docuit, penes privatum aliquem jus reſediſſe aut ei datum eſſe, quod in eligendis Sacerdotibus verſaretur. Hos enim aut Collegia, aut Populus in concione, aut Princeps renuntiabat, niſi ſi qui Sacerdotium in Gente vel Familia haberent & Α'ρχιερεις ἐκ προγόνων *aviti Pontifices* dicerentur II. In titulo tantum mentio eſt duplicis Pontificatus, qui Diadocho mandatus fuerat, ita ut αἱ ἀρχιερωσύναι ἐν ἑκατέραις ταῖς πόλεσιν *Sacerdotia in duabus Urbibus* ad ipſum Diadochum ſpectarent, qui ſacrorum Antiſtes erat in Pergamo & Thyatira. III. Qui Græcis litteris imbuti ſunt, non patiuntur Συνάπτειν ἀρχιερωσύνας idem potius valere, ac *donare Sacerdotia*, quam *conjungere Sacerdotia*. Sic contra Sponium & Van-Dale. Negotium autem maximum faceſſit decimus verſus, in quo divinari neceſſe eſt quid vox illa τοῖς ὀξέσιν ſonet & quorſum pertineat. Meminimus equidem ὀξεῖς *celeres* eos apud Græcos ſæpe appellari, qui alacriores & promptiores ſunt ad maxima quæque audenda & conficienda. Hæc vocis poteſtas eſt apud Ariſtotelem, qui (b), οἱ δ' ἀνδρεῖοι, inquit, ἐν τοῖς ἔργοις ὀξεῖς, πρότερον δὲ ἡσύχιοι, *Viri fortes in factis ipſis prompti & alacres ſunt, antea vero ſedati & quieti*. Quid hæc? Diadochus ſummus Aſiæ Pontifex ſacrorum, quæ Pergami factitanda erant, & ſimul ſummus Patriæ Ponti-

(a) *In Diſſ. III.*
(b) *In libro* III. *Eth. cap.* X.

Pontifex appellatur ὁ φιλοτιμησάμενος ἐνδόξως καὶ μεγαλοφρόνως ἀνὴρ *vir qui ſumma animi contentione & magnitudine id conatus eſſet quod agebat*. Si perexiguis muniis unumquodque Sacerdotium tum Pergamenum, tum Thyatirenum continebatur, profecto ille publico præconio non erat afficiendus: Qui enim in parvis perficiendis rebus enititur, admodum tenui præditus eſt ingenio. Ergo Tituli auctor ad ſignificandam eorum, quæ Diadochus peregit, difficilem procurationem, ſcripſit eum συνάψαι τὰς ἀρχιερωσύνας τοῖς ὀξέσιν ἐν ἑκατέραις ταῖς πόλεσιν *conjunxiſſe archieroſynas*, quarum unaquæque adminiſtranda eſſet *a viris promptioribus in ambabus Civitatibus*. Verendum autem non eſt ne hanc explicationem Græca oratio reiiciat. Si enim dici fas ſit, ὁ πόλεμος τοῖς ἀνδρείοις, ἡ ἀρχὴ τοῖς ἀγαθοῖς, *bellum conficiendum a fortibus Ducibus*, *magiſtratus bonis viris commitendus* & hujuſmodi cætera, cur verba ἀρχιερωσύνας τοῖς ὀξέσιν non ita explicari poſſint ut ſignificent *Sacerdotia. quæ a promptis viris eſſent exercenda*?

At eo redeamus, unde diſceſſimus. Maximinus Sacerdotem maximum in quibuſque Civitatibus conſtituit, & Provinciis clariſſimos Pontifices dedit. Lactantius (a) teſtis eſt, *novo more Imperatorem Sacerdotes maximos per ſingulas Civitates ſingulos ex primoribus feciſſe . . . . parumque hoc fuiſſe, niſi etiam Provinciis ex altiore dignitatis gradu ſingulos quaſi Pontifices ſuperponeret, & eos utroſque candidis chlamydibus ornatos juſſiſſet incedere*. Quinimo Chriſtianorum Imperatorum Conſtantius, qui more majorum maximus fuit Pontifex, eligendorum Sacerdotum in ethnicis collegiis officio functus eſt. Symmachus (b) ſcripſit, cum *nihil decerpſiſſe ſacrarum Virginum privilegiis, decreviſſe Nobilibus Sacerdotia, Romanis cæremoniis non negaſſe impenſas*. Hactenus de Sacerdotum cooptatione.

Præterea Romani Imperatores templa dicabant, ſacra faciebant & ludis præerant, quas partes Sacerdotibus pontificii juris auctoritas demandavit. Tiberius quum Capreas peteret, ſacras ædes in Campanorum Urbibus conſecravit: *At Cæſar*, inquit Tacitus (c) *dedicatis per Campaniam templis . . . Capreas ſe in inſulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini Promontorii diſiunctam*. Caius Caligula, *Sacrificans*, ait Suetonius in cap. 57., *reſperſus eſt Phœnicopteri ſanguine*. Claudius in Templo Martis ſacra peragebat. Idem Suetonius auctor eſt in cap. 13. *repertos equeſtris ordinis duos cum dolone ac venatorio cultro præſtolantes, alterum ut egreſſum* (Imperatorem) *theatro, alterum ut ſacrificantem apud Martis ædem adoriretur*. Marcus Aurelius eo ſacrificandi ſtudio delatus eſt, teſte Dione (d), ut domi aras haberet, in quibus victimas ſæpe mactaret. Pertinax eodem die, cum interfectus eſt, immolaverat, quod memoriæ tradidit Capitolinus (e). At pluribus teſtibus opus non eſt in re, quam univerſa docuit antiquitas. Denique Imperatores de more ludis intererant iiſque præſidebant, de quo more Dio (f), & Herodianus (g), cuius comma afferendum eſt, ut latinus interpres emendetur, Ἱερὸν ἀγῶνα τελοῦσι Ῥωμαῖοι Διὶ Καπετωλίῳ . . . . θεωρεῖ δὲ καὶ ἀθλοθετεῖ σὺν τοῖς λοιποῖς ἱερεῦσιν, οὓς ἐκ περιόδων χρόνων ἡ τάξις καλεῖ, ὁ βασιλεὺς γίγνεται. Hæc Angelus Politianus ſic latine convertit, *Ludos Romani Jovi Capitolino faciunt . . . . ſpectare autem ac præſidere in theatro una cum Sacerdotibus, quos ordo ſingulis annis poſtulat, etiam Imperator ſolitus*. Reddidit verba ἐκ περιόδων χρόνων *ſingulis annis*, quaſi Jovi Capitolino certamen quotannis fieret. Sed ludos, quos Jovi Capitolino Domitianus imperavit, quinquennales fuiſſe quem præterit? *Inſtituit* (Domitianus) *quinquennale certamen*, inquit Suetonius (h), *Capitolino Jovi triplex, muſicum, eque-*

(a) *De mort. Perſecut. cap.* 36.
(b) *In lib.* x. *epiſt* 54.
(c) *In Ann.* IV. 66.
(d) *In Excerp. Valeſ. pag.* 721.
(e) *In cap.* II.
(f) *In lib.* LIX.
(g) *In lib.* I. *cap.* 9.
(h) *In Dom.* 4.

equeſtre, *gymnicum*, *& aliquanto plurium*, *quam nunc eſt*, *coronatorum*. Ac Statius noſter, qui Domitiano Imperatore fuit (*a*), certamina, quæ quinto quoque anno Neapolitani Auguſto faciebant, cum capitolinis luſtris comparavit,

Et Capitolinis Quinquennia proxima luſtris.

Accedit quod verba ὃυς ἡ τάξις καλεῖ *Sacerdotes*, *quos ordo vocat*, eo ſpectent, ut declarent univerſos quatuor Collegiorum Sacerdotes in certos ordines fuiſſe deſcriptos, quorum non omnes in iiſdem luſtris, ſed ſinguli viciſſim ludis cum Imperatore præſidebant. Itaque Herodianus ita intelligendus eſt, *Sacrum certamen Romani celebrant Jovi Capitolino* . . . . *huic autem intereſſe ac præeſſe ſolitus eſt Imperator*, *una cum Sacerdotibus quos*, *redeuntibus certo intervallo temporibus*, *ſeries ad hoc munus vocat*.

Atque ferme omnia ſatis expoſita eſſe videntur, ex quibus efficitur, Romanos Imperatores partes illas impleviſſe, quæ in maximo inerant Pontificatu. Reſtant duo, quæ explicanda ſunt, alterum, quod objecit auctor *Hiſtoriæ criticæ Reipublicæ litterariæ* (*b*), alterum vero, quod contra obvertit Vandalius (*c*). Horum enim opinione Romani Principes nomine fuere Pontifices, ita ut ad obeundum Sacerdotium nunquam aggrederentur. Criticus quidem hæc recitavit, quæ Ovidius (*d*) cecinit

Cæſaris innumeris, *quos maluit ille mereri*,
Acceſſit titulis Pontificalis honos.

His ille negotium confectum putat. At enim Poeta non dixit Cæſarem, ad cujus titulos Pontificalis honos acceſſit, ſolo nomine fuiſſe Pontificem. Apud latinos Scriptores ſæpe reperiuntur hæc loquendi genera, *honos Conſulatus*, *honos Præturæ*, *honos Cenſuræ*, *honores petere*, *ad honores accedere*. Quiſnam vero exiſtimaverit Romæ Conſules, Cenſores, Prætores, Ædiles, Quæſtores ſine munere fuiſſe creatos? Quinimo Heinſius Ovidiana illa carmina ad fidem veterum Codicum emendavit,

Cæſaris innumeris, *quem maluit ille mereri*,
Acceſſit titulis, *Pontificalis honos.*

Sic eadem doctus Burmannus legit, qui Ovidii libros diligentiſſime edendos curavit. Quocirca quum Auguſtus cæteris titulis Pontificalem honorem antelatum voluerit, reputandus non fuit eam dignitatem pluris feciſſe, quæ munere carebat, & nullam ſibi in Republica auctoritatem vindicabat. Nunc agendum eſt cum Vandalio, qui attulit, Auguſtos Vicarium Pontificatui ſuo certum & perpetuum Romæ conſtituiſſe, ipſoſque ſolius nominis Sacerdotes fuiſſe. Id confecit ex Capitolino, qui de Antonino Pio veluti quid ſingulare & eximium tradidit, eum, *niſi cum æger eſſet*, *nullum Sacrificium per Vicarium feciſſe*. Hæc nimirum male ratio ducitur. Quiſque enim Pontifex rem Divinam aliis Ordinis ſui viris faciendam mandare poterat. Symmachus (*e*), ita ſcribebat, *ad hoc*, inquit, *ſacri Pontificalis adminiſtratio curam de me & officium ſtati menſis exigit*, *neque enim fert animus in tanta Sacerdotum negligentia ſufficere collegam*. *Fuerit hæc olim ſimplex Divinæ rei delegatio*, *nunc aris deeſſe Romanos genus eſt ambiendi*. Ergo, ſi Vandalius recte diſputaret, id ſequeretur, omnes quos Collegium complectebatur, Pontifices Sacerdotium nunquam geſſiſſe, ſed ſolum ejus dignitatis cognomentum habuiſſe: Nanque de ſingulis dici potuit *eos ſacra per Vicarios feciſſe*. Ad hoc omnium veterum ſcriptorum nemo perpetuum aliquem virum nobis narravit, qui Pontificis maximi locum teneret. Neque enim ullus nummus, aut titulus in tanta priſcorum monumentorum frequentia repertus eſt, qui hujuſmodi Vicario eſſet dedicatus. Atqui ille, ſi forte extitiſſet, in ea dignitate eſſet, ut de eo antiqui-

tas

(a) *In Sylv. lib.* III. *verſ.* 747.
(b) IO. III. *pag.* 137.
(c) *In Diſſ.* II. *pag.* 196.
(d) *In lib.* III. *Faſt.* V. 419. 420.
(e) *In lib.* I. *epiſt.* 45. *ad Agorium Prætextatum.*

Digitized by Google

tas tacere non poſſet. Protulit quidem Vandalius marmora quædam, in quibus leguntur hæc, PONT. SACRORUM; PONT. PRÆF. SACROR; PONTIF. MINOR. PUBLICORUM. P. R. SACRORUM; & PRÆF. SACROR. Sed ea omnia, quum municipalibus Sacerdotibus poſita eſſent, ad Vicarium Pontificis non pertinent, qui Romæ lares figere debuiſſet. Quapropter affirmemus neceſſe eſt Romanos Imperatores Pontificatus ſui munia obiviſſe, nec Vicarium perpetuum creaſſe; ſin vero Roma abeſſent, quoties uſus eſſet, ex collegis unum ſuffeciſſe, qui vicem ſuam fungeretur.

XVI. Igitur habemus quid in jure Gentium ſcitum ſit de Principum ea poteſtate quæ Religionem ſpectat. Nanque docuimus eos, qui apud Gentes imperio præerant, ſummos fuiſſe gubernatores & arbitros ſacrorum, quæ eſſent in Civitate. Ex quo facile quivis perſpexit, eoſdem omnia, quæ ad Deorum faciebant cultum, conſtituiſſe, de iis leges rogaſſe, & arbitratu ſuo judicium reddidiſſe. Atque ea quidem maxima illorum erat auctoritas, a qua ipſum Sacerdotium non divellebatur.

CAP. XII.

I. De Summarum Poteſtatum jure in Sacris apud Hebræos: Illud enim intelligi non poteſt, niſi ex Reipublicæ Iſraeliticæ temperatione, de qua tres exponuntur ſententiæ.

II. Temporibus Moſaicis ea Reſpublica fuit Theocratica.

III. Seldeni opinio refellitur.

IV. Mutata non eſt Theocratia, cum Judices Hebreis præfuerunt.

V. Nec, cum Deus rogantibus illis Reges dedit.

VI. Plane efficitur, eos, qui ſummum Imperium gerebant apud Hebræos, latores fuiſſe legum, quæ de Religione rogabantur, & de ſacris judicaſſe.

VII. Attamen Sacerdotium ab Imperio disjunctum erat. Nanque oſtenditur, politicos Hebræorum moderatores non fuiſſe Pontifices; nec ullas Sacerdotii partes explere potuiſſe.

I. INſtituamus porro explicare illorum Principum, qui in Hebræa Republica Imperio præfecti fuerunt, auctoritatem ad ſacra pertinentem. Omnis autem ea res explicari ſatis non poteſt, niſi Reipublicæ apud Hebræos ſtatus diſpiciatur, de quo tres ſunt doctiſſimorum hominum & diſcrepantes ſententiæ. Complures duxerunt, a condita Republica Hebræos, antequam Regibus rerum ſumma deferretur, in Ariſtocratico fuiſſe Imperio, & Senatum Divina humanaque omnia adminiſtraſſe. In his ſunt Carolus Sigonius & Petrus Calatinus (*a*). Alii cenſent, Hebræis Moſem cum Regia poteſtate præfuiſſe, ejuſque ſummo arbitratu omnia fuiſſe geſta. In hanc opinionem ivit Juriſconſultus Batavus Adrianus Hovtvynus (*b*). At enim nonnullis eruditiſſimis ſane & clariſſimis viris Hebræorum Rempublicam videtur fuiſſe Theocratiam, in qua ſummus Divinarum humanarumque rerum principatus Deo inerat; & Moſes Divinæ vicis ſacra procurabat. Auctorem habent Flavium Joſephum, qui in libris contra Apionem ſic edifferit, *Enimvero infinita quidem, ſi ſingula expendantur, morum atque legum toto paſſim hominum genere diſcrimina ſunt: Ea vero in ſumma hæc capita facile colliguntur. Alii quidem uni tantum, paucis quibuſdam alii, denique Populo ſummam*

(a) *Apud Henning. Arniſæum Relect. politic. lib.* II. *cap.* IV.
(b) *In Monarchia Hebræorum cap.* II. *pag.* 7.

mam alii commiſerunt Reipublicæ poteſtatem. *At Legislator noſter, hiſce neglectis omnibus, Theocraticam (liceat enim hac voce tametſi paulo duriore uti) Reipublicæ formam inſtituit: ſummum enim* politicum *principatum Dei Numini attribuit* (*a*).

II. Quod ſi qui univerſas politici Imperii partes percurrant, facile intelligunt, eas ſolum Deum in Hebræa Republica ſuſcepiſſe, ſic ut Moſes pro Rege eſſet, ſummumque ab Illo commiſſum magiſtratum obiret. Deus enim leges condidit de Sacris & civilibus rebus Gentis ingenio conſentientes (*b*). Moſi in iis rogandis uſitatiſſima fuit formula, JEHOVA MOSI DIXIT. Magiſtratus & Judices a Deo renunciati ſunt (*c*), qui popularibus jus dicerent, in ſuis quiſque præfecturis. Sancitum autem eſt, ut quidquid ſive de Sacris ſive de politicis negotiis in certamen veniret, idque a minoribus Magiſtratibus expediri non poſſet, ad Moſem deferretur, qui cenſeret, ſed Deo conſulto (*d*). Quapropter Deus judiciis & Dicaſteriis inter Hebræos præeſſe videbatur (*e*). Bella a Moſe nec ſuſcepta, nec geſta ſunt (*f*), nec Legati miſſi, nec fœdera percuſſa ſine Deo auctore (*g*): Nulla ſuo ipſius nomine Hebræis impoſita Vectigalia (*h*). Populus, qui in Rempublicam convenerat, quum in tyrannide variis afficeretur modis, a Deo in libertatem aſſertus & tot miraculis ab omni diſcrimine liberatus eſt. Quæ omnia eo plane ſpectant, ut ratione undique concluſa efficiatur; ipſum Deum non modo tanquam præpotentem rerum omnium Dominatorem Hebrææ Reipublicæ conſuluiſſe, ſed quaſi politicum Regem illius gubernacula ſuſcepiſſe, & per Moſem diligentiſſimum & ampliſſimum adminiſtrum pertractaſſe.

III. Atque eam ob cauſſam Hebræa Reſpublica *Regnum Sacerdotale & Gens ſacra* appellata eſt (*i*): quod quum Sacerdotes pie & caſte rem Divinam facientes Deo ſint cari, eodem loco Deus Iſraëlitas exiſtimaverit in Theocratia. Habitabat enim Deus apud illos quaſi intimæ admiſſionis amicos, ut iidem non cives ullius Civitatis, ſed omnes Sacerdotes, omnes accolæ, atque antiſtites Dei eſſe viderentur. Hæc quum animadvertiſſent, Theocratiam Hebræorum fortiter vindicant Hermannus Witſius (*k*), Thomas Goodwinus (*l*), Hermannus Conringius (*m*), & Joannes Spencerus (*n*). In aliam quidem ſententiam diſceſſit Joannes Seldenus (*o*), qui Regia poteſtate Moſem fuiſſe præditum affirmavit, idque ex Moſis verbis conjecit, qui è vita abiturus hæc pronunciavit, *Fuit enim Rex in Jeſchurune* מלך בישורון, *cum convocarentur capita Popu-*

(a) *Lib* II. *cap.* 16. Οὐκοῦν ἄπειροι μὲν αἱ κατὰ μέρος τῶν ἐθῶν καὶ τῶν νόμων παρὰ τοῖς ἅπασιν ἀνθρώποις διαφοραί, ὅυτω δε σαύτας κεφαλαιωδῶς ἂν ἐπίοι τίς. Οἱ μὲν γὰρ μοναρχίαις, οἱ δὲ ταῖς ὀλίγων δυναστείαις, ἄλλοι δὲ τοῖς πλήθεσιν ἐπέτρεψαν τὴν ἐξουσίαν τῶν πολιτευμάτων. Ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης εἰς μὲν τούτων οὐδοτιοῦν ἀπεῖδεν, ὡς δ' ἄν τις εἴποι βιασάμενος τὸν λόγον, θεοκρατίαν ἀπέδειξε τὸ πολίτευμα, Θεῷ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ κράτος ἀναθείς.

(b) *Exod.* XIX. XX.

(c) *Num.* XI. 16. *ſeqq. Deut.* XVII. 8. 9. 10. 11.

(d) *Exod.* XVIII. 20.

(e) *Num.* XXVII. 7. 8. 9.

(f) *Deut.* XX. 10., *& Num.* II. 1. 2. 3. *ſeqq.*

(g) *Vide Buddeum in Hiſt. Eccl. V. T. Period.* II. *ſect.* I. §. 34.

(h) *Num.* 16. 15.

(i) *Exod.* XIX. 16.

(k) *In peculiari Oratione*

(l) *In Libro inſcripto, Moſes & Aaron.*

(m) *De Rep. Hebræor.*

(n) *De Theocratia Judaica.*

(o) *De Syned. Jud. lib.* II. *cap.* I. *&* 2.

Digitized by Google

Populi una cum Tribubus Iſraël (a). At is nullus animadvertit, his in verbis non Moſem, ſed Deum appellari Regem. Locus enim conceptus eſt ita, *Accepit* (ſequimur hebræos codices) *ex verbis tuis* (Dei) *legem Moſes, quam obſervandam tradidit nobis, ut eſſet hæreditas cœtui Jacobi. Fuit enim Rex* . . . . In his aperte Moſes ad diem reſpexit, quo Deus in monte Sinai leges condidit. Tum vero ille Regis partibus functus non eſt, ſed leges a Deo acceptas ad Populum pertulit; quod munus eſt adminiſtri & ejus, qui ſe pro Rege gerit. Sed quamvis Seldenus ſibi ſumpſerit, Moſem in Deuteronomio Regem vocari, cæterum non evincet ſummum illius Imperium eo ſignificari cognomento. Neque enim omnes Populorum moderatores veri Reges fuerunt, quos antiquitas eo elogio afficiebat. Hujuſmodi exempla ſequutus eſt Philo Judæus, cum Moſem ἄριστον βασιλέα καὶ νομοθέτην optimum Regem & Legislatorem ſalutavit (b).

IV. Demortuo Moſe Carolus Sigonius (c) arbitratur, Judicum tempore ariſtocraticam fuiſſe Hebræorum Rempublicam. Joannes Stephanus Menochius (d) cenſet, eam tum Monarchicam tum ariſtocraticam extitiſſe, & Hebræos Regi & Senatui paruiſſe. Adrianus autem Hovtvynus (e) exiſtimat in eodem monarchico Imperio, quod fuit ſub Moſe, deinde vivere Hebræos perrexiſſe. At enim veroſimilius eſt, Deum poſt Moſis diſceſſum non deſiiſſe apud Iſraelitas habitare eorumque res omnes publicas & ſacras procurare, ut Theocratica Reſpublica, qualis inſtituta fuerat a Moſe, prorſus perennaverit. Joſua quidem in Moſis locum ſubrogatus omnia, quæ ad Religionem & ad publicam ſalutem pertinebant, accurate adminiſtravit numine & Imperio Dei. Cumque poſt Joſuam ſæpe Res publica in anarchiam defeciſſet, Deus judices creavit, qui Hebræos liberarent iiſque præeſſent. Erant autem illi Duces extra ordinem capti, qui ſumma poteſtate præditi, in adminiſtranda Republica Dei vices obibant. Judices Hebraice dicuntur שופטים *Scophetim* quo nomine vocati fuerunt Interreges apud Tyrios, quos Joſephus adverſus Apionem δικαστὰς *judices* appellavit. A Tyriis idem nomen Carthaginienſes acceperunt. Apud eos enim ſummi Magiſtratus audierunt *Suffetes*, ut ex Calidio nos docuit Feſtus. Atque tales *Suffetes* non Carthagine tantum extitiſſe, ſed etiam in aliis Africæ Civitatibus, ut Themetrenſi, Timiligenæ, Stagitanæ, Apiſæ, produnt veterum monumenta. Triplex autem eſt Scophetim ſive *Judicum* genus: Alii jus Populo dicunt, ſumma licet poteſtate non ſint præditi: dicto enim audientes ſunt ei, qui ſummo præeſt Imperio, cujuſmodi ſunt in liberis Civitatibus aut ſub Regibus. Alii ſummi rerum moderatores ſunt, in quos univerſus Populus ita jus tranſtulit ſuum, ut Regiam vel Regiæ ſimilem eis poteſtatem attribuerit. In hanc ſententiam Gothorum Principes *Judices* dicti ſunt; Themiſtius orat. x. de Athanarico: Οὕτω γοῦν τὴν μὲν τοῦ βασιλέως ἐπωνυμίαν ἀπαξιοῖ, τὴν τοῦ δικαστοῦ δὲ ἀγαπᾷ· ὡς ἐκεῖνο μὲν δυνάμεως πρόσρημα, τὸ δὲ σοφίας, *Ideo enim Regis appellationem repudiat, uſurpat Judicis: Eſt enim illa potentiæ, hæc ſapientiæ propria*. Ex quo Ammianus eundem Athanaricum lib. xxvii. *Judicem potentiſſimum* vocavit. Alii denique ſunt vindices, ultores, eorum, qui oppreſſi ſunt, liberatores, juriſque tum Divini tum humani cognitores: quales ſane fuerunt in Hebræa Republica *Scophetim*. Nanque verbum שפט, ex quo Scophetim, idem valet, quod ulciſci & vindicare. Id Scriptura declarat Jud. ii. 16., in qua Dominus creaſſe dicitur *Judices, qui liberarent eos de vaſtantium manibus:* Itaque Eſdræ lib. ii. cap. ix. 27. *Salvatores* dicuntur: *Et in tempore tribulationis ſuæ clamaverunt ad te: & tu de Cælo audiſti, & ſecundum miſerationes tuas multos dediſti eis Salvatores, qui ſalvarent* eos

(a) *Deut.* xxxiii. 5.
(b) *Lib.* 2. *de vita Moſis*.
(c) *De Rep. Hebræor. lib.* i. *cap.* v.
(d) *In opere ejuſdem argum. lib.* i. *cap.* i.
(e) *Loc. cit.*

Digitized by Google

eos de manu hoſtium ſuorum. Iis vero magna erat in ſacris humaniſque rebus gerendis auctoritas: Reges eniinvero vocati ſunt Jud. IX. 6. iidemque a Flavio Joſepho dicuntur *ἡγεμόνες αὐτοκράτορες*, *Duces cum ſumma poteſtate*. De his apud Hebræos Judicibus inconſulte Grotius in cap. 17. Deut. contendit, eos ſimiles fuiſſe Romanis interregibus, ac poſtea Dictatoribus. Nanque nec ſatellitio, nec Regia pompa incedebant, nec porro tributa aut vectigalia exigebant: Quin & ſeſe adminiſtros vocabant Deoque Monarchiam aſſerebant. Populo, qui Gideoni ſummum credere Imperium volebat, hic reſpondit, *Jehova Rex veſter erit* (a). Quid nos plura? Nihil magis perſpicuum eſt, ex quo Hebræos in Theocratia fuiſſe tum temporis exiſtimes? Accedit tamen quod iidem Duces nec in Populi comitiis creati ſunt, nec jure, quod a maioribus delatum in iis ineſſet, Imperium ceperunt. Ab ipſo enim Deo delecti ſunt quaſi pro Regibus & ſummi adminiſtri, qui omnibus Monarchiæ ſuæ rebus proſpicerent. Quem in locum præclare ediſſerunt Adamus Rechenbergius (b), & Hermannus Conringius (c).

V. Neque enim Deus in Hebræa Republica politico ſe abdicavit Imperio, cum Reges, exactis Judicibus, creati fuerunt. Hos enim, quamvis Populus flagitaſſet, ſolus Deus renunciavit, & quos ſibi morem non gerentes novit, e Republica arbitratu repulit ſuo. Quidquid porro ad publicam ſalutem referebatur, id ab iis auctoritate Divina ſuſceptum eſt, quo vetus illa Deum conſulendi ratio *per Urim & Thummim* pertinuit (d). Hæc quidem nos docent, Theocratiam, creatis Regibus, ſublatam non fuiſſe. Contra facere videntur verba, quibus Deus Samuelem affatus eſt, cum Hebræorum populus Regem exoptavit eumque fidenter a Deo ad gerendam Rempublicam expetivit, *Neque enim*, inquit Deus, *te faſtidiverunt*, *ſed me*, *ne in eos regnarem* (e). At quid Deus hac oratione expreſſerit, facile intelligitur. Non enim prodidit, ſummum Imperium, quod in Iſraelitica Republica habebat, ab Hebræis Regem rogantibus ſibi fuiſſe abrogatum. Facinus enim hoc erat, quod perditiſſimus quiſque apud Hebræos nunquam cogitaſſet. Ergo illud affirmavit, Hebræos ſumma cum injuria egiſſe ſive magnum crimen ſibi conſciviſſe: Nanque quum intempeſtive & petulanter petiiſſent, ut Rex ſibi conſtitueretur, hoc ipſum audere videbantur, ne in imperio eſſent Samuelis, qui Dominator iis datus erat, & Dei perſonam ſuſtinebat. Atque Dei oratio Samuelem alloquentis ita accipienda eſt. Monarchia enim in Republica Theocratica recte ſe habet, ſi Rex a Deo populis præficiatur, & omnia Dei auctoritate, imperio & numine ſuſcipiat & perficiat. In rem conſulantur Joannes Spencerus (f), & Hermannus Witſius (g). Hæc tamen Theocratia poſt Babylonicam captivitatem Hebræis reddita non eſt ſublato per Urim & Thummim oraculo. Nanque Judæis Perſarum & Syrorum Regum tributariis priſtina Reipublicæ forma antiquata eſt. Deinde ſæpe Pontifices ad Rempublicam aggreſſi ſunt, eamque diu adminiſtrarunt: at ſimul exortus eſt Senatus (nomine Synedrium magnum) cujus magna in rebus publicis, ſacris & privatis erat auctoritas. In eum Senatum allecti ſunt Civitatis Principes & Sacerdotes: Tres in eo Senatores excelluerunt, Præſes, qui dictus eſt נשיא *naſci*, Pater domus judicii & Sapiens. Sic Thalmudici Doctores, qui Synedrii originem jam repetunt a Moſaicis inſtitutis. Eorum teſtimonia exſcripſerunt Joan-

(a) *Jud.* VIII. 23.
(b) *In peculiari diſſertat. quam oppoſuit Houtuyno*.
(c) *De Repub. Heb.* XLVI.
(d) *Vide Exercitationem criticam ad ſextum Grotii caput*.
(e) *Samuel.* VIII.
(f) *De Legib. Hebr. lib.* I. *diſſ. de Theocratia Judaica cap.* IV. *ſect.* II.
(g) *In oratione de Theocratia Iſraelitarum Thomæ Goodwini Moſi & Aaroni præmiſſa*.

Digitized by Google

Joannes Coccejus (*a*) & Joannes Seldenus (*b*). Sed illud poſt Babylonica tempora conſtitutum fuiſſe compluribus efficiunt Jo: Vortiius (*c*), Hermannus Conringius (*d*); Hermannus Witſius (*e*), & Jo: Clericus (*f*), nos vero paucis evincemus in criticis Exercitationibus.

VI. His ita poſitis compertum exploratumque eſt quidquid juris & poteſtatis omnes illi habebant, qui Hebrææ Reipublicæ præerant, in conſtituendis curandiſque Religionis rebus. Quoniam ſcilicet loco præpotentis Dominatoris Dei Rempublicam gerebant, iidem profecto acceptas a Deo leges de Religione & Sacris Populum rogarunt. Hoc convenit: Ex quo plane illud ſequitur, Principum Hebræorum fuiſſe in poteſtate, ut eas, quas ad Populum pertulerant leges, interpretarentur, in controverſiis itidem de ſacris cenſerent, aut Deum conſulerent, & Divini cultus miniſtris præeſſent. Moſes quidem, cum integerrimos quoſque viros delegiſſet, quos ad jus dicendum præfecit, ſibi majores ſepoſuit diſceptationes (*g*), cujuſmodi fuerunt de Religione judicia, quod oſtendit Joannes Seldenus (*h*). Eo accedit, quod Magiſtratus Moſaicis legibus, ſi quæ difficiles & perobſcuræ incidiſſent quæſtiones, juſſi fuerunt ad ſummum in Republica Judicem (שפט *ſcophet*) adire, aut cum Reſpublica ad Interregnum rediit, Sacerdotes conſulere (*i*): Idque magiſtratibus præceptum eſt ſive de jure publico, ſive de jure ſacro quæreretur (*k*). Hac autem Moſis lege reſpondebant de jure Sacerdotes, non tanquam Judices, in quibus publicum reſideret Imperium, ſed quaſi legum periti, quibus auctoritas ejus ſimilis ineſſet, quæ Romanis Juriſconſultis ab Auguſto demandata eſt. Illi quidem, quibus munus erat populum ad Divinas inſtituere leges, ad earum ſtudium maxime animum appulerant. Eam ob rem Magiſtratus pœnas dabant ſi ab judicio Sacerdotum recederent, non quod eorum poteſtatem deſpicatui ducerent, ſed quod Divinarum legum, quas a conſultiſſimis viris explicatas habebant, Majeſtatem contemnerent. Eximia hæc in qua Sacerdotes eminebant, legum peritia in cauſſa fuit, cur a Summis Reipublicæ moderatoribus Judices & Magiſtratus renunciarentur. In hanc ſententiam dicere videtur Flavius Joſephus, *Omnium rerum*, inquit, *inſpectores & controverſiarum judices conſtituti ſunt Sacerdotes* (*l*). Concinit Philo, qui loquitur ſic, *Ubi igitur obſcuritas & tenebræ offuſæ rebus dubiam faciunt perceptionem, excuſet ſe* (*Magiſtratus*) *a Judicatu & mittat ad peritiores Judices. Hi autem qui eſſe poſſint, niſi Sacerdotes & Sacerdotum Princeps & dux* (*m*)?

De hoc Hebræorum Principum jure ne dubitare poſſimus, maximo eſt argumento hiſtoria Joſaphati, qui publicæ ſaluti proſpiciens non modo rerum politicarum procura-

---

(a) *In not. ad Sanhedr. cap.* IV.

(b) *In oper. de Synedriis Hebræorum.*

(c) *In diſſ. de Synedriis Hebræorum, quæ legitur faſc.* IV. *opuſculorum ad hiſt. & philolog. ſacram. ſpectantium.*

(d) *In de Repub. Hebr.*

(e) *Miſcell. ſacr. part.* I. *lib.* II. *diſſ.* III.

(f) *In diſſ. de Synedr.* LXXII. *Virorum.*

(g) *Exod. cap.* XIX. 26.

(h) *In opere cit. lib.* I. *cap.* 16.

(i) *Deut. cap.* XVII. *v.* 9.

(k) *Ibid. v.* 3. 4. . . . .

(l) *Adv. Apion.* II. Και γαρ ἐποπται παντων και δικασται των ἀμφισβητουμενων οἱ ἱερεις ἐταχθησαν.

(m) *In Lib. de Principe conſtituendo*, Ὅταν οὐν ἀμαυραν ποιῃ τ. ἀντιληψιν των πραγματων ἀσαφεια και πολυ σκοτος ἀπεργαζομενων, παραιτεισθω τας κρισεις, και ἀναπεμπετω προς ἀκριβεστερους δικαστας. ὀυτοι δε τινες ἀν ἐιεν ἠ ἱερεις, και ὁ των ἱερεων ἐξαρχος ἡγεμων;

curationem ſuſcepit, Populoſque ad civilium officiorum præcepta erudivit, ſed etiam eos Religionis pietatiſque inſtitutis imbuendos curavit. Atque quo facilius intelligeretur has Principis eſſe partes, iis explendis vicarios legit viros optimos cum ex ordine Procerum Regni, tum ex ordine Levitatum. Omnes enim eidem muneri a Principe præfecti *circumiverunt Urbes Judæ & Populum docuerunt* (*a*). Idem quum ſingulis Regni ſui Urbibus Judices dediſset, Hieroſolymis omnium Metropoli Senatum quendam (nondum Synedrium, quale ſibi effingunt Rabbini) conſtituit, in eumque Principes Familiarum patriarum, Sacerdotes & Levitas cooptavit. Hunc Senatum Regia auctoritate judiciis omnibus præeſſe juſſit & iis, quæ ad civilitatem, & iis quæ ad Religionem pertinebant. Duo ei capita impoſita ſunt Amarias Sacerdotum princeps, & Zebadias inter Proceres Judæ præcellens, quorum alter *in rebus Dei*, alter *in negotiis Regis* verſaretur, ſed uterque a Rege poteſtatem ſibi commiſſam repeteret, & in eodem conventu vicem fungeretur ſuam. In ſenatu Romano erant Pontifices & Conſules. Pontifices de ſacris præcipiebant, Conſules de rebus publicis imperabant: ſed eorum quiſque Senatus ejuſdem auctoritate, quæ ſuæ erant poteſtatis, procurabat. Porro deſcribatur locus Paralipomenon (*b*), ex quo plane id perficitur, quod agitur, *Hieroſolymis autem conſtituit Joſaphat nonnullos è Levitis, Sacerdotibus & Principibus Familiarum ad Judicia Jehovæ & ad lites diſceptandas, & reverſi ſunt Hieroſolyma; & præcepit eis dicendo, ſic agetis in timore Jehovæ, in fide & perfecto corde: in omni lite, quæ venerit ad vos, de veſtris Fratribus habitantibus in Urbibus ſuis inter ſanguinem & ſanguinem, inter legem & præceptum, ſtatuta & judicia præmonete eos, ne quid delinquant in Jehovam*. Hactenus unus idemque Regius Conſeſſus qui Proceres, Sacerdotes & Levitas complectebatur, iiſdem præficitur judicandis controverſiarum generibus, nempe judiciis omnibus, quæ reddebantur ſive de Religione ſive de Civium rebus publicis aut privatis. Pergit auctor Paralipomenon, *Amarias Sacerdos veſter in re Domini & Zebadias Iſraëlis Filius, dux Domus Juda in omni re Regia, & præpoſiti Levitæ*, quæ poſtrema verba felicius efferri poſſunt, *& præſto ſint vobis Levitæ*. Hæc eo valere male duxeris, ut duo effingas collegia, quorum unum Religioni, alterum Reipublicæ conſuleret. Quum enim Levitæ iidem eſſent, quibus Amarias *in rebus Domini*, & Zebadias *in rebus Regis* præerant, iidem, qui utriſque deſerviebant, iidem, qui ipſorum mandata peragebant, profecto non duplex, ſed unus exiſtimandus eſt Senatus. Par autem eſt Flavium Joſephum afferri, qui Senatus illius rationem & poteſtatem explicet. Atque is memoriæ prodit, a Joſaphato Principes Civium, Sacerdotes & Levitas fuiſſe omnium controverſiarum conſtitutos Judices, eoſque omnes in unum Senatum allectos, cui duo eſſent Præſides: Καθίστησι, inquit, δὲ καὶ ἐν τούτοις κριτὰς, ἐκ τῶν ἱερέων καὶ ἐκ τῶν Λευιτῶν, καὶ τῶν τὰ πρῶτα τοῦ πλήθους φερομένων, παραινέσας ἐπιμελῶς καὶ δικαίως ποιεῖσθαι πάσας τὰς κρίσεις κ. λ. *Judices Joſaphatus e Sacerdotibus & Levitis & Populi Primoribus conſtituit, monuitque accurate & juſte in omnibus judiciis* (de Religione & de rebus civilibus) *ſe gererent: Si qui vero popularium de rebus gravioribus diſceptantes ex aliis Civitatibus eos conſultum mittant, illis oportet juſtam majori ſtudio ferri ſententiam: quod maxime conveniat in ea Civitate judicia fieri honeſta & juſtiſſima, ubi contigit & Deo ædem locari & Rex domicilium habet ſuum. Horum autem* (Senatorum omnium ſive Procerum, ſive Sacerdotum, ſive Levitarum) *Principes fecit Amaſiam Sacerdotem & Zabadiam ex Judæ tribu utrumque. Atque ita res a Rege ordinatæ erant* (*c*). Sed hoc argumentum ſatis expoſitum ſit. Præterea Synedrium magnum, de cujus origine *in criticis exercitationibus* dicam, Senatus erat politicus ſumma ditione præditus Chriſti temporibus. Continebatur autem non modo Sacerdotum Proceribus, ſed etiam Populi Senioribus. His autem illud

(a) II. *Paralip. cap.* XVII.
(b) XIX. 8.
(c) *Antiq. Jud. lib.* IX. *cap.* I.

Digitized by Google

illud Imperium erat, ut de publicis negotiis & de Religione decernerent. Enimvero de Religione in Chriſtum & Apoſtolos cognoſcunt, Chriſto vincula injiciunt, cum cædi imperant, Apoſtolos variis modis afficiunt, & Paulo vinciendi & animadvertendi poteſtatem credunt. Quoniam autem in Hebræorum Republica veteres mores diligentiſſime retinebantur, profecto ea, quæ poſtremis illius temporibus agebantur, in Majorum fuerant inſtitutis: ita ut pronunciari neceſse ſit, politicos Hebræorum Magiſtratus ex priſca perpetuaque lege præfuiſse cognitionibus de ſacris & profanis negotiis.

§ VII. At enim apud Hebræos politicis ſacrorum moderatoribus Sacerdotes & Pontifices adjuncti fuere. Hos quidem ipſe Deus ſine Populi arbitratu cepit, iiſque munia ad quæ Principes aggredi non poſsent, ſeparatim demandavit. Id ipſum in renunciandis condendæ Reipublicæ Sacerdotibus Plato exoptavit: *Quæ*, inquit, *ad Sacerdotes pertinent, Deo ſunt permittenda, ut quemadmodum illi placet, ita Divina fortuna cui tributum id ſit, ſortes ferat* (a). Sacerdotum partes Divino jure in his verſabantur, ut omnia ſacra peragerent, aram adolerent, in qua Deo ſuffimenta præberent eidemque victimas offerrent. Inter eos autem ſoli Pontifici maximo licebat in auguſtiorem illum locum, quem *ſanctum ſanctorum* dicebant, pedem inferre Deumque per Urim & Thummim conſulere, Rege aut eo qui ſumma poteſtate præditus erat, id expetente. In hæc munia, ſi præfecti Imperio invaderent, pœnas vindice & ultore Deo perſolvebant. Iis enim uberrimo fuit documento Princeps Uſias, qui cum ſacrificaturus ad Templum adiiſſet, & tametſi Sacerdotes contra magna animi contentione eniterentur, aram adolere incepiſſet, continuo in lepram implicitus eſt, ex qua in privis ædibus miſerrimam exegit vitam (b). Itaque hic locus peroretur. Nanque perfeciſſe videmur Sacerdotum & Principum poteſtati hos fuiſſe præſtitutos fines in Hebræa Republica, ut hi publicum Divini cultus regimen ſuſciperent & de rebus ad Religionem pertinentibus judicarent, illi vero ſacrorum unam ſibi adminiſtrationem attribuerent.

C A P. XIII.

I. De Imperio Chriſtianorum Principum in Sacris. In novo Fœdere non modo ſacrorum procuratio ſed de iis cognitio Sacerdotibus committitur: Principes autem Eccleſiæ Patroni tantum conſtituuntur.

II. Principum tutela oſtenditur. Argumenta e novi Fœderis tabulis afferuntur.

III. Quibus in rebus hujuſmodi conſiſtat tutela, explicatur.

IV. Agitur de diſſenſu triplicis juris. Is enim diſſenſus in re verſatur, quæ ex jure Gentium in medio poſita fuerat.

V. Moſaicæ porro & Evangelicæ leges cum ſumma Gentium ratione conſentiunt in tribuenda Principibus Religionis clientela.

I. JAmvero illud inſtat, ut quæratur, quantum Chriſtianis Principibus novi Fœderis tabulæ Imperium in Eccleſiæ ſacris commiſerint. Ac Chriſtus quidem Eccleſiam ita condidit & conſtituit, ut omne ipſius regimen penes ſolos eſſe Paſtores juberet. Sancivit enim ut illi non modo eximia ea, quæ inſtituerat, ſacra factitarent, item univerſis Populis evangelicam doctrinam traderent eandemque interpretarentur, ſed etiam ampliſſimum quendam magiſtratum gererent, qui totus cœleſtis eſſet

(a) *De Legibus lib.* VI. *pag.* 616. *Ed. Fic. Gen.* Τὰ μὲν οὖν τῶν ἱερέων τῷ Θεῷ ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὸ κεχαρισμένον γίγνεσθαι, κληροῦν ἐῶντα τῇ θείᾳ τύχῃ ἀποδιδόντα.

(b) II. *Regum.* XIV. 21. 22. *&* XV. 1. *ad* 8.

Digitized by Google

eſſet & ad animos ſpectaret. Si enim animus ad ea attendatur, quæ in his prolegomenis uberrime noſtra percurrit oratio, præcipuus Paſtorum cœtus, qui univerſæ Eccleſiæ perſonam ſuſtinet, publicus eſt cognitor & iudex rerum omnium, quæ de Fidei complexu non avelluntur, idemque ſumma cum auctoritate præditus, cui Chriſtianæ Reſpublicæ parere adiguntur, niſi a catholico nomine deficere velint. Hactenus Imperatores, Reges & reliqui Civitatum politici moderatores in illorum numero ſunt, qui Sacerdotes tanquam Divinos doctores audiunt, veluti ſacris præfectos reverentur eorumque judicium ſequuntur. At enim præſtantiſſima Principum ea auctoritas eſt, quæ ſcilicet in defendenda Religione, in vindicanda Eccleſia & in tegenda canonum diſciplina conſiſtit. Hoc in officio, quod cum poteſtate conjunctum ſit, illos eſſe manifeſto complura evincunt, quæ de Religione & principatu in novi Fœderis libris docentur. Nanque ex iis exquiſita multa argumenta, cur iſtud ita ſe habeat, facile duci poterunt: e quibus duo, quæ magnam habere vim nobis videntur, ſelectiſſima ſane & graviſſima afferri oportet.

II. Primum Apoſtolus *in Epiſtola* I. *ad Timotheum cap.* IV. Chriſtianam Religionem natam eſſe pronuntiavit non modo ſempiternæ, ſed civili vitæ fortunandæ. Sic enim ille (*a*), *Pietas ad omnia utilis eſt, promiſſionem continens vitæ, quæ nunc eſt & futuræ*. Hæc enimvero plurimis bonis Reſpublicas cumulat, & in maximo diſcrimine cives in magnam ſpem erigit iiſque animum adjungit. Par eſt Conſtantinum Imperatorem audire, qui, quum ad Anulinum Proconſulem Africæ litteras ſcripſiſſet, in hanc ſententiamediſſeruit, *Ex multis rebus conſtat, Religionem illam, in qua ſumma Divinæ Majeſtatis reverentia cuſtoditur, ſpretam quidem maxima Reipublicæ importaſſe diſcrimina, eandem vero rite acceptam & cuſtoditam & nomini Romano maximam proſperitatem, & cunctis Mortalium rebus, Divina id tribuente munificentia, præcipuam felicitatem contuliſſe*. Horum ſimilibus multis opus non eſt. Nam ſæpe hic locus tractatus eſt, ex quo dilucide efficitur, Chriſtianæ Reipublicæ nihil deeſſe ut ſit felix & beata. Igitur quum ad Principum clientelam ea omnia revocentur, quæ Civitati res ſecundas præſtant, & Civibus privatim tranquillitatem afferre poſſunt, ſic exiſtimandum eſt, illos Chriſtianam Religionem Fidei commendatam ſuæ ita habere, ut, niſi pro ea conſervanda excubuerint, turpiter ab officio recedant.

Ad hoc Apoſtolus *in Epiſtola ad Romanos cap.* 13. Chriſtianum nobis Principatum deſcribens ea imperantium munia perſequutus eſt, quæ tutelam ſacrorum neceſſario complectuntur. Principio docuit, Principatum natura ſua ſummum eſſe, cui in univerſis negotiis, quæ contra Deum non faciunt, omnes ſubiiciuntur (*b*): *Omnis*, inquit, *anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*. Nanque Principes ab optimo rerum omnium gubernatore Deo Populis præficiuntur. Sic ille pergit (*c*), *Non eſt enim poteſtas, niſi a Deo, quæ autem ſunt, a Deo ordinatæ ſunt*. Communis hæc eſt Sapientum, quotquot fuerunt de ſummo Imperio opinio. Homerus *Iliad. lib.* I. *v.* 197. (*d*):

Ab Jove ſummus honos.

Diodorus Siculus *in lib.* I. *de Ægyptiis* (*e*), *Exiſtimant enim non ſine Divina quadam providentia perveniſſe Reges ad ſummam de omnibus poteſtatem*. Cicero in Somnio Scipionis, *Nihil eſt illi Principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in ter-*
ris

(a) Ἡ δ' εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης.

(b) Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω.

(c) Οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσί.

(d) Τιμὴ δ' ἐκ Διός ἐστι:

(e) Ἅμα μὲν οὐκ ἄνευ δαιμονίου τινὸς προνοίας νομίζοντες αὐτοὺς τετευχέναι τῆς τῶν ὅλων ἐξουσίας.

Digitized by Google

ris ſiat, acceptius, *quam Concilia cœtuſque hominum jure ſociati, quæ Civitates appellantur: harum rectores & conſervatores hinc profecti huc revertuntur*. Titus Imperator *apud Aur. Vict. Epitom. cap.* 10. affirmavit, *Poteſtates fato dari*. At Chriſtiani Patres, quos de Divina Principum origine Apoſtolus erudiverat, rem luculentioribus verbis comprehendunt. Horum doctiſſimus Auguſtinus *in lib. v. de Civit. Dei cap.* 21. hæc tradidit, *Qui Veſpaſiano vel Patri vel Filio ſuaviſſimis Imperatoribus, ipſe & Domitiano crudeliſſimo, & ne per ſingulos ire neceſſe ſit, qui Conſtantino, ipſe Apoſtatæ Juliano ſummum Imperium demandavit*. Conſulantur Boeclerus *ad Grotium lib.* I. *cap.* III., Puſendorſius *lib.* VII. *cap.* III. *de jure Naturæ & Gentium* aliique, qui de politicis ſcripſerunt. Redeamus ad Apoſtolum. Is enim juſſit tam ſanctum eſſe Imperium, ut qui Principibus vim opponunt, eos exiſtimaret Deo obſiſtere & crimen omnium maximum ſibi conſciſcere (a), *Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirent*: Sed quas Chriſtiano Principatui partes Apoſtolus adſcripſit? Declaravit quidem hac de cauſſa Principes Rebuspublicis fuiſſe datos, ut improbos ſuppliciis afficiant, ſed defendant & tueantur bonos (b), *Principes non ſunt timor boni operis, ſed mali*. Addidit vero ab iis (præſunt enim civilibus hominum Cœtibus loco optimi Dominatoris Dei) Imperium ita eſſe gerendum, ut quidquid ſceleris eſt, impune in Civitate eſſe non patiantur, ex quo univerſi Civium ordines poſſint in tranquillo otio verſari (c), *Princeps enim Dei miniſter eſt tibi in bonum .... vindex in iram ei, qui malum agit*. Hæc Apoſtolus, quo auctore cum Principatus Divinus & ſanctus eſt, cui omnia latiſſime patent, tum ab illis qui eum adminiſtrant, diligenter providendum eſt, ne ſceleribus impunitas ſit, ne virtutes honore careant, ne denique leges ſciſcere negligant, ex quibus Cives bene beateque vivant. Ergo ſequitur eximiam eſſe Chriſtianorum Principum poteſtatem in iis, quæ ad Religionem pertinent, niſi forte ſtultus aliquis aut impius in dubium vocaverit, an Religio virtus ſit, in qua omnis hominum ſalus conſiſtat, an ea tranquillitatem Reipublicæ afferat, an demum in Civitatis perniciem exitiumque univerſa crimina committantur, quæ ex contemptu ſacrorum proficiſcuntur. Hujuſmodi autem Principum poteſtas conferenda eſt cum Divino regiminis genere, quo Eccleſia continetur: Altera enim alteri derogare non poteſt. Igitur quum Eccleſia ſuos Rectores habeat, quos Chriſtus renunciavit, ſacros Antiſtites eoſdemque Sacerdotes, illud reſtat, ut Chriſtiani Principes Religionis præſidium ſuſcipiant, eamque legibus vindicent & conſervent.

III. Age nunc ad explicandam hanc tutelam aggrediamur, in quam Principibus Chriſtiana Eccleſia tradita eſt. Atque proſpiciendum ab iis eſt, ut admonitu Epiſcoporum, & potiſſimum Romani Pontificis concilia convocent in perturbatis Religionis rebus, & ea, quæ Eccleſiæ prodeſſe poſſint, accurate ſtudeant, muneris quoque ſui Eccleſiaſticos viros in tollendis nefariis cultibus & propaganda ſincera doctrina commonefaciant, idque ad efficiendum operam ſuam adiiciant, ſacram iidem diſciplinam legibus tueantur eoſque, qui officium deſerunt vel Catholico dogmati derogant, arbitratu ſuo coerceant. Teſtis eſt Socrates initio libri quinti, Romanos Imperatores, ex quo tempore nomen Chriſto dederunt, Religionis rebus conſuluiſſe, ſynodoſque ad ea deliberanda congregaſſe, quæ in certamen venerant: Sic enim (d), *Ex quo Imperatores*

(a) Ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. Οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται.

(b) Οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν.

(c) Ἄρχων Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστι σοι εἰς τὸ ἀγαθόν .... ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι.

(d) Ἀφ' οὗ χριστιανίζειν βασιλεῖς ἤρξαντο, τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα ἠρτῆτο ἐξ αὐτῶν, καὶ αἱ μέγισται σύνοδοι τῇ αὐτῶν γνώμῃ γεγόνασι τε καὶ γίνονται.

tores Chriſtiani eſſe cœperunt, *illorum auctoritate negotiorum Eccleſiaſticorum procuratio ſuſcepta eſt*, *& maxima quæque concilia eorum arbitrio tum coacta ſunt antea*, *tum hodieque coguntur*. Accedit, veteres illos Principes maximo ſane opere laboraſse, ut Eccleſia late propagaretur eique pace frui liceret, idque ſummo ſtudio caviſse, ne doctrina, quam Chriſtus tradiderat, aliquid fraudis pateretur. De Conſtantino Magno Theodoretus *in lib.* 1. *Hiſt. Eccl*, *cap.* 25. (a), *Laudatiſſimus quidem Imperator curas plane apoſtolicas animo verſabat. Hi vero qui Sacerdotali dignitate præditi erant*, *non ſolum Eccleſiam ædificare abnuebant*, *ſed ipſa quoque illius fundamenta ſubruere conabantur*. Theodoſius & Valentinianus *in lib.* 1. *Legum novellarum tit.* 11. *de Judæis & Samaritanis* ſingulares Imperii ſui eſſe vigilias dixerunt, ut ad conſervandam Religionem animum attenderent: *Inter cæteras*, inquiunt, *ſollicitudines*, *quas amor publicus pervigili nobis cogitatione indixit*, *præcipuam imperatoriæ Majeſtatis curam eſſe perſpicimus veræ Religionis indaginem*, *cujus ſi cultum tenere potuerimus*, *iter proſperitatis humanis aperimus inceptis.* Hoc ipſum ſibi munus eſse delatum bene novit Richaredus Rex in Edicto ad Synodum Toletanam tertiam, *Pro qua re quanto ſubditorum gloria regali extollimur*, *tanto providi eſſe debemus in his*, *quæ ad Deum ſunt*. Præclare de hoc Regum officio diſputavit Auguſtinus *in lib. de Correct. Donatiſtarum*, ex quo optima hæc damus, *Quum nondum*, inquit, *Reges Domino ſervirent temporibus Apoſtolorum . . . non utique tunc poſſent impietates legibus prohibere*, *ſed potius exercere*: *poſtea vero coepit impleri*, *quod ſcriptum eſt*, Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes ſervient ei. *Quis mente ſobrius Regibus dicat*, *nolite curare in Regno veſtro*, *a quo defendatur vel oppugnetur Eccleſia Dei veſtri*. Quantam etiam diligentiam ad eos, qui Catholico officiebant nomini, cohibendos & ab hæreſi revocandos pii Imperatores contulerint, ſapientiſſimæ eorum ſanctiones oſtendunt, quæ in pluribus Theodoſiani & Juſtinianei Codicis Titulis leguntur: cujuſmodi argumentum *in criticis exercitationibus* pertractabitur. Hoc ſæpe officium ab Imperatoribus Patres ipſi expetiverunt. Africani Antiſtites in Concilio Carthaginenſi An. 404. quum Donatiſtas monitis & colloquiis ad concordiam compellere diffiderent, nec pertinaces Circumcellionum animos frangere poſſent, legatos Theaſium & Evodium ad Honorium decreverunt, qui peterent, ut in Donatiſtarum illos, qui vim Catholicis inferrent, lex de pendendis auri libris decem juberetur, quam Theodoſius Hæreticis impoſuerat, itemque in omnes Donatiſtas leges perferrentur, quæ *Hæreticis vel ex Donationibus vel ex Teſtamentis aliquid capiendi vel relinquendi denegarent facultatem*. Conſulatur *Commonitorium* Synodi Carthaginenſis in Can. 93. Codicis Africani. Quocirca Honorius illorum rogatu edicta tulit, e quibus conceptæ leges fuerunt *trig. nona* in Cod. Theod. Tit. *de Hær.* & *quarta* Tit. *ne Sanctum Baptiſ. iter.* Ad hoc de optima instauranda diſciplina ſaluberrimas ab Imperatoribus leges fuiſſe rogatas neminem latet. Conſtantinus quidem innumeras exaravit epiſtolas, quæ in eam rem faciebant, teſte Euſebio *in lib.* III. *de Imp. vita* (b), *Epiſcopis præſcribit ea*, *quæ ad Eccleſiarum utilitatem ſpectabant*. Hæc, quæ Imperator pertulerat, Euſebius in ſingulari complexus eſt libro, quem nobis temporis diuturnitas eripuit. In iſtam ſententiam Juſtinianus *in Novel. Conſt.* CXXIV. *Si leges*, inquit, *civiles*, *quarum poteſtatem Fidei noſtræ Deus pro ſuo erga homines amore concredidit*, *firmas ac ſtabiles conſervare ad ſubditorum ſecuritatem ſtudemus*, *quanto plus ſtudii debemus circa ſacrarum regularum & Divinarum legum obſervationem reponere*, *quæ pro ſalute animarum noſtrarum definitæ & conſtitutæ ſunt*. Quid autem nos pluribus? Neceſſe non eſt rem perſequi, quæ

uber

(a) Πανεύφημος βασιλεὺς τὰς Ἀποστολικὰς φροντίδας ἐν τῇ ψυχῇ περιέφερεν. οἱ δέ γε τῷ ἱερωσύνης ἠξιωμένοι, οὐ μόνον οἰκοδομεῖν οὐκ ἐβούλοντο, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀνατρέπειν ἐπεχείρουν θεμέλια.

(b) Ἐπισκόποις ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τὰ πρόσφορα διαταττόμενος.

Digitized by Google

uberrime expoſita eſt a pluribus doctis Viris (a). Horum plures enumerat Joannes Albertus Fabricius *Bibliographiæ antiquariæ cap.* XIII., pleroſque vero collegit χαλκέντερος Goldaſtus.

IV. Reſtat locus huic diſputationi maxime neceſſarius de diſſenſu juris Gentium, Moſaici & Chriſtiani, ex quo res omnis, quæ explicanda erat, maxime impedita atque implicita eſſe videtur. Quum enim oporteat, jus Gentium cum Divino jure optime conſentire, hinc quivis facile ſibi arripiet, eum Principatum, quem ſummis Chriſtianæ Reipublicæ moderatoribus naturæ ratio attribuit in regendis ſacris, debere cum Divinis utriuſque Fœderis legibus eſſe conſentaneum. Hoc igitur agendum eſt, ut planum faciamus, Divini juris diſſenſionem non eſſe cum eo Gentium jure, quod nunquam tolli poteſt, ſed cum priſcis inſtitutis, quæ in illo temporum intervallo, cum Religio a certo Sacerdotio vacabat, inter omnes Nationes convenerunt. Iſtud brevi ſermone efficietur. Leges naturæ omnium quidem principes Deo Religionem adſcribunt, non modo illam, quæ in mente colentium verſatur aut privatim habetur, ſed etiam eam, quæ publice redditur in Civitate. Hoc officium non tum incepit, cum ſcriptum eſt, ſed tum, cum ortum eſt: ortum autem ſimul eſt cum mente Divina. Sed in Naturæ codice delectus non erat adminiſtrorum chorus, qui ſacra conſtituerent, eademque factitarent, tametſi contra ſentiant Eccleſiaſticæ Hierarchiæ Patroni apud Anglos, ſed ſine optimis argumentis & ſine ullo auctore. Itaque ex interpretatione (Deo enim publice habendus erat honos) Pontificatus iis datus eſt, qui Duces in hominum cœtibus fuerunt. Quocirca Patresfamilias ante conditas Urbes ſacra peragebant: Huc pertinet Sacerdotium Primogenitorum, in quorum locum Levitas ſucceſſiſſe Hebræi arbitrantur, quod multis diſputant Grotius (b), Seldenus (c), Samuel Bochartus (d), Andreas Quenſtedius (e) & Buddeus (f). Atque eandem ob cauſſam Reges, aliique civiles Rectores, qui ſummo in Rebuſpublicis Imperio præfuerunt, omnia Pontificum munia obivere. Hæc ab iis ſuſcepta ſunt eo jure, quod ex naturæ mente optime conclusum eſt, nulliſdum a Deo commiſſa gerendorum ſacrorum provincia. At tandem in Iſraelitica Republica renuntiati ſunt Sacerdotes: quo facto Sacerdotium ab Imperio Deus disjunxit, & Principibus Judicium de ſacris Religioniſque præſidium, Sacerdotibus autem univerſam Pontificatus adminiſtrationem mandavit. Is enim Theocraticæ Civitatis erat optimus ſtatus. Quum autem novi Fœderis Eccleſia condita eſſet, in ea ſolis Sacerdotibus non modo Sacrorum procuratio, ſed etiam publica de Divinis rebus cognitio credita eſt. Itaque, quoniam Pontificatus in medio poſitus erat, quadam ex parte Aaronidis obtigit in Moſaica Republica, ſed totus, quantus eſt, iis quos Chriſtus delegit, adminiſtris delatus fuit in Evangelicis tabulis.

V.

(a) In horum numerum recipi poſſunt compiures noſtrates Scriptores iidemque magno Ingenio, omni liberali doctrina & ſapientia præſtantes. Eminet autem inter omnes Marchio Stephanus Patritius, in Neapolitano & Siculienſi Supremo Senatu Quinquevir ampliſſimus, dexteritate, ſanctimonia & comitate eximius, litterarumque omne genus cultor ac Patronus. Pleraſque is Regii Juris ad ſacra pertinentis partes erudite, apte & ornate perſequutus eſt in iis, quas vocat, conſultationibus. Exoptandum ſane eſt, ut per laborioſiſſimos, quos gerit, Magiſtratus ei liceat otium reperire ad illas in lucem edendas. Ominamur enim illud futurum hominibus noſtris adjumentum, ut omnes plurimum ſe arbitrentur adeptos, quo facilius rationem difficilioris & nobilioris Juriſprudentiæ intelligant.

(b) *Ad Lucam* II. 23.

(c) *In lib.* 1. *de ſucceſſ. in Pontific. cap.* 1.

(d) *Hieroz. par.* 1. *col.* 575.

(e) *In Antiquit. biblicis cap.* 1. *num.* 11.

(f) *Hiſt. Eccleſ. Sect.* III. *a vocatione Abrahami ad Moſem* §. XVIII.

Digitized by Google

V. Hactenus id peractum eſt, quod per ipſam Naturam licebat. Videamus porro: Conſtans & perpetua Naturæ ratio extitit, ut ad ſalutem civium, Civitatumque incolumitatem, vitamque hominum quietam & beatam pertineat Imperium, idque ipſum in Religione tanquam in præcipuo munimento nitatur: Perſpicua eſt iſta Imperii & Religionis conjunctio, ex qua facile ſequitur, ut qui Societati præfectus eſt, is in præſidium & fidem ſuam non modo omnia ſacra, ſed ipſum Pontificatum ſuſcipiat. Sic Naturæ Leges, quibus nihil contrarium conſtitutum eſt in Fœdere tum Moſaico, tum Divino. In utroque enim Sacerdotium delectis a Deo miniſtris ita commiſſum eſt ut tamen Religio Principibus in tutelam traderetur. Nanque omnia, quæ Deus ſive per Prophetas, ſive per Apoſtolos ſancivit de ſacris, Imperio, quod ſane Divinum eſt, nihil derogant, ſed illud conſervant & fortunant. Ergo quivis plane perſpicit id, quod nos putabamus, nullam eſſe Moſaici juris cum Evangelico, nec utriuſque cum ſumma Naturæ ratione diſſenſionem de iis, quæ Sacerdotium & publicum Principatum ſpectant. Hæc ferme nobis in mentem venerunt, quæ dicenda putavimus. Cuncta complexi ſumus equidem, ut, quum tres ſint fontes univerſæ auctoritatis, quæ in rebus ſacris penes ſummos Magiſtratus reſidet, non modo eum aperiremus, ad quem nos adire oporteat, quærentes de Chriſtianis Principibus, ſed ſimul doceremus, quantum ex cæteris haurire poſſemus.

EDI-

EDITOR AMSTELODAMENSIS
AD LECTOREM.

SAcrorum curam, benevole Lector, fundatores Imperiorum Rerumquepublicarum ſibi vendicare ſolitos, quo magis in obſequio religionis efficacia ſubjecti ſibi populi continerentur, hiſtoriarum tam antiquiorum quam recentiorum monumenta declarant. Ceterum controverſiam de ea Poteſtate antiquioribus Regibus, aut Rerumpublicarum Rectoribus a quoquam unquam motam eſſe, nullum exſtat veſtigium; & extra dubitationis aleam poſitum eſt Sacerdotium a Regali culmine dependiſſe: quanquam quo arctius Deorum Veneratione alligarentur populi, ipſi Reges ſibi aſſumere Sacerdotium conſueverint. Poſteriora demum tempora poſtquam inſania dominandi corripuit inſulas, Principibus id turbidum jus fecere; quod funeſtum ſæpius exſtitit Imperio Romano Pontificum erga Imperatores æmulatione atque ſuperbia; qui cum primo humilitate paſtorali excuſſa, ſuo arbitrio agerent, mox dignitati ſe Principum æquantes, tandemque ſupra quicquid auguſtum regiumque eſt elevari geſtientes, jura eorum circa ſacra nefario auſu in ſe trahere, uſurpare, quandoque & ferro ſibi aſſerere. Quæ rabies cum generali & avita gentium conſuetudine & Praxi tot retro Regum tam ethnicorum quam populi Dei refelleretur, cordati ſubinde viri & eruditione præſtantes, defendentes jura Principum, indignitatem rei æquanimo orbi oſtenderunt. Et inter eos quidem viros prioribus ſeculis multum eminuit Guilielmus Occam, cujus ad Imperatorem exſtat illud: Tu me Cæſar gladio, ego te calamo defendam. Sed & plures alii, quorum Catalogum recenſere hic operæ pretium non eſt. Noſtris vero temporibus de eodem Regum jure eleganter egit Hugo Grotius, cujus ſolum nomen id operatur ut libellus iſte commendatione non egeat; Nos, ut porro operam noſtram & ſtudium erga publicum teſtificaremur, eundem compendioſiori, quam hactenus, forma donavimus & pluribus mendis repurgavimus; ſubjunximus inſuper D. Blondelli Tractatum de Jure Plebis in Regimine Eccleſiaſtico, commoditatis ergo, & ut quicquid ad eam cauſam facit, uno quaſi obtutu ſpectari poſſit; ſperantes Te, benevole Lector, amorem noſtrum adjuvandi publicum æqui bonique conſulturum. *Vale.*

Digitized by Google

Digitized by Google

DE IMPERIO SUMMARUM POTESTATUM CIRCA SACRA.

CAP. I.

Summis Poteſtatibus Imperium circa ſacra competere.

SUMMARIUM.

1. *Explicatur ſtatus Controverſiæ*. 2. *Imperium Summis Poteſtatibus vindicatur ex univerſitate materiæ, quæ probatur auctoritate Sacrarum Literarum*. 3. *Et ratione naturali*. 4. *Item ex univerſitate finis, qui probatur e S. Literis*. 5. *Et confeſſione Philoſophorum*. 6. *Vindicatur idem jus directa auctoritate divinarum Scripturarum*. 7. *Conſenſu Chriſtianorum veterum*. 8. *Et Reformatorum*. 9. *Et Gentium*. 10. *Cum reſpectu ad beatitudinem æternam*. 11. *Et ad felicitatem temporalem*. 12. *Quæ veram Religionem ſequitur vi providentiæ divinæ*. 13. *Et ex ſuapte natura*. 14. *Pontificiorum confeſſio*.

SUMMAM Poteſtatem intelligo perſonam aut cætum, cui imperium ſit in populo, Solius DEI imperio ſubditum. Vocem ergo *Summæ Poteſtatis* non pro jure ſumimus, ut ſumi interdum ſolet, ſed pro jus habente, quomodo & Latinis mos eſt loqui & Græcis. Neque alio ſenſu Apoſtolus Paulus dicit ὑπερεχουσας ἐξουσιας; *ſupereminentes Poteſtates* quos ἀρχοντας *Principes* infra vocat & *Dei Miniſtros* (a), ut manifeſtiſsimum ſit perſonas, non officium deſignari. Illud ipſum ὑπερεχειν *ſupereminere* Regi Petrus attribuit, ad notandum diſcrimen ab inferioribus poteſtatibus. Vulgus *Summum Magiſtratum* vocat hunc de quo agimus contra Latinæ vocis uſum. Nam Romanis *Magiſtratus* minorum poteſtatum nomen eſt. *Perſonam* dixi aut *cœtum*, ut oſtenderem non Reges tantum proprie dictos, quos *abſolutos* plerique appellant, hoc nomine venire, ſed & in Ariſtocratica Republica Optimates, ſive ille Senatus, ſive Ordines, ſeu quocumque alio vocabulo nominentur. Debet quidem id quod Summo imperio imperet eſſe unum, ſed non neceſſario unum naturâ: ſufficit enim ſi ſit unum inſtituto. *Imperium* latiori ſignificatu ſumimus, non quâ juriſdictioni opponitur, ſed quâ eam includit, quo ambitu comprehenditur jubendi, permittendi, prohiben-

(a) *Rom.* 13.

Digitized by Google

habendique jus. Solius Dei imperio ſubdi hoc imperium dicimus: ideo enim *Summa Poteſtas* dicitur, quia ſuperiorem inter homines non habet. Sic Optatus Milevitanus adverſus Parmen. lib. 3., *Super Imperatorem non eſt niſi ſolus DEUS, qui fecit Imperatorem*. Et Tertullian. ad Scapul., *Colimus Imperatorem ſic, quomodo & nobis licet & ipſi expedit, ut hominem a DEO ſecundum, & quicquid eſt a DEO conſecutum, ſolo DEO minorem. Hoc & ipſe volet: ſic enim omnibus major eſt, dum ſolo vero Deo minor eſt*. Hoc imperium ſub uno Deo Græci το κύρος *dominium* vocant, την κυρίαν αρχην *abſolutum imperium* Ariſtoteles; αρχην μεγιςην *ſummum imperium* Philo; το κρατος *poteſtatem* alii. Latine quidam *Majeſtatem* dixere. Sed ea vox magis dignitatem ab Imperio Summo emanantem, quam ipſum Imperium ſignificat.

2. Hujus ergo *Summæ* Poteſtatis ita definitæ *Imperium* dicimus non ad profana tantum, ſed ad ſacra quoque extendi. Quod paucis probabimus; Primum argumentum ſit ab unitate materiæ circa quam verſatur Poteſtas Summa, dicitur a Paulo Apoſtolo *DEI eſſe Miniſtra, vindex ad iram ei qui malum fecerit* (a). *Mali* autem nomine comprehenditur etiam omne quod circa ſacra committitur. Indefinita enim locutio omnino hic tantumdem valet atque universalis, quam expreſsit Salomon, *Rex ſolio juſtitiæ inſidens oculis ſuis ventilat omne malum* (b). Et populus Joſuæ obedientiam in omnibus pollicetur, quemadmodum & Moſi paruerat (c). Quod & Ariſtoteles vidit cum inquit οἱ νομοι αγορευουσι περι άπαντων, *de rebus omnibus tractant leges* (d). Firmatur hoc ipſum a ſimili, uno a minori. Nam Patris Imperium minus eſt quam Summæ Poteſtatis. De Paterno autem Imperio dicitur, *Filii obedite parentibus in omnibus* (e). *In omnibus* autem ſunt etiam ſacra. Plane ſimilis eſt huic noſtræ illa Patrum ratiocinatio, cum ex eo quod Paulus dixit, *Omnem animam* Summis Poteſtatibus ſubjici debere (f), inferunt iiſdem ſubjici ſacrorum quoque adminiſtros, *Etiamſi Apoſtolus ſit, etiamſi Evangeliſta, etiamſi Propheta*, inquit Chryſoſtomus (g); cujus veſtigia ſequens Bernardus in Epiſtola ad Archiepiſcopum, *ſi omnis, & veſtra, qui vos excipit ab univerſitate*.

3. Et ſane eximi quicquam ab Imperio Summæ Poteſtatis ratio nulla patitur. Nam id ipſum quod quis eximi volet, aut nulli Imperio humano ſubjectum faciet, aut alterius quam Summæ Poteſtatis; Qui nulli imperio ſubjectum volet, præterquam quod exemtionis probandæ onere adſtringetur, quam probare numquam poterit, manifeſtam etiam in rebus exemtis ſtatuet ακαταςασιαν *confuſionem*, cujus auctor Deus non eſt, qui omnia tam naturalia quam moralia certo quodam ordine diſpoſuit. Si ea quæ Summæ Poteſtati ſubducit, alterius imperio ſubjicit, jam in uno populo duas efficit Summas Poteſtates, quod ipſius ſummitatis naturæ minime eſt conſentaneum, imo ei repugnat quoties vox illa non negativo tantum ſed & affirmativo ſignificatu ſumitur. Quo illud ſpectat Tertulliani: *Ea eſt ſummi conditio, ut nihil illud adæquet, nedum ſuperet*. Atque hoc potiſsimum argumento Deorum multitudinem ſancti Patres oppugnant, quia quod *Summum* eſt, idem niſi *Unum* eſſe non poſsit. Præcipue vero Imperii vis iſtam ſummorum multiplicationem repudiat: nam ſicut in homine una eſt

(a) *Rom.* 13. (b) *Prov.* 20. 8. (c) *Joſ.* 1. 17. (d) *Eth.* 5. 13. (e) *Col.* 3. 20. (f) *Rom.* 13. (g) *In epiſt. ad Rom. hom.*

Digitized by Google

eſt voluntas quæ cunctis membris membrorumque actionibus imperat, ita in civili iſto corpore quod imperat, unum eſt. Ars enim imitatur naturam. Et Reſpublica ipſa una dicitur præcipue reſpectu unius ſummè imperantis.. Hoc verum eſſe effectibus demonſtratur, ex quibus de poteſtatibus & facultatibus judicium fieri ſolet. Effectus enim Imperii ſunt *obligatio* & *coactio*. Si autem plures eſſent Summi Imperantes, ut plures, poſſent eſſe imperata contraria, aut contrarietatem implicantia. At contraria aut *obligatio* aut *coactio* circa idem naturæ rerum repugnat. Atque ideo quoties inter duas leges oritur ea quam Rhetores vocant *εκ περιϛασεως μαχη pugna è rei circumſtantia*, altera ſemper earum obligare deſinit. Hæc eſt ratio cur paternum imperium, quod eſt naturale & antiquiſsimum, Deus cedere voluerit civili imperio, eique ſubjici, quia ſcilicet quod *ſummum* erat futurum, id plus quam unum eſſe non poterat. Si quis ergo dixerit actiones eſſe diverſas, alias puta judiciales, alias militares, alias Eccleſiaſticas, ac proinde hujus diverſitatis reſpectu poſſe ipſum Summum Imperium in plures dividi, ſequitur ex ejus ſententia, ut eodem tempore idem homo ab hoc ire juſſus ad forum, ab illo ad caſtra, ab illo rurſus in templum, his omnibus parere teneatur, quod eſt *αδυνατον impoſſibile*; unde a Tacito recte dictum: *Omnes præcipiunt, nemo exequitur*: aut ſi non omnibus, ergo ordo quidam erit inter Imperantes, & cedet inferior ſuperiori, ac proinde verum non erit *Summum Imperium* penes omnes diviſim fuiſſe. Huc illæ ſpectant Divinæ ſapientiæ voces: *Nemo poteſt duobus Dominis ſervire; & Regnum in ſe diviſum diſſipabitur*. Huc illa trita, *ουκ αγαθον πολυκοιρανιη imperitare malum plures*; & *omnis poteſtas conſortis impatiens*. Aliter ſe res habet in imperiis quæ Summo ſubſunt; hæc enim penes plures ut plures eſſe poſſunt: quia verſantur circa perſonas diverſas, aut ſi circa eaſdem, quod fieri poteſt, tum Summus Imperans ita illa ordinat, ut inter ſe non collidantur. Hæc autem ordinatio in ſummis imperiis haberi non poteſt. Eſt enim ordinans ordinato ſuperius; Præterea ſic daretur progreſſus in infinitum. Nec patebit effugium, ſi quis **DEUM** ſtatuit communem ordinatorem: ordinatio enim hic neceſſaria eſt *καθ' εκαϛα circa ſingula*, hoc eſt ſpecialis requiritur declaratio voluntatis ſecundum ſingulas circumſtantias: alioqui evitari *ακαταϛαϛια rerum confuſio* non poteſt, ut ex ante dictis apparet. Hanc autem declarationem *καθ' εκαϛα* Deus non facit. Sunt qui objiciant, *Reges quædam imperare non poſſe, niſi conſenſus Ordinum acceſſerit*. Sed hi non vident quibus in locis id juris eſt, ibi Summum Imperium non eſſe *penes Reges*, ſed aut *penes Ordines*, aut certe penes *id corpus*, *quod Rex & juncti conſtituunt*; ut Bodinus, Suarezius, Victoria, aliique abunde demonſtrarunt. Certe ſummum imperium totum habere, & aliquid imperare non poſſe, ideo tantum quod alter vetet aut intercedat, plane ſunt *αϛυϛατα pugnantia*. Ob hanc materiæ, circa quam occupatur Summa Poteſtas, univerſitatem ars ipſa regnandi, quam Plato modo *βασιλικην regiam*, modo *πολιτικην civilem*, interdum *αὐτεπιτακτικην abſolutum* vocat, eidem Platoni dicitur *επιϛατικη*, hoc eſt *conſtitutrix* eſſe artium omnium: Ariſtoteles eandem vocat *αρχιτεκτονικην architectonicam*, & Philo in vita Joſephi *τεχνην τεχνων και επιϛημην επιϛημων artem artium & ſcientiarum ſcientiam*, quia nulla eſt ars, nulla ſcientia, cui non illa imperare, quaque non uti doceat. Univerſitati materiæ reſpondet finis quoque univerſitas.

4. Paulus Apoſtolus DEI *Miniſtram* eſſe dicit Summam Poteſtatem *εις το αγαθον*

ad

Digitized by Google

ad bonum, qualecumque ſcilicet; quod alibi diſtinctius explicans oſtendit in id inſtitutos Reges, *ut vitam quietam & tranquillam degamus*, non tantum *in omni honeſtate*, verum etiam *in omni pietate*. Hæc enim vera eſt civitatis felicitas, *ut Deî ſit amans & amata Deo, illum ſibi Regem, ſe illius populum agnoſcat*, quemadmodum præclare loquitur Auguſtinus (*a*), qui & *felices* dicit *Reges*, *ſi ſuam poteſtatem ad Dei cultum maxime dilatandum Majeſtati ejus famulam faciant*. Ipſi Imperatores Theodoſius & Honorius in Epiſtola ad Marcellinum, *Neque enim aliud aut belli laboribus agimus, aut pacis conſiliis ordinamus, niſi ut verum Dei cultum orbis noſtri plebs devota cuſtodiat*. Theodoſius in Epiſt. ad Cyrillum, *Cæſarei eſt muneris, ut non ſolum pacifice, ſed pie etiam ſubditi vivant*. Ideoque Iſidorus Peluſiota Sacerdotio & Regno finem eundem dicit eſſe propoſitum τὴν τῶν ὑπηκόων σωτηρίαν *Subditorum ſalutem*. Cui aliud Ammiani (*b*) congruit, *Nihil aliud eſt imperium, ut ſapientes definiunt, niſi cura ſalutis alienæ*. Et Auctor libri de Regimine Principum qui Thomæ adſcribitur, *Finis ad quem Rex principaliter intendere debet in ſe ipſo & in ſubditis, eſt æterna beatitudo, quæ in viſione DEI conſiſtit. Et quia iſta viſio eſt perfectiſſimum bonum, maxime movere debet Regem & quemcumque Dominum, ut hunc finem ſubditi conſequantur*.

5. Quod ipſum quamquam nobis divina oracula clarius demonſtrant, non tamen naturali lumine utentibus omnino obſcurum eſt. Nam & Ariſtoteli ea eſt optima Reſpublica, ex cujus inſtituto quiſque agat optime, & beatiſsime vivat. Non ergo ſola pax ſocietatis externæ propoſita eſt Summis Poteſtatibus, ſed & ſingulorum virtus, quam ideo Ariſtoteles (*c*) duplicem facit, activam & contemplativam. Imprimis autem inſignis eſt ejuſdem Philoſophi locus in fine Eudemiorum, ubi illam vivendi rationem ait *optimam*, *quæ ad DEUM conſiderandum maxime facit*, eam vero *peſſimam*, *quæ a conſiderando colendoque DEO avocet*. Quod ſi verum eſt hunc finem Summis Poteſtatibus propoſitum eſſe debere, *ut cives faciant quam religioſiſſimos*, ea autem quæ tendunt omnia ſacrorum nomine appellantur, ſequitur vim *Summæ Poteſtatis* qua talis eſt, hoc eſt imperium ambitu ſuo ſacra quoque includere. Poſito enim fine, ſimul ponitur jus ad ea, ſine quibus finis obtineri non poteſt.

6. His Argumentis ab ipſa rei natura deductis accedat ſacratiſsima & certiſsima divinæ legis auctoritas. Jubentur enim Reges, *obſervare totam legem divinam*, *ſervire Domino*, *Chriſtum oſculari* (*d*): quod cum illis non dicatur ut *hominibus* (ita enim præceptum ad Reges nihilo magis quam ad privatos pertineret) ſed ut *Regibus*, ſequitur ab iis actum illum exigi, qui proprie Regis eſt, uſum ſcilicet imperii circa ea in quibus Religio conſiſtit. Malo hoc explicare Auguſtini quam meis verbis, *In hoc Reges, ſicut eis divinitus præcipitur, DEO ſerviunt in quantum Reges ſunt, ſi in ſuo regno bona jubeant, mala prohibeant non ſolum quæ pertinent ad humanam ſocietatem, verum etiam quæ pertinent ad divinam religionem* (*e*). Et alibi (*f*), *Quomodo ergo Reges Domino ſerviunt in timore, niſi ea, quæ contra juſſa Domini fiunt, religioſa ſeveritate prohibendo atque plectendo? Aliter enim ſervit qua homo eſt, aliter qua etiam Rex eſt. Qua homo eſt, ſervit vivendo fideliter, qua vero etiam Rex*

eſt.

(a) *De Civit. Deî* 5. c. 14. (b) *Lib.* 39. (c) *Polit.* 7. c. 1. 2. (d) *Deut.* 17. 15. *Joſ.* 1. 8. *Pſal.* 2. 12. (e) *Cont. Creſcent. lib.* 3. *cap.* 51. (f) *Epiſt. ad Bonif.*

Digitized by Google

eſt, ſervit leges juſta præcipientes & contraria prohibentes convenienti vigore ſanciendo. Sicut ſervivit Ezechias, lucos & templa idolorum & illa quæ contra præcepta DEI fuerant conſtructa, deſtruendo. Sicut ſervivit Joſias talia & ipſe faciendo. Sicut ſervivit Rex Ninivitarum univerſam civitatem ad placandum Dominum compellendo. Sicut ſervivit Darius idolum frangendum in poteſtatem Danieli dando, & inimicos ejus leonibus ingerendo. Sicut ſervivit Nabuchodonoſor, de quo jam diximus, omnes in regno ſuo poſitos a blaſphemando Deo lege terribili prohibendo. In hoc ergo ſerviunt Domino Reges, in quantum ſunt Reges, cum ea faciunt ad ſerviendum illi quæ non poſſunt facere niſi Reges. Et hæc eſt Regia illa Eccleſiæ *nutricatio*, quam per prophetam DEUS Eccleſiæ promittit (a). Accedit illud ab Auguſtino optime obſervatum, quod itidem verbis ipſius exprimam, *Omnes Reges qui populo DEI non prohibuerunt nec everterunt quæ contra Dei præcepta fuerant inſtituta, culpantur: qui prohibuerunt & everterunt, ſuper aliorum merita laudantur* (b). Quod Iſidorus Hiſpalenſis ita exprimit; *Cognoſcant Principes ſæculi DEO debere ſe rationem reddere propter Eccleſiam quam a Chriſto tuendam ſuſcipiunt. Nam ſive augeantur pax & diſciplina Eccleſiæ per fideles Principes, ſive ſolvantur, ille ab eis rationem exigit qui eorum poteſtati ſuam Eccleſiam credidit* (c). Nec male Leo Epiſcopus ad Cognominem Auguſtum (d), *Debes incunctanter advertere regiam poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed maxime ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam.*

7. DEI legem ſuo ordine ſubſequitur mos Eccleſiæ & facta Imperatorum, de quorum pietate minime dubitatur: Hos omnes Imperii partes circa Sacra exercuiſſe mox in pertractandis partibus ſingulis apertius fiet. Summatim omnia Socrates Hiſtoricus comprehendit, cum dixit (e), *Ex quo Imperatores facti ſunt Chriſtiani, res Eccleſiæ ab ipſis dependiſſe.* Neque alio ſpectat illud Optati Milevitani: *Non enim Reſpublica eſt in Eccleſia, ſed Eccleſia in Republica, id eſt in Romano Imperio* (f). Conſtantinus in antiqua inſcriptione *Religionis & fidei auctor* dicitur. Baſilius Imperator Eccleſiam *Navem* vocans *Univerſalem, ejus ſibi gubernacula* ait *a Deo concredita*. Circumfertur & nomine Eleutherii Romani Epiſcopi vetus epiſtolium, quo Regem Britannum *Vicarium Dei* vocat in regno ſuo, agens de negotio religionis. Concilium Moguntiacenſe I. Carolum Magnum vocat *veræ religionis rectorem*.

8. Neque aliter ſentire Eccleſias noſtro ac parentum ævo ad exemplum vetus repurgatas teſtantur ipſarum confeſſiones. Ita enim Belgica: *Magiſtratuum eſt non modo de Civili Politia eſſe ſollicitos, verum etiam dare operam ut ſacrum miniſterium conſervetur, Chriſtique regnum propagetur, denique horum eſt efficere ut ſacrum Evangelii verbum undique prædicetur, ut ſinguli purè Deum colere & venerari ex præſcripto verbi ipſius libere poſſint.* Ita Helvetica poſterior: *Teneat ipſe Magiſtratus in manibus Verbum Dei & ne huic contrarium doceatur, procuret. Bonis item legibus ad verbum Dei compoſitis moderetur populum ſibi a Deo creditum.* Ita Baſileenſis: *Quilibet Chriſtianus Magiſtratus omnes vires eo dirigit, ut apud fidei ſuæ commiſſos nomen Dei ſanctificetur, regnum ipſius propagetur, ipſiuſque voluntati cum ſeria extirpatione ſcelerum vivatur: Hoc officium gentili magiſtratui injunctum fuit,*

(a) *Eſa.* 49. 23., 60. 13. 16. (b) *Epiſt.* 50. *ad Bonif.* (c) *Sent.* 3. c. 51. (d) *Epiſt.* 75. (e) *Lib.* 5. *præf.* (f) *Lib.* 3.

Digitized by Google

fuit, *quanto magis Chriſtiano magiſtratui commendatum eſſe debet*, *ut vero Dei Vicario*. Eccleſia Anglicana etiam excommunicandos illos cenſuit, qui affirmarent Regem Angliæ non eandem habere in cauſis Eccleſiaſticis auctoritatem qua uſi ſunt Pii Hebræorum Reges. Brentius anno 1555. Prolegomenis in Apologiam Ducis Wirtembergenſis fuſe hoc jus officiumque Principum proſequitur. Nec aliud agit Hamelmannus perutili libello quem anno 1561. in lucem edidit. Quæ a Muſculo, Bucero, Ivello, Wittaxero, Reinoldo; quæ deinde a Sereniſſimo Britanniarum Rege, Epiſcopo Elienſi, Bochello Tokero, Caſaubono, Paræo quoque in hanc ſententiam ſcripta ſunt, hic omnia tranſcribere res eſſet tædii pleniſſima. Cum Theologis conſentiunt hi qui Politica tractarunt, quos inter merito ſuo palmam obtinens Melchior Goldaſtus jus imperii in ſacra pluribus & quidem magnis voluminibus aſſeruit. Omnes denique qui de Republica aliquid lectu dignum ſcripſere, hoc Jus in ſacra non partem tantum ſummi imperii, ſed etiam potiſſimam atque præcipuam vocant.

9. Neque tantum Chriſtiani veteres ac Reformati, ſed & gentes aliæ hoc ipſum tanto conſenſu tradidere, ut apertiſſimum ſit rectæ rationis, quæ communis eſt humano generi, hoc eſſe pronunciatum, aut ante religionis depravationem ab antiquiſſimis parentibus tradi liberis cœptum longa ſucceſsione ad poſteros manaſſe. Ariſtoteli in Repub. primum eſt ἡ περι το θειον επιμελεια *cura religionis* (*a*). Plutarcho idem primum in Legum conſtitutione: *oportet*, inquit ex Pythagorica diſciplina Philoſophus, *coli optimum ab optimo, imperans ab imperante*. Antiquiſſimi Legum latores Charondas & Zaleucus idem exemplo ſuo probavere. Duodecim Tabulæ qui fons eſt juris Romani, ad Græcarum legum imitationem conformatæ de ſacris plurima præcepere, ut recte Auſonius dixerit:

Ius triplex tabulæ quod ter ſanxere quaternæ
Sacrum, privatum, & populi commune quod uſquam eſt.

Ex quo obiter obſervandum eſt Juſtinianum Imp. (*b*), quum juris poſitiones duas fecit, *publicum & privatum*, ſub nomine *publici* ſacrum comprehenſum voluiſſe, quæ alibi diſſecuit nominans *divinum publicumque* jus & Privata commoda: ſicut & primam Codicis ſui partem ex ſacris publiciſque compoſuit, cum in Theodoſiano ſacra titulorum agmen clauderent. Huc & illud pertinet quod Ulpianus (*c*) Juriſprudentiam, non illam forenſem quæ eſt inter artes ancillantes, ſed νομοθετικην *legiferam* quæ forenſi Juriſprudentiæ aliiſque artibus imperat, definit *divinarum atque humanarum rerum notitiam*; Chryſippum credo ſecutus qui legem dixerat *Reginam divinarum humanarumque rerum*; cum quo conſentit illud Juſtiniani: *Nihil tam ſtudioſum in omnibus rebus invenitur quam legum auctoritas, quæ & divinas & humanas res bene diſponit & omnem iniquitatem expellit*. Operæ pretium eſt addere Suarezii confeſſionem. Verba ejus ſic habent: *Semper autem ſervatum videtur ab hominibus, ut licet particulares magiſtratus Civiles & Sacerdotales diverſis hominibus tribuerentur, quia varietas actionum iſtam diſtinctionem poſtulabat, nihilominus ſuprema poteſtas utriuſque ordinis, præſertim quoad leges ferendas, in uno Principe collocaretur. Et ita Regibus & Imperatoribus ſemper tributa fuit hæc poteſtas in Romana urbe & imperio*

(a) *Polit.* 7. 8. (b) *L. Ut inter divin. Cod. de Sacroſ. Eccleſ.* (c) *L.* 10. §. 2. *D. de Iuſtit. & Jur.*

Digitized by Google

perio, *ut ex hiſtoriis conſtat*. *Idemque de aliis communitatibus veriſimile eſt*. Deinde ex Thoma Aquinate (*a*) probat ſemper humanam Rempublicam utentem ſola poteſtate naturali habuiſſe curam divini cultus & rerum omnium ad Religionem pertinentium: additque ex Cajetano hoc non ſolum habuiſſe locum in his gentibus quæ falſos Deos colebant, ſed etiam in colentibus verum DEUM ſolo lumine naturali.

10. *Ut autem recte*, inquit idem Suarezius, *generalis conſuetudo declarat inſtitutum naturæ*; *videntur quidem Thomas & Cajetanus exiſtimaſſe omnem in gentibus illis Legiſlatorum curam de Religione nihil aliud ſpectaſſe quam pacem publicam*: *ſed hoc ita præciſe ſumptum non modo probatu difficile*, *ſed vix etiam credibile eſt*. *Apertiſſime enim probant patres Chriſtiani Græcis quoque perſuaſum fuiſſe antiquitus*, *poſt mortem præmia pœnaſque hominibus divino judicio reſervari*. In quam rem ita clarum eſt Diphili Comici teſtimonium, ut nihil ne a nobis quidem dici poſsit expreſsius. Ægyptiis, Iudis, Germanis, Gallis, Thracibus, Italis veteribus idem creditum ſummæ fidei auctores prodiderunt. Hunc igitur finem ex illis legum auctoribus nemini fuiſſe propoſitum, quæ ratio nos coget credere? præſertim cum dicat Auguſtinus, *plurimos extra Abrahæ familiam*, *licet ſacra Scriptura de Job & paucis aliis mentionem fecerit*, *in Chriſtum tum futurum crediſſe & ſperaſſe*, *non ambigendum*.

11. Juxta hunc vero finem primum atque præcipuum, juſta ſane cauſa cur Summæ poteſtates imperio ſuo ſacra curare debeant, hæc quoque eſt, quod Religio ad externam quoque felicitatem atque concordiam facit plurimum, idque duplici ratione, quarum prior a divina providentia ducitur.

12. *Habet* enim pietas promiſſa non tantum *futuræ ſed & præſentis vitæ* (*b*); juxta illud: *Quærite primum regnum cælorum & cætera adjicientur vobis* (*c*). Et in veteri Hebræorum lege nominatim piis *Felix regni ſtatus*, *agrorum domorumque fœcunditas*, *de hoſtibus triumphi*, aliaque proſpera oſtentantur; impiis contra diræ canuntur graviſsimæ. Neque hoc plane gentes latuit, ne tum quidem poſtquam ab uno veroque DEO ad plures jam falſoſque defecerant. Hinc illud Homeri (*d*).

Ως τε τευ ἢ Βασιληος αμυμονος, ος τε θεουδης,
Ανδρασιν εν πολλοισι και ιφθιμοισιν ανασσων
Ευδικιας ανεχησι· φερησι δε γαια μελαινα
Πυρους και κριθας, βριθησι δε δενδρεα καρπῳ,
Τικτει δ' εμπεδα μηλα· θαλασσα δε παρεχει ιχθυς
Εξ ευηγεσιης· αρετωσι δε λαοι υπ' αυτου.
Qualis Rex culpa vacuus gnaruſque Deorum,
Qui populis multis & fortibus imperat unus,
Tutatur pia jura manu: *parit hordea tellus*
Triticeaſque dapes, *pomis ſcatet arbor ubique*,
Fœcundum eſt validumque pecus, *dant æquora piſces*,
Totaque gens felix ipſius munere floret.

Et illud Livii: *Omnia proſpera eveniunt colentibus Deos*, *adverſa ſpernentibus*.

(a) *Lib.* 21. *quæſt.* 29. *art.* 3. (b) 1. *Tim.* 4. (c) *Matth.* 6. 33.
(d) *Odyſſ.* 19.

Horatii: *Dis te minorem quod geris, imperas*. Item: *Di multa neglecti dederunt Heſperiæ mala luctuoſæ*. Valerius Max.: *Non mirum igitur ſi pro eo imperio augendo cuſtodiendoque pertinax indulgentia Deorum ſemper excubuit, quod tam ſcrupuloſa cura parvula quoque momenta Religionis examinare videretur*. Nam Scriptores Chriſtianos in hoc citare quid opus eſt, cum extent Conſtantini, Theodoſiorum, Juſtiniani plurima in eum ſenſum? Unum Leonis ad Martianum ſufficiat; *Magnam materiam gratulationis accepi quia ſtudioſiſſimos vos Eccleſiaſticæ pacis agnovi, cui deſiderio divina æquitate confertur, ut quem ſtatum cupitis eſſe Religionis, eundem habeatis & regni* (*a*). Apud Platonem in eundem ſenſum paſsim multa occurrunt.

13. Altera ratio eſt ex natura ac vi propria Religionis, quæ ejuſmodi eſt, ut homines placidos, obſequioſos, amantes patriæ, juris & æqui retinentes efficiat. Ita autem animatis civibus non poteſt non felix eſſe Reſpublica. Hinc Platoni *Religio propugnaculum poteſtatis, legum & honeſtæ diſciplinæ vinculum*; Ciceroni *humanæ ſocietatis fundamentum*; Hinc Plutarchus religionem vocat *συνεκτικον ἁπασης κοινωνιας και νομοθετιας ερεισμα coagulum omnis ſocietatis, & fundamentum legislationis*, atque *facilius urbem ſine ſolo, quam rempublicam ſine opinione de Diis aut conſtitui poſſe, aut conſtitutam ſervari*. Neque male apud Xenophontem Cyrus, quo DEI metuentiores eſſent familiares ſui, eo minus eventurum putabat, ut aut inter ſe aut in ipſum nefarium quippiam molirentur. Sicut Ariſtoteles viciſsim notat, a ſubditis pluris fieri Regem, nullaſque ab eo injurias metui, quem Numinis reverentem eſſe populus credat. Quamquam vero falſa quoque Religio aliquid confert ad pacem externam, unde ſuperſtitioni paſsim magnam tribui videmus efficaciam ad regendam multitudinem, tamen quo verior eſt quæque Religio, eo hoc ipſum plenius præſtat. Optime Philo, *φιλτρον ανυτιμωτατον και δεσμος αλυτος ευνοιας ερωτικης ἡ του ἑνος Θεου τιμη efficaciſſimum amatorium, & vinculum indiſſolubile benevolæ amicitiæ, unius Dei cultus* (*b*). De Chriſtiana religione multi id ipſum Patres & operoſiſsime omnium Lanctantius docet, quippe quæ ab adverſariis quoque ſuis hoc teſtimonium habeat, quod *homines Sacramento obſtringat ne furta, ne latrocinia committant, ne fidem fallant, ne depoſitum appellati abnegent*, ut Plinius ait; quod *nihil doceat niſi juſtum & lene*, ut Ammianus Marcellinus; quod ſit *δοξα πασης ἁμαρταδος αναιρετικη perſuaſio omnem errorem tollens*, ut Zoſimus. Neque vero Religio cenſenda eſt ad Rempublicam facere dumtaxat ea parte, qua morum regulam præſcribit, minisque & pollicitationibus ſancit: nam & dogmata & ritus haud parum ad ipſos mores publicamque felicitatem momenti habent. Subtilis forte ſibi viſus eſt Xenophon, laudante Galeno, quum negavit ad mores quicquam pertinere, DEUM incorporeum an corporeum credamus. At aliter nos ipſa veritas docet, ubi ex eo quod *DEUS eſt ſpiritus*, deducit eum *ſpiritu colendum* (*c*). *Optimus* enim *animus* (Seneca quoque fatente) *pulcherrimus DEI cultus eſt*. Sic ex eo quod *DEUS ubique præſens eſt, nihil turpe eſſe committendum*, etiam Philoſophi docent: ex eo quod DEUS futurorum omnium eſt præſcius, oſtendunt nihil bonis poſſe accidere quod non ſit ipſis ſalutare. Tiberium Suetonius *religionum negligentiorem* fuiſſe ait, quippe *perſuaſionis plenum cuncta fato agi*. Neque fruſtra dixit Plato a Chriſtianis

(a) *Epiſt.* 42. (b) *De Monarch.* (c) *Johan.* 4.

ſtianis quoque Patribus in hac parte laudatus, in Republica, quam recte ſe habere cupias, non eſſe ferendum ut quiſquam doceat DEUM malarum actionum cauſam eſſe, quum hoc ipſum non poſſit niſi impie dici, ac proinde Reipublicæ ſit damnoſiſsimum. Silius Italicus cum ſcripſit,

Heu primæ ſcelerum cauſæ mortalibus ægris
Naturam neſcire DEUM.

Si DEI ſcripſiſſet, nihil potuit verius. Neque nihil referre, qui ritus quoque animo uſurpentur, late proſequitur Plato de Republica ſecundo, ubi illa piacula quibus citra vitæ emendationem homines ſcelerum veniam ſperabant, oſtendit peſtem eſſe Reipublicæ. Idem de Eleuſiniis & Bacchanalibus apud alios invenias. Præter has quas diximus aliæ inſuper ſunt cauſæ, etſi minus principales, propter quas imperium in ſacra Summa Poteſtas deſerere ſine ſummo Reipublicæ periculo non poteſt. Nam ſacerdotum quidam eo ſunt ingenio, ut *ni parcant, terrent. Et multitudo*, ut olim Curtius dixit, *vana religione capta melius vatibus quam ducibus paret*. Didicerunt hoc malo ſuo Reges & Imperatores per Aſiam, Africam, Europam, ut exempla afferre id pene eſſet omnium gentium Annales tranſcribere. Accedit & alterum quod mutatio in Religione imo etiam in ritibus, ſi non conſenſu fiat, aut manifeſtam contineat emendationem, per ſe Rempublicam concutit & in ſummum ſæpe diſcrimen adducit; οἱ γαρ περι τα θεια ξενιζοντες, inquit ille, πολλους αναπειθουσιν αλλοτριονομειν *qui enim novas de Diis opiniones invehunt multos alieniore a legibus animo reddunt*. Hoc quoque verum eſſe docet omnium temporum experientia. Quare ni edictis coerceatur iſta curioſitas, nutabit ſemper Reipublicæ ſtatus.

14. Ob has duas poſtremas rationes ſubdi actiones ſacerdotales imperio Summarum Poteſtatum, etiam illi fatentur qui eaſdem directe, hoc eſt qua ſalutem animarum poſſunt impedire, eidem imperio ſubtrahunt, quales ſunt in Romana Eccleſia Joannes Pariſienſis, Franciſcus Victoria, & nuper Rogerus Widdringtonus. Pariſienſis hæc ſunt verba: *Licitum eſt principi abuſum gladii ſpiritualis repellere eo modo quo poteſt, etiam per gladium materialem, præcipue ubi uſus gladii ſpiritualis vergit in malum Reipublicæ, cujus cura Regi incumbit, aliter enim gladium ſine cauſa portat* (a). Victoriæ iſta: *Reſpublica civilis eſt perfecta & ſibi ſufficiens: ergo poteſt ſe defendere ab injuria cujuſcunque propria auctoritate* (b): Mox: *Poſſunt Principes ſervare proprias Reſpublicas non ſolum per modum defenſionis, ſed etiam AUCTORITATIVE*. Widdringtonus autem in Apologia ita ſententiam explicat; *Si eveniat poteſtatem ſpiritualem male uti ſpiritualibus in perniciem Reipublicæ temporalis, per accidens ſubditur Poteſtati politicæ, cui cura temporalium incumbit, & conſequenter poteſtatem habet ſuper omnes actiones externas, quæ pacem temporalem injurioſe perturbant*. Item: *Injuſta ſpiritualium adminiſtratio, velut excommunicatio Principis notorie injuſta, aut interdictum Regni manifeſte iniquum, ab Epiſcopo qui tali Principi civiliter ſubjicitur, quatenus pacem publicam perturbat & ſeditiones ac tumultus in Republica excitat, quæ ratione naturam criminis politici ſortitur, ad tribunal Principis politici pertinere videtur*. Et in diſputatione poſterius

(a) *Tract. de Poteſt. Reg. & Pap. cap. 21. ad 37.* (b) *Relect. de Poteſt. Eccl. ſect. 7. §. act. Propoſ.*

Digitized by Google

rius edita : *Reſpublica temporalis eſt perfecta & ſibi ſufficiens , ergo propria auctoritate ab injuria cujuſcumque ſe defendere & abuſum gladii ſpiritualis , præcipue ubi vergit in malum Reip. cujus cura Regi incumbit , per gladium materialem repellere poteſt* (a). In reſponſione vero ad argumenta Suarezii ſic ait : *Penes Reges temporales eſt poteſtas prohibendi atque puniendi crimina ſpiritualia , ut injuriæ temporales ſunt , & civilis Reipublicæ tranquillitatem injurioſe perturbant*. Propius ad verum videtur accedere idem Auctor , cum ait in eodem libello : *Mitto jam examinare , utrum ad civilem Regum Chriſtianorum poteſtatem ſpectet crimina ſpiritualia , non tantum ut injuriæ temporales ſunt & Civili tranquillitati obſunt , ſed ut crimina etiam ſunt ſpiritualia & ſpirituali Eccleſiæ Chriſti , cujus a DEO protectores conſtituti ſunt , bono incommodant , prohibere & pœnis temporalibus caſtigare*.

CAP. II.

DISTINCTA ESSE IMPERIUM IN SACRA ET SACRAM FUNCTIONEM.

SUMMARIUM.

1. *Functiones omnes ſubjacere Imperio*. 2. *Quaſdam quoad emanationem*. 3. *Jure naturali non modo non prohibente , ſed ſuadente in unam perſonam coaleſcere poſſe Imperium Summum & Sacram Functionem* . 4. *Factum hoc antiquitus ante Legem Moſaicam , poſtea quoque extra populum Hebræorum* . 5. *Lege Moſaica ſeparata Summum Imperium & Sacram Functionem*. 6. *Item lege Chriſtiana* . 7. *Nomina tantum & privilegia Sacerdotalia tributa Summis Poteſtatibus ob communitatem materiæ circa quam verſantur*.

QUANQUAM vero nemo mediocriter ſapiens ignorare poteſt quantum diſtent *Imperium* & *functio cui imperatur* , admonere tamen hujus lectorem cogimur , quia ſunt qui rebus clariſsimis offundunt nebulas . Rectiſsime nos docet Ariſtoteles , non eſſe Architecti qua Architectus eſt, operi manum admovere , quia Architecti eſt ſecundum rectam rationem unicuique quæ facienda ſunt præſcribere : operarum eſt recte imperata recte itidem exequi . Sic imperantis non eſt imperata facere , *ſed imperando facere ut fiant*.

2. Cæterum functiones ſub imperio poſitæ duorum ſunt generum . Aliæ enim ſubjacent & natura & ordine ut effecta a cauſis ſuis perpetuo emanantia , aliæ ſolo ordine. Priori modo in naturalibus Soli ſubjacent radii , flumen fonti ; poſteriori cœleſtibus terreſtria . Similiter priori modo Architecto ſubjacet munus *εργοδιωκτων operis exactorum* : poſteriori munus Fabri lignarii , cœmentarii , ferrarii . Sic & Summæ Poteſtatis imperio priore modo ſubſunt quæ imperium aut proprie dictam juriſdictionem continent , ut Prætura , Præſidis officium & reliqua Magiſtratuum munia . Poſteriore vero

(a) *Ex Victoria loco citato*.

Digitized by Google

vero functio Medica, functio Philoſophica, Agricultura, Mercatura. Umbram igitur ſuam oppugnant qui magno conatu probant Eccleſiarum Paſtores qua tales ſunt, non eſſe *Summarum Poteſtatum vicarios*: Quis enim tam imperitus eſt, qui id neſciat, cum ne medicos quidem *Summarum Poteſtatum vicarios* quiſquam niſi ineptus dixerit? Cæterum eoſdem Paſtores, quatenus præter paſtorale munus aliquid imperii aut juriſdictionis accipiunt, ejus acceſsionis ratione veriſsime dici *Supremarum Poteſtatum vicarios* aut delegatos, infra apertius fiet. Quare cum vir eruditiſsimus Decanus Liehefeldenſis demonſtret, non ideo eſſe *ſacerdotes ſuperiores Regibus* quod *Reges ab ipſis conſilium petere jubentur*, hoc exemplo utitur, quod *uſitatum ſit Regibus a conſiliariis ſuis conſilium petere, qui tamen Regibus ſuperiores non ſunt*; quumque alii comparatione ſimili utuntur, non recte faciunt qui illorum ſententiam ita explicant, quaſi hæc per omnia congruere debeant, cum ad ſimilitudinem ſatis ſit, ſi in eo reſpondeat, quo tendit oratio: alioqui ne Evangelicæ quidem parabolæ extra calumniam erunt. Recte æquantur paſtores præſidibus ordine, non emanatione muneris. Præſides & *ſubditi* ſunt & *vicarii*: Paſtores qua tales *ſubditi*, non *vicarii*.

3. Diſtinctis imperio & functione, alia ſequitur quæſtio, poſsitne imperium & functio ſacra in una perſona conſiſtere? Neque enim ſtatim ſequitur, quæ diverſa ſunt, ea uni atque eidem competere non poſſe: Poteſt enim idem eſſe & cantor & medicus, neque tamen aut canendo medebitur, aut medendo canet. Ut ad hanc quæſtionem rite reſpondeatur, diſtinguendum omnino eſt inter jus naturale & jus divinum poſitivum. Jure naturali poteſt idem habere ſummum imperium & ſacerdotium gerere: quia hæc duo ſuapte natura non ita ſunt pugnantia, ut eidem homini convenire nequeant. Quod amplius eſt, ſepoſita lege poſitiva & impedimentis quæ extrinſecus adveniunt, naturale aliquatenus eſt, ut idem ſit Rex & Sacerdos: non quidem ex eo genere naturalium quæ ſe aliter habere non poſſunt, ſed ex altero genere quod eorum eſt quæ naturæ rectæque rationi ſatis congruunt. Quum enim Reges non nimis late imperantes facile poſsint regni curæ functionem aliquam peculiarem adjungere, ſicut Reges novimus fuiſſe Medicos, Philoſophos, Aſtrologos, Poetas, pleroſque autem belli duces; nulla autem ſit functio excellentior & unde ad cives plus manet utilitatis quam ſacerdotalis, apparet hanc præ cæteris functionem Regi convenire.

4. Idem conſenſus Gentium evincit. Nam primis mundi temporibus, cum homines adhuc domeſtico magis quam civili imperio regerentur, patres familiarum ut regni quandam imaginem geſsiſſe, ita & ſacerdotio functos omnes fatentur. Hoc jure Noe poſt terrarum orbem diluvio liberatum DEO ſacrificat. De Abrahamo ait DEUS, *eum monſtraturum liberis ac familiæ pie vivendi rationem* (a). Hinc & Jobi & aliorum Patriarcharum ſacrificia legimus. Deficientibus Patribus, ut principatus familiæ, ita & ſacerdotium ad primogenitos delatum eſt, manſitque is mos in poſteritate Jacobi (quippe cum nullam adhuc conſtitutam haberent Rempublicam) donec Levitæ (*ſacerdotes* ſcilicet aut *miniſtri Sacerdotum*) primogenitis ſunt ſurrogati; quod diſerte exprimit lex divina (b). Interea cum in Cananæa regione Reſpublica quædam exiſteret, idem Melchiſedecus & regnum obit & ſacerdotium. Haud

(a) *Gen.* 18. 16. (b) *Num.* 3. 41.

Digitized by Google

Haud aliter Moſes ad conſecratum uſque Aaronem, unde eum & *Regem* & *Sacerdotem* vocant Sacræ Literæ. Neque alius mos antiquitus cæteris gentibus, ſive natura ſuadente, ſive majorum exemplo: ex qua origine & ritus ſacrificandi vetuſtiſſimis gentibus pene eoſdem fuiſſe apparet. Hinc Cicero, *omnino apud veteres qui rerum potiebantur, iidem auguria tenebant: ut enim ſapere, ſic divinare, regale ducebant*. Hinc Virgilius:

Rex Anius, Rex idem hominum, Phœbique Sacerdos.

Et paſſim apud eundem Poetam, ut & apud Homerum Heroes hoc eſt Principes ſacrificant. Apud Æthiopes Reges fuiſſe Sacerdotes narrat Diodorus, apud Ægyptios Plutarchus, apud Spartiatas Herodotus, apud Athenienſes & pleraſque Græcorum civitates Plato. Romanos idem ſecutos Halicarnaſſæus & Livius nos docent. Unde etiam Regno ſublato manſit *Rex ſacrorum*. Plutarchus ἡ γε βασιλεια προς το πασαν αρχην εχειν εν εαυτη συλλαβουσα και ταις μεγισταις ἱερουργιαις καθοσιωται προς το θειον *Regia dignitas, quo omne in ſe contineat imperium, maximi etiam Sacerdotii exercitione conſecrata eſt Deo*. Quæri poteſt, an Patres illi & Reges, quamdiu manſit verus DEI cultus (ut aliquot poſt diluvium ſeculis multis in partibus manſiſſe credibile eſt) Sacerdotium ſpeciali quodam titulo acceperint, an vero jure paterno ac regio ſibi vindicarint? Eruditiſſimi viri cenſent in quibuſdam potuiſſe accedere oraculi divini auctoritatem, cæterum de omnibus id probari non poſſe, neque eſſe cur credamus. Secluſa enim lege poſitiva, ad ſacerdotem conſtituendum nihil tale requiritur. Imo cum eorum temporum homines per univerſum orbem tenerentur DEUM, quatenus eum norant, honorare eique *gratias agere*, ut Apoſtolus Rom. 1. convincit, tenebantur aut ſinguli eſſe Sacerdotes, aut aliquibus e ſuo numero Sacerdotium mandare. Patris autem eſt unicuique in ſua familia ſua aſsignare munera, atque inter illa etiam Sacerdotium, quippe lege ſola naturæ non exceptum: Quam autem functionem alii poteſt aſsignare, eandem & ſibi, dum par ei ſit, natura non repugnante, recte aſsignat. Quod de Patre, idem de Rege dictum eſto; eoque magis, quod omnes fatentur in illo ſtatu primævo jus fuiſſe multitudini liberæ eligendi ſibi Sacerdotem. Quod jus multitudinis, lege poſitiva ſemel excepta, in Summam Poteſtatem transfertur. Conſtat enim electio talis ex juſsione ac prohibitione, quia jubetur unus aliquis agere ſacerdotalia, aliis idem interdicitur: Jubere autem & prohibere actus ſunt imperii, quod qui totum non habet, ei *Summæ Poteſtatis* nomen non competit. Non obſtat huic ſententiæ id quod ad Hebræos dicitur *honorem* ſummi Pontificatus *neminem ſibi ſumere, niſi qui a DEO ſit vocatus, ut Aaron* (*a*). Agit enim eo loco θεοπνευστος *a Deo inſpiratus* ſcriptor de Pontifice Legali, non de eo qui ante vel extra legem Moſaicam fuit, vel eſſe potuit: & oſtendit quidquid in Legali Pontifice eximium fuit, id in Chriſto reperiri multo eminentius, in Legali vero multa deſiderari quæ in Chriſto compareant. Sic & pleraque de ſacrificiis quæ dicuntur eadem epiſtola, de ſacrificiis Legalibus ſunt intelligenda.

5. Morem autem illum conjungendi Imperium cum Sacerdotio per annos ferme bis mille quingentos toto orbe terrarum multis in locis etiam ſerius uſurpatum, alibi quidem Regum luxus, ſocordia aut bellicæ occupationes, in populo autem DEI

(a) *Heb.* 5. 4.

DEI lex divina poſitiva abrogavit: Illa nimirum quæ non cuivis in illo populo ſed ſolis Aaronidis ſacerdotium detulit. Poſt hanc legem, quod ante laudi erat datum, ſcelus eſſe cœpit. Nullo enim modo licuit Regi, qui ex alia erat gente, ſacerdotium attrectare contra apertum DEI interdictum: quam in legem cum Rex Ozias delinqueret, optimo jure ei dictum eſt a ſacerdotibus: *Non eſt tuum, o Ozia, adolere DEO, ſed Sacerdotum filiorum Aaronis, qui conſecrati ſunt ad adolendum* (*a*). Itaque & debitas temeritatis ſuæ pœnas luit turpi ſcabie percuſſus. Quo vero conſilio DEUS regnum Iſraeliticum ſecreverit a ſacerdotio, difficile forte nobis eſſet indagare, ni viam quodammodo præiret divinus ſcriptor ad Hebræos. Apparet Hebræam gentem mire proclivem fuiſſe ad ſuperſtitiones, unde ad falſorum quoque numinum cultus toties delapſa eſt. Quum vero DEUS huic vitio quaſi frenum injeciſſet operoſiſſimorum rituum magnam ſatis molem, illi ſpem omnem ſalutis in illis ritibus ponere cœperunt: a qua dementiſſima perſuaſione ſæpiſſime illos revocant Sancti, oſtenduntque miſericordiam, hoc eſt animi integritatem multo magis DEO placere, quam ſacrificia. Quod ſi ſacra potiſſima nemo niſi Rex feciſſet, ut olim fieri conſueverat, multo ſane magis ipſorum animi hæſiſſent defixi in tanta ſacerdotii majeſtate. Nunc cum Pontificatum, utcumque magno apparatu inſignem, tamen regio ſplendore exutum infraque Regem poſitum viderent, hoc ipſo admonebantur majorem quendam Pontificem, qui & Rex futurus eſſet: ut olim Melchiſedech, ſperare atque in eo fiduciam ponere. Quanti alioquin admiratores ſacerdotum Judæi fuerint, vel hinc apparet, quod poſtquam a captivitate Babylonica redierunt, ſtatim ſacerdotio addiderunt principatum (ἐθναρχίαν Græci vocant) qui brevi in Regnum imo in tyrannidem tranſiit. Cæterum notatu non indignum eſt, etiam poſt inſtitutum ſacerdotium Leviticum, aliquas manſiſſe vetuſtiſſimi moris reliquias. Nam Paſchatis mactatio patribus familiarum relicta eſt: quos hac in parte functos ſacerdotio Judæi recte notant. Circumciſionem quoque non deſideraſſe ſacerdotis miniſterium, ſed a quovis ejus rei perito adminiſtratam, omnes Hebræi conſentiunt. Illud quoque obſervatu non indignum, Prophetiam quæ naturaliter ſacerdotio videtur cohærere, non minus Regibus quam Sacerdotibus tributam, imo Privatis ſæpius quam Sacerdotibus, DEO undique multis modis id agente, ut Levitici Sacerdotii infirmitatem populus agnoſceret. Ita nimirum Lex illos quaſi manu ad Chriſtum deduxit, qui Summus futurus eſſet Propheta, Summus Sacerdos, Summus itidem Rex, quique omnes in ſe credentes triplicis iſtius honoris participes faceret. Nam de prophetia en oraculum Joelis a Petro Apoſtolo explicatum (*b*): *Poſtremis diebus effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem: & prophetas agent filii veſtri & filiæ veſtræ, & juvenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomniabunt, & ſuper ſervos meos & ſuper ancillas meas effundam ſpiritum meum in diebus illis & prophetas agent*. Cui illud Eſaiæ (*c*) reſpondet a Chriſto apud Joannem citatum (*d*): *Erunt omnes a DEO edocti*: & inſignis alter Jeremiæ locus (*e*) citatus in Epiſtola ad Hebræos (*f*): *Dabo legem meam in cordibus eorum & cordi eorum inſcribam: Non docebunt ſinguli proximum ſuum & ſinguli fratrem ſuum, dicentes cognoſce Dominum, nam omnes cognoſcent me a minimo uſque ad maximum*.

De

(a) 2. *Chron.* 26. 18. (b) *Act.* 2. 16. (c) *Eſa.* 54. 13. (d) *Joan.* 6. 45. (e) *Jerem.* 31. 33. 34. (f) *Heb.* 8. 10.

Digitized by Google

De Regno ſimul & Sacerdotio inſignis eſt Petri locus (*a*), ubi fideles vocat *βασιλειον ἱερατευμα Regale Sacerdotium*. Et Joannes Apocalypſi (*b*) *fecit nos Reges & ſacerdotes DEO.* Non impedit autem Chriſti excellentia in Prophetico munere, neque generalis illa Prophetici doni fidelibus facta communicatio, quominus quidam in N. T. ſingulari jure Prophetæ nominentur. Sic etiam regnum Chriſti, quod partim divina providentia circa Eccleſiam ejuſque hoſtes, partim ſpirituali in animos humanos actione conſiat, neque jus neque nomen Regibus abſtulit externo imperio imperantibus, ac tali quod divinæ providentiæ omnino ſubjaceat, imperio autem DEI & ſpiritualibus Chriſti actionibus ſubjacere debeat juxta illud Sedulii: *Non eripit mortalia qui regna dat cæleſtia*. Ut autem præcones Novi Teſtamenti Sacerdotes ſpeciatim appellentur, eſt quidem receptum antiqua Eccleſiæ conſuetudine, ſed non de nihilo eſt quod ab eo loquendi genere & Chriſtus ipſe & Apoſtoli ſemper abſtinuerunt. Idque ſatis eſſe debet ad nos admonendos, ne paſſim atque promiſcue a ſacerdotibus Leviticis ad Evangelii miniſtros argumentum ducamus, cum & in ipſo munere & in modo perſonas deſignandi latum ſit diſcrimen.

6. Sub lege igitur Chriſtiana quæritur an Summum Imperium & paſtorale munus (quod & Sacerdotium appellari jam diximus) in unam perſonam recte coaleſcant. Affirmant enim Pontificis Romani propugnatores. At Syneſius olim dixit (*c*), *οτι πολιτικην αρετην*, Regiam intellige, *ἱερωσυνη συναπτειν, το κλωθειν εστι τα ασυγκλωστα connectere poteſtatem civilem cum ſacerdotio eſt ſociare diſſociabilia*. Et apud Athanaſium Hoſius Cordubenſis (*d*): *Neque igitur fas eſt nobis in terris imperium tenere, neque tu ſacrorum & thymiamatum habes poteſtatem Imperator, hoc eſt jus adolendi*: alludit enim ad Oziæ hiſtoriam. Et Gelaſius Epiſcopus Romanus olim non incommode ſcripſit, ex quo ſumpſit Nicolaus (*e*); *Fuerint hæc ante adventum Chriſti, ut quidam (figuraliter adhuc tamen in carnalibus actionibus conſtituti) pariter Reges exiſterent & pariter Sacerdotes, quod Sanctum Melchiſedech fuiſſe Sacra prodit hiſtoria*. Mox: *Sed cum ad verum ventum eſt, eundem Regem atque Pontificem ultra ſibi nec Imperator (Pontificis nomen impoſuit (*)) nec Pontifex regale (faſtigium (**)) vindicavit. Quamvis enim membra ipſius, id eſt veri Regis atque Pontificis ſecundum participationem naturæ magnifice utrumque in ſacra generatione ſumpſiſſe dicantur, ut ſimul regale genus & ſacerdotale ſubſiſtant; attamen Chriſtus memor fragilitatis humanæ, quo ſuorum ſaluti congrueret, diſpenſatione magnifica temperans ſic actionibus propriis dignitatibuſque diſtinctis, officia poteſtatis utriuſque diſcrevit, ſuos volens medicinali humilitate (ſalvari); non humana ſuperbia rurſus (intercipi (***)), ut & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent; & Pontifices pro temporalium curſu rerum Imperialibus diſpoſitionibus uterentur*. Hinc & Demetrius Chomatenus, ubi jura Imperatoris circa Eccleſiam ampliſsima deſcribit, eadem tamen reſtringit his verbis πλην μονε

τυ

(a) 1. *Pet.* II. 9. (b) *Apoc.* 1. 6. & 5. 10. (c) *Adverſ. Andronicum.* (d) *Ex Athanaſio ad vitam ſolit. agentes*: *ωτε τοινυν ἡμιν αρχειν επι της γης εξεστιν ωτε συ τυ θυμιαν εξυσιαν εχεις βασιλευ*. (e) *Epiſt.* 8. *ex libello Gelaſii de vinculo Anathematis*. (*) *Nicol. jura Pontificatus attribuit*. (**) *Nicol. nomen.* (***) *Nicol. ſurſum efferri, inferne demergi.*

τα ἱερουργειν præter ſolam ſacrorum adminiſtrationem. Multa quidem in hanc rem adferuntur argumenta, non omnia tamen ejuſdem roboris. Quædam enim rectius probant officia eſſe diverſa, ut ſemper fuere, & paſtoribus quà paſtores ſunt Imperium non competere, quàm interdictam munerum conjunctionem. Illud efficacius, quod Apoſtolus (a) vetat Chriſto *militantem* (agere autem de paſtorali militia videtur) implicari negotiis ſeculi, quod ad inferiora etiam civilia munera extendunt Canones antiquiſſimi qui Apoſtolici dicuntur, ut Canon 6. 81. 83. Ac ne quis arbitretur hoc iis duntaxat temporibus ſtatutum, cum ſub Imperatoribus profanis viveretur, idem repetitum eſt Carthaginienſis Synodi, quæ Honorio & Theodoſio Imperatoribus celebrata eſt, Can. 16. & Chalcedonenſis Synodi Can. 3. & 7., nimirum quia tam grave & difficile eſt munus paſtorale, ut totum hominem deſideret. Quod ipſum quamquam non ita rigide ſumi poteſt, ut nullo unquam tempore ulla cura ſecularis a paſtore ſuſcipi poſſit (nam exempli cauſa tutelam legitimam leges excipiunt (b)) tamen ſufficit, ut perpetuam quandam eandemque difficilem curam a paſtore ſubmoveat, quippe cum ſollicitudinem pro viduarum alimentis, minime cæteroquin alienam ab Apoſtolica functione, hanc inter cætera ob cauſam Apoſtoli a ſe abdicaverint (c). Regni autem cura & perpetua eſt & longe graviſſima. Illud vero validiſſimum, quod alios plane mores poſtulet officium Regis, alios officium paſtoris quale in Evangelica lege deſcribitur, ut vel ex eo ſatis appareat, non poſſe commode & pro decoro, imo nec ſine deſultoria quadam levitate utrumque ab uno homine ſuſtineri. Oſtenſum ergo eſt & diverſum eſſe Imperium a functione ſacra, & cauſas eſſe cur utrumque ab eodem ſuſcipi non debeat.

7. Cæterum, quia & Imperium & munus paſtorale (Paſtorum hic nomine Evangelii præcones intelligo, cum alioquin Reges quoque ſint Paſtores & quidem Dominici gregis, imo etiam *Paſtorum Paſtores*, quomodo olim Regem Ædgarum Epiſcopus nuncupavit (1)) diſcreta licet, in eo tamen conveniunt, quod quæ paſtorum cura eſt unica, ea Summarum Poteſtatum cura præcipua eſt, ut divina recte ordinentur, & ut Iſidorus Peluſiota dixit, *ἱερωσυνη και βασιλεια εις εν ὁρωσι τελος την των ὑπηκοων σωτηριαν munus Sacerdotale, & Regium unum eundemque reſpiciunt finem, ſubditorum nimirum ſalutem*; mirum nobis videri non debet, ſi Summis Poteſtatibus ob communitatem materiæ circa quam verſantur & finis ad quem tendunt, nomen interdum alterius functionis proprium tribuitur. Hinc Conſtantinus non ſemel *Epiſcopum* ſe vocavit (2); quem Græci ſcriptores (3) ſæpe *ισαποστολον Apoſtolo æqualem*, interdum *εν βασιλευσιν αποστολον Regem Apoſtolum* nuncupant (4). Valentinianus & Martianus Imperatores in ipſo illo edicto quo Chalcedonenſis Synodi Acta approbant, *Inclyti Pontifices* vocantur (5), eundemque Martianum Auſonius Chriſtianus (6) *Religione Pontificem* appellat. Imo & in ipſa Sy-

 nodo

(a) 2. *Tim.* II. 4. (b) *Novell.* 123. *cap.* 5. (c) *Act.* 6.

(1) *Poſt A. D.* 959. (2) *Non abſolute; vide Euſeb. de vita, lib.* 4. *c.* 24. (3) *Poſteriorum ſeculorum*. (4) *Quia a Chriſto e cœlo (ut Paulus) vocatus ad fidem fuerat*. (5) *Nil tale in edicto extat*. (6) *Auſonius denatus antequam Marcianus naſceretur. De Gratiano ſcripſit. A. D.* 383. *Aug.* 24. *denato*.

Digitized by Google

nodo (1) ei acclamatum eſt *Pontifici Imperatori*. In eodem Martiano laudat Romanus Epiſcopus *Sacerdotalem affectum*, & alibi *animum Apoſtolicum & Sacerdotalem*. Et Theodoſii curas *Apoſtolicas* dixit Theodoretus. Nec aliter Simplicius Romanus & ipſe Epiſcopus in Zenone agnoſcit *animum Sacerdotis & Principis*. Anaſtaſius quoque & Juſtinus Imperatores Pontificis uſi ſunt appellatione: & Leo III. in Epiſtola ad Gregorium Romanum Epiſcopum de ſe ὁτι βασιλευς και ἱερευς ειμι *quia Rex, & Sacerdos ſum* (2). Et Gregorius ad illum viciſsim, Conſtantinum, Theodoſium, Valentinianum atque alios, qui curam geſſerunt Eccleſiarum, & *Pontifices* ait fuiſſe & *Imperatores*. Neque aliter ſe res habuit ſub Francorum dominatu, quos Pontifices diſerte appellat Leo Romanus Epiſcopus (3), *de Capitulis*, inquit, *vel præceptis Imperialibus veſtris veſtrorumque PONTIFICUM prædeceſſorum* (4) *irrefragabiliter cuſtodiendis & conſervandis quantum valuimus & valemus Chriſto propitio, & nunc & in ævum nos conſervaturos modis omnibus profitemur*. Ejuſdem Lotharii patrem Ludovicum Pium Joannes Octavus Romanus Epiſcopus cooperatorem vocat ſui certaminis (5). Neque nominat tantum ſed & ſigna ſuæ functionis Imperatoribus tributa ſunt. Unde Sexta Synodus Œcumenica cum laicis prohiberet ad altare, hoc eſt ad menſam dominicam accedere, excepit Imperatorem. Ad quem locum Balſamo Epiſcopus Antiochenus notat & ceræ characterem imprimere, quod eo tempore Epiſcoporum erat, & de ſacris inſtituere populum ſolitos Imperatores. Et hæc ſunt αρχιερατικα προνομια *privilegia Pontificalia*, quæ Imperatoribus adſcribit Chomatenus. Quod ſi, ut modo oſtendimus, Imperatores & *Epiſcopi* & *Pontifices* & *Sacerdotes* ſunt appellati, nihil cauſæ fuit cur Anglis quibuſdam ſcriptoribus acerbe exprobraretur quod ſpiritualem quandam poteſtatem Regi tribuiſſent, præſertim cum ſæpiſsime non a modo agendi, ſed a materia nomen imponi ſoleat, ſicut leges *militares*, *nauticas*, *ruſticas* dicimus. Quare & Regis imperium *ſpirituale*, quatenus circa religionem, quæ eſt res ſpiritualis, verſatur.

CAP.

---

(1) *Act. 5. ad finem.* (2) *Non extat epiſtola Imp. ſed verba laudata ei tribuit Greg. 2. epiſt. 2. A. D. 730.* (3) *Apud Gratian. diſt. 10. c. 9.* (4) *Legendum ex Panormit. & prædeceſſorum.* (5) *Lud. Pius deceſſit A. D. 840. Jun. 20. feria 1. Lotharius A. D. 855. Sept. 29. feria 1. Hadriano 2. ſucceſſit Joannes 8. A. D. 872. Decemb. 14. feria 1. Lud. Balbum Caroli Calvi filium A. D. 878. cooperatorem vocavit, epiſt. 87.*

C A P. III.

QUOUSQUE CONVENIANT SACRA ET PROFANA QUOAD JUS IMPERANDI.

S U M M A R I U M.

1. *Actiones internas humano Imperio non ſubjacere niſi comitanter cum externis*; 2 *Actionum partitio in eas quæ definitæ ſunt & indefinitæ ante Imperium humanum*. 3. *Definitarum partitio in definitas Jure divino naturali, & definitas Jure divino poſitivo, cum exemplis*. 4. *Etiam definitas actiones materiam eſſe Legis, tum propter adjuncta, tum propter novam obligationem*. 5. *Actus non imperabiles Summæ Poteſtati eos ſolos eſſe qui Juri divino repugnant*. 6. *Imperia juri divino repugnantia etſi ad agendum non obligant, obligare tamen ad vi non reſiſtendum, & unde ea obligatio*. 7. *Non eximi ab ea obligatione Poteſtates ſubordinatas*. 8. *Solutio ad exempla quæ contra adferuntur*. 9. *Similitudo Sacrorum & profanorum circa prædicta, & primum circa diſcrimen internarum & externarum actionum*. 10. *Secundo circa actiones a DEO definitas, & quid circa eas non liceat*. 11. *Quid circa eas liceat: quod quinque capitibus explicatur*. 12. *Circa actiones a DEO non definitas*. 13. *Definitam actionem alleganti probationem incumbere*. 14. *Circa reſiſtentiam: quam illicitam eſſe, cum vis infertur a Summa Poteſtate religionis nomine, probatur ex ſacris Literis & exemplis: cum ſolutione objectionum*. 15. *Diſcrepantia Sacrorum & profanorum quoad latitudinem Imperii circa ſingula & unde*.

IMPERII jus ad ſacra non minus quam ad profana extendi, quantum generalis tractatio fert, ſupra demonſtratum eſt. Quia vero nonnulli magnum hic diſcrimen ſtatuunt inter ſacra & profana, neque tamen id diſcrimen in quo proprie conſiſtat, ſatis explicant, operam dabimus, ut in quo iſta conveniant, in quo diſcrepent, diſtincte explicemus. Primum ergo in genere, ſepoſito paulisper *ſacri profanique* diſcrimine, videamus, quænam actiones (nam circa iſtas proprie verſatur imperium) materia Imperii eſſe poſſint. Deinde quid circa ſingula earum genera Imperium poſſit efficere. Actionum ergo prima ſit hæc diviſio, quod aliæ ſunt externæ, aliæ internæ. Externæ actiones primaria ſunt materia imperii humani, internæ ſecundaria, neque propter ſe, ſed propter externas: ideoque circa internas, quæ omnino ab externis ſeparatæ ſunt, neque eas reſpiciunt, humana imperia non occupantur. Hinc illud Senecæ (a), *Errat ſi quis putat ſervitutem in totum hominem deſcendere, pars enim melior excepta eſt. Corpora obnoxia ſunt & adſcripta Dominis, mens ſui juris eſt*; & illud in jure protritum, *Cogitationis pœnam nemo patitur*. Cauſa eſt, quia Imperium requirit materiam cujus natura in imperantis notitiam

(a) 3. *Benefic.*

titiam cadat. Solus autem Deus eſt καρδιογνώστης, *qui corda novit*, ac proinde ſolus in corda imperium obtinet. Hominibus actus aliorum interni *ſuapte natura* ſunt incogniti. *Suapte natura* ideo addidi, quia ſi qua ſunt externa quæ clam alios fiunt, ea imperio ſubjacent. Cognoſci enim natura poſſunt. Conſideratur autem hic τὸ καθ' αὑτὸ, *quod per ſe*, non τὸ κατὰ συμβεβηκὸς, *quod per accidens*. *Secundario* vero quod dixi actus quoque internos ſubeſſe imperio, id dupliciter habet locum, aut ex intentione imperantis, aut quodam repercuſſu. Ex intentione imperantis, ubi actus internus cum externo conjunctus eſt, & in eum quaſi influit, quomodo in delictis perfectis aut inchoatis animus æſtimatur. Per repercuſſum vero, ut quia aliqua actio per imperantis interdictionem facta eſt illicita (*oportet enim ſubjici non tantum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam* (a)); ideo & cogitando talem actionem, ut faciendam eligere, illicitum eſt, non quia cogitationi proprie lex humana ſit poſita, ſed quia nemo honeſte poteſt velle facere id quod factu turpe eſt.

2. Alia partitio actionum eſt, quod antequam de iis humano imperio aliquid ordinetur, aut ſunt definitæ moraliter aut indefinitæ. Moraliter definitas voco quæ aut debitæ ſunt aut illicitæ, quarum illæ moraliter neceſſariæ, hæ moraliter impoſsibiles dici poſſunt; quomodo in jure turpia *impoſſibilium* voce appellantur. Hæc definitio ante humani imperii actum aut ex ipſa actionum natura oritur, ut *Deum colere* debitum eſt, mentiri illicitum per ſe, aut ex imperio ſuperioris, ſicut patrifamilias id faciendum aut cavendum eſt quod decuriones, decurionibus quod præſes, præſidi quod Summa Poteſtas fieri juſſerit vetueritve.

3. Quare cum Summa Poteſtate nullum ſit majus imperium humanum (alioqui enim Summa non foret) ſequitur illi ea demum eſſe definita quæ aut ſuapte natura ſunt debita aut illicita, aut quæ talia effecta ſunt imperio divino. Ea quæ prioris ſunt generis, ad jus naturale referuntur. Juris autem naturalis, ne quis fallatur vocis ambiguo, non ea tantum dicuntur eſſe quæ ex principiis natura notis, ſed illa etiam quæ ex naturalibus principiis naturaliter, hoc eſt certo & definite, fluunt. Naturale enim in hoc argumento non ſupernaturali, ſed arbitrario opponitur. Sic quandoquidem conſtat Deum Patrem, Filium, Spiritum Sanctum, unum eſſe verum Deum, illum ipſum coli debere juris naturalis eſt. Poſterioris generis quæ ſunt, ea vocantur juris divini poſitivi, qualia ſunt quædam ſingulis præſcripta, quædam populo, quædam univerſitati humani generis; ſingulis, ut quæ Abrahamo, Iſaaco, Jacobo, Moſi aliiſque DEI ſervis mandata leguntur (*b*). Populorum omnium unus eſt Iſraeliticus, cui jura poſitiva DEUS plurima præſcripſit, tum quæ ad ſacra, tum quæ ad res alias pertinent. Uuiverſitati humani generis quædam ad tempus ſunt imperata; ut Sabbathi lex in ipſa creatione, ut quidam putant: de non edendo ſanguine aut ſuffocato poſt diluvium: Alia in perpetuum valitura quæ Chriſtus inſtituit, ut lex τῆς ἀποσυναγωγῆς, *excommunicationis*, lex Baptiſmi & Cœnæ Dominicæ, & ſi qua ſunt ſimilia.

4. His intellectis, videri alicui poteſt, eas ſolas actiones humani imperii juſtam eſſe materiam, quæ per divinum indefinitæ & in utramvis partem liberæ manſerunt. Nam & Ariſtoteles τὸ νομικὸν δίκαιον, *jus legitimum*, deſcribit ὃ ἐξ ἀρχῆς οὐδὲν διαφέρει οὕτως ἢ ἄλλως, ὅταν δὲ θῶνται διαφέρει, *quod ab initio, hoc an illo modo fiat*,

(a) *Rom.* 13. 5. (b) *Deut.* 4. 8.

fiat, nihil intereſt, cum conſtitutum vero fuerit, tunc demum refert (*a*). Et verum hoc eſt, ſi talem dumtaxat actum ſpectemus Imperii, qui actionem ipſam intrinſecus immutet. Quum enim & quæ fieri debent & illicita ſunt, determinata ſint, eoque immutabilia quoad moralem bonitatem vel malitiam, ſequitur unicam talis mutationis materiam relinqui actiones indefinitas. Ceterum, cum & ea quæ aut fieri oportet, aut quæ oportet non fieri, extrinſecæ mutationis ſunt capacia, eamque ab imperio humano poſsint accipere, manifeſtum eſt eaſdem humano imperio ſubjacere, dummodo mere internæ non ſint. Huc pertinet actionibus debitis tempus, locum, modum & perſonas aſsignare, quatenus eadem neque per rei naturam neque per legem DEI definita ſunt, impedimenta quoque auferre; interdum præmia addere, illicitas vero actiones pœnis quibuſdam quæ in poteſtate ſunt imperantis coercere, aut nullas pœnas infligere, quæ vocatur facti permiſsio, & interdum culpa vacat. Subtilius intuenti apparebit ex humano imperio in his quæ etiam ante homines facere aut non facere tenebantur, novam quandam oriri obligationem etiam in conſcientia, quamquam minoris gradus quam prior fuerit. Nam lex divina Decalogi dicens Judæo, *non occides*, *non furaberis* & quæ ſequuntur, non ſolum declaravit quid juris eſſet naturalis, ſed ipſo præcepto obligationem novam priori addidit, ita ut Judæus contra faciens non eo tantum peccaret, quod actum committeret vitioſum, ſed etiam quod vetitum, quia *δια της παραβασεως τȣ νομȣ τον Θεον ατιμαζει*, *per prævaricationem legis Deum inhonorat*, ut Paulus loquitur (*b*). Unde Auguſtinus dixit, *legem prohibentem omnia commiſſa congeminari*, *non enim ſimplex*, inquit, *peccatum eſt*, *non ſolum malum*, *ſed etiam vetitum committere* (*c*). Quod autem in lege divina Decalogi locum habet, hoc ipſum in lege etiam humana idem præcipiente obtinet, proportione tamen ſervata. Nam *qui reſiſtunt*, *divinæ ordinationi reſiſtunt*: atque ideo *ἑαυτοις κριμα ληψονται*, *ipſi ſibi damnationem acquirunt*, teſte Apoſtolo (*d*).

5. Vidimus quam late pateat humani imperii materia, & qui actus eidem imperio competant in unoquoque genere. Nunc qui actus non ſint jure imperabiles Summæ inter homines Poteſtati, videamus. Et conſtat eos dumtaxat extra Imperii jus eſſe, qui naturali aut alteri cuivis divino juri repugnant. Nam alius modus actiones determinandi quoad jus Summæ Poteſtatis ne fingi quidem poteſt. Definitorum autem jure divino (in quo comprehendo naturale) duo ſunt genera: alia enim juſta ſunt, alia vetita. Duo ergo genera ſunt actuum Imperii qui ad jus imperantis non pertinent: Deo vetita jubere; Deo juſſa vetare. Cauſa eſt quia ſicut in naturalibus cauſæ inferiores in agendo a ſuperioribus dependentes contra ſuperiorum efficaciam vim agendi non habent, ita etiam in moralibus. Quare talia imperia quatenus directe imperio divino contraeunt, obligationem (qui proprius eſt & proximus Imperii effectus) parere nequeunt. Optime Auguſtinus (*e*): *Si aliquid juſſerit Curator*, *non faciendum eſt? non tamen ſi Proconſul jubeat*: *non utique contemnis poteſtatem*, *ſed eligis majori ſervire*. *Rurſus ſi ipſe aliquid juſſerit Proconſul*, *aliud jubeat Imperator*, *numquid dubitatur, illo contemto, illi eſſe ſerviendum? Ergo ſi aliud Impe-*

(a) *Eth.* 5. 10. (b) *Rom.* [illegible]. 23. (c) *De ver. Relig. cap.* 26. (d) *Rom.* 13. 2. (e) *Aug. de verbis Domini ſecundum Matth. ſerm.* 6.

Digitized by Google

Imperator, *aliud jubeat DEUS*, *quid judicatur? major poteſtas DEUS*, *da veniam o Imperator*.

6. Diſtinguendum tamen diligenter inter Imperii actum, qui ſubditum ad agendum movet, & inter vim quæ eo nomine alicui intentatur, quæque ſubdito patiendi aliquid neceſsitatem imponit. Nam etiam cum Imperii actus effectu ſuo, hoc eſt obligatione, caret, vis tamen eo nomine illata effectum quendam habet, non tantum phyſicum, ſed & moralem, non ex parte agentis, ſed ex parte patientis, hunc ſcilicet ut eam vim vi repellere non liceat. Defenſio enim violenta cum adverſus parem ſit licita, adverſus ſuperiorem illicita eſt. *Militem*, inquit Juriſconſ. Macer, *qui centurioni caſtigare ſe volenti reſtiterit*, *veteres notaverunt*. *Si vitem tenuit*, *militiam mutat*. *Si ex induſtria fregit vel manum Centurioni intulit*, *capite punitur* (*a*). Hoc ipſum quanquam ex jure humano videtur proficiſci potuiſſe (obligant enim humana imperia ad omnia quæ injuſta non ſunt, injuſtum autem non eſt a reſiſtendo abſtinere) aut etiam ex naturæ jure, quod non patitur ut pars toti ſe opponat, ne quidem pro ſui conſervatione, clarius tamen ex ſcripta lege divina demonſtratur. Nam Chriſtus cum dixit, *Qui gladium ſumit*, *gladio peribit* (*b*), diſerte improbat eam defenſionem quæ vi fiat contra vim injuſtiſsimam, ſed publico nomine illatam. Et huc quoque referendum illud Pauli, *Qui reſiſtit*, *DEI ordinationi reſiſtit* (*c*). Reſiſtitur enim dupliciter, aut contra Imperium agendo, aut vim vi reprimendo: interprete Auguſtino; *ſive poteſtas veritati favens aliquem corrigat*, *laudem habet ex illa qui fuerit emendatus*: *ſive inimica veritati in aliquem ſæviat*, *laudem habet ex illa qui fuerit coronatus*. Sic Petrus vult ſervos ſubjici Dominis, non tantum bonis & æquis, ſed etiam σκολιοις *pravis* (*d*): quod ipſum pari jure ad ſubditos porrigens idem ille Auguſtinus (*e*): *Ita a plebibus*, inquit, *Principes & a Servis Domini ferendi ſunt*, *ut ſub exercitatione tolerantiæ ſuſtineantur temporalia*, *& ſperentur æterna*. Neque aliud obtinuit in lege veteri; ubi ſubditis pro ſervis uti, bona eorum aliis elargiri, *Jus Regis* vocatur (*f*), non quia Rex ita agens juſte ageret (Lex enim divina (*g*) longe alia ipſi præceperat, imo ſupra cives attolli, vim magnam, auri, argenti, equitii comparare ipſum vetuerat) ſed quia ita agenti nemini liceret vim ullam opponere: ſicut & Romanis *Prætor jus reddere* dicitur, etiam cum inique decernit (*h*). Hinc illud bis dictum de Rege injuſtiſsimo a Deo deſignato, *Quis injecta manu in unctum Domini inſons erit* (*i*)?

7. Neque ullo modo audiendi ſunt qui contra Sacras literas, contra rectam rationem, contra piæ antiquitatis ſententiam, inferioribus quibuſdam poteſtatibus adverſus Summam arma induunt. Nam Petrus docens parendum Regi, id eſt Summæ Poteſtati ὡς ὑπερέχοντι *ut ſupereminenti*, præſidibus autem, id eſt inferioribus poteſtatibus ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις *tamquam miſſis ac ordinatis a Summa Poteſtate* (*k*), manifeſte oſtendit omne inferiorum poteſtatum jus a Summarum Poteſtatum mandato pendere. Hinc de Pontio Pilato Auguſtinus, *Talem Deus dederat illi potestatem*, *ut eſſet ſub Cæſaris poteſtate* (*l*). Et David nonne princeps erat, imo dux militiæ

in

(a) *L. Milit.* §. 4. *D. de re milit.* (b) *Matth.* 26. 52. (c) *Rom.* 13. 2.
(d) 1. *Pet.* 2. (e) *Proſp. ſent.* 34. *ex Aug. in Pſalmum* 124. *non ad verbum*.
(f) 1. *Sam.* 8. (g) *Deut.* 17. 17. 20. (h) *L. penult*, *D. de juſt. & Jure*.
(i) 1. *Sam.* 24. 7. 26. 9. (k) 1. *Petr.* 2. (l) *In Joannem tract.* 116.

in populo DEI, qui tamen jus ſibi non putavit Regem plane tyrannicæ regnantem vel digito attingere, adeo ut ob abſciſſam penulæ partem conſcientia illum torſerit (a)? Ratio quoque idem evincit. Nam Magiſtratus iſti inferiorum ratione Magiſtratus ſunt quoad Summæ Poteſtati viſum fuerit, at Summæ Poteſtatis ratione privati ſunt. Omne enim Imperium omniſque juriſdictio a Summa Poteſtate emanat, ab eaque perpetuo dependet. Hinc Marcus Aurelius ſapientiſsimus Imperator dixit, *Magiſtratus de privatis, Principes de Magiſtratibus, Deum autem de Principibus decernere ac judicare*. Principum nomine Imperatores intelligens qui jam facti erant αυτοκρατορες *proprio jure dominantes*. Neque aliter ſenſit vetus Chriſtianitas; nulli enim præſides, nulli legionum duces contra impios, ſævos, truculentos Imperatores armata manu quidquam moliti ſunt, ut plane dolendum ſit inventos noſtro ſeculo viros eruditos, qui novo procuſo dogmate latiſsimam ſeditionibus & bellis aperuerint viam.

8. Neque nos movere quidquam debent recentia armorum in Reges ſumptorum exempla. Nam ſi ea in eos Reges ſumpta ſunt in quos totum populi jus translatum erat, ac qui proinde non precario ſed proprio jure imperabant, laudari ſalva pietate non poſſunt, quemcumque tandem prætextum aut eventum habuerint. Sin alicubi Reges tales fuere qui pactis ſive poſitivis legibus, & Senatus alicujus aut Ordinum decretis adſtringerentur, in hos ut Summum Imperium non obtinent, arma ex optimatum tamquam ſuperiorum ſententia ſumi juſtis de cauſis potuerunt. Multi enim Reges etiam qui ſanguinis jure ſuccedunt, Reges ſunt nomine magis quam Imperio, ut de Laconicis Regibus ſcripſit Æmilius Probus. Sed fallit imperitos quod illam quotidianam & maxime in oculos incurrentem rerum adminiſtrationem, quæ ſæpe in optimatum ſtatu penes unum eſt, ab interiore Reipublicæ conſtitutione non ſatis diſcernunt. Quod de Regibus dixi, idem multo magis de iis acceptum volo, qui & re & nomine non Reges ſed *Principes* fuere, hoc eſt non *Summi* ſed *Primi*. Horum enim principatus multum abeſt a Summo Imperio. Illud viciſsim notandum, habere quoſdam Dynaſtas aut Civitates Summum Imperium, qui quæve id habere non videantur, quia ſcilicet in alterius ſunt fide & clienteſa. Sed cum clientela non ſit genus ſubjectionis, & ut Juriſconſulti Romani notant, *liber eſſe non deſinat populus qui alterius Majeſtatem comiter obſervat*, poſſunt hi quoque *Summo Imperio* eſſe præditi qui inæquali fœdere ſive homagii ſacramento alteri obligantur. Quæ omnia eo fine moneo, ne quis poſthac (quod factum ſæpiuſcule video) bonas cauſas male tuendo infamet. Latius hoc argumentum perſequerer (eſt enim momenti maximi & in quo perniciose erratur) niſi hoc ſumma cum cura feciſſe viderem Beccariam, Saraviam, & nuper doctiſsimum Arniſæum, ut Bodinum, Barclajum aliosque prætercam.

9. His præſtructis accedamus ad demonſtrandam paritatem Imperii circa Sacra & circa res alias. Quemadmodum ergo in rebus omnibus non perinde animis imperatur ac linguis, ita Lactantius non minus vere dixit (b); *Quis mihi imponat neceſſitatem vel credendi quod nolim, vel quod velim non credendi?* Et hoc ſenſu verum eſt Caſsiodori illud, *Religio imperari non poteſt* (c); & Bernardi (d), *Fidem ſuadendam, non imperandam*. Quare & Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theo-

(a) 1. *Sam.* 24. 7. (b) *Lib.* 5. *c.* 13. (c) *Lib.* 2. *epiſt.* 27. (d) *Serm.* 66. *in Cant.*

Digitized by Google

Theodoſius de hæretico homine, *ſibi tantummodo*, inquiunt, *nocitura ſentiat, aliis obfutura non pandat* (a). Atque huc credo reſpiciens Conſtantinus ſe vocavit *Epiſcopum* *των εκτος externorum* (b), quia internæ actiones per ſe ſumptæ imperii humani materia non ſunt, ſed imperio Dei ſubjacent, qui per Epiſcopos non *Imperantes*, ſed *Miniſtrantes* animos & vocibus & ſignis movet, ita tamen ut præcipuam efficaciæ partem ſibi uni reſervet. Conjunctim tamen cum externis interna ſub humanum imperium veniunt in utroque genere. Lege Cornelia tenetur qui cum telo fuerit hominis occidendi cauſa (c): & generaliter ait Adrianus Imperator, *in maleficiis voluntatem ſpectari, non exitum* (d). Sic in codice Juſtinianeo *de fide Catholica* titulus extat, ob profeſsionem ſcilicet fidei, quod lex prima explicat, *Cunctos populos quos clementiæ noſtræ regit Imperium, in tali volumus Religione verſari, &c.* Hinc illa Regum nomina; *rectores, auctores, defenſores fidei*. Ita & olim Rex Ninives cum jejunio pœnitentiam imperavit.

10. Quod a Deo vetita juberi aut juſſa vetari ab humana poteſtate valide nequeunt, non magis in ſacris quam in ceteris actionibus obtinet. In utroque enim genere valere debet Apoſtolicum illud, *Deo magis parendum quam hominibus* (e): quod diſcipulus Apoſtolorum Polycarpus ita expreſsit (*f*) *δεδιδαγμεθα αρχαις και εξουσιαις απο Θεου τεταγμεναις τιμην κατα το προσηκον, την μη βλαπτουσαν ἡμας απονεμειν. docti ſumus Principibus & Poteſtatibus a Deo ordinatis honorem eum exhibere, prout convenit, qui nobis non noceat*. Rex Ægypti obſtetricibus imperat Hebræorum infantes mares interficere, non parent (g). Cauſa additur, *Quia Deum timebant*. DEUS enim per naturam vetat hominem innocentem occidere. Rex Achabus a Nabotho vineam poſcit jure mancipii. Negat Nabothus quia lex divina Hebræis data vetebat prædia extra familiam mancipari (h). Antoninus Caracalla Papiniano Juriſconſulto imperat, ut parricidium ab ipſo factum defendat, recuſat ille & mori mavult, quod ſciret cum jure naturæ & Gentium pugnare mentiri & patrocinium tanto ſceleri præſtare. Eodem jure etſi affectu ſanctiore Apoſtoli ſynedrio *vetante eloqui aut docere in nomine JESU*, quærunt, *An non Deo præ hominibus ſit parendum* (i)? Merito ſane: Ab ipſo enim DEO per os Domini JESU præceptum acceperant, *in nomine ipſius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum prædicandi, & quidem initio facto Hieroſolymis* (k). Nam id quoque ſpeciatim mandato comprehendebatur.

11. Quod ergo divino imperio factu ipſis erat neceſſarium, id imperio humano illicitum reddi nequibat. Et hoc ſenſu explicandi ſunt auctores qui ajunt Evangelium, Miniſterium, Sacramenta imperio humano non ſubjacere, nempe ad mutandum id quod jure divino introductum eſt. Primum enim verbi ſalutaris prædicatio & Sacramentorum exhibitio prohiberi efficaciter nequit, quum a DEO præcipiatur. Nam quæcumque DEUS unam in partem definivit, ea contrariam in partem ab hominibus definiri non poſſe exploratiſsimum eſt. Eodem modo jus alendi parentes aut liberos, ſublevandi inſontes, multaque alia hactenus a lege ſunt libera, ut eorum [illegible] probi-

(a) *L. omnis de hæret. Cod. Theod.* (b) *Euſeb. lib. 4. de vita. c. 24.* (c) *L. 1. ad leg. Cor. de Sicar.* (d) *L. ult. C. eod. tit.* (e) *Act. 5. 29.* (f) *Apud Euſeb. Lib. 4. cap. 15.* (g) *Exod. 1. 15.* (h) *1. Reg. 21. 3.* (i) *Act. 5. 29. Act. 4. 19.* (k) *Luc. 24.*

prohibitio non valeat. Secundo forma a DEO præſcripta Miniſterio Verbi aut Sacramenti mutari ab hominibus non poteſt, nec id ſacris proprium. Nam & forma matrimonii, quatenus nempe conſiſtit in unitate duorum & individuo nexu, humana lege eſt immutabilis. Tertio non eſt humanæ poteſtatis nova condere fidei capita aut, ut loquitur Juſtinianus (*a*), fidem innovare, neque novos DEI cultus, aut nova inſtituere Sacramenta, quia hoc ipſum iſtarum rerum natura repudiat. Neque enim quidquam poteſt ad ſalutem credi fierive, niſi quod DEUS ut tale patefecerit, neque poteſt eſſe aptum applicandæ divinæ gratiæ inſtrumentum, niſi quod DEUS iſti uſui aſsignaverit. Perinde enim hoc eſt ac ſi dicam non poſſe a Summa Poteſtate conſtitui, ut verum ſit matrimonium inter ejuſdem ſexus homines, aut inter infantes; repugnat enim matrimonii natura. Adde jam quod DEUS directe vetat legi ſuæ, præſertim Evangelicæ, aliquid addi tamquam ad ſalutem neceſſarium, aut *εθελοθρησκειας ſuperſtitiones* comminiſci. Non poteſt autem Summa Poteſtas efficaciter aliquid ſtatuere DEO vetitum: ſicut non potuerunt Perſarum Reges efficere ut inter matres ac filios juſta eſſent connubia. Si quis tamen accurate loqui volet, potius dixerit hæc omnia quæ recitavimus tam in ſacris quam in ceteris rebus habere in ſe quiddam per homines immutabile immutabilitate juris, quam omnino ac ſimpliciter imperio Summarum Poteſtatum non ſubjacere, cum plurimi maximique actus Imperii circa eadem illa verſentur, qui actus in Sacris literis vocantur, *præcepta Regis ex Verbo DEI* (*b*). Primum enim a Summis Poteſtatibus *αμεσω, immediate* fluit, quod ea quæ DEUS imperat, libere imo & commode facimus amotis impedimentis, datis adminiculis. Ita Cyrus & Darius Judæis permiſerunt Templum reſtaurare & ſacra ibidem facere, additis etiam pecuniis ad ſuſtinendas impenſas. Sic Conſtantini & Licinii edicto contigit Chriſtianis *ελευθερως και απλαςως; libere & aperte* ea facere quæ Chriſtiana religio deſiderat. Secundo, ut & ſupra attigimus, lex humana non tantum permittendo, ſed & jubendo quod jubet lex divina, novam ſuperaddit obligationem: quod Auguſtinus notat, cum ait (*c*): *Nam & apud homines pœnas luit, & apud DEUM frontem non habebit, qui hoc facere noluit quod ei per cor Regis ipſa veritas juſſit*. Item; *Hoc jubent Imperatores quod jubet & Chriſtus, quia cum bonum jubent, per illos non jubet niſi Chriſtus*. Tertio Summa Poteſtas humana circumſtantias quaſdam loci, temporis, modi actionibus a DEO imperatis præſcribit, ut fiant *ευσχημονως και κατα ταξιν, decenter atque ordine*. Huc ſpectant leges quæ Baptiſmi ac Sacræ communionis Canonem elata voce pronuntiari jubent ut a populo exaudiantur (*d*); Quæ vetant ſacra Myſteria in privatis Domibus peragi (*e*); Quæ a laicis Litanias hoc eſt publicas ſupplicationes niſi præſentibus Clericis fieri prohibent (*f*); Quæ Epiſcopum non permittunt ordinari niſi qui annos triginta quinque habeat; Quæ Epiſcopum vetant ab Eccleſia abeſſe niſi Summæ Poteſtatis conſenſu, & ne ſic quidem anno amplius (*g*). Quarto per humanum imperium vetitis a DEO actionibus materia & occaſiones ſubtrahuntur. Sic Ezechias amovet excelſa, frangit ſtatuas, excidit lucum, ipſum etiam æneum ſerpentem a Moſe factum quod ei adoleretur, comminuit (*h*). Joſias comburi jubet Idolis conſecrata,

(a) *L. cum ſalutar. C. de ſum. Trin.* (b) 2. *Chron.* 29. 15. & 30. 12. (c) *Epiſt.* 66. (d) *Novel.* 137. *c.* 6. (e) *Nov.* 58. & 131. *c.* 8. (f) *Nov.* 123. *c.* 32. (g) *Nov.* 123. *c.* 13. & 9. (h) 2. *Reg.* 18.

crata, abolet idolorum ſacerdotes, lucum incendit, excelſa & altaria idololatrica deſtruit (*a*). Sic paganica templa ac delubra claudi voluere Imperatores (*b*). Quinto Summæ Poteſtatis eſt pœnis propoſitis homines ad ea adigere quæ DEUS jubet, & a vetitis abſterrere. Ita Rex Nabuchodonozor membratim jubet eum diſcerpi qui DEO Hebræorum maledixerit (*c*). Qui Diis gentium ſacra fecerit, eum gladio ſterni juſſere Imperatores (*d*). Atque in his, ni fallor, capitibus conſiſtit illud officium Summarum Poteſtatum quod *θειων νομων παραφυλακην divinarum legum cuſtodiam*, egregie vocavit Juſtinianus (*e*), talem intelligens cuſtodiam quæ & ipſa ſit *νομοθετικη legifera*, quemadmodum Auguſtinus dixit, *Serviant Reges terræ Chriſto, etiam leges ferendo pro Chriſto* (*f*). Horum autem omnium nihil eſt quod non locum habeat etiam in actionibus non ſacris, quæ itidem divina lege in alteram partem definitæ ſunt, illa ſcilicet lege quam *το δικαιωμα τε Θεε juſtitiam Dei* vocat Apoſtolus (*g*). Nam ideo jus Civile partim ex civilibus inſtitutis, partim ex naturalibus præceptis conſtare dicitur (*h*). Quid autem agit jus Civile circa præcepta iſta naturalia, nimirum jus libertatemque externam dat agendi, quod natura præcipit remotis obſtaculis, imo idem præcipit quod natura, circumſtantias determinat, peccandi occaſiones ſubducit aut coarctat, ſanctionem denique pœnis addit conſtitutis: quod omnes partes juris evolventi erit manifeſtum, ita ut in eo demonſtrando tempus conſumi nihil ſit neceſſe.

12. Ad ea veniamus quæ lege divina, tum illâ quæ in mentibus hominum, tum alterâ quæ in Sacris Codicibus præſcripta eſt, determinata non ſunt; hæc ergo ſive ſacra ſive profana ſint, determinare in alteram partem jus eſt Summæ Poteſtatis. De profanis res notiſsima. Ita David (*i*) de præda dividunda; de ſolemnitatibus atque effectu contractuum ac teſtamentorum, deque rebus innumeris Imperatores Romani conſtitutiones fecere. De ſacris res non minus clara, ſi quis Sacram Hiſtoriam, ſi quis Codices Theodoſii & Juſtiniani, ſi quis Novellas, ſi quis Capitulare Caroli Magni non dicam diligenter legerit, ſed inſpexerit tantum. Adeo ubique exempla ſunt obvia. Huc pertinet munera inſtituere, utilia magis aut decora quam neceſſaria, quod fecit David (*k*): templa ſtruere aut ornare, quod Salomon (*l*) & Joas (*m*), aut ſtruendis legem modumque imponere, quod Juſtinianus, modum præſcribere electioni Paſtorum, habendis Synodis, ordini inter Paſtores ſervando, alienationi rerum ſacris uſibus dicatarum, quod Chriſtiani Imperatores plurimi fecere.

13. Illud vero maxime miror a nonnullis defendi, ſcilicet, qui aliquid lege divina definitum neget, ei probationem incumbere. Nam conſtitit hactenus non negantibus, ſed affirmantibus probationes injungi, & quæ prohibita non docentur, eo ipſo permiſſa cenſeri, quippe cum peccatum non ſit, niſi ubi lex aliqua violatur. Quod vero ajunt, *Eſſentialia omnia DEI verbo contineri*, recte ajunt, ſed id ad rem non facit. Non enim quia eſſentialia ſunt, ideo a DEO præſcripta, ſed quia a DEO præſcripta, ideo eſſentialia, hoc eſt, perpetua atque immutabilia: cetera accidentalia, id eſt, temporaria, mutabilia, arbitraria. Cur autem DEUS alia lege ſua definierit, in aliis reliquerit libertatem, indagare non eſt humanæ induſtriæ.

Ex

(a) 2. *Reg.* 23. (b) *L.* 1 *C. de Pag.* (c) *Dan.* 3. 29. (d) *L.* 1. §. 2. *C. de Pag.* (e) *Nov.* 138. (f) *Epiſt.* 48. *ad Vinc.* (g) *Rom.* 1. 32. (h) §. 4. *Inſt. de Juſt. & Jur.* (i) 1. *Sam.* 30. 25. (k) 1. *Chron.* 23. (l) 1. *Reg.* 6. (m) 2. *Reg.* 12.

Ex his quæ diximus apparet veram illorum eſſe ſententiam, qui docent tam in Eccleſiaſticis quam in ceteris rebus ſupremam gubernationem ſive Imperium Summæ Poteſtati competere: ita tamen ut ei fas non ſit aut in Eccleſiaſticis contra fidei ac religionis regulas a DEO traditas, aut in ceteris contra perpetuam æquitatis normam quidquam decernere, quod Tertullianus dixit (*a*): *in omni obſequio ſubditos nos eſſe debere poteſtatibus intra limites diſciplinæ*. Et Auguſtana confeſsio breviter ac vere (*b*): *Chriſtiani neceſſario debent obedire præſentibus Magiſtratibus ac legibus, niſi cum jubent peccare*. Et Bohemica (*c*): *Verbo DEI præcipitur ut omnes ſublimioribus Poteſtatibus per omnia ſubdantur, in his tamen quæ DEO ejuſque verbo non adverſantur*. Nec aliter Belgica (*d*): *Cuncti homines, cujuſcunque ſint vel dignitatis vel conditionis ac ſtatus, legitimis Magiſtratibus ſubjici debent, & eis in omnibus obſequi & obedire quæ Verbo DEI non repugnant*.

14. Quod ſi tamen hos limites Summa Poteſtas exceſſerit (ut in utroque genere interdum evenit) rurſus in eo ſacra & profana conveniunt quod non poteſt quidem obligari homo ut homini magis quam DEO pareat, attamen ſi qua vis eo nomine ingruat, reſtat patientiæ gloria, vim contra parare Jus non eſt. Ita nimirum Petrum Chriſtus (*e*), ita nos Petrus (*f*) inſtituit, grave nobis eſſe non debere, ſi quid mali patiamur ut Chriſtiani; fugere licet, precari licet; fugit Elias, fugit Urias, Propheta uterque: *fugere ex urbe in urbem alteram* Apoſtolis permittit Chriſtus (*g*), fugit Cyprianus, fugit Athanaſius, contra Julianum effuſæ Chriſtianorum lachrymæ: *aliud*, inquit Nazianzenus (*h*), *contra perſecutorem non erat remedium*: ultra nefas procedere: *Coactus repugnare non novi*, inquit Ambroſius (*i*), *dolere potero, flere potero, gemere potero, aliter nec debeo nec poſſum reſiſtere*. Optime etiam Eleuſius & Sylvanus Epiſcopi minitanti Conſtantio reſponderunt (*k*), *αυτον εξουσιαν εχειν της τιμωριας, και σφας αυτους της ευσεβειας, ἠ δυσσεβειας poſſe eum, ſi liberet, punire & ſui arbitrii tamen eſſe piine an impii eſſe velint*. Sanctiſsimum nobis hujus præſcriptæ a DEO patientiæ exemplum præbuerunt Chriſtiani illi veteres, qui ſub duriſsimo infidelium Imperatorum dominatu vixere, metuenda plane multitudo, ſi alienum quam ſuum ſanguinem fundere maluiſſent. Nam ut Tertullianus ait (*l*), *Urbes, Inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, decurias, palatium, Senatum, forum impleverant*. Et tamen *nulli inter illos*, ut idem Tertullianus ait; *Albiniani, nulli Nigriniani, nulli Caſſiani* (1): Sub Juliano defectore, ſub Valente Catholicos crudeliter vexante, multi Provinciarum Præſides, multi legionum duces cum ipſis provinciis atque legionibus ſinceram fidem ample-

 ctebant-

(a) *Apol.* (b) *Art.* 15. (c) *Art.* 16. (d) *Art.* 36. (e) *Matt.* 26. 52. (f) 1. *Pet.* 2. 16. (g) *Matt.* 10. (h) *Orat. in Julian.* (i) *Adverſ. Auxent.* (k) *Theod.* 11. 27. (l) *Apol.*

(1) *Dionyſium Alexandrinum impetu in abducentes infideles facto periculo eripuerunt fideles A. D.* 253. *Armenii Maximinum bellum ob fidem inferentem anno circiter* 310. *prælio fuderunt eo nomine laudati. Athanaſium Alexandrini, Paulum Conſtantinopolitani armati defenderunt A. D.* 342. *&* 356. *A. D.* 360. *Novatiani Mantinienſes milites in ſe miſſos fere delevere Socrat. l.* 2. *c.* 38. *A. D.* 370. *Baſilium Cæſarienſes Nazianz. or.* 20. *p.* 354. *A. D.* 387. *Ambroſium Mediolanenſes epiſt.* 32.

ſtebantur. Sed qui ipſorum ſævitiæ arma opponeret, inventus eſt nemo. *Milites Chriſtiani*, inquit Auguſtinus, *ſervierunt Imperatori infideli, quando volebat ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant ei DEUM, diſtinguebant Dominum æternum a Domino temporali, & tamen ſubditi erant propter Dominum æternum etiam temporali* (a). Euſebius Pius Samoſatæ urbis Epiſcopus pulſus Valentis Imperio, populum retinere ſe volentem ex præceptis Apoſtolicis edocuit, quanta præceptis Imperialibus reverentia deberetur, atque ita imminentem jam ſeditionem compeſcuit: *Nec ego me vallabo*, inquit, *circumfuſione populorum*. Quid nunc de illa dicam Legione (1) Thebana, quæ toties hoſtium (2) victrix ad juſſum Imperatoris pro fide Chriſtiana ſe paſſa eſt (3) decimari? Imo nec injunctum ſibi exilium fas eſſe egredi Chriſtiani veteres exiſtimarunt (4), quoties in certos homines, non in totam cauſam, ſævitia diſtinguebatur, exemplo Apoſtoli Joannis edocti, qui ita ut imperatum in Patmo inſulâ ſe continuit. Aliter agentes graviter objurgat Cyprianus (b): *Æliàs in eam patriam, unde extorris factus eſt, regreditur, ut deprehenſus non jam quaſi Chriſtianus, ſed quaſi nocens pereat*. Illud quoque memoriâ non indignum, quod cum Nicomediæ propoſitum eſſet edictum crudele Maximiani & Diocletiani contra Chriſtianos, quo Scripturæ codices comburi, Baſilicæ deſtrui, ipſi autem Chriſtiani cruciari jubebantur, unus tantum Chriſtianus inventus eſt qui edictum diſcerperet; in quem cum eô nomine extremô ſuppliciô animadverſum eſſet, Chriſtiani cæteri jure cæſum pronunciarunt (c) (5). Hæc oſtendunt quam alte Chriſtianorum animis hæſerit vox illa Domini, quæ *gladium vetat arripere*. Arripit autem qui non a DEO accipit. Dedit autem DEUS ſoli Summæ Poteſtati, aliis non niſi per illam. Neque ulla Veteris Teſtamenti exempla contrarium evincunt. Nam quod a quibuſdam Regibus populi aut civitates quædam defeciſſe narrantur, & cauſa ad Regum refertur impietatem, in eo divinum Judicium deſcribitur, non hominum facta laudantur. Quod ſi ipſa Poteſtas Summa mandatam ſibi veræ religionis tutelam exerceat, eoque nomine ab hoſte internô aut externô armis oppugnetur, optimo jure Imperium ſuum vitamque & fortunas civium armis defendet. Perinde quippe eſt Religionis, an alio obtentu vim patiatur & injuriam: neque enim magis tenetur, ſui Juris cum ſit, ad alterius arbitrium Religionis uſum, quam finium poſſeſſionem, dimittere. *Non enim fruſtra gladium gerit, ſed DEI Miniſtra eſt & vindex conſtituta in male agentes* (d). Oſtenſum ſatis arbitror, quomodo in ſacras ac profanas actiones, externas ſcilicet primario, internas non niſi propter externas, æquum ſit jus Imperii, ſive eum jubentur a DEO juſſa, vetantur vetita, ſive cum definiuntur relicta in medio & humanæ permiſſa libertati, ſive cum Juris ſpecie vis graſſatur.

15. Et in his ſane omnibus nihil apparet diſcriminis, ſi ſumma eorum quæ imperantur genera ſpectemus. Ut enim Binius quoque agnoſcit homo Romanæ religionis,

(a) *Theodor. l.* 4. 14. (b) *Ep.* 7. (c) *Euſeb. l.* 7. *cap.* 6. (d) *Rom.* 13.

(1) *Melius Thebæa a Thebaide quam Thebana a Thebis ſive Græcis ſive Ægyptiacis.* (2) *Quis ejus victorias memoravit?* (3) *Non modo decimata ſed etiam tota cæſa eſt.* (4) *Euſebium ſamoſatenum exilio egreſſum laudat Theodoretus.* (5) *Nemo qui jure cæſum dixerit ab Euſebio memoratur Martyrem laudante: vide locum.*

Digitized by Google

gionis, Imperatores ſacra & ſæcularia ex æquo curant. Sin ad ſingula veniatur, hic vero fatendum eſt, anguſtius eſſe jus Imperii circa ſacra, quam circa profana, hac una ratione, quod lex divina de ſacris plura conſtituat & libertati eximat quam de cæteris rebus. Nam profana negotia (cum forenſibus Hebræorum inſtitutis nos non obligari ſatis conſtet) ſolis prope naturalibus regulis circumſcribuntur, niſi quod de connubialibus quibuſdam legibus ambigi poteſt, naturales ne ſint an ex arbitratu Divino. At de ſacris complura in ipſo Evangelio nobis præſcripta ſunt, quæ ex voluntate Divina primitus proficiſcuntur. Quo uno excepto non video quid ultra interſit, ad hanc quidem Juris Imperandi quæſtionem quod attinet. Nam quod diligentior inquiſitio, majorque ſollicitudo circa ſacra requiritur, tum quia Jura naturalia notiora ſunt poſitivis, tum quia in ſacris pernicioſius erratur, id cum ad modum recte utendi Juris pertineat, de Jure ipſo nihil immutat.

CAP. IV.

SOLVUNTUR QUÆ CONTRA IMPERIUM SUMMARUM POTESTATUM CIRCA SACRA OBJICI SOLENT.

SUMMARIUM.

1. *Solvitur objectio inde ſumpta quod* CHRISTUS *Paſtorale munus inſtituerit, eique regulas præſcripſerit.* 2. *Solvitur objectio inde ſumpta quod Magiſtratus non ſit de eſſentia Eccleſiæ.* 3. *Solvitur objectio ex Eſaia cap. XLIX.* 24. *& oſtenditur Reges eſſe ſupra, non infra populum fidelem.* 4. *Solvitur objectio inde petita, quod circa Regem verſatur Paſtorum functio.* 5. *Solvitur objectio ſumpta ex* CHRISTI *regno: explicantur Regiæ* CHRISTI *actiones, & oſtenditur quatenus vicarios habeat.* 6. *Ad ſolvendam objectionem inde petitam quod Eccleſiæ, itemque Paſtoribus regimen aliquod tribuitur, regimen ipſum diſtinguitur in ſuaſorium, declarativum, conſtitutivum ex vi conſenſus, & conſtitutivum vi Imperii, tum ſummum, tum ſummo inferius, ſive per emanationem, ſive per ſolam ſubjectionem, & ſive id obligativum ſit tantum, ſive inſuper coactivum: obiter hic oſtenditur quatenus placita majoris partis minorem obligent in ea communitate, quæ Reſpub. non ſit.* 7. *Paſtoribus nec obligativum nec coactivum Imperium competere oſtenditur ex ſacris literis & Patrum auctoritatibus.* 8. *Oſtenditur Paſtorum regimen tantum eſſe ſuaſorium & declarativum cum ſolutione ad locum Actor. XV.* 9. *Eccleſiæ Imperium jure divino non competere oſtenditur.* 10. *Eccleſiæ regimen conſtitutivum competere oſtenditur ratione & exemplis ſacræ Scripturæ.* 11. *Eccleſiæ Imperium ſummum aut ſummo inferius competere poſſe & interdum competiſſe oſtenditur: Paſtoribus vero inferius tantum duntaxat, non etiam ſummum.* 12. *Demonſtratur per directivum & declarativum regimen Paſtorum, non tolli Summarum Poteſtatum Imperium circa ſacra.* 13. *Demonſtratur idem Imperium non tolli per regimen Eccleſiæ,*

cleſiæ conſtitutivum. 14. *Demonſtratur idem Imperium non tolli per illud Imperium quod Paſtoribus quandoque conceditur jure poſitivo*.

Recte intellectis quæ a nobis dicta ſunt hactenus, facile per ſe quivis ea diſſolvet, quæ contra Summarum Poteſtatum Imperium in ea, quæ Sacra ſive Eccleſiaſtica dicuntur, afferri ſolent. Nam primum quod non Summæ Poteſtates, ſed ipſe Chriſtus Paſtorale munus inſtituit, quod functionis ſuæ regulas, quantum quidem ad ipſam muneris quaſi ſubſtantiam attinet, a Chriſto accipiunt, non a Summis Poteſtatibus, & quod eatenus, ut ipſi quoque diximus, Paſtores non ſunt Summarum Poteſtatum Vicarii. Hæc omnia de jure Imperii nihil diminuere aliarum rerum exemplis apparebit. Poteſtas Parentum in liberos, maritorum in conjuges, non ab ullô humanò inſtitutò primitus, ſed ab ipsô Deo originem & jus ſuum accepit. Et tamen Summis Imperiis hanc quoque ſubjici, quanquam illis ipſis Imperiis antiquiorem, quis negaverit? Medica quoque functio a Deo eſt auctore naturæ, ut paſtoralis a Deo auctore gratiæ, & regulas exſequendi muneris ſui præcipuas a naturâ atque experientiâ accipit Medicus, non a Summis Poteſtatibus, neque vice Summæ Poteſtatis fungitur, cum medicinam facit: Et tamen non impediunt hæc omnia, quo minus medica functio ſubſit Summarum Poteſtatum Imperio. De Agricultura, de mercatura, de cæteris artificiis atque opificiis eadem eſt ratio. Quin & is qui pro Tribunali jus dicit, quamquam a Summa Poteſtate munus ſuum acceperit, ejuſque vices obeat, non tamen omnes judicandi regulas a Summâ Poteſtate accipit. Nam Deus ei præcipit abſtinere a donis capiendis, nihil per gratiam, nihil odio facere, ſublevare pupillos, & reliquam alienæ opis egentium turbam, multaque alia ejuſmodi: Ita ut vel hinc cuivis appareat, quam ſit contra vim Imperii imbecille argumentum, quod a divina mandatorum præſcriptione ducitur. Quod vero Paſtores non tenentur parere Summis Poteſtatibus vetantibus a Deo juſſa, aut vetita jubentibus, in eo quoque nihil eſt ſingulare. Nam privato cuivis tantumdem eſt juris, non in Sacris modo, ſed in aliis quoque rebus. Quin & Judex qui judicandi partes a Summa Poteſtate mandatas accepit, ab eadem juſſus contra æquum & bonum judicare, non tenetur obedire, imo tenetur non obedire. Quæ manifeſtum eſt non eo evenire, quod aut privatus aut Judex ſubjectus non ſit Summis Poteſtatibus (id enim niſi amens nemo dixerit) ſed quia & Summæ Poteſtates & ipſi Judices atque privati Deo ſubjacent: pugnantibus autem Imperiis neceſſe eſt ejus Imperium præferre qui ſuperior ſit altero. Errant igitur graviter qui ut hic paria diſcriminant, diſcriminata confundunt, actiones ſcilicet atque perpeſsiones; agere contra legem Dei, aut quæ ex lege DEI agenda ſunt omittere, nec Paſtori, nec Judici, nec privato licet, neque in Sacris neque in profanis rebus. Pati vero illata mala, ſacræ ſive profanæ legis obtentu, licet & privato & Judici & Paſtori; imo eatenus etiam neceſſe eſt pati, ut non liceat aut per vim reſiſtere, aut quicquam extra ea quæ DEUS diſerte imperat, contra humanum Imperium facere.

2. Jam vero quod alii adferunt non eſſe de eſſentia, ut loqui amant, Eccleſiæ Magiſtratum, hoc eſt, Eccleſiam eſſe poſſe, etiamſi aut nulla ſit Poteſtas Summa, aut certe non amica Eccleſiæ, quam abs re alienum ſit, quis non videt? cum nec (ut ipſorum genus loquendi imitemur) de ſingulorum hominum eſſentia ſit Magiſtratus

ſtratus, nec de eſſentia mercatoris, nec de eſſentia agricolæ, nec de eſſentia Medici, quos tamen omnes ſubditos eſſe Poteſtati supereminenti & ratio docet & Apoſtoli auctoritas.

3. Illud ſpecioſius objici ſolet, quod Eccleſiæ apud Prophetam promittitur, fore ut *Reges demiſſo in terram vultu ipſam adorent, pedumque ipſius pulverem lingant* (a). Quæ verba Reges potius Eccleſiæ & quidem adſpectabili, quam Regibus Eccleſiam videntur ſubjicere, quod familiare argumentum eſt juris Pontificii aſſertoribus. Sed profecto ſi ut olim Eſdras ſociique ejus (b), ita & nos Scripturam per Scripturam interpretemur, componentes inter ſe quæ ab eodem dictata ſunt ſpiritu, facile reperiemus, honorem eum de quo agit Propheta, Chriſti eſſe proprium & peculiarem, quod Pſalmus LXXII. ỳ.9. iiſdem prope verbis exprimit: Eccleſiæ autem tribui ob Chriſtum in Eccleſia ſpiritualiter præſentem, ſicut in veteri Teſtamento Arcam adoratam legimus. Tropus ergo eſt in illa vaticinii parte: neque poteſt το ῥητον *dictum* rigide urgeri, niſi majeſtatem eam quæ Soli Chriſto convenit (is enim Princeps eſt Regum terræ, Apoc. 1. 5.) ad Eccleſiam transferamus. Illud vero non ex Scripturis, ſed aliunde πολυθρυλλητον *in triviis decantatum* & a Pontificibus toties jactatum, *Imperatorem eſſe intra Eccleſiam, non ſupra Eccleſiam*, de Eccleſia Catholica veriſſimum eſt, quæ ſub uno Rege terreno nunquam fuit, nunquam erit; De unius Regni Eccleſia câque adſpectabili caute accipiendum, ita ut ea, quæ Imperii eſt ſuperioritas, non abnegetur. Eſt enim Rex proprie Regis nomen obtinens non tantum ſingulis de populo, ſed & toto populo univerſo ſuperior; neque tantum populo infideli, quales illi erant de quibus Horatius,

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipſos Imperium eſt Jovis.

Et Chriſtus ipſe, *Reges gentium ipſis dominantur* (c), ſed & populo fideli qualis erat Iſraeliticus, quem Deus ita alloquitur, *ubi terram ingreſſus fueris, quam tibi dabit Dominus Deus tuus, eamque poſſederis, in ea habitaveris, & dixeris, conſtituam ſuper me Regem, qualem habent gentes vicinæ*. Et ipſe populus, *Rex*, inquiunt, *erit ſuper nos* (d). Ita paſſim in ſacra Hiſtoria Saul, David, Salomon Reges dicuntur conſtituti *ſuper omnem Iſraelem, ſuper populum DEI, ſuper hæreditatem Domini*. Quid autem eſt Eccleſia adſpectabilis, niſi populus Chriſtianorum? Talis erat ille populus in quem jus ſibi traditum Juſtinianus aſſerebat, cujus verba Theophilus explicans datam ait βασιλει κατα τε δημε την εξεσιαν, *Regi in ſubditos poteſtatem*. Romanæ certe Eccleſiæ ſcripſit Paulus (e), *omnis anima Poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto*. Cretenſem Eccleſiam jubetur inſtituere Titus de *ſubjectione & obedientia* poteſtatibus debita: ad Eccleſias Ponti, Galatiæ aliaſque exſtat Petri epiſtola, eandem monitionem continens (f). Quibus addendum illud Chryſoſtomi (g), *Si hæc præcepta ſunt ſub Paganis Regibus, quanto magis fieri debent ſub fidelibus?* Neque illud ad cauſam facit, quod apud pios auctores invenitur, interdum *ſervire Reges Eccleſiæ*. Nam *ſervire* ibi eſt *utilitatibus Eccleſiæ* con-

---

(a) *Eſa.* 49. 24. (b) *Neh.* 8. 9. (c) *Luc.* 22. 25. (d) 1. *Sam.* 8. 19. *&c.* (e) *Rom.* 13 1. (f) 1. *Pet.* 2. 13. (g) *Ad* 13. *cap. ad Rom.*

Digitized by Google

conſulere. Quomodo etiam Pagani veteres Regnum *ſervitutem* dixere. Ita pecuarius *pecori*, tutor *pupillo*, dux *legionibus* inſervit, neque tamen ſupra paſtorem grex eſt, ſupra tutorem infans, ſupra Imperatorem exercitus. Serviunt enim qui imperant, ut Auguſtinus inquit, *officio conſulendi & providendi miſericordia*. *Servire* igitur Reges *Eccleſiæ* recte quis dixerit, *ſervos Eccleſiæ* non recte, ne eo quidem ſenſu quo ſervitus ſubjectionem ſignificat. Non enim Saul *ſervus Iſraelis*, ſed Iſraeliticus populus *ſervi Saulis* (*a*): & ſpeciatim *ſervus Saulis* non minus Abimelec inter Sacerdotes (*b*), quam inter Proceres David, & Davidis ac Salomonis ſervus Pontifex Sadocus (*c*). Quare & Synodi maximæ, in quibus Eccleſiæ ſub Romano Imperio viventis quaſi quoddam erat compendium, Imperatores *Dominos ſuos* ſalutant. Sane quemadmodum pater æque familiæ ſuæ imperat ſive illa fidelis, ſive a fide ſit aliena; ita populi recta religio de Summæ Poteſtatis jure nihil imminuit.

4. Sunt qui aliud argumentum contra Imperii jus, quod Poteſtatibus Summis aſſerimus, validiſsimum putant, quod ſcilicet ſacra Paſtorum functio circa ipſos etiam Reges verſetur, non tantum quatenus inter cæteros ipſis quoque generali prædicatione Evangelium proponitur, verum etiam qua clavium miniſterio ſingulis applicatur. Sed hujus quoque argumenti imbecillitas ſimilibus exemplis convincitur. Nam quotaquæque eſt functio quæ non circa Regem verſetur? Sume agricolas, mercatores, paſtores, coquos, veſtitores: horum omnium opera Rex indiget; ut propiora attingam, Medicus Regem non minus ſanat quam equiſonem, & quæ valetudini curandæ conducunt, pariter utrique præſcribit: Chirurgus, ſi neceſſe ſit, uret quoque Regem & ſecabit: Philoſophiæ civilis Doctor aut Conſiliarius aliquis circa Regem occupatur, hoc etiam amplius, non qua homo eſt, ſed qua Rex. Horum tamen omnium perſonas aut functiones nemo tam imprudens fuit, qui Summis Imperiis legumque humanarum vinculis exſolveret.

5. Nunc ad eos veniendum eſt nobis, qui totum circa ſacra Imperium ita Chriſto ſoli tribuendum exiſtimant, ut in nullam ejus partem venire poſsint Reges, quippe cum vicariam nullius operam deſideret is, qui regno adminiſtrando ſufficiat ſolus. His, ut ſatisfiat, diſtinguendæ ſunt Chriſti actiones: Sunt igitur aliæ terminales, ut ita dicam, aliæ ſunt mediæ. Terminales voco eas quæ ad principium finemque regii muneris pertinent. Ad principium referenda eſt legiſlatio ſub ſpe præmii æterni & comminatione pœnæ itidem æternæ; Ad finem definitiva juriſdictio. Illam Chriſtus per ſe expedivit, hanc per ſe expediturus eſt. Legiſlatione comprehenditur non ſola legis divinæ perpetuæ apertior promulgatio, rejectis pravis interpretamentis, & patefacto diſcrimine eorum quæ a DEO ſemper probata, & quæ diſſimulata vel condonata ad tempus; ſed conſtitutio quoque Evangelici miniſterii & ſacramentorum cum abrogatione legis Hebræorum ritualis. Juriſdictio quorundam condemnationem, aliorum vero abſolutionem, & præmii exhibitionem continet. Quibus peractis Chriſtus adminiſtratione regni depoſitâ Majeſtatem regiam in æternum retinebit. Has igitur actiones cum per ſe Chriſtus obierit, vitaque ipſa & mors æterna, ac proinde earumdem rerum promiſsio, comminatio atque adjudicatio non ſint in eorum poteſtate, qui meri ſunt homines, indubitatum eſt in iiſdem

(a) 1. *Sam.* 17. 8. (b) 22. 12. (c) 1. *Reg.* 1. 32.

Digitized by Google

iiſdem neminem eſſe Chriſti aut Socium aut Vicarium. Ad interjectas actiones quod attinet, ſciendum eſt, has partim περι τον εσω *circa internum*, partim περι τον εξω ανθρωπον *circa externum hominem* verſari: περι τον εσω *circa internum* quæ verſantur, aliæ ſunt *in homine*, aliæ *de homine*. *In homine* agit Chriſtus cum vi ſpiritus ſui alios illuminat, alios non illuminando occæcat, aliis cor aperit, aliis non aperiendo obdurat, contra tentationes modo majora, modo minora auxilia ſuggerit: *De homine* cum peccata remittit aut retinet; quanquam harum quoque actionum ſigna quædam plerumque intus homini divina efficacia imprimuntur. Hæ quoque actiones cum meri hominis potentiam excedant, ita Chriſto ſunt peculiares, ut in his quoque nec Socium nec *Vicarium* admittant; cum interim harum actionum miniſtros habeat *Paſtores*, *Privatos*, *Reges* quoque, ſingulos ſuo modo. Diſtant autem *Vicarius* & *Miniſter merus*, quod *Vicarii* eſt producere actiones congeneres illius actionibus, cujus vices gerit, etſi minus perfecte. At meri *Miniſtri* eſt actiones producere non congeneres, ſed tales quæ principalis cauſæ actionibus inſerviant. Unde apparet ejuſdem actionis nomen proprie quidem, ſed proportionaliter tribui *Principi* & *Vicario*. Rex enim vere imperat juſque dicit: vere quoque imperat juſque dicit Præſes, etſi non pari jure: at principali cauſæ & mero miniſtro actionis ejuſdem vocabula non niſi per tropum accommodari: quo modo Paſtores dicuntur *ſervare homines*, *remittere ac retinere peccata*. Quæ reſtant regiæ Chriſti actiones περι τον εξω ανθρωπον *circa externum hominem*, præcipue conſiſiunt in tuenda ac liberanda ab hoſtibus, ordinanda quoque & ornanda Eccleſia, & ad providentiam recte referuntur. Sicut autem DEI univerſalis providentia quæ cunctis rebus invigilat, quanquam ipſa per ſe cunctis diſponendis & exſequendis ſufficiat, tamen ad demonſtrationem multiformis ſapientiæ Summis Poteſtatibus utitur tanquam *Vicariis* ad conſervandam illam communem hominum ſocietatem; unde & iiſdem Poteſtatibus *Deorum* tribuitur appellatio; ita & ſpecialis illa Chriſti providentia pro Eccleſia excubans *Vicarias* ſibi adſciſcit eaſdem Poteſtates veræ fidei patronas, *Chriſtum oſculantes*, quibus ipſis Chriſtus ſuum quoque nomen impertit. Hi ſunt Reges & Proceres quos Nazianzenus ait Χριστῳ συναρχειν, Χριστῳ συνδιοικειν *una cum Chriſto regnare*, *cum Chriſto adminiſtrare*, non æquali *conſortio poteſtatis* (abſit tam impia cogitatio) ſed *Vicario jure*. Quomodo & illud ſumendum Bohemicæ Confeſsionis, *Magiſtratuum communem eſſe cum Agno poteſtatem*. Quare cum non pugnent τα υπαλληλα *ſubalterna*, neque Majeſtatem Chriſti dedeceat, præcipua regni per ſe αμεσως *immediate* cætera partim per ſe, partim per alios exſequi (ſicut & Angelorum opera eum uti certiſsimum eſt) ſequitur terreſtre imperium etiam qua ſacra curat, nihil cœleſti ac divino Chriſti Imperio obſtare. Hic autem monendi ſunt παραλογισται *paralogiſtæ* ne pro Chriſto *Rege Regum & Domino dominantium* (a) presbyteria nobis & Synodos ſupponant; & quod Chriſti unius eſt proprium αρχειν των βασιλεων *Regibus imperare*, id ad eos transferant cœtus, quos & ordinis neceſsitas & divini juris auctoritas Regibus ſubjicit.

6. Sed quoniam in Sacris Literis & hiſtoria vetere partim paſtoribus, partim Eccleſiis, *regimen* tribuitur quoddam, videamus quomodo hoc regimine non evertatur Summarum Poteſtatum regimen. Hæc res ut recte intelligatur, diſtinctionibus

(a) *Apoc.* 19.

Digitized by Google

quibuſdam uti neceſſe eſt, ne vocum ſimilitudo in re diſsimili nobis imponat. Regimen omne aut tale eſt, quo dato maneat in eo qui regitur, juris libertas, aut quo dato ea libertas non conſiſtat: Prius regimen iis competit, qui præſunt, ut Tacitus loquitur, *auctoritate ſuadendi, non jubendi poteſtate*, ut Medici, Juriſconſulti, Conſiliarii in rebus haud omnino neceſſariis. Regimen, quo poſito tollitur libertas juris, eſt aut declarativum, aut conſtitutivum: & conſtitutivum aut *jure conſenſus*, aut *vi Imperii*. Hæc diſtinctio ex modo oritur introducendæ obligationis. Qui declarative regunt, non obligant proprie, ſed obligationi occaſionem præbent quatenus notitiam alicui imprimunt quæ obligationem parit aut auget. Ita medicus ægrotum regit oſtendendo quid ipſi exitiale ſit, quid ad ſanitatem conſequendam aut retinendam neceſſarium: quo intellecto, ægrotus hoc amplecti, illud fugere tenetur, non ex jure quod in ipſum medicus habeat, ſed ex lege naturæ, quæ unicuique curam vitæ atque incolumitatis ſuæ imperat. Sic moralem ac civilem vitam regunt Philoſophi, oſtendendo quid honeſtum ſit, quid ſalus populi requirat. Eodem recte referas annuntiationes quas legati aut præcones a Summis Poteſtatibus miſſi ſubditis faciunt. Tam vero ſuaſorium quod diximus, quam iſtud declarativum ſub uno *directivi regiminis* nomine ſolent comprehendi: a quo differt *conſtitutivum*, quod *ex conſenſu* aut *Imperio* naſcitur. Conſtitutivum quod ex conſenſu oritur regimen, ad eos qui conſenſerunt quod attinet, vim obligandi habet ex lege naturali, quæ pacta vult ſervari, de iis ſcilicet rebus quæ in jure ac poteſtate erant paciſcentium. Qui vero non conſenſerunt, hi directe non obligantur: indirecte interdum ſi tria concurrant: Primum, ut ipſi quoque pars ſint alicujus univerſitatis: alterum, ut major pars univerſitatis conſenſerit: tertium, ut aliquid conſtitui ad univerſitatis conſervationem, aut certe ad ſtatum ejus meliorem ſit neceſſarium. Hæc enim ſi adſint, obligantur ſinguli, non ex jure quod major pars in ipſos habeat tanquam ſuperior, ſed ex illa naturæ lege, quæ vult partem omnem, qua pars eſt, ordinari ad bonum totius: quod bonum ſæpe ſine aliqua ſpeciali determinatione non poteſt haberi, neque iſta determinatio effectum habitura eſt, ſi, quæ pluribus placuerunt, ea paucis liceat reſcindere. Hinc comites itineris, navis unius, negotiationis ejuſdem participes, item collegæ, tenentur ſtare decreto partis majoris, in his duntaxat quæ determinatione aliqua indigent, & ad eam pertinent communitatem, cujus ipſi membra ſunt. *Imperativum* vero regimen ex vi intrinſeca ſupereminentiæ ſuæ obligat. Ejuſmodi autem *regimina*, ut ante indicatum eſt, ſunt aut *ſuprema*, aut *infra ſupremum* collocata: & hæc iterum aut ex ſupremo emanantia, aut aliunde ortum habentia. Imperium *ſub ſupremo* collocatum & non *ex ſupremo ortum habens*, quod quidem ordinarium ſit & permanens ac primitivum, eſt unicum *Patrisfamilias*, unde originem ducunt, regimen *Pædagogi* & *tutoris*. Extraordinaria autem Imperia quoſdam in veteri fœdere habuiſſe certum, quibus hoc ipſum DEUS ſingulari oraculo conceſſit. Ea vero quæ a ſupremo emanant Imperia, aut ſimul *obligandi agendique* jus accepere, ut Prætura, Proconſulatus, aut *obligandi* tantum, ut *poteſtas delegati*: Sine *obligandi* autem jure nullum eſt Imperium. Eſt enim hic Imperii effectus quaſi naturalis. Jam quæ dicta ſunt, ad Paſtores & Eccleſias applicemus. Vetantur a Chriſto Apoſtoli, ab Apoſtolo Presbyteri ſive Paſtores (a) κατακυριευειν

των

(a) 1. *Pet.* 5. 3.

των κληρων dominari in cleris; neque tantum *κατακυριευειν dominari* quod Regibus tribuitur Luc. 22. 23., ſed & *κατεξυσιαζειν poteſtatem exercere*, quod diſtinctum ab altero tribuitur *τοις μεγαλοις magnis* Matth. 20. 25. Marc. 1. 42. *Μεγαλων magnorum* ergo nomine Principes intelligendi, quales fuerunt Ethnarchæ Judæorum, quos *ευεργετας beneficos* dictos videre eſt apud Joſephum (a); unde lux dicto apud Lucam, *οἱ εξυσιαζοντες αυτων ευεργεται καλυνται qui poteſtatem habent ſuper eos benefici vocantur*. Si ergo & quale Summarum & quale inferiorum Poteſtatum jus eſt, adimitur paſtoribus, ſequitur illis *omne Imperium* adimi.

7. *Coactionis* uſum omnem ipſis interdictum, vel illud Pauli ſatis evincat: quod vult *Epiſcopum non eſſe πληκτην percuſsorem* (b). Hinc Chryſoſtomus; *homo ſi a fide fuerit abductus, multa imminet Sacerdoti patientia induſtriæ adhortationis, quia non poteſt errantem vi reducere, ſed perſuadere conabitur, ut ad fidem rectam revertatur*. Sed nec obligare quemquam per modum *Imperii* Paſtoribus datum eſt divinitus, *το νομοθετειν ανειται τοις βασιλευσιν ferre leges Regibus conceſſum eſt*, inquiunt Græci. Et Chryſoſtomus dat Regibus, Epiſcopis adimit, non tantum *αναγκη impoſita neceſſitate*, ſed & *νομῳ κρατειν auctoritate ſententiæ imperare*. Chriſtus ipſe ſtatum ſuum ſervilem reſpiciens ut erat *μορφην δυλυ λαβων aſsumpta ſervi forma*, negat *Regnum ſuum eſse de hoc mundo*, negat quod minus eſt, ſe *judicem conſtitutum* (c); Ad ejus autem ſtatus exemplum vocavit Apoſtolos: unde Chryſoſtomus, *Non eſt*, inquit, *nobis data talis poteſtas, ut auctoritate ſententiæ cohibeamus homines a delictis*. Et Bernardus (d), *ſtetiſse ego Apoſtolos judicandos lego, ſed ipſe judicantes non lego*. Oſtendunt idem tituli quos Paſtoribus Sacra Scriptura tribuit; vocantur enim *legati, nuncii, præcones*. *Legatorum* autem, *nunciorum* & *præconum* non eſt ſuo Imperio quemquam obligare, ſed alienum Imperium notum facere. *Ad docendum conſtituti ſunt Paſtores*, inquit idem ille Chryſoſtomus, *ουκ εις αρχην ουδε εις αυθεντιαν non ad imperium, non ad exercitium poteſtatis*. Mandati quoque formula facit huc. Jubentur *loqui quæ audierunt, tradere quæ acceperunt* (e), ultra nihil. Ipſe Apoſtolus *de virginibus* quia *nullum mandatum habebat aut Imperium Domini* (f), nihil imperare audet, conſulit tantum, ſimul declarans ſi quæ contra faciat, eam nihil peccaturam. Et Corinthios admonens (g) ut extraordinaria quadam liberalitate Hieroſolymitas juvent, addit *μη εξ αναγκης non ex neceſſitate*. Cujus cauſa eſt in eo quod præcedit, *ὀ κατ' επιταγην λεγω non quaſi imperans dico*.

8. Regimen ergo quod Paſtoribus tribuitur, cum dicuntur *ἡγεισθαι*, *προιστασθαι*, *ποιμαινειν ducere, præeſſe, paſcere* (h), aut ad *mere ſuaſorium* aut ad *declarativum* genus referri debet. Quare ſicubi *Apoſtoli* aut *Paſtores* leguntur *imperaſse*, interpretandum id eſt per eam figuram, qua *remittere* dicuntur & *retinere peccata*, hoc eſt *remiſsa* aut *retenta* declarare. Neque aliter ſumendum illud quod Jeremiam DEUS a ſe conſtitutum dicit ad *regna exſcindenda*, hoc eſt *ad pronuncianda regnorum excidia*. Sic & in illa Apoſtolorum Seniorum & Fratrum Epiſtola ad Eccle-

(a) *Antiq. Jud.* 13. 2. (b) 1. *Tim.* 3. 3. *Tit.* 1. 7. (c) *Luc.* 12. 14. (d) *De conſid. lib.* 1. (e) 1. *Joan.* 1. 1. (f) 1. *Cor.* 11. 23. 1. *Cor.* 7. 25. (g) 2. *Cor.* 9. 7. 8. (h) *Hebr.* 13, 7. 17. 1. *Theſſ.* 5. 12. 1. *Tim.* 5. 17. *Joan.* 21. 16. *Act.* 20. 28. 1. *Petr.* 5. 2.

ſias Syriæ & Ciliciæ (*a*) verba hæc επιτιθεσθαι βαρος *imponere onus*, ſimili modo ſunt exponenda: non enim novum onus imponitur Chriſtianis, alioqui enim ſequeretur *ſcortari* ante hoc decretum licuiſſe, cum ejus quoque rei abſtinentia iiſdem oneribus accenſeatur: ſed declaratur quod ſit Chriſtianorum officium ex lege divina, quæ actiones liberas ad aliorum ſalutem promovendam vult dirigi, & offendicula anxie vitari. Jam vero Judæi, quanquam proſelytos propiore quodam affectu amplexabantur, ſoliti tamen, ut ex ipſorum libris apparet, ferre etiam alios ex gentibus, dummodo ea inſtituta ſervarent, quæ DEUS dederat Noæ filiis; in quibus & hoc erat comprehenſum, *ne quis ſuffocato aut ſanguine veſceretur*. Contra vero ſi quis ea præcepta in commune data humano generi contemneret, eum omnes hoſtem ducebant publicum, cum quo nihil ſibi ne humani quidem juris commune exiſtimabant. Nam Cananæos quoque & vicinos ipſis populos internecioni devotos arbitrabantur non aliam ob cauſam, quam quod iſtius generis præcepta violaſſent. Quare & Apoſtolorum ævo cum legem ritualem abrogatam a Chriſto nondum poſſent intelligere Judæi, aliter exiſtimare non potuerunt, quam gentes illis cæremoniis, quæ toti humano generi præſcriptæ erant, non minus quam ſe Iſraeliticis legibus obligari: ideoque ab iis inſtitutis recedentes, hoſtiliter erant averſaturi: quod cum magnum eſſet futurum impedimentum propagando Evangelio, tenebantur ſane gentiles ad tempus ea in re Judæis obſequi: ideoque poſtquam deſperari cœpit de pleriſque Judæorum ad Chriſtum adducendis, hoc onus ſine ulla abrogatione ſponte ſua per occidentis Eccleſias evanuit (*b*); quia ſcilicet vis obligandi non niſi ex illa, quam diximus, divina lege pendebat, quod ſpeciatim in cauſa Idolothytorum ad Corinthios explicat Paulus (*c*).

9. De Eccleſia nunc agendum eſt. Huic quoque *nullum Imperium* divino jure conceſſum eſt; *Imperii inſtrumentum* gladius, quo nomine Paulus Apoſtolus ut & Juriſconſulti intelligunt illud quod αναγκαστικην δυναμιν *poteſtatem coactivam*, vocat Ariſtoteles. Ac Eccleſiæ *arma carnalia non ſunt* (*d*), neque alium gladium a *DEO* accepit quam *ſpiritualem*, *Verbum* ſcilicet *DEI* (*e*). Quin ejus πολιτευμα *municipatus* non eſt *in terris*, ſed *in Cœlo* (*f*). Agit ergo in terris Eccleſia non ut *municeps*, ſed ut *inquilina*: Inquilinis autem *Imperium* non debetur. Quandoquidem Eccleſia cœtus eſt divina lege non permiſſus tantum, ſed & inſtitutus (de adſpectabili cœtu loquor) ſequitur ea omnia quæ cœtibus legitimis naturaliter competunt, etiam Eccleſiæ competere, quatenus adempta non probantur.

10. In his autem eſt etiam *regimen conſtitutivum*, quod ex conſenſu appellavimus. Exempla duo afferemus. Abrogata Sabbathi lege in libertate erat Chriſtianorum quam vellent temporis ſui partem, dum ne infra juſtam proportionem, divino cultui ſegregare (*g*). At cum is cultus ex Chriſti præcepto quandam piorum congregationem requireret, non poterat ea temporis pars niſi communi placito determinari. Ita præeuntibus Apoſtolis, conſentiente Eccleſia, dicata eſt ſacris conventi-

(a) *Act.* 15. 23. (b) *Poſt annum* 180. (c) 1. *Cor.* 10. 23. 24.
(d) 2. *Cor.* 10. 4. (e) *Eph.* 6, 17. (f) *Phil.* 3. 20. (g) *Col.* 2. 16.

Digitized by Google

ventibus *prima Sabbatorum* (*a*), quæ & in memoriam reſurrectionis *Dominica dies* dicitur. Alterum hoc eſt; cum Apoſtoli pares non eſſent inſpectioni pauperum, Eccleſia ſuadentibus Apoſtolis inſtituit munus Diaconorum, ſimulque elegit perſonas quæ id muneris obirent (*b*). Utrobique *definitum* ac *conſtitutum* aliquid videmus communi placito, cui refragari ſine gravi culpa nemo potuit. Nam & *conſtitui* certum aliquid debebat, & *conſtitui* nihil poterat, uno forte aut altero diſſentiente, niſi aut minor pars majori, aut major minori cederet. Quorum cum hoc ſit manifeſte iniquum, ſequitur illud fuiſſe neceſſarium. Hoc igitur jus conſtituendi, Eccleſiæ naturale eſt. Data enim univerſitate, hoc ipſum jus ex natura univerſitatis continuo ſequitur. *Imperativum* vero *regimen* non itidem Eccleſiam ſequi, ſupra oſtendimus.

11. Neque tamen id impedit, quo minus Eccleſiæ competere poſsit Imperium aut Summum aut Summo inferius. Summum ſi fideles aliis impermixti & liberi ab omni ſubjectione peculiarem conſtituant Rempublicam, quod Judæis accidiſſe videtur, Machabaicis temporibus (*c*). Nam in pleriſque eorum temporum actis non *Ethnarchæ* tantum & *Senatus*, ſed & populi nomen reperitur; tum in profanis, puta fœderibus, tum in ſacris, ut cum Encænia inſtituuntur. *Conſtituit*, ait hiſtoria, *Judas & fratres ejus & omnis Eccleſia Iſrael* (*d*). Hic ergo Eccleſia Summum Imperium habuit non proprie qua fidelis populus, ſed qua populus liber, quod hodie dici poſſet de Helvetiorum quibuſdam civitatibus, quæ populari Imperio tenentur. Inferius Summo Imperium, quod *αυτονομιας juris utendi ſuis legibus* nomine appellabatur, iidem Judæi non domi tantum, ſed & Alexandriæ, Damaſci, atque alibi ſæpius habuerunt cum coactione nonnulla, ſed quæ modo latius, modo anguſtius patebat. Interdum enim ſub eo Imperio comprehenſum erat jus *pœnarum capitalium*, interdum *flagra* tantum, nonnunquam ultima coactio erat *relegatio* e Synagoga, prout Regibus Chaldæis, Perſis, Syris, Ægyptiis, aut Romanis Cæſaribus, ſub quorum ditione erant, viſum fuit habenas ipſis laxare aut adducere. Hoc jure conceſsi Imperii Aſſueri temporibus ſuadente Mardochæo Judæi dies, *Sortium* qui dicuntur, Feſtos eſſe juſſerunt. Eodem jure conceſsi Imperii nituntur ea omnia quæ ductu Eſdræ ac Nehemiæ tam in ſacris quam in profanis rebus fuere conſtitutæ. Quod moneo, ne quis ad jus Eccleſiæ perpetuum atque immutabile perperam trahat. Sacrorum autem Miniſtros quod attinet, his Imperium divino jure, hoc eſt, ex ipſa Miniſterii iſtius ſive inſtitutione, ſive natura nullum deberi, ſatis oſtenſum eſt. Ut & illud, Summum Imperium cum tali Miniſterio eſſe *ἀσυγκλωστον inſociabile*.

12. Cæterum inferius Imperium a Paſtorali munere perpetuo ſegregatum eſſe debere numquam ſenſit vetus Eccleſia. Sed id quod paſtoribus tribuitur, nihil derogare Summo in Sacra Imperio Summarum Poteſtatum. Nam *directivum regimen*, quod in dando conſilio, & declaratione divini Imperii conſiſtit, omnino alterius eſt generis. Diverſo autem plane regendi genere non mirum eſt eundem regere & regi; nam Regem ſuadendo regit Conſiliarius; Juris naturalis peritus legem divinam decla-

(a) *Act.* 20. 7. 1. *Cor.* 16. 2. *Apoc.* 1. 20. (b) *Act.* 6. (c) 1. *Mach.* 12. 6. 14. 20. 28. *Joſ. Antiq. Jud.* 13. 11. (d) 1. *Mach.* 4. 59.

declarando: Medicus & Paſtor Eccleſiæ, modo utroque: ſed hos omnes Rex Imperio regit, & quidem ſummo. Unde mirum non eſt apud Patres ſæpe reperiri Regem præeſſe Epiſcopo, & Epiſcopum Regi, cum agatur de modis προστασιας *præſidentiæ* immenſum differentibus.

13. At quod ex conſenſu eſt regimen, quanquam conſtitutivam vim habet, plane tamen ſubeſt regimini Imperanti Summarum Poteſtatum, quod eo evincitur, quia *nemo* conſentiendo *plus juris in alterum*, aut in totam univerſitatem *transferre potuit, quam ipſe habuit*. Obligatio enim hæc ex ſingulorum libertate ortum quum habeat; latius quam ipſa libertas patere non poteſt. At ſinguli libertatem nou habent quicquam faciendi contra Imperium Summarum Poteſtatum, quibus *omnis anima ſubjecta eſſe debet* (*a*); his ſcilicet exceptis, quæ divino Imperio diſerte comprehenduntur. Ergo nec jus habent euſque ſemet obligandi. Adde quod duo regimina conſtitutiva eſſe non poſſunt, niſi ὑπαλληλα *ſubalterna*, cum alioqui futurum ſit, ut quiſpiam obligetur ad αντιστατα *contradictoria*, quemadmodum ſupra oſtendimus. Quæ cauſa fuit, cur paternum & ſacerdotale veteris Teſtamenti (numquam enim Aaronici Pontifices ſine Imperio fuere) Regio Imperio DEUS ſubjecerit.

14. Illud vero regimen quod ex publico jure Paſtoribus datur, cum non tantum ſubſit Poteſtatibus Summis, ſed ab ipſarum quoque Imperio quantum eſt emanet, Jus Summarum Poteſtatum non evertit, ſed comprobat. Per effectus enim cauſa cognoſcitur, & per quod res quæque talis eſt, id ipſum eſt maxime tale.

CAP. V.

DE JUDICIO SUMMARUM POTESTATUM CIRCA SACRA.

SUMMARIUM.

1. *Judicii vox explicatur*. 2. *Diſtinguitur in directivum & Imperativum*. 3. *Judicium de ſacris competere Summis Poteſtatibus*. 4. *Non obſtare quod falli poſſunt Summæ Poteſtates*. 5. *Non obſtare quod CHRISTUS eſt Judex ſummus*. 6. *Nec quod Scriptura tropice Judex dicatur*. 7. *Nec quod Paſtoribus & Eccleſiæ ſuum competat Judicium*. 8. *Ut recte exerceatur Judicium, requiri intelligentiam*. 9. *De ea ſufficienter conſequenda, non deſperandum Summis Poteſtatibus*. 10. *Requiri item pietatem*. 11. *Diſtinctio inter rectitudinem actus & validitatem: idque ad ſacra applicatur*. 12. *Judicium infidelium de rebus ſacris exemplis declaratur & Sacræ Scripturæ teſtimoniis*. 13. *Catechumenos non poſſe omnino a Judicio excludi*. 14. *Similitudine oſtenditur aliud eſſe de aptitudine quærere, aliud de jure*. 15. *Non*

(a) *Rom.* 13. 1.

15. *Non deferri Judicium Prophetis Novi Teſtamenti privative cum explicatione loci 1. ad Corinth. XIV. ỳ. 32.* 16. *Regum veteris Teſtamenti facta circa ſacra quatenus ut Regibus, quatenus ut Prophetis attribuenda: idque applicatur ad tempus Novi Teſtamenti.*

ADSTRUCTO Summis Poteſtatibus Jure Imperii circa ſacra, ea veniunt quæ ad rectum Juris hujus exercitium pertinent. Proxime autem ipſum Imperii actum præcedit Judicium. Eſt enim imperare voluntatis. Omnis autem actio voluntaria ut recta ſit, duplicem habere debet congruentiam; alteram voluntatis cum intellectu; alteram intellectus cum re ipſa. Quorum prius indicans Apoſtolus, *peccatum* eſſe dixit *quicquid non ex fide fiat* (a), ubi *fides* eſt *judicium approbans*; quod opponitur *conſcientiæ* condemnanti actionem, aut hæſitanti. Judicium primitiva ac genuina ſua ſignificatione denotat actum ſuperioris, quo inter duas partes id quod juſtum eſt definit. Eſt enim *Judicium* a judice; Judex autem *jus dicens*. Cœpit deinde proferri ad definitionem qualemcunque etiam internam in omnibus quæ contemplamur, aut agimus.

2. Circa agenda *Judicium* ita univerſaliter ſumptum duplex eſt: aut enim propriis actionibus præit, aut per actiones proprias refertur ad alienas: idque rurſus dupliciter; nam actiones noſtræ ad alienas referuntur, aut per modum intellectus, aut per modum voluntatis. Hinc fit ut judicium ad actiones alienas tendens, ſit aut Directivum, ſive per declarationem, ſive per ſuaſionem, aut Imperativum: Imperativum judicium diſtinxit Ariſtoteles (b) in νομοθετικον και δικαστικον *legislationem, & ſententiæ dictionem*, quorum illud eſſe ait περι τυ καθολυ *de univerſalibus*, hoc vero των αφωρισμενων και κατα μερος *de definitis, & ſingularibus*.

3. In hoc Imperativo genere *ſummum* abſolute *judicium* eſt *ſummi* abſolute Imperatoris, qui eſt DEUS. Reſtricte, hoc eſt, inter homines itidem *ſummum* ſit *Judicium* neceſſe eſt ejus qui *ſummum Imperium* habet, quem Summam Poteſtatem dicimus. Hujus enim leges reſcindere aut ſententias retractare ſuperiore Judicio nemini licet: etſi obedientia talibus legibus ac ſententiis non abſolute debeatur, ſed quatenus obediri poteſt ſine Imperii divini violatione. Sicut autem ipſum Imperium ad ſacra non minus quam ad profana extenditur, ita & Judicium hoc, ex quo & ſecundum quod imperatur. Neque obſtat quod nonnulli Reges aut Imperatores de Religione judicium videntur a ſe rejeciſſe. Nam partim quod ineptos ſe agnoſcerent, rejecerunt a ſe quod alioqui erat officii ſui; partim loquuntur de Judicio quod ſit αναμαρτητον *falli neſcium*, quale ſibi arrogat Pontifex Romanus. Atque hoc poſtremo modo tum ſua, tum Imperatorum veterum dicta explicat magnus Britanniæ Rex, cum negat *Reges eſſe doctrinæ judices falli neſcios*. Tantumdem autem de aliis negotiis non minus recte dixerit. Conſtantinus ſane a ſe judicium non removit, qui cognoſcere voluit ea, quæ ab Epiſcopis Tyri eſſent acta, recte ne an ſecus ſe haberent; nec Martianus (*), qui ſuum eſſe dixit negotium rectam & veram fidem omnibus declarare; nec Carolus Magnus (**), qui ſe controverſiæ Felicianæ arbi-

(a) *Rom.* 14. 23. (b) 1. *Rhet.* 1. (*) *A. D.* 451. (**) *A. D.* 794.

arbitrum vocat ; additque, *decernimus & DEO donante decrevimus*, *quid eſſet de ha* *Inquiſitione firmiter tenendum*.

4. Falluntur ergo qui fingunt hæc inter ſe adverſis frontibus pugnare : *poſſe ſal* & tamen *hominibus non ſubjici*, Imperii ſubjectione : neque vident qui hæc aſſeve rant uno ſe commento Judicia omnia, etiam Humanis de rebus, tollere. Nam qui eſt in quo non poſsint errare homines ; aut quod omnino poteſt eſſe judicium quod non aut ſummum ſit, aut aliud ſupra ſe habeat ? Cum ergo progreſſus in i finitum non detur, neceſſe eſt alicubi ſiſti, & proinde quorundam errores non *h mano ſed divino reſervari Judicio* (ut loquitur Ivo Epiſcopus Carnutenſis) ubi ta to diſtrictius ſunt puniendi, quanto minus fuerint divinis admonitionibus obnoxii Neque vero hoc ſummo judicio imperativo ſcilicet & humano poſito, ſequetur ſ eſſe paſtoribus & Chriſtianis ſingulis neceſſaria pietatis ac charitatis officia deſerere ſi ita faciendum Summa Poteſtas judicet. Non magis ſane quam abſtinendum alendo parente, ſi Rex impius jubeat. Ut enim ſupra explicatum eſt tum in ſacı tum in profanis rebus, neque jubentia, neque vetantia præcepta obligant ad age dum omittendumve aliquid contra legem DEI ſive naturalem ſive poſitivam, ſ dumtaxat ad patiendum, idque tum demum ubi pœna evitari niſi vi oppoſita n poteſt. Longe autem aliud eſt injuriam pati, aliud omittere actionem a DEO ir peratam, quod a viris alioquin ſagacibus confundi mirarer, niſi viderem id intu to ipſorum ſervire. Cætera quæ opponi ſolent de periculo mutandæ corrumpendæ Religionis, alio loco commodius ſolventur.

5 Summum Chriſti judicium huic, de quo agimus, judicio, non magis rep gnat, quam ejuſdem Imperium Summarum Poteſtatum Imperio : quod ſupra oſt diſſe ſatis eſt. Legislatio præmium pœnamque æternam vi ſua ſecum ferens, & ea lege ultima judicatio ſolius eſt Chriſti, Medio tempore interſatur Chriſtus ſpiritum ſuum judicio divino : neque tamen ſequitur id judicium actio hum an niſi intercedente judicio humano : quod judicium, ut ad actiones privatas Chriſ ni cujuſque, ita ad publicas actiones & privatas quæ publico Imperio reguntu publicarum eſt Poteſtatum, & quidem Summarum in ſummo gradu. Vidit jam pridem Brentius, cujus hæc verba ſunt (*a*): *ut privatus privatam*, *ita Prin publicam habet de doctrina Religionis poteſtatem judicandi & decidendi*. Et i *Judicio opus eſt præſertim Principum*, *ut ſciant quam doctrinam & privatim ad ſ ſalutem æternam*, *& publice in populo DEI tueri debeant*.

6. Scripturam *Judicem* qui faciunt, recte ſentiunt : ſed figurate loquuntur. N exactam verborum rationem ſi ſequimur, Scriptura eſt *norma judicandi* ; quam autem *Idem eſt ſui regula*. Similis eſt figura cum *Lex* dicitur *neminem ju care inauditum* (*b*): & cum Chriſtus dicit fore ut *ſermo*, quem loquebatur, incred die ultimo *judicet* (*c*).

7. Paſtoribus & aliis, qui *ſenſus* in Scriptura *exercitatos habent*, Eccleſia quoque cœtibus, ſed imprimis auguſtiſsimo quodam modo Eccleſiæ Catholicæ j cium de ſacris competit. *Unuſquiſque* enim, teſte Ariſtotele, *recte judicat ea cognoſcit*, eorumque eſt optimus Judex. Sed hoc *Judicium* alterius eſt generis

ec

(a) *Prolog.* (b) *Joan.* 7. 51. (c) 12. 48.

Digitized by Google

eo de quo agimus: aut enim propriis dumtaxat actionibus præit, aut alienis quoque, ſed dirigendo, ut diximus, non imperando. Diverſo autem ut regendi, ita & judicandi genere poſſunt iidem ſibi mutuo præeſſe & ſubeſſe, ut Rex medico, medicus Regi: atque ita abſurdum non eſt dari duo *Judicia Summa*, ſed generum diverſorum, quale eſt in ſacris *Judicium Directivum* Eccleſiæ Catholicæ, & *Imperativum* Summarum Poteſtatum. Nam nec illo Judicio inter humana ullum eſt majus *auctoritate*, neque hoc ullum majus *poteſtate*.

8. Cum vero Judicio duæ res obeſſe ſoleant, ignorantia & pravi affectus, ſequitur ut judicium ſibi competens recte exerceat is qui Summo Imperio fungitur, opus illi eſſe & intellectu rerum ſacrarum, & animo vere religioſo: quæ duo ita inter ſe devincta ſunt, ut & religio ſapientiam adaugeat, & religionem ſapientia, quod a Lactantio demonſtratur. Extat apud Tacitum egregia voti formula pro Imperatore concepti, ut *DEUS ipſi intelligentem humani divinique Juris mentem daret*. Quanto autem divina præſtant humanis, tanto Summæ Poteſtati glorioſior, utilior, atque etiam magis neceſſaria eſt divinarum quam humanarum rerum cognitio. Ideo tam ſollicite Regi imperatur (*a*); *ut exemplum legis ſibi ipſi deſcribat, idque penes ſe adſervet, & in eo legat omnibus diebus vitæ ſuæ*. Et Joſuæ edicit DEUS (*b*), *ne diſcedat liber iſte legis ab ore tuo, ſed meditare in eo noctu & interdiu*. Et in Pſalmo 2. verſ. 10. qui Chriſtiana tempora aperte reſpicit, *Intelligite Reges, erudimini Judices terræ*. Paruerunt his monitis Pii Reges Hebræi olim, poſtea Chriſtiani: Hinc Theodoſius & Valentinianus (*c*): *Inter cæteras ſollicitudines quas amor publicus pervigili nobis cogitatione indixit, præcipuam Imperatoriæ Majeſtatis curam eſſe proſpicimus Religionis indaginem, cujus ſi cultum retinere potuerimus, iter proſperitatis humanis aperitur inceptis*. Theodoſius ad Hormiſdam, *Inquiſitio veræ Religionis præcipua eſt ſollicitudo Imperialis majeſtatis*. Et Juſtinianus ad Epiphanium (*d*), *Nos maximam habemus ſollicitudinem circa vera Dei dogmata & circa ſacerdotum honeſtatem*. Et Ricaredus Hiſpaniæ Rex, *At nunc, beatiſſimi Sacerdotes, non in iis tantummodo rebus diffundimus ſolertiam noſtram, quibus populi ſub noſtro regimine poſiti pacatiſſime gubernentur & vivant, ſed etiam in adjutorio Chriſti extendimus nos ad ea quæ ſunt cæleſtia excogitare, & quæ populos fideles efficiunt, ſatagimus non neſcire*. Arnulphus Lexovienſis Epiſcopus in Synodo ita loquitur, *Juſtitia Regiæ Majeſtatis per diſcretionem ſcientiæ dirigit & informat; informat ad virtutem, dirigit ad ſalutem*. Oſtendunt iſta tum præcepta, tum exempla rerum ſacrarum cognitionem in Regem cadere.

9. Sunt tamen qui objiciant fieri non poſſe ut, qui tanta negotiorum mole diſtringitur, uni alicui parti vacet. Nos vero reſpondemus, quaſi naturaliter inter ſe cohærere cognitionem univerſalium & nobiliſsimæ partis. Ita Metaphyſicus omne id quod eſt conſiderat, & ſpeciatim inſuper mentes incorporeas. Ita phyſicus omne id quod movetur, præcipue vero cælum. Eodem igitur modo Reipublicæ Architectus omnia quidem Reipublicæ ſtudia generatim, ſpeciali autem ſollicitudine res ſacras debet intueri. Neque vero ſacrorum cognitio res tam intricata eſt, quâm eam qui-

(a) *Deut.* 17. 8. (b) *Joſ.* 1. 8. (c) *Nov. de Judæis. A. D.* 439. *Jan.* 31. (d) *A. D.* 515. *a Theodoſii morte* 65. *Nov.* 6. *A. D.* 535. *A. D.* 589.

Digitized by Google

quidam videri volunt, *Theologia*, inquit Nazianzenus, *& Religio res eſt ſimplex* «
nuda, ſine magno artificio divinis conſtans teſtimoniis, quam tamen prave quidam
convertunt in artem difficillimam. De iis loquor quæ ad corpus ipſum fidei Rel
gioniſque pertinent. Nam ſunt & alia partim Metaphyſica, partim Hiſtorica, pa
tim etiam Grammatica, quæ a Theologis ſolent magnis contentionibus & clamor
bus agitari: quibus implicari Regis animum minime neceſſe eſt, non magis fa
quam Juris apicibus, cum tamen τα πρωτα Juris omnino Regi cognitu ſi
neceſſaria. Tenere ille debet, quod, ut prudentiſſimus ait hiſtoricorum
difficillimum eſt, ex ſapientia modum. Eſt quædam etiam ſciendi intempe
rantia.

Ο χρησιμ' ειδως ουχ' ο πολλ' ειδως, σοφος.
Non multa qui ſcit, ſed quod eſt ex re, ſapit.

Quod omnibus dicit Apoſtolus, debere eos φρονειν εις το σωφρονειν *ſapere ad ſo*
brietatem (*a*) præcipue ſibi dictum putent Summæ Poteſtates. Nam quæ ut itide
ait Apoſtolus (*b*), *controverſias magis præbent, quam ædificationem Dei, quæ e*
per fidem, tuto & decore ſeponent. *Nec enim quicquam*, ut olim Seneca dixit
minus convenit quam ſubdola iſta calliditas animis conantibus magna. Cæterum i
his, quæ ſcire Summam Poteſtatem expedit, quæque ſcire ſatis eſt, non deerit ip
auxilium divinum, quo ſupplebitur facillime etiam quod alioqui per temporis ang
ſtias eſſet defuturum. Veterum quidam dixit, *plura ſe precando quam legendo did*
ciſſe. Non eſt ſurdus DEUS ad has Eccleſiæ preces; *DEUS judicia tua Re*
da, & Juſtitiam tuam filio Regis (*c*). *Sapientiam tuam abſtruſam ſcire me feciſti*
inquit David (*d*). Adoleſcens erat Salomon, neſcire ſe fatebatur *quomodo greſſus ſu*
regeret (*e*), perculerat ipſum populi multitudo, negotiorum moles: *Quis*, inquit
judicare poterit populum iſtum tantum? DEUM igitur orat, largiatur ſibi *cor i*
telligens ad judicandum populum; ad diſcernendum inter bonum & malum. Qu
Deus? *Quando*, inquit, *non longævitatem, non opes, non animam inimicorum p*
ſtulaſti, ſed intelligentiam ad audiendum judicium, ecce feci juxta verba tua: E
ce dedi tibi cor ſapiens & intelligens. Deus & natura, ut dici ſolet, non deſu
in neceſſariis. Quare cum a DEO Imperia ſint ordinata & quidem præcipue
veræ religionis tutelam, quid tam convenit divinæ bonitati, quam ut pie orantib
ea ſuppeditet, quæ ad functionem recte obeundam ſunt neceſſaria? Neque enim cr
dibile eſt, ſine quibus recte imperari nequit, cuipiam oranti negaturum, qui in v
teri fœdere ſæpe etiam peculiari prophetiæ dono Poteſtates inſtruxerit. Salomon
parabolis (*f*): *Vaticinatio inſidet labiis Regis, in judicio non prævaricatur*
ejus. Cum Moſes Dux ſummus, idemque ſummus Propheta Synedrion inſtituiſ
LXX. virûm, dicitur DEUS *de Moſis ſpiritu ſepoſuiſſe* quod illis inderet: factur
que ut *reſidente ſuper ipſos Spiritu* prophetas agerent ſinguli (*g*). Moſi in Duca
ſucceſſit Jeſus Nuni Filius, *plenus & ipſe ſpiritu ſapientiæ* ex quo manus i
impoſitæ fuere (*h*). Saul in Regem unctus impletur prophetico ſpiritu, & *mutat*

(a) *Rom.* 12. 3. (b) 1. *Tim.* 1. 4. (c) *Pſal.* 72. 1. (d) 51.
(e) 1. *Reg.* 3. 7. (f) *Proverb.* 16. 10. (g) *Num.* 11. 17. & 25.
(h) *Deut.* 34. 9.

Digitized by Google

in virum alium: ita enim loquitur Scriptura. David ex quo Rex, ſemper propheta: nec minus Salomon: plane ut qui hiſtoriam veteris Teſtamenti diligenter evolverit, plures ſit reperturus *Principes Prophetas*, quam *Prophetas Sacerdotes*. Sed hæc illo nimirum tempore, quum *DEUS multifariam* multiſque modis locutus eſt patribus per prophetas (a); Illis indens & patefaciens per illos voluntatis ſuæ arcana. *Ultimis vero diebus per Filium locutus eſt*, in quo DEUS Pater omne ſuum de ſalute humana conſilium aperuit. Poſt hunc non jam plures Magiſtri, ſed unus Magiſter Chriſtus (b), *ex cujus plenitudine* omnes *accepimus*. Non igitur ulla jam (ut olim) nova requiritur patefactio, ſed patefactæ voluntatis perpetua promulgatio; Nec eſt quod de obſcuritate aut ſubtilitate quiſquam queratur; *prope nos verbum eſt in ore noſtro, in corde noſtro* (c). Neque cuiquam tecta eſt hæc doctrina, niſi cui Satanas mentem *excæcaverit* (d). Ideoque *omnes*, ut modo attigimus, dicuntur *a DEO edocti*, omnes *DEUM cognoſcentes*, impleto ſcilicet eatenus per Chriſtum voto Moſis, qui optaverat *ut populus omnis prophetæ eſſent* (e). Quod ſi Chriſtianis omnibus, in quibus tot ſunt rudes & occupati, qui manuum perpetuo labore victum ſibi quæritant, facilis & parata eſt Evangelicæ doctrinæ intelligentia, quid eſt quod a tam generali beneficio Reges poſſit excludere; præſertim cum Apoſtolus univerſale enunciatum *velle ut omnes ad agnitionem veritatis veniant* (f), ſpecialiter applicet Regibus? Hac fiducia incenſus Theodoſius Imperator, cum inter plurimas ſectas in fidei cauſa Judicium proferre deberet, in arcano divinam opem imploravit, quæ imploranti non defuit. Non defuit eadem Juſtiniano, qui talem edidit fidei confeſsionem, ut vere dixerit Contius, *a nullo Patrum Epiſcoporumve editam aut pleniorem aut luculentiorem*. Et ſane tum quæ ad ſalutem credita factuque ſunt neceſſaria, tum quæ etſi neceſſaria non ſunt, magnum tamen in Eccleſia momentum habent, ea & pauca ſunt numero, & obvia ſe cuique præbent, clare nempe emicantia, primum quidem in ſacris literis, deinde vero in perpetuo purioris Eccleſiæ conſenſu. Cætera vix eſt ut Summæ Poteſtati negotium faceſſant. Et tamen, ſi quid inopinum minuſque præmeditatum emerſerit, quod in profanis ſæpius quam in ſacris accidit, ſumat tempus & fida conſilia. Illud Heſiodi meminiſſe debemus,

> Οὗτος μεν πανάριϛος ὃς αὐτος παντα νοησει,
> Εσθλος δ' αυ κακεινος, ὃς ευ ειποντι πιθηται.
> *Ille quidem ante omnes per ſe ipſe quid utile, quid non*
> *Qui videt . . . . . .*
> *Qui bene conſultis didicit parere, ſecundus*.

10. De cognitione hactenus. Pars altera quam in Summa Poteſtate requirimus, eſt pietas. Nulla ſane virtus magis regia. Hinc Hebræorum Regi præcipitur, *ut diſcat timere DEUM, & obſervare verba Legis* (g). Joſuæ, *ne ab eo præſcripto diſcedat dextrorſum aut ſiniſtrorſum* (h): nec aliud Regibus toties inculcant ſancti Vates. Duo ergo vitia fugienda Summæ Poteſtati: Primum & ante omnia μεγιϛη

(a) *Hebr.* 1. (b) *Matth.* 23. 8. (c) *Rom.* 10. 8. (d) 2. *Cor.* 4. 3. 4. (e) *Num.* 1. 29. (f) 1. *Tim.* 2. 4. (g) *Deut.* 17. 19. (h) *Joſ.* 1. 7. 8.

νοσων αθεοτης maximum vitiorum impietas; deinde vero *Superſtitio*, quæ animu effœminat & generoſa conſilia evertit. Optime ſibi ab utroque abrupto cavebit, illud Apoſtolicum ſæpe cogitet (a), *Finis mandati eſt charitas ex mundo corde conſcientia bona & fide non ſimulata: a quibus nonnulli, ut a ſcopo aberrantes di vertunt ad vaniloquentiam, volentes eſſe legis doctores, cum non intelligant ea qu loquuntur, nec ea de quibus adſeverant.*

11. Diximus quæ ad recte exercendum Imperium in Summa Poteſtate requiran tur. Cæterum diligenter notandum eſt requiri iſta, ut tota actio Imperantis ſit re cta, non ut actus ſit ratus, quæ duo diligenter diſtinguenda ſunt. Exempli gratia Judex aliquis juris imperitus ſententiam protulit, peccavit ille, neque tamen null eſt ſententia, ſed niſi appellatio ſubſequatur, tranſit in rem judicatam. Privatus cu bonis interdictum non eſt, temeraria largitione rem ſuam donavit alteri, vitioſ eſt actio; valet tamen alienatio. Si æquo duriores ſint parentes in liberos, Domin in ſervos, culpa non carent; neque eo minus tamen ipſorum Imperiis obtemperan dum eſt. Et mille ſunt alia ejuſmodi. Cauſa hæc eſt, quod ut ratus ſit actus pauciora requiruntur quam ut recta ſit actio. Nam ut recta ſit actio, neceſſe e ut procedat ex intellectu bene informato, & honeſto animi propoſito; deinde u adſit modus & circumſtantiæ debitæ; Ut actus ſit ratus nihil aliud requiritur ni ut ſit in jure agentis. Jus hic vocamus facultatem moralem, quam juſtitia ſpeciali conſiderat, quale eſt *Dominium*, *Imperium*, *Jus habendæ ſervitutis*, *Jus activum obligationis*. Eſt autem actus aliquis extra *jus agentis* aut abſolute aut relate. Ab ſolute extra jus agentis ſunt omnia quorum effectus ſunt illiciti per ſe, aut ex leg jam exiſtente: Relate, quorum effectus, etſi liciti ſunt, non tamen ſubſunt poteſtat agentis. Quare naturaliter & ſecluſa lege poſitiva nullus actus eſſe poteſt irritus niſi cujus effectus aut vitium habeat inſeparabile, aut extra jus ſit agentis. Prior modo irritum eſt Imperium Patris, Domini, Regis, quo quis jubetur mentiri, au Idolum adorare. Poſteriori modo irritum eſt Imperium Domini in ſervum alienum Regis in non ſubditum; Item cujuſcumque hominis in actiones mere internas, & quæ ad externas nullo modo referuntur. Concludimus ergo vitium, quod in intel lectu ſit aut in animo, imperandi actum non reddere irritum; ac proinde cum conſtet per ignorantiam veræ Religionis, aut etiam affectum veræ Religioni con trarium, nec patrem paterno, nec maritum maritali, nec Dominum Dominico, ne Regem Regio jure excidere.

12. Sequitur rata eſſe etiam de Sacris Imperia Summarum Poteſtatum, quæ d rebus divinis non recte ſentiunt, aut DEUM non recte colunt, modo cum leg DEI non pugnent: quod exempla quoque evincunt. Impius erat Pharao, non auſu tamen Hebræorum populus ad ſacrificandum fines Ægyptios egredi, niſi ejus per miſſu. Quia ſcilicet ipſum quidem ſacrificium erat a DEO imperatum, ac proind extra jus Regis, ſed locus divina lege indefinitus, ac proinde non exemptus obe dientiæ quæ Regi debebatur. Nabuchodonoſorem veræ Religionis ſenſu penitus im butum fuiſſe nemo, arbitror, adſeveraverit. Hujus lex ut de colendo idolo irrita ita de probris non afficiendo DEO Iſraelis proba ac rata. Cyrum & qui poſt eun

Perſi

(a) 1. *Tim.* 1. 6. 7.

Digitized by Google

Perſis imperarunt, falſo Deorum cultu implicitos fuiſſe, loquuntur hiſtoriæ: tamen horum ſine venia nefas Hebræis Templum DEO vero reponere. Quamquam vero Pii octas inter ſe occaſione ſacrorum controverſias alio quovis modo componendas potius cenſuerunt, quam ut alienis a vera fide cognitio earum deferretur, tamen & vocati ab aliis Judices eos agnoverunt, & temporum neceſsitate eo ſæpe adducti ſunt, ut ipſi eorum judicia implorarent, gnari ſcilicet jus Judicandi illis etiam competere poſſe, qui aptitudinem ad recte judicandum requiſitam non habeant. Controverſia de Templo Hieroſolymitano & Garizitano a Judæis & Samaritanis Ptolomæo Rege Ægypti Judice diſceptata eſt, & quidem ex lege Moſaicâ (*a*). Quanquam enim Rex ipſe Moſaicis inſtitutis non adhærebat, judicare tamen poterat, recteque judicavit utrum Templum, uter cultus, utrum ſacerdotium ei legi congrueret, ex qua faciendum judicium inter partes conſtabat. Impia erat pars Judaici Synedrii Apoſtolorum tempore: non tuentur ſe fori exceptione Petrus & Joannes: imo aperte Judices agnoſcunt. *Judicamur*, inquiunt, *de beneficio in hominem infirmum collata* (*b*). Status controverſiæ erat, *An liceret ſanare quemquam in nomine JESU*; probat licere Petrus, quia JESUS a DEO conſtitutus eſſet caput Eccleſiæ, *auctor ſalutis*, idque ipſum reſurrectione ipſius & antegreſsis oraculis confirmat. Cum vetaretur ab ipſis *docere in nomine JESU*; *ipſi*, inquit, *judicate an DEO magis parendum quam hominibus*. Non deerat ergo ipſis Judicandi poteſtas de re graviſsima, *an JESUS eſſet MESSIAS*. Et ſi ex vero Judicarent, rata fuiſſet, quamquam impiorum, ſententia. Impius erat Felix, ſed Romani Imperatoris vicem gerens: accuſatur apud eum Paulus a Tertullo; plura illi objiciuntur crimina, inter cætera quod *Princeps eſſet ſectæ Nazaræorum* (*c*). Negat alia, hoc fatetur, nempe a ſe *DEUM coli ſecundum eam viam, quæ ſecta diceretur*. Quæritur ergo, an hoc crimen ſit? & hoc unum eſt τῶν κρινομένων *eorum de quibus quæritur*, *Judicor*, inquit, *de reſurrectione mortuorum*, hoc eſt, de capite præcipuo fidei. Eadem mox controverſia apud Feſtum agitata, in quo Jus judicandi Paulus agnoſcit, *hic*, inquit, *oportet me judicari*. Rurſus injuriam Judicis metuens, *Cæſarem appellat*, ſummum ſcilicet ex jure Judicem, apud quem cauſam egit non ſuam tantum, ſed & Evangelii. Quærebatur enim an crimen eſſet docere Evangelium. Negabat Paulus hoc argumento, quod Evangelium vera ac ſalutaris eſſet doctrina; hac de cauſa judicem cum Imperio agnoſcit optimus Apoſtolus Principem peſſimum: qui ſi Paulum, ut debuit, abſolviſſet (quod in prima actione feciſſe a multis creditur (*d*)) rata fuiſſet ejus ſententia, & omnino jus feciſſet contra Judæos. At cum illum & in illo Evangelium condemnavit, irrita fuit ſententia, nempe, ut Paulus ita docere deſiſteret: rata vero ne pœnam expetenti reſiſteret (*e*). Juſtinus Martyr, aliique Chriſtianorum doctiſsimi, libellos Imperatoribus non Chriſtianis obtulerunt, nimirum ut Chriſtianæ fidei veritatem illis Judicibus approbarent. Cum Paulus Samoſatenus ab Apoſtolica doctrina immenſum deſciſceret, & tamen poſſeſsionem Epiſcopatus Antiocheni vellet retinere, res ad Aurelianum Imperatorem delata eſt, alienum a Chriſtiana fide, qui (re cognita) decrevit Paulum Epi-

(a) *Joſ. Antiq. lib.* 13. c. 6. (b) *Act.* 4. (c) *Act.* 24.
(d) 2. *Tim.* 4. 16. 17. 18. (e) *Euſeb. Hiſt.* 2. 22.

Epiſcopatus poſſeſsione dimovendum (*a*). Quæſtio hic erat, an Paulus Samoſatenus congruentia legi doceret. Facile enim conſtat non pio quidem ſed æquo ſatis Imperatori, non eſſe in Epiſcopatu Chriſtiano tuendum qui Chriſtianæ religioni contraria doceret; neque obſcurum eſſe poterat, quid Apoſtoli, quid Apoſtolorum ſucceſſores Eccleſias omnes edocuiſſent de Mundo per Chriſtum Condito, de *Verbo* quod *ab initio erat*, & quod *poſtremis temporibus* in carne humana Mundo apparuerat. Archelaus Epiſcopus contra Manetem hæreticum (unde Manichæis nomen) diſputavit (*), Marcello viro illuſtri Judice, qui aſſeſſores ſibi illius Judicii elegerat Philoſophum, Medicum, Grammaticum & Rhetorem, omnes paganos. Athanaſius (1) Laodiceæ contra Arrium (2) fidem Catholicam defendit, Probo gentili Judice, vice Imperatoris præſidente, qui & cauſam Athanaſio adjudicavit. Nimirum cum inter partes conſtaret ex Evangelica fide faciendum de ipſorum doctrina Judicium, prolatis libris facile conſtitit ea lege nec multitudinem Deorum, nec Synionem admitti. Idem Athanaſius, aliique Pii Antiſtites apud Conſtantium, apud Jovinianum (3) averſiores a vera fide Principes, cauſam τȢ ὁμȣσιȣ *ejuſdem eſſentiæ* agere non dubitarunt. Idem poſtea ſæpiſsime fecerunt recte ſentientes Epiſcopi. Cum Vandali Africam obtinerent, paratus fuit Eugenius Catholicæ fidei Epiſcopus, Hunnerico Rege, Arriano Judice, contra ipſos Arrianos diſputare, ſed ab illis conditio repudiata eſt. Etiam orto Romæ certamine, Epiſcopi res delata eſt ad Judicium Regis Theodorici, ut Anaſtaſius loquitur; is autem erat Arrianus. Inſignis eſt locus Confeſſionis Baſileenſis: *Quilibet Chriſtianus Magiſtratus omnes vires eo dirigit, ut apud ſuæ fidei commiſſos nomen DEI ſanctificetur; regnum ipſius propagetur; ipſiuſque voluntati cum ſeria exſtirpatione ſcelerum vivatur; hoc officium gentili Magiſtratui injunctum fuit, quanto magis Criſtiano Magiſtratui commendatum eſſe debet, ut vero DEI Vicario?* Quid Eccleſiæ Belgii reformatæ hac de re ſenſerint, quantumque ab earum ſententia nonnulli hodie abeant, qui ſe ut unicos Eccleſiarum patronos venditant, ex libello apparet, qui Philippo Hiſpaniarum Regi, tunc cum maxime in Eccleſias ſævienti, oblatus eſt: *Tuum eſt*, inquiunt Eccleſiæ, *judicare*. *Tuum erroribus te, quantumvis adultis, opponere*. *Tuum, quamquam a veritate adhuc alienus*. *Tuum, quamquam veritati infeſtus es*. *Jus hoc tibi DEUS dedit: & ſi jure tuo utaris, poteſt te DEUS magis magiſque aptum huic officio reddere*. Similia videre eſt in Calvini Epiſtola ad Franciſcum Regem, ubi de religionis cauſa integram ab ipſo cognitionem poſtulat, rem clamans dignam ipſius tribunali. Et quidni ita loquerentur Eccleſiæ piique Doctores, qui ſcirent Sergium Paulum Proprætorem virum fuiſſe intelligentem, Chriſtianum non fuiſſe, cum inter Paulum Apoſtolum & Elyman Magum Judex ſederet, ſed inter judicandum factum eſſe ut crederet (*b*): quod & Regi Agrippæ pro tribunali juxta Romanum Præſidem ſedenti, paulo minus

(a) *Domus Epiſcopalis poſſeſſionem poſt damnationem doctrinæ, & exauctorationem a Synodo factam retinebat. Vide Euſeb. lib. 7. cap. 30.* (*) *Anno circiter.* 275. (b) *Act.* 13.

(1) *Finxit id Virgilius Tapſ. anno ab Athanaſii obitu circiter* 122.

(2) *Non ſolum contra Arrium, ſed etiam contra Sabellium antequam naſceretur Athanaſius mortuum.* (3) *Jovinianus inter averſos non fuit.*

Digitized by Google

nus evenerat; *Propemodum*, inquit, *mihi perſuades ut Chriſtianus evadam* (*a*). Et cum narratur Proconſul Achaïæ Gallio judicium de legis Judaïcæ quæſtionibus a ſe rejeciſſe, apparet non in laude id, ſed in vitio poni; inde enim factum ut illatas Soſtheni injurias vindicare negligeret (*b*). Quamquam ergo homo ſpiritu divino regenitus aptiſsimus ſit rerum ſpiritualium Judex, & omne rectum de rebus divinis judicium divinitus homini contingat: tamen illuminationis donum, quod intellectum ſpectat (in quo eſt judicium) multis etiam non regenitis dari, nemo hactenus negavit. Neque a quoquam reprehenſus antehac eſt Auguſtinus, cujus hæc exſtat & quidem in libro (*c*) in quo gratiam operoſe defendit, ſententia: *Apparet habere quoſdam in ipſo ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant*. Et ſane quî poteſt dici nullis niſi vere credentibus de ſacris rebus verum judicium competere, cum ad ipſam fidem non veniatur niſi judicio? Itaque omnibus dictum eſt, *Scrutamini ſcripturas* (*d*), & laudantur Beroenſes, quod audita Pauli & Silæ prædicatione *ανεκρινον τας γραφας ſcrutati ſunt ſcripturas* (*e*), an res ita ſe haberet. Non eſt autem *ανακρινειν ſcrutari*: cui non adſit *το κρινειν judicium*: ideoque Syrus interpres ſenſum recte expreſsit: *Dijudicantes ex Scriptura*.

13. Si ergo nondum credentibus jus de ſacris judicandi aliquod competit, privatis quidem ad actus privatos, Poteſtatibus autem ad actus publicos; quanto minus a judicio par eſt eos excludi, qui veræ doctrinæ adſentientes, animi quadam infirmitate a participatione Sacramentorum adhuc abſtiuent, præſertim cum Conſtantinus Imperator, probantibus & laudantibus Epiſcopis, leges de ſacris tulerit, Synodos convocaverit, in Synodo & poſt Synodum judicaverit, inter Catholicos quoque & Donatiſtas Judex ſederit, nondum baptizatus? Quod & Valentiniano accidit, qui, cum de ſacris plurimas tuliſſet leges, ſine baptiſmo hac vita exceſsit. Multo autem minus ferendum eſt Summis Poteſtatibus Judicium hoc obtentu eripi, quod non ſint ſatis peritæ omnium earum rerum quæ a Theologis ſolent diſputari: quæ ratio ſi valet, quis non videt, quam multi Paſtores etiam boni & fideles omni judicio priventur? Poteſt enim Paſtoris partes ſatis recte aliquis explere, qui tamen doctoris muneri par non ſit.

14. Deinde ſi id argumentum admittitur, eodem jure Legum periti in partes civilium Judicum involabunt: ſunt enim ad judicandum aptiores. At contra videmus de teſtamentis & contractibus, rebusque aliis Judices ſedere in Urbibus, multoque magis in agro, bonos magis quam juriſperitos. Quid quod in quæſtione de homicidio judicandum eſt ſæpe ei qui medicinam non didicerit: quod vulnus ſit lethale, quod non, poſsintne in menſem undecimum partus differri, multaque alia ejuſmodi. E quibus apparet non eſſe *aptitudinem judicandi* cum *jure judicii* publici ſive imperativi confundendam. Neque enim aut aptiſsimus jus iſtud habet, aut qui per ſe aptus non eſt, jus ipſum amittit. Felices fore dixit Civitates Plato, ſi aut Philoſophi regnarent, aut Reges Philoſophi fierent. Neque tamen Philoſopho licet Regium Solium invadere, neque Rex ideo regni jure excidit, qui ſapientiæ operam non dedit.

15.Vi-

(a) *Act.* 26. 28. (b) *Act.* 18. 14. (c) *De Bon. perſev. cap.* 14. (d) *Joa.* 5. 30. (e) *Act.* 17. 11.

15. Video illud objici, *Spiritus Prophetarum Prophetis ſubjectos eſſe* (a): Veteres multi tum Græci tum Latini eum locum ita ſunt interpretati, quaſi diceret Paulus, non debere eos qui prophetiæ afflatum ſentiunt, omnes ſimul eodemque momento ad populum loqui; ſed exſpectandum alteri dum alter qui loqui cœperit ſermonem abſolverit: neque eſſe quod quiſquam dicat, non poſſe a ſe dona ſpiritus impediri, cum nequiquam arreptitiis ſint ſimiles, quos afflat DEI ſpiritus, ſed iſtorum donorum uſus a DEO hactenus ſubjectus ſit eorum arbitrio quibus conferuntur, ut ordinis & ædificationis cauſa, aut exſeri poſſit aut ad tempus inhiberi, alioquin enim *DEUM* cauſam fore *confuſionis*, cui tamen certum ſit pacem & ordinem maxime placere. Hanc interpretationem cum ſeries verborum Apoſtoli minime repudiet, cur rejicere debeamus non video. Neque tamen interpretatio altera, quæ tradit Prophetas pati debere, ut alii itidem Prophetæ de ipſorum prophetiis judicent, ad hanc rem quicquam facit. Nam primum, cum illud donum ſingulare prophetiæ, ut & ſanationum & linguarum, inchoandæ Eccleſiæ mirifica DEI virtute conceſſum fuerit, non poteſt a re quæ dudum deſiit ad noſtra tempora argumentum recte produci. Et ut maxime iſti admirabili dono, quod ex futurorum quoque prædictione certo cognosci poterat (b), conferre liceat qualemcumque Theologicarum rerum peritiam humano labore acquiſitam, non tamen obtinebunt, quod volunt, qui ad Paſtores omnes & ſolos hoc trahunt. Nam & paſtores multi ſunt rerum Theologicarum non nimium periti, & quidam extra Paſtores earundem rerum periti reperiuntur. Poſtremo, cum diverſa ſint, ut ſupra diximus, Judiciorum genera, uno poſito cætera non tolluntur. Judicat de morbo aut vulnere Medicus, judicat & Judex, ſi res in forum deducta ſit, judicat æger ipſe. Etiam cum Prophetæ in Apoſtolica Eccleſia judicarent, dictum eſt ſingulis Chriſtianis, *δοκιμαζετε τα πνευματα probate ſpiritus*: quin & regulam addit Joannes (c), ex qua fideles ſinguli Spiritum DEI a ſpiritu Antichriſti internoſcerent. Cui reſpondet illud Pauli ad Theſſalonicenſes: *Spiritum ne exſtinguite, Prophetias ne pro nihilo habete, omnia explorate, quod bonum eſt, retinete* (d). Explorare autem hoc & internoſcere procul dubio judicii actus eſt. Et in illo Apoſtoli loco (e), *Duo aut tres Prophetæ loquantur*, οἱ ἀλλοι διακρινετωσαν *ceteri dijudicent*; Patres antiquiſſimi *cæterorum* vocabulo non Prophetas alios, ſed omnes e populo intelligunt: non ſine magna ratione, cum alibi (f) quoque διακρισιν πνευματων *diſcretionem ſpirituum*, ab ipſo dono prophetiæ diſtinguat idem Apoſtolus; unde apparet aut donum quoddam Chriſtianis commune ab ipſo intelligi (nam & fidem diſtinctam a dono miraculorum donis annumerat) aut eximiam quandam facultatem judicandi de Prophetiis quæ quibuſdam non prophetis contingeret. Ipſe Apoſtolus Paulus Corinthios de eo, quod loquitur, jubet *judicare* (g). Sancti quoque Patres ad populi totius judicium ſæpe provocant, ut Ambroſius (h), *Iſte populus judicet cujus in corde lex eſt divina*. Hæc eo attulimus, ut pateat nullo unquam tempore judicium de rebus ſacris & doctrina penes ſolos Prophetas fuiſſe.

16. Ex antedictis intelligi poteſt, quale ſit illorum effugium qui ad deprompta de ve-

(a) 1. *Cor.* 14. 32. (b) *Deut.* 18. 22. (c) 1. *Epiſt.* 4. 1. (d) 1. *Theſſ* 5. 18. 19. 20. 21. (e) 1. *Cor.* 14. 29. (f) 1. *Cor.* 12. 5. (g) 1. *Cor.* 11 (h) *Ep.* 33.

de veteri fœdere argumenta ita excipiunt, ut dicant quæ a Regibus facta ſunt, facta non ut a Regibus, ſed ut a Prophetis. Nam ſi prophetiæ nomine mandatum DEI ſpeciale ipſis inſinuatum intelligunt, hoc quidem de factis, in quibus hoc non exprimit Scriptura, mera eſt ariolatio, non firmitate tantum carens, ſed & probabilitate deſtituta. Quid enim ſpeciali mandato opus, ubi lex communis exſtat, niſi forte apud officii ſui negligentes? Sin prophetiæ nomine clariorem quandam voluntatis divinæ obſcurius illis temporibus propoſitæ intelligentiam ſignificatam volunt; libenter fatebimur illos ut Prophetas (quando ita loqui jubemur) certius ſciſſe quid eſſet imperandum; imperaſſe autem ut Reges: Ideoque Scriptura ſacra in rerum iſtarum narratione, nomine proprio non contenta, nomen addit *Regis*: ut ſignificaret Jus agendi a Regio Imperio proficiſci: Ideoque Regibus imitandum proponi. Quare nos quoque dicamus, ſi quid de Sacris imperant Reges Chriſtiani, jus imperandi habere ut *Reges*, peritiam ut *Chriſtianos*, hoc eſt, ut edoctos a DEO, quorum mentibus inſcripta eſt Lex divina, multo clarius quam olim Regibus & Prophetis: *Multa enim Reges & Prophetæ voluerunt videre, quæ Chriſti diſcipuli viderunt, nec viderunt: & audire quæ audierunt, nec audierunt* (a).

CAP. VI.

DE MODO IMPERII CIRCA SACRA RECTE EXERCENDI.

SUMMARIUM.

1. *Diſtinctio inter jus & modum Juris recte exercendi*. 2. *Audiendos Summæ Poteſtati pios & doctos Paſtores*. 3. *Principia in quibus fundatur fides intrinſeca aut extrinſeca: extrinſeca divina aut humana*. 4. *De divina auctoritate per homines propoſita, ubi ſtatus controverſiæ inter Pontificios & Evangelicos explicatur*. 5. *Humanæ auctoritati acquieſcere quando oporteat*. 6. *In cauſa fidei ſalutaris, neminem tuto acquieſcere alienæ auctoritati, probatur ex S. Literis & ratione*. 7. *Solvitur objectio ex Deuter. verſ. 17. & ſimilibus*. 8. *Solvitur objectio ex loco Num. 27.21.* 9. *Concordiæ Eccleſiæ ſtudendum & quomodo id fieri poſſit in dogmatibus & præceptis divinis*. 10. *Legibus de ſacris addendam perſuaſionem*. 11. *In ritibus quomodo concordia Eccleſiæ retineri poſſit*. 12. *Summæ Poteſtati in ſacris opus aliorum Miniſterio*. 13. *Regulas Prudentiæ habere ſuas exceptiones, & unde*. 14. *Summa Poteſtas ſuis legibus an obligetur & quatenus*.

QUÆNAM in ipſo Imperante requirantur ut circa Sacra recte omnino imperet, diximus. Supereſt videamus, quid ab ipſo Imperante eundem in finem re-

(a) *Luc.* 10, 24.

quiratur, qui locus eſt de optimo modo juris exercendi. Minime enim ſequendi ſunt nobis qui juris quæſtionem cum hac quæſtione de modo utendi juris paſſim confundunt. Jus enim agendi præeat neceſſe eſt in eo cui recte agendi modos præſcribas; quos invenire prudentiæ eſt, cum jus ipſum ad ſpecialem Juſtitiam pertineat. Longeque eſt aliud alienum invadere, aliud ſuo minus provide uti. Hæc autem de modo agendi tractatio patet longe lateque: neque tanta rerum, temporum, locorum, perſonarum varietas paucis præceptis comprehendi poteſt. Nos, quantum inſtituto ſatis ſit, ſumma quædam delibabimus.

2. Primum ergo monendus eſt qui Summo Imperio fungitur, ut tum in inquiſitione earum rerum, quæ lege divina ut credenda, aut agenda definiuntur; tum in conſultatione ſuper his quæ prodeſſe poſſunt Eccleſiæ, libenter audiat ſententias Paſtorum pietate atque eruditione inſignium. Faciendum hoc in rebus ambiguis docet ratio & notitia communis. Non omnia enim unus videt, non audit. Ideo multi Regis oculi, multæ aures eſſe debent ex vetere Perſarum inſtituto; ſapiunt enim Principes ſapientum commercio. Quæ ſi in profanis negotiis vera ſunt, quanto magis in Sacris, ubi periculoſiſſime erratur? Exempla huic rei probandæ congerere nihil neceſſe eſt. Illud magis operæ pretium videre, quouſque judicium Summi Imperantis directivo Paſtorum judicio acquieſcere poſſit & debeat.

3. Sciendum ergo judicium omne humanum fundari aut in principiis quæ rei inſunt, aut ex principiis extrinſecis. Principia quæ rei inſunt, aut ſenſui objiciuntur aut intellectui. Ex principiis objectis ſenſui judicamus nivem eſſe albam; ex principiis intellectui objectis, judicamus veras eſſe propoſitiones Mathematicas, quia ad communes notitias reducuntur. Extrinſecum principium *auctoritas* dicitur, eſtque divina aut humana: Divinæ in rebus omnibus ſimpliciter acquieſcendum nemo dubitat; Ita Abrahamus judicare debuit immolandum a ſe filium. Noe futurum diluvium debuit credere. Humanæ vero auctoritati nemo tenetur acquieſcere, niſi qui neque ex Divina auctoritate, neque ex principiis rei internis, judicii exitum poteſt reperire. Licet tamen acquieſcere in rebus omnibus quarum indago nobis mandata non eſt. Ita æger recte facit ſi pharmacum ſumat a bonæ famæ medico præſcriptum, imo periclitante valetudine tenetur etiam ſequi medicorum conſilia, ſi ipſe non ſit ejus ingenii atque artis, ut ex naturalibus principiis certi aliquid poſſit aſſequi.

4. Divinam auctoritatem quod attinet, Deus quædam & aperit & proponit ipſe, alia aperit ipſe & per alios hominibus proponit, ut per Angelos, Prophetas, Apoſtolos. Quoties per alios res proponitur, hic ut certo acquieſcat animus, neceſſe eſt nobis conſtet eum qui proponit in eo ipſo quod proponit, nec falli poſſe nec fallere. Hanc autem certitudinem adipiſcimur aut alia divina patefactione; ut de Petro Cornelius, de Anania Paulus; aut per ſigna divinæ virtutis indubitatum veracitati proponentis teſtimonium præbentia. Per hos modos factæ propoſitioni omnino acquieſcendum nemo Chriſtianus ambigit. Sed inter Romanenſium ſubtiliores & Evangelicos hic eſt verus controverſiæ ſtatus: *An poſt Apoſtolorum ætatem aut perſona aut cœtus ſit aliquis adſpectabilis, de qua quove certi eſſe poſſimus ac debeamus, quæcumque ab ipſis proponuntur, eſſe indubitatæ veritatis*. Negant enim hoc Evangelici: ajunt Romanenſes. Huc ergo præcipua hæc quoque de Imperio circa ſacra lis recidit. Non negant enim Romanenſes *debere Reges imperare de Sacris*, quod Hartus Renoldo conceſſit: non negant etiam omne Imperium procedere a Judicio Impe-

perantis, quod Suarezius diſerte affirmat. Viciſsim non negant Evangelici, ſi quod ſit inter homines divinum oraculum, ſi qui Prophetæ ἀναμάρτητοι *falli neſcii*, tam Regum quam privatorum judicium ad eam regulam dirigendum; ita ut contra nec Regibus Imperare, nec privatis aut agere fas ſit. Omne enim humanum Imperium, omnis item actio Imperio divino ſubjacet: *ſed an poſt Apoſtolos tale aliquod oraculum exiſtat*, hoc eſt, de quo quæritur. Et hæc quoque quæſtio tandem in unum Pontificem Romanum contrahitur. Nam paſtores ſingulos, Reges quoque, & privatos, Synodos Provinciales, nationales, Patriarchales, illas etiam quæ ex toto orbe Romano collectæ ſunt, falli poſſe ac ſolere, nemò eſt qui inficiari audeat.

5. Poſito ergo quod veriſsimum eſt, & quidam Romanenſium de ipſo Pontifice concedunt, *nullum eſſe hominem qui falli non poſſit*, aut de quo id nobis conſtet, nullam quoque congregationem adſpectabilem; videamus quatenus unuſquiſque alienum judicium quod falli poſsit, ſequi teneatur. Primum ergo univerſaliter alienum *Judicium directivum* nemo ſequi tenetur. Et hoc eſt quod olim dixit Chryſoſtomus hac de re agens (a): *Quomodo aliorum ſententiam ſimpliciter ſequi non abſurdum?* Fieri enim poteſt, ut aut ex extrinſecis rei principiis, aut ex Divina auctoritate certo nobis conſtet, tale judicium falli. Agnoſcunt Panormitanus & Gerſon privato alicui ſententiam ſuam in Evangelio fundanti plus eſſe credendum quam Romano Pontifici. Ita Synodi Ariminenſis judicio cedere non debuerunt Pii Antiſtites ex Evangelio edocti, *Verbum eſſe DEUM, & DEUM* non eſſe niſi *Unum*. Deinde, etiam cum animus non aperte contrarium teſtatur, nemo tamen præciſe obligatus eſt ſequi alienum judicium directivum: quia ſcilicet ipſi licet quoque inquirere & tentare, an ad certam veri cognitionem poſsit pervenire. Tunc ergo demum ſequi tenetur, cum ingenii vitio, aut temporum anguſtiis, aut occupationibus aliis ab inquiſitione avertitur. Ita Juriſperiti nos docent Judicem non alligari omnino judicio medici in vulneris quæſtione, aut agrimenſoris in finibus regendis, aut calculatoris in exigendis rationibus: ſed ipſum re diligentius expenſa id ſtatuere poſſe quod verum æquumque eſſe intelligat.

6. Jam vero, quod eſt amplius, in cauſa fidei ſalutaris nemo poteſt tuto acquieſcere alieno judicio directivo. Cauſa eſt non tantum, quia res fidei plane & aperte omnibus ſunt propoſitæ (ita ut Clemens Alexandrinus (b) inanem vocet prætextum, ſumptum ex diverſis interpretationibus, *volentibus enim*, inquit, *licebit invenire veritatem*); ſed imprimis quod fides illa non ſit fides, niſi in divina auctoritate acquieſcat; quod ipſi quoque Romanenſes fatentur. *Credidit Abraham DEO ac imputatum eſt illi in juſtitiam* (c): item *fides ex auditu*; *auditus autem per Verbum DEI* (d). Poſſunt ergo ad fidem aliqui duci per alios, ut per mulierem Samaritani: ſed tum demum vere ſunt credentes, *cum non propter alienam loquelam credunt, ſed quia ipſi audiverunt & ſciunt quod JESUS eſt Servator Mundi* (e). Hinc illud apud Prophetam (f): *Juſtus fide ſua vivet*, ſua, non aliena. Hinc fidei πληροφορία *plena perſuaſio* tribuitur. Reprehendendus ergo non fuit Sereniſsimus Britanniæ Rex, quod dixerit, *Unumquemque ſuper ſcientia propria fidei fundamentum collocare debere*. Ut nec

(a) 2. *Cor. Homil.* 13. (b) 7. *Stromat.* (c) *Rom.* 4. 3. (d) 10. 17. (e) *Joan.* 4. 28. (f) *Hab.* 2. 4.

Digitized by Google

nec Zanchius, cujus ſunt hæc verba ad noſtram controverſiam præcipue pertinentia (*a*): *Pii Magiſtratus officium eſt, primum quidem cognoſcere ex Verbo DEI in genere & ad ſummam Capitum fidei, quæ ſit vera & Chriſtiana religio, quæve Apoſtolica doctrina, ad quam referendæ ſunt Eccleſiæ: ut nihil ex ſolo aliorum judicio, ſed ex certa ſua ſcientia in re præſertim tanti momenti agat, agereve audeat*. Et alibi (*b*): *Scientia Principi neceſſaria eſt, quia quod agere inſtituit, illud intelligat, idque non alieno intellectu, ſed ſuo, ſuiſque oculis videat, non alienis; nihil enim pernicioſius eſt aut Reipublicæ aut Eccleſiæ, quam ſi Princeps omnia agat ex alliorum duntaxat judicio: atque hinc profecta eſt tota Eccleſiæ Romanæ ruina*. Et hoc ipſum eſt quod Elienſis Epiſcopus dixit, non fruſtra Regi præceptum, *ut Legem ſedulo meditetur: nec hoc illi dictum ut totus ab alieno ore pendeat, ipſeque a ſe nihil dijudicet*. Quod de fide, idem de cultu divino dici veriſsime poteſt. *Fruſtra* enim, inquit DEUS (*c*): *me colunt docentes doctrinas* ενταλματα ανθρωπων *mandata hominum*. Hinc Paulus Theſſalonicenſes laudat (*d*), quod *ſermonem* ſuum *acceperint, non ut ſermonem ſuum, ſed ut ſermonem DEI, qualis erat re vera*. In his ergo quæ per legem divinam definita ſunt, in partem alteram *judicio* alterius *declarativo* (quam *directivi* ſpeciem diximus) nemo tenetur, neque recte conſcientia poteſt acquieſcere. In altera ſpecie *directivi Judicii*, quod *ſuaſorium* appellavimus, cum circa ea verſetur quæ lege divina definita non ſunt, pluſculum tribui poteſt alienæ auctoritati, nec nimium tamen. Nam ut non laudantur ιδιογνωμονες *qui propriæ pertinaciter inhærent opinioni*; ita nec illi, qui ut ligna quædam alienis ducuntur nervis. Et proprie hæc conſilii atque Imperii eſt differentia; quod Imperia legi divinæ non pugnantia omnino obligant; at conſilia non item. *Ubi conſilium datur*, inquit Hieronymus, *offerentis arbitrium eſt; ubi præceptum, neceſſitas eſt ſervientis*. Chryſoſtomus, ὁ συμβουλευων λεγει τα περι ἑαυτου ουκ αναγκαζων ακροατην αλλ᾽ αυτον αφιησι της των λεγομενων αιρεσεως κυριον, *qui conſilium dat quod ſibi videtur dicit, nec cogit auditorem, ſed liberum ei relinquit, ut quod ex uſu putet, eligat*. Præcipue vero judicium ſuum interponere debet Poteſtas Summa, quoties conſiliantium ſententiæ diſcrepant, quas ponderare tutius quam numerare. Et in ſcientia quidem juris privati, medicina, mercatura rebuſque aliis, non excuſabilis tantum, ſed ſæpe laudanda quoque eſt Summæ Poteſtatis ignorantia, ob majores plioreſque occupationes. At cognitionem regendæ Eccleſiæ negligere illi non licet, cum nihil ſit hoc uno præſtantius, nihil ad incolumitatem Reipublicæ momenti majoris: Ita ut doceant nos Hiſtoriæ eos omnes, qui hoc munus plane in alios rejecerunt, ab hominibus circumventos, a DEO quoque punitos, aut regno excidiſſe, aut regio retento nomine mancipia factos alienæ libidinis.

7. Quæ contra opponi ſolent ex veteri Teſtamento ut probetur, omnino ſequenda de ſacris Regibus Paſtorum judicia, nihil minus evincunt. Primus eſt locus Deuter. 17., ubi Iſraelitæ jubentur *facere juxta Verbum Judicii, quod ipſis annuntiabant ſacerdotes*. Sed manifeſtum eſt ibi idem dici de Judice: neque agi de negotiis ſacris peculiariter, ſed agi de quavis lite capitali ſive pecuniaria, *ſi latuerit aliquid*

(a) *Cap.* 26. *de Mag. ſect.* 5. (b) *Ad* 4. *præl. loc.* 5. *q.* 2. (c) *Matth.* 15. 9. (d) 1. *Theſ.* 2. 13.

quid te, inquit lex (*a*), *in judicio inter ſanguinem & ſanguinem*, *inter cauſam & cauſam*, *plagam & plagam*, *quæcumque res contentioſa in portis tuis*. Non Regem, ſed judices minores lex affatur, eoſque ſi quid in lege minus intelligant, ad Senatum conſulendum mittit, in quo Senatu Sacerdotes erant aliique judices ſummi, omnes juriſconſultiſsimi. Neque horum auctoritati alligantur minores illi judices, ſed legi per ipſos explicandæ, *Juxta os legis*, *quam docebunt te*, *& juxta Judicium quod dicent tibi*, *facies*; *neque diclinabis a Verbo*, *quod annuntiabunt tibi*, *dextrorſum aut ſiniſtrorſum*. Perinde hoc eſt, quaſi Rex hodie judicibus præcipiat, ne contra ea judicent quæ jurisconſulti ipſis oſtenderint juri eſſe congrua. Cum alioqui judicem juriſconſultorum reſponſis non alligari, ipſi juriſconſulti ſæpe reſponderint. Simile eſt illud in Evangelio (*b*), *ſedent ſuper cathedram Moſis*, *omnia ergo quæ vobis dixerint obſervanda*, *obſervate*. Quod ipſi Romanenſes, Stella puta & Maldonatus recte explicant: *quatenus docent quæ Moſes in Cathedra ſedens docuit*, *audiendi ſunt*. Ut & ad locum Malachiæ: (*c*) *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam & legem ex ore ejus requirent*, *quia Angelus eſt Domini exercituum*. Eſpenſæus: *Eatenus audiendi*, *quatenus legem Moſis docent*. Alioqui non audiendi, *ubi*, ut apud Malachiam continuo ſequitur, *recedunt de via*. Tunc enim ſi ipſis auſcultetur, *offendiculum fierent multis in lege*; quod quia fieri poteſt, ideo falſi a Jeremia convincitur illa jactatio (*d*); *Non peribit lex a ſacerdote*, *& conſilium a ſapiente*, *& verbum a Propheta*. Quod enim illi negabant fieri poſſe, id tum alias, tum Exechielis temporibus evenit, *cum ſacerdotes non intellexerunt inter pollutum & mundum*. (*e*) Cavendum ergo *ne cæci fiant cæcorum duces*, *& ambo in caveam cadant*. (*f*) Neque enim ſublevat credulum nimis diſcipulum culpa temerarii doctoris. *Ipſe*, inquit DEUS (*g*), *in iniquitate ſua morietur*, *ſanguinem autem ejus de manu tua requiram*. Nec tantum contra legem, ſed & extra legem docentibus ſacerdotibus credere nemo tenebatur. Dictum enim etiam Sacerdotibus, imo illis præcipue; *ne addite ad verbum quod præcepi vobis*. (*h*) Et ſingulis de plebe, *ad legem & ad teſtimonium*. (*i*) Quod vero in Deuteronomio ſequitur de pœna ejus qui ſacerdoti non obtemperaſſet, oſtedit non tantum de jure reſpondiſſe ſacerdotes, ſed & partem Imperii penes ipſos fuiſſe; quod veriſsimum eſſe alibi demonſtravimus. Hoc ergo Sacerdotes veteris Teſtamenti ſpectat qua Magiſtratus erant, ideoque ad Evangelii miniſtros extendi non poteſt.

8. Alter eſt locus, in quo mire quidam triumphant, Num. 27. 21. ubi de Joſua ita loquitur DEUS: *Coram Eleazare ſacerdote ſtabit & poſcet ab illo judicium Vrim coram DEO*: *juxta os ejus egredientur*, *& ſuper os ejus ingredientur ipſe & omnes filii Iſrael cum eo & omnis cœtus*. Sed hic quoque ſi recte intelligatur, ab inſtituto eſt alieniſsimus: *Vrim*, quod alias plenius, *Vrim & Thummim* vocatur, certum eſt fuiſſe in Ephod, hoc eſt pectorali Pontificis Maximi Hebræorum, Exod. 28. 30. Levit. 8. 8. Ælianus ſcribit (*k*) Ægypti ſacerdotem eundem fuiſſe *ſum-*

(a) *Deut.* 17. 8. (b) *Matth.* 23. 2. (c) *Cap.* 2. 7. (d) *Cap.* 18. 18. (e) *Ezech.* 22. 26. *Eſai.* 59. 10. *Jerem.* 6. 13. 14. 14. *Oſe.* 9. 8. (f) *Matt.* 15. 14. (g) *Ezech.* 3. 18. (h) *Deut.* 4. 2. 12. 32. (i) *Eſai.* 8. 20. (k) *L.* 14. *c.* 34.

Digitized by Google

ſummum Judicem, ex cujus collo pependerit *αγαλμα ſimulacrum* ex *σαπφειρω ſapphiro*, quod vocatum ſit *ἀληθεια veritas*. Simile quid Diodorus Siculus lib. I. narrat de ſummo Judice Ægyptiorum, hunc nempe ex aurea torque de collo ſuſpenſum habuiſſe *ζωδιον*, hoc eſt, *ſigillum* e gemmis pretioſiſsimis, quod vocaverint *ἀληθειαν veritatem*. Cœpiſſe autem diſputari poſtquam ſummus Judex illud ſimulacrum *της ἀληθειας veritatis* ſibi appoſuiſſet:, addit debuiſſe apponi *ſigillum της ἀληθειας veritatis* alteri parti quæſtionis. Omnino ex his duobus locis apparet Gentes vicinas imitatas morem Hebræorum, ut ſolet diabolus eſſe DEI ſimia. Nam & Judicum Hebræorum temporibus Idolorum ſacerdotes Ephod habuiſſe, & ex eo quaſi reſponſa dediſſe oſtendit ſacra Hiſtoria Judic. 8. 27. 33. & 18. 5. 14. Ἀλήθειαν ſive *veritatem* vocant hoc gemmeum ſigillum Ælianus & Diodorus, quomodo & ſeptuaginta interpretes *Thummim* verterunt: vocant enim *Vrim & Thummim δηλωσιν και ἀληθειαν manifeſtationem & veritatem*; ut & Philo. Modum reſponſi per *Urim & Thummim* hunc fuiſſe Judæi referunt, quod re aliqua gravi in conſilium miſſa, ſi ea res ſalutaris ac fauſta eſſet eventura populo Hæbreo, gemmæ fulgore quodam cœleſti micarent. Sin ea res infeliciter eſſet caſura, tum gemmæ nativum colorem retinerent. Egregia hujus conſultationis deſcriptio 1. Sam. 30. 7. *Dixit David Abiathari ſacerdoti filio Abimelechi; fac mihi accedere Ephod: & fecit Abiathar Ephod accedere ad David: & interrogavit Dominum dicendo; perſequarne exercitum iſtum; attingamne ipſum? & dixit ei* (DEUS ſcilicet per Urim) *perſequere: omnino enim aſſequeris eos & erues*. Locus illi Numerorum plane geminus; ibi Joſua dux belli, hic David dux itidem: jubetur ibi Joſua adſtare ſacerdoti ſummo, quorſum? nimirum ut eo ſit propior ipſi pectorali & *τω Vrim* quod erat in pectorali: ſicut *pectorale admotum* Davidi dicitur. Notandumque obiter, quod ex Maimonide a viris doctis eſt obſervatum, Pontificem maximum ſolitum *ſtare coram Rege* venerationis cauſa: at Regem coram Pontifice *non ſtetiſſe*, niſi cum *Vrim* conſuleretur, ut appareat honorem non Pontifici exhibitum, ſed oraculo: ibi Joſua jubetur interrogare; hic interrogat David: reſpondit Davidi non Abimelech, ſed Dominus qui interrogabatur per *Vrim*. Ita ibi *juxta os ejus*, nempe ipſius judicii *Vrim*, quod proxime præceſsit. *Os* enim *τω Vrim* tribuitur, eadem metaphora, qua legi in Deuteronomio, ſicut & Latini ab ore *omen* dixere. Malo ad *Vrim* referre quam ad DEUM ipſum; quod fecere multi, tum Evangelici, tum e Romanenſibus: quamquam ſenſus eodem recidit. Certe Deum reſpondiſſe, non ſacerdotem, alia quoque hiſtoria evincit. Nam cum David Ceilam veniſſet, & oppidanorum ſuſpectam haberet fidem, Abiathari edicit, *Fac accedere Ephod* (a): hoc eſt, *mihi Ephod* admove, ut ex altero, quem citavimus, loco apparet. Conſulit deinde David DEUM: cui dicitur reſpondiſſe non Abiathar ſed *DEUS*, fore ut ipſum oppidani Sauli dederent. Quibus autem de rebus *Vrim* conſulit David? de itineris eventu. Nec Joſuæ aliud præcipitur. Nam illud *ingredientur & egredientur*, quid hoc loco ſit, ex eo apparet quod præcedit. Rogat enim Moſes Deum, *ut populo Virum præficiat, qui educat eos & reducat*. De expeditionum ergo ſucceſsibus, & ſi quod eſt ſimile, conſuli ſolebat *το Vrim*, cum aliis rebus alia paterent oracula, ut *reſponſum ex propitiatorio, affla-*

(a) 1. Sam. 23. 11.

Digitized by Google

afflatus , *viſio*, *ſomnium*. Quod cum obſervaſſet Joſephus, recte tradidit (*a*), *fulgore pectoralis* ſignificatas fuiſſe bellicas victorias, nihil ultra addens, ſicut & Maimonides ait per *Vrim* & *Thummim* reſponſa nulla data privatis negotiis, neque vero alio ſciſcitante, quam qui publico cum Imperio eſſet. Paſtores ergo qui illud e Numeris pro ſe citant, cauſam ſuam nihil promovent, & impudenter ſuſpectos ſe reddunt affectati Imperii civilis. Nam ſi is locus ad rem facit, nulla acies educi poterit niſi ex Paſtorum præſcripto. Et ſane ſi illorum miniſterio ſciri certo poſſint conſiliorum eventus, ut olim miniſterio Sacerdotum potuerunt, rem æquam poſtularent. Quamquam tunc quoque non ipſorum judicio, ſed certo divinæ præſcientiæ teſtimonio ſtaretur. Neque enim clam Regem το *Vrim* conſulit Sacerdos, ſed ipſe Rex, aut belli Dux ſpectator miraculi adſtitit, ideoque το *Vrim* ad ſe juſsit accedere. Quis ergo non videt quam hoc ſit *ουδεν προς επος nihil ad rem*? ſi tamen licet αλληγορειν *ſenſus abditos inquirere*, ſit ſane Evangelium Urim noſtrum. Nam ſi recte dixit Syrachides (*b*), *πιςος ὁ νομος ως ερωτημα δηλων*, *fida lex ut conſultatio Vrim* (nam *Vrim* alibi δηλωσιν *manifeſtationem*, alibi δηλα *manifeſta* vertunt Helleniſtæ) idque de lege veteri, quam id verius de lege Chriſtiana? Hanc ergo ſacerdos *accedere ad Regem faciat*, ut in ea conſpiciat divinas pollicitationes & minas. Tum demum merito fidem exigat non ſibi, ſed luci per ſe monſtratæ debitam: ſed meminerit ſimul hoc *Vrim* noſtrum non in ſolo paſtorum, ſed & in Chriſtianorum omnium pectore eſſe poſitum, *Gratiam* ſcilicet illam *ſalutarem* quæ *cunctis hominibus illuxit*. Sed de audiendis examinandiſque Summæ Poteſtati paſtorum judiciis, ſatis, arbitror, dictum eſt.

9. Altera generalis admonitio ad modum exercendi Juris pertinens, hæc eſt, *Imperanti circa ſacra habendam inprimis concordiæ Eccleſiaſticæ rationem*. Hæc enim quaſi anima eſt Eccleſiæ: *Ex eo*, inquit Chriſtus, *cognoſcent vos eſſe Diſcipulos meos, ſi dilexeritis alter alterum* (*c*). Hinc ille divinus primitivæ Eccleſiæ character; *Multitudinis credentium erat cor & anima una* (*d*). Nec ſane alia cura Conſtantinum, & qui poſt eum Chriſtiani fuere Imperatores, magis exercuit quam iſta, ut diſſenſiones aut præverterent aut ſanarent. Contra Julianus ſuſcepto in Chriſtianos inexpiabili odio, non invenit quomodo gravius iis noceret quam ſi latam ſciſſuris viam aperiret, quod ita Ammianus narrat (*e*): *Utque diſpoſitorum roboraret effectum, diffidentes Chriſtianorum Antiſtites cum plebe diſciſſa in Palatium intromiſſos monebat, ut civilibus diſcordiis conſopitis, ſuæ quiſque religioni ſerviret intrepidus, quod agebat ideo obſtinate, ut diſſenſiones augente licentia non timeret unanimantem poſtea plebem, nullas infeſtas hominibus beſtias, ut ſunt ſibi ferales plerique Chriſtianorum, expertus*. Idem Juliani propoſitum ita explicat Auguſtinus (*f*): *Eo modo putabat*, inquit, *Chriſtianorum nomen poſſe perire de terris, ſi unitati Eccleſiæ, de qua lapſus fuerat, invideret, & ſacrilegas diſſenſiones liberas eſſe permitteret*. Miſerere pios omnes debet hujus ſeculi, quo non aliud eo morbi genere gravius ac pertinacius laboravit, Paſtorum magis culpa quam Regum, aut Principum; ut recte notavit Illuſtriſsimus *Elector Palatinus in ſuis ad liberos codicillis*, quos operæ pretium eſt ab omnibus Eccleſiæ amantibus legi atque adeo ediſci. Quod ſi vetera ſanari deſperatum eſt (ſed cur

(a) *Antiq. l.* 3. *cap.* 9. (b) *Cap.* 30. (c) *Joan.* 13. 35. (d) *Act.* 4. 32. (e) *Lib.* 22. (f) *Epiſt.* 66.

Digitized by Google

cur deſperemus quando ſæpiſsime *των απορητων πορον ευρε Θεος Deus inſperatis viam aperuit?*) certe ne ex vulneribus nova naſcantur vulnera, ſedulo anniti debent Summæ Poteſtates. Vere Auguſtinus (*a*): *Pertinet ad Reges ſæculi Chriſtianos, ut temporibus ſuis pacatam velint habere matrem ſuam Eccleſiam*. Cautiones, quæ ſervandæ unitati conducant, hæ ſunt potiſsimæ. Prima, ut a definiendo abſtineatur quantum fieri poteſt: hoc eſt ſalvis dogmatibus ad ſalutem neceſſariis, aut valde eo facientibus. Omnem in jure definitionem periculoſam eſſe tradunt Juris auctores. De Theologicis idem quis merito dixerit; Vetus enim eſt ſententia; *de DEO etiam vera dicere periculoſum eſt*. Huc illud Nazianzeni ſpectat monitum, *το όπως μη πολυπραγμονει, de modo cujuſque rei noli ſollicite inquirere*, multoque magis illud Auguſtini: *Sunt in quibus inter ſe aliquando etiam doctiſſimi atque optimi regulæ Catholicæ defenſores ſalva fidei compage non conſonant*. Et Vincentii Lirinenſis (*b*): *Antiqua Sanctorum Patrum conſenſio non in omnibus divinæ legis quæſtiunculis; ſed ſolum (certe præcipue) in fidei regula magno nobis ſtudio & inveſtiganda eſt & ſequenda*. Hanc definiendi modeſtiam ſecuti ſunt Patres in Nicæna & Conſtantinopolitana prima Synodo, & qui has Synodos moderati ſunt Imperatores. Hac enim confeſsione poſita, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum diſtinctos eſſe inter ſe, & hos unum eſſe DEUM, ac proinde *όμουσιους eſsentia æquales*, in explicando modo diſcriminis inter *eſſentiam* & *hypoſtaſin* non putarunt anxie laborandum. Itidem Epiſcopi qui Epheſi & Chalcedone convenerunt, & Imperatores eorundem temporum, cum definiiſſent *unam eſse perſonam, duas autem naturas* JESU CHRISTI, modum hypoſtaticæ unionis ſubtiliter indagandum non exiſtimarunt. In Dioſpolitana (1), Carthaginenſi (2), Milevitana (3), poſteaque Arauſionenſi (4) Synodo ſolliciti Patres & qui Procerum adfuere, ne gratia DEI vileſceret, aperte quidem contra Pelagium ejuſque reliquias pronunciarunt, *nihil quod ſpiritualiter bonum ſit ab homine ſine divina gratia inchoari, continuari aut perfici*. Sed quæ de ordine Prædeſtinationis deque modo conciliandæ cum gratia liberæ voluntatis humanæ argute diſputari ſolent; pleraque prudenti ſilentio tranſmiſere. In Sanctiſsimo Cœnæ Dominicæ Sacramento viſibilia ſigna CHRISTI inviſibiliter præſentis exhiberi omnes veteris Eccleſiæ Patres fatentur. De modo præſentiæ non eadem loquuntur: neque tamen unitas propter hoc ſciſſa eſt. Dogmata ergo definienda ſunt pauciſsima & neceſſaria quidem ſub anathemate; alia vero ſine anathemate; quod diſcrimen in Arauſionenſi Synodo ſervatum videmus. Et in vetere Concilio Carthaginenſi (5) legimus; *Supereſt ut de hac ipſa re quid ſentiamus, proferamus, neminem judicantes, aut a jure communionis aliquem, ſi diverſum ſenſerit, amoventes*. Plurimum vero ad retinendam Eccleſiæ Catholicæ concordiam primis iſtis ſæculis valuit, quod dogmaticæ definitiones nullæ fieri ſolebant niſi in Conciliis œcumenicis; aut ſi quæ factæ eſſent in minoribus Synodis, eæ non erant ratæ antequam ad alias Eccleſias miſſæ, atque ita communi judicio approbatæ forent: quem morem ſi reducendum curarent, qui nunc in Chriſtiano orbe Imperium habent, nullum ſane poſſet ab illis beneficium majus exſpectari. Nam in illis remediis, quæ *τοπικα loco affecto applicanda* medici vocant parum

(a) *Tract. 2. in Joa.* (b) *Cap. 39. Contr. hæreſ.*

(1) *A. D.* 414. (2) *A. D.* 418. (3) *A. D.* 416. (4) *A. D.* 529. (5) *A. D.* 256.

Digitized by Google

parum eſt auxilii, neque poteſt partium unitas niſi a corporis unitate ſpectari. Non poſſum non laudare præclarum Angliæ Canonem Anni CIƆIƆLXXI. *Imprimis vero videbunt concionatores, ne quid umquam doceant pro concione, quod a populo religioſe teneri & credi velint, niſi quod conſentaneum ſit doctrinæ Veteris aut Novi Teſtamenti, quodque ex illa ipſa doctrina Catholici Patres ac veteres Epiſcopi collegerint.* Quod de credendis dictum eſt, idem de his etiam quæ omnino facienda Lex divina præſcribit, accipi velim. Quamquam de his minus crebræ ſunt controverſiæ: ut recte olim Chryſoſtomus dixerit, τα των δογματων αμφιβαλλεται, τα δε των εργων ου κεκρυπται, *quid ſentiendum ſit in obſcuro eſt ſæpe, qua ratione vita ſit inſtituenda, nulli non patet.* In utroque genere ad concordiam retinendam omnino neceſſe eſt operam dari, ut intelligat populus quæ imperantur Divinæ legi eſſe conſentanea. Seneca procemia legum improbans, *lex jubeat*, inquit, *non diſputet.* Et poteſt hoc quidem locum habere in mere arbitrariis; quamquam harum quoque legum cauſas liberaliter reddi videmus a Juſtiniano aliiſque in Codice & Novellis conſtitutionibus.

10. At in his quæ religioſe fieri velis, edictorum ſeveritati perſuaſio addenda eſt; quod & a Platone monitum, & a Charonda, aliiſque Legum Latoribus præſtitum videmus (*a*). Hinc commonefaciendi vocabulo hac in re uſi Imperatores, ut Theodoſius & Valentinianus (*b*) A. D. 449., *Decere arbitramur noſtrum Imperium, ſubditos noſtros de Religione commonefacere.* Et docendi ut Juſtinianus; *Illos feſtinavimus, quæ ſit recta Chriſtianorum fides, edocere* (c). Et ſane cum omnibus in rebus firmiſſima ſint Imperia quibus ſponte paretur, tum in negotio Religionis id unice valet: *Nihil enim*, ut olim Lactantius (*d*), *tam voluntarium quam Religio, in qua ſi animus eſt ſacrificantis adverſus, jam ſublata, jam nulla eſt.* Alioqui, ut olim dicebat Themiſtius, *purpuræ cultores efficies, non DEI.* Huc igitur ſummo ſtudio allaborandum eſt, ut divinorum teſtimoniorum auctoritate convicta pars major populi intelligat verum ac pium eſſe quod imperatur. Ut enim omnes unum conſentiant, res voti magis quam ſpei eſt: Sed ob paucorum aut ignorantiam aut malitiam non eſt deſerenda tum veritatis, tum unitatis cura. Suſpenſo tamen pede hic incedendum, ut illi ipſi qui *Divinæ humanæque ordinationi reſiſtunt*, non tam cogantur benefacere, quam malefacere prohibeantur. Quæ duo in hoc ipſo argumento Auguſtinus (*e*) olim provide diſtinxit.

11. Ad ea ut veniamus de quibus certi nihil conſtituit Lex Divina, qualia ſunt pleraque regiminis & rituum. In his, ſi materia ſit recens & ductilis, nihil eſſet tutius quam ea reſtituere quæ primis poſt Apoſtolos ſæculis magno populorum conſenſu, magnoque fructu obſervata apparet. Nuſquam enim verius illud; *ſuper omnibus negotiis melius atque rectius olim proviſum, & quæ convertuntur, in deterius mutari.* (*f*) Habenda tamen temporum aliqua, habenda & locorum ratio. Sapienter Hieronymus: *Quæ nec contra fidem, nec mores fuerint, in his conſuetudines patriæ, tamquam Canones ſint Apoſtolici* (1). Et Auguſtinus Epiſt. 118. *Quod neque contra*

(a) *Lib.* 4. *apud Stobæum.* (b) *L.* 3. *C. de Sum. Trin.* (c) *L. cum Salvat. C. eodem tit.* (d) *Lib.* 5. (e) *L.* 2. *c.* 83. *Cont. Petil.* (f) *Tac. Ann.* 14.
(1) *Alia Hieronymi verba ſunt, hæc nimirum ex epiſt.* 18., *Unaquæque Provincia abundet*

fidem, neque contra bonos mores injungitur, indifferenter eſt habendum, & pro eorum inter quos vivitur, ſocietate ſervandum eſt. Et ipſa in his rebus varietas non inutiliter teſtimonium præbet Chriſtianæ libertati, neque lædere debet Eccleſiaſticam unitatem, ut recte ad Victorem Epiſcopum Rom. ſcribit Irenæus (*a*) ἡ διαφωνια της νηστειας την ὁμονοιαν της πιστεως συνιστησι, *Differentia jejunandi Fidei concordiam commendat.* A quo non diſſentiens Cyprianus: *Multa*, inquit, *pro locorum & hominum diverſitate variantur; nec tamen propter hoc ab Eccleſiæ Catholicæ pace atque unitate aliquando diſceſſum eſt.* Et Auguſtinus (*b*); *Sit ergo fides univerſæ quæ ubique dilatatur Eccleſiæ tamquam intus in membris, etiamſi ipſa fidei unitas quibuſdam diverſis obſervationibus celebratur, quibus nullo modo quod in fide verum impeditur; omnis enim pulchritudo filiæ Regis intrinſecus* (c): *Illæ autem obſervationes, quæ varie celebrantur, in ejus veſte intelliguntur. Unde illi dicitur; in fimbriis aureis circumcincta varietate. Sed ea quoque veſtis ita diverſis obſervationibus varietur, ut non adverſis contentionibus diſſipetur.* Multa præclara in eandem ſententiam videre eſt in Hiſtoria Socratis lib. 5. cap. 22. Sane ſi quid in iſto genere non optimum, tolerabile tamen, ævo radices egit, id niſi bella occaſione, multoque aſſenſu non mutare, prudentiæ eſt: τα γαρ εν ταυτῳ μενοντα κ' αν χειρω ᾐ συμφορωτερα των ανακαινοτομουμενων, *quæ enim eodem in ſtatu manent, etiam cum pejora ſunt noviter inductis, ſunt tamen utiliora*, poſt Ariſtotelem & Thucydidem docuit Auguſtus apud Dionem: poſt hunc Auguſtinus (*d*), *Conſuetudinis mutatio quantum utilitate adjuvat, tantum novitate perturbat.* In hoc autem rerum genere quippe per legem divinam indefinito recte fecerit Summa Poteſtas, ſi imperia ſua nonnihil ſubditorum affectibus attemperaverit. Sicut in profanis quoque videmus aut civitatibus aut collegiis, etiam quæ juriſdictionem habent nullam, concedi ut ſtatuta quædam concipiant, quæ deinde Summa Poteſtas examinata probet & auctoritate ſua muniat.

12. Ne illud quidem omiſerim, quod ad modum juris utendi plurimum pertinet, non tantum conſilio, ſed & miniſterio aliorum uti debere. Summam Poteſtatem, ac proinde ſingularia negotia, ne mole ſua obruant animum, rejicienda ad cœtus quibuſdam gradibus conſtitutos, ubi ſi finem accipere nequierint, tum demum ad ipſius arbitrium referantur: Ita in vetere Eccleſia ſub Chriſtianis Imperatoribus erant Presbyteria in Urbibus, erant Synodi Metropolitanæ & Exarchicæ, ac poſtremo Imperiales. Sed hac de re infra iterum agendi erit locus.

13. Sed quæcunque hic diximus de expetendo conſilio, danda opera ut volentibus imperetur, ſervando cognoſcendi gradu, quæque alia his addi poſſent, non debent perpetua ſemperque utilia cenſeri. Nulla enim prudentiæ præcepta ſunt plane univerſalia: quia των καθ' ἑκαστα εστιν ἡ φρονησις, *particularium eſt prudentia.* Tempora, loca, homines plurimum hic immutant. Neque aut conſilium petere expedit in re certiſſima, neque, flagrantibus diſſidiis ſubito ſperanda conſenſio, neque per gradus iri patitur imminens ex cunctatione periculum, aut ſuſpecta inferiorum ſubſelliorum fides ob odium, gratiam, aliaque bonæ mentis impedimenta. Faciendum

hic

[illegible]: ſenſu ſuo, & præcepta majorum leges Apoſtolicas arbitretur:

(a) *Epiſt.* 75. (b) *Epiſt.* 86. (c) *Pſal.* 44. (d) *Epiſt.* 118.

hic quod in navigatione, ubi rectum iter inſtituere nequeas, obliquandi ſinus. Notandus hic obiter eorum error, qui duplicem faciunt poteſtatem, abſolutam & ordinariam: confundunt enim poteſtatem & agendi modum. Sicut autem in DEO una eademque potentia eſt, ſive agat ſecundum ordinem a ſe conſtitutum, ſive extra eundem ordinem: ita poteſtas quoque ſive jus Summi Imperantis idem eſt, ſive agat ſecundum ordinem a ſe poſitum, ſive aliter. Sed prudentis eſt ſecundum ordinem & leges poſitivas agere in rebus communiter accidentibus. Feruntur enim leges (*a*) επι το πλειστον, *de eo quod plerumque fit*. Agere autem extra ordinem debet Summa Poteſtas εν τοις εκ παραλογυ, *in iis quæ præter exſpectationem eveniunt*, quibus ordo aptari nequit. Caſus ſunt infiniti, ordo autem ſive lex poſitiva finita. Non poteſt autem finitum quid infiniti adæquata eſſe regula.

14. Quamquam vero officio Summæ Poteſtatis convenit in rebus frequentioribus ordinario uti agendi modo; tamen aliter ſi faciat, poteſt quidem dici non recte facere, ſed non tamen extra id quod facere ipſi jus fuit, quia, ut ſupra diximus, latius patent officiorum regulæ per omnia virtutum genera diffuſæ, quam jus merum. *Vani eſt capitis*, inquiunt Iuriſconſulti, *exiſtimare ſuperiorem* (intellige poteſtatem vere ſupremam) *non poſse evocare ſine cauſæ cognitione* (*b*). Hinc illa trita in ſcholis, *neminem ſibi imperare poſſe*, *neminem ſibi legem poſse dicere*, *a qua mutata voluntate nequeat recedere*. *Summum ejus eſse Imperium qui ordinario juri derogare valeat*. E quibus evincitur Ius Summæ Poteſtatis non limitari per legem poſitivam. Ius enim alicujus limitare non eſt niſi ſuperioris, at nemo ſe ſuperior. Hinc & Auguſtinus dixit; *Imperatorem non eſse ſubjectum legibus ſuis*, *ut qui in poteſtate habeat alias leges ferre*. Et Juſtinianus (c); *omnibus a nobis dictis*, *Imperatoris excipiatur fortuna*, *cui & ipſas DEUS leges ſubjecit*. Si ergo quæratur, an liceat Summæ Poteſtati in communiter accidentibus legis fines egredi, reſpondendum eſt cum Paulo Apoſtolo (*d*), εξεστιν αλλ' ȣ συμφερει, ȣκ οικοδομει, *licet*, *ſed non expedit*, *non ædificat*; aut cum Paulo Iuriſconſulto (*e*), *Licet*, *ſed honeſtum non eſt*. *Veſtri Conſilii*, *veſtræ prudentiæ eſt*, inquit Cicero (*f*), *ſpectare quid deceat vos*, *non quantum liceat*. Et paſsim apud auctores bonos ei quod *licet*, opponitur id quod *decet*, quod *oportet*, quod *honeſtum*, quod *optimum factu eſt*: præſertim ubi agitur de Summis Poteſtatibus. Quod autem ſupra diximus; *Ratum eſſe actum*, *etiamſi actio non habeat plenam rectitudinem*, *dum jus non deſit*, hic quoque valere debet. Fac enim improvide, fac perturbato ordine juberi aliquid a Summa Poteſtate, quod tamen ſine peccato poſsit impleri, valere ſemper illud Apoſtolicum debet: αναγκη ὑποτασσεσθαι, *neceſſe eſt ſubjici*. Illi ſummum arbitrium DEUS dedit, nobis obſequii gloria relicta eſt:

Ἀρχοντες εἰσιν οἱς ὑπεικτεον τιμη, *Nam Principes ſunt*, *obſequendum*: *quid ni?* inquit Sophocles (*g*); & in talibus etiam, τας των κρατȣντων ἀμαθιας χρεων φερε, *Sed & Potentum perferenda inſcitia eſt*.

(a) *L.* 3. *ff. de Legib.* (b) *Innoc. in c. ad aures de Temp. ord.* (c) *Nov.* 105. (d) 1. *Cor.* 6. 12. 23. (e) *L. Non omnes ff. de Reg. Juris*. (f) *Pro Rabirio.* (g) *Ajac.*

Digitized by Google

Digitized by Google

JOANNIS FRANCISCI CONFORTII
IN GROTIANI LIBRI CAPITA
EXERCITATIONES
TOTIDEM CRITICAE.

Digitized by Google

Digitized by Google

AD CAPUTI I.

EXERCITATIO CRITICA.

I. Enarratur concertatio, quæ de imperio ſummarum Poteſtatum circa ſacra inter Calvinianos & Arminianos commiſſa fuerat. Grotius Arminianorum partibus ſtudet, & quidquid illi de Principibus exiſtimant, is pluribus argumentis perſequitur.

II. Diluitur primam argumentum.
III. Secundum.
IV. Tertium.
V. Quartum.
VI. Quintum.
VII. Poſtremum.

I. IN operis hoc exordio Hugo Grotius conſtituit quid & quale erat illud, de quo Calviniani ſive Gomariſtæ & Arminiani maximis animorum ſtudiis diſputabant, non quod ignorare id ipſum Hollandos arbitretur, ſed ut via & ratione procedat oratio. Tota illorum concertatio erat, an ſummis Poteſtatibus (Regi in Monarchia, & Senatui aut Ordinibus in Ariſtocratica vel Democratica Republica) principatus eſſet datus, qui tanquam in politicis, ita in rebus Religionis verſaretur. Rem eam affirmabant Arminiani, quorum partibus patronus & adjutor nunc Grotius accedit. Is igitur ſummos Principes in eo eſſe imperio contendit, ut non modo Chriſtianæ Eccleſiæ tutelam gerant, ſed de publica Religione deliberare & decernere poſſint in ſynodis, aut ſine ullo eccleſiaſticorum virorum ſenatu, item judicium de dogmaticis quæſtionibus ferre, ac quemvis divinum cultum legibus jubere, eoſque, qui non parent, politicis pœnis afficere. Illud omne, quod univerſæ cauſſæ caput eſt, pluribus ille perſequitur argumentis, quæ ducuntur cum ex Religionis ingenio, tum ex natura & fine ſummi Principatus, itemque ex ea, quæ de eodem veteribus Philoſophis & Calvinianis Theologis hærebat opinio. Atque uberrimum quidem locum ille ita pertractat, ut eum, quaſi ruat in dicendo, nec dividat nec partiatur: quod non ſine cauſſa neglectum præterit, ratus fortaſſe, eo facilius ſe perventurum, quo inſtituerat, Arminianis præſidium ſuis laturus. Pleraque enim ab ipſo prolata ſunt, ex quibus argumentum capi poteſt illius dominatus, quem Gentium jure ſummæ Poteſtates in ſacris habent, non autem ex lege religionis, quam Chriſtus condidit, & Orbi Terrarum ab Apoſtolis propagandam curavit. Nanque quicquid ex Gentium ſententia concluſum ſit de ſacris ditione & numine Principum adminiſtrandis, non ſtatim idem ipſum perfici poterit de perlata divinitus Religione. Hæc breviter expoſita ſint, quæ copioſe explicantur in Proluſione. Nunc in ſingulis, quæ afferuntur, argumentis inſiſtamus, quo facilius adpareat, ea nullius eſſe ponderis, hoc eſt illud omnino non valere quod ad probandum Grotius aggreditur.

II. Primum argumentum eo recidit. Principes ultores ſunt omnium criminum, quæ in Civitate admittuntur: quin & iis in univerſo rerum genere obtemperandum eſt, quod teſtimonia Prophetarum, Apoſtolorum, tum etiam Politicorum declarant. Ergo ſummis Poteſtatibus idem imperium eſt in ſacris, atque in profanis. Ita Grotius diſputat. Sed vide, quæſo Arminiane, quam ea, quæ ſumis, accommodata ſint ad concludendum quod voles. Nam nobis iiſque omnibus, qui dialecticis præceptis animum imbuerunt, iſta hujuſmodi habere vim non videntur. Omnia concedimus equidem, ne hebetes & rudes dicamur, ſed nihiloſecius illud non efficitur, quod fidenter concluditur. Quod enim Principes omnia crimina gladio coercere debeant, hinc ſolum ducitur, eoſdem in tali eſſe officio, ut eos ulciſci poſſint, qui in Religionem peccant.

Hoc

Hoc illis quis negaverit, dum negotium ſic agant, ut Religioni & Reipublicæ provideant. Sequitur porro, in univerſis rebus morem eſſe Principibus gerendum. Quæ quum ita ſint, ex iis ſolum docemur, Principum etiam legibus eſſe parendum, quibus religionis dogmata jubentur, niſi forte Dei juſſis contraria perferantur. Quoniam autem in chriſtiana Eccleſia Sacerdotes a Chriſto Religionis interpretes & judices ſunt conſtituti, quod pluribus quæſitum & diſputatum eſt in Proluſione, res uſque adeo redit, ut Principes iis non auſcultare nequeant in negotiis, quæ ad divinum cultum ſpectant. Ex quo intelligi par eſt, Principum quidem eſſe partes, gladium in hæreticos diſtringere, ſed in eos, quos eo elogio Sacerdotum Ordo affecerit, item dogmata ſciſcere, ſed quæ Catholica Eccleſia decidit & præcipit. Hactenus procedit qualecumque iſtud, quod primo loco Grotius promit.

III. Alterum argumentum Grotius attexuit ſic. Imperium ſive penes unum, ſive penes complures reſideat, ſummum ſit oportet, ut ad illud omnia referantur. Quicquid enim ab Imperio eximes, ſi nullis id legibus conſtitui dicas, anarchiam quandam invehere videris, cujus Deus auctor non eſt, ſin aliis, atque iis, qui publico præfecti ſunt Imperio, hoc ipſum ſubjectum voles, de Imperio derogas, quod tale ſit neceſſe eſt, ut omnia juſſis regantur ſuis. Plures enim eſſe non poſſunt in Civitate Poteſtates, quarum altera alteri non paret. Quum enim hujuſmodi in Imperio vis inſit, ut quicquid jubeatur, prorſus faciendum ſit, ſi unus & item alter iiſdem Civibus eidemque Civitati, quamvis in diverſis rebus, ſeorſum præfuerint, uterque contrarias condere leges poterit, ex quo illud ſequetur, *omnes præcipiunt*, *nemo exequitur*. Optime ille, Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, *imperitare malum plures*. At enim ſi duo Principes, pari omnes poteſtate præditi, ſed in gerenda provincia quiſque ſua, Civitatem adminiſtrent, timenda non eſt ulla rerum perturbatio, quod eorum unus Deus communis exiſtat moderator. Hoc quidem Grotius ſibi objecit, ſed ita expedivit. Nimirum quum Deus de univerſis & ſingulis rebus non edicat, profecto neceſſe eſt, unum eſſe aſpectabilem Principatum, qui Dei ſacra vice fungitur, itaque ſummum, ut omnia & ſingula complexu ſuo contineat. Id autem, quoniam inter omnes rerum publicarum conſultos convenit ad depellendam confuſionem, illud efficitur plane cum ratione pugnare, ſi pari dominatu, licet in diverſis rebus, duo imperitaverint. Eam ob rem politicus Principatus dicitur virtus ἐπιτακτικη και ἐπιστατικη *conſtitutrix* & ἀρχιτεκτονικη *architectonica*. Sic enim Grotius, cujus argumentationem paucis expreſſit *in Diſp.* XVII. *de jure Magiſtratus circa ſacra* Simon Epiſcopius, *Collaterales*, inquit, *Poteſtates*, *quarum altera alteri ſubjecta non eſt*, *nec ſana ratio*, *ordinis qui ſine unitate ſalvus atque incolumis eſſe nequit*, *magiſtra*, *nec imperii natura ferre poſſunt*, *quippe cujus effecta propria ſunt obligare & cogere*, *quæ ſine dependentia ab uno Summo conſiſtere nullo modo poſſunt*. *Si enim contingeret imperata vel contraria eſſe*, *vel ſaltem diverſa*, *ſequeretur unum eundemque hominem uno & eodem tempore ad duo vel contraria vel diverſa exequenda obligari*, *quod* ἀσύστατον & ἀδύνατον *eſt*. Hæc Epiſcopius.

Diſpiciendum eſt modo illud, quod quum Arminiani non animadvertiſſent, iſto modo ediſſerunt. Scilicet illi fingunt ſibi hoſtem, quem adoriantur. Nanque in animum induxerunt, Religionem rem eſſe, quæ imperio procuranda ſit, atque Epiſcopis in Catholica Romana Eccleſia vulgo ita eſſe commiſſam, ut quaſi Præſides politica gladii poteſtate inſtructi eandem gerant. At non ea eſt chriſtianæ religionis ratio, nec hujuſmodi ſacrorum Præſulum munus, quod preſſe conficietur. Chriſtiana pietas, quum in mente reſidere debeat, ab omni imperio libera eſt: Mens enim nec metu nec ullo coercitionum genere ad illius cognitionem inſtitui poteſt, ſed argumentis & potiſſimum accedentibus auxiliis, quibus plurimis beneficentiſſimus Deus mortales impertit: *Arma militiæ noſtræ*, inquit Apoſtolus 2. *Corinth.* x. 4., *non ſunt carnalia*, ſed δυνατα τῳ θεῳ *robur habent a Deo*. Quod ſi Dominus in Fabula apud Lucam *cap.* XIV. 23. ſervo mandavit, ut convivas *compelleret intrare*, his profecto eam vim fieri voluit, quæ per obſecrationes inferri ſolet. Nanque in divinorum ſcriptorum more poſitum eſt, ut verbum

bum *compellere* (græce *ἀναγκάζειν*) in eundem ſignificatum accipiant, atque ſonant voces, *prece cogere*. Dicitur Jeſus in Evangelio Matth. XIV. 22. *coegiſſe diſcipulos in navem intrarent*, at quidem nec trudendo, nec trahendo, ſed muneris ſui auctoritate. Sic & Gentes II. *Tim.* IV. 2. Chriſto nomen dederunt quaſi *coactæ*, quoniam ſcilicet apoſtolorum concionibus, mi ficis portentis, & beneficis Dei auxiliis ad Chriſtum colendum acceſſerunt. Eam ob rem Tertullianus *adverſ. Jud. cap.* 3., *Vetus*, inquit, *lex ultione gladii ſe vindicabat . . . nova autem lex clementiam deſignat*: Quod idem dixerunt Juſtinus, Athenagoras, Arnobius, Minutius aliique complures. Inter eos Lactantius *in lib.* 5. *Divinarum Inſtitutionum*, *Non eſt*, inquit, *opus vi & injuria, quia Religio cogi non poteſt . . . defendenda eſt non occidendo, ſed moriendo, non ſævitia, ſed ſapientia, non ſcelere, ſed fide*: Et Athanaſius in epiſtola *ad ſolit. Tom.* I. addit, *Dominus non cogens, ſed libertatem ſuam voluntati permittens dicebat quidem vulgo omnibus: ſi quis vult venire poſt me: Apoſtolis vero nunquid & vos abire vultis*. Procopius enimvero in *Arcana Hiſtoria* docet, id crimini datum eſſe Juſtiniano, quod Samaritas vi & minis ad Chriſtianorum ſacra compulerit. Sed ea chriſtianæ Religionis natura pluribus explicata eſt ab ipſis Proteſtantibus, a Grotio *de jure belli & pacis lib.* 2. *cap.* 2., a Samuele Puſendorfio in libro *de habitu Religionis chriſtianæ ad ſtatum civilem*, & a Joanne Franciſco Buddeo *in diſſ. de expedit. cruciat.*, aliiſque, in quibus enumerari poſſet Petrus Bælius auctor *Commentarii philoſophici* ſuper hæc verba, *compelle eos intrare*, niſi temerariis ingenii ſui auſis auſcultans complura abſurda protuliſſet.

Atque iſta ita ſe habent. Quocirca chriſtianæ Religioni præfectus fuit Paſtorum & Epiſcoporum ordo, qui ſine ulla vi & ſine ullo publico imperio eam regerent, ſed dicendo & miraculis vitæque innocentiſſimæ exemplis propugnarent. Præditi quidem illi ſunt ampliſſima dignitate & juriſdictione, ea tamen, quæ politici nihil contineat, ſed tota, quantacunque eſt, ad obſtringendos animos pertineat. Gerunt enim ſacrum quendam eximiumque magiſtratum; & ab eo, qui publicus eſt, maxime diſcrepantem, quod in alia exercitatione dicetur. Apoſtoli hujuſmodi ob cauſſam non Reges, non Imperantes, ſed Chriſti *adminiſtri & ſervi* appellantur I. *Cor.* IV. I. *Rom.* I. I. *Tim.* I. I. Paulus dicebat 2. *Cor.* V. 20., *Legatione nomine Chriſti fungimur, tanquam Deo vos obſecrante per nos, rogamus pro Chriſto, reconciliamini Deo*. Petrus autem omnes, qui ad apoſtolicum munus ei adjutores erant, bene commonefecit, ne in cleris ſive in Chriſtianorum Eccleſiis ſibi principatum arriperent. Eodem reſpexit Divinus Scriptor *Act.* I. 17. 25., qui Epiſcoporum officium non Imperium, ſed *διακονίαν* ſive adminiſtrationem procurationemque vocavit. Bene Germani (ſic enim legimus apud Petrum Suavem in *Hiſt. Conc. Trid. lib.* VIII.) Tridentinam ſynodum rogarunt, ne iis præconiis Eccleſia afficeretur, quæ eam tanquam politicam ſocietatem ſignificare poſſent, idque ad Chriſti Apoſtolorumque ſententiam interdiceretur. Pluribus hoc, quod agitur, perſequutus eſt Dupinius in ea, quæ inter Diſſertationes ſuas ſeptima dinumeratur.

Ergo ſatis perſpicuum eſt, nec Religionem eſſe reponendam in earum rerum numero, quæ cum civili poteſtate geruntur, neque ſacros Paſtores, qui ad illius gubernacula ſunt admoti, imperatoriam ſibi ditionem adſcribere, quamquam iidem eximia & ſingulari juriſdictione valent, quæ in regendis pertrahendiſque animis ſolum verſatur. Quæ quum ita ſint, ex iis omnes intelligunt, eam, quæ ſacris Paſtoribus delata eſt, auctoritatem ſummo & politico Principatui non eſſe adverſam, quaſi cum eodem aut dimicantem, aut certamen inſtituentem. Quinimo ſacrorum Paſtorum munus & Principum imperium hac ſocietate & amicitia continentur, ut alterum alteri viciſſim plurimam opem afferat. Paſtores enim præfecti ſunt accurandæ Religioni, quæ non modo ad æternam beatamque vitam, ſed ad civium incolumitatem publicamque ſalutem eſt condita. Juſtinus in Apologetico *pag.* 44. *edit. Sylburg.* Imperatores ita affatur, Ἀρωγοὶ δ' ὑμῖν καὶ συμμαχοι προς ἐιρηνην. λ., *Nos vobis ad Imperii tranquillitatem maxime adjutores & collaboratores ſumus ut qui doceamus fieri non poſſe, ut Deum quis lateat, ſive ſit maleficus, raptor, inſidiator, ſive æqui amans, tum vero ad æternam aut ſa-*

Digitized by Google

ſalutem aut pœnam quemque mitti pro factorum ſuorum dignitate. Contra ab iis, qui Imperio præſunt, ſi in officio manere velint, ea opera danda eſt, ut Religionem in ſidem recipiant ſuam, eamque fortiter tueantur, ab hæreticis itidem, quos Eccleſia declarabit, pœnas prudenter repetant, ſacros miniſtros muneris ſui in loco commonefaciant, eamque Imperii provinciam perlatis etiam legibus guberbent. Hanc Eccleſiæ & Reipublicæ conſenſionem accurate explicavit Theodoſius, cujus oratio legitur *Part.* 1. *Conc. Epheſ. cap.* 32., Ἠρτηται δ᾽ εις θεον ευσεβειας ἡμετερας πολιτειας καταστασις κ. λ. *Reipublicæ noſtræ conſtitutio in ea, quæ in Deum eſt, pietate præcipue nititur, multaque inter hanc & illam cognatio ac familiaritas intercedit. Nam & ex ſe invicem pendent, & utraque proſperis alterius ſucceſſibus incrementa ſumit: quandoquidem ut vera religio juſta actione perficitur, ita Reſpublica utriuſque ope nixa floreſcit*. Horum ſimilia dixere Patres in epiſtola Synodica ad Taraſium, quæ evolvi poteſt in Actis ſeptimæ ſynodi, Ἱερωσυνη γαρ βασιλειας ἁγιασμος ιστι και ἀναστοιχειωσις, και βασιλεια ἱερωσυνης ισχυς, και κρατωμα, *Sacerdotium Regno ſanctimoniam & ſtabilitatem conciliat, Regnum vero Sacerdotii eſt robur & munimentum*. Concinuit iis Gregorius II. in græca epiſtola ad Leonem Iſaurum, Συμβουλια, inquit, δε των φιλοχριστων, και των ευσεβων ἀρχιερεων μια δυναμις ιστιν, ὁταν μετ᾽ ειρηνης και ἀγαπης τα πραγματα διοικωνται, *Conſenſus Chriſti amantium Imperatorum, & piorum Pontificum eſt vis una, quando cum pace & caritate res adminiſtrantur*. Quæ quum probe Leo Auguſtus intellexiſſet in Ecloga, quam Anno DCCCXXXVIII. apud Græcos edidit, hæc reliquit ſcripta *Tit.* 111., Διο και ἡ κατα ψυχην και σωμα των ὑπηκοων ειρηνη και ευδαιμονια βασιλειας ιστι και ἀρχιερωσυνης εν πασιν ὁμοφροσυνη και συμφωνια, *Quapropter & civium quies ac felicitas cum animæ tum corporis reponuntur in conſenſione Imperii cum ſummo Sacerdotio*.

Revertamur ad Grotium. Nobis cum eo convenit, Imperium ita ſummum eſſe, ut ad ipſum omnia referantur. Ergo ſacra non eximuntur, inquit ille. At enim duo ſeponenda ſunt, hoc eſt publica ſacrorum tutela, atque eorundem procuratio, quæ complectitur cum omnes ſacerdotii partes, tum doctrinæ cognitionem & de divino cultu, qui ex ea conſtituitur, judicium. His poſitis cenſeamus neceſſe eſt, tutelam ſacrorum a politico Chriſtiano Principatu non eſſe disjungendam. Nam ſi contra faxis, Religioni præſidium, quo nititur, audacter eripies & Rempublicam in diſcrimen adduces. Sed Religionis procuratio iis, quos Chriſtus delegit, Sacerdotibus credita eſt. Hoc ſi placeat, Grotius addit, Civitas erit in Civitate. Ecquis vero id pertimeſcat? Sacerdotum enim cœtus nullo politico imperio, ſed legatione fungitur, in eoque officio eſt, ut Principes adjuvet, quorum in fidem traditus eſt. Tertullianus in *Apol.*, *Illuc* (ideſt in Cœlum) *ſuſpicientes Chriſtiani manibus expanſis, quia innocui, capite nudo, quia non erubeſcimus; denique ſine monitore, quia de pectore oramus pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, Senatum fidelem, populum probum, Orbem quietum & quæcunque hominis & Cæſaris vota ſunt*: & Dionyſius apud Euſebium de Imperatoribus dixit, Και αυτοι διηνεκως ὑπερ δ᾽ βασιλειας αυτων, ὁπως ασαλευτος διαμεινη, προσευχομεθα, *ideoque jugiter pro ipſorum imperio ut inconcuſſum permaneat, precamur*. Neque enim verendum eſt, quod Arminianus obiicit, ne ex diverſis contrariiſque imperatis oriatur Civitatis perturbatio & confuſio. Nanque ſapientior nuſquam ordo reperiri poteſt, quam in Chriſtiana Republica, dum Sacerdotium & Imperium amice conjurant, hoc eſt qui ſacerdotio præfecti ſunt, ad politica jubenda animum non adiiciant, quique imperium regunt, ab iis agendis abſtineant, quæ Religionem ſpectant.

IV. Veniamus ad tertium Grotianum argumentum, quod ducitur ex eo, qui ſummo Principatui propoſitus eſt finis. Reſpicit eo omnis ſcilicet Principum poteſtas, ut Civibus vitam omnium bonorum genere cumulatam beatamque exigere per eos liceat: ſed in iis rebus, quæ ad beate vivendum maxime conducunt, præcipua eſt pietas adverſus Deum; Sic Apoſtolus *ad Rom. cap.* 13. 4. cum dixiſſet, principatum εις το ἀγαθον *ad bonum* ſpectare, deinde *in epiſt. ad Tim. cap.* 2. 2. docuit, eundem adeo per-

Digitized by Google

pertinere, ut cives beate vivant non modo *in honeſtate*, ſed *in omni pietate*. Ad eam ſententiam faciunt plura teſtimonia piorum Imperatorum & excellentium Patrum. Conſentiunt Philoſophi, quorum doctiſſimus Ariſtoteles in poſtremo Eudemiorum libro *cap.* XV. virtutem eam optimam exiſtimavit, quæ ποιήσει τὸν θεὸν μάλιστα θεωρεῖν, *in Dei cognitionem nos potiſſimum ducit*, illam vero peſſimam, quæ κωλύει τὸν θεὸν θεραπεύειν καὶ θεωρεῖν, *a colendo cognoſcendoque Deo animum prohibet*. Igitur Religio ſummus eſt finis, quem politici Civitatum Rectores ſequantur: ex quo palam eſt, iiſdem imperium datum eſſe ad omnia conſtituenda, decernenda, & jubenda, quæ in ſacrorum numero continentur. Hæc Grotius diſſerit, iiſque negotium confectum putat, quibus tamen conceſſis illud nihilo magis concludi poteſt, quod agit. Sumit ille, Principes in id conſilium ab optimo Deo eſſe cooptatos, ut Populis non modo publicam ſalutem, ſed omnem beatitatem afferant, quam maxime Religio parit. Hoc cum pro certo habendum ſit, is tamen non pervenit, quo uſque evadere parat. Quis enim dabit, ex illo Chriſtianorum Præſidum officio hoc ſequi, eoſdem Religionis eſſe cognitores, arbitros & moderatores, item de ſacris perinde atque de rebus politicis conſulere, judicare & arbitratu ſuo leges condere? Negant omnes ad unum, qui conſtitutam a Chriſto rationem gubernandæ Religionis intellexerunt. Hæc enim ſi bene perſpecta ſit, illud potius ex ea veluti rite concluſum quiſque exiſtimat, Principes nihil habere, quod ei curæ prævertant, quæ poſita eſt in Religione fortiter defendenda, quam Catholica amplectitur Eccleſia, & in conſiliis capiendis ne ab eadem cives animum avocent aut deficiant. Hoc unum docuit Apoſtolus *ad Rom.* cum Imperatorem dixit θεοῦ διάκονον εἰς τὸ ἀγαθόν *Dei miniſtrum ad bonum*; quod ipſum is declaravit in litteris ad *Timoth.*, in quibus juſſit preces ad Deum pro Regibus eſſe adhibendas, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι, *ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & ſanctitate*. Ad hæc Apoſtolica verba reſpexit Lactantius *in fine Inſtitutionum*, cum Imperatorem ſic affatur, *Erat congruens, ut in firmando humani generis ſtatu, te auctore ac miniſtro Divinitas uteretur, cui nos quotidianis precibus ſupplicamus, ut te imprimis, quem rerum cuſtodem voluit eſſe, cuſtodiat, deinde inſpiret tibi voluntatem, quæ ſemper in amore divini Numinis perſeveret: quod eſt omnibus ſalutare, tibi ad felicitatem, & cæteris ad quietem*. Optime vir doctus Lactantius ab ea pietate, qua Cæſares Deum colunt, ſive ab eo ſtudio, quo iidem religionem defendunt, omnino proficiſci affirmat ſuam ipſorum pacem & civium omnium tranquillitatem. In eundem ſenſum Auguſtinus *de Civ. Dei lib.* V. *cap.* XIV. *felices* vocavit *Reges*, *ſi ſuam poteſtatem ad Dei cultum maxime dilatandum Majeſtati ejus famulam faciant*. Sic imperatores Theodoſius & Honorius in Epiſtola ad Marcellinum de fide loquuti ſunt, in quam Religionem ſuſceperant, *Neque enim*, inquiunt, *aliud aut belli laboribus agimus, aut pacis conſiliis ordinamus, niſi ut verum Dei cultum Orbis noſtri plebs devota cuſtodiat*. Mittimus cætera teſtimonia a Grotio prolata, quæ eodem modo intelligantur oportet.

V. Quartum argumentum Grotius contexuit divinorum ſcriptorum ſententiis & Patrum periochis, quibus Calvinianorum & Lutheranorum teſtimonia adſtruxit. Hoc enim modo ille cauſſæ ſuæ auctoritatem conciliare conatus eſt. Atque nobis equidem non ſine ſumma impudentia objici poteſt quidquid Calviniani & Lutherani de Principibus pronuntiant. Quid enim cum iis commune ſit, quorum nomen Catholica rejicit Eccleſia? Si animus autem ad cætera omnia attendatur, perſpicuum eſt, ex iis non illud effici, quod Arminiani ſentiunt, ſed id potius, quod Orthodoxi exiſtimant, Principum imperio contineri Religionis cuſtodiam. Non aliud enim Scriptura & Patres eam explicantes declarant, cum Reges Eccleſiæ *nutricios* appellant, eorumque eximium hoc eſſe munus docent, ut Eccleſiæ deſerviant, de illius ſalute laborent, Chriſtum deoſculentur, bona jubeant, mala prohibeant & omnia peragant, quæ maximum afferre poſſint Chriſtianæ præſidium Religioni. Hoc officium quum Imperatores & Reges obiviſſent, eo loco habebantur, quaſi res Eccleſiæ eorum nutu conſtituerentur, quod Socrates *in lib.* V. *Hiſt. Eccl. in Præf.* dixit, & ſæpe Religionis & Fidei auctores,

Digitized by Google

Dei vicarii, Eccleſiæ gubernatores, & veræ religionis Rectores vocabantur.

Non injucundum autem erit monumenta percurrere, quæ Grotius reſpexit his in verbis, *Conſtantinus in antiqua inſcriptione Religionis & Fidei auctor dicitur . . . . circumfertur & nomine Eleutherii romani Epiſcopi vetus epiſtolium, quo Regem Brittanniæ Vicarium Dei vocat in Regno ſuo, agens de negotio religionis. Concilium Moguntiacenſe I. Carolum magnum vocat veræ Religionis Rectorem.*

Vetus illa, quæ primum nominatur, de Conſtantino inſcriptio legitur apud Gruterum pag. CLIX. 4. In ea appellatus eſt Imperator, *Pacis & Juſtitiæ cultor, publicæ quietis fundator, Religionis & Fidei auctor*. Num vero titulus hujuſmodi γνησιως *genuinus* ſit, facile quiſque verebitur, quum eum Schottus exprompſerit.

Accedamus ad Epiſtolium Eleutheri romani Pontificis, quod ex priſcis exemplaribus exſcripſit Jacobus Uſſerius in *Brittannicarum Eccleſiarum antiquitatibus cap. VI.* Sic enim conceptum eſt,

ELEUTERI P. Reſcriptum ad LUCIUM
Britanniæ REGEM.

Petiiſtis a nobis leges Romanas & Cæſaris vobis tranſmitti, quibus in Regno Britanniæ uti voluiſtis. Leges romanas & Cæſaris ſemper reprobare poſſumus, legem Dei nequaquam. Suſcepiſtis enim nuper miſeratione divina in regno Britanniæ legem & Fidem Chriſti. Habetis penes vos in regno utramque paginam: ex illis Dei gratia per conſilium regni veſtri ſume legem, & per illam Dei patientia veſtrum rege Britanniæ regnum. Vicarius vero Dei eſtis in regno juxta Prophetam Regem, Domini eſt terra & plenitudo ejus, Orbis Terrarum & univerſi qui habitant in eo: *& rurſus juxta prophetam Regem*, Dilexiſti juſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis: *& rurſus juxta prophetam Regem*, Deus judicium tuum . . . *Non enim dixit judicium neque juſtitiam Cæſaris.*

Filii enim Regis Gentes Chriſtianæ & populi regni ſunt, qui ſub veſtra protectione & pace in regno degunt & conſiſtunt juxta Evangelium, Quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alis. *Gentes vero regni Britanniæ & populi veſtri ſunt, quos diviſos debetis in unum ad concordiam & pacem & ad Fidem & ad legem Chriſti & ad ſanctam Eccleſiam congregare, revocare, fovere, manutenere, protegere, regere & ab injurioſis & malitioſis & ab inimicis ſemper defendere.* Væ Regno cujus Rex puer eſt & cujus principes mane comedunt. *Non voco regem (puerum) propter parvam & minimam ætatem, ſed propter ſtultitiam & iniquitatem & inſanitatem juxta prophetam Regem*, Viri ſanguinum & doli non dimidiabunt dies ſuos . . . *Per comeſtionem intelligimus gulam, per gulam luxuriam, per luxuriam omnia turpia & perverſa & mala juxta Salomonem Regem*, In malevolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.

Rex dicitur a regendo, non a regno: Rex eris dum bene regis: quod niſi feceris, nomen Regis non in te conſtabit, & nomen perdis quod abſit. Det vobis omnipotens Deus regnum Britanniæ ſic regere ut poſſitis cum eo regnare in æternum, cujus Vicarius eſtis in regno prædicto.

Narrat Beda *in Hiſt. Angl. lib. I. cap. IV.*, Lucium Britanniæ Regem, Marco Aurelio Imperatore, litteras ad Eleutherum Papam miſiſſe, in quibus ſcribebat, ſeſe conſilium aſciſcendæ Chriſtianæ religionis iniviſſe, idque quum feciſſet, ſtatim a Pontifice doctores impetraviſſe, qui eum Chriſti doctrina imbuerent. Dicunt autem cæteri rerum Britannicarum ſcriptores, Romam deinde eos rediiſſe, qui chriſtiana Sacra in Anglia conſtituerant, & diligenter egiſſe, ut quæ geſſerant, Pontifex omnia confirmaret. Hæc Galfridus Monemuthenſis *in lib. 2. cap. 1. Hiſt. Britannic.*, Rogerus Wendoverius ad an. CLXXXIV., Matthæus Pariſienſis, Matthæus Weſtmonaſterienſis, & Roffenſis hiſtoriæ collector ad an. CLXXXVI. Itaque perſonatus Gildas ſic cecinit,

. . . . *Diſpoſita regione*
Doctores Romam repetunt: confirmat eorum

Di-

Dictus Apoſtolicus factum; ſunt inde reverſi
Cum ſanctis aliis; quorum doctrina fideles
Reddit & informat in Chriſti lege Britannos.

Addunt nonnulli, eoſdem Doctores, quum, Romæ peractis ex ſententia rebus omnibus, Angliam iterum petiviſſent, Regi Lucio a Pontifice eas litteras attuliſſe, quas modo deſcribendas curavimus. Hanc omnem hiſtoriam perſequuntur Magdeburgenſes *centur.* 2. *cap.* 2. *column.* 8., Cæſar Cardinalis Baronius ad an. 183. Tillemontius *tom.* III. *pag.* 63. *ed. Pariſ.* Bollandiani *in Catalog. Veter. præfix. tom.* I. M. *April. pag.* XXIII. Seldenus *in Analectis ſuis Anglobritannicis*, & Jacobus Uſſerius *Antiqu. Britann. Eccl. cap.* IV. Eandem attamen pluribus rejiciunt Fridericus Spanhemius *in lib.* III. *Miſcellaneorum*, *in Appendice ſeu de traditis Antiquiſſimis converſionibus Lucii Britonum Regis*, *Juliæ Mamaeæ Auguſtæ*, *& Philippi Imper. Patris & Filii Diſquiſ. tripartita tom.* II. *opp.*, & Samuel Baſnagius *in Annal. Polit. & Eccleſiaſt. ad an.* 181. Quin & epiſtolam Eleutheri Papæ in ſuſpicionem adducunt ipſe Uſſerius *in cap.* VI., & Herefordienſis Antiſtes Godwin. *de Converſ. Britann. pag.* 34.

Reſtat Concilium Moguntinum, cujus mentionem Grotius injecit. Nempe illud eſt, quod Carolus Magnus Anno DCCCXIII. in Baſilica Sancti Albani congregavit. Legitur in Tomo XIV. Labbeanæ Conciliorum collectionis quæ Venetiis edita eſt. In exordio illius ſynodi Carolo Magno Imperatori tanquam *veræ Religionis Rectori ac defenſori ſanctæ Dei Eccleſiæ* habitus eſt honos. In eundem ſenſum altera Moguntina Synodus, quam in temporibus Leonis IV. & Lotharii Imperatoris Rabanus Archiepiſcopus coegit, *Chriſtianiſſimum Regem Ludovicum veræ Religionis Rectorem ac defenſorem ſanctæ Dei Eccleſiæ* vocavit.

VI. Dicamus de quinto argumento, quod Grotius concludit hoc modo. In jure omnium Gentium ſcitum eſt, ut penes eos, quibus ſummum eſt Imperium, adminiſtrandæ religionis reſideat auctoritas, quod Ariſtoteles & Plutarchus expreſſis verbis docuerunt. Priſci omnes conditores legum, quas tulerunt, a conſtituendis ſacris primordia ceperunt. Veteres enimvero Juriſconſulti jus tribuebant in publicum & privatum, & juris publici nomine ſacrum intelligebant. Inter eos Ulpianus *L.* 10. *D. de juſt. & jure* juriſprudentiam eam dixit, *quæ divinarum & humanarum rerum notitiam* continet: Sequutus eſt enim Stoicos, quibus id ipſum antea placuerat. Itaque Theodoſius, cum leges Principum a Conſtantino in uno codice complecteretur, in poſtremo libro eas omnes repoſuit, quæ de Sacris edicebant. Hoc exemplum ad imitandum Juſtinianus ſibi propoſuit, quamquam ordinem mutavit. Nanque codicem ſuum ab iis deſcribendis legibus orſus eſt, quas de Religione Majores ſui rogaverant. Præclare Suarezius, auctoribus Aquinate & Cajetano, cenſuit, apud Gentes, quibus ſola naturæ ratio eſſet ſumma Regina, eoſdem, qui Imperium regebant, de Sacris inſtituta condidiſſe, eam nimirum ob rem, quod crederent ſui eſſe muneris, cives ad ea inſtituere, quæ vitam eis æternam afferrent. Perſpicuum eſt enim, pleroſque priſcarum nationum Philoſophos, Ægyptios, Indos, Germanos, Gallos, Thraces & veteres Italos in eo ſumma fide conſenſiſſe, ut, poſtquam è mortali vita diſcederent, immortalitatem ſibi deſponderent. Accedit, quod pietas adverſus Deum id eximium habeat, quod humano generi ad mortalem ipſam felicitatem maxime conducit: idque duplici de cauſa, primum quod Deus optimus id agit, ut omnia proſpera eveniant colentibus Ipſum, adverſa ſpernentibus, quam Dei providentiam Ethnici Philoſophi & Poetæ compertam commendarunt. Deinde quod ea eſt ipſius Religionis natura, ut humano generi omnia pariat, quæ univerſam vitam ei maximopere fortunent. Religio quidem præcipua res eſt, in qua Reipublicæ ſalus, Principum tranquillitas, & Civium beata vita nituntur. Ea enim ſublata omnes virtutes, earumque una excellentiſſima juſtitia tolluntur, quæ ad conſervandas politicas ſocietates pertinent. Ita ſentiunt de qualicumque pietate adverſus Deum, ſive de ſuperſtitione ethnica Plato, Xenophon, Ariſtoteles, Cicero & Plutarchus. Quid nos cenſeamus de illa Religione, quam optimus
&

Digitized by Google

& beneficentiſſimus Deus per prophetas pertulit? Optime Philo de Monarchia, *φιλτρον ἀνυσιμώτατον και δεσμος ἄλυτος εὐνοιας ἐρωτικης ἡ τοῦ ἑνὸς τιμη*, *efficaciſſimum philtrum* (quod nimirum conciliat amorem) *& vinculum indiſſolubile benevolæ amicitiæ*, *unius Dei cultus*. Reſpicit ille ad Moſaicam legem. At major Chriſtianæ pietati vis eſt ad Populos omnibus bonis cumulandos, eoſdemque pace perfundendos. Quam ſanctiſſima humanorum officiorum præcepta? Quam gravis divinarum rerum doctrina & ad componendam morum diſciplinam accommodata! Nihil eſſe beatius poteſt Chriſtiana Republica. Contra verendum eſt, ne Religio Civitatibus maxime ſit fraudi, ſi illius aut dogmata detorqueantur, aut mutentur. Vel de falſis Sacris Curtius, *Multitudo vana religione capta melius vatibus, quam ducibus paret*. Quinimo Moecenas Auguſtum ita commonefecit, *οἱ γαρ περὶ τα θεῖα ξενιζοντες, πολλους ἀναπείθουσιν ἀλλοτριονομεῖν*, *qui novas de Diis opiniones invehunt, multos alieniore a legibus animo reddunt*. Hæc copioſius & uberius ab Arminiano Grotio afferuntur, ut Principum arbitrio Religionem eſſe deferendam evincat.

At enim erudite, nec tamen dialectice. Nobis equidem dubium non eſt, quin Gentes eos ipſos, qui ſummum imperium regerent, accurandis & conſtituendis ſacris quaſi Præſules & Sacerdotes præfectos voluiſſent, idque tum ob eas cauſas, quas Grotius prompſit, tum potiſſimum quod Religio apud eas alio Antiſtite caruiſſet, quem ſive natura, ſive recta ratio deſignaſſet. Hoc enim ſæpe Grotium monuimus. Sed ea res nunc non agitur. Quærimus enim de auctoritate Chriſtianorum Principum in gerendis rebus, quæ ad cultum Divinum reſpiciunt, non ex legibus Gentium, nec porro ex Moſaicis, ſed ex iis, quas Chriſtus ad optimam Eccleſiæ ſuæ adminiſtrationem eſſe jubendas cenſuit. Illud ſcilicet in quæſtionem venit, an Chriſtus Religionem ſuam ſummorum Magiſtratuum imperio commiſerit. Atque hoc pluribus diſputatum eſt in Proluſione, in qua cauſam omnem peroraſſe videmur. Nanque pluribus dedimus, chriſtianam Religionem ſuos habere Antiſtites, interpretes, & rectores, quos Chriſtus delegit, eadem licet publicæ Principum tutelæ ſit credita. Quocirca tribuat hoc ſibi vera pietas, quod quidem certum eſt, ut mortalibus omnia fortunet, & in ipſa tanquam in fundamento Reſpublicæ locentur. Hæc tamen ratio, cum de Chriſtianis Regibus loquimur, non ita concludenda eſt, ſi dialecticis præceptis parendum ſit, ut dicamus, Divinum cultum eſſe decernendum Principum arbitratu. Ea enim ſolum declarat, Principes eſſe Religionis tutores & vindices, ut eam fortiter defendentes ſibi tranquillitatem, & Civibus ſalutem quærant, quæ ſuæ ipſorum poteſtati mandata eſt. Neque pii Imperatores unquam commiſerunt, ut aliquid aliud imperio ſuo, quam publicum defendendæ Eccleſiæ ſtudium attribuerint. Ex quo Religioni præſidium ſæpe tulerunt, perlatis legibus, quas in utroque Codice Theodoſiano & Juſtinianeo inſpicimus.

VII. Ad extremum Grotius nomina protulit Catholicorum ſcriptorum, quos is elogio ad contemptum ab hæreticis invento *Pontificios* appellavit. Nanque illorum teſtimoniis cogitavit idem imperium ſummis Magiſtratibus in re ſacra deferre, atque iiſdem Arminiani afferunt. Sed nimis audacter. Nanque Scriptores illi, quos commemoravit, illud ſolum docuerunt, Chriſtianorum Principum maximum eſſe munus Rempublicam ab omnibus iis defendere, qui eam perturbare aut in diſcrimen adducere enituntur. Ex quo effecerunt, ab iis operam eſſe dandam, ne ſacri Paſtores Civibus tranquillitatem adimant, ſi forte ſacerdotii nomine fraudem iis facere conentur. Quid ſi Paſtores ſtudeant, ſacram ſuam juriſdictionem, quam a Chriſto acceperunt, ad intercipiendam civium pacem, aut ad commovendas ſeditiones, aut ad perdendam Civitatem exſerere? Hoc ſi acciderit, Catholici ſcriptores edixerunt, tum Sacerdotium in Principum poteſtatem venire, ut ſcilicet coerceri poſſit, quominus publicam ſalutem labefactet. Nanque Principatus tam ſummo imperio præditus eſt, ut quidquid offendiculo ſit Civitati, id depellere aut cohibere poſſit & debeat, quæcunque res illa ſit, quæ malum pariat aut portendat. Hoc Catholici ſentiunt: Sed nihiloſecius non in eo ſolum verſatur ipſa Poteſtas quam in ſacris Hollandiæ Dominis Grotius adſcribit.

AD

AD

CAPUT II.

EXERCITATIO CRITICA.

I. Quid conſilii Grotio fuerit in hoc capite, exponitur; & quæ ad rem illuſtrandam idem diſputavit, omnia commemorantur.

II. Quomodo Sacerdotium Imperio ſubjicitur Exploditur ſententia, in quam Grotius id contendit.

III. Imperium & Sacerdotium conjungebantur apud Ethnicos & Hebræos. Diſſeritur de Sacerdotio Patriarcharum, Primogenitorum & Moſis.

IV. Chriſtus verum Sacerdotium inſtituit in novi Fœderis Eccleſia.

V. Chriſtianis Sacerdotibus politicus Principatus dari poteſt ſive a liberis Populis, ſive a ſummis Regibus.

VI. Explicantur ſacra præconia, quibus Imperatores antiquitas affecit. Cur Conſtantinus Magnus vocatus ſit Epiſcopus & Apoſtolus.

VII. Marcianus & Valentinianus ſeſe non dixere inclytos Pontifices *in edicto, quod poſt Calchedonenſem Synodum pertulerunt. Nec Marcianus* Pontifex *ab Auſonio appellatus eſt. Explicatur quem in ſenſum Calchedonenſis Synodus Marcianum, C. Politana Theodoſium* Sacerdotem *ſalutaverit.*

VIII. An Juſtinus Pontificis appellatione uſus ſit? Diſputatur de titulo, qui Juſtino poſitus eſſe dicitur Hiſtriæ in Juſtinopoli.

IX. Quam ob cauſſam Gregorius Papa in epiſtola ad Leonem Iſaurum Imperatores orthodoxos Pontifices *vocavit.*

X. Leo IV, eodem elogio Gallicanos Reges proſequutus non eſt. Tollitur mendum e Gratianeo canone.

XI. Reïicitur hujus capitis Grotiana peroratio.

I. HActenus Grotius Principum Imperium in iis accurandis, quæ ad Divinum cultum pertinent, uberrime perſequutus eſt, quod tale eſſe duxit, ut ad eorum nutum & arbitrium publicam revocari Religionem juberet. Huc Arminiani omnis ſpectavit oratio. Atque ne quis ſuſpicaretur, quod facile omnes ex illa oratione efficere poterant, Pontifices ſacra Principum vice defungi, & commiſſum ab iis munus ſibi habere, hoc ipſum, quod conſilio contrarium eſſet ſuo, porro explicare aggreditur. Itaque rerum, quæ Imperio ſubjiciuntur, duplex conſtituit genus, alterum earum, quæ ab ipſo Imperio initium capiunt & reguntur, qualia ſunt omnia Magiſtratuum munia, alterum autem earum, quæ ab Imperio gubernantur, ſed ab eodem non exiſtunt, cujuſmodi ſunt artium diſciplinæ. Hinc Prætores, Præſides cæterique Magiſtratus Regum vices obeunt iiſque parent, ſed Medici, Philoſophi, & Georgi ab illis leges accipiunt, nec tamen vicarium eorundem munus peragunt. In harum rerum poſtremo genere Grotius Pontificatum reponit. Nanque docet, ſacrorum adminiſtrationem ab Imperio in ſacris maxime diſcrepare, ſive quod magis perſpicuum eſt, plurimum differre inter officium eorum, qui res divinas adminiſtrant, & poteſtatem eorum, qui illas jubent & injungunt. Ex quo concludit, ut operæ Architecto ſubeſſe videntur, ſic Sacerdotium ſolo ordine eſſe in ditione & Imperio illorum, qui Reipublicæ præſunt. Sic enim ille, ſed ſubtilius, ita ut facere palam conetur, Principes quidem non poſſe loco adminiſtrorum ſuorum Chriſtianos Pontifices & Sacerdotes exiſtimare, ſed eoſdem tamen Imperio ſubjectos ſuo habere in eo ipſo, quod publica ſacra conficiunt. Id nimirum Grotius ſtudet, ut evincat, Chriſtianos Reges eſſe univerſi Pontificatus rectores, Pontificum licet munus non iis, ſed Deo referatur acceptum neceſſe ſit.

Hæc cum breviter dixiſſet, tum quærit, an qui Sacerdos eſt, idem Rempublicam

cam gerere poſſit ſummo cum Imperio. Locum vero hujuſmodi copioſe exornat, ſed ſine diligenti rerum delectu. Ac primum oſtendit, illud optime cum naturæ jure conſentire, ut penes unum eundemque utraque poteſtas, Imperatoria & Pontificia reſideant, ea de cauſſa, quod Sacerdotum dignitas cæteris rebus eſt excellentior, & ad procurandam Civium ſalutem accommodatior. Percurrit deinde inſtituta Gentium, quæ ſacrorum curationem ab iis, qui Regno præfecti erant, nunquam disjunxerunt. Venit ad Majores Hebræorum, qui hoc ipſum in more receperant. Sed eam rem mutatam a Moſè, & Chriſto docet. Nam Moſes Aaronidas ad gerendum ſacerdotium delegit ſeorſum ab iis, qui Principatum regebant; Et Chriſtus in Eccleſia Pontificatum a Dominatu prorſus ſegregavit. Hoc autem in eum ſenſum ab Arminiano intelligitur, ut putet, ei qui in Sacerdotem cooptatus eſt, non poſſe Imperium mandari ſive Populorum conſenſione, ſive eorum, qui ſummi rerum Domini ſunt, conceſſu: quod tum Scripturarum, tum Patrum ſententiis comprobandum ſuſcipit. Ad hoc de præconiis illis ediſſerit, quibus Imperatores vocati fuerunt Epiſcopi & Pontifices; quæ quidem ſic accipit, ut ſacram quandam poteſtatem Principibus eſſe creditam arbitretur. Poſtquam hæc omnia ediſſeruiſſet, capiti finem facit.

II. Diſpiciamus primum, quorſum illud pertineat, quod Grotius Sacerdotium ſive Pontificum officium Principatui ſubjecit. An forte cenſeat, Sacerdotes ab Imperio Principum non eſſe liberos, ſi confidenter id committant, ut Pontificatus exercendi ſpecie Reipublicæ tranquillitatem perturbent? Hoc ſi ſentiat, profecto omnes eos habet conſentientes, quos ſincera Pietas tenet. Providendum enim eſt ab iis, quos Deus Populorum Dominos & moderatores renunciavit, ne Reſpublica quidquam fraudis capiat. Nihil ipſis deeſt, quo Civitatis res univerſas ſalvas præſtent. Ergo quidquid publicæ paci obeſſe videatur, id malum, cujuſmodi ſit, ab iiſdem eo, quo præditi ſunt, Imperio tolli jure poteſt. An porro exiſtimet, Chriſtianos poſſe Principes cavere, idque Imperio agere ſuo ut Sacerdotium ex iis, quas Catholica Eccleſia dixit, legibus tractetur? Hoc autem cum illi faciunt, profecto Religionis publicam tutelam ſuſcipiunt, quam Deus ipſis credidit. Hæc certa ſunt omnium conſenſu; ſed majus aliquid Arminianus molitur. Is enim ſacrorum curationem in Principum eſſe manu arbitratus eſt ea mente, ut ab ipſis Sacerdotii partes, munia & officia præſcribantur. Nanque Hollandiæ & Weſtfriſiæ Proceres, quibus is favet, illud ditionis ſuæ fecerunt, quod verſabatur in decernenda doctrina, quam ſacri Paſtores edocerent in publicis templis. Igitur neceſſe eſt de hoc loco parumper ediſſerere.

Sacerdotium ſive univerſa Pontificia functio continetur non modo divinis officiis, ſed etiam illis ritibus, quos ad faciliorem ſacrorum procurationem & ordinem Eccleſia recepit. Officiorum divinorum Chriſtus eſt auctor: Ac neminem doctum & pium invenies, qui animum inducat, Principes poſſe de divinis Sacerdotum muniis ita edicere, ut ea conſtituant, aut quibus in rebus conſiſtant, pro libito ſuo deliberent & decernant. Hujuſmodi enim Imperium nulluſdum Chriſtianorum Imperatorum ſibi adſcivit. Nimirum Sacerdotium poſitum eſt præcipue in explicanda Religionis doctrina & in conficiendis ſacris. Quis autem frontem ita perfricuit, ut dicat, Principum decreto eam eſſe ſciſcendam doctrinam, quam Antiſtites Populis tradant, aut illorum juſſu habendum eſſe delectum ſacrorum, quæ ſint facienda, aut certe ab iiſdem leges eſſe ſanciendas, quibus rerum ad pietatem ſpectantium nova ratio concinnetur, aut ea derogetur quam veluti a Chriſto præſcriptam Eccleſia ducit? Contemnenda nimirum eſt omnis divini juris auctoritas, quæ iis inceptis Principes interdixit. Quod ſi Arminiani quidem hæc omnia Procerum ſuorum poteſtati adſcribant, iidem quidem ſuperant audacioris oris & deplorati nominis græcos, qui in ſequioribus ſæculis vixerunt. Hi enim ut ut Pontificatus omnia negotia aut certe præcipua Imperatoribus dederint, tamen Religionum arbitratum iis non aſſeruerunt. Theodorus Balſamo *in Med. de Patriarchis*; οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ πατριάρχαι μεγαλύνονται μὲν καὶ διδασκαλικοῖς ἀξιώμασι, διὰ τὴν τοῦ ἁγίου χρίσματος δύναμιν. ἐντεῦθεν γὰρ οἱ πιστοὶ βασιτο-

Digitized by Google

διωτοται και αὐτοκρατορες κατηχητικως ὁμιλουσι τῳ χριστωνυμῳ λαῳ, ἡ θυμιωσιν ὡς ἱερεις, και μετα διπηριου σφραγιζουσιν, quæ ſic latine converſa ſunt, *Audiant hi, tam ad amplitudinem imperatoriam, quam Patriarchalem officia docendi pertinere propter unctionis ſacræ vim & poteſtatem. Hinc enim uſu venit, ut fideles Principes & Imperatores catechetico more cum Chriſtiano populo colloquantur, aut ſuffitum faciant more Sacerdotum & cum cera duplici obſignent*. Quin etiam Demetrius Chomatenus Principem vocavit *κοινον των* Ἐκκλησιων Ἐπιστημοναρχην, *communem in univerſis Eccleſiis doctrinæ Principem*. Sed in Proluſione hæc omnia refellenda curavimus. Audiamus hic Facundum Hermianenſem *in libro* 12. *cap.* 13., *Chriſti ſolius eſt, regnum cum Sacerdotio ſimul habere: quoniam, etſi quidam Reges in ejus venturi figuram Sacerdotio functi ſunt, tamen, quum manifeſta lux veniret in mundum, umbras removens futurorum, nulli alteri dedit, quod ſibi ſingulare ſervavit, ſed in diverſos ſua dona diſtribuens, ſic quæ propria ſunt Sacerdotii, Regibus interdixit*.

Sequitur ut videamus de illis inſtitutis, quæ ad conciliandam Divino cultui Majeſtatem & ad gerendorum ſacrorum ordinem Eccleſia adſcivit. Hujuſmodi Religionis diſciplina in Theocratica Hebræorum Republica ſæpe a Regibus perlata eſt: Hi enim ſacrificandi vices & Levitarum ſtudia ſanciverunt. Verum ſatis perſpicuum eſt ex iis, quæ diſputavimus, non licere eandem in ſacrorum negotio auctoritatem, quam peculii ſui Hebræi Reges fecerunt, Chriſtianis Principibus adſcribere. In Catholica enimvero Eccleſia nunquam pii Imperatores divini inſtruendi cultus Provinciam ſibi eſſe commiſſam crediderunt. Nam eam Epiſcoporum cœtus, quippe univerſi Pontificatus rector, ſemper adminiſtravit. Gelaſius Anaſtaſium monuit in ea epiſtola, quam ad ipſum ſcripſit, Principes debere in iis, quæ Religionis adminiſtrationem ſpectant, Sacerdotum dicto eſſe audientes. Atque olim ſinguli Antiſtites, in Eccleſiis quiſque ſuis, ſacrorum diſciplinam præcipiebant. Ita Eccleſiæ Cæſarienſis, C-Politana, Neocæſarienſis in Ponto, Mediolanenſis, Romana, Africana aliæque diverſas liturgias habuerunt, in doctrina quidem conſentientes, ſed in ordine & verbis diſcrepantes: de qua re diſputavere Binghamus *in orig. Eccl. lib.* 11. *cap.* VI., & Eminentiſſimus Cardinalis Bona *in Rer. liturg. lib.* I. *cap.* VII., nos vero in altero volumine dogmaticarum Inſtitutionum, in quo de ſymbolorum in ſingulis Eccleſiis diverſitate dicemus. Poſtea in more receptum eſt, ut quem ſacrorum ordinem Metropolita ſervaret, eundem univerſa Provincia aſciſceret. Acceſſerunt Concilia, quæ hoc ipſum inſtitutum ſanciverunt. Cæteris Galli optimo exemplo fuerunt, qui rem primum in duobus Conciliis Agathenſi & Epaonenſi decreverunt. In hoc poſtremo Concilio Patres inquiunt can. XXVII., *Ad celebranda divina officia ordinem, quem Metropolitani tenent, Provinciales eorum obſervare debebunt*. Sed demum Romano Orbe in complura Regna diviſo, omnes uniuſcujuſque Nationis Provinciæ in unam quandam diſciplinam conſenſerunt, quam ſeorſum ab aliis Nationibus ſibi haberent. Igitur perpetuo Pontificum cœtus de Sacerdotii procuratione pertulit & Pietatis formam adornavit: Nec dubium eſt, quin idem ipſe de univerſo ſacro jure reſponderet. Valentinianus ſenior apud Ambroſium in verbis, quæ alias ſunt allata, conſtituit, *In cauſſa Fidei vel Eccleſiaſtici alicujus ordinis eum judicare debere, qui nec munere impar ſit, nec jure diſſimilis*. Honorius Arcadium objurgavit, quod Chryſoſtomum canonici criminis arceſſitum urbe exterminaſſet, *Quum*, inquit, *ſi quid de cauſſa Religionis ageretur, Epiſcopale oportuerit eſſe judicium. Ad illos enim Divinarum rerum interpretatio, ad nos Religionis ſpectat obſequium*. Id ipſum declaravit Baſilius Imperator in octava Synodo, quæ de diſciplina ad creandorum Patriarcharum negotium pertinente judicium tulerat, *Λαϊκῳ δε οιωδηποτε κατ' ουδενα τροπον ἐξειναι λεγω κ. λ. Laico cuicumque nulla ratione de Eccleſiaſticis cauſſis diſputandi aut univerſam Eccleſiam Œcumenicamque Synodum oppugnandi fas eſſe dico. Hæc enim excutiendi & in utramque partem agitandi Patriarcharum, Sacerdotum & Doctorum eſt officium, quibus a Deo ligandi & ſolvendi poteſtas eſt conceſſa*. Nam laicus, etſi omni pietatis & ſapientiæ laude præſtet, *ἀλλα λαϊκος, και προβατον, ου ποιμην, tamen laicus eſt, & ovis*,

non paſtor. At enim, inquis, Juſtinianus Imperator de Religionis ritibus leges ſcripſit. Quas ſcilicet? Inter omnes, quas tulit, una commemorari poteſt, quæ ad liturgica negotia referri debet. Nanque ſic legimus *in Novella* CXXXVII. *cap.* VI. Κελεύομεν πάντας ἐπισκόπους τε καὶ πρεσβυτέρους, μὴ κατὰ τὸ σεσιωπημένον, ἀλλὰ μετὰ φωνῆς τῷ πιστοτάτῳ λαῷ ἐξακουομένης τὴν θείαν προσκομιδὴν καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι προσευχὴν ποιεῖσθαι. πρὸς τὸ κἀντεῦθεν τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχὰς εἰς πλείονα κατάνυξιν καὶ τὴν πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν διανίστασθαι δοξολογίαν. *Jubemus omnes Epiſcopos & Presbyteros non in ſecreto, ſed cum ea voce, quæ a fideliſſimo Populo exaudiatur, divinam oblationem & precationem, quæ fit in baptiſmate, facere, ut inde audientium animi in majorem devotionem & Dei laudationem & benedictionem efferantur*. Hæc Imperator, qui tamen non illud egit, ut novum ſacrorum jus conderet (ſcivit enim ad Pontifices eam rem pertinere,) ſed ut tanquam Religionis cuſtos eum morem reuovaret, quem, licet pium & eximium, Paſtorum aliquorum opera fuiſſe obliteratum credebat. Niſi enim de optimo Imperatore id exiſtimemus, profecto is accuſandus eſt, quaſi primus contra Majorum iuſtituta ſidenter de Religione legem dixerit. Igitur concludamus neceſſe eſt, Sacerdotum jure contineri quidquid ad ſacrorum procurationem, & ad religionis diſciplinam reſpiciat.

III. Nunc dicendum eſt de altero loco, quem Grotius tractavit, an ſcilicet qui Sacerdos ſit, idem ad Rempublicam accedere poſſit. Optime ille arbitratus eſt, Pontificatum penes eos ipſos reſediſſe, qui Populos Imperio regebant, cum Religio ex ſolis naturæ legibus adminiſtrabatur. Auctor enim eſt Ariſtoteles, Reges, quos primum hominum cœtus delegere, non modo gerendo bello, ſed divinis accurandis rebus præfuiſſe. Verba proferamus, quæ Stagirites habet *in libro* III. *de Republica cap.* XIV., Τέταρτον δ' εἶδος μοναρχίας βασιλικῆς, αἱ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἑκούσιαί τε καὶ πάτριαι γιγνόμεναι κατὰ νόμον. διὰ γὰρ τὸ τοὺς πρώτους γενέσθαι τοῦ πλήθους εὐεργέτας κατὰ τέχνας ἢ πόλεμον, ἢ διὰ τὸ συναγαγεῖν, ἢ πορίσαι χώραν, ἐγίγνοντο βασιλεῖς ἑκόντων . . . Κύριοι δ' ἦσαν τῆς τε κατὰ πόλεμον ἡγεμονίας, καὶ τῶν θυσιῶν, ὅσαι μὴ ἱερατικαί, *Quartum autem genus Monarchiæ Regalis complectitur illas quæ temporibus heroicis floruerunt, quibus Populi ſponte ſua parebant, quæque erant avitæ & patriæ & legitimæ. Quia enim primi de multitudine bene meriti fuiſſent vel tradendis artibus, vel bellis gerendis, aut quia diſperſos congregaſſent, aut quia ſolum agrumque præbuiſſent, Reges a volentibus creabantur . . Erat autem penes eos & Imperii bellici, & ſacrificiorum, quæ modo ad Sacerdotum partes non pertinebant, arbitrium & poteſtas*. Idem Ariſtoteles, cum Regnorum genera, de quibus ediſſeruerat, iterum commemoraſſet, hoc omnium vetuſtiſſimum, quod quarto loco repoſuerat, nunc primum percurrit, Βασιλείας, inquit, μὲν οὖν εἴδη ταῦτα, τέτταρα τὸν ἀριθμόν. μία μέν, ἡ περὶ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους. αὕτη δ' ἦν ἑκόντων μὲν ἐπί τισι δ' ὡρισμένοις. στρατηγὸς γὰρ ἦν καὶ δικαστὴς ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς κύριος, *Quatuor igitur Monarchiæ genera, unum quidem erat circa heroica tempora, atque hoc erat volentium quidem, ſed in quibuſdam præfinitis. Rex Imperator erat & Judex & rerum divinarum arbiter*. Hæc Ariſtoteles, quæ veteres græci communi conſenſione poſteris prodiderunt. Heraclides de Athenienſibus, ὁ δὲ βασιλεὺς τὰ κατὰ θυσίας διοικεῖ, καὶ τὰ πολέμια, *Rex quæ ad ſacram & rem militarem pertinent, adminiſtrat*. Piſiſtratus in Ep. ad Solonem dicit, ad ſeipſum tanquam ad Pontificem deferri decimas omnium fortunarum, quas cives haberent, ut in faciendis ſacris publico eſſent uſui. Is enim inquit, ἀπάγει δὲ ἕκαστος Ἀθηναίων τοῦ αὑτοῦ κλήρου δεκάτην, οὐκ ἐμοί, ἀλλ' ὁπόθεν ἔσται ἀναλοῦν εἴς τε θυσίας τὰς δημοτελεῖς, καὶ εἰς τι ἄλλο τῶν κοινῶν, *ſeponit quiſque Athenienſium ſuarum facultatum decimam non mihi, ſed ut ſit quod abſumatur cum in publica ſacra, tum ſi quid aliud ſit ad Rempublicam pertinens*. Quocirca Diotogenes Pythagoricus inter partes, quas Principatui attribuit, præcipuam numerat Pontificiam auctoritatem. Nanque apud Stobæum in ſerm. XLVI., *Neceſſe eſt*, inquit, *perfectum Regem Imperatorem eſſe ſtrenuum*, καὶ δικαστὰν καὶ ἱερέα *& Judicem & Sacerdotem*. Apud priſcos Romanos Reges erant Sacerdotes, quibus exactis, ad quædam factitanda

da ſacra, quæ ab illis erant peragenda, Rex ſacrorum creatus eſt. Sic Livius *in libro* II. *cap.* 2., *Quia quædam publica ſacra per ipſos Reges factitata erant, necubi Regum deſiderium eſſet, Regem ſacrificulum creant*. Strabo in libro XII. pag. 575. de Cleone mentionem injecit, qui Antonii primum fortunam ſequutus, deinde Cæſaris paulo ante Actiacam victoriam partibus ſeſe adjungens non modo Regnum quoddam in Myſia gerebat, ſed duplex Sacerdotium nactus fuerat in Abrettena & Ponto: Ἱερεὺς μὲν ὢν τοῦ Ἀβρεττινοῦ Διὸς Μυσίου Θεοῦ. μέρος δ' ἔχων ὑπήκοον τὴν Μορηνήν. Μυσία δέ ἐστι καὶ αὕτη καθάπερ ἡ Ἀβρεττινη. λαβὼν δὲ ὕστατα καὶ τὴν ἐν τῷ Πόντῳ τῶν Κομανῶν ἱερωσύνην . . . . κατέστρεψε τὸν βίον, *Sacerdos creatus Jovis Abretteni, qui Myſiorum eſt Deus, & Morenæ (quæ itidem ut Abrettena ad Myſiam ſpectat) parte donatus, demum quum Comanenſe etiam Sacerdotium in Ponto ſuſcepiſſet . . . e vita deceſſit*. Idem Geographus *in lib.* XIV. *pag.* 672. auctor eſt, Sacerdotem Jovis, qui in Olbo Ciliciæ Urbe colebatur, Dominum eſſe Trachiotidis, hoc eſt Ciliciæ, quæ Occidentem reſpiciebat: hunc Pontificem, eundemque Regem ex familia Teucri ſemper fuiſſe, qui templum Jovi in Olbo dedicaverat: Succedendi eum ordinem, quem Tyranni ſuſtulerant, poſt Abam fuiſſe renovatum. Sic enim Geographus, Ἔστι δ' ὕπερθε τούτων τε καὶ τῶν Σόλων ὀρεινὴ ἔστι, ἐν ᾗ Ὄλβος πόλις, Διὸς ἱερὸν ἔχουσα, Αἴαντος ἵδρυμα τοῦ Τεύκρου. καὶ ὁ ἱερεὺς δυνάστης ἐγένετο τῆς Τραχειώτιδος. Εἶτ' ἐπέθεντο τῇ χώρᾳ τύραννοι πολλοί, καὶ συνέστη τὰ λῃστήρια. Μετὰ δὲ τὴν τούτων κατάλυσιν, ἐφ' ἡμῶν ἤδη τὴν τοῦ Τεύκρου δυναστείαν ταύτην ἐκάλουν τὴν δ' αὐτὴν καὶ ἱερωσύνην. καὶ οἱ πλεῖστοι γε τῶν ἱερευσαμένων ὠνομάζοντο Τεῦκροι, ἢ Αἴαντες κ. τ. λ. *Supra hæc oppida & Urbem Solos poſita eſt Urbs Olbus, Jovis habens templum a Teucri Filio Ajace dedicatum. Ejus Pontifex Dominus erat Trachiotidis. Deinde huic ditioni inhiaverunt multi tyranni, & collegia prædonum ſunt conſtituta. His deletis noſtra jam ætate Teucri ditio ea appellari cœpit, atque Sacerdotium: & quidem plerique eorum, qui ibi fuerunt Pontifices, Teucri aut Ajacis nomen geſſerunt. Aba autem quum per nuptias in eam ſe familiam inſeruiſſet, Zenophanis unius de Tyrannis Filia dominationem ſuam fecit, quam ante Pater ſub tutelæ nomine occupaverat: poſtea etiam Cleopatra & Antonius obſequiis demerenti Abæ eam ditionem largiti ſunt. Aba ſublata, Familiæ Teucri ditio relicta permanſit*. Straboni maximam lucem offundunt plura Principum Cilicum numiſmata, quæ in privatis Europæ Cimeliarchiis aſſervata nobis deſcripſit vir eruditus Belley *in tomo* XXXVII. *Memor. Galliæ. R. Acad. Inſcript. humanarumque litterarum*. Hæc numiſmata ad Polemonem, Ajacem & Teucrum Olbæ Principes pertinent.

POLEMONIS:

I. Numiſma. In parte antica caput virile & caduceus viſitur cum his verbis, M. ANTΩNIOT *Marci Antonii*.

In poſtica leguntur hæc, ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ ΤΟΠΑΡΧΟΤ ΚΕΝΝΑΤΩΝ ΛΑΛΑΣ. ET. B. *Pontificis Toparchæ Kennatorum & Lalaſſium An.* II.

II. Numiſma. Aſpicitur caput Polemonis juvenile nudum ſiniſtr. converſum cum verbis, M. ΑΝΤΩΝΙΟΤ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ *M. Antonii Polemonis Pontificis*.

Tum ΚΕΝΝΑΤ. ΔΤΝΑΣΤΟΤ ΟΛΒΕΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΛΑΛΑΣΣΕΩΝ. E. IA. *Dynaſtæ Kennatorum Sacræ Urbis Olborum & Lalaſſium. An.* XI. Symbolum eſt Sella, cujus a dextris poſita eſt triquetra.

III. Numiſma. Efficta in eo eſt forma Polemonis eadem atque in ſecundo numiſmate cum iiſdem verbis, ΜΑΡΚ. ΑΝΤΩΝΙΟΤ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ CAΛ *Marci Antonii Polemonis Pontificis*.

Tum ΔΤΝΑΣΤΟΤ ΟΛΒΕ... ΚΕΝΝΑΤΩ.. ΚΑΙ ΛΑΛΑΣΣΕΩΝ. E. IA. *Dynaſtæ Olborum, Kennatorum & Lalaſſium An.* XI. Symbolum eſt Fulmen alatum.

Digitized by Google

AJACIS.

I. Numiſma. Exprimitur caput Auguſti intra coronam lauream cum verbis, ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ *Cæſaris Auguſti*.

Tum ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ ΑΙΑΝΤΟΣ ΤΕΥΚΡΟΥ ΤΟΠΑΡΧΟΥ ΚΕΝΝΑΤΩΝ ΚΑΙ ΛΑΛΑΣ. *Pontificis Ajacis Teucri Toparchæ Kennatorum & Lalaſſium*. Symboli loco ſunt duo fulmina.

II. Numiſma. Scalpitur caput Ajacis cum verbis, ΑΙΑΝΤΟΣ ΤΕΥΚΡΟΥ *Ajacis Teucri*.

Tum adjiciuntur hæc in area triquetra, ΑΡΧΙΕΡΕ . . . ΤΟΠΑΡΧΟΥ ΚΕΝΝΑ. ΛΑΛΑΣΣ. *Pontificis Kennatorum Lalaſſium*.

TEUCRI.

I. Numiſma. Caput in eo Teucri imberbe nudum ſiniſtr. converſum, ante caput caduceus cum verbis, ΤΕΥΚΡΟΥ ΑΙΑΝΤΟΣ *Teucri Ajacis*.

Deinde ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ ΤΟΠΑΡΧΟ . . . ΚΕΝΝΑΤ. ΛΑΛΑΣ. Ε ΤΑ *Pontificis Toparchæ Kennatorum*, *Lalaſſium* in area triquetra.

II. Numiſma. Eadem Teucri forma & caduceus cum verbis ΤΕΥΚΡΟΥ ΑΙΑΝΤΟΣ *Teucri Ajacis*.

Sequuntur hæc, ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ ΤΟΠΑΡΧ. ΚΕΝΝΑΤΩΝ ΛΑΛΑΣΣ. Ε Γ Β. *Pontificis Toparchæ Kennatorum Lalaſſium*. Symbolum eſt fulmen.

Atque in Polemonis nummis hic Dynaſtes Marcum Antonium ſeſe appellavit. Principes enim, qui vel Romano Imperio parebant, vel cum Romanis fœdere conjuncti erant, in publicis monumentis φιλορωμαιοι *Romanorum amici* ſæpe dicebantur. Hunc morem ineundæ & conſervandæ cum potentiſſimo Populo amicitiæ ſatis declarant numiſmata Mithridatis Eupatoris Regis Pontici, item Ariarathis & Ariobarzanis Regum in Cappadocia, denique Manni Regis in Arabia. Herodes Chalcidis Regno Præfectus a Claudio erga Imperatorem, qui de ſe optime merebat, animum ſuum ita ſignificavit, ut nomini ſuo titulum φιλοκλαυδιου adjiceret. Sed plures Reges ad conciliandam ſibi benevolentiam effuſius Imperatoribus aſſentari cœperunt. Nam titulos ſuos, quos ſive in nummis, ſive in lapidibus, ſignis aliiſque monumentis ponebant, nomine Imperatoris ſepiebant, qui tum Romanum Orbem regebat. Apud Fabretum pag. 439. evolvere licet inſcriptionem, in qua Rhoemetalces Rex Thracum, quo imperantem Auguſtum demereret, *C. Julium* ſe nuncupavit. Rheſcuporis Boſphori Cimmerii Rex Tiberii prænomine elogium ſuum ſtipavit in numiſmate, ΙΟΥΛ. ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΡΗΣΚΟΥΠΟΡΙΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ, *Rex Julius Tiberius Rheſcuporis*. Per idem tempus Sauromates in nummis ſuis ſic inſcripſit, Τ. ΙΟΥΛΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩϹ ϹΑΥΡΟΜΑΤΟΥ, *Regis Tiberii Julii Sauromatæ*. Porro ipſæ Civitates ornari conſueverunt appellatione ab eorum Imperatorum nomine accepta, qui magnis eas benefactis affecerant. Gadara Urbs erat in Decapoli Cœleſyriæ, quam Pompejus a Judæis everſam rogatu Demetrii liberti ſui erexerat. Id memoriæ prodidit Joſephus *in lib.* XIV. *c.* 8. Quocirca Gadarenſes nummos ſuos his verbis ſignabant, ΠΟΜΠ. ΓΑΔΑΡΕΩΝ Ι. Α. Α. Γ. ΚΟΙ. ΣΥ. ſive Πομπηιανῶν Γαδαρεων ἱερᾶς ἀσύλου αὐτονόμου Γνωρίμου Κοίλης συριας, *Pompejanorum Gadarenſium Urbis ſacræ, inviolabilis, legibus ſuis viventis in Cœleſyria*. Illorum exemplo finitima Civitas Abila ad conſervandam memoriam rerum, quas Auguſtus ei donaverat, nomine illius ſeſe appellavit in nummis, ΣΕ. ΑΒΙΛΗΝΩΝ. Ι. Α. Α. Γ. ΚΟΙ. ΣΥ. hoc eſt σεβαστηνῶν Ἀβιληνων ἱερᾶς Ἀσύλου αὐτονόμου Γνωρίμου Κοίλης συριας, *Auguſtalium Abilenorum Urbis ſacræ, inviolabilis, legibus ſuis viventis in Cœleſyria*. Hæc omnia Regum Civitatumque numiſmata in Muſeis virorum eruditorum Rhotelii & Pellerini aſſervantur. Quæ quum cognita habeantur, facile quiſque intelligit, cur Polemon Marcus Antonius dicatur. Etenim Triumvir Antonius,

hiis, quo tempore Octavius contra Sextum Pompejum Siciliæ moderatorem profectus erat, in Aſiam contenderat ad perdendas Bruti & Caſſii factiones, ſi quæ poſt Philippenſem Cladem reliquæ erant. Dum autem verſatus eſt in Cilicia, Abæ Polemonis adoleſcentis uxori firmum ratumque eſſe juſſit Trachiotidis Principatum, quem Abæ Pater quaſi tutor occupaverat, ipſa autem viro ademptum gerebat. Ergo eam ob rem prudentiſſima fæmina Polemoni, cujus nomine nummos ſignavit, Triumviri Patroni ſui prænomen adjungendum curavit. Ac primus Polemonis nummus excuſus eſt E. B. Anno II. Regni hoc eſt 714. a C. U., alter autem E. IA. Anno XI. Regni ſive 723. a C. U. antequam Antonius ab Auguſto ad Actium ſuperaretur, quod bellum in eo anno confectum eſt.

Sed non diſcedamus ab eo, quod inſtat. Polemon erat Α'ρχιερευς Ολβεων τας ἱερας *Pontifex ſacræ Urbis Olborum*. De ſacrarum Urbium dignitate conſulantur Spanhemius *de Præſt. & uſ. Numiſmatum* t. I. pag. 659., & Vaillantius *Numiſm. Gr.* pag. 211. Idem Polemon erat Δυναστης Κεννατων, Ολβεων, και Λαλασσεων *Dynaſta Kennatorum, Olborum & Lalaſſium*. De Kennatis Geographi veteres haud commemorant. Quum vero is Populus in ditione Pontificis eſſet, qui Olbam regebat, profecto videtur contineri antiqua Ketide, quam in Cilicia non longe ab Olba recedentem Ptolomæus poſuit lib. v. cap. 8. Ac forte ea Regio, quæ Κητις a Ptolomæo vocatur, olim appellabatur Κεννατις, perinde atque ea pars Ciliciæ, quæ Σελευκις dicitur, primum Σελινουντις nuncupabatur. De Lalaſſide autem mentionem injecit Plinius in lib. v. cap. 25.: Urbs erat Iſauriæ, quæ Provincia primum ad Ciliciam & Pamphyliam pertinebat, *Ciliciæ*, inquit Plinius, *Pamphyliam omnes junxere, neglecta gente Iſaurica*. Demortuo Polemone is, qui Olborum Pontifex erat, Trachiotidis Imperium gerere perrexit. Ajax quidem, cum Auguſtus Orbi præerat, & Pontifex & Dynaſta fuit. Ille enim in Nummis caput Auguſti expreſſit cum verbis, Α'ρχιερεως Αιαντος Τευκρου Τοπαρχου Κεννατων και Λαλασσεων *Pontificis Ajacis Toparchæ Ketidis & Lalaſſidis*. Qui Ajaci ſucceſſerunt a Pontificatu Imperium non disjunxerunt. In Nummis enim Teucer, & Pontifex & Toparcha appellatur: Quamvis enim is Princeps quo tempore vixerit, ex nummis intelligi non poſſit, certe poſt Ajacem illum floruit, qui Auguſti æqualis fuit.

Hæc quidem de Principibus, iiſdemque ſacrorum Præſidibus apud Ethnicas Gentes. Accedamus porro ad veteris Fœderis hiſtoriam, ex qua certo accipimus, veteres tum Reges, tum Patriarchas in Republica & familia Imperii & Sacerdotii partes obiviſſe. Noe quidem poſt Orbem ab imbribus liberatum Jehovæ aram poſuit & in ea ſacrificavit. Nanque Deo עלה *holah* obtulit ſive *victimam*, quæ tota detractis extis Altari impoſita eſt ſive *aſcendit*, Gen. VIII. 20. Melchiſedekus qui Salemenſibus in Chanaanitide præfectus erat, Pontificatum ſimul adminiſtrabat: Sacerdos enim erat עליון לאל lel helion *Dei altiſſimi*. Cum ſane in Orientis Regionibus multi dicerentur אלהים elohim אלים elim, is qui ſummus exiſtebat Deus, ὕψιστος *altiſſimus* vocabatur. Ex quo Phœnices, quamvis deinde ſuperſtitione obruerentur, tamen oolebant Majorum more Deum 'Ελιουν, quam vocem ad ſignificandum *Deum altiſſimum* valere Philo Biblius docuit. Sed quod agitur. Melchiſedeko igitur Regi, eidemque maximo ſacrorum Antiſtiti habitus eſt honos a Chananæis & præſertim ab Abramo. Nanque ex univerſa præda, quam jure belli ceperat, decimam ei libenter perſolvit, Gen. XIV. 20. Nec oportet de Sacerdotiis commemorare Abrahami, Iſaaci, Jobi, Jacobi aliorumque, qui familiarum fuerunt Principes. Quem enim prætereat, eos Jehovæ ſacra feciſſe? Videamus potius de Sacerdotio, quod ad Primogenitos pertinuiſſe videtur. Hoc enim in quæſtionem venit. Joannes Seldenus *in diſſ. de Decimis*, item *in lib.* I. *de ſucceſſ. in Pontif. cap.* I., Samuel Bochartus *Hierozoic. part.* I. *col.* 575. aliique, in quibus eſt Grotius noſter, cenſent Primogenitis ſacrorum Principatum fuiſſe adjunctum eodem jure, quo multa præcipua inter cæteros liberos ſibi ſumebant. Auctores habent Hebræos ſententiæ ſuæ, de quibus Hieronymus *Tradition. in Gen.*, & in *epiſt. ad Evagrium*, *Simul*

& hoc

& hoc tradunt (Judæi) *quod uſque ad Sacerdotium Aaron omnes Primogeniti ex ſtirpe Noe fuerint Sacerdotes & Deo victimas immolarint , & hæc eſſe primogenita , quæ Eſau fratri ſuo vendiderit Jacobo*. Atque illi plura argumenta adjiciunt , ex quibus ea ſeligimus , quæ ad rem adcommodatiora exiſtimant . Primum autem ſolent afferre, Legem eſſe conditam , in qua Deus Iſraelitarum primogenitos Numini ſuo eſſe ſacros juſſit, *Exod* XIII. 2. Tum dicunt , Moſem commemoraſſe de quibuſdam Sacerdotibus *Exod.* XIX. 22., quos cap. XXIV. 5. *Juvenes filiorum Iſrael* appellavit, eos ipſos, quibus offerendas victimas commiſit. Poſtremo illud expromunt , in quo maxime nituntur, Levitas in Primogenitorum locum fuiſſe ſubrogatos *Num.* III. 41. Hæc quidem, ex quibus efficiunt , liberos, qui natu eſſent maximi, adminiſtrandis Religionis ſacris præfuiſſe eam ob rationem , quod ortu aliis antiſtarent. At enim contra ſentiunt Jo: Spencerus de *Leg. Hebræorum ritualibus lib.* 1. *cap.* VI. *ſect.* II., Campegius Vitringa *in lib.* II. *cap.* 2. *obſerv. ſacr.* , & Joannes Clericus *in adnotatis ad Gen.* XXV. 31. Nanque in his, quæ ſunt prolata , nullum inveniunt momentum , quod ad probandum Primogenitorum Pontificatum valeat. Omnia facile ab iis explicantur. Sic cenſent, Deum quidem præcepiſſe, primogenitos Iſraelitarum ſibi ſacros haberi, non eo conſilio, ut illos in Sacerdotes cooptaret , ſed ut palam faceret, ſe , interfectis omnibus Ægyptiorum primogenitis , Iſraelitis pepercisſe . Tum dicunt , Moſis ſane juſſu adoleſcentes in Altari, quod poſitum erat, ſacra pro Hebræo populo confeciſſe, eoſque holocautomata & ſalutares hoſtias, vitulis mactatis, obtuliſſe: Sed nihiloſecius tales adoleſcentes non fuiſſe Principes ortu inter cujuſque familiæ liberos, ſed delectos quoſdam juvenes, quibus ſacrificandi munus Moſes pro arbitrio committebat, antequam Sacerdotium unius Aharonis genti a Deo conferretur. Nanque hebraica vox נער *nahar*, qua Moſes utitur, non ſignificat primogenitum, etiamſi in eum ſenſum ab interprete Chaldæo accipiatur , ſed quemvis adoleſcentem, eum ſcilicet , quem latini appellabant adoleſcentem, tot annis natum, quot ſatis non eſſe videntur ; ut quis ætate grandior dicatur. Denique cum Deus Levitas loco primogenitorum legit , eo duntaxat ſpectavit, ut, cum antea Primogenitos ſacros habuiſſet , in poſterum & hujuſmodi Religione ſolveret , iiſdemque Levitas ſubrogaret. Atque ita prorſus cenſendum eſt, ea de cauſa , quod Levitas non tanquam Sacerdotes , ſed veluti Sacerdotum ſacros adminiſtros Deus delegit. Iſta homines diſputant, ut primogenitos abdicare Pontificatu poſſint. Verum nobis ea de re quærentibus invenire hoc certum licuit, nullum eſſe Dei præceptum in ſacris priſci Fœderis libris , ex quo primogeniti cooptari in Sacerdotes debuiſſent. Attamen abnuendum non eſt , quin ad eos Sacerdotium pertinuerit, ſi hoc ipſum ex ſententia intelligatur. Convenit inter omnes, quod ex hiſtoria Patriarcharum perſpicuum eſt , Patresfamilias pro iis omnibus , qui familia aut gente ſua continebantur , Deo ſacrificaſſe & cæteras Pontificum partes impleviſſe. Atque id ita ſe habebat, dum Principes Patresfamilias vixiſſent . Sed his demortuis illi , qui natu grandiores exiſterent , omnino ſuccedebant non modo in univerſæ Gentis principatum, ſed in ſacerdotium. Nanque illis cæteri Fratres in oeconomicis & in ſacris parebant . Ergo quamdiu magnæ Familiæ non diſſociabantur , Pontificatus conjunctus erat eorum gradui, qui omnium Fratrum primi in lucem ſuſcepti eſſent. Quod ſi ſinguli Fratres, res quiſque ſuas, ſibi haberent, & familiam ſeorſum ab illa , quæ erat princeps , conderent , profecto iidem illud aſſequebantur , ut tum Imperium , tum Sacerdotium in domo ſua jure adminiſtrarent . Sic vivo Patre Jacobus ſacrificandi munere functus eſt, non quod primogenita ab Eſau coemiſſet, ſed quod a Patris domo diſcedens novam familiam ædificaſſet. At hoc breviter quod copioſe diſſerunt Buddeus *in Diſſ. de peccatis typicis*, *& in Hiſtor. critic. dogm. & cult.* Petrus Jurieus.

Ergo Patresfamilias in domo ſua , & civilibus conſociatis coetibus iidem , qui ſummo præerant Imperio, Pontificum muniis fungebantur. In his commemorandus eſt Moſes ; qui , cum Hebræorum Rempublicam imperio regeret , tamen in ſacerdotio verſa-

verſatus eſt. Quærendum autem eſt, an Moſes ea dignitate ſeſe abdicaverit, cum ſoli Aharonidæ auctore Deo in Sacerdotes allecti fuerunt. Atque nonnullos novimus, qui Moſem non modo Regem, ſed Pontificem perpetuum exiſtiment. Inter eos Joannes Seldenus *in lib.* 1. *cap.* 1. *de ſucceſ. in Pontif.* arbitratur, Moſi quaſi extra ordinem Pontificatum fuiſſe adjunctum. Maximo illis eſt argumento comma hujuſmodi, quod ex Pſalmo XCIX. proferunt, *Moſes & Aaron* בכהניו (bechohanam) *in Sacerdotibus ejus*. At nos prorſus cenſemus, Aharonidis Pontificatum ita fuiſſe creditum, ut nullas ejus partes deinde Reges obire potuiſſent. Hoc Scriptura confirmat. Contra illorum, qui diſſentiunt, ratio nullam vim habet, ſi hebraicæ vocis ſignificatus expromatur. Nanque כהן *cohen* (unde *Bechohanaju* in Pſalmo) id valet, quod λειτουργεῖν *miniſtrare*: Hoc ipſum verbum, ſi tanquam participium efferetur, priſtinam ſignificationem conſervat: Si enim ad Deum pertineat, profecto ſignificat τὸν λειτουργὸν τοῦ θεοῦ *miniſtrum Dei*, ſin ad Regem, plane declarat hujus *Procerem & Magiſtratum*. Sic in libro II. *Regum cap.* VIII. 18. vox כהנים *cohanim* (ſcilicet a *cohen*) Latine convertenda eſt, *Proceres*, non *Sacerdotes*. Verba ſunt, *Filii David cohanim erant*, quæ ſi reddideris, *Filii David Sacerdotes erant*, Davididis contra Divinas Leges Sacerdotium attribues: Præclare interpretibus ſeptuaginta *cohanim* in libro Regum ſunt αὐλάρχαι *Aulæ præfecti*. Itaque Pſalmi illius, qui allatus eſt, verba ita Latine ſunt efferenda, *Moſes & Aharon in ejus miniſtris*, ſive Moſes & Aharon Dei locum tenent, ille in gerenda re publica; hic in factitandis ſacris. Quæ cum explicata ſint, ex iis effici non poteſt, Moſem fuiſſe Pontificem, nec extra ordinem quidem, poſtquam nimirum Aharonis familia ad exercendum Sacerdotium divinitus delecta eſt. Hoc multis diſputant Theodorus Hackſpanius *in Not. bibl.*, Sal. Glaſſius *in Select. Moſ.* & in *Mantiſſa philol. ſacr.* aliique, quorum nomina edit Georg. Serpilius in *Perſonalibus Moſis*.

IV. Atque hactenus omnia uberrime expoſuimus, quæ Grotius diſputavit de conjunctione illa, quam Sacerdotium & regnum ſibi conciliaverant, antequam Deus primum in Republica Iſraelitica, deinde in chriſtiana Eccleſia alterum ab altero diremiſſet. Sed de chriſtianis ſacrorum adminiſtris Arminianus duo dicit, eos Religionis eſſe ſolum præcones, nec veros Sacerdotes, & iiſdem imperium ita eſſe ſublatum, ut id habere non poſſint nec Populorum liberorum conſenſione, nec illorum, qui ſummi rerum publicarum ſunt Rectores, pia liberalitate. Quod autem primum eſt, in ſermone ſic injecit, *Ut præcones novi Teſtamenti Sacerdotes ſpeciatim appellentur, eſt quidem receptum antiqua Eccleſiæ conſuetudine, ſed non de nihilo eſt, quod ab eo loquendi genere & Chriſtus ipſe & Apoſtoli ſemper abſtinuerunt*. His verbis declarat, Chriſto & Apoſtolis cauſſam fuiſſe, cur eos, qui ſacris præſunt, Sacerdotum elogio non affecerint: nimirum quod Eccleſia rem illam non habeat, in qua Sacerdotes verſentur. Sic enim in ſententiam Arminianorum loquitur, qui ſentiunt, in Catholica Eccleſia, nullum eſſe verum ſacrificium, & nullum ei congruentem Pontificatum, quandoquidem nec ſacrificium ſine Sacerdotio, nec Sacerdotium ſine ſacrificio conſiſtit. Sed capitalem eam hæreſin Catholica Eccleſia dudum damnavit. Chriſtus enim, vetere abrogato, novum Deo ſacrificium ſe ipſum obtulit, idque exemplo ſuo & in ſui memoriam identidem faciundum præcepit. Ipſe enim ſummus Pontifex non ſolum cruento ſacrificio functus eſt, ſed incruentum alterum inſtituit, ad quod inſtaurandum ſacros Paſtores creavit. Hi enim factitant, quod Chriſtus fecit, & offerunt, quod ille obtulit in extrema coena, ſic ut verum Sacerdotium gerant. Hoc dilucide ſacrarum Scripturarum teſtimonia docent, quæ Theologi noſtri contra hæreticos plena manu protulerunt. Attamen unum & alterum ex antiquis Eccleſiæ doctoribus audiamus. Irenæus apoſtolicorum temporum æqualis pluribus in locis ſingulare iſtud evangelicæ proprium legis ſacrificium commendat, quod ab illis conficitur, qui corpus & ſanguinem Dominicum Deo offerunt. Sic enim in lib. IV. cap. 39. *Ut igitur*, inquit, *non his indigens Deus* (quæ in pauperes ſcilicet conferuntur) *attamen a nobis propter nos fieri vult, ne ſimus infructuoſi: Ita idipſum Verbum dedit Populo præceptum faciendarum oblationum*,

num, quamvis non indigeret eis, ut diſceret Deo ſervire. Sic & ideo nos quoque offerre vult munus ad altare frequenter ſine intermiſſione. Cum Irenæo concinit vetuſtior et Juſtinus Martyr, qui, cum Malachiæ Vaticinium de novæ legis ſacrificio recitaſſet ſic pergit *in Dialog. cum Tryph. pag.* 201. Περὶ δὲ τῶν ἐν παντὶ τόπῳ ὑφ' ἡμῶν τῶν ἐθνῶν προσφερομένων αὐτῷ θυσιῶν, τουτέστι τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας, καὶ τοῦ ποτηρίου ὁμοίως τῆς εὐχαριστίας, προλέγει τότε εἰπὼν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ δοξάζειν ἡμᾶς, ὑμᾶς δὲ βεβηλοῦν, *De iis vero, quæ a nobis gentibus ipſi offeruntur in omni loco ſacrificiis, ideſt de pane Euchariſtiæ, & Calice perinde Euchariſtiæ prædicit jam tum locutus, & nos quidem glorificare nomen ejus, vos autem profanare*. Vides quomodo priſcus chriſtianæ Religionis Patronus panem & calicem Euchariſticum appellat ſacrificium, quod ſæpe in Eccleſia factitatur. Sed manifeſtius Cyprianus in Epiſtola 63. docet, Miniſtros a Chriſto fuiſſe conſtitutos, qui ſine cruore idem ipſum ſacrum inſtaurarent, quod ipſe Deo Patri fecit, eoſque Chriſti vices obire, ex quo Sacerdotum præconio commendentur neceſſe ſit: *Si Jeſus Chriſtus Dominus & Deus noſter ipſe eſt ſummus Sacerdos Dei Patris, & ſacrificium Patri ſeipſum primus obtulit, & hoc fieri in commemorationem præcepit, utique ille Sacerdos vices Chriſti vere fungitur, qui id, quod Chriſtus fecit, imitatur, & ſacrificium plenum tunc offert in Eccleſia Deo Patri, ſi ſic incipiat offerre, ſecundum quod ipſum Chriſtum videat obtuliſſe*. Nam quod Chriſtus Paſtores, quibus gubernandam Eccleſiam commiſit, Sacerdotes non dixerit, nihil noſtra refert, dum rem ipſam qualicumque ſignificatam vocabulo inſtitutam ab ipſo eſſe Chriſtianum nomen omne conſentiat. Nos enim non de vocibus certamina ferimus, ſed ipſum dogma vindicamus. Quin etiam ipſis Sacerdotii & Sacerdotum vocabulis ſumma eſt auctoritas, quod a primis Eccleſiæ incunabulis ſacrorum adminiſtris evangelicis fuerunt impoſita. Certe nihil cauſæ eſt, cur illa Arminianus reiiciat, quod ab iiſdem uſurpandis Chriſtus & Apoſtoli abſtinuerunt.

V. Hæc pauca de Chriſtianis Sacerdotibus. Diſpiciatur porro oportet, an ſis qualecumque mandari imperium poſſit ſive a liberis Populis, ſive a ſummis Regibus. Certum habemus equidem, penes illos nullam publicam reſidere ditionem, quæ vel in natura chriſtiani Sacerdotii inſit, vel ab auctore Chriſto proficiſcatur. At nuſquam Chriſtus vetuit, ne Sacerdotibus tam Reipublicæ conſenſu, quam a piis Regibus politicus principatus deferatur. Nanque ex iis, quæ Grotius attulit, hoc ſolum effici poteſt, evangelicos Sacerdotes apoſtolici muneris cauſſa nullum quamvis perexiguum poſſe ſibi adſcribere dominatum. Non abnuendum autem eſt, quin Eccleſia ab initio exoptaverit, ſacros Paſtores ita rationem inſtituere ſuam, ut ad gerendam Religionem totum animum adjungant, nec ab ea re unquam avocent ob civilium & publicarum rerum procurationem, quæ iis credita ſit. Apoſtolus Timotheum monuit, ne Civitatis negotiis implicaretur. Nanque in epiſtola ſecunda, quam ad eum miſit, cum de Sacerdotis partibus diſſeruiſſet, ita pergit cap. II. v. 4, Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, *Nemo militans implicat ſe negotiis ſecularibus*. Declarat enim, tanquam publicum militem qui ex lege civilibus utilitatibus vacare non poteſt, ſic Sacerdotibus veluti Chriſti militibus non licere publica munia adminiſtranda ſuſcipere. Hoc præceptum Eccleſia multis in canonibus juſſit. Inter eos, qui Apoſtolis attribuuntur, tres numerantur, qui eo planiſſime pertinent. Canon. VII. hæc habet, Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω. εἰ δὲ μὴ, καθαιρείσθω, *Epiſcopus vel Presbyter vel Diaconus ſeculares curas non ſuſpiciat: alioquin deponatur*. Canon LXXXI. dicit, Εἴπομεν, ὅτι οὐ χρὴ ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις. ἢ πειθέσθω οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρείσθω. οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν κατὰ τὴν κυριακὴν παρακέλευσιν, *Diximus, non oportere, Epiſcopum vel Presbyterum ſeipſum ad publicas adminiſtrationes demittere, ſed in Eccleſiaſticis negotiis verſari. Vel ergo ita non facere perſuadeatur, vel deponatur. Nemo enim poteſt duobus Dominis miniſtrare ſecundum Chriſti juſſionem*. Canon. LXXXIII. in eandem

ſen-

ſententiam loquitur, Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος στρατείᾳ σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν, καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρείσθω. τὰ γὰρ τοῦ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ, *Epiſcopus vel Presbyter, vel Diaconus exercitui vacans, & utraque obtinere volens, Romanum ſcilicet magiſtratum, & Sacerdotalem adminiſtrationem, deponatur. Quæ ſunt enim Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo*. Græci Balſamon & Zonaras exiſtimant, in hoc poſtremo canone Sacerdotes ſolum ſubmovêri a militaribus muniis: Nanque cenſent, vocem στρατείαν tantum ad ſignificandam militiam valere. Verum Gothofredus *com. in Cod. Theod. lib.* XII. *tit.* I. *de Decurionib. leg.* LXIII. & doctus Pagi *Crit. in Baron. an.* CCCLXXV. *n.* XII. docuerunt, voce στρατείας quæcumque officia declarari ſive togata, ſive militaria, quæ omnia ad conſervandam Rempublicam pertinent. Atque eam ob rem στρατεία in proximis canonis verbis vocatur Ῥωμαϊκὴ ἀρχὴ *Romanus magiſtratus*, & τῇ ἱερατικῇ διοικήσει *Pontificiæ adminiſtrationi* opponitur, idque bene cognitum habuerunt Logotheta & Ariſtenus, qui verba illa στρατείᾳ σχολάζοντα reddiderunt uno verbo ἄρχοντα *imperantem*, de quo eruditus Beveregius *in Not. ad apoſtolicos canones*. Ad hoc inter multa, quæ Paulo Samoſatenſi Antiochena ſynodus crimini dedit, præcipuum illud fuit, quod in politicis adminiſtrandis operam impenderet. Is enim civiles Dignitates (κοσμικὰ ἀξιώματα) ſuſceperat, & Ducenarius dici, quam Epiſcopus maluerat, quod ex epiſtola Antiochenſium Patrum Euſebius *in Hiſt. lib.* VII. *cap.* XXX. memoriæ prodit. Ducenarii Romanis erant procuratores, qui ducenta ſeſtertia quotannis a principe accipiebant, teſte Dione in lib. LIII. De iis plura Salmaſius ad Hiſtoriam Auguſtam. Vetuit igitur Eccleſia, ne Sacerdotes ad Rempublicam accederent, idque hujuſmodi conſilio ut in adminiſtranda Religione ſtudium omne collocarent ſuum: Sed nihiloſecius vel iis temporibus, cum Religio diligentiam Sacerdotum maxime flagitabat, interdum ei legi derogavit. Nanque vir probus Jacobus idem Epiſcopus erat & Dux Niſibis, Antiochiæ mygdonicæ, quam urbem Perſis & Romanis confinem eſſe Geographi docuerunt. Theodoretus in libro II. c. XXX. Νίσιβις, ἣν Ἀντιόχειαν Μυγδονίας τινὲς ὀνομάζουσιν, ἐν μεθορίῳ κεῖται Περσῶν καὶ Ῥωμαίων ἡγεμονίας. ταύτης ἐπίσκοπος ἦν καὶ πολιοῦχος καὶ στρατηγὸς Ἰάκωβος . . . ὁ δὲ ἀποστολικῆς χάριτος τὰς ἀκτῖνας οὗτος ἠφίει. *Niſibis, quam nonnulli Antiochiam Mygdoniæ appellant, urbs eſt in confinio Imperii Perſarum, & Romanorum ſita. Hujus Epiſcopus & Servator & dux erat Jacobus . . . qui Apoſtolicæ gratiæ radiis coruſcabat*. Veroſimile enim eſt, Imperatores Conſtantinum & Conſtantium Epiſcopo Mygdoniæ Civitatis imperium detuliſſe, quod eundem procurandis negotiis tam Reipublicæ, quam Religionis idoneum exiſtimaſſent. Atque par eſt intelligi, Jacobum eo non fuiſſe perventurum ut ad Mygdoniorum rem publicam gerendam aggrederetur, niſi Eccleſia ſiviſſet. Is enim optimis veterum judiciis & magna ſanctitatis exiſtimatione uſus eſt. Sed quid opus eſt plura proferre exempla delatorum Epiſcopis Principatuum ſine ulla catholicæ Eccleſiæ interceſſione? Perſpicua enim ſunt ex clariſſimis antiquitatis monumentis. Nanque nihil eſſe videbatur, quod obeſſet, ne Sacerdotibus ex lege liberorum Populorum, aut a piis & ſummis Imperatoribus publicus magiſtratus adjungeretur, dum nullæ Apoſtolici muneris partes ab iis ob novam Dignitatem negligerentur. Documentum capi poterat ab Hebræorum Eccleſia. Quamvis enim divina lege rogatum eſſet, ut a Regno Pontificatus divelleretur; tamen id in eam ſententiam acceptum non eſt, ut qui Sacerdos eſſet, ei nullo pacto mandari Imperium poſſet: Poſtremis enim Hebrææ Reipublicæ temporibus iidem Pontifices & Reges fuerunt. Hoc nos docet primus Maccabaicus liber. Hinc Juſtinus, *Is mos apud Judæos ut eoſdem Reges & Sacerdotes haberent; quorum juſtitia Religione permixta, incredibile quantum coaluere*. De Joanne Maccabæo Joſephus in libro I. de Bello Judaico cap. 3. Μόνος εἶχε τήν τε ἀρχὴν τοῦ ἔθνους, καὶ ἀρχιερωσύνην, καὶ προφητείαν, *Unus habebat Imperium gentis, Pontificatum & Prophetiam*. Quod ipſum de Ariſtobulo & Hyrcano fratribus, quos vicit Pompeius, prodidit Dio *in libro* 36. *pag.* 121. *ed. Reimar.* At enim Sacerdotes, inquit Grotius, aliis moribus præditi ſint neceſſe

eſſe eſt, atque politici Populorum Rectores. Quos nimirum mores Magiſtratibus illi adſcribet, quibus Sacerdotes ornari nefas ſit? Magiſtratus enim Populis præfecti ſunt, ut iis tranquillo frui otio, & beatam vitam publice exigere liceat; ex quo eam diſciplinam ſuſcipiant oportet, quæ omnes virtutes complectatur. Hæc autem vitæ ratio non modo Sacerdotes decet, ſed ab iis maxime inſtituenda eſt. Dicendum eſt igitur, diverſa eſſe Sacerdotum & Principum munia in Chriſtianis Rebuspublicis, ſed id tamen non officere, quominus is, qui Sacerdos eſt, legitime poſſit politicarum rerum aliquam procurationem comparare. Conſulatur Thomaſinus *de V. & N. E. D. lib. I. part.* III. *cap.* XXVI.

VI. Reſtant præconia illa, in quibus Imperatores Antiquitas Sacerdotes, Pontifices & Apoſtolos ſalutavit. Arminianus enim noſter ex eorum nominum poteſtate argumentum cepit, penes Catholicos Principes illud eſſe ſacrorum regimen, quod initio iis vindicavit. Arbitratus enim eſt, eos omnes, Eccleſiæ quemque ſuæ, ſacros eſſe Gubernatores, tanta præditos poteſtate, quantam in Anglia poſt ſeceſſionem Reges ſibi tribuerunt. Quocirca breviter docendum eſt, quorſum hujuſmodi elogia pertinuerint. De Conſtantino ille dicit, *Non ſemel Epiſcopum ſe vocavit, quem Græci Scriptores ſæpe* ἰσαπόστολον (Apoſtolo ſimilem), *interdum* ἐν βασιλεῦσιν ἀπόστολον (Regem Apoſtolum) *nuncupant*. Primum veterum commata inveſtigari neceſſe eſt, quæ Grotius in verbis ſuis ſpectavit. Hæc vero fuiſſe prorſus videntur. Apud Euſebium *in libro* IV. *de vita Conſtantini cap.* XXIV. hic Imperator Epiſcopos, quos convivio exceperat, his alloquutus eſt, ὑμεῖς μὲν τῶν εἴσω τῆς Ἐκκλησίας, ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ Θεοῦ καθεσταμένος Ἐπίσκοπος ἂν εἴην, *Vos quidem in iis, quæ intra Eccleſiam ſunt, Epiſcopi eſtis, Ego vero in iis, quæ extra geruntur, Epiſcopus a Deo ſum conſtitutus*. Item in Menæis ſuis Græci, Κωνσταντῖνος, inquiunt, ἰσαπόστολος, *Conſtantinus Apoſtolis par*. Denique in libello Synodico, quem Juſtellus *in Bibliotheca juris canonici veteris* poſt Photianum nomocanonem evulgavit, inter Nicænæ ſynodi Præſules Conſtantinus reponitur & Apoſtolis adcenſetur, Ἔξαρχοι (τῆς Νικαίας συνόδου) προκαθεζόμενοι, Βίτων καὶ Βικέντιος τὸν τόπον ἐπέχοντες Σιλβέστρου τοῦ πάπα Ῥώμης .... Ὅσιος ὁ Κορδούβης ἐπίσκοπος, καὶ Κωνσταντῖνος, ὁ ἐν Χριστιανοῖς βασιλεῦσιν ἀπόστολος, *Præfuerunt* (Nicænæ ſynodo) *Vito & Vincentius Presbyteri, locum tenentes Silveſtri Papæ Romani.... Oſius Cordubæ Epiſcopus & Conſtantinus inter Chriſtianos Imperatores Apoſtolus*. Hæc omnia Grotio ante oculos obverſata fuere, quæ nunc explicare paucis aggredimur. Docti viri multa diſſeruerunt de cognomento *Epiſcopus*, quod ſibi Conſtantinus indidit. Primum piget refellere quidquid Antonio Van-Dale *in Diſſ.* II. *ad antiquitates e marmoribus illuſtrandas* de iſto titulo in opinionem venerit. Quum enim ille conſtituiſſet, Conſtantinum magnum cæteroſque Principes qui ab eo etiam poſt Gratianum imperium geſſerunt, jure Gentium maximos fuiſſe Pontifices, putavit eos ab hujuſmodi Dignitate id, quod eximium erat facile habuiſſe ut eadem auctoritate Chriſtianis ſacris præeſſent, quæ ſuperioribus Auguſtis delata fuerat in procuranda ethnica religione. Quam audax & impudens conſilium is iniverit, univerſi vident, qui e Proluſione noſtra acceperint, I. Non omnes chriſtianos Imperatores, ſed eos qui fuerunt uſque ad Gratianum, ſiviſſe quidem in marmoribus & in aliis publicis titulis maximos Pontifices appellari, ſed ea mente, ne Gentes ob contemptum ſacrorum ſuorum ab Imperio deficerent & Rempublicam perderent, II. In iis, quæ ad Religionem faciunt, aliud de Principibus, qui ethnicum orbem rexerunt, aliud de illis, qui chriſtianis imperant Civitatibus, exiſtimari oportere. Sic contra Vandalium. Neque porro neceſſe eſt perſequi quid Nicolaus Vedelius & Jacobus Revius *de Epiſcopatu Conſtantini magni* ſuderint, nec quid Guilielmus Apollonius in libro *de jure Majeſtatis circa ſacra* contra Vedelium dixerit, nec denique quid Anonymus ideſt ipſe Vedelius *in Grallis ſive in vere puerili cothurno, quo ſe jactat Guilielmus Apollonius* reſponderit. Quid enim ab iſtis ſcriptoribus expectari poſſit, qui, quum univerſam publicæ Religionis procurationem politicis magiſtratibus aſſignent, eo Sacerdotium

Con-

Conſtantini pertinere in animum induxerunt . Quamobrem aliorum ſententias exponamus . Leo Allatius *de Conſenſu utriuſque Eccleſiæ* pag. 220 putavit, civilia eſſe ea, quæ appellantur τῶν ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας *negotia extra Eccleſiam* , ita ut idem ſit Epiſcopus *in iis , quæ ſunt extra Eccleſiam* , atque Reipublicæ diligens curator & rector; Sed vir eximius non perſpexit , quid inſulſum in ea futurum oratione , in qua graviſſimus Imperator ſacros Præſules ita alloquutus eſſet , ut ſeipſum in civilibus gerendis rebus perinde Epiſcopum diceret ac illi Epiſcopi conſtituti fuerant in adminiſtrandis ſacris. Poſt Allatium commemorandus eſt Petrus de Marca Archiepiſcopus Pariſienſis , qui in libro 11. *de Concordia Sacerdotii & Imperii* exiſtimavit , Conſtantinum Epiſcopum dici voluiſſe , ut declararet , ſe Gentilium eſſe Præſulem & Parentem eorumque ſaluti conſulere , quemadmodum Epiſcopi Chriſtianorum rebus ſtudebant . Nanque cenſet Imperatorem ad leges illas ſuas reſpexiſſe, quibus ſacrificiorum conſuetudine Gentilibus interdixerat , iiſque in honore eſſe diem Dominicum & tempora martyribus dicata juſſerat . At enim Conſtantinus , ſi Gentilibus proſpexit eoſdemque ad veram Pietatem inſtituere ſategit , pari labore Eccleſiam vindicabat eique tranquillitatem afferebat : Quinimo in hoc officio erat , cum ſe Epiſcopum vocavit . Nanque verſabatur in conventu Epiſcoporum , quos non ad ſolam animi hilaritatem , ſed ad capiendum de Eccleſia conſilium domum evocaverat . Igitur par non erat , ut ſe potius Gentilium , quam in Eccleſia Epiſcopum appellaret . Hæc de viro docto Petro de Marca . Fuit deinde Baro Joſeph Bimardus de la Baſtie homo eruditus , & auctor Diſſertationis *de Pontificatu maximo Romanorum Imperatorum* , quæ legitur in Actis Gallicanæ regiæ Academiæ Inſcriptionum humanarumque litterarum . Hic poſt verba Imperatoris τῶν εἴσω & τῶν ἐκτὸς vocem ἀνθρώπων intelligi juſſit , ita ut integrum comma ſic converteret , *Vos quidem eorum hominum , qui ſunt intra Eccleſiam , Epiſcopi eſtis , ego vero eorum , qui ſunt extra Eccleſiam , ſive Gentilium Epiſcopus a Deo ſum conſtitutus* . Hactenus ille Marcæ concinuit, ſed in cæteris diſſenſit . Nanque Conſtantinus , ſi ex Archiepiſcopi mente intelligatur , neutiquam Sacerdotium illud commemoravit , quod primis chriſtianis Imperatoribus Gentiles mandabant , ſed eam ob cauſſam Epiſcopi cognomento ſeipſum ornavit , quod Gentiles quaſi optimus Parens ad laudabilem diſciplinam legibus ſuis informabat . Contra Bimardus ſic habuit , Conſtantinum coram Chriſtianis Epiſcopis maximum Pontificatum oſtentaſſe, in qua dignitate inter ethnicos Sacerdotes eminebat . Hic enim cum Joanne Pacidio hoc eſt Jacobo Gothofredo agebat , qui in epiſtola ad Rivetum cenſuerat , chriſtianos quidem Imperatores ſeſe paſſos eſſe maximos Pontifices renunciari a Gentilibus , ſed nunquam , ipſis approbantibus , eo titulo fuiſſe affectos . Igitur ad eum refellendum objecit , Conſtantinum magnum ſe Epiſcopum dixiſſe in Senatu Præſulum , ut ſummum , quod apud Gentiles gerebat , Sacerdotium ſignificaret . Verum enimvero doctus vir partibus non defuiſſet ſuis , ſi in verbis Conſtantini ethnicum Pontificatum non inveniſſet . Nanque ſatis erat publicos protuliſſe titulos , in quibus Imperator , Nicænis ferme temporibus , Pontifex maximus ſalutatus eſt . Nihil attinebat hujuſmodi argumentum adjungere , cujus manifeſta imbecillitas bonæ cauſæ ſuſpicionem injiceret . Veroſimile enim non eſt , Conſtantinum , cum Eccleſiæ maxime providebat , tot conſidentibus Epiſcopis veluti in concione denuntiaſſe , Gentilibus a Deo ſe datum eſſe Pontificem maximum . Iſtud quidem oratio non oſtendit , ſiquidem poſt verba τῶν εἴσω & τῶν ἐκτὸς ex more ſuppleri poſſit πραγμάτων , ita ut illa latine ſonet, *Vos quidem in iis negotiis , quæ ſunt intra Eccleſiam , Epiſcopi eſtis , ego autem in iis , quæ ſunt extra Eccleſiam , Epiſcopus a Deo ſum conſtitutus*. Igitur , neglectis omnium ſententiis , nobis Euſebius interpres ſumendus eſt , qui Conſtantinum loquentem audiverat . Is quum Imperatoris orationem recitaſſet , in qua ſe Epiſcopum vocabat , continuo addidit , ἀκόλουθα δ' οὖν τῷ λόγῳ διανοούμενος , τοὺς ἀρχομένους ἅπαντας ἐπεσκόπει , προὔτρεπέ τε ὅσηπερ ἂν ἡ δύναμις τὸν εὐσεβῆ μεταδιώκειν βίον , *Conſtantinus conſulia iniens dictis congruentia omnes Imperio ſuo ſubjectos Epiſcopali ſollicitudine gubernabat , & quibuſcumque modis poterat , ut veram pietatem conſectarentur , incitabat* . In his ver-

bis Euſebius declaravit, Conſtantinum eam conſervandæ vindicandæque Religionis rationem inſtituiſſe, quæ titulo, quem ſibi impoſuerat, hoc eſt Epiſcopo congrueret. Sed paulo ante *in libro* II. *cap.* XLIV. nobis narravit, *Imperatorem Eccleſiæ præcipue curam gerere, cumque per diverſis Provincias quidam inter ſe diſſentirent*, οἷά τινα κοινὸν Ἐπίσκοπον ἐκ Θεοῦ καθεσταμένον, *ipſum veluti communem omnium Epiſcopum a Deo conſtitutum Miniſtrorum Dei Concilia congregaſſe, & ea, quæ ad pacem Dei pertinent, cunctis procuraſſe*. Nimirum auctor eſt Euſebius, Conſtantino nomen eſſe Epiſcopo, quod Eccleſiæ conſuleret, certamina tolleret, Synodos congregaret & omnia provideret, quæ pacem afferrent. Hæc autem omnia jure clientelæ Conſtantinus peragebat, in quam ei tradita fuerat Eccleſia. Ergo ſequitur, nomen Epiſcopi, quo ſe ille appellavit, idem ipſum valere, ac Eccleſiæ Tutorem & Patronum. Atque ſane quæ dicuntur τὰ εἴσω τῆς Ἐκκλησίας *interna Eccleſiæ*, ſi ex ſententia intelligantur, hæc ſunt, ſacrorum omnium procuratio & regimen, rerum divinarum inſtitutio, doctrinæ, quam Chriſtus tradidit, explicatio, cujuslibet dogmatis judicium, diſciplinæ ſanctitas & clavium poteſtas. Epiſcopis quidem iiſdemque ſummis Sacerdotibus iſta ſolum data ſunt, ita ut illis, qui Imperio præſunt, hujuſmodi nihil pateat. Quæ vero vocantur τὰ ἐκτὸς *externa*, ſunt publica auxilia, quæ ad præſidium, ad tutelam & tranquillitatem Eccleſiæ facere videantur. In poteſtate Catholicorum Principum hæc continentur, quæ ſi illi nec cunctantes tulerint, externi Epiſcopi nuncupari poſſunt. Quoniam vero Conſtantinus omnium Principum primus Eccleſiam in fide recepit ſua eandemque fortiter defendit & fortunandam curavit, ob id munus diligenter confectum ſe in frequenti Præſulum Senatu Epiſcopum appellavit. Quod quum pius Princeps feciſſet, Epiſcopos monitos voluit, ut ad ipſum tanquam ad Patronum & vindicem, quem Religioni Deus dediſſet, præſertim in difficillimis Eccleſiæ temporibus libere adirent. Conſulendus eſt Joannes Morinus *in Eccleſia per Conſtantinum liberata*.

Accedamus ad titulos ἰσαποστόλου & ἀποστόλου, quibus Græci Conſtantinum affecerunt. Hic honos poſt mortem ei habitus eſt, originemque repetit a Loco funeris ſui, quod inter buſta Apoſtolorum in Aede iis dedicata deceſſurus reponi juſſit. Euſebius enim *in libro* III. *de vita illius cap.* LX. ſic memoriæ prodidit, Αὐτὸς γοῦν αὐτῷ εἰς δέοντα καιρὸν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, τὸν ἐνταυθοῖ τόπον ἐταμιεύετο, τὴν τῶν Ἀποστόλων προσρήσεως κοινωνὸν τὸ ἑαυτοῦ σκῆνος μετὰ θάνατον, προνοῶν ὑπερβαλλούσῃ πίστεως προθυμίᾳ γεγενῆσθαι, *Quippe ipſe* (Conſtantinus) *hunc ſibi locum poſt mortem deſignaverat, incredibili Fidei alacritate proſpiciens, ut corpus ſuum communem cum Apoſtolis appellationem poſt obitum haberet*. Atque quorſum illud præconium referatur, neminem latere poteſt. Unus Scaliger *in libro* V. *de Emendatione temporum* ægre tulit tam eximia laude Conſtantinum extolli apud Græcos: Arbitratus eſt enim illud Apoſtolorum dignitati officere. Sed cur ita ſuſpicaretur, ei nulla cauſſa erat: Quiſque enim facile intelligit, Græcos hoc non agere, ut Conſtantino auctoritatem Apoſtolicæ parem in Eccleſia tribuerent, ſed ut illius ſtudium prorſus Apoſtolicum in propaganda & defendenda Religione commendarent. Quod ſi Baſilius Seleucenſis aliique Veteres Theclam de Eccleſia tam optime eſſe meritam crediderunt, ut ἰσαπόστολον eam dicerent, quid Conſtantino idem non eſſet cognomentum, qui tot præclaris pro Religione rebus geſtis Eccleſiæ pacem comparavit? Sed ſatis de ſacris Conſtantini nominibus.

VII. Jamvero retexenda ſunt, quæ de cæteris Chriſtianis Imperatoribus Grotius ediſſeruit: *Valentinianus* (inquit) *& Martianus Imperatores in ipſo illo edicto, quo Calchedonenſis Synodi acta approbant, inclyti Pontifices vocantur, eundemque Martianum Auſonius Chriſtianus* Religione Pontificem *appellat. Imo & in ipſa Synodo ei acclamatum eſt*, Pontifici Imperatori. *In eodem Martiano laudat Romanus Epiſcopus Sacerdotalem affectum & alibi animum Apoſtolicum & Sacerdotalem*. Singula hæc cum evolves, in iis doctiſſimi quidem Scriptoris diligentiam & judicium requires. Allata eſt primum epigraphe edicti, quod C-Politanis Civibus contra Euthychianos Valentinianus & Martianus ſcripſerunt. Illa enim in Grabbiana Calchedonenſis Concilii editione,

tione, quam Stephanus Baluzius ad veterum exemplarium fidem emendavit, in hanc ſententiam concipitur, *Imperatores Cæſares Flavius Valentinianus, Pontifex inclytus, Germanicus inclytus, Alamannicus inclytus, Sarmaticus inclytus, Tribunitiæ Poteſtatis vicies ſepties, Imperii vicies ſepties, Conſul ſepties, & Flavius Martianus Pontifex inclytus, Germanicus inclytus, Sarmaticus inclytus, Alamannicus inclytus, Francicus inclytus, Tribunitiæ Poteſtatis vicies ſepties, Imperator, Conſul ſemel, de prohibitis diſputationibus a Chriſtianis Edictum Civibus noſtris C-Politanis.* At enim hæc omnia elogia in græcis Codicibus deſiderantur: In iis enim legitur, Οἱ Βασιλεῖς, Φλάβιος Οὐαλεντινιανὸς, καὶ Φλάβιος Μαρκιανὸς, αἰώνιοι Αὔγουστοι, περὶ τοῦ κωλῦσαι τὰς περὶ τῶν Χριστιανῶν διαλέξεις, πρόσταγμα τοῖς πολίταις ἡμῶν τοῖς Κωνσταντινουπολίταις, *Imperatores Cæſares, Flavius Valentinianus, & Flavius Marcianus æterni Auguſti de prohibendis dogmaticis diſputationibus Edictum Civibus noſtris Conſtantinopolitanis.* Quocirca Romani Conciliorum Editores, & Philippus Labbeus latinam inſcriptionem prorſus negligendam eſſe cenſuerunt, quippe qui eam Græcis non concinere, ſed ingenio veteris interpretis fuiſſe interpolatam perſpexerunt. Perſequamur cætera. Auſonius temporibus Gratiani, non Martiani vixit, & Conſul cum Olybrio creatus anno 380. in gratiarum actione illum, non hunc *Religione Pontificem* & *Pontificem Maximum* appellavit. Poetæ locus in Proluſione deſcriptus eſt. Ignoſcendum quidem eſt Grotio, qui quum ſæpe veterum ſententias ex memoria recitaret, haud cavere potuit, ne quando falleretur. Sed quid de Calchedonenſibus Patribus, quorum Senatus in ſexto Concilii Conventu Marciano & Pulcheriæ ita acclamavit, Πολλὰ τὰ ἔτη τῶν βασιλέων. Τῷ εὐσεβεῖ, τῷ Χριστιανῷ. ὁ Χριστὸς, ὃν σέβῃ, αὐτός σε φυλάξοι. ταῦτα τῆς πίστεως ἄξια. Τῷ ἱερεῖ, τῷ βασιλεῖ. τὰς ἐκκλησίας σὺ ὤρθωσας. . . . Πολλὰ τὰ ἔτη Αὐγούστῃ, *Multos annos Imperatoribus, Marciano pio, Chriſtiano. Chriſtus, quem colis, ipſe te ſervet. Hæc fide digna ſunt. Sacerdoti, Imperatori, Eccleſias tu erexiſti . . . Multos annos Auguſtæ.* In his verbis Patres non reſpexerunt ad titulum Pontificis Maximi, qui Chriſtianis Principibus tributus eſt. Nanque eorum nemini id cognomentum fuit poſt Imperatorem Gratianum, qui teſte Zoſimo recuſavit, quominus Pontificium inſigne indueret. Hoc pluribus in Proluſione. Quorſum autem Marciani Sacerdotium valeret? Ipſi Patres nobis expoſitum habuerunt, qui ei acclamare pergunt, Τοὺς αἱρετικοὺς ὑμεῖς καθείλετε, τὴν πίστιν ὑμεῖς ἐφυλάξατε, *Hæreticos vos perdidiſtis, Fidem vos cuſtodiſtis.* Igitur Martianus Sacerdos ſalutatus eſt in Synodo eam ob cauſſam, quod Eccleſiæ, quam regere Sacerdotum eſt, maximum ſupra omnium opinionem præſidium ferebat. Sic olim Theodoſius, quum in C-Politanam Synodum Florentium miſiſſet, qui Religioni contra Eutychianos patronus eſſet, apud Flavianum cæteroſque Patres ea exiſtimatione excelluit, ut iiſdem præconiis, quibus deinde Marcianus laudatus eſt, pene ad Cælum tolleretur, τῷ εὐσεβεῖ, τῷ ὀρθοδόξῳ, τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ τῷ ἀρχιερεῖ βασιλεῖ, *Pio & orthodoxo, pio Imperatori, Pontifici Imperatori.* Supereſt exploranda ratio Romani illius Epiſcopi, qui a Grotio dicitur Martiano tum *Sacerdotalem affectum*, tum *animum Apoſtolicum & Sacerdotalem* tribuiſſe. Spectavit Grotius Leonis Magni epiſtolam CV. alias LXX., & epiſtolam CXXV. alias LXXV., & utramque uni Martiano fuiſſe ſcriptam duxit. De prima quidem recte judicavit. In ea Leo Martianum ita allocutus eſt, *Hæc fides Clementiæ veſtræ non ſolum me, ſed omnes Domini Sacerdotes conſolatur & roborat, dum in Chriſtianiſſimo Principe Sacerdotalem experimur affectum.* Attamen altera non ad Martianum, ſed ad Leonem Auguſtum ſcripta eſt, quem Pontifex ſibi demerere ſtuduit his verbis, *Sacerdotalem nanque & Apoſtolicum tuæ pietatis animum etiam hoc malum ad juſtitiam ultionis debet accendere, quod C-Politanæ Eccleſiæ puritatem peſtilenter obſcurat, in qua inveniuntur Clerici quidem hæreticorum ſenſui conſonantes.* In his autem epiſtolis id agitur, ut in Catholicis Principibus flagrantiſſimum defendendæ Religionis ſtudium commendaretur, in iiſque pietas verbis, quæ ſacratiora forent Eccleſiæ, ſignificaretur: cujuſmodi orationis genus ſanctiſſimus Leo in pretio habuit: In epiſtola, quæ eſt LXXXIX. alias LIX. ad Marcianum Auguſtum,

Ad hoc in univerſis titulis aut nummis, qui ad græcos Imperatores pertinent, i ſcribendi genus, *IMP. I. vel II. vel V.* nuſquam oſtendi ſolet, licet idem Occi dentis Principibus placuiſſet. Tum præter conſuetudinem eſt, Juſtinum alioſque Im peratores publice vocari excellentiſſimos. Quidquod Procopius doctus ſcriptor & utri uſque Juſtini ævo ſuppar doceat, Juſtinianum fuiſſe, qui apud Dardanos Europæos quum Ulpianam veterem civitatem inſtauraſſet & ſecundam Juſtinianam dixiſſet, pro pe ab ea novam urbem condiderit, quam in grati animi ſignificationem Juſtinopolin a Juſtino Imperii ſui auctore nuncupaverit? Sic ille in *libro IV. de ædificiis Juſtinian. cap.* I. Ἦν δέ τις ἐν Δαρδάνοις ἐκ παλαιοῦ πόλις, ἥπερ Οὐλπιανὰ ὠνόμαστο. ταύτης τὸν περίβολον καθελὼν ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον (ἦν γὰρ σφαλερὸς ἐς τὰ μάλιστα καὶ ὅλως ἀχρεῖος) ἄλλα τε αὐτῇ παμπληθῆ ἐγκαλλωπίσματα ποιησάμενος, ἔς τε τὸ νῦν μεταθέμενος εὐκοσμίας Σεκοῦνδαν αὐτὴν Ἰουστινιανὴν ἐπωνόμασεν. Σεκοῦνδαν γὰρ τὴν δευτέραν Λατῖνοι λέγουσι. καὶ ἄλλην δὲ αὐτῇ πλησίον ἐδείματο πόλιν οὐ πρότερον οὖσαν, ἥπερ Ἰουστινιανοῦ τῷ θείῳ ἐπώνυμος ἐκλήθη. *Erat apud Dardanos Ulpiana, urbs antiqua, cujus mœnia cum ſic la bifecerint, ut nulli eſſent uſui, eorum partem maximam demolitus, ſubinde reſtituit, mul tiſque ornamentis collatis, civitatem compoſuit, qualem hodie videre eſt, ac ſecundam La tino itidem vocabulo nuncupavit Juſtinianam. Nec procul hinc novam urbem alteram con didit, quam de avunculi nomine Juſtinopolim dixit.* Dolet nobis doctum auctorem Cho rographiæ *Italicæ medii ævi*, cum de conditore Juſtinopoleos quærebat, ea fuiſſe men te, ut in Procopium non intueretur. Hic enim quum perſpicua oratione poſteris pro dat, Juſtinianum eſſe Urbis parentem, ab omni negotio illum liberaſſet, quod lapi qualiſcunque faceſſeret [illegible]

Atque iſta prorſus evincunt, titulum, qui Juſtino in Ægidis inſula urbem attri buit, cuicunque illius nominis Imperatori dedicari non potuiſſe. Quod ſi de unoquo que Juſtino I. & II. ſeorſum videamus, exquiſita argumenta ſunt, cur eorum nemi ni ille ſit vindicandus. Primum quo tempore Juſtinus ſenior Orientis imperium gere bat, Gothi non modo univerſis Italiæ provinciis, ſed, teſte Caſſiodoro *in libro* 12 *epiſt.* 22., Hiſtriæ præfuerunt. Ac Theodoricus illorum princeps ἀνυπευθύνως *ſummo ju re* illas regiones ab Imperatore Zenone adminiſtrandas ſuſceperat, ſi Odoacrem, qui Auguſtulum imperio abdicaverat, ab iis exegiſſet. Auctores ſunt Jornandes *De rebu Geticis cap.* 57. Anonymus Valeſianus *pag.* 664. *ad calcem Marcellini Valeſii*, aliique qui rem omnem litteris mandarunt; quæ a Theodorico cum Zenone peracta eſt. Cir cumferuntur quidem numiſmata quædam a Theodorico Græcis Imperatoribus Zenoni & Anaſtaſio dicata, quæ Joann. Georg. Eccardus collegit & Hannoviæ an. 1720. evulgavit Sed ea virtutis, fœderis & amicitiæ honeſtiſſima ſigna erant, nec eorum, quorum nomin vel imagine ſignata fuerunt, dominatum ſignificabant. Quinimo cum Zenone & Anaſta ſio Theodoricus pari poteſtate ſe geſſit, inimicitiaſque plures habuit, quas pax dein de compoſita ſuſtulit, de qua Caſſiodorus *in epiſt.* 1. Quid pluribus diſputemus? Pro copius in *libro* 1. *de Bello Gothico cap.* 1. Theodorici principatum ſic expoſuit, ut a ſummum liberumque imperium nihil ei deeſſet, Καὶ ἐπ' αὐτοῦ βαρβάρων τῶν πολεμίων προσποιησάμενος ὅσους περιεῖναι ξυνέπεσεν, αὐτὸς ἔσχε τὸ Γότθων τε καὶ Ἰταλιωτῶν κράτος καὶ βασιλέως μὲν τοῦ Ῥωμαίων, οὔτε τοῦ ὀνόματος ἐπιβατεῦσαι ἠξίωσεν. ἀλλὰ Ῥὴξ τε διεβίω καλούμενος. οὕτω γὰρ σφῶν τοὺς ἡγεμόνας οἱ βάρβαροι καλεῖν νενομίκασι. τῶν μέντοι κατηκόων τῶν αὐτοῦ προὔστη ξύμπαντα περιβαλλόμενος, ὅσα τῷ φύσει βασιλεῖ ἥρμοσται . . . ἦν τε ὁ Θευδέριχος λόγῳ μὲν τύραννος, ἔργῳ δὲ βασιλεὺς ἀληθής, τῶν ἐν ταύτῃ τῇ τιμῇ ἐξ ἀρχῆς ηὐδοκιμηκότων οὐδενὸς ἧσσον. *Exin barbaris hoſtibus, quicumque ſupererant, ad pellectis, in ſua ditione Gothos atque Italos habuit. Ac licet Romani Imperatoris ne inſignia nec nomen uſurpare voluerit, ſed vixerit contentus Regis appellatione, qua Bar bari ſupremos Principes ſuos donare conſueverunt, tamen ſubditis ita præfuit, ut ipſi nih defuerit eorum, quæ ſunt Auguſtorum moribus conſentanea . . . . . Verbo tyrannus fu Theodericus, re ipſa verus Imperator, eorum nemini poſtponendus, qui ab ortu Imper in illo honoris gradu excelluerunt.* Igitur quid Juſtino cum Italis & Hiſtriæ Populis? [illegible]

jui

jure urbem illſe in Gotthico regno condidiſſet, & a nomine ſuo appellaſſet? An Theodoricus, qui imperabat, paſſus eſſet? An Municipes Byzantino Principi ſaxum poſuiſſent? Sed age id deinde promamus, ex quo nec ad Juſtinum Juſtiniani Sororis Filium hoc ipſum pertinere potuerit. Imperator ille, cui ſaxum tribuitur, *Coſſ.* IIII. ſalutatur. At enim Juſtinus junior, quum ſemel Conſul fuiſſet ſine collega, tum Conſulatum in Oriente abolevit, ſiquidem in Occidente decem ante annos abrogatus fuerat. Quamquam vero Marius Aventicenſis & is, qui Faſtos Byzantinos ſcripſit apud Pagium *in Diſſert. Hypatica pag.* 331. & in *Criticis A.* 567. Juſtinum renuntiatum Conſulem dicere videntur, in eam tamen ſententiam intelligantur neceſſe eſt, ut Conſulatum Juſtini perpetuum annorum ordine declaraverint. Id quum Pagius noſſet, in ſaxo non *Coſſ.* IIII. ſed II. legit, illudque Juſtino I. adſcribit, qui ſemel anno 519. & iterum anno 524. dictus erat Conſul. At is animum ad cætera non advertit, quæ maxime officiebant, quominus in Hiſtria Gotthorum provincia Juſtini I. tanquam Domini nomen extolleretur. Ergo de Juſtinopolitano titulo ita perorandum eſt, ut in monumentis id genus reponatur, quæ ad fallendos poſteros ſubdoli homines inſtruxerunt. Quoniamque hoc ſatis probatum eſt, otioſi profecto ſumus a Grotio, qui cognomentum Pontificis maximi quaſi a Juſtino ſuſceptum nobis objecerat.

IX. Sed ille perrexit: *Leo* III. *in epiſtola ad Gregorium Romanum Epiſcopum de ſe*, ὅτι βασιλεὺς καὶ ἱερεύς εἰμι, *quia Rex & Sacerdos ſum. Et Gregorius ad illum vicisſim, Conſtantinum Theodoſium, Valentinianum atque alios, qui curam geſſerunt Eccleſiarum, & Pontifices ait fuiſſe & Imperatores.* Leo Iſaurus, quem III. Grotius vocat, de ſacris tollendis imaginibus, & de earum abroganda quacunque Religione edixerat, quumque a Gregorio II. Romano Pontifice ad revocandum hoc facinus impelleretur, & confidentiæ ſuæ commonefieret, porro ſe reſpondit veluti Pontificem & Imperatorem illud peregiſſe, quod Eccleſiæ & Reipublicæ prodeſſe exiſtimaret: Βασιλεὺς, inquiebat, καὶ ἱερεύς εἰμι, *Imperator & Sacerdos ſum*. At enim illum ſanctiſſimus & doctiſſimus Papa Gregorius fortiter increpuit, & expoſita Principum auctoritate in iis, quæ ad Eccleſiam ſpectant, ſtatim docuit, quem in ſignificatum illi appellari Pontifices poſſent. Scripſit enim elegantiſſimam epiſtolam, quæ II. numero eſt, & legitur in Actis Synodi II. Nicænæ *in Volum.* XII. *Conc. Lab. ed. Fl.* In ea ſic Principem affatus eſt: *Obſcœcatus es pervicaci animo tuo ac domeſticis perturbationibus & ſcripſiſti*, Βασιλεὺς καὶ ἱερεύς εἰμι. *Enimvero qui ante te fuerunt Imperatores, hæc opere & ſermone demonſtrarunt, qui curam geſſerunt Eccleſiarum, una cum Pontificibus cupiditate zeloque incenſi, rectæque Fidei veritatem perveſtigantes, Conſtantinus Magnus, Theodoſius Magnus, Valentinianus Magnus, & Conſtantinus Juſtiniani Pater, qui ſextæ Synodo interfuit. Imperatores iſti religioſe imperarunt; & cum Pontificibus uno conſilio & ſententia Synodos congregantes, atque veritatem dogmatum perquirentes, Sanctas Eccleſias conſtituerunt & ornarunt. Hi ſunt Sacerdotes & Imperatores, qui id opere demonſtrarunt. Tu vero ex quo Imperium occupaſti, definitiones Patrum perpetuo non cuſtodiſti, ſed cum Sanctas Eccleſias fimbriatis aureis veſtibus conveſtitas & variegatas inveniſſes, eas ornatu privaſti atque vaſtaſti.* Igitur Gregorius orthodoxos Imperatores, Sacerdotes quidem appellavit, ſed non a Pontificia aliqua poteſtate, quæ in iis ineſſet, ſed ab eo officio, quod ipſi non deſeruerunt in defendendis Eccleſiis & in vindicanda Religione. Percurrit deinde, quæ Imperatoribus munia, quæque Pontificibus delata ſunt, illoſque in iis rebus exercendis verſari non poſſe, quæ horum continentur poteſtate, pronuntiavit. *Vides*, inquit, *Imperator, Pontificum & Imperatorum diſcrimen*: Ac manifeſto non modo Principibus ſacrorum adminiſtrationem, ſed publicum de quovis dogmate judicium ademit. Quin & in prima epiſtola, quam ad eundem Leonem ſcripſerat, his eum monuit, Οἶδας, Βασιλεῦ, ὅτι τὰ δόγματα τῆς ἁγίας ἐκκλησίας οὐχ' βασιλέων εἰσὶν, ἀλλὰ τῶν ἀρχιερέων, *Scis, Imperator, dogmata Sanctæ Eccleſiæ non Imperatorum eſſe, ſed Pontificum*.

X. Attendamus animum ad cætera, quæ a Grotio adſtruuntur, *Neque aliter ſe*

res habuit ſub Francorum Dominatu, quos Pontifices diſerte appellat Leo Romanus Epiſcopus. Legerat nempe Grotius eum Canonem, quem ex epiſtola Leonis Quarti ad Lotharium Auguſtum Gratianus collegit, & in D. x. num. IX. repoſuit. His enim verbis Canon ille conceptus eſt in communibus Gratiani exemplaribus, *De capitulis* (inquit Leo) *vel præceptis Imperialibus veſtris, veſtrorumque Pontificum prædeceſſorum irrefragabiliter cuſtodiendis & conſervandis quantum valuimus & valemus, Chriſto propitio & nunc & in ævum nos conſervaturos modis omnibus profitemur. Et ſi fortaſſe quilibet aliter vobis dixerit vel dicturus fuerit, ſciatis eum pro certo mendacem*. Gloſſographus hariolatus eſt, ut Romani Imperatores, ſic Gallicanos Principes cognomento Pontifices fuiſſe appellatos. Contra Antonius Auguſtinus Dialog. IX. mendum in Gratiani verbis hærere duxit, *Vox* Pontificum, inquit, *aut vox* Prædeceſſorum *ſupervacanea eſt. Agitur enim de capitulis, ſive capitularibus Imperatorum, quæ Lotharius poſtulabat a Pontifice Romano ſervari. Quamobrem omiſſa voce* Pontificum *recte dicetur* veſtrorumque Prædeceſſorum. *Si vero vox* Pontificum *retineatur, de Pontificibus hoc eſt Epiſcopis intelligi oportet, qui capitularia in Synodis cum Imperatoribus fecerunt, vox* Prædeceſſorum *omitti debet*. Laudandus quidem eſt vir doctus, cui in expoliendo Gratiano nec diligentia nec induſtria defuit: At locus, in quo verſamur, ex Ivone emendandus erat: Is enim in *Parte quarta cap.* 176. ex epiſtola Leonis ad Lotharium ſic delibavit eam periochen, quam in Canonem nonum Gratianus tranſtulit, *De capitulis vel præceptis Imperialibus veſtris, noſtrorumque etiam Pontificum Prædeceſſorum irrefragabiliter cuſtodiendis*... ſequuntur cætera quæ apud Gratianum leguntur. Igitur Leo Papa Gallicanos Reges haudquaquam Pontifices dixit, ſed potius Lotharium monuit, ſe nunquam commiſſurum, ut tum leges, quas is condiderat, tum Romanorum Pontificum juſſa violarentur.

XI. Reſtant Grotii hæc alia, *Balſamo Epiſcopus Antiochenus notat & ceræ characterem imprimere, quod eo tempore Epiſcoporum erat, & de ſacris inſtituere populum ſolitos Imperatores. Et hæc ſunt* ἀρχιερατικὰ προνόμια, *quæ Imperatoribus adſcribit Chomatenus*. Quam optimi enimvero ad conciliandam cauſſæ auctoritatem teſtes proferuntur! Græci ſcilicet juniores nimis audaces erant & ad voluntatem Imperatorum dicebant, cujuſmodi illorum ingenium alias objurgavimus. Tandem ſic Grotius concludit, *Quod ſi, ut modo oſtendimus, Imperatores & Epiſcopi & Pontifices & Sacerdotes ſunt appellati, nihil cauſæ fuit cur Anglis quibuſdam Scriptoribus acerbe exprobraretur, quod ſpiritualem quandam poteſtatem Regi tribuiſſent*. Hæc quidem peroratio eſt, de qua facile quiſque intelligit quid exiſtimandum ſit. Quum enim nec omnes illi Principes, quos Grotius commemoravit, Sacerdotes vocati eſſent, & ſi qui eo cognomento affecti fuerunt, hoc ii non ob aliquam Pontificiam poteſtatem, ſed propter eam, quam gerebant, ſacrorum tutelam haberent, prorſus ſequitur, Anglos jure in obtrectationem fuiſſe adductos, quod Regem ſuum quaſi Rectorem Religionis & Eccleſiæ conſtituiſſent.

AD

Digitized by Google

AD

CAPUT III.

EXERCITATIO CRITICA.

I. *Argumentum capitis. Pauca quædam interjiciuntur, quibus ea illuſtrantur, quæ recte Grotius dixit.*

II. *Non idem Principibus eſt Imperium in profanis atque in ſacris. Diſcrimen explicatur.*

III. *Proponitur locus an Principes a divinis legibus ſint liberi. Impiorum ſententia.*

IV. *Antequam Civitates ſociarentur, leges extiterunt, quibus Principes obſtringuntur.*

V. *Hobbeſiani refelluntur.*

VI. *Adjungitur alter locus, an mos gerendus ſit iniquis Principum juſſis: dividitur in duas quæſtiones. Prima exponenda ſuſcipitur.*

VII. *Pertractatur altera.*

I. Equebatur ut Grotius explicaret, quid Imperium illud valeret, quod ſummis Magiſtratibus in ſacra vindicaverat. Id quum perficere aggreſſus eſſet & multis diſputaſſet, deinde exiſtimavit, Principibus in regenda ſacrorum Provincia idem ipſum eſſe Imperium, atque in gubernandis politicis. Hoc unum intereſſe duxit, quod Principes, cum de Religione ſciſcunt, plures divinas leges habent, quibus pareant, quam ſi de publicis rebus edicant. Nam in veteris & novi Fœderis tabulis plura perferuntur de iis, quæ ad Religionem pertinent, quam de iis, quæ faciunt ad Rempublicam. Igitur videamus primum, quale politicorum Rectorum Imperium in gerendis publicis ſive profanis rebus Grotius conſtituat. Atque bene ſapienterque docuit, Principatum verſari in iis ſolum Civium actibus adminiſtrandis, qui foras proferuntur, nec ita in mente latent, ut nullis argumentis adpareant. Nanque ſolus Deus mentes hominum inſpicit & cogitationes gubernare legibus poteſt. Duplex vero humanorum actuum genus poſuit, alterum eorum, quos medios nulloque jure determinatos dixit, alterum eorum, quos naturæ aut ſcriptis Dei legibus ſive vetitos ſive juſſos appellavit. Ex quo effecit, non eandem Principibus ineſſe poteſtatem in utriuſque generis regendis actibus. Legumlatores enimvero actus illos, qui ante humanum Imperium liberi erant, politicis juſſis ita afficiunt, ut poſtea vel juſtos vel injuſtos dicamus oporteat. Huc enim ſpectant iſta Ariſtotelis politicorum Principis *lib. v. cap.* 10. *De moribus*, Τοῦ δὲ πολιτικοῦ δικαίου, τὸ μὲν φυσικόν ἐστιν, τὸ δὲ νομικόν. φυσικὸν μὲν, τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν, καὶ οὐ τῷ δοκεῖν ἢ μή. νομικὸν δὲ, ὃ, ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐδὲν διαφέρει οὕτως ἢ ἄλλως, ὅταν δὲ θῶνται, διαφέρει, οἷον τὸ μνᾶς λυτροῦσθαι, *Jus civile aliud naturale eſt, aliud legitimum. Naturale, quod ubique gentium idem valet, non quia ita vel decretum ſit, vel non decretum. Legitimum quod ab initio hoc an illo modo geratur, nihil refert, cum vero conſtitutum ſit, tum demum refert, quale eſt illud, mina captivum redimere.* Hæc quidem recte. Quidquid enim ex naturæ legibus fieri & non fieri poteſt cujuſque arbitratu, id ſi politicis juſſis præcipiatur, omnino faciendum eſt. Hoc enim eſt civile officium, quod ſine ſcelere nemo deſerit. Si enim quis deſerat, non modo morem non gerit ſummis Reipublicæ Rectoribus, quibus Divino jure parendum eſt, ſed publicis & privatis commodis adverſatur. *Omnes nanque leges*, inquit Cicero *de Inventione lib.* 1. *cap.* 38., *ad commodum Reipublicæ referri oportet, & eas ex utilitate communi, non ex ſcriptione, quæ in litteris eſt, interpretari. Nemo enim leges legum cauſſa ſalvas eſſe vult, ſed Reipublicæ.* Ita Grotius de Imperio Principum in continendis Civium actibus, quos naturæ ſcita & divinæ leges nec imperaverant, nec vetuerant.

Ad hoc ille diſpicit, quid ab Imperio Principum accedat ad humana officia, nimirum

mirum ad ea omnia, quæ peragere aut omittere ante politica juſſa cives adſigantur. Præcepta quidem officiorum tum in Natura, tum in Divinis tabulis ita ſancita ſunt, ut, quiſquis ea facere abnuat, non modo ſibi ipſe noceat (in iis enim poſita eſt beata hominum vita), ſed certas ultori Deo pœnas perſolvat. At enim eadem præcepta, ſi Principum legibus jubentur, publicam cuſtodiam adiectam habent, ita ut politicis pœnis etiam tegantur. Atque illud in veterum inſtitutis & moribus receptum fuit, ut Principes non de omnibus quidem jubendis officiis leges ferrent, ſed de iis ſolum, ſine quibus beata eſſe Reſpublica non poteſt. Nanque ſapientes Legumlatores providerant, ut multa eſſent, quæ cives, ſi agerent, propter ſolam virtutem, nec propter publicam ſanctionem egiſſe viderentur. Præclare Seneca *lib.* II. *cap.* 27. *De ira*, *Quam anguſta res eſt, ad legem bonum eſſe? quanto laxius officiorum patet, quam juris regula? quam multa pietas, humanitas, juſtitia, fides exigunt? quæ omnia ſunt extra publicas tabulas.* Hæc quidem Grotius cum dixiſſet, ſapienter affirmavit, in præceptis officiorum, quæ civiles leges ſanciverunt, novam eſſe auctoritatem, quamquam ea, quæ in illis antea inerat, minorem. Efficit enim, civiles tabulas ad naturales & Divinas leges hoc adjungere, ut qui contra has agunt, duplex peccatum admittant, tum quod audeant facinus natura ſua, aut ſcriptis Dei verbis vetitum, tum quod Principibus quos Deus præfecit Reipublicæ, morem non gerant.

Atque illud eſt Principum Imperium in iis providendis, quæ ad publicum bonum pertinent. Eos porro his finibus Grotius coercuit, ut nec jubere, quæ Deus vetuit, nec vetare poſſint, quæ Deus imperavit. Illis enim Civitatum Rectoribus, qui contra faxint, legeſque ſive naturali ſive alteri cuivis Divino juri contrarias perferant, Cives parere non debent: *Si aliud Imperator*, inquit Auguſtinus, *aliud jubeat Deus, quid judicatur? major poteſtas Deus, da veniam, o Imperator.* Dicemus paulo poſt de iis politicorum Scriptoribus, qui publicis tantum ſcitis quid ſit juſtum quidve injuſtum metiuntur. Hi enim, ſublata quarumlibet Divinarum legum auctoritate, omnes etiam humani generis ſocietates & Reſpublicas tollunt. Sed revertamur ad Grotium, qui optime perfecit, Populorum Rectores tum naturæ, tum Divinis ſcriptis legibus teneri in gerenda Republica. Hæc vero ita ediſſerit ut certum habeat, ipſos Principes eſſe interpretes, diſceptatores & Judices univerſi Divini juris, quod ad civilem Civitatis ſalutem pertinet: Eoſdemque exiſtimandos eſſe quidem, cum politicas rogant leges, diſpexiſſe, an eæ ad quælibet Divina præcepta offenderent, idque, ne fieret, diligenter providiſſe. In hanc ſententiam Plato, *Οὐδὲν δεῖ τῶν νόμων εἶναι σοφώτερον*, *Nihil oportet, legibus eſſe ſapientius*; Et M. Terentius apud Tacitum Ann. VI. Principem affatur, *Tibi ſummum rerum judicium Dii dederunt.* Quod ſi ea jubeantur, quæ Deus aperte vetuit, aut ea vetentur, quæ Deus imperavit, tum recte Grotius cenſuit, his legibus per Cives quidem morem non eſſe gerendum, ſed tamen non licere iis arma capere, aut bellum agere ad vim publicam depellendam, quod ipſum mox differemus.

Expoſitum eſt a Grotio, quid & quale ſit politicorum Rectorum Imperium in curandis Civitatis publicis rebus. Pergit deinde palam facere illorum Principatum in ſacris. Agit autem de illa Religione, quam foras proferimus & verbis in Civitate profitemur. Nanque eam alteram, quæ in mente reſidet, ab omni Imperio eſſe liberam evincit; qui locus tractatus eſt a nobis *in prima exercitatione*. Igitur ille conſtituit Principatum, qui publicis Præfectis ad accuranda Civitatis negotia datus eſt, eundem verſari in regenda Religione, quam Cives adſcitam habent. Atque ſeponit ea, quæ Deus in ſacris utriuſque Fœderis libris docuit, ab illis, quæ nullo Divino Imperio fuerunt ſancita. Eorum autem, quæ Deus ſive vetuit ſive juſſit, publicam tantum tutelam Principibus attribuit, quam *θείων νόμων παραφυλακὴν* *Divinarum legum cuſtodiam* Juſtinianus novella CXXXVIII. vocavit. Hanc tutelam Grotius explicavit tum pientiſſimorum Regum exemplis, tum eorundem legibus, quas ad Religionis conſervationem, & ad Sacrorum Ordinem pertulerunt. Venit deinde ad ea, quæ Divinæ leges nec præſcripſerunt, nec ſanciverunt: de quibus ſic habet, eadem Principum juſſis & ſcitis

eſſe

eſſe adminiſtranda, ut quidquid illi edixerint, id juſtum habendum ſit in publicis ſacris: Putatque huc pertinere Cæſarum leges de renunciandis Paſtoribus, de congregandis Synodis, de ſervando inter Epiſcopos ordine, & de non diſtrahendis Eccleſiarum rebus. Atque ita exiſtimat, Principatum politicum, ſive ad ſacra, ſive ad profana reſpiciamus, de rebus omnibus jure leges condere, & ubique tam ſanctum atque auguſtum eſſe, ut ejus juſſis quamquam iniquis vim opponere nunquam liceat.

II. Tenemus igitur univerſam Grotianam rationem, quæ eo recidit, eundem Politicis Rectoribus eſſe Principatum in adminiſtrandis providendiſque tum ſacris tum profanis negotiis. Atque hujuſmodi eſt *Imperium circa Sacra*, quod Grotius plurimis rationum momentis perficere ſtuduit, quæ in primo capite protulit. Hoc enim ipſum nos equidem refellimus, explicatis inibi omnibus quæ fuerant exprompta. Nimirum perſpicuum eſt ex iis, quæ tum diſputata ſunt, Principes in Chriſtianæ Religionis rebus non eodem jure atque in publicis imperare. Nanque ſociatis hominum Conciliis ſive congregatis Civitatibus inſtitutus eſt auctore quidem Deo politicus Principatus, qui ad hominum incolumitatem advigilaret & communi tranquillitati proſpiceret: itaque is ἀνυπεύθυνος ſive ſummus creatus eſt, eaque poteſtate præditus, ut jubere omnia poſſet, quæ ad publicam ſalutem pertinerent, atque de iiſdem leges ſancire. Hoc jure, quod cum civilibus ſocietatibus ortum eſt, Populorum Domini & Moderatores Rempublicam gerunt, eodemque, antequam Chriſtianus Pontificatus conderetur, in Ethnico Orbe Religionem adminiſtrarunt. At novo fœdere perlato Chriſtus Pontifices renunciavit, quibus docendæ explicandæque Religionis & conſtituendorum ſacrorum munus demandavit: illudque adjunxit, ut univerſus eorum cœtus in detegenda Divinarum rerum doctrina & in tradendis officiorum præceptis nuſquam incurreret aut falleretur. His ita conſtitutis ſublata eſt ea poteſtas, quam Reges omneſque politici moderatores ex Gentium moribus ſibi adſciverant in procurando Divino cultu. Cumque vero Reipublicæ tranquillitas & ſalus in ſacris nitantur, idcirco Chriſtianus Principatus hujuſmodi ad officium revocatus eſt, ut Religionem præſidio ſuo tegat & defendat: Ex quo ſequitur, illos non idem jus habere in publicis, atque in ſacris conſtituendis, ſed in illis tanquam ſummos Præſides & Judices, in his vero tanquam Tutores rem peragere, quod pluribus in Proluſione effectum eſt.

III. Jamvero diſputari oportet de duobus locis, quorum alter eſt, num Principes a Divinis legibus ſint liberi; alter vero an eorundem Imperium, quamvis injuſta jubeantur & juſta vetentur, fas ſit Civibus per vim detrectare. Utrumque enim Grotius in hoc capite pertractavit. Atque primum quidem ita perſequutus eſt, ut negaret, ſummos Rerumpublicarum Dominos legibus Divinis eſſe liberos, idque graviter evinceret. Iſtud ipſum ad explicandum paucis aggredimur contra eos, qui putant, jus omne ab opinione & inſtitutis Principum proficiſci, ſublata quarumlibet Divinarum legum majeſtate. Hi enim cum ſentiant, ea tantum eſſe juſta, quæ ſcita ſint politicis legibus, profecto libere contendunt, Principes in adminiſtranda Civitate non ſubeſſe Imperio divino. Veteres Philoſophi atque inter eos Epicureorum chorus in hujuſmodi errore verſati ſunt, contra quos Cicero *in libro primo de Legibus* & antea Plato in *Minoe* uberius dixerat. Sic Polybius gravis Scriptor, cum de Regnorum primordiis ediſſereret, eundem eſſe univerſi juris, atque Civitatum ortum duxit. Nanque *libro* VI. *Hiſtoriarum*, Τότε ἀρχὴ βασιλείας φύεται. Καὶ τότε πρώτως ἔννοια γίνεται τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου τοῖς ἀνθρώποις, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων τούτοις, *Ab eo principio Regnum extitit: incipitque tum primum honeſti juſtique & eorum, quæ ſunt his contraria, animis hominum oboriri notitia*. Polybium ſecuti ſunt peſſimi inter juniores hominum Politicorum & in his Nicolaus Macchiavellus *Diſcurſ. ad Livium lib.* 2. *cap.* 2., & Thomas Hobbeſius tum *in libro de Cive*, tum in altero, quem *Leviathan* vocavit. Etenim in *Cive* cap. 12. is docet, *regulas boni & mali, juſti & injuſti eſſe leges civiles, ideoque quod Legiſlator præceperit, id pro bono, quod vetuerit, pro malo habendum. Inde iniquum eſſe dicterium: Regibus non eſſe obtemperandum, niſi juſta præcepe-*

Digitized by Google

ſeperint. *Ante Imperia juſtum vel injuſtum non extitiſſe*, *ut quorum natura ad mand tum ſit relativa*: *actionemque omnem ſua natura eſſe adiaphoram*; *quod autem ſint juj vel injuſta*, *a jure Imperantis provenire*. *Reges igitur legitimos*, *quæ imperent*, *juſta j eere imperando*. *quæ vetent*, *vetando injuſta*. Hæc quidem, facile quivis ut intelliga Hobbeſio auctore, Principes nullis divinis teneri legibus, quin etiam eorundem juſ & decretis omnia conſtitui jura. Exiſtimat porro, in iis præceptis, quæ Deus per Pr phetas rogavit, imo in univerſis utriuſque Fœderis tabulis nullam ineſſe auctoritatei niſi eam ſolum, quæ ab Imperio publico acceſſerit; leges ergo Divinas revera eſſe viles, quibus Principes fidem obſtrictam non habere ſuam arbitratur. Hactenus Hobbeſi

IV. Igitur dicendum eſt contra veteres & novos Politicos de ſempiterno Natu jure, & contra Hobbeſianos de auctoritate legum, quas Deus in utroque Fœdere pr mulgavit. Atque quid poteſt eſſe tam apertum, tamque perſpicuum, cum Dei ſu mam providentiam ſuſpicimus, & rerum naturam contemplati ſumus, quam eſſe æte nam quandam legem, quæ humani generis ſocietates regat, imperandi prohibendiq ſapientiâ. Ea enim lex Ratio eſt, quæ proficiſcitur a Natura & ad recte faciendu impellens, & a delicto avocans, nec modo tam ſenior, quam ætas Populorum & C vitatum, ſed æqualis illius, Cælum atque terras tuentis & regentis Dei: itaque cu litteris, quibus Principum aut Rerumpublicarum ſcita ſcribuntur, nec oritur, nec o eidit. Neque enim, quia Romæ nuſquam erat ſcriptum de ſtupris, idcirco minus S xtum illum Tarquinium rem geſſiſſe nefariam putamus, cum vim attulit Lucret Tricipitini Filiæ. In ſempiterna enim illa lege, antequam Roma eſſet condita, ec ctum erat, ne liceret, alienas uxores comprimere. Sic vetitum fuerat, ne jus eſſ latrocinari, jus fraudem aliis facere, jus falſa teſtamenta ſupponere & horum ſimil facinora committere. Quin etiam juſſa extiterant de colendo immortali & præpoter rerum Conditore, de ſervandis pactis, de conjungenda inter homines amicitia, & omnibus humanorum officiorum præceptis, eaque, cum nondum hominum Concil ſive Civitates ſub politico Imperio conveniſſent. Hæc vero ratio jubentis & vetant Dei humano generi ſatis perlata eſt. Nulla enimvero gens reperiri potuit, quæ ea legem funditus non intelligeret. Bene Princeps Philoſophorum Ariſtoteles *in Rheto lib. 1. cap. 13.*, Ἔστι γάρ, ὃ μαντεύονταί τι πάντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, κ μηδεμία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ᾖ, μηδὲ συνθήκη, *Eſt enim quoddam*, *quod profitent omnes*, *naturâ commune juſtum & injuſtum*, *etiamſi nulla ſocietas invicem ſit nullaq. pactio*. Quod niſi res ita eſſet, neque ulla Civitas congregari, nec ſi congregata e ſet, diutius manere potuit. Civitates enim ſociatæ ſunt, interpoſitis pactis & promi ſis: Eædem autem manent, quamdiu eorum fides ſublata non ſit. At enim quomoc hominum cœtus pacta interponerent, aut iiſdem ſtarent, niſi lex extitiſſet, quæ an omnes publicas leges edixiſſet de ſervandis iis, in quæ illi conſenſiſſent. Ex quo i telligi par eſt, Reſpublicas & Civitates nihil quidem habere, quod magis timeant niſi hujuſmodi politicos, qui ea ſolum juſta exiſtiment, quæ publice ſancita fuerunt Igitur concludamus oportet, aliquod eſſe Naturæ jus, quod nimirum neque hominu ingeniis excogitatum, neque politicis ſcitis conſtitutum, ſed ad ſempiternam illam l gem expreſſum eſt. Hoc autem jure Populorum Dominos obſtringi quis auſit negare Illi enim, quod ex eo faciendum eſt, non magis injuſtum civilibus legibus facere v lent, quam nutu ſuo rerum vertere naturam. Hinc illud Horatii lib. III. Od. I.

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipſos imperium eſt Jovis.

Pindarus apud Plutarchum *ad Princ. indoct.* pag. 780. C. Τίς ἐν τῷ ἄρχει τοῦ ἄρχοντο ὁ νόμος ὁ πάντων βασιλεὺς θνητῶν τε καὶ ἀθανάτων, (ὥς φησὶ Πίνδαρος) οὐκ ἐν βιβλί ἔξω γεγραμμένος, ἤ τισι ξύλοις, ἀλλ' ἔμψυχος ὢν ἐν ἑαυτῷ λόγος, ἀεὶ συνοικῶν καὶ παραφ λάττων, καὶ μηδέποτε τὴν ψυχὴν ἐῶν ἔρημον ἡγεμονίας, *Quis ergo imperabit Principi? L omnium Regina mortalium atque immortalium*, *ut ait Pindarus*, *non ea foris ſcripta libris*, *aut lignis inſculpta*, *ſed viva in ipſius corde ratio*, *ſemper una habitans atque e*

cubat

Digitized by Google

cubans, & animum nunquam ſinens eſſe principatus vacuum. Hæc contra Politicos, quæ copioſius diſputarunt ipſe Grotius in *Prolegomenis ad libros de Jure belli & pacis*, Samuel Puſendorfius *de Jur. Nat. & Gent. lib.* VIII. *cap.* I. & Cumberlandus *in Diſquiſ. de Jure Nat. cap.* 9.

V. Jamvero videamus de Hobbeſianis, qui illarum legum tollere maieſtatem non diffidunt, quas Deus in utriuſque Fœderis tabulis ſcripſit. Nos piget equidem tantæ inſaniæ & impudentiæ. Quid enim ſtultius & audacius cogitari & dici potuiſſet, quam juſſa & vetita præpotentis & ſapientiſſimi Dominatoris Dei vim non habere in rectis praviſque ſanciendis, ita ut iis Principes non teneantur? Hoc ſcilicet Hobbeſius attulit, Principum arbitratu explicari debere quidquid Divinæ leges imperant, aut vetant: Sic cum in Decalogo ſcriptum ſit, ut Deum colamus, is docuit eam Religionem eſſe præceptam, quæ publice aſcita ſit, cumque in eodem ſancitum ſit, ne quis alterum interficeret, idem cenſuit hanc legem jubere de iis ſolum non interficiendis, quos occidi Principes vetant: Quam in ſententiam cetera præcepta expoſuit, quæ eadem tanquam politicas leges habuit, quibus Principes exſolvit. Ipſum audiamus, *in lib. de Cive Cap.* XIV. *Quoniam a legibus civilibus oritur, tum quod unuſquiſque jus ſuum ſibi proprium & ab alieno diſtinctum habeat, tum etiam quod prohibeatur aliena invadere, ſequitur, præcepta hæc, Honorem parentibus legibus definitum non denegabis: Hominem, quem vetant Leges occidere, non occides: Legibus vetitum concubitum fugies: Rem alienam Domino invito non auferes: Leges & judicia falſo teſtimonio non fruſtrabere, eſſe leges civiles*. His ſane, quæ allata ſunt, Principes eripere ab imperio Divino ſtuduit. Sed omnia facile & paucis refelluntur. Nanque Anglus Philoſophus fidenter ſibi ſumit, Deum in jubendis legibus non conſtituiſſe quid & quale eſſet, quod præciperet aut vetaret, idque eum in finem, ut Principes hoc ipſum in unaquaque Republica explicarent, atque ab iis ad Divinas leges omnis auctoritas accederet. Rem perſpiciamus. Condidit Deus Decalogum, in quo primum Hebræos erudivit ad Dei cultum, deinde ad officia adverſus alios homines, tum ad magnitudinem modeſtiamque animi. Concluſus quidem Decalogus eſt ſane quam breviter. Leges enim ita expromuntur ut ipſæ ſummæ rerum atque ſententiæ efferantur. At nihiloſecius in eo ferendo Dei conſilium perſpicuum eſt: Facile enim percipitur quid in unoquoque rerum genere vetitum, quidve juſſum eſſet. Prima lex ſic rogata eſt, ut probiberet Deos coli alios quam Jehovah. Quamquam vero hunc Divinum cultum explicate non aperuit, plane tamen cognoſci poterat, religionis genus illud eſſe præceptum, quod ſummo Deo placeret, ſive ab illius natura non diſcreparet. Ex quo conſtaret, ſi publice perſerretur, Deo cæſis hominum hoſtiis eſſe ſacrificandum, hoc in primam Decalogi legem offendere. Idem de cæteris, quæ ſequuntur, legibus dicamus neceſſe eſt. Nanque ſi quæ ſcita ſint Principum, ne alienæ uxores, ſed invitæ comprimantur, ne civis aperta vi obtruncetur, ne res aliena noctu ſubripiatur, hæc quidem non incurrere in quintam, ſextam & ſeptimam Decalogi leges ecquis putaret? In his enim Societatis tranquillitati maxime proſpectum eſt, quæ in ea eſſe non poteſt Civitate, in qua impune liceat, alienas uxores conſentientes in fraudem inducere, cives clam obtruncare, & res alienas interdiu ſurripere. Hactenus de Decalogo. Omnia deinde præcepta, quæ in eo continentur quidem, ſed non exprimuntur, Deus enucleavit tum in reliquis Moſaicis libris, tum in univerſis antiqui Fœderis tabulis. Ad hoc eandem officiorum conſtitutionem ſumma porro perſpicuitate Chriſtus perſecutus eſt. Quæ cum perfecta ſint, plane & explorate tenemus quæ Deus vetuit aut imperavit. Itaque illud ſtultiſſimum eſt, exiſtimare nos a publicis ſcitis habere, quæ juſta ſint, quæve injuſta Divinis legibus, eamque ob cauſſam Principes ab iis quaſi politicis juſſis aut vetitis eſſe liberos. Legendus eſt inter alios qui hoc argumentum percurrunt, Buddeus *in Diſſertatione de Principe legibus humanis non divinis ſoluto*.

VI. Accedamus ad alterum locum, quem Grotius tractavit, de more non gerendo iniquis Principum juſſis, de quo loco omnis duplex eſt quæſtio, altera an ſummis Reipu-

Reipublicæ Rectoribus injuſta jubentibus parendum ſit, altera vero, an liceat por eorundem Imperium vi & bello detrectare. Primam quæſtionem præclare Grotius e plicavit. Nanque cenſuit, Cives ſine crimine non poſſe politicis ſciſis obtemperar quæ Divinis legibus adverſantur: in quo quidem non modo ſacrorum Scriptorum, ſ Philoſophorum omnium judicium & auctoritatem ſequutus eſt. Contra Hobbeſius *Cive cap.* 12. hanc ſententiam ita accepit, quaſi ea crebras ſeditiones in Republi conciliare poſſit. Nimirum idem ipſum egit, atque ſi dixiſſet, eos, qui Dominat Deo Reges ſubjiciunt, auctores eſſe ut Civitates ad ſeditiones inclinarent, quod ſa quam audaciſſimum & impudentiſſimum eſt. Sed nihiloſecius Grotiana ſententia dividen eſt. Nanque ſi agatur de politicis mandatis, de quibus Cives dubitant, an Divir juſſis & vetitis conſentiant, eos, ſublata omni dubitatione, parere Imperio neceſſe e Cum enim ſic dubitant, profecto neſciunt, an in Divina præcepta peccent, nec n ſi pareant. At certum habent, ipſius Dei juſſu Principibus gerendum eſſe moren Idque porro perſuaſum eſſe iis debet, ſummos politicarum legum Latores, antequa eas jubeant, diligenter providiſſe, ne quid fortaſſe perferant, quod in jus Divinum i currat. Ex quo illi temere & licenter ſeſe gerunt, qui Politicorum Rectorum pr dentiæ diffidunt. Bene Ariſtoteles *Rhetor. lib.* 2. *cap.* 15., Τὸ τῶν νόμων σοφώτερον ζητε ῖναι, τοῦτ᾽ ἐστὶ ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται, *Studere, ſe legibus eſſe ſapie tiorem, eſt id quod in laudatis legibus prohibetur*. Quod ſi Cives certum exiſtimen ea mandata, quæ ab Imperio publico perlata ſunt, a Divinis legibus diſcrepare, eo quidem ſunt officio, ut Deo potius, quam hominibus pareant. In re aperta arg mentis opus non eſt. Apud Euripidem *Phœniſſis v.* 1642. dicenti Creonti,

> Πῶς; τἀπεσταλμέν᾽ οὐ δίκαιον ἐκπονεῖν;
> *Quomodo? Non eſt juſtum exſequi mandata?*

Antigone reſpondet,

> Οὐκ, ἢν πονηρά γ᾽ ᾖ, κακῶς τ᾽ εἰρημένα.
> *Non, ſi quidem mala ſint, & male imperata*

Hinc illud Sophocleum *apud Philoſtratum lib.* IV. *cap.* 38. *ed. Olear.*

> Οὐ γάρ τί μοι Ζεὺς ἦν ὁ κηρύξας τόδε
> *Nam juſſa non hæc Jupiter dederat mihi*.

In eam ſententiam Hebræi apud Joſephum *Antiquæ Hiſtoriæ* XVII. *cap.* VI 83. Regem affantur, θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν εἰ τῶν σῶν διαγμάτων ἀξιωτέρους τηρεῖσθαι ἡγούμεθα νόμους οὓς Μωϋσῆς ὑπαγορεύσει καὶ διδαχῇ τοῦ Θεοῦ γραψάμενος κατέλιπε *nihil vero mirum, ſi ſervatu digniora credimus juſſis tuis ea, quæ Moſes, Deo ſugg rente ac docente, ſcripta reliquit.* Concinunt Chriſtiani Scriptores. Jubent enim ſumm Magiſtratibus in omnibus rebus obtemperari, niſi ſi obtemperando pietas lædenda ſit quorum teſtimonia Grotius *lib.* II. *cap.* XXIV. *de Jure belli & pacis* collegit. Hoc ipſu oſtenderunt Sidnejus *de Gubernatione cap.* 3. *ſect.* 20., Puſendorſius *lib.* VIII. *cap.* *de Jure Naturæ & Gentium*, & inter complures alios Chriſtianus Thomaſius *in Diſſerta tione de injuſto Pontii Pilati judicio* contra Stellerum, qui Præſidem hunc Romanu fuiſſe inſontem ea de cauſa contendit, quod crimen non ſit omne miniſterium.

VII. Explicata eſt prior quæſtio. Aggredimur ad alteram, quæ in eo verſatur an Civibus bellum gerere liceat in ſummos Reipublicæ Rectores ob eas leges, qu iidem naturali juri aut Divinis præceptis contrarias rogarunt. Optime Grotius id fac noris nunquam eſſe committendum putavit, quamvis ſive in publicis, ſive in ſacri rebus ea jubeantur, quæ Dei juſſis aut vetitis adverſantur. Contra ſentiunt Joann Miltonus *in Defenſione pro Populo Anglicano adverſus Salmaſii defenſionem regiam*, Gr novius *in Annotationibus ad Grotium de Jure belli & pacis*, Vander Muelen *de Sanctit te ſummi Imperii Civilis*, Gottfridus Maſcovius *ad Puſendorſium lib.* VII. *cap.* VII §. V. aliique, de quibus non commemoramus. At quod Grotius cum ſapientiori viris cenſuit, magnis rationum momentis confirmatur. In civili ſocietate ſervetur ord imperandi & parendi neceſſe eſt, ne, ſi is interceptus ſit, publica tranquillitas tolla

tur

tur. Quis autem Ordo in ea Civitate, in qua cives cum iis, qui ſummo præſunt Imperio, potiuntur jure gerendi belli? Talis nimirum, qualis erat in Cyclopum populo, de quo Euripides *Cyclop.* v. 120.

Νομάδες, ἀκούει δ' οὐδὲν οὐδεὶς οὐδενός
Confuſa turba, nemo ubi audit neminem.

Sapienter Dio Caſſius *lib.* XLI. *pag.* 189., *Οὐ μέν τοι καὶ ἐγὼ ἄλλως καλὸν εἶναι νομίζω ἄρχοντά τινα τῶν ἀρχομένων ἡττᾶσθαι, οὔτ' ἂν σωτήριόν τι γενέσθαι ποτὲ, εἰ τὸ ταχθὲν ὑπηρετεῖν τινι, κρατεῖν αὐτοῦ ἐπιχειρήσειε. σκέψασθε δὲ ποῖος μὲν κόσμος οἰκίας γένοιτο, ἂν οἱ ἐν τῇ ἡλικίᾳ ὄντες τῶν πρεσβυτέρων καταφρονήσωσι . . . . φύσει τε γὰρ ἀναγκαία τινὰ καὶ σωτηρία τῷ μὲν ἄρχειν ἐν τοῖς ἀνθρώποις, τῷ δὲ ἄρχεσθαι τέτακται, Ego vero neque decorum exiſtimo, ut Rector Civitatis cedat, neque ſpem eſſe ad ſalutem, ſi qui parere debent, velint imperare. Cogitate enim quis futurus ſit ordo in familia, ſi a junioribus ſenes ſpernantur. Natura quippe id neceſſarium & hominibus ſalutare, ut alii quidem imperent, alii vero pareant.* Accedit quod publicorum Rectorum officio communis omnium ſalus contineatur, quæ, cum Civitatis ſummum ſit bonum, ab omnibus Civibus maxime eſt expetenda. Optima eſt Periclis ſententia apud Thucydidem *lib.* II. 60., *Ἐγὼ γὰρ ἡγοῦμαι πόλιν πλείω ξύμπασαν ὀρθουμένην ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας, ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην, κ. λ., Ego enim exiſtimo Civitatem, cujus univerſus ſtatus manet erectus, majorem utilitatem privatis hominibus afferre, quam ſi ſingulorum Civium felicitate privatim floreat, ipſa vero univerſa jaceat afflicta. Qui enim privatim rem feliciter agit, ſi patria evertatur, ipſe quoque nihilominus una cum ea perit. Qui vero in Republica florente rem infeliciter agit, is longe facilius conſervatur.* Hoc autem eo pertinet, ut Cives ob eam cauſſam, quod iniquis legibus parere nolunt, quævis mala potius ferre, quam in Principes capere arma debeant. Hinc Euripides *Phœniſſ. verſ.* 396.

Τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας χρεὼν φέρειν
Imperia habentum perferenda inſcitia eſt

Nanque ut Parentum ſævitia, ſic Principum patiendo & ferendo lenienda eſt, quod præclare Plato *T.* I. *pag.* 50. *Ed. Steph.* oſtendit. Idem vero epiſt. 7., cum Cives commonefeciſſet, ne Patriæ ob iniquas leges vim inferrent, iis auctor eſt, *ἡσυχίαν δὲ ἄγοντας, εὔχεσθαι τὰ ἀγαθὰ αὐτοῖς τε καὶ τῇ πόλει ut agant quietem votoque precentur optima & ſibi & Patriæ.* Quod ſi res ſit de nefariis Principum juſſis, quæ ad Religionem pertinent, tum Chriſtianis Civibus a Chriſto præceptum eſt, ne ad bellum veniant, ſed aut fugiant, aut mala quibus afficiuntur, libenter patiantur. Quod Chriſti præceptum optime veteres Chriſtiani tenuerunt, qui, cum tot tormentis publice premerentur, non modo a capiendis armis abhorruerunt, ſed omnino recuſarunt, quominus iis ſeſe adjungerent, qui Tyrannis ad conſervandam Rempublicam bellum intulerunt. Teſtis eſt Tertullianus in Apologetico, *Unde Caſſii, & Nigri & Albini? unde qui inter duas lauros obſident Cæſarem? De Romanis, ni fallor, ideſt de non Chriſtianis.* Plura non addimus. Nanque hoc ipſum Grotius *lib.* I. *de Jure belli & pacis cap.* IV. uberrime tractavit. Conſulatur autem vir doctus Barbeyracius in *Notis* qui quum veterum teſtimonia a Grotio exſcripta erudite requireret, nos otioſe eſſe jubet ab iiſdem perpendendis, quæ heic iterum proferuntur.

Digitized by Google

AD
CAPUT IV.
EXERCITATIO CRITICA.

I. Diluenda ſuſcipiuntur omnia, quæ Grotius excogitavit ad refellendos adverſarios ſuos, qui Ordinibus Hollandicis negabant Imperium in Sacris.

II Rejiciuntur quæ contra primum, ſecundum, tertium, & quartum eorum argumentum afferuntur.

III Diſſeritur de Chriſti regno, an in eo gerendo ſacros Paſtores ille tanquam Vicarios ſibi adjunxerit.

IV. Exponitur opinio Grotii de regimine ſacrorum Paſtorum, quod iis in novi Fœderis libris attribuitur.

V. Conſtituitur quid illud ſit, quod diſ[...]tari oporteat.

VI. Multis oſtenditur, Epiſcopos non [...]meros ſacrorum opifices, ſed Religio[...] Rectores ea cum juriſdictione prædit[...] ut iis omnes homines parere debeant, [...] a Catholico nomine deficere velint.

VII. Diſſeritur de regendi poteſtate, q[...] Eccleſiis ſive Conventibus Chriſtianis v[...]dicatur a Grotio.

I. PRoximum erat, ut omnia ab Arminiano Grotio expedirentur, quæ G[...]mariſtæ ſive Contraremonſtrantes ad derogandum illud imperium objec[...]rant, quod ampliſſimi Hollandiæ & Weſt-friſiæ Proceres arripuerant publicæ Religionis negotiis. Hæc quæcumque contra diſputata fuerunt Gomariſtarum unus Voetius *Polit. Eccleſ. part.* 1. *lib.* 2. complexus eſ[...] In iis autem refellendis cum Grotius inſiſtat, nec certamen detrectat cum ipſis Catho[...]lico-Romanis, quos is *Pontificios* nomine ad contemptum indito appellat. Id t[...]men, quod perſequitur, negligenter obit, nec enim ad omnia dicit, quæ contra f[...]ciebant, atque ea, ad quæ confutanda aggreditur, verbis ſic deprimit extenuatque quaſi cum iis adverſariis decernat, quales ipſe commodum fingit. Quam quide[...] ob rem hujus retexendi capitis ea via a nobis ineunda eſt, ut adverſariorum, quibu[...]cumque Grotio res eſt, perſonam ſuſtineamus. Illud nempe in quæſtionem venit, a ſummis Magiſtratibus idem ſit Imperium in adminiſtranda Religione, quod in geren[...]dis Civitatis rebus. Quod cum contra Arminianos Gomariſtæ & Catholico-Roma[...] ad id conſentientes bene ſapienterque abnuant, nos omnia explicanda & diluenda ſ[...]ſcipiemus, quæ ad refellenda eorundem argumenta Grotius diſputavit.

II. Primum argumentum, quod contra ſententiam ſuam facere Grotius cenſuit ita ab eodem prolatum eſt. Pontificatus creatus non eſt ab iis, qui ſummo præſun[...] Imperio, ſed Deum habet auctorem, a quo muneris ſui rationem accepit: ergo ider[...] politicis Rectoribus ſubeſſe non poteſt. Tum iis reſpondit, fidenter eos ſentire, q[...] ab Imperio politico eſſe liberum dicunt quidquid Deus inſtituit. Cumque exempl[...] attuliſſet patriæ poteſtatis, aliarumque rerum, quæ, licet a Deo juris ſui originen[...] ducunt, publice tamen conſtituuntur, facile perficit Pontificatum rem eſſe, quæ a ſum[...]mis Magiſtratibus ſit pertractanda. Hæc Grotius. At enim adverſarii non habent tan[...] tenues opes, quales is exiſtimavit. Illi enim ita eddiſſerunt: Deus ampliſſimum Epi[...]ſcoporum Ordinem, tali cum poteſtate renunciavit, ut non modo ſacra faceret, ſe[...] populos ad omnia Religionis dogmata & præcepta erudiret, item ſacram ſcripturan[...] explicaret, & quæſtiones omnes decideret de rebus, quæ tum ad privatum, tum ac[...] publicum Dei cultum pertinerent. Id enim valet Chriſtianus Pontificatus. Quod cun[...] poſuiſſent & multis probaſſent, argumenti ſententiam ſui hanc concludunt, Principe[...] ab ipſo Deo fuiſſe vetitos, quominus Pontificatus Chriſtiani ſibi munus aſſere[...]

ren

Digitized by Google

rent & vindicarent . Quid Arminianorum Ordinumque Hollandicorum Patronus afferet ? Exempla ſcilicet aliorum in Civitate munerum , quæ , quamvis a Deo aut a natura initium capiant , tamen publicis legibus ſubiiciuntur . At nihil ex iis proficere poteſt . Nunquam enim ex Divino aut naturali jure , illis qui hujuſmodi muneribus præfecti ſunt , poſtquam publicum creatum eſt Imperium , delata eſt juriſdictio de iis rebus , in quibus verſarentur . Sic patria poteſtas , licet a Deo ſit , tamen Principum arbitratu regenda eſt , quod , ortis civilibus ſocietatibus , Deus ipſe non edixit , ut Patresfamilias ſummo jure judicarent & ſancirent de rebus , quæ munere ſuo continerentur . Contra cum Deus non modo Chriſtianum Pontificatum inſtituiſſet , ſed porro voluiſſet Antiſtites , qui eum adminiſtrant , ſacrorum omnium eſſe moderatores , plane ſequitur hoc quantumcumque eſt liberum eſſe ab Imperio politico .

Alterum argumentum quaſi ab adverſariis expromptum his Grotius extulit : Eccleſia ſive ſocietas eorum , qui Chriſtum colunt , in orbe eſſe poteſt , utcumque carebit ſummis civilibus Magiſtratibus aut certe iis qui Chriſtiano nomini favent . Igitur alii ſunt Eccleſiæ Rectores , quam Principes . Hoc Grotius ſibi oppoſuit : Breviter autem reſpondit ; ſingulos homines , Mercatores , Agricolas & Medicos eſſe poſſe , nullis licet Magiſtratibus regantur : hinc tamen non ſequi , ut in Civitate & Republica obeundi ſui muneris leges ab Imperio non accipiant , eidemque ſubeſſe non debeant . Sed non apte ille diſputavit . Nanque adverſariorum argumentum huc recidit : Eccleſia proſpere atque ex voto ſe habuit per ſolida tria ſecula , cum Imperatores Chriſtiana ſacra deſpicatui habebant : quibus temporibus Religio univerſo orbi propagata eſt , nec quidquam ab hæreticis detrimenti cepit , Epiſcopis , quos Chriſtus per Apoſtolos Eccleſiæ præfecerat , eam regentibus atque procurantibus . Ergo Principes non ſunt Eccleſiæ Rectores , nec Iidem , cum Chriſto nomen dediſſent , tali Imperio aucti fuerunt , ut Religionem , quam aſciverant in Republica , ad arbitrium revocarent ſuum . Hanc rationem illi concludunt , contra quam non valent exempla , quæ a Grotio ſunt allata . Is enim dicere ſtuduit , ſic Eccleſiam , Imperatoribus inter Chriſtianos allectis , eorum Principatui fuiſſe ſubjectam in gerendis ſacris , perinde atque cæteri homines qui in anarchia artes aliquas coluiſſent , orta civili ſocietate , Imperio paruerunt . Sed miramur equidem , tam eximium virum tàm inepte philoſophari . Nanque ſi fingamus aliquos homines , aut Medicos , aut Georgos , aut Mercatores politico imperio caruiſſe , hi omnes ne extitiſſent quidem , aut ſi extitiſſent , tanto in diſcrimine diu agere vitam non potuiſſent . Sapienter Colotis in quem male Plutarchus pag. 1224. Οἱ τὸν βίον ἐν νόμοις διατάξαντες κ.λ. hoc eſt , *Qui vitam , qui leges compoſuerunt , atque jura ut regerentur Urbes & Imperio Magiſtratuum parerent , inſtituerunt , ii in tranquillo admodum & tuto nos collocaverunt tumultibuſque liberaverunt : iſta ſi quis aboleret , ferocem ſane vitam victuri eſſemus & quiſque obvium quemque tantum non ſublaturus* . Acceditque quod iidem illi , quos ab imperio liberos fingimus , conſtitutis Rebuſpublicis , eam quidem conditionem accepiſſent , ut in civilium legum poteſtatem omnia ſua dedere adacti fuiſſent . Contra de Eccleſia dicendum eſt . Illa enim quamdiu Chriſtianis Principibus deſtituebatur , & ab Epiſcopis regebatur ſuis , integre incorrupteque vixit . Religionem enim conſervavit eandemque univerſis Gentibus tranſcripſit : *Ab ipſo duxit opes animumque ferro* . Cumque Imperatores colere Chriſtum incepiſſent nec ſuſtulerunt , nec tollere potuerunt gubernationis genus , quod Ille inſtituerat . Ex quo efficitur , optime eos diſputare , qui Eccleſiæ alios eſſe Rectores , quam politicos Rerumpublicarum Dominos ea de cauſa colligunt , quod eadem , cum horum principatu caruiſſet , feliciter ſe habuit longo temporum intervallo .

Tertium argumentum ſibi objecit Grotius hoc modo . Deus Eccleſiæ pollicitus eſt apud Prophetam Eſaiam xlix. 24. fore , *ut Reges demiſſo in terram vultu ipſam adorent , pedumque ipſius pulverem lingant* . Nanque Imperatores *ſunt intra Eccleſiam , non ſupra Eccleſiam* . Ergo illi , penes quos publicum eſt Imperium , ſacrorum non ſunt

 arbitri

arbitri & moderatores. His allatis contra ipſe dixit, Prophetam portendiſſe, Reges r aſpectabili Eccleſiæ, ſed Chriſto ſeſe dedituros in poteſtatem, nec unquam dubitatur quin ei tanquam ſummo Domino maximum animi ſui obſequium ſignificarent. Mu deinde aſtruxit, quibus probaret, ſingulas Eccleſias in Principum eſſe Imperio, r ſibi poſſe *αὐτονομίαν poteſtatem legibus vivendi ſuis* vindicare. Hactenus Grotius. Nu exponendum eſt quorſum locus Iſaiæ pertineat, & quid ex eo Gomariſtæ efficiebar Hoc enim Grotius non recte explicatum habuit. Atque Divinus Vates Deum indu: ita loquentem, ut Hieroſolymitanam Civitatem his in ſummam ſpem efferret *Erunt Reges Nutritii tui, eorumque Dominæ Nutrices tuæ, facie in terram converſi ſalutabunt, pulveremque pedum tuorum lingent, atque intelliges, me eſſe Jehovam, nec p dore affici eos, qui auxilium meum expectant*. Divinum hoc oraculum ad Hebræoru Rempublicam ſpectare non poteſt, quam nunquam Reges aut Reginæ pulveri os a moventes aſiano more coluerunt. Quocirca illud communi omnium interpretum op nione ad Chriſtianam Eccleſiam referri ſolet, quam Reges tanquam nutritii hoc e fautores & Reginæ tanquam nutrices in fidem receperunt, & cujus ſacra omnia Prir cipes animo modeſtiæ pleno proſequuntur & ſummo honore afficiunt. Cur enim Eſaia non de Chriſto ſed de Eccleſia intelligatur, quam Chriſtus condidit, ipſa oraculi orati declarat. Par ſane non erat dici, Reges Chriſti fore Patronos, fautores & vindices Ergo quum Divinus Vates ad Chriſtianam Eccleſiam manifeſto reſpexiſſet, ex eo Gc mariſtæ efficiebant, Principes non ita Religioni præeſſe, tanquam Reipublicæ. Nanqu ex Propheticis verbis aperte ſequebatur futurum, ut Reges & Reginæ quidem Eccleſi faverent, ſed ejus judicio ſtarent in ſacris. Attamen quum ita Gomariſtæ ediſſererent nihil imperio detrahebant, quod Principibus eſt in Chriſtianas Civitates, ſi de politi cis rebus agatur. Ex quo perperam Grotius fecit, qui huic loco plura aſtruxit, quibus evinceret, ſocietates Chriſtianorum ab Imperio publico non eſſe liberas. Illud enim eorum, quibuſcum ei negotium erat, nemo negabat.

Quartum Gomariſtarum argumentum erat hujuſmodi. Sacerdotii procuratio, qua Pontificibus data eſt, non modo univerſos e Populo Chriſtianos, ſed eos, qui ſummum habent Imperium, complectitur. Quis enim abnuat, quin Principes in Eccleſia eo loco habeantur, ut de fide doceri debeant, ligari & ſolvi poſſint, iiſdemque res Divinæ adminiſtrentur? Ergo nefas eſt illos ut politicis, ſic ſacris præeſſe. Gomariſtas hoc modo diſputantes Grotius ridet, eoſque ita urget, omnes artium diſciplinas id habere, quod Principibus uſui ſit, nec tamen eas ab eorum eximi publico Imperio. Hæc Arminianus qui non intellexit, quid inter Chriſtianum Sacerdotium & profanas artes differat. Nanque Sacerdotium non caret ſuis miniſtris iiſdemque omnium ſacrorum moderatoribus, quos Deus delegit, contra profanæ artes ſponte a quibuslibet Civibus, qui optimo ſunt ingenio, ſuſcipiuntur, ſed tamen egent gubernatoribus, qui in Civitate non alii eſſe poſſunt, quam Principes. Itaque diverſa ratione Pontifices & Medici exempli cauſſa munus ſuum exercent, Pontifices quidem non modo tanquam ſacrorum opifices, ſed tanquam Religionis Rectores a Deo conſtituti, Medici vero veluti medicinæ Doctores, ſed non veluti illi, qui medicinam legibus regant ſuis. Quoniam igitur Sacerdotii procuratio ipſos Principes complectitur, ex eo facile ſequitur, non idem iis eſſe Imperium in ſacris atque in profanis. Baſilius Imperator in ſynodo octava de Photiano ſchiſmate jus dicere recuſavit, quod ipſe Pontifex non erat, & a Pontificibus ligari & ſolvi poterat. His enim Synodum alloquitur, *Nullo modo nobis licet de Eccleſiaſticis cauſſis ſermonem movere, neque penitus reſiſtere integritati Eccleſiæ & univerſali Synodo adverſari. Hoc enim inveſtigare & quærere, Patriarcharum, Pontificum & Sacerdotum eſt, qui regiminis officium ſortiti ſunt, qui ſanctificandi, qui ligandi & ſolvendi poteſtatem habent, qui Eccleſiaſticas & Cæleſtes adepti ſunt claves, non noſtrum, qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel a ligamento ſolvi egemus*. Item Gregorius II. Papa Leonem Imperatorem, qui cognitionem de imaginum cultu ſibi tribuit, ſic increpuit in ſecunda epiſtola, *Neque Imperator*

Digitized by Google

tor poteſtatem habet conſecrandi, vel ſymbola Sanctorum Sacramentorum adminiſtrandi, vel participandi abſque opera Sacerdotis. Unuſquiſque noſtrum in qua vocatione vocatus eſt a Deo, in ea maneat. Vides, Imperator, Pontificum & Imperatorum diſcrimen.

III. Diſputavit deinde Grotius de Sacro Chriſti Principatu, ut palam faceret, per illum non tolli publicum Imperium, quod ſummis politicis Magiſtratibus in ſacra attribuit. Is percurrit Regia Chriſti munera, quæ verſari exiſtimavit in jubendis ſanciendiſque Religionis rebus, in reddendis judiciis, atque in afferendis Divinis auxiliis, quibus homines ad bonum inflammati impelluntur, & ipſa Eccleſia conſervatur. Putavitque, Chriſtum nullos ſibi Vicarios adſciviſſe in hujuſmodi gerendo Regno, ſed tantum meros quoſdam adminiſtros & opifices, qui ſine ulla poteſtate & ditione ei deſervirent. Cumque ad eundem Regem Chriſtum pertinere id dixiſſet, ut defenderet, conſtitueret & ornaret Eccleſiam, ſic cenſuit, civiles Principes fuiſſe delectos, qui in eo munere illius locum tenerent. Sic Grotius, contra quem breviter dicere aggredimur.

Atque duplex eſt Chriſti Regnum, alterum, quod ei tanquam ſummo Deo præpotentique rerum omnium Conditori convenit, alterum vero, quod is habet tanquam inter Deum atque homines ſequeſter optimuſque Eccleſiæ auctor. De utroque Chryſoſtomus *Hom.* cv *tom.* v. pag. 631., Διπλῆ ἡ τοῦ σωτῆρος βασιλεία. ἡ μὲν προαιώνιος καὶ ἀρχὴν οὐκ ἔχουσα. ἡ δὲ μετὰ τοῦ αἰῶνος, ἀρχὴν ἀπὸ τῆς οἰκονομίας λαμβάνουσα, *Duplex eſt Servatoris Regnum, alterum quidem æternum & initio carens, alterum vero cum tempore initium ab œconomia accepit*: Et Theodoretus *in Pſal.* 11. pag. 4051. *De Filio Dei*, Ὡς θεὸς, ἔμφυτον ἔχει τὴν βασιλείαν, ὡς δὲ ἄνθρωπος χειροτονητὴν δέχεται ταύτην, *Sicut Deus innatum habet Regnum, ut autem homo electione delatum accipit*. Hoc poſtremum Regnum in ſacris conſiſtit, de quo ipſe Chriſtus *apud Joan.* xviii. 36., Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου κ. λ., *Regnum meum non eſt de hoc mundo. Si ex hoc mundo eſſet, Miniſtri mei utique decertarent, ut non traderer Judæis. Nunc autem Regnum meum non eſt hinc.* In hunc locum Auguſtinus *Tract.* 1. 15. *in Joan.*, *Audite ergo Judæi & Gentes . . . non impedio Dominationem veſtram in hoc mundo; Regnum meum non eſt de hoc mundo. Nolite metuere metu vaniſſimo, quo Herodes ille major, cum Chriſtus natus nunciaretur, expavit, & tot infantes, ut ad eum mors perveniret, occidit, timendo magis, quam iraſcendo crudelior, Regnum, inquit, meum non eſt de hoc mundo. Quid vultis amplius? Venite ad Regnum, quod non eſt de hoc mundo, venite credendo & nolite ſævire metuendo.* Hæc cum conſtituta ſint, quærimus, an Chriſtus Vicarios in terris creaverit, qui ſacrum Regnum adminiſtrarent ſuum. Vicarios autem cujuslibet Principis eos exiſtimamus, qui commiſſum ſibi munus non quaſi opifices & miniſtri ſine ulla dignitate, ſed cum juriſdictione & auctoritate gerunt, ita ut Rectores moderatoreſque illius Provinciæ quæ mandata ſit, jure appellari poſſint: cujuſmodi quidem notionem verbo ſubjecerunt omnes Gentes, atque univerſi Scriptores, cum de illis commemorarunt, quos Principes Vicarios ſibi delegerunt. Hoc igitur agimus, an ejuſmodi aliquos adminiſtros Chriſtus ad Regni ſui hoc eſt Eccleſiæ gubernacula admoverit.

Dicendum autem nobis eſt, Chriſtum ea ferme omnia, quæ ad regendam & conſtituendam Eccleſiam ſint agenda, per Paſtores procurare, tanquam illos, qui ſua ipſius vice funguntur. De ſummis enim Magiſtratibus ſic habemus, ab iis dandam eſſe operam, ut Eccleſiam publico præſidio defendant, eandemque rogatis legibus tueantur, ex quo Religionis potius vindices & tutores, quam Chriſti locum tenentes in adminiſtranda Religione appellavit antiquitas. Hoc in Proluſione ſatis expedivimus. Nunc oratione perſequamur noſtra quod primum conſtitutum eſt. Complures ſunt Regiæ Dignitatis partes, quas Chriſto Scriptura attribuit. Aut enim ponuntur in condenda Eccleſia, & in aggregandis ad eam non modo Hæbreis, ſed etiam Gentilibus, aut in perferendis Divinarum rerum diſciplinis morumque legibus, ſive in roganda Religione, quæ privatim & publice ſit aſciſcenda & in eadem promiſſis æternis bonis

&

Digitized by Google

& ſancitis pœnis confirmanda, aut in ferendo de hominum peccatis & virtutibus judicio, quo jus cuique ſuum tribuatur, aut in regenda Eccleſia & Religione, aut denique in diffundendis divinis auxiliis, tum quibus homines ad Eccleſiam evocentur, & ſi in ea maneant, ad facienda officia impellantur, tum quibus Eccleſia conſervatur & ab omnibus hoſtibus defendatur. Ex his Regiis Chriſti muniis, quod poſtremo loco deſcriptum eſt, hominibus mandari non poteſt, ut per eos peragatur. Nanque ejuſmodi Divina auxilia, quæ hominum mentes afficiunt, ab ipſo Deo per Chriſtum dimanant, & uti quibus dantur, ex mera Dei benignitate dantur, ita ſi quibus negantur, aut minus ubertim conceduntur, id accidit ob cauſſas, quas compertas non habemus. At reliqua munia Apoſtolis & ſacris Paſtoribus peragenda demandantur ductu, auctoritate, vi & numine Chriſti, qui ab Eccleſia nunquam animum avocat, ſed eidem proſpicit & conſulit. Perſpicua ſunt in novi Fœderis libris verba, quibus univerſa hæc Provincia, maxima ſane & præſtantiſſima Apoſtolis committitur. Eos enim ſic Chriſtus affatus eſt *apud Mat.* XXVIII. 19., Πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη .... Διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν, *Euntes igitur facite mihi diſcipulos ex omnibus Gentibus . . . docentes eos omnia, quæcumque mandavi vobis*: Eam ob cauſſam auctorem ductoremque iiſdem dedit Spiritum Sanctum. Nanque apud *Joannem* XVI. 13. idem ipſe dicit, ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, ducet vos in omnem veritatem*. Cumque Petrus in animum induxiſſet ſuum, Eccleſiam novi Fœderis talem eſſe, in quam ſoli Hebræi congregarentur, divinitus erroris ſui commonefactus eſt, quem plane profitetur *Act.* X. 34., Ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ Θεὸς, *In veritate comperio, quod non eſt perſonarum acceptor Deus*: itaque Divino mandato paruit, iiſque etiam, qui in ethnico vivebant Orbe, Chriſtianam Religionem pertulit. Hæc quidem, ex quibus intelligi par eſt, Chriſtum loco ſuo Apoſtolos huic negotio præfeciſſe, ut Eccleſiam conderent, & leges, quas ipſe tulerat, omnibus Gentibus exprimerent easque cum auctoritate explicarent. Itaque Eccleſia condita eſſe dicitur a Paulo in Apoſtolis tanquam in principiis & fundamentis, in ea, quæ ad Epheſios ſcripta eſt epiſtola *cap.* II. 20. Sed porro Chriſtus principes illos Paſtores eorum omnium, qui ad Eccleſiam pertinebant, judices renunciavit hac cum juriſdictione præditos, qua alios peccatorum abſolvere & alios damnare poſſent. Nam apud *Joannem* XX. 21. 22. ille ad Apoſtolos, Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς ... Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς. ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται, *Sicut miſit me Pater, ego mitto vos . . . quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*. Quibus verbis juris dicundi poteſtatem de iis, quæ ad animum pertinent, Apoſtolis fuiſſe creditam Patres omnes Græci & Latini docuerunt, quod paulo poſt a nobis dicetur. Acceditque, quod iidem univerſæ Eccleſiæ gubernacula a Chriſto commiſſa ſuſceperunt. Nanque dicuntur in epiſtola ad *Hæbreos* XIII. 7. 17. ἡγεῖσθαι *ducere*, I. *Theſſal.* V. 12. & I. *Timoth.* V. 17. προΐστασθαι *præeſſe*, denique *Joan.* XXI. 16. aliiſque in locis ποιμαίνειν *paſcere & regere*. Cum igitur ſacri Paſtores principatus ipſius, qui Chriſto datus eſt, partes omnes obiviſſent non ſine poteſtate & notione, plane ſequitur, eos ad gerendam Eccleſiam ita acceſſiſſe ut cœleſtis illius Regis locum tenerent & vice fungerentur.

Atque ita ſenſerunt de Epiſcopis veteres omnes Patres. Ignatius Martyr apoſtolicorum temporum æqualis in ſincera epiſtola, quam ad *Magneſianos* ſcripſit, hos commonuit, ut ſummo animorum conſenſu omnia agerent, Προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου εἰς τόπον θεοῦ, καὶ τῶν πρεσβυτέρων εἰς τόπον συνεδρίου τῶν ἀποστόλων, *Epiſcopo præſidente Dei loco & Presbyteris loco Senatus Apoſtolici*. Tum in epiſtola *ad Trallianos*, quæ etiam germana eſt, eos juſſit Epiſcopo quaſi Chriſto parere, Τῷ ἐπισκόπῳ ὑποτάσσεσθε ὡς Ἰησοῦ Χριστῷ, *Epiſcopo ſubjecti eſtis, ut Jeſu Chriſto*: quod idem Ignatii interpolator græculus ſic expreſſit, Αἰδεῖσθε δὲ καὶ τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν ὡς Χριστὸν, καθ' ὃ ὑμῖν οἱ μακάριοι διετάξαντο ἀπόστολοι, *reveremini autem Epiſcopum veſtrum, ſicut Chriſtum*, quem-

Digitized by Google

quemadmodum vobis præceperunt Apoſtoli: addidit vero, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων τύπος ὑπάρχει, οἱ δὲ πρεσβύτεροι ὡς συνέδριον θεοῦ καὶ σύνδεσμος ἀποστόλων χριστοῦ, *Epiſcopus typus Dei Patris omnium eſt, Presbyteri vero ſicut conſeſſus Dei & conjunctio Apoſtolorum Chriſti*. Hinc Cyprianus Epiſcopos Chriſti Vicarios ſæpe appellavit: Nam in epiſtola LXIII. ad *Cæcilianum* inquit, *ille Sacerdos vice Chriſti vere fungitur, qui, id quod Chriſtus fecit, imitatur*, & in epiſtola LV. alias LIX. ad *Cornelium* dixerat, *Neque enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quam inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Eccleſia ad tempus Sacerdos & ad tempus Judex vice Chriſti cogitatur*: in quem locum Rigaltius, *Ecce autem Epiſcopos ævo Cypriani Vicarios Chriſti*. Ad hos Baſilius *Conſtit. mon. cap.* XXII. Tom. II. pag. 792. Ὁ καθηγούμενος οὐδὲν ἕτερόν ἐστι, ἢ ὁ τοῦ σωτῆρος ἐπέχων πρόσωπον, *Nihil aliud antiſtes, eſt quam is, qui perſonam Chriſti ſuſtinet*. Tum Auctor *comm.* I. *Corinth.* XI. 10., qui, quamvis Ambroſius dicatur, tamen Hilarius Romanæ Eccleſiæ Diaconus fuiſſe creditur, *Epiſcopus perſonam habet Chriſti . . . Vicarius Domini eſt*. Denique ſcriptor *quæſtionum Vet. & Nov. Teſt. cap.* CXXVII. ſub nomine Auguſtini, *Antiſtitem Dei puriorem cæteris eſſe oportet . . . Eſt enim Vicarius ejus*. Veteres igitur Patres aperte docuerunt, omnes Epiſcopos Eccleſiæ præeſſe loco Chriſti, atque eam ob cauſſam ejus vicarios exiſtimarant: quorum tamen hæc ſententia non obeſt, quominus Romanus Pontifex Catholicæ Eccleſiæ princeps Rector κατ᾽ ἐξοχὴν *per excellentiam* eo præconio afficiatur inter univerſos Epiſcopos.

Sed redeamus ad Grotium, cujus rationem confirmare eo ſtudet Philippus Limborchius, *Theol. Chriſt. lib.* III. *cap.* XXV. quod, cum Chriſtus Eccleſiæ præſto ſit, eidem adjungi vicarii non poſſint, qui abſente Principe creari ſolent. Nihil ſcilicet ſtultius afferri poterat. Etſi enim Chriſtus cum Eccleſia, cujus eſt caput, conjunctiſſimus ſit, tamen ſpectari non poteſt. Cumque Eccleſia ſocietas aſpectabilis ſit, plane ei præfici aliquos oportuit, qui eam loco Chriſti adminiſtrarent. Sic quamquam ſummus omnium Dominator Deus ubique ſit, tamen Reges, Imperatores & ſummi omnes Magiſtratus in Rebuspublicis ejus vices gerere & commiſſum ab eo Imperium gubernare dicuntur a doctiſſimis veterum politicis & philoſophis. Artabanus Perſa in Themiſtoclis vita apud Plutarchum dicit, Ἡμῖν δὲ τῶν πολλῶν νόμων καὶ καλῶν, κάλλιστος οὗτός ἐστι, τὸ τιμᾶν τὸν βασιλέα καὶ προσκυνεῖν εἰκόνα τοῦ πάντα σώζοντος Θεοῦ, *Ex multis legibus*, quibus nimirum Perſæ utuntur, *& quidem egregiis nulla auguſtior illâ, quæ ſancit, Regem eſſe honorandum, & adorandum, ut Dei cuncta ſervantis imaginem*: Et Diotogenes Pythagoreus *in libro de Regno* Regem vocat Θεὸν ἐν ἀνθρώποις *Deum inter homines*, & alias talem eſſe affirmat ᾧ δέδωκεν ὁ Θεὸς αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν, *Cui Deus dedit ſuum ipſius Principatum*. Hæc contra Limborchium. Concludamus igitur, unum Eccleſiæ eſſe moderatorem, eundemque Chriſtum, qui tamen, cum ab hominibus videri non poſſit, ſacros Paſtores ſibi adjunxit quaſi Vicarios.

IV. Aggreditur Grotius ad maximum expediendum argumentum, quod ſic intexitur ab adverſariis ſuis Gomariſtis. Chriſtus inſtituta Religione & congregata Eccleſia Epiſcoporum Ordinem ea cum auctoritate poteſtateque creavit, ut Divinarum rerum diſciplinis officiorumque præceptis Populos imbueret, eoſdemque duceret, regeret & gubernaret. Hoc illorum munus ſacri Scriptores ſatis declararunt pluribus in locis. Apoſtolus in Epiſtola *ad Hebræos* cap. XIII. v. 7. curationis, in qua erant Epiſcopi, ſic Chriſtianos commonefecit, Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, *Mementote Ducum veſtrorum, qui loquuti ſunt vobis verbum Dei*: Et paulo poſt, Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε, *Obedite Præpoſitis veſtris & eis ſubjacete*. Idem in epiſtola prima cap. V. 12. Theſſalonicenſes affatur, Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ, *Rogamus autem vos, Fratres, noſſe laborantes in vobis & Præſidentes vobis in Domino*. Tum in prima epiſtola *ad Thimotheum* V. 5. de Presbyteris ſive Epiſcopis hæc ediſſerit, *Bene Præſidentes Presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime laborantes in verbo & doctrina*. Quid plura?

Chri

Chriſtus ipſe *Johan.* XXI. 16., hanc Epiſcoporum ſacram præfecturam perſpicuis verbis extulit, cum Petrum atque in Petro omnes Apoſtolos commonuit, *Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου*, *Paſce oves meas*. Hæc illi cum attuliſſent, plane argumenti ſententiam concludunt, Epiſcopos nempe ſolos eſſe Religionis ſacrorumque omnium ſive privatorum ſive publicorum Interpretes, Doctores, Curatores, Judices & Moderatores cum ea juriſdictione, quam Chriſtus eis mandavit ad tam ampliſſimum munus obeundum. Sic illi.

Nunc videamus quid Grotius dicat. Is hac partitione utitur, ut alterum eorum regimen exiſtimet, qui ſuadent quidem, ſed non cogunt, alterum vero illorum, qui jubendi & cogendi poteſtate aliis præſunt. Hujus porro poſtremi regiminis duplex ponit genus. Nam qui alios regunt, aut iis quidem declarant leges, quarum auctoritate aliquid facere vel deſerere coguntur, aut eos juſſis ſuis adſtringunt. Prioris generis regimen eſt penes Medicos, Philoſophos eoſque omnes, qui ad præbendum conſilium evocantur. Alterum vero regiminis genus eſt vel penes illos, qui ſummo jure imperant, vel penes eos qui juriſdictionis ſuæ fundamentum in illorum quos regunt, conſenſu reponunt. Sic Reges atque omnes Rerumpublicarum moderatores ex ſua ipſorum, qui imperant, poteſtate Civitatem adminiſtrant. Contra cujuſvis Univerſitatis Imperium conſenſu nititur. Nanque Univerſitas ſancire leges ſolet omnibus, quos complexu ſuo continet, tum ipſis, qui eas ſuaſerunt, tum iis qui contrarias tabellas dederunt, ſi modo qui ad rogandas leges conſenſerunt, frequentiores ceteris ſint, iidemque optime rei publicæ conſulant. Percurrit tandem Grotius minora Imperia ſive minores omnes Præfecturas, quarum aliæ a ſummo Imperio proficiſcuntur, tales ſunt Prætura, Proconſulatus & reliqui Magiſtratus, aliæ a ſummo Imperio initium non capiunt, ſed eidem ſubjiciuntur, qualis eſt Patrumfamilias poteſtas.

His poſitis & preſſius explicatis ille primum quærit de Paſtorum ordine, tum de Eccleſia. Atque cum ex pluribus novi Fœderis locis negaſſet, Paſtoribus, qui Eccleſiam regunt, aut ſummum Imperium fuiſſe commiſſum, aut quod ſummo minus eſt, eo ſtatim pervenit, ut audacter abnueret, ne talem quidem iis eſſe Principatum, qui ſuo ipſius jure Chriſtianos obligare crimini poſſit, ſi juſſis non pareant. Putavit enim, ſacros Paſtores eſſe Adminiſtros, Legatos, Nuntios & Curatores ſine poteſtate & juriſdictione. Ex quo effecit, eos præeſſe ſolum declarandi auctoritate, aut quod idem valet, eos in hujuſmodi eſſe munere, ut explicare debeant officia, quæ ſunt facienda, & Chriſti porro præcepta expromere, quaſi præcones, qui Populis occaſionem & cauſſam præbent, cur, cognitis per ipſos legibus, has ſervare jubeantur. Atque in eundem ſenſum eam ipſam accepit poteſtatem, quæ illis in novo Fœdere credita eſt ad ferendum de peccatis judicium. Nanque quicquid id juris eſt, in eo verſari dixit, ut illi ex verbo Dei declarent, iis qui peccarunt, aut peccata fuiſſe dimiſſa, aut eorum nondum eſſe abſolutos. His omnem ſacrorum Paſtorum contineri auctoritatem Grotius ſenſit, nec aliam iiſdem eſſe mandatam in iis verbis, quibus Eccleſiarum Ductores, Præſides & Rectores vocantur in novi Fœderis libris. Itaque exiſtimavit, hanc qualemcumque eorum præfecturam non poſſe ſummo Principum Imperio aliquid detrahere: tanquam enim Divini juris conſultos, ſic illos nihil Imperii ſibi habere, nec aliqua præditos eſſe juriſdictione, ut Populos juſſis obſtringant ſuis. Ita de ſacrorum Paſtorum munere.

Acceſſit deinde ad promendam Eccleſiarum auctoritatem. Atque eas primum veluti Populos cauſſa Religionis congregatos ſpectavit, in quibus Imperium *ἀναγκαστικῇ δύναμει cogente poteſtate* præditum ineſſe ex ſcripturis negavit. Sed nihiloſecius conceſſit, eas ex conſenſu omnium, quos continet, aut fere omnium jubere leges poſſe, quas eorundem nemini liceat negligere aut violare ſine peccato. Tales fuiſſe leges cenſuit de colendo Dominico die & de renunciandis Diaconis, quæ commemorantur in Paulina Epiſtola ad *Coloſſ.* II. 16., & in *Apoſtolicis actis* XX. 7. Addidit vero omnia, quæ ſcita ſint in Eccleſiis, politicorum Præfectorum ſubeſſe Imperio, ita ut tolli

ſolli & confirmari eorum judicio poſſint. Hæc de Eccleſiis veluti ſacris Conventibus. At porro conſtituit, eaſdem Eccleſias ut civiles ſocietates Imperium habere poſſe tum ἀνυπεύθυνον *ſummum*, tum quod minus eſt ſummo: cujuſmodi ſunt pleræque Helvetiorum Civitates, fuitque Reſpublica Hebræa Machabaicis temporibus. Cumque paucis commemoraſſet de civili illa juriſdictione, quæ ab Imperatoribus Ordini Epiſcoporum credita eſt, tandem peroravit. His ille regiminis, quod Chriſtus inſtituit in Eccleſia, temperationem expoſuit.

V. Sequitur, ut Grotiana huiuſmodi refellamus, non omnia equidem, ſed quæ contra ſacrorum Paſtorum poteſtatem faciunt. Conſtituamus autem primum, quid ſit illud, de quo agendum eſt, ne ſine ullo dicendi ordine ruat oratio. Non quærimus nimirum de illa ditione, quæ verſetur in ferendis de re publica legibus, in reddendis civilibus judiciis, in creandis Magiſtratibus, atque in ſumendis politicis pœnis. Ea enim in iis ſolum reſidet, qui ſummo potiuntur Imperio, pertinetque ad conſervandam Civitatis publicam ſalutem atque incolumitatem. Nanque inter omnes Theologos Divini juris conſultiſſimos convenit, ejuſmodi Imperio Chriſtum univerſo Epiſcoporum ordini interdixiſſe. Eo valet, quod Apoſtolos vetuit ille κατακυριεύειν τῶν κλήρων, *dominari in Eccleſiis*, & κατεξουσιάζειν, *Imperium exercere*, quale inerat in magnis & beneficis Regibus, ſive Ethnarchis. Hanc ob rem Apoſtoli nullum ſibi Principatum in terris tribuerant, quin etiam pertulerunt, ne Antiſtites animadvertendi percutiendique morem arriperent. Nec aliorſum accipiendi ſunt Patres illi, quos Grotius attulit. Igitur nobis ſolum decertandum eſt de illa juriſdictione quæ tota in ſacris eſt, atque æternam animorum ſalutem ſpectat. Omnis vero hac de re duplex eſt quæſtio: Prima eſt, num ampliſſimus Epiſcoporum cœtus gubernandæ regendæque Eccleſiæ ita præſit, ut is quaſi ſacer Magiſtratus nos obligare crimini poſſit, niſi juſſis morem ſuis geramus, altera autem, an poteſtas, quam eidem *ad ligandos & ſolvendos* homines Chriſtus mandavit, conjuncta ſit cum præſtantiſſimo jure ferendi judicii de peccatis, ita ut, re deliberata, alios criminum abſolvat, alios condemnet. Poſtremam hanc quæſtionem in altera exercitatione percurremus. Nunc prima pertractanda eſt, quæ cum ſatis explicata erit, plane contra Grotium colligemus, penes ſacros Paſtores non modo eam eſſe Præfecturam, quæ ſuadendi & declarandi auctoritate continetur, ſed alteram illam, quæ jubeat & ad parendum alios impellat.

VI. Atque perſpicuum illud eſt ex Scripturis, Conciliis omniumque Patrum conſenſu Epiſcopos regendæ Eccleſiæ ſumma cum dignitate fuiſſe præfectos. Non enim ſunt modo curatores, adminiſtri & opifices, ſed quaſi ſacri Magiſtratus, quibus ſine crimine quominus obtemperet, nemo recuſare poteſt. Magiſtratuum quidem univerſum munus decernendi, animadvertendi & imperandi præſertim jure deſcribitur. Præclare Ariſtoteles *lib.* 4 *Polit. cap.* 15., Μάλιστα δὲ ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀρχὰς λεκτέον ταύτας, ὅσαις ἀποδέδοται βουλεύσασθαί τε περὶ τινῶν, καὶ κρῖναι, καὶ ἐπιτάξαι, καὶ μάλιστα τοῦτο. τὸ γὰρ ἐπιτάττειν, ἀρχικώτερόν ἐστι, *Imprimis autem ut ſimpliciter dicamus, Magiſtratus illi nominandi ſunt, quibus datum eſt deliberare de quibuſdam, & decernere & jubere, atque hoc præcipue. Nam jubere Magiſtratuum magis proprium eſt.* Hæc, quæ Magiſtratibus Ariſtoteles tribuit, Eccleſiæ Antiſtites ſibi vindicant, ſed in ſacris ſolum, iiſque, quæ ad animum pertinent. Apoſtolus Presbyteros affatus *Actor.* cap. 20. 28., *Attendite vobis*, inquit, *& univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos* ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ *paſcere Eccleſiam Dei*. Quod vero græce eſt ποιμαίνειν, & latine *paſcere*, idem eſt, atque regere cum jure non ſolum jubendi, ſed coercendi. Sic Philo in libro *De eo, quod deterior potiori inſidiatur*, Οἱ δὲ ποιμαίνοντες ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἔχοντες δύναμιν, *qui paſcere dicuntur, Principum ac Ducum vim habent*: Et apud Homerum *Il.* α Rex vel Imperator, ποιμὴν λαῶν *Paſtor Populorum* vocatur. Itaque intelligi par eſt, Epiſcopos legitimos eſſe Eccleſiarum Rectores, ut, ſi quid ſciſcant, iis plane parendum ſit. Nanque *Obedite*, inquit Apoſtolus, *Præpoſitis veſtris*

Digitized by Google

& ſubjacete eis. Ex quo illa Epiſcopis jubendi poteſtas tribuenda eſt, cui obedientia reſpondeat, quod ſane eorum eſt, qui cum dignitate præſunt, juriſque dictione.

Sed iſtud ipſum explicate ediſſerendum eſt. Apoſtoli ita Eccleſiam geſſerunt, ut omnia ſacrorum Magiſtratuum munia obirent, hoc eſt deliberarent, juberent, in eoſque animadverterent, qui legibus ſuis non parebant. Sic cum illud in quæſtionem veniſſet, an inſtituta Moſaicæ legis, perlato evangelio, eſſent ſublata, Apoſtoli convenerunt & rem in conſilium miſerunt. Ad hoc inito conſilio tandem decretum ediderunt *Actor.* 15., Ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris*. Duæ ſunt Magiſtratuum partes, quas Ariſtoteles *βουλεύσασθαι conſultare* & *κρίναι decernere* appellavit. Tum iidem Antiochenos commonefecerunt, ut iis, quæ placuerant, ſi rebus conſulere vellent ſuis, obedirent beneque agerent, quod ex eodem Ariſtotele poſtremum eſt Magiſtratuum officium, & in *ἐπιτάττειν jubendo* verſatur. Hæc igitur Apoſtoli cum agerent, illud quidem habuiſſent juris neceſſe eſt, ne illos, qui ſcitis ſuis non auſcultarent, inultos ſinerent. Vindicavit hanc ſibi auctoritatem Apoſtolus, cum Corinthios affatur in *ſecunda epiſtola cap. x. v. 8.*, Ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ Κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐκ αἰσχυνθήσομαι, *Nam ſi & amplius aliquid glorïatus fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in interitum veſtrum, non erubeſcam*. Duplex in his verbis animadvertendi poteſtas adparet, altera, quæ pertinet ad conſervandos eos, qui crimen ſibi conſciſcunt, altera ad eoſdem ab Eccleſia exterminandos. Et quamquam Apoſtolus recuſare videatur, quominus eam, quæ poſtrema eſt, ſibi tribuat, in hunc tamen ſenſum intelligendus eſt, quaſi dicat, non ex præcipuo quidem Chriſti conſilio, eandem ſacris Paſtoribus eſſe creditam, ſed ſecundo loco & veluti ad ſubſidium, cum è publica Eccleſiæ re illud eſſe judicaverint, ut hujuſmodi animadvertendi auctoritate uterentur. Sic Chryſoſtomus Apoſtolum loquentem inducit *Homil.* 22. *in* 2. *ad Corinth.*, Εἰς τοῦτο μὲν οὖν ἐλάβομεν ἵνα οἰκοδομῶμεν. Ἐὰν δέ τις πολεμῇ κ. τ. *Et ad hoc quidem poteſtatem accepimus, ut ædificemus. Sin autem reluctetur aliquis, & pugnet & inſanabilis ſit, etiam actione utemur altera, ut eum deſtruamus ac dejiciamus*. Itaque *Homil.* 2. *de Pent.* Apoſtolicam curationem *ἀρχὴν Magiſtratum* appellat.

Ac ſi ſacer in Apoſtolis inerat Principatus, quo Eccleſias regerent & gubernarent, cur abnuamus, eundem ipſum penes Epiſcopos reſidere? Nanque in demortuorum Apoſtolorum locum Epiſcopi ſucceſſerunt, eadem quidem cum poteſtate præditi quæ illis fuerat mandata ad Religionis incolumitatem atque ad Eccleſiæ ſalutem. Auguſtinus egregie in *Tractatu ad Pſalmum* 44. Epiſcopos pro Apoſtolis, qui Patres erant, Eccleſiæ datos eſſe ſcribit. *Quid eſt pro Patribus tuis nati ſunt tibi Filii?* inquit, *Patres miſſi ſunt Apoſtoli. Pro Apoſtolis Filii nati ſunt Tibi. Conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodie enim Epiſcopi, qui ſunt per totum mundum, unde nati ſunt? Ipſa Eccleſia patres illos appellat: ipſa illos genuit, & ipſa illos conſtituit in Sedibus Patrum. Non ergo te putes deſertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata es. De prole tua tibi crevit paternitas. Pro Patribus tuis nati ſunt Tibi Filii*. Sed ipſam Epiſcoporum provinciam diſpiciamus, an ea ſacram ullam juriſdictionem complectatur. Ad Epiſcopos quidem pertinet, non modo omnia ſacra facere, ſed eam religionem exprimere, quam Chriſtus docuit, & porro diſciplinæ optimoque rerum ordini advigilare. Hæc illorum eſſe, quæ verbis modeſtiæ plenis ſunt expreſſa, ecquis negaverit? De poteſtate in faciundis ſacris non agimus. At enim in utriſque reliquis obeundis muniis, nimirum in explicanda religione & in conſtituenda Eccleſiæ diſciplina Epiſcopis ſacra quædam ditio eſt, quam Orthodoxis per Divinas leges detrectare non licet. Atque in exponendis Divinis rebus, quas Chriſtus docuit, tanta eſt dignitas univerſo Epiſcoporum coetui, ut quæ in eo convenerint, ab omnibus ſint co-

Digitized by Google

colenda, nec in dubitationem ſine magno ſcelere revocari poſſint. Is enim Chriſto auctore creatus eſt religionis interpres, doctor & judex, eamque auctoritatem adjunctam habet, ut quidquid dogmatis cenſuerit Eccleſiiſque pertulerit ad Chriſti doctrinam offendere atque in eandem incurrere non poſſit. Ex quo idem præeſt cognitionibus de Religione, & ſententiam, quam profert, adjectis ſacris poenis ſancire ſolet. Sic quidem omnes Synodi, quæ a primis uſque Chriſtianis ſeculis coactæ fuerunt, quum quæſtiones de ſacris explicaſſent judiciumque tuliſſent ſuum, ſtatim pertulerunt, eos, qui contra ſentiebant, ab Eccleſiis officiorum ſocietate fore diſiungendos. Quanta hæc Epiſcoporum Præfectura eſt? Quam publico Imperio divinior? Ad eam reſpexit Gregorius Nazianzenus *oratione decima ſexta*, in qua politicum Præfectum his affatur, Α'ρα δέξεσθε σὺν παῤῥησίᾳ τὸν λόγον; καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ νόμος ὑποτίθησιν ὑμᾶς τῇ ἐμῇ δυναστείᾳ, καὶ τῷ ἐμῷ βήματι. ἄρχομεν γαρ καὶ αὐτοί. Προσθήσω δὲ ὅτι καὶ τὴν μείζονα, καὶ τελεωτέραν ἀρχήν. ἢ δεῖ τὸ πνεῦμα ὑποχωρῆσαι τῇ σαρκὶ, καὶ τοῖς γηΐνοις τὰ ἐπουράνια. Δέξῃ τὴν παῤῥησίαν οἶδ' ὅτι. πρόβατον εἶ τῆς ἐμῆς ποίμνης, τῆς ἱερᾶς ἱερὸν, καὶ θρέμμα τοῦ μεγάλου ποιμένος, *An me*, inquit, *libere loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque Imperio meo ac Tribunali lex Chriſti ſubjicit. Imperium enim nos quoque gerimus, addo etiam præſtantius ac perfectius. Alioquin carni Spiritum & terrenis cæleſtia cedere oportebit. Omnino te libertatem illam meam accepturum in bonam partem ſcio. Sacri mei gregis ovis es ſacra & alumna magni Paſtoris.* Sed preſſius res agenda eſt. In Republica politici Magiſtratus ſunt Interpretes & Judices legum, quæ ad publicam tranquillitatem ſunt conditæ, nec vetant aut jubent, niſi quæ in iiſdem vetantur aut jubentur. Ut enim Magiſtratibus leges, ita populo præſunt Magiſtratus, vereque dici poteſt, Magiſtratum legem eſſe loquentem, legem autem mutum Magiſtratum. At in Eccleſia ſacri Antiſtites ſunt interpretes & moderatores Religionis, quæ ad æternam hominum ſalutem perlata eſt. Quocirca plane dicamus neceſſe eſt, Epiſcopos in Eccleſia non eſſe meros opifices & Nuntios, ſed ſacros veluti Magiſtratus, quibus mos ſit a nobis gerendus, niſi officium deſerere velimus.

De Paſtorum Principatu hactenus equidem qui ad conſervandam Religionem iis datus eſt. Sed porro iidem conſtituendo Eccleſiæ ordini, componendæque diſciplinæ cum ſacro quodam Imperio fuere præfecti. Chriſtus Apoſtolos alloquitur *apud Joannem* 20. 21. 22., Εἰρήνη ὑμῖν, καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς, *Pax vobis, ſicut miſit me Pater, ego mitto vos.* His enim in verbis ampliſſima quædam Paſtoribus credita eſt poteſtas, quæ non modo poſita ſit in docendo explicandoque Divinarum rerum dogmate, ſed in ſanciendis legibus de gerenda atque optime adminiſtranda Eccleſia. Atque ſane quemadmodum in politicis ſocietatibus ſalus Populi ſuprema lex eſt, cuius cauſſa faciendum eſt quidquid agitur, ſic in Eccleſia Chriſtiani populi ſalus ſummum illud eſt, quo omnia referuntur. Hoc ipſum vero verſatur in conjunctione animorum cum Deo ſive in ſolida pietate, qua nihil ſanctius & auguſtius eſſe poteſt. Id enim Eccleſia ſpectat, id ſibi proponit. Quum autem univerſa hominum Concilia omneſque cœtus ad finem bonorum ſuorum pervenire non poſſint ſine ordine, palam eſt eo ipſo non poſſe Eccleſiam carere. Apoſtolus ſic Corinthios monet, *in prima ad eos epiſtola cap.* 14 *com.* 40., Πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω, *Omnia decenter & ex ordine peragantur.* Quoniamque ordo, quem εὐταξίαν Græci dicunt, ratus & conſtans ſit oportet, plane ſequitur, Chriſtianis in unam ſocietatem congregatis & Eccleſia jure ſociatâ leges eſſe ſcribendas, quibus ea recte conſtituatur. Quæ leges quum ad excitandam pietatem tanquam ad ſummum Eccleſiæ bonum referri debeant, ergo perſpicuum eſt, earum condendarum poteſtatem ad illos pertinere, quorum Divinum munus eſt Chriſtianos in Divinis regere, ad ſacros nempe Paſtores & Epiſcopos. Itaque Apoſtoli veri æſtimatores eius muneris, quod ſibi eſſet commiſſum, multa juſſerunt, quibus Eccleſiæ omnes paruerunt. Ex quo illa emanant, quæ dicuntur, Apoſtolica ſcita, de quibus commemorarunt antiqui Scriptores Irenæus, Cle-

Digitized by Google

Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Baſilius, Epiphanius, Chryſoſtomus, Hieronymus, & Auguſtinus.

Prodiit quidem *Apoſtolicarum Conſtitutionum* Octabiblos, quaſi volumen, in quo continerentur leges omnes, quas Principes illi Eccleſiæ Præſides & duces Apoſtoli pertuliſſe, & Clemens primus Romanus Pontifex conſcripſiſſe dicebantur. Horum tamen Auctorum auguſtiſſima nomina his octo libris dudum reficta fuerunt a viris eruditis, inter quos hunc locum pluribus tractavit Dallæus *de Pſeudoepigraphis Apoſtolicis*. Ea vero octabiblos plane diſcrepat ab eo opere, in quo leguntur των Α'ποστολων διδαχαι *Apoſtolorum doctrinæ*, quod oſtenderunt Uſſerius in *Prolegomenis ad S. Ignatii Epiſtolas* atque Erneſtus Grabe *in Spicilegio Patrum Sæculi* II. *pag.* 285., idque contra Cotelerium, qui *in Judicio de Conſtitutionibus Apoſtolicis* alterum opus ab altero non disjunxit. Has Didachas Apoſtolicas meminerunt Euſebius *lib.* IV. *Hiſt. Eccleſ. cap.* 25. Athanaſius *in Epiſtola Feſtali*, Nicephorus C-Politanus in στιχομετρια, & Nicephorus Calliſti *Hiſt. Eccl. lib* 2. Eaſdem Epiphanius non ſemel διαταξεις *Conſtitutiones* vocitat, *Hæreſ.* LXX. Ο'ριζουσι εν τη διαταξει οι Α'ποστολοι, *Apoſtoli in Conſtitutione definiunt*, *Hær.* XLV. Και οι Α'ποστολοι φασιν εν τη Διαταξει καλουμενη, *Apoſtoli in ea, quæ conſtitutio vocatur*, *Hær.* LXXV Ει δε και χρη της Διαταξεως των Α'ποστολων λεγειν, *Si vero etiam neceſſe eſt ex Apoſtolorum conſtitutione loqui*. Hic autem liber, qui Apoſtolorum didachas continet, ſub ſecundi ſeculi initium evulgatus eſt. Id ut nobis perſuaderemus, magnum attulit momentum Epiphanius, qui *Hær.* 70 affirmat, didacham, quæ de celebrando Paſchatis die cum Hebræis præcipit, eo pertinuiſſe, ut Epiſcopis, qui Hieroſolymis præerant, orbis Catholicus conſentiret, Α'μα δε και πεντεκαιδεκα Ε'πισκοποι γεγονασιν εκ περιτομης, και εχρην τοτε των Ε'πισκοπων εκ περιτομης οντων, εν Ι'ερουσαλημ καταστα θεντων, το παντα κοσμον τουτοις συνευδοκησαι, και μετ' αυτων επιτελειν κ. λ., *Simul vero* XV. *Epiſcopi fuerunt ex circumciſione, & oportebat tunc Epiſcopis ex circumciſione exiſtentibus, inque Hieruſalem conſtitutis omnem mundum aſſentiri & cum ipſis perficere, una ut omnium concordia, una confeſſio, una feſtivitatis obeundæ ratio firmaretur*. Nimirum ad Paſchatis feſtum diem celebrandum id tempus anni, quod Hebræi delegerant, in Apoſtolicis didachis eum in finem præſcriptum eſt, teſte Epiphanio, ne ceterarum Eccleſiarum diſſenſus ea in re Hieroſolymitanos illos XV. Epiſcopos offenderet, qui ex Hebræis ad Chriſtiana ſacra acceſſerant. At enim hi decem & quinque Antiſtites, antequam Hadrianus Hieroſolyma everteret, ſibi illa in Eccleſia ſucceſſerunt, teſte Euſebio *lib.* IV. *cap.* 5. *Eccleſ. Hiſt.* Itaque cum Hieroſolyma Hadrianus obſediſſet anno Epochæ CXX., id argumento eſt, ante hunc annum ad lucem evaſiſſe librum Apoſtolicas didachas continentem. Sed agamus quod exorſi ſumus. Is igitur liber tanta ævitate commendatiſſimus pleraſque de Eccleſiæ diſciplina leges habebat, quas Apoſtoli condiderant. Atque has leges eo loco vetus Eccleſia exiſtimavit ut recuſare nemini fas eſſe diceret, quominus iis pareret. In hanc ſententiam Auguſtinus *lib.* 3. *contra Eun.*, *Alia vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, fuerunt commendata atque ſtatuta. Sicuti quod Domini Paſſio, & Reſurrectio & Aſcenſio in Cœlum & adventus de Cœlo Spiritus Sancti, anniverſaria ſolemnitate celebrantur. Et ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervatur ab univerſa, quacumque ſe diffundit, Eccleſia*: contra quæ omnia *diſputare inſolentiſſimæ inſaniæ eſſe affirmat*. Jamvero Antiſtites, qui propius ab Apoſtolis ſeceſſerunt, horum auctoritatem ſequentes multa conſtituerunt, quæ in Scripturis non fuerant præcepta. Hinc tot Canonum vetuſti Codices, & inter omnes antiquiſſimus ille Antenicænæ Eccleſiæ, qui Canones nomine Apoſtolicos complectitur, de quo Joſephus Scaliger, Gabriel Albaſpinæus, Petrus de Marca, Henricus Hammondus, Petrus Gunnig, Joannes Pearſon, & Beveregius *in judicio de Canonibus Apoſtolicis* contra Dallæum qui eos quinto ſeculo adulto extitiſſe exiſtimavit, idemque contra Dallæanæ opinionis novum vindicem *in Codice Canonum Eccleſiæ primitivæ vindicato & illuſtrato*. Quo-

Digitized by Google

Quocirca Patres Epiſcoporum munus ſacrum Imperium vocarunt. Sic Origenes & Gregorius Nazianzenus. Ille quidem *Hom.* XI. in Jerem pag. 114. edition. Colon. MDCLXXXV. Ὁ δὲ τὴν πάντων ἡμῶν ἐγκεχειρισμένος ἀρχὴν ἐν ὅλῃ τῇ ἐκκλησιαστικῇ, ἐπὶ πλεῖον ἀπαιτεῖται, *Epiſcopus, qui univerſæ Eccleſiæ Principatum obtinet, pro omni Eccleſia reddet rationem*: Hic vero *Orat.* I. præfecturam ſuam dixit ἀρχὴν, τὴν ἐν νόμῳ θείῳ, καὶ πρὸς Θεὸν ἄγουσαν, ἧς ὅσον τὸ ὕψος, καὶ τὸ ἀξίωμα, τοσοῦτος καὶ ὁ κίνδυνος τῷ γε νοῦν ἔχοντι, *Imperium, quod in Lege Divina poſitum eſt & ad Deum perducit. Cujus Imperii quanta eſt ſublimitas & dignitas, tantum etiam periculum eſt prudenti utique homini, & cordato*. Ad eos Iſidorus Peluſiota *lib.* III. *epiſtola* 127. cum iis, qui Sacerdotium petebant, hoc expoſtulavit, quod *putarent*, ἀρχὴν εἶναι ἀνεξέταστον *illud Imperium eſſe ab omni cenſura liberum*: Et *epiſtola* 216., in qua de Principatu Epiſcoporum edifferit, οὐ γὰρ πάντων, inquit, τὸ δύνασθαι τοιαύτης ἀρχῆς ἀντιλαμβάνεσθαι ἣ τῆς καὶ βασιλείας ἐστὶν ὑψηλοτέρα, *Non eſt omnium hujuſmodi Imperium capeſſere, quod Regno quoque auguſtius eſt*. Eam ob rem Epiſcopi appellantur Rectores & Principes Eccleſiæ. Apud Euſebium *Hiſt. Eccleſ. lib.* VI. *cap.* XXVIII. Maximinus τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ἄρχοντας μόνους . . . . ἀναιρεῖσθαι προστάττει *ſolos Eccleſiarum Antiſtites & Principes interfici imperavit*: Idem *lib.* VIII. *cap.* III. τότε δὴ οὖν ὅτε πλεῖστοι μὲν ὅσοι μὲν ἐκκλησιῶν ἄρχοντες κ. λ. *Tum vero quamplurimi Eccleſiarum Rectores & Principes graviſſima ſupplicia alacri animo perpeſſi illuſtrium certaminum ſpectacula exhibuerunt*. Et Chryſoſtomus *de Sacerdotio lib.* III. *cap.* XIV., πέφυκε γάρ πως τὰ πολλὰ, τὸ τῶν ἀρχομένων πλῆθος, ὥσπερ εἰς ἀρχέτυπόν τινα εἰκόνα τοὺς τῶν ἀρχόντων τρόπους ὁρᾶν, καὶ πρὸς ἐκείνους ἐξομοιοῦν ἑαυτούς, *Sic natura comparatum eſſe videmus, ut ſubditorum multitudo magna quidem ex parte Principum ſuorum mores tanquam imaginem ſpectent ſeque ad illos componere ſtudeant*. Nanque intelligit doctiſſimus Pater ſacros Paſtores atque horum auditores, quod Gaſpar Suicerus *Theſaur.* pag. 540. ſatis evincit. Itaque apud ceteros græcos Paſtores Epiſcopi dicuntur, προεστῶτες *Antiſtites*, πρόεδροι *Præſides*, ἔφοροι *Inſpectores*, & apud latinos Populorum *Principes*, *Præpoſiti*, *Præſidentes*, *Principes* Sacerdotum, & Pontifices Maximi, de quibus elogiis *Originum Eccleſiaſtic. lib.* II. *cap.* II. Joſephus Binghamus.

VII. Nunc diſpiciamus quæ Grotius diſputavit de Eccleſiis. Sic enim is exiſtimavit, Univerſitati, quæ Chriſtianæ Religionis cauſſa ſociata eſt, poteſtatem ineſſe conſtituendi ordinis ſciſcendæque diſciplinæ in ſacris, non quidem ex Divina lege, ſed eo jure, quod ſingulis hominum communitatibus eſt tribuendum. In hac Grotii oratione duplex ineſſe ſententia poteſt. Etenim aut ille Eccleſias intellexit Chriſtianas ſocietates, quæ non modo Populum, ſed Epiſcopos hoc eſt Præſides ſuos contineat; aut ſignificavit ipſos Chriſtianorum Conventus, quin ulla Paſtorum ratio habeatur. Ac ſi Eccleſiæ ex primo ſignificatu accipiantur, illæ quidem jubere omnia poſſunt, quæ ad Religionis incolumitatem pertinent, legeſque de ſacris condere, quibus Chriſtiani omnes coguntur dicto eſſe audientes. Quæ quidem auctoritas in Eccleſiis hæret ex illo ſacro principatu, qui a Deo Epiſcopis iiſdemque Paſtoribus datus eſt, de quo paulo ante diſſeruimus. Sin Eccleſiæ nomine ſolus Chriſtianus Populus comprehendatur, penes eum quidem nulla regendi poteſtas reſidere poteſt. Nanque de Eccleſia judicandum eſt non ex eo jure quod quælibet hominum ſocietas ſibi adſcribit, ſed ex eo ſtatu, quo illam contineri Deus juſſit in novi Foederis tabulis. Deus autem, antequam Chriſtianus ullus Populus eſſet, Præſides creaverat, quos ei daret, iiſque ſacram omnem præfecturam commiſerat: quod quidem in alia *exercitatione* paucis diſputabitur. Neque enim in duobus exemplis, quæ a Grotio expromantur, ullum momentum eſt cur aliqua Chriſtiano Populo ſacræ juriſdictionis pars deferatur. Primum exemplum affertur ex cultu, quem diei Dominicæ haberi Chriſtianum populum referentibus Apoſtolis juſſiſſe ille exiſtimavit. At eam legem potius communi multitudinis conſenſione, quam ab Apoſtolis ſolis ſacrorum omnium moderatoribus fuiſſe rogatam

tam quibus argumentis probari poteſt ? Etenim ex actis & epiſtolis Apoſtolicis , ad quas Grotius ſe recepit, hoc dumtaxat efficitur, ſtatum fuiſſe diem aliquem, eumque Dominicum, in quo ſacra factitari & conventus agi poſſent, id quod Franciſcus Turretinus *in Inſt. Theol. elenct. part.* II. *loc.* XI. *de lege Dei quæſt.* XIV. & Binghamus *in Orig. Eccl. lib.* XX. *cap.* II. perſequuntur : Alterum exemplum ducitur a creatione Diaconorum, quam a Chriſtiano Populo fuiſſe peractam obiicitur. Sed eo in negotio lex lata de conſtituendis Diaconis disjungenda eſt a populari ſuffragio, quo illi delecti fuere . Legis conditores ſunt Apoſtoli. Multitudo autem ex lege novos Miniſtros renuntiavit, quos ad ſacrum munus Apoſtoli admoverunt. Hæc leguntur in Apoſtolicis actis *cap.* VI., *Convocantes autem duodecim multitudinem diſcipulorum dixerunt, non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei & miniſtrare menſis . Conſiderate ergo Fratres, viros ex vobis boni teſtimonii ſeptem , plenos Spiritu Sancto , & ſapientia , quos conſtituamus ſuper hoc opus*. Habemus igitur, omnem regendi poteſtatem ad Apoſtolos pertinuiſſe, quamquam Populus ad creandos miniſtros & ad dandum iis teſtimonium vocaretur.

AD

Digitized by Google

AD
CAPUT V.
EXERCITATIO CRITICA.

I. Brevi colliguntur omnia, quæ Grotius diſſeruit in hoc capite.

II. Judicium de ſacris tribuendum Principibus non eſt, quod multis effectum eſt in proluſione.

III. Refelluntur cætera, quibus Grotius hoc argumentum exornaverat. Diſputatur de Divinis Tabulis, quibus eam offuſam eſſe obſcuritatem oſtenditur, ut facile intelligi non poſſint.

IV. Solvuntur ea, quæ ad earundem declarandam perſpicuitatem promuntur.

V. Summæ audaciæ eſt, Ethnicis Poteſtatibus judicium adſcribere de Chriſtianis ſacris, quod Catholicis Principibus non convenire ſatis conſtat. Attamen diverſitas Religionis cauſſæ eſſe non poteſt, cur Principum Imperium detrectetur, quod Divinorum Scriptorum & veterum Patrum ſententiis probatur.

VI. Rejiciuntur ſingula, quibus Grotius perficere enititur, poteſtatem judicandi de ſacris in ipſo Principatu ineſſe, eamque ob rem ad Principes cujuſvis Religionis pertinere. Ea omnia novem argumentis continentur, quæ ordine explicantur.

VII Exponitur locus, qui eſt in Prima ad Cor. XIV. 32.

I. INvadit Grotius in arcem cauſſæ, pro qua viris & equis, ut ajunt, decertavit. Nanque cum Imperium Principum in ſacris exponere, idque vindicare ſtuduiſſet contra Gomariſtas & Catholicos, deinceps agit de poteſtate judicandi, quam iiſdem adſcribit in Religionis quæſtionibus. Conſtituit igitur duplex judicium, alterum, quod ſuadendi & declarandi, alterum vero, quod cogendi & imperandi vim habet. Poſtremum hoc Principibus tribuit in ſacris. Nam duas affert rationes, quod nimirum id judicium in ſummo eorundem Principatu ineſt, qui ad Religionem perinde atque ad Rempublicam gubernandam datus eſt, & quod veteres Imperatores & potiſſimum Conſtantinus, Marcianus & Juſtinianus de Divinarum rerum controverſiis judicarunt. Id cum dixiſſet, omnia expedire pergit, quæ contra ſententiam facere ſuam putat. Nanque primum ſibimet obvertit, Principes falli poſſe in ferendo de ſacris judicio, quod ita diluit, ut affirmet, publicam Religionem ea de cauſa ab eorum Imperio non eſſe liberam: Si contra res eſſet, univerſis judiciis, quæ feruntur de civilibus rebus, omnem auctoritatem eſſe adimendam: Nanque ea cum ab hominibus reddantur, erroris vacua ecquis exiſtimet? Deinde illud, quaſi partibus ſuis contrarium adjungit, judicium Religionis aut Chriſto ſummo Judici, aut Sacræ Scripturæ, aut denique Paſtoribus adſcribi. Ita Grotius, qui reſpondet quidem, Chriſtum eſſe ſummum Moderatorem & Judicem rerum, quæ ad Religionem reſpiciant, ſed nihiloſecius oportere, ut ejus judicium ad Eccleſiam perferatur per humanum judicium, quod in conſtituendis privatis ſacris ab unoquoque Chriſtiano, in publicis vero a Regibus, aut ab aliis Civitati-præfectis expromendum eſt. Cumque Sacram Scripturam potius judicandi eſſe legem, quam Judicem dixiſſet, ad Paſtores venit, quos ab Eccleſiis ſive Chriſtianis cœtibus ſeponit. Utriſque tamen judicium vindicat de Religionis negotiis, hujuſmodi nimirum, quod non cogendi & imperandi poteſtate, ſed ſuadendi auctoritate valet, quale eſt Philoſophorum præceptum de morum officiis: ex quo efficit, ſolos eſſe ſummos Magiſtratus, ad quos tale judicium de publicis ſacris pertineat, cujus vi cives crimini obligentur, niſi libenter pareant.

Jam-

Jamvero de virtutibus edifferit, quæ ad recte judicandum maxime requiruntur, quas quidem eſſe ſapientiam & pietatem docet. Atque eam ſapientiam intelligit, quæ mediocri rerum Divinarum cognitione continetur, ita ut Principes animum imbuere ſuum debeant, non omnibus iis, quæ Theologi tractant, ſed iis ſolum, quæ Religionis ſummam complectuntur: id quod Apoſtolus *ad Rom.* XII. 3. *φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν. ſapere ad ſobrietatem* appellat. Hinc porro affirmat, ad hujuſmodi qualemcumque ſcientiam, eos facile perventuros, quamquam in multis & maximis muneribus verſentur, potiſſimum quod Eccleſia aſſiduas apud Deum preces more majorum fundit, ut bonam iiſdem ſapientemque mentem impetrare poſſit. Deus enimvero præſto eſt iis, quos Reipublicæ præfecit: Reges Hebræos ad Divinas diſciplinas quaſi inſtituit, & ſæpe in Prophetas cooptavit. At ſancito per Chriſtum novo Fœdere officiorum leges & univerſas Religionis partes tanta cum perſpicuitate juſſit atque evulgavit, ut eas, cum ſinguli cives ex ſacris libris facile teneant, eo magis Principes plane intelligere valeant ſine ullo interprete & auctore. Aperta enim eſt ſacrorum librorum oratio omnibus, qui eos animo diſcendi cupido perlegunt. Ob eam facilitatem Theodoſius Deum rite apprecatus inter plures diſſidentium Chriſtianorum ſectas orthodoxam ſententiam protulit eamque lege rogavit, & Juſtinianus tale Fidei decretum concepit atque edidit, quale nullusdum veterum aut Doctor aut Epiſcopus, teſte Contio, antea ſcripſerat. Sic Grotius de Principum ſapientia. Sed ad eam in iiſdem expetit pietatem, excellentiſſimam unam omnium virtutem; contra quam duo maxima faciunt vitia, impietas & ſuperſtitio. Itaque concludit, ſummos illos Magiſtratus, qui de rebus Religionis conſultant & judicant, ab iis vitiis liberos eſſe debere: haud enim facile animos verum providere, ubi iſta officiunt.

His expoſitis Grotius quærit, an Principes, qui nec ſapientia, nec pietate præ[di]ti ſunt, de publicis ſacris deliberare & judicare poſſint: quam quæſtionem ſic expli[cat]. Disjungit ea, quæ ſummi Reipublicæ Præfecti bene agunt, ab iis, quæ jure [fi]unt. Hoc cum illuſtraſſet exemplis, tum docet, eos, qui illas præcipuas virtutes ſibi habent, bene Religionem adminiſtrare & recta judicia perferre: ſed vero, qui his carent, quamquam non recte, tamen jure ad Religionis gubernacula accedere & de ea legitime decernere. Itaque judicia, quæ pii & ſapientes Principes promunt de Religione, recta & rata exiſtimat, ſed quæ feruntur ab iis, qui nefarii & rerum Divinarum ignari ſunt, ſolum legitima eſſe ducit, hunc in ſenſum, ut, ſi ea conſentiant cum Divino jure, omnes cives parere debeant, ſin eadem ab eodem diſcrepent, cives obtemperare non cogantur, ſed vi & armis obſiſtere non poſſint. Nanque ſic habet, univerſæ Religionis adminiſtrationem, & poteſtatem judicandi de ſacris ad Principes pertinere non ob eas virtutes, quibus valent, ſed Imperii jure. Hinc efficit, Ethnicos Magiſtratus propter impietatem, in qua verſantur, publici Divini cultus non deſinere eſſe Judices, nec poteſtatem amittere conſtituendæ in Civitate Religionis. Id enim convenire putat: ex quo illud ſequi eo magis affirmat, Catechumenos Principes idem Imperium ſibi adſcribere, ut publica ſacra gubernent, & de iis cenſeant, legeſque ſcribant exemplo Conſtantini Magni & Valentiniani. Ad extremum Grotius cum edifferuiſſet de verbis Apoſtolicis 1. Cor. XIV. 32., ex quibus adverſarii ſolis Paſtoribus Religionis judicium tribuebant, & contendiſſet, ea ferme omnia, quæ Hebræorum Reges de Religione juſſerunt, tanquam politicos Moderatores, non tanquam Prophetas geſſiſſe, huic capiti finem facit.

II. Nobis vero, quod caput eſt hujus loci, quem Grotius tractat, attingere in animo non eſt. Totus enim ſatis explicatus eſt in Proluſione, in qua effecimus, ampliſſimum Paſtorum ordinem eſſe publicæ & privatæ Religionis Doctorem, Moderatorem & Judicem, idque non modo ex ea regiminis temperatione, quam Chriſtus ad regendam Eccleſiam inſtituit, ſed etiam ex Patrum Conciliorumque ſententiis, atque apertis ipſorum Imperatorum teſtimoniis: ad hoc omnia facile exploſa fuere, quæ Gro-

Digitized by Google

Grotius ad hujuſmodi poteſtatem Paſtoribus detrahendam & ſummis Magiſtratibus adjungendam attulerat in omnibus libris, quos admonitu & rogatu Arminianorum pro Hollandiæ Proceribus conſcripſit. Atque ex illis, quæ dicta ſunt, perſpicuum eſt Orthodoxos Reipublicæ Dominos id ſibi non habere, ut de Religione deliberare & cenſere poſſint.

III. Nunc reliqua perſequamur oportet, quæ Grotius fundit in eo exornando argumento. In iis primum illud eſt, ſacrum utriuſque Fœderis codicem tam apertum eſſe & tam facilem ad intelligendum, ut quivis ex eo percipere ſummam Religionis poſſit ſine ullo interprete. Loquitur Grotius in Calvinianorum atque Arminianorum ſententiam, qui in explicandis ſacris libris orationem a rebus ſeponunt, & rerum alias tanquam præcipuas ad ſalutem, alias vero tanquam utiles & minoris momenti exiſtimant. Cumque hæc illi disjunxiſſent, tum affirmant, in oratione quidem & verbis aliquam ineſſe obſcuritatem, quam Græcarum & Hebraicarum litterarum præſidio viri docti facile ſuſtulerunt, ſed rebus præcipuis, quibus ſcilicet Religionis univerſa ratio continetur, maximam eſſe aſperſam perſpicuitatem, quæ in cæteris deſideratur. Eam ob rem paucis dicamus neceſſe eſt, quod Catholici omnes ſentiunt, ſacræ Scripturæ talem eſſe offuſam obſcuritatem, ut ne præcipua quidem dogmata recte intelligi poſſint, niſi Eccleſia ſive ampliſſimus Paſtorum cætus, quem Eccleſiæ doctorem Chriſtus creavit, ea enucleaverit, & auctoritate juſſerit. Videamus quid Divini ipſi ſcriptores de ſacris libris judicarunt. Beatiſſimus Propheta David ad intelligendos veteris Fœderis libros Deum ſic adprecatus eſt *Pſal.* CXIX. 34. *Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam*, & *comm.* 18. dixerat, *Revela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua*. Receptum quidem erat in more majorum, ut, cum illi quidvis agendum ſuſciperent, Divinam opem implorarent: hanc David iis verbis expetivit, quæ rem ipſam, ad quam aggrediebatur, negotii plenam ſignificant. Lucas prodit, Apoſtolos, eos ipſos, quibuſcum diu Chriſtus diverſatus erat, in evolvendis ſcripturis non tenuiſſe, quid Prophetæ portenderant. Nanque ſic dicit *cap.* XXIV. *com.* 45 Τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν, τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς, *Tum aperuit illis* (Apoſtolis) *ſenſum ut intelligerent Scripturas*. Ad hos Eunuchus Reginæ Candaces, cum Scripturas legeret, rogatus eſt a Philippo *Act.* VIII. 30. ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; *intelligis ne, quæ legis?* is reſpondit, Πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μήτις ὁδηγήσῃ με, *quomodo poſſim, niſi quis oſtenderit mihi*. Denique Petrus Apoſtolorum princeps nos docet, quid de perſpicuitate librorum, quibus continetur novum Fœdus, ſentiendum ſit. Etenim, cum *epiſt.* 2. *cap.* 16. paulinas epiſtolas memoraſſet, *in iis affirmat, eſſe quædam intellectu difficilia*, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν, *quæ indocti & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perditionem*. Atque ſermo erat de præcipuis Religionis rebus, de quibus Paulus in epiſtolis ſuis mentionem injecerat. Nanque qui eas detorquere ſtudebant, iidem exitium ſibi ſuum conſciſcebant. Quæ cum allata ſint, plane ex ipſis ſacrorum ſcriptorum teſtimoniis efficitur, Scripturas eſſe obſcuras quod libere Grotius abnuit.

Accedit, quod doctrina Divinarum rerum in ſcripturis ita expreſſa ſit, ut eam quiſque aliorſum accipere poſſit, atque valet, & in ſenſus orthodoxæ Fidei contrarios convertere. Utamur exemplo, quod in fundamento Religionis verſatur. Nihil enimvero tam apertum eſt, cum Joannis evangelium evolvere incipimus, & quæ dicuntur de Chriſto, perpendimus, quam Logon eundemque verum Deum factum eſſe hominem, ita ut Divina & humana natura ineſſent in una Perſona, quæ ob id ipſum Θεάνθρωπος *homo ſimul & Deus* recte appellatur. At quot de ſignificatu τοῦ λόγου certamina, quot diſſenſiones? Ariani crediderunt, eum Logon ante conditum mundum ex nihilo extitiſſe, quem veluti adminiſtrum quendam Deus adhiberet, cum rerum hanc univerſitatem molitus eſt. Semiariani docuerunt, Patri Deo in natura eſſe ſimi-

lem, ſed ex Patre eſſe genitum negarunt. Sabellius exiſtimavit, eundem eſſe natura & Perſona atque Patrem & Spiritum Sanctum. Plane Theodoretus *Her. Fab.* lib. 2. cap. 9. *Σαβέλλιος μίαν ὑπόστασιν ἔφησεν εἶναι, τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ ἓν τριώνυμον πρόσωπον*, *Sabellius unam hypoſtaſin eſſe dixit Patrem, & Filium & Spiritum Sanctum, & unam trinominem perſonam*. Paulus Samoſatenus, Photinus atque Artemas de Logo tanquam mero homine ſenſerunt. Hos ſequuti ſunt Sociniani, inter quos Artemonius ſive Samuel Crellius evulgavit *initium Evangelii Sancti Joannis Apoſtoli ex antiquitate eccleſiaſtica reſtitutum, itidemque nova ratione illuſtratum.* Ad hoc quam diverſa interpretamenta circumferuntur illorum verborum, *Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο*, *Verbum caro factum eſt*? Sociniani ſic habent, verbum *γίνεσθαι* valere idem ipſum, quod *eſſe* & *exiſtere*, eamque ob rem Apoſtolica verba explicant in hunc ſenſum, *Logos caro exiſtebat*? Neſtoriani ita accipiunt, quaſi Apoſtolus dixiſſet, Deum in homine habitaſſe. Nanque eorum princeps auctor Neſtorius Chriſtum vocavit, *οὐχὶ θεὸν ἀληθῶς ἄνθρωπον δὲ θεῷ συνημμένον, ὡς ἐν ἰσότητι τῆς ἀξίας*, *non reipſa Deum, ſed hominem potius cum Deo tanquam dignitatis æqualitate conjunctum*, quod prodit Cyrillus *lib. 2. contra Neſtorium tom. 6.* Contra Eutyches contendit, Logon ita hominem eſſe factum, ut tamen poſt conjunctionem in eo humana natura abſumpta ſit. Sic ille in Actis concilii Calchedonenſis *Act. 1. ὁμολογῶ ἐκ δύο φύσεων γεγεννῆσθαι τὸν κύριον ἡμῶν πρὸ τῆς ἑνώσεως· μετὰ δὲ τὴν ἕνωσιν μίαν φύσιν ὁμολογῶ*, *Profiteor ex duabus naturis eſſe Dominum noſtrum ante conjunctionem: poſt conjunctionem vero unam naturam profiteor*. Quid plura percurramus? In eadem fortuna ſunt omnes ſacrorum ſcriptorum periochæ, ſi in iis aliquod dogma explicatum ſit, de quo contra hæretici ſentiant, atque catholicum univerſum nomen credit. Diſcrepantes vero hujuſmodi ſententiæ non in verbis, ſed in rebus iiſque præcipuis poſitæ ſunt. Hæc qui intelligit, prorſus profiteatur neceſſe eſt, maximam in utriuſque Fœderis tabulis hærere obſcuritatem, quæ tollenda ſit a Divino in Eccleſia interprete.

Atque omnes Patres ita docent. Inter eos Auguſtinus hæc tradit in *epiſt.* III. nunc CXXVII. ad Voluſianum, *Tanta non ſolum in verbis, quibus iſta dicta ſunt, verum etiam in rebus, quæ intelligendæ ſunt, latet altitudo ſapientiæ, ut annoſiſſimis, acutiſſimis, flagrantiſſimiſque cupiditate diſcendi hoc contingat, quod eadem Scriptura quodam loco habet: Cum conſummaverit homo, tunc incipit.* Quin & in 2. *de doctrina Chriſtiana* cap. 6., *Multis*, inquit, *& multiplicibus obſcuritatibus & ambiguitatibus decipiuntur, qui temere legunt, aliud pro alio ſentientes; quibuſdam autem locis quid vel falſo ſuſpicentur, non inveniunt, ita obſcure quædam dicta denſiſſimam caliginem obducunt. Quod totum proviſum eſſe divinitus non dubito ad edomandam labore ſuperbiam, & intellectum a faſtidio revocandum, cui facile inveſtigata plerumque viloſcunt.* Idem denique *in Præf. ad Pſal.* CXL. ſcribit, *Sunt in Scripturis Sanctis profunda myſteria, quæ ad hoc abſconduntur, ne viloſcant, ad hoc quæruntur, ut exerceant, ad hoc aperiuntur, ut paſcant.*

Neque enim ſupervacaneum eſt ipſos Hæreticorum Principes afferre, qui non facile eſſe negotium dixerunt, quod in explicandis Divinis oraculis ſuſcipiendum ſit. Lutherus *Præf. in Pſal.* dixit, *Impudentiſſimæ eſſe temeritatis eum, qui audeat profiteri unum Scripturæ librum a ſe in omnibus partibus intellectum*. Idem, cum e vita deceſſurus erat, pronuntiaſſe ab hiſtoricis ſui temporis fertur, *Virgilium in Bucolicis non poſſe intelligi, niſi ab eo, qui fuerit quinque annis Paſtor, Ciceronem in Epiſtolis non teneri, niſi ab eo, qui viginti annis verſatus ſit in aliqua Republica inſigni, ita Scripturas Sanctas neminem deguſtare, niſi centum annis cum Elia, Eliſæo, Joanne Baptiſta & cum Chriſto & Apoſtolis Eccleſiam gubernarit*. Henricus VIII. Anglicanæ ſeceſſionis auctor anno 1540. lege cavit, ne quivis de populo civis ad explicandas Scripturas accederet, quod ea ſacris Miniſtris credita eſſet provincia, de quo Boſſuetius *in Hiſt. Variat. lib.* VIII. *num.* 64. Aperte Witakerus *q.* 5. *cap.* 1., *Concedimus*, inquit, *multa loca obſcura eſſe, & Scripturas egere explicatione & ob hanc cauſſam Miniſtros Dei audiendos eſſe & Scripturæ peri-*

peritiſſimos eſſe conſulendos. Ad eos Zuinglius *in lib. 7. de Bapt.* perficit contra Anabaptiſtas non ad ſingulos, ſed ad Eccleſiam pertinere, ut ſacros libros interpretetur. At Zuinglio cæteri hæretici concinentes conſulantur apud Belarminum *in lib.* III. *cap.* I.

IV. Jamvero pauca Grotius diſputavit, quibus perſpicuitatem utriuſque Fœderis tabulis adjungeret. Objecit Apoſtolicum illud *epiſt. ad Rom.* x. 8., *Prope eſt verbum in ore tuo & in corde tuo: hoc eſt verbum Fidei, quod prædicamus*. Nam ex his verbis confecit, ſacras omnes diſciplinas, aut certe quæ in iis traduntur præcipua dogmata, ab omnibus facile intelligi & potiſſimum ab iis, qui Reipublicæ præſunt. Hactenus Grotius, qui non animadvertit, Apoſtolum reſpicere ad Moſaicam illam orationem, quæ legitur *in Deut.* xxx. 12, *Auſcultabis voci Jehovæ Dei tui*, (Hebraica reddimus) *ita ut obſerves præcepta ejus & inſtituta ſcripta in libro hujuſce legis: nam reverſus fueris ad Jehovam Deum tuum, toto animo & tota mente: neque enim præceptum, quod tibi hodie edo, eſt tibi ignotum, neque procul petendum. Non eſt in Cœlo, ut dicas, quis nobis adſcendet in Cœlum, ut illud nobis accipiat & audientibus referat, idque faciemus. Etenim proxima hæc tibi ſunt in ore tuo atque in animo tuo, ut id facias*. Sermo Moyſi erat non de intelligenda ſententia legum, quas tulerat, ſed de implendis officiis, quæ ex illis erant facienda. Id ſonant verba, *ut obſerves præcepta ejus & inſtituta ſcripta in libro hujuſce legis*: Atque hæc alia, *Neque enim præceptum, quod tibi hodie edo, eſt tibi ignotum, neque procul petendum*, ad eam facilitatem ſignificandam ſpectant, quæ omnibus eſt in Divinis ſervandis legibus. Hebræa vox, quæ ſonat *ignotum*, ab Interpretibus Septuaginta Græce convertitur ὑπέρογκος *difficilis* & alibi ἀδύνατος. Quinimo verbis iis, *in ore tuo atque in animo tuo*, iidem Interpretes addunt καὶ ἐν χερσί *in manu tua*. Quæ autem in manu ſunt, factu ſunt facilia. Hoc igitur, quod de Legibus Hebræorum pronunciatur, ad evangelicam Religionem magis pertinere Apoſtolus docuit, cum Romanis Moſaicæ illius orationis mentionem injecit, *Prope eſt verbum in ore tuo & in corde tuo*. Quaſi is dicebat, nihil eſſe in evangelicis inſtitutis, quod difficile ſit aut fieri non poſſit: quæ ſane Catholicis non obſunt, qui ſacras Tabulas egere interprete eodemque cognitore conſtituunt. Jamvero de cæteris diſputare neceſſe non eſt, quæ cauſſæ ſuæ favere Grotius exiſtimavit. Quod enim omnes homines *a Deo edocti* dicantur idque ex voto Moyſis, qui univerſos cives exoptaverat eſſe Prophetas, & quod Apoſtolus pronunciaverit, Deum velle omnes & præſertim Principes *ad agnitionem veritatis venire*, propterea tamen affirmari non poteſt, ſacras tabulas ea perſpicuitate eſſe perfuſas, ut ſine interprete plane explicari poſſint. Nam quum Deus ſacros Paſtores eoſdemque Doctores creaverit, ipſe per eos videtur Populum ad pietatem inſtituere, & Religionis veritate imbuere. De Imperatoribus autem Theodoſio & Juſtiniano quorum exempla opponuntur a Grotio, jam diſſeruimus *in Proluſione*.

V. Accedamus ad alterum, quod Grotius confidenter in hoc capite fundit, cognitionem de publicis ſacris ita ad Principatum pertinere, ut etiam ethnici Magiſtratus de iis judicare atque edicere poſſint. Hoc argumentum ille perſequitur ſine ulla partitione, quæ tamen negligi non poterat. Nanque aut illud quæritur, an Principes, qui orthodoxi non ſunt, de rebus, quæ ad Chriſtianam Religionem ſpectant, publicum expromere judicium valeant, aut hoc alterum, an iidem principatum, qui conditus eſt ad publicam Civitatis tranquillitatem, in eos omnes ſibi tribuant, qui ab eorum Religione diſcrepant. Quod primum eſt, nec pluribus, nec paucis porro dici a nobis oportet. Si enim Orthodoxis Imperatoribus ea non ſit poteſtas, ut cognitionibus de de Religione præſint, profecto ſequitur, hujuſmodi juriſdictione eo magis carere illos politicos Rectores, qui ad Eccleſiam nondum acceſſerunt, & aut impietatem aut ſuperſtitionem aſciverunt. Diſſeramus igitur de eo, quod poſtremum eſt. Atque non modo ex Divina lege, ſed ex veteris ſanctiſſimæque Eccleſiæ inſtitutis pronunciandum

P 2 eſt,

Digitized by Google

eſt, Religionis diverſitatem eſſe cauſſæ non poſſe, quam ob rem cives Principum ſuorum Imperium detrectent, atque iiſdem non pareant. Non deſinunt enim Imperium juſtum habere qui in Religione diſſentiunt ab iis, quibus imperant. Sanctiſſimus humani generis Servator Chriſtus apud *Lucam cap.* XXII. *com.* XXV. cum Apoſtolos avocaret ab omni politico dominatu ſibi arripiendo, dicit, *Οἱ βασιλεις των ἐθνων κυριευουσιν αὐτων*, *Reges Gentium dominantur iis*, & ſi verbum ex verbo Latine convertere velimus, *Reges Gentium Domini ſunt iis*: Nanque *κυριευειν* idem ſonat, atque *Dominum eſſe*, cui contra reſpondet *δουλευειν deſervire*; Quod ſane eo pertinet, ut intelligamus, Reges & politicos moderatores, qui tum temporis Reſpublicas gerebant, quamvis ethnica ſacra colerent, tamen Chriſti teſtimonio legitimos eſſe Dominos, quibus mos a Populis eſſet gerendus. Explicant Apoſtoli, quid Chriſtus de Regibus ethnicis ſenſiſſet. Petrus Apoſtolicæ coronæ princeps in *catholica epiſtola* juſſit, omnes Judæos, qui in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia & Bithynia lares poſuerant, univerſis earum provinciarum magiſtratibus obtemperare. Nanque eos ſui officii commonefecit, ut parerent *πασῃ τῃ ἀνθρωπινῃ κτισει cuilibet humanæ poteſtati*, quam idem ipſe intelligit tam de Rege, quam de Præſidibus, qui ab eo ad regendas Regni provincias mittebantur. Sic enim dicit, *Ὑποταγητε οὐν πασῃ ἀνθρωπινῃ κτισει διὰ τον κυριον. εἰτε βασιλει, ὡς ὑπερεχοντι, εἰτε ἡγεμοσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομενοις εἰς ἐκδικησιν μεν κακοποιων, ἐπαινον δὲ ἀγαθοποιων*, *Proinde ſubditi eſtote omni humanæ ordinationi propter Dominum, ſive Regi tanquam ſupereminenti, ſive Præſidibus, ut qui per eum mittuntur ad ultionem quidem nocentium, & ad laudem recte agentium*. Atque de quibus Regibus ediſſeruerit ipſe, percipere nobis licet ex iis regionibus, in quibus Judæi diverſabantur. Parebant aliæ Neroni non modo impio, ſed tyranno omnium, quotquot unquam fuerint, immaniſſimo, aliæ Parthico Regi, aliæ aliis Dominis, quorum nemo ad veram Religionem animum adjecerat. Hos igitur tanquam legitimos Rectores Petrus exiſtimavit, quibus Judæi honorem habere, atque obedire deberent in iis, quæ Divinis conſentientia legibus eſſent ſancita.

Ad hoc Apoſtolus, cum ex Corintho nobiliſſimam omnium epiſtolam ad Romanos mitteret, hos monuit, ut Imperatoribus & Magiſtratibus, quos iidem Reipublicæ præfeciſſent, libenter ſubeſſent eorumque juſſis auſcultarent. Reſpexit ille ad eas ſeditiones quas paulo poſt id tempus non modo Judæi, ſed Romani ſub Vindice, Galba, Othone, & Vitellio fecerunt. Nanque diu illi animos ad factiones & bella civilia inclinaverant, quod adparet non modo ex Fl. Joſepho, ſed ex iis, quæ Latini ſcriptores de conſpirationibus in Julium Cæſarem & Cajum produnt. Itaque *cap.* XIII. Romanos ſic affatus eſt, *Πασα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω*, *omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*. Attulit autem cauſſam, cur iis parendum ſit, *Οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσια εἰ μὴ ὑπὸ Θεου. αἱ δὲ οὐσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσι*, *Non eſt enim poteſtas, niſi a Deo, quæ autem nunc exiſtunt, a Deo ordinatæ ſunt*. Hæc ſcilicet, quivis ut intelligat, ethnicos Imperatores, de quibus Apoſtolus loquitur, Deum habere Imperii auctorem ſui, iiſque obtemperari oportere. Pergit enim, *Ὡστε ὁ ἀντιτασσομενος τῃ ἐξουσιᾳ, τῃ τοῦ Θεοῦ διαταγῃ ἀνθέστηκεν*, *itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit*: Additque, *Διο ἀνάγκη ὑποτασσεσθαι*, *ideo neceſſario obedite*, *οὐ μονον διὰ την ὀργην non ſolum propter iram*, ſive non ſolum formidine pœnæ, quam leges ſanciunt, ſed *διὰ την συνειδησιν propter conſcientiam*, ne nimirum officium deſeratis, & crimini animos obligetis.

Atque hoc præceptum ſæpe Apoſtolus rogavit in aliis epiſtolis. In ea, quam ad *Titum* ſcripſit *cap.* III. *v.* I., ab ipſo flagitavit, ut auditores ſuos de colendis Regibus & Magiſtratibus tanquam Dominis ſuis commonefaceret. Et in prima ad *Timotheum cap.* II. ad Deum adhiberi preces voluit, *pro Regibus & omnibus qui in ſublimitate ſint, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & doctrina*. At quoſnam hos Principes dicemus, quibus pareri, & pro quibus Divinam implorari opem Apoſtolus

ſtolus juſſit ? An probos & pios ? An potius eos, quos ſumma tenebat ſuperſtitio ? Hos quidem intelligit, qui Ethnico orbi præerant, Gentiumque ſacra ſibi habebant. Hæc cum Divini Scriptores ſatis dixiſſent, plane nos docent, colendum a Civibus Imperium, etiamſi qui illud adminiſtrant, orthodoxam Religionem nunquam adſciviſſent, aut ab ea defeciſſent.

Videamus quid vetus Eccleſia de Imperatoribus ethnicis ſenſerit. Juſtinus martyr *in Apologia pro Chriſtianis*, ita Cæſares alloquitur, qui, cum in ſuperſtitione verſarentur, Chriſtianos innocentes publicis ſuppliciis afficiebant, Θεὸν μόνον προσκυνοῦμεν, ὑμῖν δὲ πρὸς δὲ τὰ ἄλλα χαίροντες ὑπηρετοῦμεν, βασιλεῖς καὶ ἄρχοντας ἀνθρώπων ὁμολογοῦντες, καὶ εὐχόμενοι μετὰ τῆς βασιλικῆς δυνάμεως καὶ σώφρονα τὸν λογισμὸν ἔχοντας ὑμᾶς εὑρεθῆναι, *Deum ſolum adoramus, vobis vero ad cætera omnia libenter & hilari animo inſervimus, Reges vos ac Principes generis humani eſſe fatentes, etiam orantes ut cum regia poteſtate moderatum animum & temperantem geratis*. Athenagoras alter Chriſtianus Philoſophus, in apologia, quam Marco Antonino, & Filio ejus Commodo inſcripſit, perſpicuis verbis docet, eos Deo auctore Reipublicæ gubernacula ſuſcepiſſe, & uti omnia in eorum poteſtate & manu ſunt poſita, ita Deo & Filio ejus Chriſto omnia eſſe ſubjecta, Ὡς γὰρ ὑμῖν πατρὶ καὶ υἱῷ πάντα κεχείρωται ἄνωθεν τὴν βασιλείαν εἰληφόσι, βασιλέως γὰρ ψυχὴ ἐν χειρὶ Θεοῦ φησὶ τὸ προφητικὸν πνεῦμα, οὕτως ἑνὶ τῷ Θεῷ καὶ τῷ παρ' αὐτοῦ λόγῳ υἱῷ νοουμένῳ ἀμερίστῳ πάντα ὑποτέτακται, *Ut enim Vobis Patri natoque omnia ſubſunt, de Cælo Imperium conſequutis, nam anima Regis in manu Dei eſt ſecundum ſpiritum propheticum, ita uni Deo & Verbo ejus Filio menti inſeparabili omnia ſunt ſubjecta*. Ad eos Tertullianus in Apologetico, *Nos judicium Dei ſuſpicimus in Imperatoribus, qui Gentibus illos præfecit*: idem ad Scapulam, *Chriſtianus nullius hoſtis eſt, nedum Imperatoris, quem ſciens a Deo ſuo conſtitui, neceſſe eſt ut & ipſum diligat & revereatur & honoret & ſalvum velit*. Ille vero loquitur de Imperatoribus Chriſtiani nominis hoſtibus. Nanque ſcripſit *adverſus Gentes Apologeticum* ad Proconſulem Africæ & Præſides Provinciarum poſt Albinum a Severo A. C. 197. devictum, cum Chriſtiani plurimo ſuppliciorum genere afficiebantur, quod oſtendit Jo: Laurentius Mosheim, *in Diſquiſitione chronologico-critica de vera ætate Tertulliani apologetici*. Alter vero Liber ſcriptus eſt ad Scapulam Proconſulem ſævientem in Africanos Chriſtianos poſt mortem Severi, & fortaſſe Caracallæ. Id enim coniiciunt Scaliger ad Euſebium & Lucas Holſtenius *in not. ad Acta SS. Perpetuæ & Felicitatis*. Quod Tertullianus, hoc ipſum ſentit Irenæus *contr. Gent.*, *cujus juſſu*, inquit, *homines naſcuntur, hujus juſſu & Reges conſtituuntur*. Hinc auctor *Conſtitutionum*, quæ Clementis nomine circumferuntur, Τὸν βασιλέα φοβηθήσῃ, εἰδὼς ὅτι τοῦ Κυρίου ἐστὶν ἡ χειροτονία, *Regem time, ſciens a Domino eſſe renunciatum*. Vetus igitur Eccleſia Cæſares alioſque Principes, in quorum Imperio erat, impios quidem & tyrannos, quaſi Dominos ſuos & Rectores coluit, nec unquam recuſavit, quominus iis pareret, niſi forte ea ſciſcerentur, quæ Divinis juſſis eſſent contraria. Hæc illius fuere ſanctiſſima inſtituta, a quibus quam licenter & audacter juniorum ſcriptorum chorus ille deſcivit, qui docuerunt, iis Regibus, quos in Religione diſcrepantes ab Eccleſia, aut Tyrannos exiſtimant, nullam cives Sacramenti fidem habere obſtrictam. Quid enim agas cum his perfrictæ frontis hominibus, quos quidem ab omni humani generis ſocietate exterminari neceſſe eſt ? Miſſos ſcilicet illos facimus. Satis enim de argumento, quod in manibus eſt, diſputavimus, & pluribus perſequuti ſunt Samuel Petitus *in Diatriba de jure, Principum edictis, Eccleſiæ quæſito, nec armis adverſus temerantes aut antiquantes vindicato*, & D. Chriſtianus Kortholtus *in Obtrectatore pagano*.

VI. Jamvero ad Grotium redeamus, qui pluribus pugnat Principes ſive pios & probos, ſive impios & nefarios Reipublicæ eo cum Imperio præeſſe, ut de ſacris Chriſtianæ Civitatis decernere poſſint. Hanc ſententiam primum concludit ab exemplis Regum Pharaonis, Nabuchodonoſoris, Cyri & Ptolomæi, qui, Gentium licet ſuperſtitionem ſeque-

ſequerentur, tamen de ſacris Hebræorum judicium tulerunt. Verum hujuſmodi exempla eo non pertinent, quo valere Grotius putavit. Concedamus enim (id quod dari nullo modo poteſt), Ethnicos Reges, qui Hebræorum Rempublicam Imperio ſuo adjunxerunt, inter eos publicum cultum jure adminiſtraſſe. At nihiloſecius non ſequitur, impios illos Imperatores qui tribus prioribus ſæculis Orbi præfuerunt, Chriſtianæ Religionis capeſſere gubernacula potuiſſe. Nanque ex iis, quæ uberrime diſputavimus in *Proluſione*, perſpicuum eſt, ſummis Magiſtratibus non eandem eſſe poteſtatem in gerendis ſacris ex evangelicis legibus, atque ex illis, quas Moſes rogavit. Igitur pergamus ad cætera, quæ Grotius pertexit.

Obvertit 1. ille Petrum & Joannem *Act.* IV. exiſtimaſſe, in Hebræis magiſtratibus eam reſediſſe auctoritatem, ut de præcipuo Chriſtiano dogmate judicarent. Hoc, quidquid eſt, facile diluitur. Vocantur, imo rapiuntur in Synedrium Petrus & Joannes, quod tot miracula ederent, eoque tempore ægrum hominem ſanaſſent. Interrogantur, qua virtute, quove nomine (ἐν ποίᾳ δυνάμει ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι) id peregiſſent. Petrus, ſi id interrogemur, inquit, quod de infirmo homine optime meruimus, planum vobis facimus, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ Θεὸς ἤγειρεν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής, *In nomine Jeſu Chriſti Nazareni, quem vos Cruci adfixiſtis, quem Deus ſuſcitavit a mortuis, in eo iſtum incolumen coram vobis adſtare*. Hinc Grotius colligit, Petrum ſynedrium habuiſſe loco Judicis, cui ipſe pareret. Quid ni? Nanque Petrus ſuſpicionem injecerat, quaſi magicis artibus miraculum illud protuliſſet, quæ res ad Synedrium pertinebat: ex quo is rogatus eo crimine ſe liberavit, nec forum excepit. Hactenus enim Hebræis Magiſtratibus ſeſe ſubjecit in rebus quæ ad publicam tranquillitatem faciebant. Cumque porro, re deliberata, eſſet ſancitum, ne Apoſtoli in nomine Chriſti docerent, Petrus reſpondit; Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε, *Si juſtum eſt in conſpectu Dei vos potius audire, quam Deum, judicate*. Ex quibus verbis Grotius effecit, Petrum ad Synedrium provocaſſe, ut decerneret de controverſia, an Jeſus eſſet Meſſias. At contra ſe geſſit Apoſtolici Senatus princeps. Is reipſa declaravit, Deo potius, quam hominibus parendum, id quod inter omnes Hebræos atque ipſos Ethnicos conveniebat. Dixit enim, ab ipſo Deo commiſſam eſſe ſibi provinciam docendæ Religionis, quam Chriſtus juſſit, nec poſſe politicos Magiſtratus contra mandare, idque ſi facere auſint, iis impune non obtemperari, tanquam de rebus, quæ in ſua non verſarentur poteſtate, jubentibus. Hoc vero ita extulit perinde atque id ipſum ad eorum judicium deferret, *An vobis potius, quam Deo pareamus, ipſi judicate?* Hinc Petrus quin expectaret, quid ipſi judicarent, ſtatim addidit, Οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν, *Non poſſumus enim quæ vidimus & audivimus, non loqui*. Igitur perſpicuis verbis negavit, in Hebræis magiſtratibus ineſſe poteſtatem, ut de Religione, quam Chriſtus juſſerat, publice deliberarent & cenſerent.

Objicit 2. Paulum Apoſtolum, cum ſiſteret in Jure coram Felice & deinde Feſto Præſidibus Romanis, ſic quidem habuiſſe, eos eſſe legitimos Religionis Judices & Cognitores, ita ut niſi in judicando a Divinis legibus diſceſſiſſent, horum ſententiam velut ab iis prolatam exiſtimaſſet, ad quos id negotium pertinebat. Ita ille mutat quæſtionem, quæ in Apoſtolum inſtituta eſt: Ea enimvero erat de publicis criminibus, nec de nova Religione quidam, ſed de politico facinore, quod ex ea metui poſſet: de quo quidem, cum poſtularetur Paulus, cauſſam dixit, & Præſides, qui hujuſmodi quæſtioni præfuerunt, ſuos Judices & Dominos reputavit. Evolvamus Apoſtolica acta *cap.* XXIV. Tertullus Sophiſtes, homo Romanus in Jure Paulum reum egit, tanquam peſtem Civitatis, Judæos ad res novas inflammantem, Nazarenorum Principem & Templi contemptorem. Sic enim inſcripſit more Romano, Εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην,

πρω-

πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἱρέσεως, ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβηλῶσαι, *Invenimus enim hunc hominem peſtiferum & concitantem ſeditiones omnibus Judæis in univerſo Orbe, antiſtitem Nazarenorum & qui templum violare conatus eſt*. Tria nimirum ſumma erant crimina, quorum Apoſtolus arceſſitus eſt, quod Nazarenorum (ſive Chriſtianorum) ſectæ antiſtes eſſet, quod ſeditiones cieret, & quod, introductis alienigenis, publici Templi majeſtatem offenderet. Nanque Judæi, quorum nomine Tertullus agebat apud Præſidem, in animum induxerunt, Nazarenos Moſaicis legibus, in quibus niteretur Civitatis ſalus, derogare, noviſque rebus ſtudere: cumque aliquem Nazarenum noſſent, id ſatis eſſe crediderunt, ut eum de iis delictis accuſarent. Apoſtolus vero, accepta a Judice loquendi poteſtate, negavit, ea ſibi conſciviſſe, de quibus poſtularetur: confeſſus quidem eſt, ſeſe Nazarenis antiſtitem eſſe adjunctum, ſed ſtatim addidit in ea Religione, quam aſciverat, Moyſi & Prophetis adhibere fidem perrexiſſe: igitur eorum, quæ ipſum reum facere poſſent, inſontem eſſe, niſi forte crimini id ipſum daretur, exploratam ſeſe ſpem habere, Deum ad vitam omnes, qui occubuerunt, revocaturum. Dixit ſeſe clamitaſſe in Synedrio, περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ' ὑμῶν, *hoc die a vobis judicor de reſurrectione mortuorum*, quod in eum ſenſum expreſſit, ut Præſes intelligeret, dogma tale non eſſe, de quo ipſe, aut Judæorum Principes judicarent; itaque a Felice ampliatus eſt etiamſi vinculis non liberaretur. Venit iterum in jus, Præſide Feſto, qui in Felicis locum ſubrogatus eſt, & contra Judæos accuſatores ſe ipſe magna cum animi alacritate defendit. Nanque libere attulit, Οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς Καίσαρά τι ἥμαρτον, *nec in legem Judæorum, nec in Templum, neque in Cæſarem peccavi*: quibus verbis palam facere ſtuduit, ſeſe, licet ad Chriſtum acceſſiſſet, nihil tamen commiſiſſe, quod Judæis officeret, aut Statum commoveret. Cumque porro rogaretur, an Hieroſolymis in Synedrio judicium accipere vellet, ſtatim reſpondit, Ἐπὶ τοῦ βήματος ... με δεῖ κρίνεσθαι .... Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα ... οὐδὲν ἄξιον θανάτου τι πέπραχα ... Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. *In Cæſaris Tribunali oportet me judicari ... Judæis non nocui ... nec dignum morte aliquid feci ... Cæſarem appello*. His prolatis annotatus eſt, ut Romam remitteretur. Itaque univerſa quæſtio, quæ coram Romanis Præſidibus habita eſt, non erat Religionis, quod Grotius fingit, ſed publicorum criminum, quæ Apoſtolo ob eam cauſſam, quod Nazarenorum ſectæ adſcriptus eſſet, Judæi objiciebant: ex quo is Cæſarem Neronem in publicis rebus, non vero in ſacris Judicem ſuum & Dominum exiſtimavit.

Contendit 3. Grotius, priſcos Patres eo conſilio apologeticos libellos ad ethnicos Imperatores conſcripſiſſe, ut Chriſtiana Religio approbaretur & confirmaretur eorum quaſi legitimorum Judicum & cognitorum auctoritate & imperio. At quibus argumentis, quove auctore effecit, Patres illud ſibi propoſuiſſe aut cogitaſſe? Confidenter nimirum de ipſorum mente judicavit: Nanque illi in conſcribendis apologiis duo ſtuduerunt, alterum, ut Religionis, quam Chriſtus pertulerat, veritatem & ſanctitatem oſtenderent, alterum vero, ut proderent, leges, quibus Chriſtiani parent, non modo ad ſempiternam eorum ſalutem, ſed ad Civitatum incolumitatem, vitamque hominum quietam & beatam eſſe conditas. Atque utrumque quidem pluribus perſequuti ſunt, ut Principes, ſublata ſuperſtitione, Eccleſiæ adjungerentur, aut certe ab afficiendo probris Chriſtianorum populo animum avocarent. Quadratus poſt Publium Martyrem Athenienſis Epiſcopus Apoſtolicorum temporum æqualis Ann. 131. orationem ſive potius librum pro Chriſtiana Religione conſcripſit, eumque Imperatori Hadriano tradidit ad legendum: per hoc ipſum tempus Ariſtides, Athenienſis Philoſophus alterum pro Chriſtianis Apologeticum eidem Imperatori obtulit. Quid illi Patroni ſecuti ſint, nobis explorate percipere licet ex Hadriani Lege, quam deinde miſſis ad Minutium Fundanum Aſiæ Proconſulem litteris ſancivit. Hanc Euſebius *Hiſt.* IV. tum vero *in Chron.* & ex eo Syncellus *pag.* 348. deſcribit, Μηδένα (χριστιανὸν) [illegible] ἄνευ

ἐγκλη-

ἐγκλήματος καὶ κατηγορίας, *nullum* (Chriſtianum), *crimine non plene probato, & accuſatione non præmiſſa, capitis ſupplicio eſſe afficiendum*. Ergo utriuſque apologiæ auctores illud egerunt, ut eos cives, qui ex evangelicis legibus vitam exigebant, omni criminum genere eſſe inſontes, nec Chriſtianum iis nomen eſſe fraudi docerent. Porro Juſtinus ſcripſit duplicem pro Chriſtianis apologeticum, breviorem unum ad Senatum Romanum, & longiorem alterum ad Antoninum Pium, quamquam complures viri docti exiſtimant, utrumque ad Imperatores Marcum Aurelium Antoninum & Lucium Verum, Senatumque Romanum fuiſſe miſſum A. C. 161., de quo loco copioſe Antonius Pagius *in Critica Baroniana* ad A. C. 161., Ruinartus *in Actis ſelectis Martyrum pag.* 35., Jo: Erneſtus Grabe *in Specileg. Patrum Tom.* 2., Valeſius *ad Euſebium* IV. 16. & Tillemontius *Tom.* 2. *pag.* 375. Ad eum Athenagoras Athenienſis libellum perfecit, quem τὴν ὑπὲρ χριστιανῶν πρεσβευτικὸν *legationem* vel potius *deprecationem pro Chriſtianis* inſcripſit, teſte Philippo Sideta *in fragmento*, quod edidit Dodwellus poſt diſſertationes in Irenæum. Hanc orationem A. C. 177. obtulit M. Aurelio Antonino & L. Commodo, quorum Imperatorum nomina exprimuntur in MSS. Codicibus & præſertim in Bononienſi, quem memoravit Mabillonius Tom. 1. *Muſei Ital. pag.* 156. Atque hi quidem aliique Patres Antoninum Pium & Marcum Aurelium Imperatores impulerunt, ut legem juberent, qua Chriſtianis Civibus conſulerent. Sanxerunt enim, ne quis ob Religionem in jus vocaretur, & ſi contra factum ſit, ea res accuſatori officeret. Sic enim Marcus Aurelius ad commune Aſiæ apud Euſebium IV. 13., Ἤδη καὶ πολλοὶ τῶν μερὶ τὰς ἐπαρχίας ἡγεμόνων καὶ τῷ θειοτάτῳ ἡμῶν ἔγραψαν πατρί. Οἷς καὶ ἀντέγραψε μηδὲν ἐνοχλεῖν τοῖς τοιούτοις, εἰ μὴ φαίνοιντό τι περὶ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐγχειροῦντες. καὶ ἐμοὶ δὲ περὶ τῶν τοιούτων πολλοὶ ἐσήμαναν. οἷς δὴ καὶ ἀντέγραψα, κατακολουθῶν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ κ. λ. *Porro de his hominibus* (Chriſtianis) *plurimi Provinciarum Rectores Divo Patri noſtro antea ſcripſerunt. Quibus ille reſcripſit, ejuſmodi homines nulla moleſtia afficiendos eſſe, niſi forte contra ſtatum Imperii Romani aliquid moliri viderentur. Sed & multi ad me de illis retulerunt: quibus ego Patris mei conſtitutionem ſecutus reſpondi*. Sic M. Aurelius. Patres igitur in apologeticis ſuis ad id ſpectabant, ut quum Chriſtiani nominis Divinam eſſe auctoritatem eviciſſent, præterea ipſos Chriſtianos ab omni publicorum criminum genere & cujuſvis fraudis ſuſpicione liberarent. Hæc quidem, ex quibus Imperatores intelligere facile poſſent, e Republica fore, ut Chriſtiana Religio in Orbem Romanorum reciperetur.

Inſiſtamus in reliquis, quæ Grotius diſputat. Nanque opponit 4., Aurelianum ethnicum Imperatorem requiſiviſſe, an Paulus Samoſatenus Chriſtianis legibus conſentientia doceret, cumque ab iis reperiſſet diſcrepantem, ſanxiſſe ut ab Antiochena Eccleſia depelleretur. Hæc ſcilicet contra ſacræ antiquitatis conſenſum fingit, ut Religionem eſſe in manu & poteſtate ſummorum Magiſtratuum efficiat: id ſatis quidem libere & fidenter. Nanque veteres omnes ad unum prodiderunt, convocatam eſſe Antiochiæ multorum Epiſcoporum Synodum, quæ Paulum Samoſatenum cum Artemone de Chriſto ſentire cenſuit, eundemque rogatu & admonitu ſuo ab hæreſi non diſcedentem munere ſacro abdicavit, ſubrogato in ejus locum viro ſanctiſſimo Domno: Paulum tamen Synodi decreto non paruiſſe, atque Eccleſiæ ſuæ gubernacula tractaſſe, donec Antiochia exterminaretur ab Aureliano Imperatore, cujus præſidium orthodoxi Antiſtites expetiverant. Rem enim memoriæ mandarunt Antiocheni Patres in Synodica Epiſtola apud Euſebium *lib.* VII. *cap.* 30., *Igitur*, inquiunt, *Paulus a recta fide ſimul & Epiſcopatu excidit, Domno, ut dictum eſt, adminiſtrationem Antiochenſis Eccleſiæ ſuſcipiente. Sed cum Paulus e domo Eccleſiæ nullo modo excedere vellet*, βασιλεὺς ἐντυχθεὶς Αὐρηλιανὸς αἰσιώτατα περὶ τοῦ πρακτέου διείληφε: τούτοις νεῖμαι προστάττων τὸν οἶκον, οἷς ἂν οἱ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τὴν Ῥωμαίων πόλιν Ἐπίσκοποι τοῦ δόγματος ἐπιστέλλοιεν, *interpellatus Aurelianus Imperator rectiſſime hoc negotium judicavit, iis domum tradi præcipiens, quibus Italici Chriſtianæ Religionis Antiſtites & Romanus Epiſcopus* ſcri-

ſcriberent. Hactenus Patres, a quibus cognoſcimus, ſeſe ad Aurelianum Imperatorem receptum habuiſſe, non ut de Samoſateni doctrina judicium promeret, ſed ut publicum Eccleſiæ præſidium ferret, ſive eum depelleret e gubernaculis Eccleſiæ, quem Collegæ omnes ex ſuis legibus damnaverant: quod præſidium ſibi facile ominati fuerunt, ſuperata Zenobia Orientis Regina, cum qua Paulus in bellum adverſus Romanos conjuraverat, & gratiam iniverat. Itaque Nicephorus in *libro 6. cap.* 27. ſcripſit, Paulum ea de cauſſa, quod Judææ Zenobiæ ſtuderet., in Artemonis partes defeciſſe: idque accepit ab epiſtola Athanaſii *ad ſolitarios*, & libro ſecundo Theodoreti *hæreticarum Fabularum*. Attamen conſulendus eſt ea de re Frid. Spanhemius *H. E. Sæc.* III.

Commemorat 5. Grotius de Gentilibus illis Judicibus, quos Marcellus vir Princeps in Meſopotamia diſputationi præfecerat, quæ inter Manetem Manichæorum auctorem & Archelaum Epiſcopum erat ineunda. Mirum equidem, niſi Grotius id arripuiſſet. At non perſpexit, Gentiles illos, quamvis Judices dicantur, teſtes tamen reipſa fuiſſe, eum in finem vocatos, ut Maneti ſtultitiam panderent ſuam. Res enim ita geſta eſt. Manes, cum ex Perſide in Meſopotamiam veniſſet, in animum induxit, Sectæ, quam condebat, Marcellum quendam adjungere, virum in ea regione Principem & fama nobiliſſimum. Igitur ad eum miſſa epiſtola dogmatis ſui rationem expoſuit. Marcellus reſcripſit, quidquid ille dixiſſet, ſeſe non intellixiſſe, ex quo eum rogavit, ut, ſi per res ſuas liceret, Carras ad colloquium veniret: idque conſilio & auctoritate Archelai in Caſcharis ſive potius in Carris Meſopotamiæ Antiſtitis, qui, cognita hominis ſtultitia ex litteris, cum eo congredi ſtatim exoptaverat. Itaque Marcellus, ſimul atque domum ſuam Manes pedem intulit, evocato Archelao, diem diſputationi dixit, cui præeſſe voluit Manippum Grammaticum, Ægidium Archiatrum, Claudium & Cleobulum fratres, egregios Rhetores, omnes gentiles. Quorſum hos Judices, & Religione ethnicos? non quidem ut ii jus de ſacris dicerent: nanque ea diſputatio ad faciundum potius periculum, quam ad auctoritatem dignitatemque Religionis habita eſt: ſed ut ordini in dicendo præeſſent, & teſtimonio ſuo Manetis confidentiam frangerent. Cujuſmodi diſputationis hiſtoriam ipſe Archelaus pertexuit in libro Syriaco, & in epiſtola, quam ad Diodorum Presbyterum miſit. Totum hoc opus Græce converſum eſt, cuius meminerunt Hieronymus *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, Cyrillus Hieroſolymitanus *Catecheſi ſexta* & Socrates *Hiſt. Eccl.* lib. 1. cap. 22. Uberrimum ejus fragmentum ex ms. codice Bibliothecæ Ambroſianæ, qui fuerat olim Monaſterii Bobienſis, acceptum ab Emerico Bigotio evulgavit Henricus Valeſius in fine Annotationum, quas ad Socratem & Sozomenum conſcripſit.. Tandem Laurentius Zacagnius Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus integrum pene opus deſcripſit ex antiquiſſima verſione Latina, quæ reperta eſt in codice annorum pluſquam 600. Bibliothecæ Caſinenſis, deſcriptumque exemplar publici juris fecit in *ſuis collectaneis Monumentorum vet. Romæ*.

Addit 6. Grotius, magnum Athanaſium de Catholico dogmate cum Ario decertaſſe coram Probo gentili Magiſtratu, quem in eo certamine judicem Conſtantius Imperator creaverat; & cum Hunnericus Vandalorum Princeps Arianus Catholicos & Arianos ſuos compuliſſet ad colloquium, cui ipſe præeſſet, Eugenium orthodoxum Epiſcopum non recuſaſſe, quominus veniret & diſputaret; Ad hæc orta Romæ contra Romanum Pontificem factione, quæ male geſtæ Eccleſiæ crimen ei obiiciebat, univerſum negotium fuiſſe commiſſum Theodorici Regis arbitratui, qui erat Arianus. Sic enim Grotius ediſſerit, cuius hæc ſingula ordine expediri neceſſe eſt. Atque primum ducimus, confictum eſſe certamen illud, quod inter Athanaſium & Arianum Laodiceæ confectum ferunt juſſu Imperatoris Conſtantii. Prorſus enim ita eſt. Nanque in epiſtola, in qua Conſtantius Probum decertantium judicem conſtituiſſe dicitur, Athanaſius diaconus appellatur, qui tamen ante illum Imperatorem Alexandriæ Archiepiſcopus erat renuntiatus. Porro Athanaſius Arium arceſſit Photiniani dogmatis,

quamvis Photinus poſt Arii tempora hæreſin condidiſſet ſuam . Denique Arius cum Athanaſio confitetur, Chriſtum non eſſe ſactum, ſed progenitum e Patre: *Mirari me fateor*, ſic Athanaſius inducitur Arium affari, *cum creaturæ nomen in Filium refugias, & non factum, ſed vere, ſicuti eſt profitendum, ex Patre genitum credas, Photini te quodammodo impietatis fuiſſe dogmata imitatum*. At Arium de Chriſto id ipſum ſenſiſſe quis unquam veterum dixit? Quæ cum ita ſe habeant, intelligi par eſt, verum non eſſe quidquid inter Arium & Athanaſium eſſe geſtum fingitur coram Judice Probo. Venimus ad Eugenium Carthaginienſem Epiſcopum. Hunnericus Vandalorum Rex apud Carthaginem univerſam factionem coegerat Arianorum Epiſcoporum qui diſputationem cum Catholicis committerent. Horum Princeps Epiſcopus Eugenius, cum orthodoxam Fidei conceptionem Regi obtuliſſet, libere reſpondit, *ſe diſputationem non fugere, ſed ſine univerſitatis aſſenſu non debere aſſerendæ Fidei cauſſas aſſumere. Si noſtram Fidem, quæ una & vera eſt, poteſtas Regis cognoſcere deſiderat, mittat ad Amicos ſuos. Scribam & ego Fratribus meis, ut veniant Coepiſcopi mei, qui vobis nobiſcum communem fidem noſtram valeant demonſtrare, & præcipue Eccleſia Romana, quæ caput eſt omnium Eccleſiarum*. Hæc quidem, ex quibus intelligimus, Eugenium nunquam in eo fuiſſe conſilio, ut, judice Hunnerico, de Religionis Dogmate diſceptaret, ſed potius exiſtimaſſe, jure ſociandam eſſe ſynodum, e qua Hunnericus, & ejus Ariani Catholicæ Fidei rationem accipere poſſent. De Eugenii rebus copioſe diſſeruerunt Victor Vitenſis *de perſecutione Vandalica in libro tertio*, & Gennadius *in Catalogo Scriptorum capite* 9. 7. Reſtat locus de Symmachi rebus Theodorici Regis Ariani arbitratui commiſſis, qui tamen Grotio maxime contrarius eſt. Nanque cum Synodus omnia, quæ Schiſmaticorum factio contra Symmachum egerat, ad Theodoricum retuliſſet, is reſpondit *in Act. Syn Tom.* IV. *Conc. Ed. Lab.*, *In Synodali eſſe arbitrio, in tanto negotio ſequenda præſcribere, nec aliquid ad ſe præter reverentiam de eccleſiaſticis negotiis pertinere*, committens *etiam poteſtati Pontificum, ut ſive propoſitum vellent audire negotium, ſive nollent, quod magis putarent utile, deliberarent, dummodo venerandi proviſione Concilii pax in Civitate Romana Chriſtianis omnibus redderetur*.

Provocat 7. Arminianus noſter ad inſtituta Eccleſiarum, quæ a Catholica-Romana ſocietate ſeceſſerunt, Baſileenſis & Belgicæ, tum vero ad Calvini exemplum. Baſileenſes enim cuilibet Magiſtratui, licet impio, illud injunxerunt, ut Religionem Imperio & præſidio tegeret ſuo. Belgæ initio ſeceſſionis ad Philippum Regem Catholicum judicium de ſacris detulerunt. Calvinus denique in *Præfatione* ad Franciſcum Gallorum Chriſtianiſſimum Regem pluribus eum rogavit, ut de negotiis, quæ ſibi cum Catholicis erant, integram cognitionem ſuſciperet. Atque hæc quidem, etiamſi faciant contra Gomariſtas, quibuſcum Grotius decertabat, tamen non efficiunt, ut ea cauſſa, quam agit, bona & juſta eſſe videatur. Quænam enim ad rem ipſam, quæ venit in quæſtionem, a Belgis, Baſileenſibus & Calvino auctoritas accedere poſſit contra Catholicos?

Videamus 8., num Sergius Gentilis Proprætor reipſa judex ſederit inter Apoſtolum & Elymam magum, & an Gallioni id crimini dandum ſit, qui de controverſiis inter Judæos, & eundem Apoſtolum jus ſe dicturum negavit. Utrumque enim Arminianus affirmat, ut aliis, quæ attulerat, hoc argumentum aſtruat, oſtenſurus, Eccleſiæ ſuæ doctores, qui cujuslibet Religionis Principes in publici cultus controverſiis eſſe adeundos putant, Apoſtolum auctorem hujus opinionis habere. At enim Apoſtolus nunquam Gentiles Magiſtratus Divinarum rerum judices exiſtimavit, ſed tantum auditores, in quibus fuit Sergius Proprætor. Res enim ita litteris conſignata eſt *Actorum* cap. XIII. Sergius Cypri Proconſul (hoc enim titulo eum Lucas vocat more Græcorum qui honorificentiſſimis elogiis Provinciarum Præſides afficiebant: Cæterum qui Cypro præerat, dicebatur ἀντιστράτηγος Proprætor) Sergius, inquam, Paulum & Barnabam domum evocavit, ut ab iis verbum Divinum doceretur. Nanque ſimul atque illos Cyprum veniſſe accepit, ſtatim

ſi-

Digitized by Google

'πεζητησεν ἀκουσαι τον λογον του θεου expetivit verbum Dei audire . Apoſtolis vero Elymas magus obſiſtebat, qui a vera Religione avertere Proprætorem enitebatur. Paululum certatum eſt, donec Elymas, amiſſis miraculo oculis, impietatis ſuæ pœnam ſolverit; ex quo Sergius Apoſtolorum partes ſequutus eſt & Chriſto nomen dedit. Hæc Lucas è quibus adparet, Apoſtolos adiviſſe ad Sergium non tanquam judicem, ſed tanquam eum, qui Religionis doctores audire exoptabat. Nunc gradus faciendus ad Galionem Achajæ Proconſulem. Is recuſavit, quominus de rebus Religionis inter Paulum & Judæos judicaret. Ex quo Judæi Soſthenem Archiſynagogum Seditionis auctorem, quæ contra Paulum facta erat, pene flagris confecerunt. Neque enim tum Gallio ſatis cavit, ne homini injuria fieret. Qua igitur in re ille reprehendendus eſt? Recte enim reſpondit, ſe de criminibus & injuriis cogniturum, non de Religione, ſiquidem Claudius Imperator, quamvis contra Judæos legem tuliſſet, tamen contra Chriſtianos nihil edixerat. Nam *ſi eſſet iniquum aliquid*, inquit *Act.* xviii. 14., *aut facinus peſſimum, o Viri Judæi, recte vos ſuſtinerem, ſi vero quæſtiones ſunt de verbo, de nominibus & de lege veſtra, vos ipſi videritis. Judex ego horum nolo eſſe*. Quod autem haud providit, ne Soſthenes in diſcrimen adduceretur, hoc ipſum, quod negligenter omiſit, argumento eſſe non poteſt, eum male rem peregiſſe, quod de ſacris decernere noluerit.

Grotius 9. quum confirmare ſtuderet quidquid dixerat de gentilium Principum poteſtate in ſacris, ſic edifferit: Non modo Chriſtianis, ſed iis etiam, qui hac pietate imbuti non ſunt, Divinum Deus afferre ſolet præſidium, mentemque colluſtrare, ut judicare de Divinis rebus valeant. Nemo enimvero Chriſti Religionem aſciſcit, niſi eam omnium eſſe optimam, re diu deliberata, cenſuerit. Judæi Beroenſes *Act.* xvii. 11. Chriſtum colere cœperunt, poſtquam ex Scripturis de illo judicium reddidiſſent. Nanque *ἐδέξαντο τ̓ λογον μετα πασης προθυμιας, ἀνακρινοντες τας γραφας, εἰ ἐχοι ταυτα ὀυτως, Suſceperunt verbum cum omni aviditate, inveſtigantes Scripturas, an ea ita ſe haberent*, quæ nimirum Paulus & Silas docebant. Quorſum is ſpectat, cum hæc dicit? Scilicet probare enititur, ſummis Magiſtratibus, ut ut ethnicis, omnem fieri poteſtatem de Chriſtianis ſacris publice decernendi, iiſdemque præſto eſſe Divinum præſidium, quo recte id munus obire poſſint. Quæ ratio quam imprudenter & temere concluſa eſt? Conſtat quidem, iis, qui ad Eccleſiam accedunt, principio illud eſſe perſuaſum debere, Chriſtianam Religionem divinitus fuiſſe perlatam, eandemque in utriuſque Fœderis ſacris libris contineri, quos ipſe Deus dictavit. Hoc vero ab hominibus teneri non poteſt, niſi illi argumentis, quæ *παρασκευαστικα* ſive *præambula* ad Fidem Theologi dicunt, adjunctis porro Divinis auxiliis, plane convicti eam rem contra non eſſe exiſtimaverint. In hanc ſententiam affirmari fas eſt, eos, qui Chriſtianam Religionem ſuſcipiunt, judicio ſuo deliberare, an eam ſibi habeant. Atque Beroeenſes ea de cauſſa, cum Apoſtolos audiviſſent, ad evolvendas Scripturas aggreſſi fuerunt, ut perſcrutarentur, an ea, quæ Prophetæ de Chriſto portenderant, Jeſu Domino noſtro convenirent. Quod tamen ita intelligi neceſſe eſt, ut iidem qui, multis in conſilium rebus omnibus, iiſque bene perſpectis, in Eccleſiam venerunt, deinde animum appellere adigantur ad omnia credenda, quæ Eccleſia, ſive univerſus fere Paſtorum cœtus doceat, nec judicio ſuo, ſi contra ſit, auſcultent. Nanque adduci in dubitationem non debent, quæ ampliſſimus ille ſacrorum Paſtorum ſenatus conſtituit, qui in perferenda Religione falli neſcius eſt. Redeamus ad Grotium. Quomodo is evincet, Ethnicos Principes jure decernere poſſe de Chriſtianis ſacris eam ob rem, quod nemo Chriſtum colere incipiat, niſi ita ſibi eſſe faciundum judicaverit? Quomodo alterum ex altero ſequetur? Nanque conſtitui antea illud oportebat, Chriſtianæ Religionis adminiſtrationem ad publicum Principatum pertinere, idque Chriſtum ſanxiſſe, quod, quamvis ille multis diſputaverit, nuſquam tamen effecit.

VII. Antequam Grotius hoc caput peroraſſet, locum illum, qui legitur in prima

Q 2 ad

ad *Corinthios* XIV. 32. *Spiritus Prophetarum Prophetis ſubjectos eſſe*, ex ſententia explicare aggreditur. Hunc Calviniani & in his Sibrandus attulerant, ut a cognitionibus de publicis ſacris politicos Magiſtratus arcerent, & ſolis Paſtoribus id munus committerent. Grotius primum negat, locum eo pertinuiſſe, ut Prophetarum ſententias ab ipſis Prophetis eſſe exprimendas ſignificaret. Nanque putat, Apoſtolum id ſpectaſſe, ut diceret, rem contra ſe habere in Pythonicis, atque in hominibus divinitus afflatis: Pythonici arripiuntur, aguntur, nec in poteſtate ſunt ſua, qualis Sibylla apud Virgilium,

> *At Phœbi nondum patiens immanis in antro*
> *Bacchatur vates, magnum ſi pectore poſſet*
> *Excuſſiſſe Deum, tanto magis ille fatigat*
> *Os rabidum, fera corda domans . . . .*

& Phœbas apud Lucanum,

> *—— bacchatur demens aliena per antrum*
> *Colla ferens, vittaſque Dei Phœbeaque ſerta,*
> *Erectas diſcuſſa comas, per inania templi*
> *Ancipiti cervice rotat, ſpargitque vaganti*
> *Obſtantes tripodas, magnoque exæſtuat igni*
> *Iratum te Phœbe ferens . . . . .*

At Prophetæ, quos Deus ad inſtituendos Populos delegit, ſacri Numinis afflatum regere & coercere poſſunt arbitratu ſuo. His enim afflatus ipſe ſubjectus eſt, & dicendarum rerum ordinem ſervare, & in tempore loqui permittitur: Nanque, ſic pergit Apoſtolus, *Οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς, ἀλλ' εἰρήνης*, *non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis*. Hæc Grotius expoſuit, quæ quidem nituntur auctoritate Patrum Chryſoſtomi, Oecumenii & Theophylacti. Concedit autem deinde comma hoc, *Spiritus Prophetarum Prophetis ſubjectos eſſe*, in eum etiam ſenſum accipi poſſe, in quem Sibrandus intellexit, quaſi Apoſtolus dixiſſet, Prophetas pati id debere, ut alii Prophetæ judicent de doctrina ſua. Cumque in eo ſtudio totus ſit, ut poſtremam hanc Apoſtolici commatis explicationem cauſſæ, cui inſerviebat, non officere doceat, ea ſundit, quæ cum catholico dogmate non conſentiunt. Nanque affirmat, judicium de prophetico ſpiritu Prophetis quidem attribui, ſed nec adimi Principibus, nec cuivis civi & minimo de Populo Quiritium. Quod ille pluribus ſacrorum ſcriptorum teſtimoniis confirmare enititur, ex quibus requirendæ & dijudicandæ doctrinæ, quam Prophetæ docent, poteſtas fieri ſingulis Chriſtianis videtur. His igitur teſtimoniis, quæ is aliorſum accipit atque ſonant, nos verum ſenſum adſcribamus neceſſe eſt. In Apoſtolica Eccleſia plures extiterunt, qui ſe Prophetas dictitabant. Horum alii Sanctiſſimum Chriſti nomen aperte contemnebant, alii vero illud confitebantur, & pro vatibus ſeſe gerentes ſibi munus capiebant tradendæ Religionis. Priores illi Prophetæ ne fraudi Religioni forent, Principes illi Eccleſiæ conditores Apoſtoli caverunt. Nanque de illis ſapientes leges rogarunt, in quibus ſanciverunt, ut omnes Chriſtiani eorum Doctorum eſſent Judices, qui contra Chriſtum manifeſto dicerent. Sic Joannes in *prima epiſtola* capite IV. edicit, *Ἀγαπητοὶ μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον, ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι*, *Chariſſimi nolite omni Spiritui credere, ſed probate Spiritus, ſi ex Deo ſit, quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum, in hoc cognoſcite Spiritum Dei, omnis Spiritus, qui confitetur Jeſum Chriſtum, qui in carne venit, ex Deo eſt*. Moſes eandem legem ſcripſerat ad dijudicandos pſeudo-prophetas: pertulerat enim, ut omnes Judæi de illis vatibus judicarent, qui a vero Deo homines abigerent. Nihil nanque tam apertum & perſpicuum ſingulis orthodoxis eſſe poteſt, quam impium & nefarium eſſe eorum dogma, qui Deo & Chriſto obtrectant. Videamus de cæteris Prophetis, qui

Digitized by Google

qui Chriſtum quidem colunt, ſed futura prædicendo Populis commendari ſtudent, quos & in Religione erudiendos ſuſcipiunt. Atque iidem Apoſtoli docuerunt, Epiſcoporum eſſe, de illorum doctrina judicium ferre. Par enim eſt ad illos, quos Religionis Interpretes & Judices Chriſtus creavit; hoc eſt Presbyterorum Præſides eam rem pertinere. Argumentis, quæ in proluſione allata ſunt a nobis, non utimur: Grotium dumtaxat Grotio opponimus. Is enim eadem Divinorum Scriptorum commata, quorum auctoritate ſingulis Chriſtianis dijudicandi prophetici Numinis poteſtatem aſſerit in hoc capite, alias de ſolis Epiſcopis eorumque Synodis intellexit. Profert heic locum ex prima epiſtola ad *Corinthios cap. 14. 29.*, *Prophetæ autem duo aut tres dicant; & cæteri dijudicent*: atque hos Judices quoſvis e populo intelligit. In commentariis autem ad eumdem locum, illos, qui judicent, Eccleſiarum eſſe Præſides conſtituit. Ad verba enim, *cæteri dijudicent*, ſtatim addit, *Præſes Eccleſiæ, advocatis etiam, ſi res ſit difficilior, vicinarum Eccleſiarum Præſidibus*. Porro heic dicit, *διάκρισιν πνευμάτων diſcretionem* ſive *dijudicationem Spirituum*, de qua Apoſtolus in *epiſt.* 1. ad Corinthios cap. 12. 10., ſingulis Chriſtianis eſſe creditam; ſed nihiloſecius in altero opere ſive in commentariis aut annotationibus ad eam epiſtolam ſolis Paſtoribus attribuit. Ad hoc cum heic affirmaſſet, univerſos intelligi Chriſtianos, quos Apoſtolus in prima *ad Theſſalonicenſes v. 27.* rogavit, ut in prophetiis *omnia probarent*, *ſed quod bonum eſſet, retinerent*, tamen in annotationibus ad locum ſcribit, eos, quos iſtud ipſum Apoſtolus rogavit, Eccleſiarum fuiſſe Paſtores. Igitur ſejungendi ſunt Prophetæ, qui Chriſtum negant, ab iis, qui eundem confitentur, ex quo dicamus, ipſo Grotio auctore, de illis cognitionem, quæ nihil habet negotii, penes ſingulos Chriſtianos, de his vero penes Eccleſiæ Doctores & Gubernatores Epiſcopos reſidere.

Digitized by Google

AD
CAPUT VI.
EXERCITATIO CRITICA.

I. Omnia paucis enarrantur, quæ Grotius in hoc capite complexus eſt.

II. Refellitur primum argumentum, ex quo ille efficiebat, Principibus licere a judicio Sacerdotum in ſacris recedere. Error Grotii, qui credidit, Catholicos cum Lutheranis decertare de quæſtione (infallibilitate) *Romani Pontificis, tanquam præcipuo Religionis dogmate. Exponitur Catholicæ Eccleſiæ Status.*

III. Rejicitur alterum illius argumentum. Quamquam Fides a Divina auctoritate proficiſcatur, ea tamen a Sacerdotibus, quos Chriſtus huic rei præfecit, tradenda eſt.

IV. Dolo uſus eſt Grotius, qui quum adverſariorum argumenta ſolvenda ſuſciperet, eorum tantum mentionem injecit, quæ nullius erant roboris, & ea tacuit, in quibus cauſſa nitebatur.

V. Explicatur oraculum, quod apud Hebræos reddebatur per Urim & Thummim.

VI. Contemnuntur reliqua omnia, quæ Principibus a Grotio tribuuntur.

I. IN hoc ſexto capite Grotius Chriſtianis Regibus & Imperatoribus rationem præſcribit exercendi Imperii, & reddendi judicii de ſacris, eamque totam duobus ſummis monitis complectitur. Nanque primum illos commonefacit, ut de rebus, quæ ad Religionem reſpiciunt, nihil deliberent, nihil jubeant, & nihil judicent, niſi antea Divinos Eccleſiarum Paſtores, aut eorum cœtus & Concilia conſuluiſſent. Sed docet, ab iiſdem eo animo ſententias eſſe rogandas, ut in ipſorum poteſtate poſitum ſit, num velint ſequi quidquid Paſtores cenſuiſſent, an vero ab his recedere. Atque, cur res ita ſe habeat, illud ei eſt argumento, quod poſt Apoſtolorum obitum nullus aut Epiſcopus aut Cœtus exiſtat, qui liber eſſe poſſit ab errore in promenda Religionis doctrina. Confitetur quidem Arminianus, univerſæ rei caput, ex quo Chriſtianorum Principum auctoritas in ſacris ſit explicanda, verſari in hac quæſtione, an demortuis Apoſtolis ſedeat in Eccleſia Religionis Judex & explanator falli neſcius. Tum dicit, Catholicos eo demum pervenire, ut unum Romanum Pontificem rerum divinarum hujuſmodi eſſe cognitorem erroris vacuum exiſtiment. Is autem cum Evangelicis ſive Lutheranis ſentit, nullum eſſe inter Chriſtianos oraculum, quod in dubiis Religionis negotiis ſit conſulendum, id enim non eſſe in Romano Pontifice, nec in Conciliis ſive topicis, ſive œcumenicis. Adjungit porro alterum argumentum, cur Principibus contra judicare liceat, atque Paſtores cenſeant, quod fides, quæ adhibenda ſit in Divinis rebus, in ſola Dei auctoritate niti debeat. Idque confirmat, quod par ſit, ipſos Principes perinde atque quoſque Chriſtianos diſpicere quidquid Deus in ſcripturis præceperit, neque ab aliis expoſitum habere. Sic cum Grotius dixiſſet, ea tum explicat, quæ cauſſæ obeſſe ſuæ videbantur.

Jamvero venit idem ipſe ad declarandum alterum præceptum, de quo Chriſtianos Reges & Imperatores admonitos exoptat. Hos enim jubet Eccleſiarum concordiæ ſtudere, & mutuam quandam inter eas Tolerantiam decernere. Quod ut feliciter ſuccedat, multa ſunt, quæ ille cavet. Primum ne Principes dubitent, quin pauciſſima ſint dogmata, in quibus quaſi in fundamentis ſumma Chriſtianæ Religionis conſiſtat, eamque ob rem ne patiantur, Eccleſias officiorum ſocietate disjungi propter ea, in quibus diſſentire integrum ſit. Deinde ut eum morem inſtaurare enitantur, quo priſca

 Eccle-

Digitized by Google

Eccleſia Religionis dogmata declaravit. Majorum enim lege in Conciliis Œcumenicis ea omnia decernebantur, quæ ad ſalutarem fidem pertinebant, aut ſi quid in minoribus Synodis judicaretur, hoc ad fidem non referebatur, quandiu cæteræ Eccleſiæ eidem judicio non acquieviſſent. Ad hæc dicit, ab iiſdem dandam eſſe operam, ne Paſtores in publicis Templis & concionibus docere audeant, quod nec utriuſque Fœderis tabulis, nec veterum Patrum conſenſui ſit conſentaneum: idque faciundum non modo dum Divina dogmata traduntur, ſed dum officiorum præcepta explanantur. Pergit Grotius Principibus ferre conditiones ſanciendæ eccleſiaſticæ pacis inter Chriſtianos. Conſtituit nanque providere eos debere, ut, ſi quod rerum Divinarum dogma Populis proponant, hoc nec ulla vi præcipiant, ſed iis rationum momentis ſuffulciant, quæ animos movere ſatis ſint, illudque prorſus agant, ne qui credant ob metum, credentium ſolum ſpeciem præbeant. Addit eorundem eſſe officium, ne id negligant, quod ad Religionis majeſtatem ſpectet: atque idcirco de ſacris ritibus & moribus, quos Divinæ Leges non imperarunt, nec vetuerunt, ſic habeant, eos eſſe recipiendos, qui ſunt vetuſtiores, ſin hoc non poſſint, illos eſſe ſervandos quos temporum diuturnitate quæque Eccleſia ſibi firmavit. His omnibus expoſitis Arminianus decernit, Principes decernere de ſacris poſſe, quin Paſtorum ullam Synodum conſulant. Publica & Regia eſt lex illa, qua ſancitum eſt, negotia Religionis eſſe referenda in Synodis. Ergo iidem, ſi hujuſmodi legi non ſteterint, quamquam non recte, ſed jure agere videntur. Sic ille.

II. Retexamus porro, quæ expoſita ſunt hactenus. Initio Arminianus Reges & Imperatores eſſe admonendos cenſuit, eos optime rem peracturos, ſi, antequam judicium de ſacris reddant, conſilium a Paſtoribus petant eoſque ſequantur, utcumque ab iiſdem, ſi ita faciundum putaverint, prorſus recedere poſſint. Edidit ille hoc monitum ſive præceptum, quia putabat, Principes Religionis, quam Chriſtus pertulit, publicos eſſe Rectores & Judices. Iſtuc ſcilicet ipſum pro certo habuit, de quo univerſum nobis cum Eo certamen agitur. Sed porro argumenta audacter & temere excogitata attulit, cur Principibus recedere ab iis liceret, quæ ampliſſimus Paſtorum Cœtus judicaverit. Primum enim abnuit, in Eccleſia ullum eſſe Religionis interpretem & cognitorem, qui, ne a Fide deficiat, Dei numine & auſpicio gubernetur. Hoc autem, quod is negavit, non modo in proluſione, ſed in his, quæ ad manus ſunt, criticis exercitationibus, copioſe probandum curavimus. Ad hoc Arminianus quæſtionem nobis narravit, quæ inter Evangelicos, ut ipſe ait, & Catholicos commiſſa eſt de Divino poſt Apoſtolos oraculo, ſive de Religionis interprete, qui falli neſcius ſit. Quæſtionem vero his verbis expreſſit, ex quibus adparet, Catholicos ea de re cum Evangelicis diſputare, an unus Romanus Pontifex ſedeat in Eccleſia Judex, qui cognitionibus de Religione præſit ſine ullo offendendæ Fidei periculo. Nam eam ſic conſtituit, quaſi omnes Catholici, perinde atque explorata ſit Eccleſiæ fides ſuæ, exiſtiment Papam ab omni errore eſſe liberum, Œcumenicis Conciliis auctoritate antiſtare, in his cæteros Epiſcopos nulla juris dicundi poteſtate eſſe præditos, ſed illius eſſe Conſiliarios & Adjutores in explicanda Divinarum rerum doctrina, quin etiam Concilia ab eodem vim & firmitatem habere. Hæc Grotius ſpectavit, cum dixit, *an poſt Apoſtolos tale aliquod oraculum exiſtat, hoc eſt de quo quæritur: & hæc quoque quæſtio tandem in unum Pontificem Romanum contrahitur.* Sic enim cum ediſſeruerit ille, prorſus non tenuit illam, quam omnes Orthodoxi credunt, & quam Chriſtus condidit, Eccleſiæ temperationem. Hanc expoſuimus in proluſione, & olim in Theologicis noſtris Inſtitutionibus diligentiſſime & uberrime. Eccleſiæ nimirum rector & moderator eſt univerſus ſacrorum Paſtorum ſive Epiſcoporum Cœtus, in quo principem ſibi vindicat locum Romanus Pontifex, idemque eſt Divino conſilio renunciatus, ut Chriſtiano orbi præſit & concordiam in Divinis rebus inter omnes conciliet. Ita univerſi Antiſtites Religionem gerunt, in Eccleſiis quiſque ſuis, eamque explicant, tuenturque adverſus illos, qui res novas moliuntur,

com-

gendi & paſcendi univerſalem Eccleſiam. *Neque hic* (in Concilio) *ignoramus, nonnullos Romanos Pontifices ita loquutos eſſe, & id recto ſenſu dici poſſe: ſed quæſtio eſt, an in Concilio tam celebri, quam iſtud eſt, determinari poſſit abſque periculo, ne, quod aliquos velle videmus, hæc verba trahantur in eam ſententiam, quæ Concilium Papæ ſubjicit*. Acceſſerunt Chriſtianiſſimi Regis Oratores, qui, rogantibus Epiſcopis & Theologis, ad Pontificios Legatos adiverunt, petentes, ne ad veterem de Eccleſiæ auctoritate fidem adjungi aliquid ſinerent. His cognitis Pius IV., teſte Palavicino *in ejuſdem libri cap.* xv., edixit, *ſatis futurum Pontifici, ſi nec de ſua, nec de Epiſcoporum juriſdictione quicquam exprimeretur, illis tantum editis definitionibus, in quas Patres unanimi conſenſu convenirent*. Ergo [illegible] ſanctiſſimus Pontifex quæſtiones, quas Catholici Theologi privatim perſequebantur, a communi omnium doctrina ſepoſuit, & hanc ſolum ad Religionis ſummam pertinere præcepit. Quam quidem ob rem idem clariſſimus Pontifex, quum Catholicæ Fidei conceptam formulam ederet, in ea de Eccleſiæ ſive univerſi Pontificii ordinis, & Papæ poteſtate ſic conſtituit, *Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam Romanam, omnium Eccleſiarum Matrem & Magiſtram agnoſco, Romanoque Pontifici Beati Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſori ac Jeſu Chriſti Vicario veram obedientiam ſpondeo ac juro*. His verbis juſſit, Chriſtianos omnes hoc in animum inducere, ſibique veluti Religionis ſuæ dogma habere, univerſam Eccleſiam cujus Caput eſt Romana Sedes, optimam eſſe ſingularum Eccleſiarum Parentem, Ducem & Magiſtram nunquam fallentem, quin etiam Romano Pontifici, qui in Petri locum ſucceſſit & ſacra Domini vice fungitur, morem eſſe gerendum in Divinis rebus. Expoſuit ſcilicet Pontifex veram & Divinam Eccleſiæ temperationem, de qua cum hæreticis negotium erat, & neglectas præteriit quæſtiones cæteras, quæ, ſalvis Religionis rebus, inter Theologos diſputabantur. Vides igitur, Arminiane, eam eſſe Catholicam Fidem, ad quam omnes erudiuntur, Eccleſiam ſive univerſum Præſulum Ordinem, in quo Princeps eſt Romanus Pontifex, ſingulari Dei ductu & auſpicio gubernari, & cum de Religione decernit, nunquam deficere poſſe ob ea doctrina, quam Chriſtus & Apoſtoli ediderunt. Hoc eſt dogma, pro cujus auctoritate cum Lutheranis certamen ſuſtinemus. In cæteris autem controverſiis, ad quas reſpicis, integrum eſt non modo Catholicis, ſed etiam hæreticis ſentire quidquid arrideat. Ex quo temere dicis, niſi invidiam facere ſtudeas, Catholicos de uno Romano Pontifice decertare, dum contendunt, in Eccleſia Religionis ſedere Judicem ab errore vacuum contra Lutheranos.

Accedimus ad alterum argumentum, quod allatum eſt, ne Principes ſacrorum Paſtorum ſententiis ſtare cogantur in rebus, quæ Religionem ſpectant. Sumit enim Grotius, eam eſſe ſalutarem fidem, quæ in nullius hominis judicio acquieſcat, ſed ad Divinam auctoritatem referatur. Quod cum poſitum ſit, ex eo perficere enititur, piorum Magiſtratuum eſſe officium, ut ipſimet nullius doctoris ductu, in ſcripturis, Religionem perſcrutentur, ad quam deinde ſingulas Eccleſias, ſublatis certaminum ſtudiis, eſſe inſtituendas edicant. O acutum Virum! quam feliciter negotium confectum putat. Namque ſalutarem fidem niti in ſola Dei auctoritate quis neſcit? Hoc vero quamvis ita ſit, tamen non ſequitur, Divinæ auctoritatis nullos eſſe interpretes & cognitores, quos Deus conſtituerit. Quinimo res altera ab altera divelli non poteſt: Apoſtolus hoc docuit *in Epiſt. ad Rom. cap.* 10., Πῶς οὖν, inquit, ἐπικαλέσονται, εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; *Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante? Quomodo vero prædicabunt, niſi mittantur?* Quumque pauca interjeciſſet, ſic pergit, Ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς. ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Θεοῦ, *Fides ſane ex auditu, auditus autem per verbum Dei*. Ergo Fides ab iis accipienda eſt, quos Deus mitit, ſive quos regendæ Eccleſiæ præfecit. In his fuerunt primum Apoſtoli, in quorum deinde locum ſucceſſit univer-

Digitized by Google

ſus Epiſcoporum Coetus, iis Divinis creatus auſpiciis, ut in Religionis docendis præceptis falli non poſſit. Is quidem nova dogmata non condit, nec conſtituit, ſed ſine errore expromit & explicat, quæ Deus hominibus declaravit. Ex quo fides, quam idem docet, non ab humano judicio, ſed a Divina auctoritate proficiſcitur. Hæc cum certa ſint, iis non congruit ratio, quam Grotius concludit, ſummorum Magiſtratuum eſſe, ut ipſimet Religionem ex ſacris tabulis effingant, quam Populis ſuis præcipiant. Nanque ex iis, quæ diximus, plane efficitur illos, qui ſummum Imperium adminiſtrant in Chriſtiano orbe, non in hominum, ſed in Dei ſententia acquieſcere, ſi ab eo dogmate non decedant, in quo ſciſcendo Eccleſia convenit. Sic pientiſſimi Imperatores clariſſimum Paſtorum Ordinem, quibus [illegible] conſiliarium exiſtimarunt, cujus ſententiæ ſtare pro arbitratu poſſent, ſed tanquam Præceptorem nunquam fallentem coluerunt, a cujus judiciis deſciſcere in Religionis negotio per Divinas leges non liceret.

IV. Atque hactenus perſpecta eſt imbecillitas argumentorum, quibus Arminianus liberum de ſacris judicium ſummis Principibus attribuit. Nec porro reſtat, ut videamus de iis, quæ ille dixit ad expedienda argumenta, quæ contra Gomariſtæ proferebant. Cum enim ea ſint complura & graviſſima, duo tamen ſolum is commemoravit, quæ facile explicari poſſent. Sic ea tacuit, in quibus cauſſa nitebatur, & ea delegit, quæ ad ornatum pertinebant: quod ne fraudi eſſet, omnino oporteret, ut nos omnia rationum momenta, quæ ille diſſimulavit, hoc in loco conſcriberemus, niſi id ipſum alias agere placuiſſet. Nimirum Grotius unam & alteram periochen ex veteris Foederis tabulis ſibi objecit, quas plane quivis extricaret. Prima eſt in Deuteronomio XVII. 11. in qua Deus juſſit ſingularum Urbium judices in dubiis negotiis ſummum Judicem, aut in interregno Sacerdotes conſulere, & prorſus ſequi quidquid iidem de jure reſponderint: Altera eſt Numer. XXVII. 21. quæ oſtendit, ſummum Pontificem eſſe adeundum, quo Dei oraculum per *Urim* acciperetur. Hæc ille ſummo explicare opere laboravit, ne ſibi obeſſent. Nos autem libenter damus, iſta non eo valere, ut ſummoveant Chriſtianos Magiſtratus a ferendo judicio de Religione, idque ſolis Sacerdotibus adſeribant. Cumque ſic agamus, haud equidem veremur, ne Catholicæ cauſſæ officere videamur, quæ non in fallacibus & parum accommodatis concluſiunculis poſita eſt, ſed in perſpicuis legibus, quas Chriſtus ad optimum Eccleſiæ regimen conſtituit, in omnium priſcorum Patrum conſenſu, & in multis veterum & piorum Imperatorum teſtimoniis.

V. Dicamus tamen parumper de nobiliſſimo oraculo, quod in Iſraelitica Republica per *Urim* & *Thummim* reddebatur, ne nobis omnia placere credas, quæ in eo explicando Grotius fudit. Summus apud Hebræos Sacerdos hujuſmodi oraculum ferebat. Ita Deus in Exodo cap XXVII. 30. *Impones pectorali Judicii Urim* & *Thummim*, *eruntque ad cor Aharonis*, *cum in conſpectum Jehovæ veniet*, *feretque Aharon ſemper judicium Iſraelitarum ad cor ſuum coram Jehova*. Principes viri in difficillimis Reipublicæ temporibus & in dubiis rebus illud conſulebant. Joſua enim ad ſummum Sacerdotem venire juſſus eſt, ut, Deo auctore, bellum gereret, aut etiam omitteret. Nanque Num. XXVII. 21. de quo loco paulo ante ſermo injectus eſt, Deus hæc dicit, *Stabit* (Joſua) *coram Elehazare Sacerdote*, *& poſcet ab illo judicium Urim coram Jehova*. *Eo jubente exibunt*, *eodemque jubente ingredientur ipſe & omnes cum eo Iſraelitæ univerſuſque cœtus*. Diſpiciendum autem primum eſt quid valeant verba *Urim & Thummim*, & ad quam ſignificandam rem ſpectent. Vocula quidem אורים *ourim* apud Maſſorethas, quam tamen Samaritani *Arim* legunt, originem habere videtur a verbo אור *our* hoc eſt *lucere*, idem quod Græce *δηλουν manifeſtare*, *aperire*, *exponere*. Itaque eam Septuaginta viri converterunt *δηλοις lucentes* Deut. XXXIII. 8. Num. XXVII 21. Sam. XXVIII. 6. & *φωτιζοντες illuminantes* Eſd. II. 63. Eandem vero interpres Aquila reddidit *φωτισμους luces & ſplendores*. Diceres *Urim* fulgentiſſimas quaſdam fuiſſe gem-

gemmas, ex quibus monilia intexebantur in Oriente. Nanque Syri vocant אורלא *aurla* beryllos lapides perlucidos & Smaragdo ſimiles ab eodem verbo אור *our*, ſi Lexicographis credimus. Neque enim unum gemmarum genus eſt, cui nomen a colore inditum ſit. Anthrax aut Anthracites gemma eſt, quæ ſic appellatur ἀπὸ τοῦ ἄνθρακος *a pruna* hoc eſt colore flammeo. Carbunculus eximius lapis a ſimilitudine ignis vocatur. Quin etiam Phloginos venuſta gemma in Ægypto dicitur ἀπὸ τοῦ φλογὸς hoc eſt a ſcintilla, cujus colorem exprimit, de quibus originationibus Plinius in libro xxxvii. cap. 7. Quæ cum ita ſint, facile intelligi poteſt, gemmas quaſdam a luce, quam offundebant, nomen אורים *Urim* habuiſſe apud veteres Hebræos. Præterea alterum vocabulum תמים *thummim* ducitur a verbo תמם *thamam* hoc eſt *perficere*. Id ſi placeat, Thummim ſunt τελειώσεις *perfectiones*, quod Aquila & Theodotion priſci interpretes crediderunt. At enim eodem modo *Thummim* initium capere potuit a voce תאם aut תום *thom*, quæ *gemellum* quidem declarat, ſed ab Aſianis ad ſignificandas Margaritas tranſlata eſt eam ob cauſam, quod Margaritæ pares & veluti gemellæ deliguntur ad contexenda monilia. Apud Arabas תומה *thaumah* eſt margaritæ genus, aut etiam huic quid ſimillimum.

Hæc de nominum poteſtate. Jamvero Joannes Spencerus in opere *de Legibus Hebræorum ritualibus lib.* iii. *diſſ.* vii. *cap.* iii. *ſect.* i. putavit, *Urim* & *Thummim* imagunculas fuiſſe, quæ in plicaturis Pontificii pectoralis latebant & quarum renidentes vultus quaſi humanos duceres: eaſdemque nec in munere nec in figura diſcrepaſſe ab iis fatidicis ſimulacris, quæ Gentes *Teraphim* dicebant. Nanque ille nobis auctor eſt, Deum, cui negotium erat cum Hebræis pervicaci & difficili ingenio præditis, facile ſiviſſe, ut iis liceret conſulere imagines id genus, quas ſummus Sacerdos gerebat, nimirum ex vetuſtis moribus, quos ab Ethnicis acceperant. Sic enim Spencerus, contra quem multi dixerunt non ſine eximiis & certis argumentis. Sed paucis iſtud agi poteſt, ſi explicemus, quo loco veteres Aſiani *Teraphim* haberent. Hæc quidem erant idola, & ſimulacra Deorum, quibus Religio tribuebatur. Nanque *Teraphim*, quæ in domo ſua Laban colebat, *Deos ſuos in Gen.* xxxi. 30. vocavit, idem qui Deum majorum ſuorum a Jehova Abrahami, Iſaaci & Jacobi Numine *v.* 53. disjunxit. Hoc ipſum evincunt omnes ſacri Scriptores, qui fermè de *Theraphim* tanquam de idolis commemorarunt 1. Sam. xv. 23. ii. Reg. xxiii. 24. Ezech. xxi. 21. Zachar. x. 2. Quæ contra facere videntur, omnia diluit Joannes Franciſcus Buddeus *in Hiſt. Eccl. Vet. Teſt. Period.* i. *ſect.* iii. Similia fortaſſe *Teraphim* erant eorum Deorum, quos Romani Penates aut Lares dicebant, ita ut illa imagines exprimerent principum Patriarcharum, quos velut conditores ſuos unaquæque domus putabat. Sed id critici videant. Nobis illud perſpicuum eſt, eoſdem Deos apud omnes Orientis Gentes eam ſibi adjunxiſſe exiſtimationem, ut in dubiis rebus conſulerentur, & oracula proferrent. Ezechiel Profeta cap. xxi. 21. *Stabit Rex Babiloniæ in bivio, principio ſcilicet duarum viarum ad divinandam divinationem . . . interrogabit Teraphim.* Et Zacharias x. 2. *Teraphim loquuta ſunt vanitatem*. Sed nihilo ſecius hoc reſpondendi munus iis Idolis delatum eſt poſt Moſem. Nanque ſatis apertum eſt, omnes ſcriptores, qui Theraphim ad accipienda oracula a Gentibus fuiſſe interrogata produnt, longe receſſiſſe a moſaicis temporibus. Objecit Spencerus locum Geneſeos xxx. 27. qui tamen opinioni minime favet ſuæ: Dicit Laban Jacobo genero ſuo, *Auguratus ſum, quod propter te benedixerit mihi Jehova*. Spencerus vero ſic accepit verbum Hebraicum נחשתי *nihhaſchthi*, quod ſeptuaginta viri converterunt, οἰωνισάμην *auguratus ſum*, quaſi ſignificaret, *interrogando Theraphim cognovi*. Atqui Hebraici verbi ea eſt vis & poteſtas, ut facile converti poſſet, *ſagaciter & prudenter collegi*. Cum nimirum Laban videret pecus ſuum increviſſe mirum in modum, nec ſatis ſciret, fortuna ne, an Generi ſui opera id ſibi feliciter proceſſiſſet, tandem plane cognovit hujus beneficti opificem extitiſſe Jacobi Deum, qui ipſum eo modo

propter Generum obligare voluerit. Ea eſt ſententia verborum, quæ Laban protulit. At iſtuc ipſum, quod agimus, in Oriente diu poſt Moſem morem illum fuiſſe receptum, ex quo *Theraphim* conſulerentur, dilucide oſtendit *in Hiſt. Crit. &c. part.* III. *cap.* IV. Vir eruditus Petrus Jurieus. Itaque facile quivis percipit, id quod Spencerus ſuſpicatur, non potuiſſe evenire, ut Deus in Republica Iſraelitica per Moſem *Urim* & *Thummim* effingeret, fatidicas nimirum imagines, & ab iis ſimulacris non diſcrepantes, quæ Gentes Theraphim appellabant. Quomodo enim iſtud fieret, cum Gentiles Moſis temporibus Theraphim conſulere non ſolerent? Aut quis credet, Deum juſſiſſe in pretio apud Hebræos manere idola, cujuſmodi erant Theraphim? Quamquam enim Hebræis multa licerent, idque ob indocilem eorum diſciplinam & tardum ingenium, tamen Deus prorſus providit, ut Religionis ſumma ſoſpes & incolumis conſervaretur. Hactenus contra Spencerum.

Plerique porro arbitrantur, Urim & Thummim ipſas eſſe gemmas, quibus ſummi Sacerdotis Pectorale inſtruebatur. Etenim in Exodo cap. XXXIX. cum Pectoralis forma deſcribatur, lapidum quidem & gemmarum ordines, quæ in illo hærebant, accurate commemorantur, ſed Urim & Thummim tacentur. Viciſſim in Levitico cap. VIII. Pectorale nominatur, & neglectis gemmarum ordinibus Urim ſolum & Thummim exprimuntur. Quorſum hoc ſpectat, niſi plane conficiat, Urim & Thummim perlucidos eſſe lapides, eoſdem atque gemmas, quibus Pectorale erat intextum? Sic ſentiunt omnes ferme, qui de hujuſmodi oraculo diſſeruerunt. At enim cur ita ſentiant, hoc, quod afferunt, magnum iis eſſe non debet argumentum. Nam facile probabilis ratio reddi poteſt, quam ob rem Moſes, cum Pectorale Pontificium nominaſſet, præteritis gemmis, tantum Urim & Thummim adjunxiſſet. Nimirum prolato Pectoralis nomine, una intelligebantur gemmæ, quæ in Pectorali inerant & ab eo divelli non poterant. Quod ſi porro ille in explicanda Pectoralis forma gemmas, ex quibus erat effictum, dinumeraſſet, nec Urim & Thummim addidiſſet, profecto ob id ipſum ſignificavit, Pectorale rem eſſe, quæ ab *Urim* & *Thummim* ſit disjungenda. Ex quo idem Moſes in Exodo cap. XXVIII. v. 29. & 30. cum de gemmis Pectoralis dixiſſet, ſeparatim Urim & Thummim deſcripſit.

Jam non vacat aliorum ſententias diſpicere, quas omnes Joannes Spencerus refellit. Ergo paucis promamus, quid Urim & Thummim valere poſſint. Atque iſta demonſtrare videntur decorum quendam torquem a Pectorali diverſum & renidentibus gemmis margaritiſque ornatum, qui a collo ad pectus uſque ſummi Sacerdotis demittebatur: Hoc facile conficies ab iis locis, in quibus Moſes ejus rei mentionem injecit. Sic in Exodo XXVIII. Pectoralis partes omnes affabre pinxit, & tandem in commate trigeſimo Urim & Thummim veluti novum ornamentum explicavit & Pectorali adjungi præcepit: *Impones Pectorali* (Hebraice אל חשן *el* aut *al hhoſchen ſuper Pectorale*) *Urim & Thummim*. Iſtud idem feliciter exprimunt Samaritæ in codice ſuo, *Facies Arim & Thamim* (Urim & Thummim) *& adjicies Pectorali*. Illi ſcilicet ſic habent, quaſi Moſes, jam contexto Pectorali, juſſiſſet, ſeparatim fingi Urim & Thummim, quæ ad Pectorale accederent. Ad hæc *in Levit.* VIII. 8. Moſes, poſtquam Aharoni pectorale aptaſſet, tum Urim & Thummim prehendit, eique adjecit, *Impoſuit ei pectorale, & pectorali addidit Urim & Thummim*. Id enim de gemmis, quibus pectorale erat intextum, dici non potuit, cum eædem in eo hærerent, nec unquam divellerentur. Igitur concludamus neceſſe eſt, inter eximia ſummi Sacerdotis ornamenta monile extitiſſe, quod Urim & Thummim vocabatur, idque a pectorali fuiſſe disjunctum.

Sed porro explicari par eſt quorſum hoc monile pertineret, quod quidem noſtræ quæſtionis caput eſt. Ea ſcilicet res Deum præſentem portendebat, ita ut ab iis qui regnarent, facile conſuli poſſet in publicis negotiis. Dubium enim non eſt, quin Deus tanquam Imperator & politicus Rector iſraeliticam Rempublicam gubernaret. Iſta enim

Theo-

Digitized by Google

Theocratico regimine gaudebat. Quod cum ita eſſet, prorſus oportebat omnes eos, qui huic Imperio præeſſent, in diſſicillimis Civitatis temporibus ſummum illum Regem interrogare. Atque dum Moſes vixit, is Deum ſæpe alloquutus eſt, cujus juſſis & auſpiciis omnia adminiſtravit. Providendum autem erat, ut decedente Moſe illi, qui in ejus locum ſuccederent, certum omen haberent, ex quo Dei conſilium cognoſcerent. Huc *Urim* & *Thummim* ſpectabant. Verum ea conſulendi Dei ratio erat inſtituta: Qui Deum rogaturus erat, ſummum Sacerdotem accedebat: Hic ſtatim ſibi Ephodum comparabat, quumque pectorali ſeſe ornaſſet, eximium torquem Urim & Thummim adjungebat: quo tacto Divina oracula accipiebantur. Complura exempla afferuntur ex libris Samuelis. Unum nos damus. In libro primo cap. xxx. 7. David Deum ſciſcitaturus Sacerdotem ſic affatur, *Admove mihi, quæſo, Ephodum*. Cum autem Sacerdos dicto audiens fuiſſet, David Jehovam rogavit, *An ſequar hoc agmen? An adipiſcar?* Reſponſum eſt, *adipiſceris & captivos liberabis*. Tacet vero ſacra hiſtoria, ecquis vocem edidiſſet. Grotius in hoc loco hariolatur, ipſum Deum reſpondiſſe. Spencerus putat, ex ipſis Urim & Thummim voces eſſe editas. Nobis veroſimilius videtur, Sacerdotem, ſi afflaretur, Dei oraculum protuliſſe. In hanc ſententiam loquuntur Flavius Joſephus, David Kimchius, aliique, quos Spencerus dinumeravit. Quamquam enim Deus reſponſa dediſſe dicitur, tamen is hoc egiſſe intelligendus eſt per Sacerdotem, qui ſacrum torquem pectori aptaverat ſuo. Hoc modo Deus loqui fertur, cum futura dormientibus portendit. Tenemus igitur, quid valerent Urim & Thummim, quæ ob eximiam & ſingularem vim ſeptuaginta viri dixerunt τὴν δήλωσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν, & interpres Latinus *doctrinam & veritatem*. Celeberrimum hoc oraculum, in quo Theocratica Iſraelitarum Reſpublica nitebatur, apud finitimas Gentes percrebuit: illud enim de more peculii ſui fecerunt. In Ægypto Præſes Judicum, idemque ſummus Sacerdos torquem imaguncula quadam adornatum pectori ſuo jungebat, cum jus dicere parabat. Is torques aut ea imago ἀλήθεια *veritas* appellabatur. Diodorus ſiculus *in Lib. I. Bibl. pag.* 68. *Ed. Rhod.*, Ἐφόρει οὗτος (Ἀρχιδικαστὴς) περὶ τὸν τράχηλον ἐκ χρυσῆς ἁλύσεως ἠρτημένον ζώδιον τῶν πολυτελῶν λίθων, ὃ προσηγόρευον ἀλήθειαν. τῶν δὲ ἀμφισβητήσεων ἤρχοντο, ἐπειδὰν τὴν τῆς Ἀληθείας εἰκόνα ὁ Ἀρχιδικαστὴς προσθῆτο, *Ferebat hic* (Judicum præſes) *circa collum ex aurea catena pendens ſignum pretioſorum lapidum, quod vocabant veritatem. Inchoabant autem diſceptationes, cum Veritatis imaginem adpoſuerat ſibi Judicum Præſes*. Diodoro concinit Ælianus *variar. Hiſt. lib.* XIV. *cap.* 34. qui, poſtquam dixiſſet, Judices Ægyptios fuiſſe Sacerdotes, ſic pergit, ἦν δὲ τούτων ἄρχων ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐδίκαζεν ἅπαντας, ἔδει δὲ αὐτὸν εἶναι δικαιότατον ἀνθρώπων, καὶ ἀφειδέστατον. εἶχε δὲ καὶ ἄγαλμα περὶ τὸν αὐχένα ἐκ σαπφείρου λίθου, καὶ ἐκαλεῖτο ἄγαλμα Ἀλήθεια, *Horum Princeps erat maximus natu & omnes in jus vocabat, Oportebat, eum eſſe juſtiſſimum hominum & ſinceriſſimum virorum. Habebat autem circa collum imaginem ex ſapphiro gemma & vocabatur ea imago Veritas*. Receptum autem erat apud Ægyptios, ut, cum res, quæ agebatur, in ſenatu deliberaretur, pronunciatis cæterorum Judicum ſententiis, Præſes monile ſuum illuc admoveret, ubi veritas conſiſteret. Hoc ſcilicet judicium ab errore vacuum & Divini oraculi loco exiſtimabatur: Pergit idem Diodorus Siculus, Ἀμφοτέρων δὲ τῶν ἀντιδίκων τὰ γεγραμμένα δὶς τοῖς δικασταῖς δόντων, τὸ τηνικαῦτα ἔδει τοὺς μὲν τριάκοντα τὰς γνώμας ἐν ἀλλήλοις ἀποφαίνεσθαι, τὸν Ἀρχιδικαστὴν δὲ τὸ ζώδιον τῆς Ἀληθείας προστίθεσθαι τῷ ἑτέρῳ τῶν ἀμφισβητήσεων, *poſtquam bis libellos Judicibus litigantes dederant, oportebat triginta Judices inter ſe ſententias dicere, ſummum vero Judicem ſignum veritatis alteri parti adponere*. Quin etiam in ſimulacris antiquiſſimi Templi Perſepolitani viſitur imago ſummi Pontificis, qui torque ad pectus uſque flexo ornatus eſt: Id memoriæ mandavit Joannes Chardinus *in Tom.* III. *Itineris Perſici*. Et Petrus Vallenſis in Epiſtola XI. quam e Cairo ſcripſit, compoſitum cadaver dicit vidiſſe, e cujus collo *pendebat monile aureum, ut ſolet velleris aurei ordo. In medio ad pectus*

Digitized by Google

pectus adnexa erat ingens lamina aurea, cui inerat avis figura. Expoſitum eſt oraculum, quod Iſraeliticis Principibus per Urim & Thummim expromebatur. Atque equidem videmus, illud ſatis probabili non eſſe argumento ad vindicandum Catholicum dogma, cujus talis eſt ratio, ut Chriſtiani Reges arceantur a ferendo judicio de Religione, idque ſolis Sacerdotibus tribuatur. Si qui enim ex Catholicis Theologis contra politicos morem Deum conſulendi per Urim & Thummim objecerunt, niſi ſi ad ornatum reſpexerint, profecto non optimum defendendi dogmatis conſilium iniverunt. Nanque ſolos Paſtores eſſe Chriſtianæ Religionis cognitores & Judices, nempe eoſdem, a quibus Principes ad Divinarum rerum doctrinam inſtituantur, certa novi Fœderis teſtimonia efficiunt, & univerſæ Eccleſiæ piorumque Imperatorum conſenſus confirmat. Ergo neceſſe non eſt ad eam evincendam cauſſam argumenta nullius roboris & minime probabilia proferre. Quod ſi liceat ab Iſraelitica Republica ad Chriſtianam Eccleſiam dicendo pervenire, hoc non ita agendum eſt, quaſi Urim & Thummim ſint novi Fœderis codices, quos ipſi Principes conſulant & explicent ad gerendam Religionem. Hoc Grotius ex ſententia dicit ſua. Contra vero ſimilitudo, ſi placeat, ita inſtituenda eſt, ut Principes in Chriſtiana Eccleſia loco Urim & Thummim exiſtiment judicium Sacerdotum, a quo, ſi quæratur de Religione, recedere nefas eſt. Hoc enim Orthodoxis in accipienda Divinarum Rerum doctrina excellentius eſt oraculum, quam Hebræis erat in ſuſcipiendis & procurandis Reipublicæ negotiis.

VI. Pergamus ad alterum monitum, in quo Arminianus noſter Imperatores & Reges rogat, ut de tollendis inter diſſidentes Chriſtianorum factiones certaminibus cogitent, interque eas amicitiam conciliare ſtudeant. Atque id equidem a nobis abnuendum non eſt, quin ex lege, in qua Principatus repoſitus eſt, ſedulam operam ea in re debeant Principes impendere. Iſtuc enim ipſum plane ſequitur ex ea tutela, in quam iidem ſuſceperunt Chriſtianam Religionem, quæ eſt una & omnium Eccleſiarum communis. At enim Grotius, dum hoc ſummorum Principum officium perſequitur, complura fudit, quæ contraria ſunt Divino Regimini, quo Catholica Eccleſia comprehenditur. Sic enim audacter Principes præficiuntur cognitionibus de Religione, eaque cum poteſtate ut præcipua dogmata præſcribant, in quibus ſumma pietas conſiſtit, & in cæteris Divinis rebus patiantur, omnes ſentire quidquid iis collibeat. Ad hoc fas non eſt, quod tamen Grotius contendit, eoſdem, ne conſulta quidem Paſtorum ſynodo edicere de conſtituendis ſacris ritibus, qui ad Religionis majeſtatem faciunt, & ex iis, quos Eccleſia adſcivit, alios abrogare, alios mutare, alios tenere, quemadmodum è Republica & Religione eſſe cenſuerint. Denique pii omnes horrent, quod ſequitur, Chriſtianis Principibus licere leges de ſacris dicere & de Religionis doctrina decernere, quin Eccleſias ſive œcumenicas ſynodos conſulant, idque eam ob rem, quod concilia Epiſcoporum ex Regiis legibus ſociantur, quibus ſummi Populorum Rectores exſolvuntur. Omnia in proluſione exploſa ſunt. Quod autem poſtremum eſt, porro refellere enitemur in ea, quæ proxima eſt, critica exercitatione.

FINIS TOM. I.

1 A 1 1533152

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

165.
J.
9.

Digitized by Google